

Vol. XXVIII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

SAMANTAPĀSĀDIKĀ

OR

VINAYATTHAKATHĀ

PART I.

සමන්තපාසාදිකා

නාම

විනයට්ඨකථා.

මුද්‍රණය:

එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ. 10.

මු. ව. 2558

මු. ව. 2014

මිල රු. 260/-

හදුනිතාවරිය බුද්ධසොස මහාථෙරවර විරචිතා

නි ම

විකියවිකුට්ටි.

Vol. XXVIII.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHŌSA MAHĀTHERA'S

SAMANTAPĀSĀDIKĀ

OR

VINAYATTHAKATHĀ

(PART I.)

REVISED AND EDITED BY

RADEGAMA PIYARATANA MAHĀ THERO

Vice Principal, Vidyodaya Oriental College,

and

WELIVITIYE PANDITA SŌRATA THERO

of the Tutorial Staff Vidyodaya Oriental College.

FINALLY REVISED BY

Ven'ble KAHAWE SIRI SUMANGALA RATAṆASĀRA MAHĀ THERO

Pradhāna Nāyaka of Western Province,

Principal, Vidyodaya Oriental College,

Māligākanda, Colombo, Ceylon.

B. E. 2558

C. E. 2014

තුන්වන මුද්‍රණය - 2014 (500)

Published by

Somawathie Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012
E-mail: somawatitrust@sltnet.lk
web: www.somawatitrust.com
10 July 2014.

ශාස්ත්‍රානුකූලව බුද්ධිමත් මනාපරිවරණය

සමානාපාදිකා

නා ම

විනයවිධිකාව.

කලමුහුණගෙර විජේරාජාභිමානවිජයාලය

උපසාධානාචාර්යපදසංස්කරණ

බද්දෙගම විජයරත්නපේරා පාදෙන

උපාචාර්යපදසංස්කරණ

වැලිවිටියේ පණ්ඩිත සොරතෙන්නේරා ව

සංස්කෘතිකභාෂා ව.

විජේරාජා භිමානවිජයාලයාධිපතිනා පණ්ඩිතසිරිමත්තේරා

සිරිසුමධාලරත්නසාරාභිධානන

උපසාධානාචාර්යපදසංස්කරණ

මහානිසාදානපාලයාලයාලයන

පරිශ්‍රවණ

මුද්‍රණය:

එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්

නො. 49, ජයන්ත විරසේකර මාවත,

කොළඹ 10.

බු. ව. 2558

ක්‍රි. ව. 2014

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

*Noel Wijenaikie
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge*

12th November 1985,
Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875.

DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී සේවාචාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864.

DIED 29TH APRIL, 1933.

- විඤ්ඤාපනං -

සමමාසමුද්ධායං පරිනිබ්බාණංසමයතො චතුපඤ්ඤාසාධිකො නවසත-
සංවච්ඡරෙ මහානාම රඤ්ඤා සමයෙ ජලබුද්ධිපා ලබ්බාදීපමාගතෙන පරමි
විසුද්ධි සද්ධාබුද්ධිපාතිමණ්ඩිතෙන අනුබුද්ධාබුද්ධායොසන්තරවරෙන ව ධම්ම-
පාලන්තරෙන ව උපසන්නන්තරෙන ව මහානාමන්තරෙන ව බුද්ධදත්ත-
න්තරෙනවා'ති බුද්ධිමත්තනි එතනි ථෙරවරෙති තිණ්ණං පිටකාන
මන්තරණන්තාවසෙනාධිකරායො ලිඛිතාති වදන්ති. තා පෙනො අධිකරා
නෙවිමුද්දාපිතා. තස්මා ගච්ඡති කාලෙ තා අධිකරායො'ති දුලලහා අහෙසුං.
තස්මා දිව්ඛගතාය සඤ්ඤා පුඤ්ඤා පරිපුණ්ණාය සධිමත් හේවාපිතාරණ
මහාසයස්ස ජක්ඛාසංචිතො නස්ස ධනබ්බායෙන තෙතාණන්තනා අංකුලවෙ-
ජ්ජාවරියෙන සිරිමතා සි. ඵ්. හේවාපිතාරණ මහාසයෙන ව සිරිනාමපුණ්ණිහ
මහාසයෙන ව ධම්මලිච්ඡි. ධී. හේවාපිතාරණ මහාසයෙන ව, පාලාධිකරායො
බුද්දාපිතා ව පාකථි කතා ව. තපාපි බුද්දාපිතා තා අධිකරායොපි ඉද්ඨි
සුදුලලහා හවන්ති. තස්මා තාසමධිකරානං සුලලහාවමිපෙකමානෙන
සද්ධාබුද්ධිසම්පත්තෙන සද්ධාබුද්ධිසම්පත්තෙන සිරිලබ්බාරජෙජ් ලඤ්ඤා
පරිකාකාධිකාරිනා නිතිවේදිනා නොසෙල් විජ්ජනායක මහාසයෙන ව
තිස්සරත්තකුඛා මහාසයෙනවා'ති එතෙති ධම්ම මහාසයෙති නඤ්ඤා අමරසිංහ
මහාසයස්ස සංවිධායකානෙන සම්බුද්ධාසාසනා විරව්ඪිකාමාය සද්ධාබුද්ධි
සම්පත්තාය මහොපාසිකාය දිව්ඛගතාය සෙත්මාවති හේවාපිතාරණ මත්තිනිසා
ධනබ්බායෙන සම්බුද්ධිපරිනිබ්බාණං ධම්මසංඝං පඤ්ඤාසාධිකං ඵ්කුතාති. සති-
මෙවස්ස එසංපතධිකරා තිලකමුද්දණංලසෙ බුද්දාපිතා ව පාකථිකතා ව,
හවති.

ලිඛිතමිද්දිත්ථං ඉද්ධියන්තර වැවලපිඤ්ඤා සුච්ඡාදාමාධිපතිනා
විජ්ජාකිත්ති පරිවේණිකායෙන විජ්ජාදය පරිවේණිකා උපප්පාදානා-
වරියෙන රාජකියපණ්ඩිත සන්තප්ති උපධිධාරිනා පරිනාමරියෙන පලාපවල
සිරිසද්ධාතිස්සතිධානෙන නායකන්තරායාති.

PREFACE.

සිරිසතසුභතථාගතෙන පන'මාකං භගවතා අරහතා ගමො
 ගමිවුදොති මහාකාරුණිකෙන ගදෙවකස්ස ගබ්බස්ස ලොකස්ස භිතාය
 සුඛාය දෙසිතො පඤ්ඤානෙතා ච ධම්මවිනයො පරියත්ති-පටිපත්ති-
 පටිවෙඨවසෙන විභවෙනසු නිසු සාසනෙසු පරියත්තිසාසනං නාම.
 භම්පන පරියත්තිසාසනං තිව්ධස්සපි සාසනස්ස මුලං. තතො'පි
 විනයපරියත්තියෙව සාසනට්ඨිතියා නිදනමෙකං. තෙනෙව පොඤ
 ණෙහිපි ධම්මගඛාතකෙහි මහාබිණ්ණසවෙහි "විනයො නාම මුද්ධි
 සාසනස්ස ආයු, විනයෙ සිතෙ සාසනං සිතං. භොති. තස්මා පථමං.
 විනයං සඛායාමා"ති වුතතං. තතොගෙව ච විනයපරියත්තියා
 පඨානත්තං විඤ්ඤායතෙ.

එවං සංවණ්ණිතඤ්ඤා විනයපිටකං හි උභතො විභව-බ්බක-
 පරිවාරවසෙන විභත්තං. තෙසු ආර්ථිකපාලි-පාත්‍රිකානිසපාලිති
 පාකවා චෙ ගන්තා භික්ඛු විභව (මහා විභව) භික්ඛු භික්ඛු විභව
 වසෙන චෙ විභවතා නාම. දහති ආදහති ච බ්බකෙහි පතිමණ්ණිතා
 මහාවග්ගපාලි-පුලලවග්ගපාලිති පාකවා චෙ ගන්තා මාවිසති
 බ්බකා නාම. සොලහති පරිවාරෙහි සොභිතා විනයපාලි සප්ඨමාඤ
 නාමෙන වොහරිගති.

ඉවෙවං පඤ්ඤාති ගන්තෙහි පරිපුණ්ණස්ස විනයපිටකස්ස සමනත
 ආඤාදිකා නාමෙනෙකාගෙව'ධිකථා නිමිතා සාසනවිරට්ඨිතිමිච්ඡතා
 මහාපඤ්ඤාන මහාපෙරෙන හදනතමුද්ධිසොගෙන ගබ්බස්ස පස්ව
 ගසොසොගෙන සිහලධිකථාපරිවත්තනවගෙතෝ'ති පාකවමෙන.
 ගබ්බස්ස.

තස්සා ඛො පන විනයධිකථාය පාඨසොධනමපති තිට්ඨක මුද්ද,
 පනගහාය'ඤ්ඤාකෙත දිවඛතෙන මාලීඤ් අල්ලිඤ් ඡෙමාච්ඤාරණ
 නාමෙන මහාගගෙන මුද්දිතපුඤ්ඤා අනෙකෙසු අධිකථාගන්තෙසු
 නිද්දිධස්ස සසිමන් ඡෙමාච්ඤාරණ මහාගගස්ස මහනිගමඤ්ඤාගග
 මනතිකමම සාඨකථාය තෙට්ඨකපාලියා මුද්දපනකිට්ඨපසුතෙන
 විසුතෙන සාදරමඤ්ඤාසිතො පන'මාකමාවරිගවගෙ මුඛජන
 නබ්බිරණ්ණමුල්ලිතපාදපිණො විජ්ජාදගමහාපරිවෙණාතිපතිධුරං.
 දධාතො "කතවෙ" සිරිසුමඛලරතනසාඨතිධාතො පඨානගඛික
 නාගකඤ්ඤාගගෙන තිට්ඨකමුද්දපනගහාය මුද්දපිගමානානං ගබ්බසං
 පොස්සානං ඔසානසුද්ධිපත්තගමොලොකනවගෙන තදඤ්ඤෙනක
 විධිසාගනික කිට්ඨවගෙන ච අනොකාගො ගමාතො තදස්මමෙහ
 නියොජෙසි.

මහමහනෙස් බ්‍රාහ්මණ සමාජය පොරොන්දුකාරී ලිඛිතපොරොන්දුකාරී ලබිකා-භ්‍රාම-මරණමර්ධනය වූ අදහසකි එහි අදහස පොරොන්දුකාරී සමාජ ලාභයමානා සර්වලං සමාජානාගණික පාඨශාස්ත්‍රමතකර්මය. තර්කානුකූල වා'ය. පර්ණානාගණ (ජවනානුකූලපරිමිතය) සර්ව ප්‍රකාශන'මානා. මහාසාමිකා විශේෂාදායකවිවිධානානුකූල ප්‍රතිපත්ති ලකෂ්මි විශේෂවිවිධානානුකූල සාදර. පරිගණනානුකූල ගරුකූලප්‍රතිපත්තිනා අනුකූල.

සමානාපායාදිකානු නාම විකල්පකර්මයානුකූල විකල්පවිකල්ප විකල්ප විකල්ප සාදකානුකූල. ලිඛිතානුකූල. තමා අලමුපරපණනා'නි.

සිංහල.

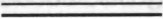
ඉස්. නිවෙදයාම මය.

බද්දෙහම පිණිසනනෙහෙ.

මැලිවිසේ කොරනනෙහෙ.

2473 තම මුද්‍රාවකො මාගිරිමාගණ ප්‍රකාශනෙහි

ජවනිමය. මහාසාමික විශේෂාදායකවිවිධානානුකූල.

සූචිපතනං.

CONTENTS.

අංකය.	විෂයය.	පිටිවේලිය.
1.	බාහිර නිදන වර්ණනා	1-62
I.	පරමමහාසංඝනිවර්ණනා	3-17
II.	දුතිය " "	17-21
III.	තතිය " "	21-35
IV.	ආචර්යපරමපරා	36-
V.	පච්චන්තදෙසෙසු සංඝනපතිධාපනං	37-62
2.	චේතසාදාන ණය.	62-137
I.	මුද්ධාදාන වර්ණනා	66-79
II.	පරමජායානකරා	88-93
III.	දුතිය " "	94-96
IV.	තතිය " "	96-98
V.	චතුස්ථ " "	98-101
VI.	පුඤ්ඤානිවාසකරා	101-106
VII.	දිඛවිකල්පකරා	106-110
VIII.	ආනවකයඤ්ඤානකරා	110-112
IX.	මොහොලානසිහනාදකරා	112-124
X.	සිත්තාපදපඤ්ඤානනිවාසකරා	124-137
3.	සුද්ධිනිසංඝාණ්ඩාර	138-157
4.	පරමපාණ්ඩාරසිත්තාපදකරා	158-
I.	පරමපඤ්ඤානනිකරා	157-158
II.	මහාපච්චත්තකරා	158-159
III.	චතුස්ථිධිවිනයකරා	160-166
IV.	විනයධරලක්ඛණාදිකරා	166-168
V.	(මූලපඤ්ඤාන)පදහාජනිතවර්ණනා	168-194
a.	අට්ඨ විශේෂපසම්පද	171-172
b.	සිත්තාපච්චක්ඛානකරා	175-182
c.	අනුප්පඤ්ඤානනි	184-
d.	පරමචතුක්ඛවර්ණනා	187-188
e.	අවසෙස 269 චතුක්ඛවර්ණනා	188-191
f.	සන්තචතුක්ඛවර්ණනා	191-192
g.	භික්ෂුපච්චජීවිකචතුක්ඛවර්ණනා	192-
VI.	සමුද්ධානාදිපතිවර්ණනා	194-196
VII.	විනිතචතුස්ථවර්ණනා	196-

අමතර.

විෂයය.

පිටිවැටුණ.

	a.	පාලිමුහුණය සහ සහතිකවිකිල්ල	197-199
	b.	දිව්‍යානුගතයන් සංවර්ධනය	201-203
5.		දුර්වලතාවය (නිදහස) වර්ණනා	205-213
1.		පාලිමුහුණය සහ සහතිකවිකිල්ල	208-211
6.		පදනම වර්ණනා	214-270
	a.	පදනම වර්ණනා	218-219
	b.	විද්‍යාදීනී පදනම සහතික	219-222
	c.	සුමනවර්ණනා	223-232
	d.	අවධිවිධිමත්කරණය	224-225
	e.	දුර්වලතාවය සහ සහතිකවිකිල්ල	226-
	f.	පරිවර්ණනා	232-
	g.	ආකෘතිවර්ණනා	233-
	h.	වෙනස්වර්ණනා	234-236
	i.	උදාහරණවර්ණනා	237-239
	j.	තාවර්ණනා	239-240
	k.	යානවර්ණනා	241-242
	l.	භාරවර්ණනා	242-243
	m.	ආරම්භකවර්ණනා	243-245
	n.	විකර්ණනා	246-
	o.	වෙනස්වර්ණනා	245-246
	p.	විද්‍යාවර්ණනා	246-
	q.	ගාමික-අර්ධවර්ණනා	247-248
	r.	උදාහරණ	248-249
	s.	දත්තවර්ණනා	250-
	t.	විකර්ණනා	251-
	u.	ගර්භවර්ණනා	251-
	v.	උපකරණවර්ණනා	252-259
	w.	සුමනසාධකවර්ණනා	259-261
	x.	පාණවර්ණනා	261-
	y.	අපද-විපද-විකර්ණනා-විකර්ණනා	262-261
	z.	විකර්ණනා-විකර්ණනා	264-
	a.	සංවිද්‍යාවර්ණනා	265-
	b.	සංවිකර්ණනා-නිවිකර්ණනා	266-
	c.	ආරම්භකවර්ණනා	267-
7.		විකර්ණනාවර්ණනා	270-283
	I.	සුමනසාධකවර්ණනා	272-274
	II.	විකර්ණනා පරිණාමය	280-
8.		ගාමිකපාණවර්ණනා	284-311

අංකය.	විස්තරය.	පිටුව.
I.	ආකාරානුකූලවිකල්පය	292-311
II.	අනුපාතය	312-
9.	පදනම	313-331
I.	සාමාන්‍යය	314-
II.	ආකාරය	319-320
III.	දත්ත	321-323
IV.	මානව	324-326
V.	පාසාදික	326-
10.	විකල්ප	331-342
I.	සාමාන්‍යය	335-337
11.	විකල්ප	342-347
12.	පදනම	349-357
I.	සාමාන්‍යය	349-350
II.	ආකාරය	351-356
III.	විකල්ප	356-357
IV.	පදනම	-357
13.	විකල්ප	358-365
I.	විකල්ප	365-366

සංකීර්ණ විකල්පය.

ABBREVIATIONS.

- “සි” සිංහල විකල්පයේ සංකීර්ණ විකල්පය ලෙස පිරිනැමීමට
පොත්ත.
- “සිII” විකල්පය පොත්තලය පොත්ත.
- “සිIII” විකල්පය පොත්තලයෙන් අපර පොත්ත.
- “සිIV” “සංකීර්ණය” ගැන උපකරණලෙස ලෙස
පොත්ත.
- “ස” සංකීර්ණයේ සංකීර්ණය.
- “ම” මාර්ගය
- “සි” “සි” සිංහල විකල්පය
- “ඉ” ඉංග්‍රීසි විකල්පය
- “ස” සාරාංශය
- “ම. පි” මාර්ගය.
- “පි” විකල්පය.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අa ආá ඉi ඊē උu ඌū එé ඔo

CONSONANTS.

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞña
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña
ටta	ඨtha	ඩda	ඬdha	ණṇa
තta	ථtha	දda	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma
යya	රra	ලla	චva	ඝsa
			භha	ඉෆa අං aṅ

ක ka කා ká කි ki කී kī කු ku කූ kūr කෙ kē කෝ kō
 ඛ kha ඛා khá කි khi කී khī කු khu කූ khūr කෙ khé කෝ khō
 ගga = = = = = = =

කක kka	කෙක kēka	කි ත්වා tva, ත්‍රා tra	එම්භ mpha
කඛ kkhā	කෙඛ kēkhā	දුද්ධā	මඞ, මඞ්භā
කය kya	කෙය kēya	ධා, ධා ddhā	මඞ්භā
කි kri	කී kī	ද්‍රā	මම mma
කච kva	කඡ kha	ච ද්වා dva	මඞ්භā
කභ kha	කභ kha	ධා dhā	යය, යය yya
කඞ khva	කඞ khā	නතā	යය yha
කග gga	කග gga	නථā	ලලā
කඝ ghā	කඝ ghā	නදā	ලයā
ග්‍රā, ඞ්ඞā	ග්‍රā, ඞ්ඞā	නඞā	ලඞā
ඞ්ඞā	ඞ්ඞā	නනā, නනā	වනā
ඞ්ඞā	ඞ්ඞā	පපā	යය ssa
ඞ්ඞā	ඞ්ඞā	පඞā	යය sma
ඞ්ඞā	ඞ්ඞā	බබā	යය swa
ඞ්ඞā	ඞ්ඞā	බභā	හඞā
ජ්ජā	ජ්ජā	බ්‍රā	හඞā
ජ්ජā	ජ්ජā	මඞā	ලඞā

සමනපාසාදිකා

නාම

විනය සංවණණනා.

නමො නාම සංවණණනා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධාය.

යො ඤාපාකොට්ඨිපි අපාමෙයං
සාලං කරෙතො අතිදුක්ඛරුනි,
බෙදං ගතො ලොකගිතාය නාමො
නමො මහාකාරුණිකස්ස නස්ස.

අසම්බුධං බුද්ධනිසෙවිතං යං
භවාභවං ගව්ඡති ජීවලොකො,
නමො අවිජ්ජාදික්ඛිලෙසජාල-
විධංසිතො ධම්මවරස්ස නස්ස.

භුණ්ණති යො සිලසමාධිපඤ්ඤ-
විමුක්තිඤ්ඤාණපභූතීති සුතො,
බෙතො ජනානං කුසලපිකානං
තමරියංවිෂං සිරස්ස නමාමි.

ඉවෙවච්චෙවනන නමස්සතීයං¹
නමස්සමාතො රතතතතයං යං,
පුඤ්ඤතිසඤ්ඤං විපුලං අලභං
තස්සානුභාවෙන ගතනතරුසො.

යමිං සිතෙ සාසනමට්ඨිතස්ස
පතිට්ඨිතං හොති සුගණ්ඨිතස්ස,
නං වණ්ණසිස්සං විනයං අමිස්සං
නිස්සංස පුබ්බාවරියානුභාවං.

සාමං ච පුබ්බාවරියංසහෙති
ඤ්ඤාණවිමුක්තිඥානමලාසවෙති,
විසුද්ධවිජ්ජා පටිසම්භිදෙති
ගඤ්ඤිතං වණ්ණනාකොට්ඨෙති.

සලොබ්බෙ නොසුලභුපමෙහි
මහාවිහාරස්ස ධර්මපමෙහි,
සංවණ්ණෙනොසං විනයො නයෙහි
විනේශාහි සම්මුද්ධි වරනියෙහි.

සංවණ්ණෙනා සීහලදීපකෙන
වෘක්කෙන එසා පන සබ්බවත්තා,¹
න කිඤ්චි අන්ධං අභිසම්මානාති
දීපනතරෙ භික්ඛුජනස්ස යසමා.

තසමා ඉමං පාලිතයානුරූපං
සංවණ්ණෙනා 'දුභි සමාරහිස්සං,
අජේකිසනං බුද්ධිසිරිව්‍යායස්ස
ථෙරස්ස සමමා සමනුස්සරනේතා.

සංවණ්ණෙනං තං ච සමාරහනේතා
තස්සා මහා අට්ඨකථං සරීරං,
කත්වා මහාපච්චරියං තථෙව
කුරුන්දි නාමාදිසු විසුත්තාසු.

විනිවජ්ජයො අට්ඨකථාසු වුත්තො,
යො සුතතමන්ධං අපරිච්චරනේතා,
තත්තොපි අනේතාගධථෙරවාදං
සංවණ්ණෙනං සමම සමාරහිස්සං.

තං මෙ නිසාමෙනානු පසන්නවිත්තා
ථෙරා ච භික්ඛු නවමජ්ඣමා ච,
ධම්මපපදීපස්ස තථාගතස්ස
සක්කම්ම ධම්මං පතිමානාසනා.

බුද්ධොධිත ධම්මො විනයො ච වුත්තො
යො තස්ස පුත්තොති තථෙව ඤානො,
යො යෙහි තෙසං මතිමච්චරනා
යසමා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

තසමා හි යං අට්ඨකථාසු වුත්තං
තං චජ්ඣිකාන පමාදලොඛං,
සබ්බමපි සික්ඛාසු සභාරවානං
යසමා පමාණං ඉධ පණ්ණිතානං.

තත්තො ච සාසනතරමෙව හිත්වා
විජ්ජාරමස්සං ච සමාසයිකා,
විනිවජ්ජං සබ්බමයෙසයිකා
නන්තික්කමං කඤ්චි² අවොක්කම්මිතා.

1. සත්‍යා: ම: සබ්බවත්තා.

2. සත්‍යා: ම: කිඤ්චි.

සුත්තානාභිකානං වචනානමත්ථං
සුත්තානුරූපං පරිදීපයනති,
යත්ථා අයං භෙය්‍යති වර්ණණාපි
ගණ්ණවච තත්ථා අනුසික්ඛිතබ්බොති.

තත්ථ “තං වර්ණණධර්මං විනයං” නති වුත්තකතා විනයෙයා තාව
වචන්තෙතබ්බො,¹ තෙනෙනං වුවවති :- විනයෙයා තාව ඉධ සකලං විනය
වචකං අභිපෙතනං. සංවර්ණණනත්ථං පනස්ස අයං මාතිකා :-

වුත්තං සෙත යද් යත්ථා-ධාරිතං සෙත මාහතා;
යත්ථපපතිට්ඨිතං චෙත-මෙතං චත්ථා විධිං තෙතො.
තෙනාති ආදිපාදස්ස-අත්ථං නානපපතාරුතො,
දස්සයතෙතො කරිස්සාමි-විනයස්සත්ථ වර්ණණනනති.

තත්ථ “වුත්තං සෙත යද් යත්ථා” ති ඉදං තාව වචනං “තෙනාති සම
සෙතා බුද්දො හගමා චෙත්ඤාජායං විහරති” ති එවමාදිවචනං සකාග
වුත්තං. ඉදං හි වුද්ධස්ස හගවතො අත්තපච්ඡක්ඛවචනං න භොති, තස්මා
වත්තබ්බමෙතං. ඉදං වචනං තෙන වුත්තං? කද් වුත්තං? කස්මා ව
වුත්තනති? ආයත්තො උපාලිජේරෙන වුත්තං, තං ච පන පඨමමහා
සංඛ්ඨිතිකාලෙ, පඨමමහාසංඛ්ඨිති නාම චෙයා කිඤ්චාපි පඤ්චසතික
සංඛ්ඨිතිකඛිනිසෙ වුත්තා, නිද්දනසොසලුත්ථං පන ඉධාපි ඉමිනා
තයෙන චෙදිතබ්බො.

පඨමමහාසංඛ්ඨිති වර්ණණානා.

ධම්මවක්ඛකපාවත්තනං හි ආදිං තත්ථා යච සුභද්දපරිබ්බාර්තවිත
යනා කතවුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙන මල්ලානං සාලවතෙ
සමකසාලානමනනතෙ විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුසගමසෙ අනුපාදි
භෙය්‍ය තිබ්බොතධාතුය පරිනිබ්බුතෙ හගවති ලොකනාථෙ හගවතො
පරිනිබ්බාතෙ සනතිපතිනානං සත්තනනං හි කුබ්බසතසගස්සානං
සංඛ්ඤාජේරො ආයත්තා මහාකස්සපො- සත්තාගපරිනිබ්බුතෙ හගවති
සුභද්දෙන වුඛිසපබ්බජිතෙන “අලං ආවුසො මා සොච්ඡි මා පරිදෙවිත්ථ
සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන උපද්ද්නා ව භොම ඉදං චො කප්පති
ඉදං චො ත කප්පතිති, ඉදං පන මයං යං ඉච්ඡස්සාම තං කරිස්සාම යං
න ඉච්ඡස්සාම න තං කරිස්සාමා” ති වුත්තවචනමනුස්සරතෙනා- ආනං
බො පනෙතං විජ්ජිති යං පාපභිකු ආතීතසජ්ජිකං පාවචනනති මඤ්ඤ
මානා පකං ලභිත්වා, න විරසෙව සංඛ්චිමං අනතරධාපෙය්‍යං, යච ව
ධම්මවිනයෙ හිවිසිති තාව අනතීතසජ්ජිකමෙව පාවචනං භොති, වුත්තං
භෙතං හගවතා :- “සො චො ආනද්ද මයා ධම්මො ව විනයො ව දෙසිතො
පඤ්ඤාතො සො චො ධම්මවිනයෙන සත්ථා” ති. යනුනාහං ධම්මං ව

1. සතා; වචන්තෙතබ්බො නො භො විතයොති.

විනයං ච සඛිතායෙය්‍යං යථසිද්ධං සාසනං අභිනිසං අස්ස විරව්භිතිකං,
 යං මාතං හගවතා: “ධාරෙස්සයි පන මෙ නිං කස්සප භාණ්ඩානි පංසු
 කුලානි නිබ්බසනානි”ති වණ්ණා විවරෙ සාධාරණපරිභොගෙන වෙව “අභං
 භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමං කිංතං
 උපසමපජ්ඣ විහරාමි, කස්සපොපි භික්ඛවෙ යාවදෙව¹ ආකඛාමි විවිච්චෙව
 කාමෙහි-පෙ-පඨමං කිංතං උපසමපජ්ඣ විහරාමි”ති එවමාදිනා නයෙන
 නවානුපුබ්බවිහාරජලහිඤ්ඤපාහෙදෙ උත්තරවත්තසංඛ්‍යායෙව අත්තනා
 සමසමච්ඡාපනෙන ච අනුග්‍රහණිකො, තස්ස මෙ කිමඤ්ඤං ආණ්ණාං
 භවිස්සති, නනු මං හගවා රජා විය සකකම්මඉස්සරියානුපාදනෙන
 අත්තනො කුලවාසපටිච්ඡාපකං පුත්තං සඤ්චමචංසපටිච්ඡාපකො මෙ
 අයං භවිස්සතීති මනනිං ඉමිනා අසාධාරණෙන අනුග්‍රහණෙන අනුග්‍රහ
 භෙදිති විනාශනො ධම්මවිනයසඛිතායෙනාං භික්ඛුනං උස්සායං
 ජනෙයි. යථාහ:- “අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛු ආමනෙතයි:
 එකමිද්දං ආවුසො සමයං පාවාය කුසිනාරං අඤ්ඤානමග්ගපටිපනෙතා
 මහතා භික්ඛුසංඝෙන සද්ධිං පඤ්චමනෙතා භික්ඛුසංඝෙහි”ති; සබ්බං
 පුහදදකණ්ඩං විජාරතො වෙදිතබ්බං.

තතො පරං ආහ:- “භද්‍ර මයං ආවුසො ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච
 සඛිතායෙය්‍යම, පුරෙ අධම්මො දිපපති, ධම්මො පටිබාහිසති, අවිනයො
 දිපපති විනයො පටිබාහිසති, පුරෙ අධම්මවාදිනො ඔලවනොතා
 භොනති ධම්මවාදිනො දුබ්බලා භොනති, අවිනය වාදිනො ඔල
 වනොතා භොනති විනයවාදිනො දුබ්බලා භොනති”ති භික්ඛු
 ආහංසු: තෙන හි හනෙත පේරො භික්ඛු උච්චිතතුති. පේරො
 සකලනවඛගසන්ධිසංකපරිගතතිධරෙ පුරුජ්ජනසොත්තපනකසද්ධාමි
 අනාගාමි පුකකම්මසංක ඛිණ්ණපච්ඡික්ඛු අනෙකසතෙ අනෙකසහස්සෙ ව
 වජ්ජනිං තිපිටකසබ්බපරිගතතිපාහෙදධරෙ පටිසම්මිද්දපනෙත මහානු
 භාවෙ යෙභුයෙය්‍යන හගවතා එතදග්‍රං ආරොපිතෙ තෙවිජ්ජාදිහෙදෙ
 ඛිණ්ණපච්ඡික්ඛු යෙව එකුනපඤ්චසතෙ පරිග්‍රහෙයි. යෙ සකිංස ඉදං
 වුත්තං:- “අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො එකෙත්තපඤ්චඅරහනාසතානි
 උච්චිති”ති. කිස්ස පන පේරෙ එකෙත්තපඤ්චමකාසිති? ආයස්මතො
 ආනන්දජේරස්ස මහාසකරණස්මා, තෙනාගායකො සගාපි විනාපි න
 සකකා ධම්මසඛිති කාතුං, යො ගායස්මා භෙණ්ඩො² සකරණියො තස්මා
 සගාපි න සකකා, යස්මා පනස්ස කිඤ්චි දසමලදෙසිතං පුත්තගෙය්‍ය
 දිකං හගවතො අසමුච්චා පටිග්‍රහණිතං නාම නජි, තස්මා විනාපි න
 සකකා. යදි එවං භෙණ්ඩාපි සමානො ධම්මසඛිතිසා ඔහුපකාරතො
 පේරෙත උච්චිතිතබ්බො අස්ස. අථ කස්මා න උච්චිතිතොති? පරිච්චාද
 විවජ්ජනතො. පේරෙ හි ආයස්මතො ආනන්දෙ අතිවිස විස්සස්මා
 අභොසි, තථා හි නං සිරස්මිං පලිතෙපු ජනෙපුපි නවායං කුමාරකො
 මතකමඤ්ඤසිති කුමාරකවාදෙන වදති, සකසකුලපාපුතො මායමා

සඤ්ඤා තථාගතස්ස භාතා චූලපිඤ්ඤා පුත්තො, තත්ත භි භික්ඛු ඡන්දගමනං විය මඤ්ඤාමානා ඛෙත්තු අසෙක්ඛපට්ඨමහිද්දපනෙන භික්ඛු ධරෙත්වා ආනන්දං සෙක්ඛපට්ඨමහිද්දපනතං ථෙරො උච්චිතීති උපද්දෙය්ගං, තං පරුපවාදං පරිවර්ජෙනො ආනන්දං විතා සඬ්භිති න සක්කා කුංචා, භික්ඛුනා සෙවානුමතියා ගහස්සාමිති තං න උච්චිති. අථ සසමෙව භික්ඛු ආනන්දස්සන්ධිය ථෙරං සාවිංසු. යථා:- “භික්ඛු ආසස්මනං මහාකස්සං ඵතදවොචා: අයං භනෙන ආසස්මා ආනන්දො කිංඤ්ඤාපි සෙක්ඛා අභබ්බො ඡන්ද දෙසා භයා මොහා අග්ගිං ගතත්වා, ඛෙත්තු වානෙන ගතවතො සත්තකිසෙ ධරෙමා ව විනයො ව පරියතො, තෙන භි භනෙන ථෙරො ආසස්මනමපි ආනන්දං උච්චිතත්වා”ති. අථවො ආසස්මා මහා කස්සංපො ආසස්මනමපි ආනන්දං උච්චිති. එවං භික්ඛුනා අනුමතියා උච්චිතිනෙන තෙනාසස්මනා සද්ධිං පඤ්ඤා ථෙරසත්තාති අහෙසුං. අථවො පෙරුනං භික්ඛුනා ඵතදවොචා: කන්ති නුඛො මයං ධරෙමඤ්ඤා විනයඤ්ඤා සඬ්භිතාසස්මනාමාති. අථවො පෙරුනං භික්ඛුනා ඵතදවොචා: රාජගහං වො මහාසොචරං පහුතසෙනාසනං, සත්තන මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්නා ධරෙමඤ්ඤා විනයඤ්ඤා සඬ්භිතාසස්මනා, න අඤ්ඤා භික්ඛු රාජ ගහෙ වස්සං උපගමෙත්ස්සන්ති. කස්මා පන තෙනං ඵතදවොචා? ඉදං අමාකං ථාවරකමො, කොචි විසභාගප්පග්ගලො සඬ්ඝමජ්ඣං පටිසිත්වා උනෙක්කාවෙය්ගාති, අථාසමා මහාකස්සංපො ඤ්ඤාපිඤ්ඤාසෙන කමෙමන තාවෙසි, තං සඬ්භිතිකඤ්ඤාසෙන* වුත්තනසෙතොව වෙදිතඤ්ඤා.

අථ තථාගතස්ස පරිතිබ්බානතො සත්තපු සාමුකීලනදිවසෙසු සත්තපු ම ධාවුපුජාදිවසෙසු විතිවතෙනපු අඤ්ඤාමාසො අතික්කතෙනා ඉද්දති ගිමහානං දියඤ්ඤා මාසො සෙසො උපකට්ඨා වස්සුපනායිකාති මනත්වා මහාකස්සපෙරුනං රාජගහං ආවුසො ගමිත්වාමාති උපඤ්ඤා භික්ඛුගහං ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො, අනුරුද්ධපෙරුනං උපඤ්ඤා ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො, ආනන්දපෙරුනං පන භගවතො පත්තවිවරං ගහෙත්වා භික්ඛුගහස්සපරිවුත්තො සාවන්තිං ගතත්වා රාජගහං ගතත්වාමො සෙන සාවන්ති තෙන වාරිකං පක්කාමි¹ ආනන්දපෙරුනා ගතගතට්ඨානෙ මහාපරිදෙවො අහොසි: භනෙන ආනන්ද කුභිං සථාරං ධරෙත්වා ආගතොසිති. අනුපුබ්බෙන පන සාවන්තිං අනුපුප්පෙන ථෙරෙ භගවතො පරිතිබ්බානදිවසෙ විය මහාපරිදෙවො අහොසි, තත්ත පුදං ආසස්මා ආනන්දො අතිවිමාදිපට්ඨසුත්තාස ධරෙමා කථාස තං මහාපනං සඤ්ඤා පෙත්වා පෙත්වනං පටිසිත්වා දසබලෙන වසිතගකිකුට්ඨො වාරං විවරිත්වා මඤ්ඤාපිඨං නිගරිත්වා පපෙඨාවෙත්වා ගකිකුට්ඨං සමමජ්ජත්වා මිලානමාලා කවචං ඡරෙමාත්වා මඤ්ඤාපිඨං අතිගරිත්වා පුත්ත යථාථානෙන ධරෙත්වා ගතවතො සීතකාලෙ* කර්ණිකා වත්තං සබ්බමකාසි. අථ ථෙරො ගතවතො පරිතිබ්බානතොපඤ්ඤා ධානනිසර්ඤ්ඤාලකා උස්සත්තා ධාවුකං කාසං සමස්සාසෙත්වා දුතියදිවසෙ ඩිරවිචෙරවනං පිට්ඨො විහාරෙ

* වුත්තමග්ග. 1. ම: පඤ්ඤා. 2. සනා. සීතකාලෙ විය.

ගෙවි තිසිදි යං සන්ධාය සුභෙන මාණවෙන පභිතං මාණවකං එතද වොච:- “අකාලො ඛො මාණවක අපි මෙ අජ්ඣ සෙසජ්ජමත්තං පිතා, අපෙචනාම සෙව පි උපසඤ්ඤාමයාමා”¹ති. දුතියදිවසෙ වෙනකප්පෙරෙන පච්ඡායමණෙන ගන්තො සුභෙන මාණවෙන පුට්ඨො දීඝනිකායෙ සුභසුත්තං තාම දගමං සුත්තමහාසි අථ ථෙරො ජෙනවනවිහාරෙ ඛණ්ඩුල්ලපටිගඬුරණං කාරුපෙත්වා උපකථාය වස්සුපනාසිකාය රුජ ගතං ගතො, තථා මහාකස්සපප්පෙරො අනුරුඤ්ඤාප්පෙරො ව සබ්බං භික්ඛුසමාං ගගෙත්වා රුජගතමෙව ගතො.

තෙන ඛො පන සමගෙන රුජගතෙ අවසාරග මහාවිහාර හොතති, තෙ සබ්බෙ පි ඡබ්බිතපභිතඋක්ඛාපා අහෙසුං. භගවතො හි පරිනිබ්බානෙ සබ්බෙ භික්ඛු අත්තතො අත්තතො පත්තවිට්ඨං ගගෙත්වා විහාරෙ ව පරි වෙතෙ ව ඡබ්බිත්වා අගමංසු. තත්ථ ථෙරා භගවතො වචනපුජනත්ථ. තිත්ථිඤ්ඤාපටිගමොවනත්ථඤ්ඤා පථමං මාසං ඛණ්ඩුල්ලපටිගඬුරණං කරොමාසි විනෙතසුං. තිත්ථිඤ්ඤා හි එවං වදෙදග්ගං: සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සන්ති සිතෙ යෙව විහාරෙ පටිජග්ගංසු, පරිනිබ්බුතෙ ඡබ්බිසුතති. තෙහං වාදපටිගමොවනත්ථඤ්ඤා විනෙතසුතති චුත්තං හොති. චුත්තමපි වෙතං:- “අථ ඛො ථෙරානං භික්ඛුනං එතදහොසි: භගවතා ඛො ආවුසො ඛණ්ඩුල්ලපටිගඬුරණං වණ්ඤිතං, හන්ද මයං ආවුසො පථමං මාසං ඛණ්ඩුල්ලපටිගඬුරණං කරොම, මජ්ඣිමං මාසං සන්තිපභිත්වා ධම්මං ව විනෙතඤ්ඤා සමායාසිකාමා”²ති. තෙ දුතියදිවසෙ ගන්තො රාජවාසෙ අවසංසු. අජ්ඣතෙත්තු රුජ ආගන්තො වන්දිත්වා කීං භනෙත ආගන්තොති³ අත්තතා කත්තබ්බං කීවම් පටිපුච්ඡි, ථෙරා අවසාරගමහාවිහාරපටි ගඬුරණන්දාය හන්තිකමමං පටිවෙදෙසුං, සාමු භනෙතති රුජා හන්තිකමම කාරකෙ මනුස්සෙ අදුසි, ථෙරා පථමං මාසං සබ්බවිහාරෙ පටිගඬුරණං පෙත්වා⁴ රඤ්ඤා ආරොවෙසුං: නිවසිතං මහාරාජ විහාරපටිගඬුරණං, ඉදුති ධම්මවිනායකඛතං කරොමාසි. සාමු භනෙත විසන්තො කරොම මහං ආණ්ඩකං, භුමිකං ධම්මවකං හොතු, ආණ්ඩපෙඨ මෙ භනෙත කීං කරොමිති ධම්මසඤ්ඤා⁵ කරොත්තානං භික්ඛුනං සන්තිසජ්ජමානං මහාරාජාති. කත්ථ කරොමි භනෙතති. වෙහාරපඤ්ඤාපසෙස සත්ත පණ්ණිගුණාවාරෙ කාතුං සුත්තං මහාරාජාති. සාමු භනෙතති ඛො රාජා අජාතසත්තු විසංකමුත්තා නිමිත්තසද්දිසං සුභිහත්තස්සත්ථම්මා ගොපානං නානාවිධමාලාකමම ලතාකමමවිවිත්තං අභිභවන්තමිව රාජ භවකවිභුතිං අපහසන්තමිව දෙවවිමානසිරිං සිරිතා නිකෙන්මිව එක නිපාතස්සත්ථම්ම ව දෙවමනුස්සන්තවිහසිකානං ලොකාරාමණේයාකමිව සමපිණ්ඩිතං දඨබ්බසාරමණිං මණ්ඩපං කාරුපෙත්වා විවිධකුසුමදව ඔලමක විනිශ්චිලනවාරුචිතානං⁶ රතනවිවිභුමණිකොවට්ඨිතලමිව ව හං නානාපුපුපහාරවිවිභුසුපරිනිවසිතභූමිකමිම. බ්‍රහ්මවිමානසද්දිසං

1. ම. අගමන්තො.

2. ග2: ම: සමගතං.

3. ම. සබ්බවිහාරපටිගඬුරණං කාරුපෙත්වා. 4. ග2: ම: විනිශ්චිලනං.

අලංකාරිණී: තඤ්ඤාං මහාමහේස්වර පඤ්ඤාසත්තං භික්ඛුනං අනන්තාති පඤ්ඤා කපපියපච්චන්දණසත්තාති පඤ්ඤාපෙණා: දක්ඛණ්ණාගං නිස්සංග උත්තරගිවුඛං ථේරාසනං මහේස්වරපඤ්ඤා පුරුස්ථගිවුඛං බුද්ධායා හග වන්තො ආසනාරගං ධම්මාසනං පඤ්ඤාපෙණා: දන්තබ්භිතං විජනිඤ්ඤාච්ච ධපෙණා: භික්ඛුසංඝස්ස ආරොචාපෙසි: නිවර්තනං හන්තනං මම කිව්වනති. භික්ඛු ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු: ඤේ ආවුසො ඤාතිපාසො, නිං ව ඤෙකංකං කකරුණීසො තෙන තෙන න යුත්තං සන්තිපාතං ගතං, අපපමෙත්තො හොතිති. අථ ඤො ආයස්මා ආනන්දෙ ඤේ සන්තිපාතො න ඤො පන මෙතං පතිරුපං සවාගං ඤෙකංකං සමානො සන්තිපාතං ගච්ඡේස්සන්ති ඔහුදෙව රතං කායගතාසනියා විජිනාමෙත්වා රතනියා පච්චුසස්මයං වඩ්ඤමා ඔරොතිත්වා විහාරං පවිසිත්වා නිපජ්ජිස්සාමිති සාගං ආවජ්ජෙසි, චෙ පාද භූමියො මුත්තා, අපපත්තඤ්ඤා සිසං බිලෙඛා හතා, එතස්මිං අන්තරේ අනුපාදය ආසවෙති විත්තං විමුච්චි. අගං හි ආයස්මා වඩ්ඤමෙන බගි විජිනාමෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තං භුම සංකොපනො වින්තෙසි: නනු මං හගවා එතදවොච: “කතපුඤ්ඤාසි නිං ආනන්ද පටිනාමනුසුඤ්ඤා බිප්පං හොති අනාසවො”ති. බුද්ධානඤ්ඤා කථාදෙස්සො නාම නන්ති, මම අවමාරද්ධං විරිදං, තෙන මෙ විත්තා උද්ධමාය සංවත්තති, හද්දං විරිදසමතං යොජෙමිති වඩ්ඤමා ඔග්ගෙ තිත්වා පාදධොවනට්ඨානෙ ධර්මා පාදෙ ධොවිත්වා විහාරං පවිසිත්වා මඤ්ඤාසෙ නිසිදිත්වා ථේරාසං විස්සමිස්සාමිති කායං මඤ්ඤාසෙ උපනාමෙසි. චෙ පාද භූමියො මුත්තා, සිසං බිලෙඛාහතාමසමපත්තං, එතස්මිං අන්තරේ අනුපාදය ආසවෙති විත්තං විමුත්තං, වතුඉරියාපථවිරිතිතං ථේරස්ස අරහත්තං. තෙන ඉමස්මිං සාසනෙ අතිපජෙනා අතිසින්නො අබ්බින්නො අවඩ්ඤමන්තො සො භික්ඛු අරහත්තං පඤ්ඤාති චුත්තන ආනන්දෙත්ථේරොති වන්තං වචට්ඨි.

අථ ථේරා භික්ඛු දුභිග්ගදිවසෙ කතහත්තකිව්වා පත්තවිවරං පටි සංමෙත්වා ධම්මසංඝායං සන්තිපතිත්වා, ආනන්දෙත්ථේරො පන අත්තනො අරහත්තප්පත්ති ඤාපෙකුසාමො භික්ඛුති සද්ධං න ගතො, භික්ඛු යථාමුක්ඛං අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නසිදන්තා ආනන්දෙත්ථේ රස්ස ආසනං ධපෙණා: නිසින්නා, තත්ථ කෙති වාචි එතමාසනං කස්සාති චුත්තන ආනන්දස්සාති, ආනන්දෙ පන කුතං ගතොති? තස්මිං සමයෙ ථේරො වින්තෙසි: ඉද්දති මග්ගං ගමනස්සාලොති. තන්තො අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්නො පඨවියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො ආසනෙයෙව අත්තානං දස්සෙසි, අසාසනාගතත්වා නිසිදිතිපි එකෙ. එවං නිසින්නන තස්මිං ආයස්මන්තො මහාකස්සපත්ථේරො භික්ඛු ආමන්තෙසි: ආවුසො කිං පඨමං සම්මායාම ධම්මං වා විනයං වාති. භික්ඛු ආහංසු: හන්තන මහාකස්සප විනයො නාම බුද්ධායාසනස්ස ආයු, විනයෙ සිත්ත සාසනං සිත්තං හොති, තස්මා පඨමං විනයං සම්මායාමාති. කං ධුරං කත්වාති? ආයස්මන්තං උපාලිනති, කිං ආනන්දෙ නපපහොතිති?, නො නපපහොති. අපිච ඤො පන සම්මාසමුද්ධො ධරමානො යෙව විනයපරිසක්ඛී.

නිසංසාය ආයස්මනං උපාලිං එතදසෙක ධරෙසි: “එතදසෙකං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුතං විනයධරානං යදිදං උපාලි”ති. තස්මා උපාලිජේථරං පුච්ඡන්තා විනයං සඛිකායාමාති. තස්මා ථෙරො විනයං පුච්ඡ නන්දාය අත්තනාව අත්තානං සමමනති, උපාලිජේථරොපි විස්සර්ජනන්දාය සමමනති තත්තායං පාළි :- “අථබො ආයස්මා මහාකස්සපො සඛ්‍යං ඤාපෙසි: පුණ්ණං මෙ ආවුසො සඛිකා යදි සඛිකස්ස පත්තකල්ලං අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡන්ත්‍ය” නති. ආයස්මාපි උපාලි සඛ්‍යං ඤාපෙසි :- පුණ්ණං මෙ සමනත සඛිකා යදි සඛිකස්ස පත්තකල්ලං අහං ආයස්මා මහාකස්සපෙන විනයං පුච්ඡා විස්සර්ජන්ත්‍ය”නති. එවං අත්තනාව අත්තානං සමමනතින්තා ආයස්මා උපාලි උච්චායාසනා එකංසං විවරං කන්තා ථෙරෙ භික්ඛු වන්දිත්වා ඛමමාසනෙ නිසිදි දන්තබ්බිතං විජනිං ගහෙත්වා. තස්මා ආයස්මා මහාකස්සපො ථෙරාසනෙ නිසිදිත්වා ආයස්මනං උපාලිං විනයං පුච්ඡ: “පඨමං ආවුසො උපාලි පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤාතත්තති?, වෙසාලියං භනෙතති, කං ආරඛ්‍යාති?, පුදිතනං කල්‍යාණං පුත්තං ආරඛ්‍යාති, කිංසම් කච්ඡුසම් නති?, මෙට්ඨනධමමො”ති. අථබො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මනං උපාලිං පඨමස්ස පාරාජිකස්ස වන්දුමපි පුච්ඡි නිදනමපි පුච්ඡි පුග්ගලමපි පුච්ඡි පඤ්ඤාතතිමපි පුච්ඡි අනුපඤ්ඤාතතිමපි පුච්ඡි ආපත්තිමපි පුච්ඡි ආනාපත්තිමපි පුච්ඡි, යථා ව පඨමස්ස තථා දුතියස්ස තථා තතියස්ස තථා චතුස්ස පාරාජිකස්ස වන්දුමපි පුච්ඡි-පෙ-අනාපත්තිමපි පුච්ඡි, පුච්ඡා පුච්ඡා උපාලිජේථරෙ විස්සර්ජෙසි. තස්මා ඉමානි වතනාරි පාරාජිකානි පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉදන්ති සඛිගහං ආරොපෙත්වා ධරෙසු, තෙරස සඛිකාදිසෙසානි තෙරසකන්ති ධරෙසු, වෙ සිකඛාපදනි අතිසතානීති ධරෙසු, නිංස සිකඛාපදනි නිංසගතිසපාචිතනියානීති ධරෙසු, මෙනවුතිසිකඛාපදනි පාචිතනියානීති ධරෙසු, වතනාරි සිකඛාපදනි පාචිදෙසනීයානීති ධරෙසු පඤ්චසත්තති සිකඛාපදනි සෙබියානීති ධරෙසු, සත්ත ඛමමෙ අපි කරණසමථාති ධරෙසු. එවං මහාවිහරිතං සඛිගහං ආරොපෙත්වා භික්ඛුනි විහරෙහ අඨං සිකඛාපදනි පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉදන්ති ධරෙසු, සත්තරස සිකඛාපදනි සත්තරසකන්ති ධරෙසු, නිංස සිකඛාපදනි නිංසගතිසපාචිතනියානීති ධරෙසු, ඡසට්ඨිසත්සිකඛාපදනි පාචිතනියානීති ධරෙසු, අඨං සිකඛාපදනි පාචිදෙසනීයානීති ධරෙසු, පඤ්ච සත්තති සිකඛාපදනි සෙබියානීති ධරෙසු, සත්තධමමෙ අපිකරණ සමථාති ධරෙසු, එවං භික්ඛුනිවිහරිතං සඛිගහං ආරොපෙත්වා එතෙනෙව උපාසෙත බ්බකකපරිවාරෙපි ආරොපෙසු, එවමෙතං සලගත්වා විහරිතබ්බකකපරිවාරං විනයපිටකං සඛිගහමාරුලං සබ්බං මහාකස්ස පජේථරො පුච්ඡ, උපාලිජේථරො විස්සර්ජෙසි, පුච්ඡා විස්සර්ජන පරිසොසානෙ පඤ්ච අරගත්තසතානි සඛිගහං ආරොපිතසෙසෙව ගණකජ්ඣායමකංසු, විනයසඛිගහාවසානෙ උපාලිජේථරො දන්තබ්බිතං විජනිං නික්ඛිපිත්වා ඛමමාසනා ඔරොගිත්වා බුච්ඡි භික්ඛු වන්දිත්වා අත්තතො පත්තාසනෙ නිසිදි.

විනයං සඛ්‍යාසිත්‍යා ධම්මං සඛ්‍යාසිත්‍යාමො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛු පුච්ඡී: ධම්මං සඛ්‍යාගනෙතභි කං පුග්ගලං ධුරං කන්තා ධම්මො සඛ්‍යාසිත්‍යෙබ්බොති. භික්ඛු: ආනන්දජේරං ධුරං කන්තාති ආහංසු. අථචො ආයස්මා මහාකස්සපො සඛ්‍යං ඤාපෙයි:- “පුණ්ණාදු මෙ ආවුසො සඛ්‍යා යදි සඛ්‍යස්ස පත්තකල්ලං අහං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍ය” නති, 1 අථචො ආයස්මා ආනන්දො සඛ්‍යං ඤාපෙයි:- “පුණ්ණාදු මෙ භනෙත සඛ්‍යා යදි සඛ්‍යස්ස පත්තකල්ලං අහං ආයස්මො මහාකස්සපෙන ධම්මං පුච්ඡො විස්සජ්ජෙය්‍ය” නති. 2 අථචො ආයස්මා ආනන්දො උට්ඨායාසනා එකංසං විවරං කන්තා ථෙරෙ භික්ඛු චන්දිත්‍යා ධම්මාසනෙ තිසිදි දන්තබ්බිතං විජනිං ගහෙත්වා. මහාකස්සපජේරො ආනන්දජේරං ධම්මං පුච්ඡී: බ්‍රහ්මචාරං ආවුසො ආනන්ද කන්තා සාසිතනති? අනන්තරං ච භනෙත රජගහං අනන්තරං ච නාලන්දං රජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාගනති, කං ආරබ්භාති? පුප්පියඤ්ච පරිබ්බාජකං බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච මාණවකනති. අථචො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මතං ආනන්දං බ්‍රහ්මජලස්ස නිදුනමපි පුච්ඡී පුග්ගලමපි පුච්ඡී, සාමඤ්ඤඵලං පනාවුසො ආනන්ද කන්තා සාසිතනති? රජගහෙ භනෙත ජීවකම්බවනෙති, කෙන සද්ධිනති? අජාතසත්තානා වෙදෙති පුත්තනන සද්ධිනති. අථචො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මතං ආනන්දං සාමඤ්ඤ ඵලස්ස නිදුනමපි පුච්ඡී පුග්ගලමපි පුච්ඡී, එතෙනෙව උපාසෙන පඤ්ච නිකායෙ පුච්ඡී. පඤ්චනිකායා නාම: දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංසුතනිකායො අභ්‍යුත්තරනිකායො බුද්ධනිකායොති. තන්තං බුද්ධ නිකායො නාම:- මහනායෙ නිකායෙ යපෙත්වා අවසෙසං බුද්ධවචනං, තන්තං විනයො ආයස්මො උපාලිජේරෙන විස්සජ්ජෙය්‍ය. සෙසබුද්ධනිකායො වත්තාගෙ ව නිකායා ආනන්දජේරෙන.

තදෙතං සබ්බමපි බුද්ධවචනං රසවසෙන එකවිධං, ධම්මවිනය වසෙන දුට්ඨං, පඨමමජ්ඣිමපච්ඡමවසෙන තිවිධං, තථා පිටකවසෙන, නිකාය වසෙන පඤ්චවිධං, අභ්‍යවසෙන නවවිධං, ධම්මයබ්බතවසෙන චතුරාර්ථිති ඝහස්සවිධනති වෙදිතබ්බං. කථං රසවසෙන එකවිධං? යං හි භගවතා අනුත්තරං සමමාසමොධිං අභිසම්බුද්ධිත්‍යා යාව අනුපාදිසෙය්‍ය නිබ්බාන ධාතුයා පරිනිබ්බායති, එන්තතරෙ පඤ්චවත්තාදිසවස්සාති දෙවමත්‍රස්ස නාගසක්කාදයො අනුසංසෙනන පච්චවෙකචනෙතන වා වුත්තං සබ්බං තං එකරසං විමුත්තරිසමෙව භොති, එවං රසවසෙන එකවිධං. කථං ධම්මවිනයවසෙන දුට්ඨං? සබ්බමෙවෙතං ධම්මො ව විනයො මාති සබ්බං ගච්ඡති, තන්තං විනයපිටකං විනයො, අවසෙසං බුද්ධවචනං ධම්මො. තෙනෙවිත:- “සතත්තං මයං ආවුසො ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඛ්‍යා ගෙය්‍යාමා”ති, “අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍ය” නති. 2 ව, එවං ධම්මවිනයවසෙන දුට්ඨං. කථං පඨමමජ්ඣිම පච්ඡමවසෙන තිවිධං? සබ්බමෙව හිදං පඨමබුද්ධවචනං මජ්ඣිමබුද්ධ වචනං පච්ඡමබුද්ධවචනනති තිප්පහෙදං භොති. තන්තං:-

“අනෙකජාති සංඝාරං-සක්කාපිස්සං අතිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසනෙතා-දුක්ඛා ජාති පුනපුනං,
ගහකාරක දිට්ඨොසි-පුන ගෙහං න කාහසි,

සබ්බා තෙ ඵාපුකා හග්ගා-ගහකුටං විසබ්බිතං,
විසබ්බාරගතං විතතං-තණ්හානං බසමජ්ඣිතා”ති.

ඉදං ප... බද්ධවචනං. කෙවි-“ගද හවෙ පාතුහවනති බමො”ති. බබ්බිකෙ
උදනගාරං ආහු. එසා පන පාරිපදදිවසෙ සබ්බඤ්ඤාභාවපාතකස්ස
සොමනස්සමසඤ්ඤෙණ පච්චියාකාරං පච්චවෙකචනස්ස උපානතා
උදනගාරාති වෙදිතබ්බා. යථාන පරිනික්ඛානස්සාල අභාසි :- “ගඤ්ඤ
දුති භික්ඛවෙ ආමනතස්මි වො වසබ්බමා සබ්බාරා අපමාදෙන සමපා
දෙරා”ති. ඉදං පච්චමවුද්ධවචනං, උභින්නමනතරෙ යං වුත්තමෙතං
මජ්ඣිමවුද්ධවචනනති එවං පඨමමජ්ඣිමපච්චමසෙන තිවිධං. කරං පිටක
වසෙන තිවිධං? සබ්බමපි භෙතං විතයපිටකං සුත්තනතපිටකං අභිබ්බම
පිටකනති තිපසභෙදමෙව හොති. තථ පඨමසබ්බිතිතං සබ්බිතඤ්ඤ
අසබ්බිතඤ්ඤ සබ්බමපි සමොධානෙනා-උභයාති පාතිමොක්ඛාති වෙ
විහබ්බාති වාචිසතිකඛිකාති සොලසපරිවාරාති ඉදං විතයපිටකං නාම.
මුහුර්ථාලාදිවතුතති-සසුත්තසබ්බහො දීඝනිකායො, මුලපරිසංගසුත්තාදි
දියඤ්ඤතවෙසුත්තසබ්බහො මජ්ඣිමනිකායො, ඔසෙතණ්සුත්තාදි සත්ත
සුත්තසබ්බසත්තසත්තවාසට්ඨිසුත්තසබ්බහො සංසුත්තනිකායො, විතත
පරියාදනසුත්තාදිනවසුත්තසබ්බසපඤ්ඤසත්තපඤ්ඤසුත්තසබ්බහො
අභිභුත්තරනිකායො, බුද්ධකපාඨ බමමපද උදන ඉතිවුත්තන සුත්ත
නිපාත විමානවත්ථු පෙනවත්ථු ථෙරගාරා ථෙරිගාරා ජාතක නිද්දෙස
පරිසමිතිද අපදන බුද්ධවංස වරියාපිටකවසෙන පණ්ණසමෙසද බුද්ධ
නිකායොති, ඉදං සුත්තනතපිටකං නාම. බමමසබ්බඤ්ඤ විහබ්බා ධාතු
කපා සුභාලපඤ්ඤනති කරාවත්ථු සමකං පට්ඨානනති ඉදං අභිබ්බම
පිටකං නාම. තථ :-

විවිධවිසෙසනසතා-විතයනතො වෙව කායවාමානං,
විතයත්ථවිදුහි අයං-විතයො විතයොති අකම්මතො.

විවිධා හි එත්ථ පඤ්ඤවිධිපාතිමොක්ඛමුද්දෙස පාරිජිකාදිසතුත
ආපකම්බකම්මාතිකා විහබ්බාදිපාභෙදහො, විසෙසගුණා ව දලහිකමම
සිපිලිකරණපායොජනා අනුපාඤ්ඤනතිනාය, කාසිකවාචසිකඅජ්ඣා
වාරනිසෙධනතො වෙස කායං වාවඤ්ඤ විනෙති, තසමා විවිධනසතා
විසෙසනසතා කායවාමානඤ්ඤ විතයනතො විතයොති අකම්මතො.
නෙතෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසලලත්ථං වුත්තං :-

“විවිධවිසෙසනසතා-විතයනතො වෙව කායවාමානං,
විතයත්ථවිදුහි අයං-විතයො විතයොති අකම්මතො”ති.

ඉතරො පන :-

අන්තරාං සුවතනො සුචුතතො සවතනො ච සුදනතො,
සුත්තාණං සුත්තසංඝාතනො ච සුත්තං සුත්තනති අක්කාතං.

තං හි අත්තන්තරන්තරාදිහෙදෙ අන්තෙ සුචෙති, සුචුතතා වෙත් අන්තං වෙතොයාස්සාසයාසුලොමෙන චුතතතො, සවති වෙතං අන්තෙ සසං ඔව එලං, පසවතිති චුතතං හොති; සුදති වෙතං ඛෙත්ත විය බිරං, පසං රතීති චුතතං හොති; සුචුචු ව නෙ තාසති, රක්කතිති චුතතං හොති; සුත්ත සංඝාතසෙවනං, යථා හි කච්ඡිතානං සුත්තං පමාණං හොති එවමෙතමපි විඤ්ඤානං, යථා ච සුත්තෙන සංඝාතීනාති පුප්ථාති න විකිරිතනති න විඤ්ඤාසීනති එවමෙතෙන සංඝාතීනා අන්තං, තෙනෙනමෙතසං වචනන්තොසලාඨං චුතතං :-

“අන්තරාං සුවතනො-සුචුතතො සවතනො ච සුදනතො,
සුත්තාණං සුත්තසංඝාතනො ච සුත්තං සුත්තනති අක්කාතං”නති.

ඉතරො පන :-

යං එන්ත චුද්ධිමනොතො-සලකකණං පුජිතං පරිච්ඡින්නං,
චුතතාසීතං ච ධම්මා-අභිධම්මො තෙන අක්කාතො.

අයං හි අභිසංඥා චුද්ධි සලකකණං පුජිතං පරිච්ඡින්නාධිකෙසු දිස්සති. තථාහෙය “ධාලො මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්ඛාමනති”තිදා ආදිසු චුද්ධියං ආගමො. “යා තා රතතිසො අභිඤ්ඤානා අභිලක්ඛිතා”තිභ ආදිසු සලකකණං. “ඤ්ජාභිඤ්ජා මනුජ්ඤා”තිභ ආදිසු පුජිතෙ. “පරිබලො විනෙතුං අභිධම්මෙ අභිවිනෙයං”තිභ ආදිසු පරිච්ඡින්නො, අඤ්ඤාමඤ්ඤා සංඝාරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනෙයො වාති චුතතං හොති. “අභික්ඛානෙනාන වණ්ණණං”තිභ ආදිසු අධිකෙ. එන්ත ච “රුප්පපතතිසා මහං භාවෙති, මෙතොසංඝාතෙන මෙතො එකං දිසං එරිතො විහරති”තිභ ආදිනා නයෙන චුද්ධිමනොතාපි ධම්මා චුතතා. “රුපාරමණං වා සඤ්ජරමණං වා”තිභ ආදිනා නයෙන ආරමණාදීහි සලකකණීයතො සලකකණාපි. “සෙක්ඛා ධම්මා අසෙක්ඛා ධම්මා ලොකුත්තරා ධම්මා”තිභ ආදිනා නයෙන පුජිතාපි, පුජාරහාති අධිප්පාසො. “එසෙසා හොති වෙදනා හොති”තිභ ආදිනා නයෙන සභාවපරිච්ඡින්නතො පරිච්ඡින්නාපි. “මහංගතො ධම්මා අපමාණො ධම්මා අනුත්තරං ධම්මා”තිභ ආදිනා නයෙන අධිකාපි ධම්මා චුතතා. තෙනෙනමෙතසං වචනන්තොසලාඨං චුතතං :-

“යං එන්ත චුද්ධිමනොතො-සලකකණං පුජිතං පරිච්ඡින්නං,
චුතතාසීතං ච ධම්මා-අභිධම්මො තෙන අක්කාතො”ති.

a. මොජ්ඣිමනසුතං

b. මජ්ඣිමනිකායං-සංඝෙය්වසුත්තං,

c. සුත්තනිපාතං-සෙලසුත්තං,

d. මහාවංශ-මහානිකායා

e. මහාවංශාදි,

f. මහංග-අපමඤ්ඤාමහංගං,

g. ධම්මසංඝාතං-රුපාවචර කුසලකපා,

h. ධම්මසංඝාතං-සීතමංගිකා,

i. “ ” මහංග-අපමඤ්ඤා,

j. “ ” සීතමංගිකා.

යං පනෙත්ථ අවසිවම්භං, තං:-

පිටකං පිටකත්ථිදු-පරියතතිභාජනත්තො ආහු,
තෙන සමොධානෙනා-තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

පරියතතිපි හි “මාපිටකසමාදානෙනා”තිඃ ආදිසු පිටකනති වුවමනි;
“අථ පුරිණො ආගච්ඡෙය්‍ය කුරුදුපිටකං ආදයා”තිඃ ආදිසු යං කිඤ්චි
භාජනමපි. තසමා:-

පිටකං පිටකත්ථිදු-පරියතතිභාජනත්තො ආහු,
තෙන සමොධානෙනා-තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා”ති.

තෙන ඵලං දුට්ඨිකේන පිටකසද්දෙන සහ සමාසං තත්ථා විනයො ච
යො පිටකං ච පරියතතිභාවතො තස්ස තස්ස අත්ථස්ස භාජනතො
වාති=විනයපිටකං, යථාප්‍රිත්‍යතනෙව නයෙන සුත්තං ච තං පිටකං වාති=
සුත්තපිටකං, අභිධම්මො ච යො පිටකං වාති=අභිධම්මපිටකනති ඵල
මෙනෙ තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා. ඵලං ඤත්ථා ජුතපි තෙසෙව
පිටකෙසු නානප්පකාරකොසලාත්ථ:-

දෙසනා සාසනකථා-හෙදං තෙසු සථාරහං,
සිකඛාප්පභාණ්ණෙ ගමහිර-භාවඤ්ච පරිදීපයෙ.

පරියතතිහෙදං සමපතති-විපතතිං වාපි යං යතිං,
පාපුණාති යථා හික්ඛු-තමපි සබ්බං විභාවයෙති.

තත්‍රායං පරිදීපනා විභාවනා ච: එතානි හි තිනි පිටකානි යථාක්කමං
ආණ්ඩොභාරපරමත්ථදෙසනා යථාපරිධියථානුලොමයථාධම්මසාසනානි
සංවරසංවරදිවසිවිනිවේදනනාමරූපපරිවේදකථානි ච වුවමනති. එත්ථ හි
විනයපිටකං ආණ්ඩොතෙන භගවතා ආණ්ඩානුලලතො දෙසිතත්තා
ආණ්ඩදෙසනා, සුත්තපිටකං වොභාරකුසලෙන භගවතා වොභාර
බාහුලලතො දෙසිතත්තා වොභාරදෙසනා, අභිධම්මපිටකං පරමත්ථකුස
ලෙන භගවතා පරමත්ථබාහුලලතො දෙසිතත්තා පරමත්ථදෙසනානි
වුවමනි. තථා පඨමං සෙ තෙ පවුර්පර්ධා සත්තා තෙ යථාපර්ධං
එත්ථ සාසිතානි=යථාපර්ධසාසනා, දුතියං අනෙකක්කාසයානුසංවරිතානි
මුත්තකා සත්තා යථානුලොමං එත්ථ සාසිතානි=යථානුලොමසාසනා,
තතියං ධම්මපුඤ්ඤාමෙතන අහං මමාති සඤ්ඤිතො සත්තා යථාධම්මං
එත්ථ සාසිතානි=යථාධම්මසාසනනති වුවමනි. තථා පඨමං අක්කාචාර
පටිපක්කභුතො සංවරසංවරෙ එත්ථ කපිතොති=සංවරසංවරකථා, දුතියං
මාසවසිදිවසිපටිපක්කභුතා දිවසිවිනිවේදනා එත්ථ කපිතානි=දිවසිවිනි
වේදනකථා, තතියං රුහාදිපටිපක්කභුතො නාමරූපපරිවේදදෙ එත්ථ
කපිතොනි=නාමරූපපරිවේදකථානි වුවමනි. තිස්සපි ච එතෙසු තිස්සො
සිකඛා නිඤ්ඤි පභාණානි චතුර්භිකො ච ගමහිරභාවො වේදිතබ්බො. තථානි
විනයපිටකෙ විසෙසෙන අභිසිලසිකඛා වුත්තා, සුත්තපිටකෙ අධිවිත්ත

බහෙය්‍ය,¹ තො තතො නිදනං මරණං වා නිගවේත්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං, තං කිංස හෙතු? දුග්ගතිතත්තා භික්ඛවෙ අලභද්දස්ස, එවමෙවබො භික්ඛවෙ ඉමෙකවෙව මොසපුරිසා ධම්මං පරියාපුණ්නති සුත්තං -පෙ- වෙදලුං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණ්නිතො තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාය අභං න උපපරික්ඛන්ති, තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අභං අනුපපරික්ඛන්තං න නිජ්ඣානං බමන්ති, තෙ උපාරමනානිසංසා වෙව ධම්මං පරියාපුණ්නති ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා ව, යස්ස චජාය ධම්මං පරියාපුණ්නති තං වස්ස අභං නානුභොනති, තෙසං තෙ ධම්මා දුග්ගතිතා දීඝරත්තං අභිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති. තං කිංස හෙතු? දුග්ගතිතත්තා භික්ඛවෙ ධම්මානං”නති². යා පන සුග්ගතිතා සීලක්ඛනාදිපාරිපුරිං යෙව ආක්ඛබ්බ මානෙන පරියාපුණා න උපාරමනාදිහෙතු, අයං නිසසරණජා. යං සන්ධාය වුත්තං:- “තෙසං තෙ ධම්මා සුග්ගතිතා දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති. තං කිංස හෙතු? සුග්ගතිතත්තා භික්ඛවෙ ධම්මානං”නති.³ යමපන පරිඤ්ඤාතක්ඛණො පභිණ්නිලෙසො භාවිතමය්‍යො පටිවිදධා කුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො බිණ්ණවො කෙවලං පච්ඡේපාලනජාය වංසානුරක්ඛණජාය පරියාපුණාති, අයං භණ්ණාභාරිකපරිසත්තීති. විනයෙ පන සුප්පට්ඨනො භික්ඛු සීලසම්පන්නං නිස්සාය නිසෙසා විජ්ජා පාපුණාති තාසං යෙව ච තථ පහෙදවචනතො, සුතෙන සුප්පට්ඨනො සමාසිගමපදං නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති තාසං යෙව ච තථ පහෙද වචනතො, අභිධම්මෙ සුප්පට්ඨනො පඤ්ඤාගමපදං නිස්සාය චතසෙසා පටිසම්භිද්ද පාපුණාති තාසං ච තථෙව පහෙදවචනතො, එවමෙතෙසු සුප්පට්ඨනො යථාක්කමං⁴ ඉමං විජ්ජාතකයඡ ලභිඤ්ඤාවතුපටිසම්භිද්ද හෙදං යමපනං පාපුණාති. විනයෙ පන දුප්පට්ඨනො අනුඤ්ඤාත සුඛසම්ප්පාදනාදිපාපුරණාදිථස්සසාමඤ්ඤාතො පටික්ඛිනෙතෙසු උපා දිනනාථස්සාදිසු අනාවර්තඤ්ඤාදී හොති, වුත්තමපි හෙතං:- “තථාභං භගවතා ධම්මං දෙසිතා ආජානාමි යථා යෙමෙ අනන්තරාසිකා ධම්මා වුත්තා භගවතා තෙ පටිසෙවනො නාලං අනන්තරාසිකා”ති⁵. තතො දුස්සීලභාවං පාපුණාති. සුතෙන දුප්පට්ඨනො “චත්තාරෙමෙ භික්ඛවෙ පුග්ගලා සනොතා සංවිජ්ජමානා”ති⁶ ආදිසු අධිපපායං අජානනො දුග්ගතිතං ගණ්ණාති, යං සන්ධාය වුත්තං:- “අත්තනා දුග්ගතිතෙන අමෙත වෙව අභ්‍යාවික්ඛති අත්තනානං ව ඛණ්ති ඛත්‍රඤ්ඤා අපුඤ්ඤං පඨවති”ති⁷. තතො මිච්ඡාදිට්ඨිතං පාපුණාති. අභිධම්මෙ දුප්පට්ඨනො ධම්මවිනිතං අභිධාවනො අවිනිතය්‍යානිපි විනිතති, තතො විතතකෙඛපං පාපුණාති. වුත්තං හෙතං:- “චත්තාරිමානී භික්ඛවෙ අවිනිතය්‍යානි න විනිත තබ්බානි යානි විනිතනොතො උමාදස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා”ති⁸. එවමෙතෙසු දුප්පට්ඨනො යථාක්කමෙන ඉමං දුස්සීලභාවමිච්ඡාදිට්ඨිතා විතතකෙඛපහෙදං විපත්තිං පාපුණාති⁹.

1. ස්‍යා: ම: බංහෙය්‍ය.

a. ම ජනිමිතිකාය-අලභද්ද සුත්තං,

2. ස්‍යා: ම: යථාක්කමෙන.

b. චතුස්සාධුක්කර-පුග්ගලවිග්ග,

c. චතුස්සාධුක්කර-අත්තනාමිග්ග,

එකතුවකා :-

“පරිගණකයෙහිද සමපතනි-විපතනි වාපි යං යති,
පාපුණාති යථා තිකු-තමපි සබ්බං විභාවහෙ”.

ඉති අයමපි භාථා වුත්තන්තා හොති. එවමපි නානපපකාරතො පිටකාති
ඤ්චා තෙසං වසෙතොතං බුද්ධවචනං තිවිධතති ඤාතබ්බං.

කථං තිකායවසෙත පඤ්චවිධං? සබ්බමෙව ථෙතං දීඝතිකායො
මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තතිකායො අභිභූතතරතිකායො බුද්ධකතිකායොති
පඤ්චපසෙදං හොති. තත් කතමො දීඝතිකායො? තිවර්ණසමාසිතාති
බ්‍රහ්මජලාදීති චතුතතිංස සුත්තාති.

වතුතතිංසෙව සුත්තන්තා-තිවර්ණා යස්ස සමිකතො,
එස දීඝතිකායොති-පථමො අනුලොමිකො

කතො පතෙස දීඝතිකායොති වුවමති? දීඝපමාණානං සුත්තානං
සමුත්තො නිවාසතො ව, සමුභනිවාසා හි තිකායොති වුවමනති, “නාහං
හික්ඛිවෙ අඤ්ඤං එකතිකායමපි සමනුපස්සාමි එවං විතතං, සථසිදං
හික්ඛිවෙ තීරව්ණානතො පාණා” “පොතික¹තිකායො වික්ඛලලීක²තිකා
යො”ති. එවමාදීති ථෙත්ථ සාධකාති සාසනතො ව ලොකතො ව, එවං
සෙසානමපි තිකායසා වෙ වචනන්තො වෙදිතබ්බං. කතමො මජ්ඣිම
තිකායො? මජ්ඣිමපමාණාති පඤ්චදසවර්ණසමාසිතාති මූලපරියාය සුත්තා
දීති දියඛ්ඤාතො වෙ ව සුත්තාති.

දියඛ්ඤාතසුත්තන්තා වෙ ව සුත්තාති යත්ථ යො,
තිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච-දසවර්ණපරිණාහො.

කතමො සංයුත්තතිකායො? දෙවතාසංයුත්තාදිවසෙත සීතාති ඔස
තරණසුත්තාදීති සත්තසුත්තසහස්සාති සත්ත ව සුත්තසතාති වාසට්ඨි ව
සුත්තාති.

සත්තසුත්ත සහස්සාති-සත්තසුත්තසතාති ව,
වාසට්ඨි වෙව සුත්තන්තා-එයො සංයුත්තසමිකතො.

කතමො අභිභූතතරතිකායො? එකෙකඅභිකාතිරෙකවසෙත සීතාති
විත්තපරියාදාදීති නවසුත්තසහස්සාති පඤ්චසුත්තසතාති සත්ත
පණණාස ව සුත්තාති.

නවසුත්තසහස්සාති-පඤ්චසුත්තසතාති ව,
සත්තපඤ්ඤාස සුත්තාති-සබ්බා අභිභූතන්තෙර අයං.

කතමො බුද්ධකතිකායො? සකලං විතසපිටකං අභිධම්මපිටකං
බුද්ධපාඨාදයො ව පුබ්බං තිදසසීතා පඤ්චදසගෙදා ථපෙත්වා වතකාණ
තිකායෙ අවසෙසං බුද්ධවචනන්ති.

1. ඕ: පොතිති.

2. ඛකිසංයුත්තං-පුරුච්චගත.

3. මෙලලීක-පාණිතිමසකුරුමුත්ත. 4. පාණිති-3, 3, 41

එපෙනා වතුරෙපෙනෙ-නිකායෙ දීඝආදිකෙ,
තදඤ්ඤං බුද්ධිවචනං-නිකායො බුද්ධකො මනෝති.

එවං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං. කථං අඛණ්ඩසෙන නවවිධං? සබ්බ මෙව හීදං සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උද්‍යනං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අඛණ්ඩබලිමං වෙදලලනති නවපභෙදං හොති. තථ උභතො විභඛනනිද්දෙසබ්බකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මඛලසුත්ත රතනසුත්ත නාලකසුත්ත තුවටකසුත්තනි, අඤ්ඤමපි ව සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තනති වෙදිතබ්බං, සබ්බමපි සගාථකං සුත්තං ගෙය්‍යනති වෙදිතබ්බං, විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථකවග්ගො, සකලං අභිධමම පිටකං නිග්ගාථකං සුත්තං යඤ්ඤ අඤ්ඤමපි අධික්ඛි අභෙතති අසඛණ්ඩතං බුද්ධිවචනං තං වෙය්‍යාකරණනති වෙදිතබ්බං. ධම්මපදං ථේරගාථා ථේරිගාථා සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ව ගාථාති වෙදිතබ්බං, සොමනස්සඤ්ඤමසිකගාථාපරිසංයුත්තා මෙ අසිති සුත්තනතා උද්‍යනනති වෙදිතබ්බං. “වුත්තං හෙතං භගවතා”ති ආදිනායපවත්තා මාදසුත්තරසතසුත්තනතා ඉතිවුත්තකනති වෙදිතබ්බං. අපණ්ණකජාත කාදිති පඤ්ඤසාධිකානි පඤ්ච ජාතකසතානි ජතකනති වෙදිතබ්බං. “වත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ අවජ්ජියා අඛණ්ඩා ධම්මා ආනඤ්ඤ”ති^a ආදි නායපවත්තා සබ්බමපි අවජ්ජියඅඛණ්ඩබලිමපරිසංයුත්තසුත්තනතා අඛණ්ඩ බලිමනති වෙදිතබ්බං. බුලවෙදලලමහාවෙදලලසමාදිට්ඨිසකකපඤ්ඤ සඤ්ඤාරභාජනිසමහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බමපි වෙදං ව තුට්ඨිං ව ලඤ්ඤා ලඤ්ඤා පුච්ඡනසුත්තනතා වෙදලලනති වෙදිතබ්බං. එවං අඛණ්ඩ සෙන නවවිධං. කථං ධම්මකඛණ්ඩවසෙන වතුරසීතිසහස්සවිධං? සබ්බ මෙව වෙනං බුද්ධිවචනං :-

මාසීධිං බුද්ධිතො ගණ්ඨිං-මෙ සහස්සානි භික්ඛුතො,
වතුරසීතිසහස්ස නි-යෙ මෙ ධම්මා පවත්තනොති.

එවං පරිදීපිතධම්මකඛණ්ඩවසෙන වතුරසීතිසහස්සපථභෙදං හොති. තථ එකානුසංකීකං සුත්තං එකො ධම්මකඛණ්ඩො, යං අනෙකානු සංකීකං තථ අනුසංකීවසෙන ධම්මකඛණ්ඩගණ්ඨා, ගාථාබ්‍යෙකසු පඤ්ඤා පුච්ඡනං එකො ධම්මකඛණ්ඩො, විස්සර්ජනං එකො, අභිධමම එකමෙකං නිකදුකභාජනං එකමෙකං ව විත්තවාරගාජනං එකමෙකො ධම්මකඛණ්ඩො, විනායෙ අභි වජ්ඣ අභි මාතිකා අභි පදභාජනියං අභි අනාගර පතති අභි අනාපතති අභි පරිවේජ්ඤ,¹ තථ එකමෙකො කොට්ඨාසො එකමෙකො ධම්මකඛණ්ඩාති වෙදිතබ්බො, එවං ධම්මකඛණ්ඩවසෙන වතුරසීතිසහස්සවිධං. එවමෙන අභෙදතො රසවසෙන එකවිධං භෙදතො ධම්මවිතායාදිවසෙන දුට්ඨාදිභෙදං බුද්ධිවචනං සඛ්‍යායනෙන න මහා කස්සපපමුඛෙන වසීගණෙන අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං පඨම බුද්ධිවචනං ඉදං මජ්ඣිමබුද්ධිවචනං ඉදං පථමබුද්ධිවචනං ඉදං විනය

පිටකයෙහි ඉදං සුත්තපිටකයෙහි ඉදං අභිධම්මපිටකයෙහි අයං දීඝනිකායො-පෙ-අයං බුද්ධකනිකායො ඉමානි සුත්තාදීනි නවමහානි ඉමානි චතුර්විධා ධම්මසංකල්පනානි ඉමං පභෙදං වට්ඨපෙත්වා සංඝයානං, න කෙවලං එතනකමෙව අඤ්ඤාමපි උද්භ්වතසංඝයා වග්ගසංඝයා පෙය්‍යාලසංඝයා එකනිපාත දුකනිපාත ආදී නිපාතසංඝයා සංයුත්ත සංඝයා පණ්ණාසකසංඝයාදීමනෙකපිධං නිසු පිටකෙසු අනුස්ථාන මානං සංඝයාපභෙදං වට්ඨපෙත්වා එවං සත්තනි මාසෙති සංඝයානං, සංඝයාපිටකයෙහි චස්ස ඉදං මහාසංඝයාපභෙදොරෙන දසබලස්ස සාසනං පඤ්චවස්සසංඝයාපරිමාණං කාලං පටිත්තනසමයං කතනති සංඤ්ඤාපභෙදාදි සාමුදායං විධි දදමානා අයං මහාපට්ඨි උදක පරියන්තං කතා අනෙකපභිකාරං සංඝයාමපි සමපකමපි සමපකමපි අනෙකානි ච අවර්ජයානි පාතුරුනෙසුනති. අයං පට්ඨමහාසංඝයානි නාම-යා ලොකෙ:-

සතෙති පඤ්චති කතා-නෙත පඤ්චසතානි ව,
 ථෙරෙහෙව කතනතා ව-ථෙරිකානි පවුට්ඨනීති.
 පට්ඨමහාසංඝයානි නිවර්තනා.

ඉමස්සා පට්ඨමහාසංඝයානි වත්තමානාස විනයං පුට්ඨනෙතන ආයස්මතා මහාසංඝපෙන “පට්ඨං ආවුසො උපාළි පාරාජිකං කස්ථ පඤ්ඤානන”නති එවමාදිවචනපරියොසානෙ “වස්සුමපි පුට්ඨ නිද නමපි පුට්ඨ සුභලමපි පුට්ඨ”ති එස් නිදනෙ පුට්ඨනෙත නිදනං ආදිනොපභූති විස්ථාරෙනා යෙන ව පඤ්ඤානං සසමා ව පඤ්ඤානං සංඝමෙතං කපෙතුකාමෙන ආයස්මතා උපාළිපෙරෙන වුත්තං: “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති”ති සංඝං වත්තං, එවමිදං ආයස්මතා උපාළිපෙරෙන වුත්තං, තඤ්ච පන පට්ඨමහාසංඝයානිකාලෙ වුත්තනති වෙදිතං. එතනාවතා ව “ඉදං වචනං කෙන වුත්තං කද ව වුත්ත”නති එතෙසං පදනං අස්ථා පකාසිතො භොති. ඉදනි “කස්මා වුත්ත”නති එස් වුට්ඨතො: සස්මා අස්මාසස්මා මහාසංඝයාපභෙදොරෙන නිදනං පුට්ඨං, තස්මා ගෙන නං නිදනං ආදිනොපභූති විස්ථාරෙනා වුත්තනති. එවමිදං ආයස්මතා උපාළිපෙරෙන පට්ඨමහාසංඝයානිකාලෙ වදනෙතනාපි ඉමිනා කාරණෙන වුත්තනති වෙදිතං. එතනාවතා ව “වුත්තං යෙන යද යස්මා”ති ඉමෙසං මාතකාපදනං අස්ථා පකාසිතො භොති.

ඉදනි “ධාරිතං යෙන වාහනං, යස්සපතිට්ඨිතං වෙතමෙතං වතා විධිං තතො”ති එතෙසං අස්සපකාසනස්මං ඉදං වුට්ඨති, තං පනෙතං: “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති”ති එවමාදිවචනපතිමණිනිදනං විනයපිටකයෙහි ධාරිතං කෙනා භතං කස්සපතිට්ඨිතනති, වුට්ඨතො: ආදිනො තාව ඉදං භගවතො

අරානුක්කමෙන ගච්ඡන්තසු රතතිඤ්ඤිවෙසු වස්සසත්තපරිනිබ්බුතෙ
 හගවති වෙසාලිකා චර්ජපුත්තකා භික්ඛු වෙසාලියං :- “කප්පති සිඤ්ඤි
 ලොණකප්පො, කප්පති වඩ්ඳුලකප්පො, කප්පති ගාමනතරකප්පො,
 කප්පති ආවාසකප්පො, කප්පති අනුමතිකප්පො, කප්පති ආවිණ්ණ
 කප්පො, කප්පති අමපිතකප්පො, කප්පති ජලොගිං පාතුං, කප්පති
 අදසකං නිසිදනං, කප්පති ජ්වරාර්පරජන”න්ති ඉමානි දස වඤ්ඤිනි
 දීපෙසුං. තෙසං පුසුනාගපුත්තො කාලාභොතො නාම රුජ් පසෙකා
 අභොසි. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා යස්සො කාකණ්ඩක
 පුත්තො චර්ජසු වාරිකං වරමානො වෙසාලිකා කීර චර්ජපුත්තකා
 භික්ඛු වෙසාලියං දස වඤ්ඤිනි දීපෙතනීති සුඤ්ඤා න ඛො පනෙතං පති
 රූපං. ඥාතං දසබලස්ස සාසනවිපතනිං සුඤ්ඤා අප්පොසසුනෙකා
 හවෙසාං, හඤ්ඤං අධිමමාදිනො නිග්ගහෙත්වා ධම්මං දීපෙමිති
 විනෙතනෙතො යෙන වෙසාලි නදවසරි, තඤ්ඤු සුදං ආයස්මා යස්සො
 කාකණ්ඩකපුත්තො වෙසාලියං විසරති මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං,
 යෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලිකා චර්ජපුත්තකා භික්ඛු නදඤ්ඤ
 පොසපෙඨ කංසපාඨිං උදකෙන පුරෙත්වා මජ්ඣෙ භික්ඛුසංඝස්ස
 ධම්මෙත්වා ආගතෙ වෙසාලිකෙ උපාසකෙ එවං වදන්ති : දෙථාචුස්සො
 සංඝස්ස කතාපණ්ණෙ අධ්ඩම්පි පාදමපි මාසකරූපමපි හවිස්සති
 සංඝස්ස පරික්ඛාරෙන කරණිසන්ති සංඝං. නාච වහ්නංඝං යාච
 ඉමාසං පන විනයසඤ්චිතියා සත්ත භික්ඛුසත්තානි අනුනානි අනධි
 කානි අභෙසුං, තස්මායං දුතියසඤ්චිතී සත්තසඤ්චිතී වුච්චන්ති.
 එතස්මිං ච සන්තිපානෙ වාදස භික්ඛුසත්තසංඝස්සානි සන්තිපතිංසු
 ආයස්මො යසෙන සමුස්සානිතා, තෙසං මජ්ඣෙ ආයස්මො රෙව
 තෙන පුට්ඨනි සංඝකාමිනෙරෙන විනයං විස්සරෙන්නතන නානි
 දස වඤ්ඤිනි විනිවර්තනි අධිකරණං වුපසමිතං. අරා පෙරු පුන
 ධම්මඤ්ඤා විනයඤ්ඤා සංඝාසිස්සාමානි තිථිවකධරෙ පත්තපට්ඨමභිදෙ
 සත්තසත්තෙ භික්ඛු උච්චිතිත්වා වෙසාලියං වාලුකාරමෙ සන්තිසිද්ධිත්වා
 මහාකස්සපයෙරෙන සංඝාසිතසද්ධිමෙව සංඝං සාසනමලං
 යොධෙත්වා පුන පිටකවසෙන නිකායවසෙන අභ්‍යවසෙන ධම්මකඛකි
 වසෙත ච සංඝං ධම්මං ච විනයඤ්ඤා සංඝාසිස්ස. අයං සඤ්චි අවධිති
 මාසෙති නිවර්තනං.

යා ලොකෙ :-

සතෙති සත්තති කතා-තෙන සත්තසත්තානි ව,
 පුරෙති කතං උපාදය-දුතියානි ව වුච්චන්ති.

යා පතාය :-

යෙති ථෙරෙති සඤ්චිතා-සඤ්චිතී තෙසු විසුත්තා,
 සංඝකාමී ව සාලොකා ව-රෙවනො චුර්ජසොතිතො.
 යස්සො ව සාණ්ණමුත්තො-එතෙ සද්ධිවිහාරිකා,
 ථෙරු ආනන්දපෙරස්ස-දිට්ඨිපුඤ්ඤා තරාගතං.

සුමනෝ වාසගතාමි ච-ඤ්ඤාසා සද්ධිවිහාරිකා,
වෙ ඉමෙ අනුරුද්ධස්ස-දිට්ඨපුබ්බා තථාගතං.

දුතියො පන සඞ්ඡිනෝ-සෙති ථේරෙහි සඞගතො,
සඤ්ඤපි පනනභාරා නෙ-කතතිට්ඨා අනාසවාති.

අයං දුතිය සඞ්ඡිතී.

එවමම. දුතියසඞ්ඡිතී. සඞගතාසිත්වා නෙ ථේර උපපජ්ඣන්ති
නුබො අනාගතෙපි සාසනස්ස එවරුපං අබ්බුදන්ති ඔලොකසමානා
ඉදං අද්දසංසු: ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අව්ඨාරසමෙ වස්සෙ පාවලි
පුත්තෙ ධම්මාසොකො නාම රාජ උපපජ්ඣා සකලරමුද්දිපෙ
රජ්ජං. කාරෙස්සති, සො බුද්ධසාසනෙ පසිදිත්වා මහනතං ලාභ
සකකාරං පවනනසිස්සති, තතො තිත්ථිසා ලාභසකකාරං පත්ථමානා
සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකං සකං දිට්ඨිං. පරිදිපෙස්සන්ති, එවං සාසනෙ
මහනතං අබ්බුදං උපපජ්ඣන්ති. අථ නෙසං එතදහොසි: කිත්තු
බො මයං එතස්මිං අබ්බුදෙ උපපත්තෙ සමමුඛා භවිස්සාම න
භවිස්සාමාති. අථ සඤ්ඤව තද අත්තනො අසමමුඛවාටං ඤාත්වා
කො නුබො තං අධිකරණං වූපසමෙතුං සමත්ථො භවිස්සන්ති සකල
මනුස්සලොකඤ්ඤා ඡිකාමාවචරදෙවලොකඤ්ඤා ඔලොකෙනනා න
කඤ්ඤා දිස්වා බුහමලොකෙ තිස්සං නාම මහාබ්‍රහ්මානං අද්දසංසු
පරිත්තාසුකං උපරිබුහමලොකාපපත්තිසා භාවිතමග්ගං, දිස්වාන නෙසං
එතදහොසි: සවෙ මයං එතස්ස බුහුනුනො මනුස්සලොකෙ නිබ්බන්ත
නත්ථාස උසස්සානං කරෙය්‍යාම, අද්ධා එස මොග්ගලිබ්බාහමණස්ස ගෞත
පටිසන්ධිං ගගෙස්සති, තතො ච මනෙතති පලොභිතො නිකම්භිත්වා
පබ්බජිස්සති, සො එවං පබ්බජිත්වා සකලබුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා
අධිගතපටිසම්භිදෙ හුත්වා තිත්ථිසෙ මඤ්ඤාතං අධිකරණං විනිවජ්
නිත්වා සාසනං පග්ගණ්ඨස්සන්ති. තෙ බුහමලොකං ගතත්වා තිස්සං
මහාබ්‍රහ්මානං එතදවොචු: ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අව්ඨාරසමෙ
වස්සෙ සාසනෙ මහනතං අබ්බුදං උපපජ්ඣන්ති, මයඤ්ඤා සකලං
මනුස්සලොකං ඡිකාමාවචරදෙවලොකඤ්ඤා ඔලොකසමානා කඤ්ඤා
සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො අදිස්වා බුහමලොකං විවිත්තනා භවන්තං
අද්දසාම, සාධු සපුරිස මනුස්සලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා දසබලස්ස
සාසනං. 'පග්ගණ්ඨානං පටිඤ්ඤාං දෙහිති. එවං වුත්තෙ මහාබ්‍රහ්මා
අහං කීර් සාසනෙ උපපත්තං අබ්බුදං සොධෙත්වා සාසනං පග්ග
හෙතුං සමත්ථො භවිස්සාමිති හට්ඨපහවෙධා උදගහුදග්ගො හුත්වා
සාධුති පටිසංසුඤ්ඤා පටිඤ්ඤාං අද්දසි. ථේර බුහමලොකෙ තං කරණිසං
නීරේත්වා පුන පට්ඨාගමිංසු. තෙන බො පන සමසෙන සිග්ගවත්තේරෙ
ච වණ්ඤවජ්ජන්තේරෙ ව වෙපි නවකා භොන්ති දගරහිකඤ්ඤා තිපිටක

බිඳි පනත පරිගමයේදී, බිණිගලවා, තෙත තං අභිකරණං න ඔපා පුණිංසු. ථෙරි-තුමෙක ආවුහො අමාකං ඉමග්ගිං අභිකරණෙ නො සකාසකා අනුවර්ථ, තෙත වො ඉදං දණ්ඩකමමං හොතු, කිසො නාම මුග්ගා මොග්ගාලිමුග්ගාග්ගො ගෙගෙ පරිගනිං ගණකිසකි, තං තුමාකං එතො නිගරිතා පබ්බාජෙතු, එතො මුද්ධවමනං උග්ගණ්ණපෙතුති වතා සබ්බෙපි යාවතාසුකං ධර්මා-

ගබ්බකාමිපසභුතයෝ-තෙපි ථේරා මහිඤ්ඤා,
අග්ගිකඛ්ඤාච ලොකමහි-ජලිතා පරිනිබ්බුතා.

දුතිය. සබගත. කතා-විසෂයයන් සාසන, ආනාගතෙවි කතා-සෙයු. සද්ධිවිප්ලවය.

බිණ්ණසාල වසි පානනා-පභිනනපටිසමභිද්ද,
අනිච්චතාවසං ථෙරු-තෙට්ඨි නාම උපාගනා.

එවං අනිවේකං ජමම්.-ඤාතා දුර්ගතමාසං,
තං පතත්තුං වායමෙ ධීරො-යං නිවං අමතං පදනති.

එහෙයින්, සබ්බාකාරණ දැනගැනීමට ඉඩ හිමි නැත.

තිසෙයාටි මො මහාමුත්තා මුත්තලොකා වට්ඨා මොගගලිමුත්තා
 ණ්ණ ගෙගෙ පට්ටකං අග්ගගෙසි. සිග්ගවණ්ණෙරෙපි තඤ්ඤ පටි
 සක්ඛිග්ගඤ්ඤාපපභුති සත්ත වස්සානි මුත්තඤ්ණ ගෙගං පිණ්ඩාය
 පාවසි, එකදිවසමපි උලුමකමත්තං වා යාගුං කවට්ඨුමත්තං වා භත්තං
 නාලස්ස. සත්තත්තං පන වස්සානං අවට්ඨෙත එකදිවසං අතිවත්ථ
 භනෙතති වචනමත්තං අලස්ස. තං දිවසමෙව මුත්තඤ්ඤාපි ඛතිද්ධා
 කිංඤ්ඤි කරණීයං කඤ්ඤා ආගමන්තො පටිපථෙ ථෙරං දිස්සා-හො
 පඤ්ඤිත අමාකං ගෙගමගමස්වාති? ආහ, ආම මුත්තඤ්ඤ අගමිමානි,
 අපි කිංඤ්ඤි ලභිස්වාති? ආම මුත්තඤ්ඤ ලභිමානි. සො ගෙගං
 ගතඤ්ඤා පුච්ඡ: තඤ්ඤ පඤ්ඤිතඤ්ඤ කිංඤ්ඤි අදස්වාති. න තිංඤ්ඤි
 අදමානි. මුත්තඤ්ඤා දුතියදිවසෙ ඝරවාරෙ යෙව නිසිදි- අරු
 පඤ්ඤිතං මුත්තවාදෙන නිග්ගහෙස්සාමිති. ථෙරෙ දුතියදිවසෙ මුත්තඤ්ඤා
 ඝරවාරං සමපනො, මුත්තඤ්ඤා ථෙරං දිස්සවා එවමාන-
 භුමෙහ භිසෙසා අමාකං ගෙගෙ කිංඤ්ඤි අලද්ධා යෙව ලභිමානි
 අමොවුත්ත, වට්ඨති නුමො භුමාකං මුත්තවාදෙති? ථෙරෙ ආහ-
 මො. මුත්තඤ්ඤා භුමාකං ගෙගෙ සත්ත වස්සානි අතිවත්ථාති වචන
 මත්තමපි අලභිඤ්ඤා භිසෙසා අතිවත්ථාති වචනමත්තං ලභිමා, අපෙ
 තං පටිසඤ්ඤාරං උපාදය එවමමොවුමානි. මුත්තඤ්ඤා විනෙත්ති-
 ඉමෙ පටිසඤ්ඤාමත්තමපි ලභිඤ්ඤා ලභිමානි පසංසනති, අඤ්ඤා
 කිංඤ්ඤි ඛාදනීයං භොජනීයං ලභිඤ්ඤා කස්සා නප්පසංසනති පසි

දිනා අනන්තො අත්ථාය පටියාදිතභනනනො¹ කවච්ඡු භික්ඛං තදු පියඤ්ඤා වාඤ්ඤානං දුපෙතො ඉමං භික්ඛං සබ්බකාලං තුලෙහ ලභිස්සාමාති ආහ. සො පුනදිවසනොපපතුති උපසංකමනනස්ස ථෙරස්ස උපසමං දිස්වා භිසෙසාසොමනනාය පටිදිනා ථෙරං නිවච කාලං අත්තනො ඝරෙ භනනවිස්සගගකරණත්ථාය යාමි. ථෙරෙ අභි වාසෙතො දිවසෙ දිවසෙ භනනකිව්වං කතො ගච්ඡන්තො ථොක ථොකං බුද්ධිවචනං කථෙතො ගච්ඡති. සොපි බො මාණවකො සොලුගවස්සදොසිකො යෙව තිණණං වෙදනං පාරගු අහොසි. බුහමලොකනො ආගතසුද්ධිසත්තස්ස ආසනෙ වා සයනෙ වා අඤ්ඤා කොපි නිසජ්ජනා වා නිපජ්ජනා වා නත්ථි. සො යද්ද ආචරියසරං ගච්ඡති, තදස්ස මඤ්ඤපිඨං ගෙනෙන වත්තෙන පටිච්ඡාදෙතො ලග්ගෙතො ධුපෙනති. ථෙරෙ චිත්තෙයි: සමයොද්ධි මාණවකං පබ්බාජෙත්තුං පිරඤ්ඤා මෙ ඉධාගච්ඡන්තස්ස නව කාමි මාණවකෙන සද්ධිං කරා උපපජ්ජති, ගඤ්ඤානි ඉමිනා උපායෙන පලලඛකං නිස්සාය උපපජ්ජස්ස තිති ගෙහං ගතත්වා යථා තයමී. ගෙහෙ ධුපෙනා මාණවකස්ස පලලඛකං අඤ්ඤා න කිඤ්ඤි ආසනං දිස්සති, තථා අභිව්වාසි. බුහමණස්ස ගෙහෙ ජනො ථෙරං දිස්වා අඤ්ඤා කිඤ්ඤි ආසනං අපස්සන්තො මාණවකස්ස පලලඛකං අත්ථරිත්වා අදුසි. නිසිදි ථෙරෙ පලලඛකං මාණවකොපි බො තං බණං යෙව ආචරියසරං ආගම ම ථෙරං අත්තනො පලලඛකං නිසිනනං දිස්වා තුපිනො අනත්ත මනො කො මම පලලඛකං සමණස්ස පඤ්ඤාපෙසිති ආහ. ථෙරෙ භනනකිව්වං කතො පුපසනො මාණවකස්ස මණ්ඩිකකභාවෙ එව මාහ: කිං පන තං මාණවක කිඤ්ඤි මනනං ජනාසිති. මාණවො- හො පබ්බාජිත මධිද්ධි මනෙන අජනනෙන අඤ්ඤා කෙ ජනිස්සන්තිති වතො ථෙරං පුච්ඡ: තුලෙහ පන මනනං ජනාමාති, පුච්ඡ මාණව පුච්ඡත්වා සකතා ජනිතුනති. අථබො මාණවො තීසු වෙදෙසු සතිසණ්ඩකෙට්ඨෙසු සාකඛරපභෙදෙසු ඉතිහාසපඤ්ඤාමෙසු යානි යානි ගණ්ඨිව්වානානි යෙසං නයං නෙව අත්තනා පස්සති නාමි² ආචරියො අද්දස, තෙසු තෙසු ථෙරං පුච්ඡි. ථෙරෙ පතති යාපි තිණණං වෙදනං පාරගු, ඉද්ධි පන පටිසම්භිද්දපන්නො, තෙනස්ස නත්ථි තෙසං පඤ්ඤානං විස්සර්ජනෙ භාරොති, තාව දෙව තෙසං පඤ්ඤා විස්සර්ජනා මාණවං ආහ: මාණව අහං තයා ඔහුං පුච්ඡනො, අහමපිද්ධි තං එකං පඤ්ඤං පුච්ඡාමි, ව්‍යාකරිස්සාමි මෙති. ආම හො ඔබ්බාජිත පුච්ඡ ව්‍යාකරිස්සාමිති. ථෙරෙ චිත්තයමකෙ ඉමං පඤ්ඤං පුච්ඡ: යස්ස චිත්තං උපපජ්ජති න නිරුජ්ඣති, තස්ස චිත්තං නිරුජ්ඣස්සති නුපපජ්ජස්සති, යස්ස වා පන චිත්තං නිරුජ්ඣස්සති නුපපජ්ජස්සති, තස්ස චිත්තං උපපජ්ජති න නිරුජ්ඣති. මාණවො උද්ධං වා අබො වා හරිතුං³ අගභෙකානෙනා

කිං නාම හො පබ්බජිත ඉදන්ති ආහ. බුද්ධිමනෝ නාමායං
 මාණ්ඩාති. සක්කා පනායං හො මයහමපි ද්වංගි? සක්කා මාණ්ඩ
 අමෙහි ගතිතපබ්බජ්ජං ගණිතනායං ද්වංගි. තතො මාණ්ඩො
 මානාපිතරෙ උපසම්බුද්ධිනා ආහ: අයං පබ්බජිතො බුද්ධිමනං
 නාම ජනාති, නව අත්තනො සන්තිකෙ අපබ්බජිතස්ස දෙති, අහං
 එතස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ඣා මනනං උග්ගණ්ඨස්සාමිති. අපස්ස
 මානාපිතරෙ පබ්බජ්ඣාපි නො පුත්තො මනෙත ගණිතාදු, ගහෙනා
 පුනාගමිස්සතීති මඤ්ඤමානා ගණිත පුත්තාති අනුජනි:සු. ථෙරෙ
 දුරකං පබ්බාජෙත්වා චතතිංසාකාරකමමධ්වානං තාව ආවිකති. යො
 තස්ථ පරිකමමං කරෙන්නො නචිරස්සෙව යොනාපතතිඵලෙ
 පතිට්ඨාසි. තතො ථෙරෙ විනෙතසි: සාමණේරෙ යොනාපතති
 ඵලෙ පතිට්ඨිතො, අභ්‍යෙකාද්වති සාසනතො නිවත්තිතුං, සවෙ
 පනස්සාහං කමමධ්වානං වඩ්ඪිත්වා කප්ථයං, අරහත්තං පාපුණ්ණයං,
 අපොසාසුකෙතා භවෙය්‍ය බුද්ධිවචනං ගහෙනුං, සමයොද්වති නං
 චණ්ඩවජ්ජ්ඣෙරස්ස සන්තිකං පෙසෙතුනති. තතො නං ආහ: එති
 ඤං සාමණේර ථෙරස්ස සන්තිකං ගතවා බුද්ධිවචනං උග්ගණි,
 මම චට්ඨෙන න ආරෙග්ගං පුච්ඡි, එවඤ්ඤා චදෙති උපජ්ඣායො මං
 භනෙත තුම්භාකං සන්තිකං පටිඤ්ඤිති, කො නාමො නෙ උපජ්ඣායො
 යොති ච වුත්තෙ සිග්ගවජ්ඣෙරෙ නාම භනෙතති වදෙය්‍යාසි, අහං
 කොනාමොති වුත්තෙ එවං වදෙය්‍යාසි, මම උපජ්ඣායො භනෙත
 තුම්භාකං නාමං ජනාතීති. එවං භනෙතති බො තිස්සො සාම
 ණේරෙ ථෙරං අභිවාදෙත්වා පදකම්මං කත්වා අනුපුබ්බෙන චණ්ඩ
 වජ්ජ්ඣෙරස්ස සන්තිකං ගතවා චද්දිත්වා එකමනනං අට්ඨාසි. ථෙරෙ
 'සාමණේර කුතො ආගතොසිති ආහ. උපජ්ඣායො මං භනෙත
 තුම්භාකං සන්තිකං පටිඤ්ඤිති. කොනාමො නෙ උපජ්ඣායොති.
 සිග්ගවජ්ඣෙරෙ නාම භනෙතති, අහං කොනාමොති. මම උපජ්ඣායො
 භනෙත තුම්භාකං නාමං ජනාති. පත්තච්චරංද්වති පටිසාමෙතිති.
 සාධු භනෙතති සාමණේරෙ පත්තච්චරං පටිසාමෙත්වා පුනදිවසෙ
 පරිවෙණං සමමජ්ජිත්වා උදකදන්තපොනං උපට්ඨපෙසි. ථෙරෙ
 'සමමජ්ජිතධ්වානං පුන සමමජ්ජි, තං උදකං ඡඩ්ඪිත්වා අඤ්ඤං
 උදකං ආහරි, තඤ්ඤා දන්තකට්ඨං අපනෙත්වා අඤ්ඤං දන්තකට්ඨං
 ගණ්ඨි. එවං සත්ත දිවසාති කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුන පුච්ඡි,
 සාමණේරෙ පුනපි පුබ්බෙ කපිතසද්ධිමෙව කප්ථසි. ථෙරෙ සො
 වතායං බ්‍රාහ්මණොති සඤ්ඤානිත්වා කීමත්ථං ආගතොසිති ආහ. බුද්ධි
 වචනං උග්ගණිතනස්ථාය භනෙතති. ථෙරෙ උග්ගණිද්වති සාම
 ණේරති වත්වා පුනදිවසනොපසභුති බුද්ධිවචනං පට්ඨපෙසි. තිස්සො
 සාමණේරෙව හුත්වා ධ්වපෙත්වා පිනාසට්ටකං සබ්බං බුද්ධිවචනං උග්ගණි

1. ම. තඤ්ඤා ආරෙග්ගං.

2. ම. සාමණේර. පුච්ඡි.

3. ම. සක්කසමමජ්ජිතධ්වානං. සි: II සමමට්ටධ්වානං.

සද්ධිං අධිකරාය, උපසම්පන්නකාලෙ පන අවසින්නොව සමානො තිට්ඨකධරෙ අනොසි. ආවරිපුප්ඤ්ඤායා මොග්ගලිපුත්තතිස්සයෙථරස්ස ගයෙථ සකලං. මුද්ධිවචනං පතිට්ඨාපෙනා යාවතායුකං. ධනා පරි නික්ඛාසිංසු. මොග්ගලිපුත්තතිස්සයෙථරෙපි අපරෙන සමයෙන කම්මට්ඨානං. වසේඨනා අරහත්තං. පනෙතා ඔසුන්නං. ධම්මවිතයං. වාසෙවසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන ඩිඤ්ඤාසාරස්ස රඤ්ඤා ඵකසත්තපුත්තා අනෙපුං. තෙ සකෙඛි අයොනො අත්තනා සද්ධිං. ඵකම්නිකං. තිස්ස කුමාරං. ධපෙනා ඤාතෙසි. ඤාතෙතො ව චත්තාරි වස්සානි අනති සිත්තොව රජං. කාලෙතො වතුන්නං. වස්සානං. අවට්ඨෙත නරා ගතස්ස පරිනික්ඛානතො ඕන්නං. වස්සසත්තං. උපරි අධාරකමෙ වස්සෙ සකලජම්බුදීපෙ ඵකරජාභියෙකං. පාපුණ්. අභියෙකානු භාවෙන වස්ස ඉමා රුජ්ඣියො ආගතා: මහාපඨවියා ගෙට්ඨා යොජනපාමාණේ ආණ් පවත්තති නරා උපරි ආකාසෙ, අනොත්තත දුගතො අධිගි කාලෙති යොලුස පානියකටෙ දිවසෙ දිවසෙ දෙවතා ආහරන්ති යනො සාසනෙ උපන්නතදෙධා සුඤ්ඤා අධිකමෙ භික්ඛු සමාසං අද්දසි, ටෙ සෙව 'සට්ඨිමත්තානං. තිට්ඨකභික්ඛුනං, ටෙ සෙව අග්ගමනෙසියා අසත්ථිමත්තාය, චත්තාරෙ සෙව අත්තනා පරි භුඤ්ඤා, දෙවතා ඵව භිමවනෙත නාගලතාදන්නකට්ඨං. නාම අජථි සිනිඤ්ඤා මුද්දකං රහවන්නං. තං දිවසෙ දිවසෙ ආහරන්ති, යෙන රඤ්ඤා ව මනෙසියා ව යොලුසන්නාඤ්ඤා නාවකසගස්සානං සට්ඨි මත්තානං. ව භික්ඛුසගස්සානං දෙවසිකං දන්නපොනතිට්ඨං. නිපාජ්ජති දෙවසිකමෙව තස්ස දෙවතා අගදුමලකං. අගදුමරිට්ඨකං. සුවණ්ණ වණ්ණං ව ගඤ්ඤාසත්තං අමිපක්කං. ව ආහරන්ති, නරා ඡද්දන්න දුගතො පඤ්ඤාණං නිවාසනපාපුර්ණං. පිතකවණ්ණං. හස්තපුඤ්ඤා පට්ඨකං. දික්ඛං ව පානකං. ආහරන්ති, දෙවසිකමෙව පනස්ස¹ අනුලෙ පනගඤ්ඤා. පාරුචණ්ණියා අසුත්තමසිකං සුමනාපුඤ්ඤා. මහාරහඤ්ඤා අඤ්ඤානං. නාගභවනතො නාගරුජනො ආහරන්ති, ඡද්දන්නදහෙව උට්ඨිතස්ස සාලිනො නව වාගසගස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සුචා ආහ රන්ති, මුසිකා නිඤ්ඤාණේ කරෙන්නි. ඵකොපි බණ්ඩනණ්ඩලො නතොති, රඤ්ඤා සකිට්ඨානෙපු අයමෙව තණ්ඩලො පරිභොගං ගවජ්ජි, මුද්ධිකිකා මුද්ධි. කරෙන්නි, කම්මාරකාලාපු අව්චා කුචං. පහරන්ති, කර්මික සකුණා ආගන්තො මුද්ධරස්සරං. පිකුන්නො රඤ්ඤා ඔලිකමං. කරෙන්නි, ඉමාගි ඉද්ධිගි සමත්තාගතො රුජ ඵකදිවසං. සුවණ්ණසකිලිකභික්ඛා. පෙයෙනා වතුන්නං. මුද්ධානං. අභිගතරුප දස්සානං. කප්පායුකං. කාලං. නාගරුජනං. ආනගිතො යෙනවජ්ජනස්ස ගෙට්ඨා මහාරහෙ පලලමෙක නිසිදුපෙනා අනෙකසත්තවණ්ණෙති ජලජලජපුඤ්ඤාති සුවණ්ණපුඤ්ඤාති ව සුජ. කතො සකිලබ්බාර

1. ම. සට්ඨිමත්තානං. සගස්සානං. 2. ම. කතාගඤ්ඤා. අනුලෙපනගඤ්ඤා.

පතිමණිකෙහි ව සොලකති නාවකසහසොසි සමන්තනො පරික්ඛි
 පිනා අනන්තඤ්ඤාසා නාව මෙ සද්ධිමච්චරවකකවන්තිනො සමමා
 සමුද්ධාසා රූපං ඉමෙහං අක්ඛිනං ආපාරං කණෙහිති වනා තෙන
 නිමිතං සකලසරිතෙ විපක්ඛණ්ණපුද්ගලාසාවනිකිකතාසිති අනු
 වසඤ්ඤාපතිමණිකවන්ති. සමමාපුරිසලකකිණ් සසිද්ධිකතාසවිකසිත
 කමුදුපලපුණ්ඩරිකපතිමණිකමිව සලිලතලං තාරුණ්ණයෙහි ජලා
 විසරවිපුරිතසොභාසමුප්පලමිව ගතනතලං නිලපිතලොහිතාදිහෙද
 විවිත්වණ්ණරංසිවිනාඤ්චාසමපසකපවිලාසිතාස සඤ්ඤාසා
 භානුරුහභුද්ධානුචිත්තලාසපරික්ඛිතමිව කතකතිරිසිඛරං නානා
 විරුහවිමලකෙතුවාලාසමුප්පලිතවාරුමයකසොභා නයනරසායන
 මිව මුහුදෙවමනුප්පනාසකකිණ්ණානං මුද්ධාරූපං පසානෙනා සත්ත
 දිවසානි අක්ඛිපුරං නාම අකාසි. රජ කිර අභිසෙකං පාපුණ්ඩා
 නිණ්ණියෙව සංවච්ඡරති බාහිරකපාසමං පරිගණ්ඛි, වතුසෙව
 සංවච්ඡරෙ මුද්ධාසාසෙන පසිදි. නසා කිර පිනා බිඤ්ඤාසෙව මුහුදෙව
 හනෙනා අසොසි. සො මුහුදෙවනං ව මුහුදෙවනං පාසමං පරිගණ්ඛි
 පණ්ඩරිකපරික්ඛිප් කාදිනං සමසිසකසාමනානං නිවච්ඡතං පටි
 පෙසි. අසොසො පිතරා පවත්තිනං දුතං අත්තනො අත්තනා
 පුරෙ තපෙව දදමානො එකදිවසං සිහපඤ්ඤෙර සිතො තෙ
 උපසමපරිබාහිරෙන ආවාරෙන භුඤ්ඤාමානෙ අසංගතිඤ්ඤෙ අවිනිත
 ඉරියාපෙව දිසා විනිතසි: ඊදිසං දුතං උපපරික්ඛිතා
 සුත්තධාරානෙ දුතං වච්ඡති. එවං විනිතසි අමච්චෙ ආහ:
 ගච්ඡ හණ්ණ අත්තනො අත්තනො සාමුද්ධමනෙ සමණ්ණාගමණ්ණ
 අත්තනාපුරං අතිතරථ දුතං දසාමාසි. අමච්චො සාමු දෙව්භි
 රඤ්ඤො පටිසුත්තා තෙ තෙ පණ්ඩරිකපරික්ඛිප් කාදිවකතිගණ්ණා
 දසො ආනෙතා ඉමෙ මහාරාජ අමාකං අරහත්තනාති ආහංසු.
 අථ රාජා අත්තනපුරෙ උච්චාවචානි ආහනානි පඤ්ඤාපෙවනා
 ආගච්ඡන්ති වනා ආගතාගතෙ ආහ: අත්තනො අත්තනො
 පතිරූපෙ ආසනෙ නිසිද්ධාසී. තෙ එකමෙව හදු පිටකෙසු
 එකමෙව එලකපිටකෙසු නිසිද්ධංසු. තං දිසා රාජා නපථි තෙසං
 අත්තනා සාරොති ඤානා තෙසං අනුරූපං බාදුකියං හොජනියං
 දනං උපයාපෙසි.

එව: ගච්ඡන්ත කාලෙ එකදිවසං රාජා සිහපඤ්ඤෙර සිතො
 අද්දස නිමුඛාසමණ්ණෙරං රාජකුණ්ණෙත ගච්ඡන්තං දනතං
 භුත්තං සන්තිඤ්ඤං ඉරියාපථසමනතං. කො පනාසං නිමුඛො
 නාම? බිඤ්ඤාරඤ්ඤො ජෙට්ඨසුත්තසා සුමනාරාජකුමාරසා
 පුත්තො. තත්තං ආනුප්පබ්බිකා: - බිඤ්ඤාරඤ්ඤො කිර දුබ්බල
 කාලෙ යෙව අසොකකුමාරො අත්තනා ලඤ්ඤං උපෙක්ඛිතරජ්.
 පසාස ආගතනාස සබ්බං නගරං අත්තනො ගච්ඡන්ති කනා
 සුමනං නාම රාජකුමාරං අග්ගණ්ඛි. තං දිවසමෙව සුමනසා

රාජකුමාරයා සුමනා නාම රාජදෙවි පරිපූර්ණගුණා ඇතොයි. සා අඤ්ඤානකවෙතෙන නික්මිණි අවිදුරේ අඤ්ඤාතරං. වණ්ඤාල ගාමං. සකියාග ගව්න්තරී ජෙට්ඨකවණ්ඤාලයා ගෙනනො අවිදුරේ අඤ්ඤාතරයමි. නිත්‍රොධිරුක්ක අධිවන්තාය දෙවතාය ඉතො එසි සුමනෙති වදන්තියා සද්දං සුඤ්ඤා නයාං සමිපං ගතා, දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන එකං සාලං නිමිතිණි එත්ථ වසාසිති පාදුසි. සා නං සාලං පාවිසි. ගතදිවසෙ යෙව ච පුත්තං. විජාසි. සා නයා නිත්‍රොධිදෙවතාය පරිගහසිත්තනා නිත්‍රොධොනෙව නාමං අකාසි. ජෙට්ඨකවණ්ඤාලො දිට්ඨදිවසනොපාභුති නං අත්තනො සාමිධිතරං. විය මඤ්ඤාමානො නිබ්බව්වං. පට්ඨපෙසි. රාජසීතා තත්ථ සත්ත වසානි වසි. නිත්‍රොධිකුමාරොපි සත්ත වසාසිකො ජානො. තද්ද මහාවරුණන්දෙරො නාම එකො අරහා දුරකයා ගෙතුමපදං. දික්ඛා විහරමානො සත්තවසාසිකොදුති දුරකො කාලො නං පබ්බාජෙත්තුතරී චිත්තෙතො රාජසීතාය ආරොමාපෙනා නිත්‍රොධිකුමාරං. පබ්බාජෙසි. කුමාරෙ භූරගෙගෙව අරහත්තං පාපුණි. සො එකදිවසං පානොව සරිරං. ජග්ගොනා ආවරිපුපජ්ඣායවත්තං. කතො පත්තචිරමාදුය මාතුලපාසිකාය ගෙන වාරං. ගව්න්තරී නික්මිණි. මාතුනිවෙසනට්ඨානං. වසා දකඛණ් මාරෙන නගරං. පටිසිඤ්ඤා නගරමජ්ඣෙන ගතො පාචිනමාරෙන නික්මිණි ගතොසිං. හොති. තෙන ච සමයෙන අසොකො ධම්ම රුජ් පාචිනදිසාසිමුඛො සිහපඤ්ඤෙර ව්ඤ්ඤාමති, නං ඛණ්. යෙව නිත්‍රොධො රුජ්ඛණ්. සමිපාපුණි සත්ථි ඡුද්ධො සත්තමානසො සුග මත්තං. පෙකඛමානො. තෙන වුත්තං:-“එකදිවසං සිහපඤ්ඤෙර සිතො අද්දග නිත්‍රොධං සාමණෙරං. රුජ්ඛණ්තෙත ගව්න්තං. දත්තං ගුත්තං. සත්ථි ඡුද්ධං ඉරියාපථසමපන්න”තරී. දික්ඛා පනසා එතද් හොසි: අයං ජනො සබ්බොපි විකඛිත්තවිත්තො ගතත්ථිගපටි භාගො, අයං පන දුරකො අවිකඛිත්තො අභිවියයා ආලොකිත විලොකිතං. සමිපඤ්ඤාපසාරණං ව සොගති, අද්ධා එතසා අඛන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො ගවිසාතීති. රඤ්ඤො සහ දසානෙනෙව සාම ණෙරෙ චිත්තං. පසිදි, පෙමං. සණ්ඨති. කතො? පුබ්බො කිර පුඤ්ඤ කරණකාලෙ එස රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතා වාණිජකො අහොසි. වුත්තමරි වෙතං:-

“පුබ්බෙව සත්ථිවාසෙන-පවවුපත්තසිත්තෙන වා,
එවං. නං ඡයතෙ පෙමං-උපාලං ව යථොදකෙ”ති.

අථ රුජ් සඤ්ඤාතපෙමො සබ්බමානො එතං. සාමණෙරං. පකෙසා සඨාති අමච්චෙව පෙසෙසි. තෙ අභිවිරුද්ධතරීති පුත්ත වෙ තසො පෙසෙසි, තුරිතං. ආගව්න්තරී. සාමණෙරෙ අත්තනො පකතියා යෙව අගමාසි. රුජ් පඨිරුපමාගනං ඤානො නිසිද්ධාති ආත. සො ඉතො චිතො ව විලොකෙතො නත්ථිදුති අඤ්ඤා සිබ්බුති සමුසසිත

සෙතෙවන්තො රුපපලාමිකං උපසම්මතමිති පත්තගතණ්ණායා රඤ්ඤා ආකාරං දස්සෙයි. රුපං තං පලාමිකමිතිං උපසමන්තො එව දිස්වා විනෙතයි: අපේක්ෂාදානි අයං සාමණේරො ඉමස්ස ගෙගස්ස සාමිකො භවිස්සාතිති. සාමණේරො රඤ්ඤා හස්ස පත්තං දායා පලාමිකං අභිරුහිතා නිසිදි. රුපං අත්තනො අත්තං සමපාදිතං සබ්බං යාගු ඛරුකභත්තවිකාසං උපනාමෙයි. සාමණේරො අත්තනො සාපතිය මත්තකමෙව සමපිට්ඨි. භත්තකිව්වාටසානෙ රාජ ආග: සත්ථාරා භුමාකං දිනෙතවාදං ඡනාථාති. ඡනාම මහාරාජ එකදෙසෙනාති. තාත මයහමපි නං කපේතිති. සාග්‍ර මහාරාජති, රඤ්ඤා අනුරුපං ධම්මපදෙ අපමාදවග්ගං අනුමොදනායා අභාසි. රාජ පත “අප මාදෙ අමතපදං, පමාදෙ මවුනො පදං”ති සුත්වා ආඤ්ඤාතං තාත පරිසොසාපෙතිති ආග. අනුමොදනාවසානෙ අට්ඨි තෙ තාත ධුර්ගතානි දමෙති ආග. සාමණේරො ආග: එතානි අගං උපජක්ඛා යස්ස දමෙ මහාරාජති. කො අයං තාත උපජක්ඛායො නාමාති?. වජ්ජාවජ්ජං දිස්වා මොදෙනා සාරෙනා මහාරාජති. අඤ්ඤාතිපි තෙ තාත අට්ඨි දමෙති. එතානි ආවරියස්ස දමෙ මහාරාජති. කො අයං තාත ආවරියො නාමාති?. ඉමස්මි සාසනෙ සිහිනබ්බකධම්මෙසු පඨිට්ඨාපෙනා මහාරාජති. සාග්‍ර තාත අඤ්ඤාතිපි තෙ අට්ඨි දමෙති. එතානි භික්ඛුසංඝස්ස දමෙ මහාරාජති. කො අයං තාත භික්ඛු සංඝො නාමාති?. යං නිස්සංග මහාරාජ අමාකං ආවරිතපක්ඛා යානඤ්ච මම ච පබ්බජ්ජාම උපසම්පදාමාති. රාජ භිසෙකායොමත්තාය භුට්ඨිවිනෙතා ආග: අඤ්ඤාතිපි තෙ තාත අට්ඨි දමෙති. සාමණේරො සාග්‍රති සමපිට්ඨිතා පුතදිවසෙ වත්තංග භික්ඛු සංඝො රාජනො පුරං පවිසිතා භත්තකිව්වමාසි. රාජ අඤ්ඤාතිපි වත්තංග භික්ඛු භුමොති සද්ධිං යෙව භික්ඛං ගණන්තුති එතෙනෙව උපායෙන දිවසෙ දිවසෙ වට්ඨාපෙනො සට්ඨිසගස්සානං බ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජ කාදිනං භත්තං උපව්ජ්ජිතා අනෙතානිවෙසනෙ සට්ඨිසගස්සානං භික්ඛුනං නිව්වහනං පට්ඨිපෙසි නිග්‍රොධස්සෙරෙ ගතෙනෙව පසා දෙන. නිග්‍රොධස්සෙරෙපි රාජනං සපරිසංගිසු සරණෙසු පඤ්චසු ච සිලෙසු පඨිට්ඨාපෙනා බුද්ධසාසනෙ පොථුජ්ජනිතෙන පසාදෙන අවලප්පසාදං කතා පඨිට්ඨාපෙසි. පුත රාජ අසොකාරාමං නාම මහාවිහාරං කාරාපෙනා සට්ඨිසගස්සානං භික්ඛුනං නිව්වහනං පට්ඨි පෙසි. සකල්පමුද්දිපෙ වතුරාසිතියා නගරසගස්සෙසු වතුරාසිති විහාරසගස්සානි කාරාපෙසි වතුරාසිතිසගස්සෙවෙතිසපතිමණිකානි, ධම්මෙනෙව නො අධම්මෙන.

එකදිවසං කීර රාජ අසොකාරාමෙ මහාදානං දායා සට්ඨිසගස්ස භික්ඛුසංඝස්ස මජ්ඣෙ නිසජ්ජ සංඝං වතුති පට්ඨසෙති පචාරෙනා ඉමං පඤ්ඤං පුට්ඨ: භතෙත භගවතා දෙසිතධම්මො නාම කිත්තකො භොතිති?. අභිගතො මහාරාජ නව අධිකාරි ඛකිතො වතුරාසිති

බලමකඩකසහසානිති. රාජ බලම පසිදිනා එකමෙක. බලමකඩක. එකෙකවිහාරෙන පුජෙසාමිති එකදිවසමෙව ඡන්තවුතිකොටිධන. විසාජේනා අමවෙව ආණාපෙසි: එඵ හණේ එකමෙකසමි. නගරෙ එකමෙක. විහාර. කාරාපෙනතා චතුරාසිතියා නගරසහසෙසු චතුරාසිතිවිහාරසහසානි කාරාපෙථාති. සසඤ්ච අසොකාරාමෙ අසොකමහාවිහාරස්ථාය කමම. පට්ඨපෙසි. සබ්බො ඉන්ද්‍රගුහනස්ථරං නාම මහිඤ්ඤා. මහානුභාවං. ඕණ්ණසාවං. නවකමාධිට්ඨායකං. අදුසි. ථෙරො සං සං කමම. න නිට්ඨාති, තං තං අත්තනො ආනුභාවෙන නිට්ඨාපෙසි. එවමපි තිසි සංවච්ඡරෙහි විහාරකමම. නිට්ඨාපෙසි. එකදිවසමෙව සබ්බනගරෙහි පණ්ණානි ආගමිංසු. අමච්චා රඤ්ඤා, ආරොවෙසු. නිට්ඨිතානි දෙව චතුරාසිතිවිහාරසහසානිති. රාජ නගරෙ හෙරිං. වරාපෙසි: ඉතො සත්තනතං දිවසානං අච්චයෙන විහාරමහො හවිසාති, සබ්බ අට්ඨ සිලධරානි සමාදිසිනා අනෙතා නගරෙ ව ඛනිනගරෙ ව විහාරමහං. පටියාදෙනතුති. තතො සත්තනතං දිවසානං අච්චයෙන සබ්බාලධාරාහුසිතාය අනෙකසතසහසසබ්බාය චතුරසිතියා සෙනාය පරිවුතො දෙවලොකෙ අමරවතියා රාජ ධානියා සිරිතො අධිකතරසසිරිතං. විය නගරං. කාතුකාමෙන උසාහස්තෙන මහාජනෙන අලඛිතපටියතනගරං. අනුච්චරෙනො විහාරං. ගතනා හික්ඛුසබ්බසං මජ්ඣෙ අට්ඨාසි. තසමිඤ්ච බණේ සන්තිපතියා අසිතිහික්ඛුකොටියො අගෙසුං. හික්ඛුතිනඤ්ච ඡන්ත වුතිසතසහසානි. තස්මි ඕණ්ණසාවහික්ඛු යෙව සතසහසසබ්බා අගෙසුං. තෙසං එතදහොසි: සචෙ රාජ අත්තනො අධිකාරං. අනච සෙසං පසෙසාය, අතිවිය බුද්ධසාසනෙ පසිදෙය්‍යාති. තතො ලොක විවරණං. නාම පාටිකාරියං. අකංසු. රාජ අසොකාරාමෙ සිතොච චතුර්ඤ්ඤා අනුච්චලොකෙනො සමනතතො සමුද්දරපටියනං. ජමුදු දීපං. පසාති චතුරාසිතිඤ්ච විහාරසහසානි උලාරාය විහාරමහ පූජය විරොචමානානි. සො තං විභුතිං. පසාමානො උලාරෙන පිති පාමොජේන සමනතාගතො අත්ථි පන අඤ්ඤාසාපි කසාවි එව රූපං. පිතිපාමොජරං. උපනතපුබ්බතති චින්නෙනො හික්ඛුසබ්බ. පුච්ඡ: හනෙන අමහාකං. නාථසං දසබලසං සාසනෙ කො මහා පරිච්චාගං. පරිච්චජ්, කසං පරිච්චාගො මහනෙතාති වදනතිති. හික්ඛුසබ්බො මොග්ගලිපුත්තතිස්සස්ථරස්ස භාරං. අකාසි. ථෙරෙ ආත: මහාරාජ දසබලසං සාසනෙ පට්ඨයදුයකො නාම තයා සදිසො ධරමානෙපි තථාගතෙ න කොච අහොසි තවෙව පරිච්චාගො මහාති. රාජ ථෙරස්ස වචනං. සුඤ්ඤා උලාරෙන පිතිපාමොජේන නිරන්තරං. පුට්ඨපරිච්චා හුඤ්ඤා චින්නෙසි: තත්ථි කීර මයා සදිසො පට්ඨයදුයකො, මයහං කීර පරිච්චාගො මහා, අහං කීර දෙය්‍යබලෙන සාසනං. පග්ගණ්ණාමි, කිං පනාහං එවං. සති සාසනස්ස දුයාදෙ තොමි නතොමිති. තතො හික්ඛුසබ්බං. පුච්ඡ: හවාමි නුඬො අහං හනෙන සාසනස්ස දුයාදෙති. තතො මොග්ගලිපුත්තතිස්සස්ථරෙ

රඤ්ඤා ඉදං වචනං සුඤ්ඤා රාජපුත්තස්ස මහිඤ්ඤා උපනිස්සය සමපතති. සමපස්සමානො සචෙ අයං කුමාරො පබ්බජිස්සති සාසනස්ස අභිවිඤ්ඤා වුද්ධි හවිස්සතිති විනේහඤ්ඤා රාජනං එතදථොච : නඬො මහාරාජ එතතාවතා සාසනස්ස දයාදෙ භොති, අපිච ඬො පච්චයදයකොති වා උපව්වාකොති වා සඬං ගච්ඡති, යොපි හි මහාරාජ පඨවිතො යාව බ්‍රහ්මලොකපරිමාණං පච්චයරාසිං දදෙය්‍ය, යොපි සාසනෙ දයාදෙති සඬං න ගච්ඡතිති. අථ කථං වරහි හනේත සාසනස්ස දයාදෙ භොතිති? යො හි කොචි මහාරාජ අඤ්ඤා වා දළිඤ්ඤා වා අත්තනො ඔරසං පුත්තං පබ්බාජෙති, අයං වුච්චති මහාරාජ දයාදෙ සාසනස්සාති. එවං වුත්තෙ අයොනො රාජ අතං කීර එවරුපං පරිච්චාගං කඤ්ඤා නෙව සාසනස්ස දයාදතාවං පනේතාසිනති සාසනෙ දයාදතාවං පඨයමානො ඉතො චිතො ච විලොකෙතො අද්දස මහිඤ්ඤා කුමාරං අවිදුරෙ සීතං, දිස්වා පනස්ස එතදභොසි : කිංඤ්ඤාපි අතං ඉමං කුමාරං තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිත කාලනොපාහුති ඔපරජෙජ්ජ පඨව්වාපෙතුකාමො, අථඬො ඔපරජ්ජ නොපි පබ්බජ්ජාච උත්තමාති. තතො කුමාරං ආග : සකඛිස්සාසි නං තාත පබ්බජිතුනති? කුමාරො පන පකඨියාපි තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිත කාලනොපාහුති පබ්බජිතුකාමොච, රඤ්ඤා වචනං සුඤ්ඤා අභිවිජ්ජ පාමොජ්ජනො හුඤ්ඤා ආග : පබ්බජ්ජි දෙව, මං පබ්බාජෙතො තුලෙහ සාසනෙ දයාද භොරාති. තෙන ච සමයෙන රාජසීතා සඬම්මිතතාපි තස්මි. යෙව ආනෙ සීතා භොති. තස්සා ච සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මා නාම කුමාරො උපරාජෙන තිස්සකුමාරෙන සද්ධිං පබ්බජිතො භොති. රාජ නං දිස්වා ආග : නිමපි අමෙ පබ්බජිතුං සකඛිස්සාසිති? සාධු තාත සකෙකාමිති. රාජ පුත්තානං මනං ලභිතො පහව්ච්චිතො සිකඬු සඬං එතදථොච : හනේත ඉමෙ දුරතෙ පබ්බාජෙතො මං සාසනෙ දයාදං කරොරාති. සඬෙසා රඤ්ඤා වචනං සමපට්ඨෙතො කුමාරං මොග්ගලිපුත්තතිස්සජෙජ්ජෙන උපපක්ඛායෙන මහාදෙවජෙජ්ජෙන ච ආවරියෙන පබ්බාජෙසි. මජ්ඣිමනිකායෙජ්ජෙන ආවරියෙන උපසමපාදෙසි. තදා කීර කුමාරො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො ච භොති. යො තස්මි. යෙව උපසමපදමණ්ඩලෙ¹ සහ පටිසමන්දුති අරහත්තං පාපුණි. සඬම්මිතතාසි රාජසීතාය ආවරියා ආයුපාලිජෙජ්ජි නාම, උපපක්ඛායා පන ධම්මපාලිජෙජ්ජි නාම අභොසි. තදා සඬම්මිතතා අව්ධාරසවස්සා භොති. තං පබ්බජිතමත්තං තස්මි. යෙව සිමාමණ්ඩලෙ සිකඬාස පඨව්වාපෙසුං. උභින්නං පබ්බජිතකාලෙ රාජ ඡවස්සාභිසෙකො භොති.

අථ මහිඤ්ඤාසෙ උපසමපනතකාලනොපාහුති අත්තනො උපපක්ඛායස්සෙව සනතිකෙ ධම්මඤ්ඤා විනායඤ්ඤා පරියාපුණ්ණෙනො චෙපි සවිනිවිච්ඡො ආරුලං නිපිට්ඨකසවිග්ගිතං සාව්ඨිකථං සඬං.

ථෙරවාදං තිණ්ණං වස්සානං අභ්‍යන්තරෙ උග්ගහෙය්‍යා අන්තතො උපජ්ඣායස්ස අනෙතවාසිකානං සහස්සමත්තානං හික්ඛුනං පාමොක්කො අහොසි. තද්‍ය අහොක්කො ධම්මරුජ්‍ය නවවස්සාහිසෙක්කො හොති. රඤ්ඤො පන අව්ඨිවස්සාහිසෙක්කාලෙ යෙව ඩුන්නපුත්තනිස්සයේරෙ ව්‍යාධිපටිකම්මත්ථං. හික්කාවාරවතෙතන ආභිණ්ඩනො පසතමත්තං සප්පිං අලභිතො ව්‍යාධිමලෙන පරික්ඛිණ්ණාසුසඛ්ඛාරෙ හික්ඛුසඛ්ඛං අපමාදෙන ඔවදිතො ආකාසෙ පලලඤ්ඤන නිසිදිතො තෙජේ ධාතුං සමාපජ්ජිතො පරිනිබ්බාසි. රුජ්‍යං පවත්ති. සුඛො ථෙරස්ස සක්කාරං කතො මසි නාම රජ්‍යං කාරෙතො එවං හික්ඛුනං පට්ටයා දුලලභාති නගරස්ස වතුසු වාරෙසු පොකබරණ්ණියො කාරාපෙතො හෙසජ්ජස්ස පුරාපෙතො දූපෙසි.

තෙන කීර සමයෙන පාවලිපුත්තස්ස වතුසු වාරෙසු වත්තාරි සතසහස්සාති සහායං සතසහස්සනති දිවසෙ දිවසෙ පඤ්ඤාසත සහස්සාති රඤ්ඤො උපපජ්ජනති. තතො රුජ්‍ය නිශ්‍රොධිජේරස්ස දෙවසිකං සතසහස්සං. විස්සජේති, බුද්ධස්ස වෙතියෙ ගනිමාලාදිති පූජනත්ථාය සතසහස්සං, ධම්මස්ස සතසහස්සං, තං ධම්මධර්තං. ඔහුසුත්තානං වතුපට්ටයත්ථාය උපතීයති, සඛ්ඛස්ස සතසහස්සං, වතුසු වාරෙසු හෙසජ්ජත්ථාය සතසහස්සං, එවං සාසනෙ උළාගේ ලාභසක්කාගේ නිබ්බතති. තිජ්ජියා පරිනිනලාභසක්කාරා අන්තමසො ඝාසවජ්ජාදනම්පි අලභන්තා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිතො සකාති සකාති දිට්ඨිගතාති අයං ධම්මො අයං විතයොති දීපෙනති. පබ්බජ්‍යං අලභමානාපි සයමෙව මුණේඛිතො කාසායාති වත්තාති අවජ්ජාදෙතො විහාරෙසු විවරන්තා උපොසථම්පි පචාරණම්පි සඛ්ඛකම්මම්පි ගණකම්මම්පි පවසනති, හික්ඛු තෙහි සද්ධිං උපොසථං න කරොන්ති. තද්‍ය මොග්ගලිපුත්තනිස්සයේරෙ උපපත්තං දාති ඉදං අධිකරණං තං නචිරස්සෙව කකඛලං භවිස්සති, න බො පනෙතං සකකා ඉමෙසං මජ්ඣේක වසනෙතන වුපසමෙතුන්ති. මහිඤ්ඤේරස්ස ගණං නිශාදෙතො අත්තනා එංසුකවිහාරෙන විහරිතුකාමො අහොගඛගපබ්බතං අගමාසි.

තෙපි බො තිජ්ජියා හික්ඛුසඛ්ඛෙන ධම්මෙතන විතයෙන සත්ථු සාසනෙන නිග්ගයගමානාපි ධම්මවිනායානුලොමාය පටිපත්තියා අසණ්ඨහන්තා අනෙකරූපං සාසනයං අබ්බුදඤ්ඤා මලඤ්ඤා කණ්ට කඤ්ඤා සමුට්ඨාපෙසුං, කෙච් අග්ගිං පරිවරන්ති, කෙච් 'පඤ්ඤාතපෙ තප්පන්ති, කෙච් ආදිට්ඨං අනුපරිවත්තන්ති, කෙච් ධම්මඤ්ඤා විතයඤ්ඤා වොහිඤ්ඤාමාහි පග්ගණ්ණිංසු. තද්‍ය හික්ඛුසඛ්ඛො න තෙහි සද්ධිං උපොසථං වා පචාරණං වා අකාසි. අහොකාරමෙ සත්ත වස්සාති උපොසථො උපවජ්ජි. රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරෙවෙසුං. රුජ්‍ය එකං අමට්ඨං ආණ්ණාපෙසි: විහාරං ගතො අධිකරණං වුප

සමෙකා උපොසථං කාරුපෙති. අමච්චො රුජනං පටිපුච්ඡාං අවිසභනො අඤ්ඤා අමච්චො උපසංඝමිතො ආග: රුජ මං විහාරං ගනනාං අධිකරණං වූපසමෙකා උපොසථං කාරුපෙති පභිණි, කථං නුඛො අධිකරණං වූපසමෙකා. තෙ ආහංසු: මයං ඵලං සලලකෙබ්බ යථා නාම පච්චන්තං වූපසමෙකා වොරෙසානෙතති ඵලමෙව. සෙ උපොසථං න කණෙනති තෙ මාරුපෙකුකාමො රුජ හවිසානති. අථ සො අමච්චො විහාරං ගනනාං හික්ඛුසඝ්ඝං සනතිපානෙකා ආග: අහං රඤ්ඤා උපොසථං. කාරුපෙති පෙසිනො, කණෙථ දුතී භනන්ත උපොසථනති. හික්ඛු න මයං තිස්සි යෙහි සද්ධිං උපොසථං කණොමාති ආහංසු. අමච්චො ථෙරාසනනො පට්ඨාය අසිනා සිසානි පානෙකුං ආරද්ධො, අද්දසා ඛො තිස්ස ඤෙරො තං අමච්චං තථා විපට්ඨනං. තිස්සඤෙරො නාම න සො වා සො වා රඤ්ඤා ඵකමාතිකො භාතා තිස්සකුමාණෙ නාම, තං කීර රුජ පනතාහිසෙකො ඔපරජෙජ ධපෙසි, සො ඵකදිවසං වනවාරං ගතො අද්දස මහන්තං මිගසඝ්ඝං චිත්තකීලාය කීලනං. දිස්සානස්ස ඵකදසොසි: ඉමෙ කාව තිණ්හකකිං මිතා ඵලං කීලනති ඉමෙ පන සමණා රුජකුලෙ පභිණානි භොජනානි භුඤ්ඤා මුද්දිකාසු සෙය්‍යාසු සගමානා කීවමනාපං කීලිතං න කීලිස්සන්ති. සො තතො ආගනනා ඉමං අත්තනො විතකකං රඤ්ඤා ආරෙමෙසි. රුජ අට්ඨානෙ කුකුඤ්චාසිතං කුමාරෙන හඤ්ඤා තං ඵලං සඤ්ඤා පෙසාමිති ඵකදිවසං කෙනපි කාරණෙන කුද්ධො විස හුනා ඵහි සත්ත දිවසෙ රජ්ජං සමෙට්ඨිජ් තතො නං සානෙස්සාමිති මරණ භයෙන තජෙජ්ඤා තමථං සඤ්ඤාපෙසි. සො කීර කුමාරො සත්තමෙ මං දිවසෙ මාරෙස්සතිති න විතතරූපං නභාසි න භුඤ්ඤා නසුපි, අතිවිස ලුබ්බසිරො අගොසි. තතො නං රුජා පුච්ඡ: කිස්ස ඤං ඵවරූපො ජනොති? මරණභයෙන දෙවැති. අරෙ ඤං නාම පට්ඨන්ත මරණං සමෙස්සමානො විස්සඤො න කීලසි, හික්ඛු අස්සාසපස්සා සුපතිබද්ධං මරණං පෙකබ්බානා කථං කීලිස්සන්ති. තතොපභූති කුමාරො සාසනෙ පසිදි. සො පුන ඵකදිවසං මිගටං නිකබ්බිතො අරඤ්ඤා අනුච්චරමානො අද්දස යොනකමහාධමමරකකිකඤ්ඤං අඤ්ඤාතරෙන හජිනාගෙන සාලසාබං ගහෙකා විජයමානං නිසින්නා, දිස්සා පාමුජ්ජනො විනෙතසි: කද නුඛො අහමපි අයං මහා ථෙරො විස පබ්බජෙය්‍යං, සියා නුඛො සො දිවසොති. ථෙරො තස්සා 'සගං විදිනා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසෙ උපපතියා අගොකා රාමෙ පොකබ්බරණියා උදකථලෙ ධාතා විවරඤ්ච උත්තරාසබ්බඤ්ච ආකාසෙ ලග්ගෙකා නභාසිතං ආරද්ධො, කුමාරො ථෙරස්සානුභාවං දිස්සා අතිවිස පසනෙතා අජෙජ්ච පබ්බජස්සාමිති නිවහති. රඤ්ඤා ආරොවෙසි: පබ්බජස්සාමහං දෙවැති. රුජ අනෙකපථකාරං යාවිනාපි තං නිවහන්තං අසනෙකානෙතා අගොකාරාමහමනියං මහං අලඛිකාරාපෙකා කුමාරං ජණවෙසං ගාහාපෙකා අලඛිකාය සෙනාය

පරිවාරාපෙනා විහාරං නෙසි. සුවරාජ කීර පබ්බතංගිති සුඛා
 ඔසු හික්කු පතනවිවරාති පටියාදෙසුං. කුමාරො පඩානඝරං ගතවා
 මහාධම්මරක්ඛිතසේරංගොව සතතිකෙ පබ්බතේ අභිං පුරිසගත
 සහගොන. කුමාරංගො පන අනුපබ්බතකානං ගණනපරිවේදෙද
 නථී. කුමාරො රඤ්ඤාදු වතුට්ඨානාතිසෙකකාලෙ පබ්බතො.
 අථඤ්ඤාදුපි රඤ්ඤාදු භාගිනෙගොයා සමුඛිතතාය සාමිකො අග්ගි
 බ්‍රහ්මා නාම කුමාරො අථී, සමුඛිතතා නසා එකමෙව පුත්තං.
 විජ්ඣති, සොපි සුවරාජ පබ්බතොති සුඛා රාජනං උපසමුඛිතා
 අතමපි දෙව පබ්බතංගාමිති යාමි. පබ්බත නානාති ව රඤ්ඤා
 අනුඤ්ඤානො නං දිවසමෙව පබ්බතේ.

එවං අනුපබ්බතො-උලාරවිහවෙන බතතිශජනෙන,

රඤ්ඤාදු කණ්ඩිභානා-තිසෙකසේරොති විඤ්ඤාගොයා.

සො නං අමච්චං තථා විපපිපන්නං දිසා විනෙතයි: න රාජ
 ථේරෙ මාරාපෙනං පටිගෙග්ගා, අභා ඉමෙසෙවෙනං අමච්චං
 දුගගතිතං හවිසංගිති ගතවා සයං තසා ආසනෙන ආසනෙ නිසිදි.
 සො ථේරං සඤ්ඤානිකා සථං නිපානෙතුං අවිසගනො ගතවා
 රඤ්ඤාදු ආරොවෙයි: අහං දෙව උපපාසථං කාතුං අනිවර්තනානං
 එතතකානං නාම හික්කුනං සියානි පානෙසිං, අථ අයසංගිතිසෙක
 රංගො පටිපාටි සමුඛිතතා කීනති කරොමිති. රාජ සුඛාව අරෙ කීං
 පන නං මයා හික්කු සානෙතුං පෙසිතොති නාවදෙව භරිතෙ උපානන
 දුගො හුඛා විහාරං ගතවා ථේරෙ හික්කු පුච්ඡී: අයං ගනෙත
 අමච්චො මයා අනාණෙනොව එවං අකාසි, කසා නුඛො ඉමිනා
 පාපෙන හවිතකිනති. එකමෙව ථේරා-අයං තව වවනෙන අකාසි
 තුසෙතං පාපනති ආහංසු, එකමෙව උග්ගතමපි වො එතං
 පාපනති ආහංසු. එක්මෙව එවමාහංසු: කීං පන තෙ මහාරාජ
 අථී විතතං අයං ගතවා හික්කු සානෙතුමි. නථී ගනෙත කුසලා
 ධිපායො අහං පෙසෙසිං, සමගොයා හික්කුසමෙකා උපපාසථං
 කරොතුමි. සෙව නං කුසලාධිපායො, නථී තුසං පාපං,
 අමච්චෙසෙවෙනං පාපනති. රාජ වෙලුකකජනො ආහ: අථී නුඛො
 ගනෙත සොපි හික්කු මමෙතං වෙලුකං ජිජ්ඣිකා සාසනං පග්ග
 ගෙතුං සමෙතොති? අථී මහාරාජ මොග්ගලිපුත්තතිසෙකසේරො නාම,
 සො තෙ ඉමං වෙලුකං ජිජ්ඣිකා සාසනං පග්ගෙසිතුං සමෙතොති.
 රාජ තදගෙව වතතාරො ධම්මකපිකෙ එකෙකං හික්කුසගංගපරි
 වාරං වතතාරො ව අමච්චෙව එකෙකං පුරිසගගංගපරිවාරං ථේරං
 ගණිතිකා ආගම්ථාති පෙසෙසි. තෙ ගතවා රාජ පකෙකාසගිති
 ආහංසු. ථේරො නාගම්ථී. දුතිගමපි මො රාජ අවධි ධම්මකපිකෙ
 අවධි ව අමච්චෙව සගංග සගංග පරිවාරෙගෙව පෙසෙසි-රාජ
 ගනෙත පකෙකාසගිති වතා ගණිතිකාව ආගම්ථාති. තෙ තථේව
 ආහංසු. දුතිගමපි ථේරො නාගම්ථී. රාජ ථේරෙ පුච්ඡී: අහං

හනෙත විකඛතභුං පභිණ්ණං කභමං ථෙරෙණ නාගච්ඡිති? රුජ පනෙකාසනීති වුත්තතතා මහාරුජ නාගච්ඡිති, එවං පන වුත්තෙත ආගච්ඡන්තා: සාසනං හනෙත ඔසිදති අමහාකං සාසනං පග්ගණි නාස්ස සභාසකං හොරාති. අථ රුජ තථා වඩා සොලස ධම්ම කපිතෙ සොලස ව අමච්චෙව සහස්සසහස්සපරිවාසෙ ථෙපෙසි. භික්ඛු ව පටිපුච්ඡ: මහලලනො නුඛො හනෙත ථෙරෙණ දහරෙණ නුඛොති? මහලලනො මහාරුජති. වයහං වා සිවිකං වා අභිරුහිස්සති හනෙතති? නාහිරුහිස්සති මහාරුජති. කුහිං හනෙත ථෙරෙණ වස තීති? උපරි භඩ්ඨාස මහාරුජති. රුජ ආහ: නෙතති හනෙත නාවා සභිකාවං ඛෙකිනා තස් ථෙරං නිසිද්දපෙතා වීජුපි තීරෙජු ආරක්ඛං සංවිධාස ථෙරං ආනෙතාති. භික්ඛු ව අමච්චා ව ථෙරස්ස සනතිකං ගනතා රඤ්ඤා සාසනං ආරොවෙසුං. ථෙරෙණ සුඤ්ඤා 'සං ඛො අහං මුලනො පට්ඨාස සාසනං පග්ගණිස්සාමිති පඤ්ඤිතොමි, අසං දුනි මෙ සො කාලො අනුපපනෙතා'ති වමබණ්ඩං ගණ්ඨිනා ව උට්ඨති. අථ ථෙරෙණ සෙව පාවලීසුත්තං සමපාපුණ්ණිස්සති රතතිහාගෙ රුජ සුපිනං අද්දස. එවරුපො සුපිනො අහොසි: සබ්බසෙතො හත්ති නාගො ආගනතා රුජනං සිසතො පට්ඨාස පරමසිනා දකඛණ්ණ හෙත්ථ අග්ගහෙසි. පුන දිවසෙ රුජ සුපිනාත්ඤාසකෙ පුච්ඡ: මයා එවරුපො සුපිනො දිවෙස්සා, කිං මෙ හවිස්සතීති? එකො තං මහාරුජ සමණ්ණාගො දකඛණ්ණහෙත්ථ ගණ්ඨිස්සතීති ආහ. රුජ තාව ඤෙව ථෙරෙණ ආගතොති පුඤ්ඤා ගබ්භාතීරං ගනතා නදිං ඔතරිතා අබ්බුග්ගච්ඡන්තො ඡත්තමත්තෙත උදකෙ ථෙරං සමපාපුණ්ණිනා ථෙරස්ස නාවාතො ඔතරනාස්ස හත්ථං අදුසි. ථෙරෙණ රුජනං දකඛණ්ණහෙත්ථ අග්ගහෙසි. තං දිස්වා අසිග්ගාහකා ථෙරස්ස සිසං පාතෙස්සාමාති නොසතො අසිං අබ්බාහිංසු. කසමා? එතං කීර වාරිත්තං රුජකුලෙසු: සො රුජනං හෙත්ථ ගණ්ඨාති තස්ස අසිනා සිසං පාතෙත්ථබ්බන්ති. රුජ ඡාසං ගෙව දිස්වා ආහ: පුබ්බෙපි අහං භික්ඛුසු විරද්ධිකාරණං අස්සාදං න වීඤ්ඤාමි, මා ඛො ථෙරෙ විරජ්ඣන්තාති. ථෙරෙණ පන කසමා රුජනං හෙත්ථ අග්ගහෙසිති? යස්මා රඤ්ඤා පඤ්ඤං පුච්ඡනාස්ස පනෙකාසාපිනො, තස්මා අනෙතවාසිනො මෙ අසත්ති අග්ගහෙසි. රුජ ථෙරං අත්තනො උය්‍යානං නෙතා බාහිරනො තිකඛතභුං පරිවාහපෙතා ආරක්ඛං ධපෙතා සසමෙව ථෙරස්ස පාදෙ ඛොවිනා තෙලෙන මනෙබ්බිනා ථෙරස්ස සනතිකෙ නිසිදිනා පටිඛලො නුඛො ථෙරෙණ මම කඛං ජිඤ්ඤිනා උප්පනතං අභිකරණං වුපසමෙතා සාසනං පග්ගණිකුත්ති විමංසනාස්ස අහං හනෙත එකං පාවිඨාරියං දට්ඨකාමොති ආහ. කතමං පාවිඨාරියං දට්ඨකාමොසි මහාරුජති? පඨවිකම්පනං හනෙතති. සකලපඨවිකම්පනං දට්ඨකාමොසි මහාරුජ උදුහු පදෙසපඨවිකම්පනානි? කතරං පනෙත්ථ හනෙත දුක්ඛරුති? කීතනුඛො මහාරුජ කංඝපාතියා උදකපුණ්ණාසං සබ්බං උදකං කමෙපකුං දුක්ඛරං උදුහු උපට්ඨන්ති? උපට්ඨං හනෙතති.

එවිට මො මහාරජ පදෙසපථවිකම්පනං දුක්ඛාරතී. තෙන හි භනෙත පදෙසපථවිකම්පනං පසසිංසාමාති. තෙන හි මහාරජ සමන්තනො යොජනෙ යොජනෙ පුරුෂ්මාය දිසාය එකෙන වකෙතන සිමං. අක්කම්මිඤ්ඤා රජො තිට්ඨතු, දක්ඛිණාය දිසාය මිඨි පාදෙති සිමං. අක්කම්මිඤ්ඤා අසො තිට්ඨතු, පච්ඡමාය දිසාය එකෙන පාදෙන සිමං. අක්කම්මිඤ්ඤා පුරිසො තිට්ඨතු, උත්තරාය දිසාය උපධ්වංසායෙන සිමං. අක්කම්මිඤ්ඤා එකා උදකපාති තිට්ඨතුති. රුජ තථා කාරුපෙසි. ථෙරෙ අභිඤ්ඤාපාදකං වතුඤ්ඤානං සමපජ්ජිතා නනො උට්ඨාය රුජ පසසතුති යොජනපමාණං පථවිලනං අභිට්ඨති. පුරුෂ්මාය දිසාය රථස්ස අනෙතාසිමාය සිතො පාදෙව්* වලි, ඉතරෙ න වලි. එවං දක්ඛිණපච්ඡමදිසාසු අසසපුරිසානං අනෙතාසිමාය සිතපාද යෙව වලිංසු උපධ්වංසධිං සරිරං. උත්තරාය දිසාය උදකපාතිසාපි අනෙතා සිමාය සිතං. උපධ්වංසගගතමෙව උදකං වලි. අවසෙසං නිවට්ඨමහොසිති. රුජ තං පාටිභාරියං දිසා සක්ඛිස්සතිදුති ථෙරෙ සාසනං පග්ගණිතුනති නිට්ඨං. ගතවා අත්තනො කුඤ්ඤවටං පුච්ඡ: අහං භනෙත එකං අමට්ටං. “විහාරං ගතවා අධිකරණං වූපසමොඤ්ඤා උපොසථං කාරුපෙති”ති පභිඤ්ඤං. සො විහාරං ගතවා එතතකෙ භික්ඛු ජීවිතා වොරෙපෙසි. එතං පාපං කස්ස හොතිති? භිමපන තෙ මහාරජ අපථි විතතං අයං විහාරං ගතවා භික්ඛු ඝාතෙතුති? නපථි භනෙත. සවෙ තෙ මහාරජ නපථි එවරුපං විතතං, නපථි තුයහං පාපතී. අථ ථෙරෙ රුජනං එතමස්ස ඉමිනා සුත්තෙන සඤ්ඤාපෙසි: “වේතනාහං භික්ඛවෙ කමමං වදාමි වේතසිඤ්ඤා කමමං කරෙති කායෙන වාචාය මනසා”ති. තමෙව වජ්ඣං පරිදීපෙතුං තිත්තිරුජනකං ආහරි. අතීතෙ මහාරජ දීපක තිත්තිරෙ කාපසං පුච්ඡ:-

“ඤ්ඤානො නො නිසිනෙතාති-ඔහු ආගමිජ්ජි ජනො,
පටිට්ඨ කමමං පුසති-නසමිං මෙ සමකතී මනො”ති.

තාපසො ආහ: අපථි පන තෙ විතතං මම සද්දෙන ව රුපදස්ස නෙන ව ආගතවා එතෙ පක්ඛිනො ඔරුකතඤ්ඤා වා සඤ්ඤානඤ්ඤා වාති? නපථි භනෙතති. තිත්තිරෙ ආහ. තනො තං තාපසො සඤ්ඤාපෙසි: සවෙ තෙ නපථි විතතං නපථි පාපං, වේතසනතමෙව හි කමමං පුසති නාමෙතසනතං-

“න පටිට්ඨ කමමං පුසති-මනො වෙ නපදස්සති,
අපෙසාසුකකස්ස භද්දස්ස-න පාපමුට්ඨපතී”ති.

එවං ථෙරෙ රුජනං සඤ්ඤාපෙඤ්ඤා තමෙව රුජ්ජයානෙ සත්ත දිවසානි වසනො රුජනං සමයං උග්ගණ්ණාපෙසි. රුජ සත්තමෙ දිවසෙ අසොකාරමෙ භික්ඛුගඛිකං සනතිපානාපෙඤ්ඤා සාඤ්ඤාකාරං.

*. එසේ “පාදෙ”ති රථමක්කං. සකාය වුත්තනති-විකා.

පරික්ෂිතාපෙත්වා සංඝිතාකාරනතරෙ නිසිනො ඵකලද්ධිකෙ ඵක
ලද්ධිකෙ භික්ඛු ඵකනො ඵකනො කාරෙත්වා ඵකමෙකං භික්ඛුසමුතං
පනෙකාසාපෙත්වා පුච්ඡ : කිංවාදී භමමාසමුද්ධොති? තනො
සංසතවාදිනො “සංසතවාදී”ති ආහංසු. ඵකච්චසංසතධිකා-පෙ-
අනතානතතිකා-පෙ-අමරවිනෙකවිකා-පෙ-අභිච්චගමුප්පනතිකා-පෙ-
සංකුඤ්ඤිවාද-පෙ-අසංකුඤ්ඤිවාද-පෙ-නෙවසංකුඤ්ඤිනාසංකුඤ්ඤිවාද-පෙ-
උචේදවාද-පෙ-දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාද “දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදී”ති
ආහංසු. රුජ පඨමමෙව සමයස්ස උග්ගභිතතො න ඉමෙ භික්ඛු
අඤ්ඤතිථිසා ඉමෙති ඤාත්වා තෙසං සෙනකානි වස්ථානි දත්වා උප්පාදො
ජෙසි. තෙ සංඝිතවි සට්ඨිසහස්සා අහෙසුං. අථඤ්ඤෙ භික්ඛු පනෙකාසා
පෙත්වා පුච්ඡ : කිංවාදී භනෙත සමමාසමුද්ධොති? විභජ්ජවාදී
මහාරුජති. එවං වුනෙත රුජ ථෙරං පුච්ඡ : විභජ්ජවාදී භනෙත
සමමාසමුද්ධොති? ආම මහාරුජති. තනො රුජ “සුඤ්ඤිති භනෙත
සාසනං, කුරෙතු භික්ඛුසමෙකං උපොසථං”ති ආරක්ඛං දත්වා නගරං
පාවිසි. සමග්ගො සමෙකා සනතිපතීත්වා උපොසථං අකාසි. තස්මිං
සනතිපාතෙ සට්ඨිභික්ඛුසහසහස්සානි අහෙසුං. තස්මිං සමාගමෙ
මොග්ගලිපුත්තතිස්සඤ්ඤෙ පරපවාදං මද්දමානො කර්මවත්තූප්ප
කරණං අභාසි. තනො සට්ඨිසහසහස්සසමිකාසු භික්ඛුසු උච්චිතිත්වා
තිට්ඨිකපරිසරනතිධර්මානං පභින්නපටිසම්බද්ධානං තෙවිජ්ජාදිභෙදානං
භික්ඛුනං සහස්සමෙකං ගහෙත්වා යථා මහාකස්සපඤ්ඤෙව කාශෙකික
පුනෙතා සසඤ්ඤෙ ව ධම්මඤ්ච විනායඤ්ච සමනාසිංසු, එවමෙව
ධම්මඤ්ච විනායඤ්ච සමනාසනෙතා සඤ්ඤං සාසනමල්ලං විසොධෙත්වා
තතිසසම්මතිං අකාසි. සමිතිතිපරිශොසානො අනෙකප්පකාරං පඨවී
අකමිසිත්වා අයං සමිති නවති මාසෙති නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ :-

තතා භික්ඛුසහස්සොන-තසමා සාහසසිකාති ව,
පුරිමා චෙ උපාදය-තතිසාති ව වුච්චතිති.
අයං තතිස සමිති නිට්ඨිතා.

එතතාවතා ව “කෙනාභත”නති එතස්ස පඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජනත්වා
සදවොවුමහ “ජමුදිපෙ තාව උපාලිඤ්ඤරමාදිං කත්වා ආචර්ය
පරමපරය යාව තතිසසමිති තාව ආභතං. තත්ත්වං ආචර්යපරමපර:-

“උපාලිදසකො චෙව-සොණකො සිග්ගවො තථා,
තිස්සො මොග්ගලිපුනෙතා ව-පඤ්ඤානෙ විජ්ජාපිනො.
පරමපරය විනායං-දීපෙ ජමුසිරිව්හසෙ,
අච්ඡිත්ථමානං ආනෙසුං-තතිසො යාව සමගගො”ති.

තස්සඤ්ඤා එතතාවතා පකාසිතොව හොති. තතිසසමගගතො
පන උද්ධං ඉමං දීපං මහිඤ්ඤිති ආභතං. මහිඤ්ඤො උග්ගහෙත්වා කඤ්ඤි
කාලං අරිට්ඨඤ්ඤරුද්ධි ආභතං. තනො යාව අජ්ජතනා තෙසං ගෙව
අනෙතවාසිකපරමපරවණ්ණනා ආචර්යපරමපරය ආභතනති චෙදිතබ්බං.

යථාහු පොරණා :-

තතො මහිඤ්ඤා ඉට්ඨියො-උත්තරියො සමඛලොපි ව,
* -හද්දනාමො ව පණ්ඩිතො.

එතෙ නාහා මහාපඤ්ඤා-ජමුද්දිපා ඉධාගතා,
විනයං තෙ වාචසිංසු-පිටකං තමඛපණ්ණියා.

නිකායෙ පඤ්ච වාචෙසුං-සත්ත වෙව පකරණේ,
තතො අරිවේඨා මෙධාවි-තිස්සදන්තො ව පණ්ඩිතො.

විසාරදෙ කාලසුමනො-පථරො ව දීඝනාමකො,
* -දීඝසුමනො ව පණ්ඩිතො.

පුනදෙව කාලසුමනො-නාගන්ධරො ව බුද්ධරක්ඛිතො,
තිස්සන්ධරො ව මෙධාවි-දෙවන්ධරො ව පණ්ඩිතො.

පුනරෙව සුමනො මෙධාවි-විනයෙ ව විසාරදෙ,
ඛත්තසුතො චූලනාගො-ගජෙව දුප්ඵංසියො.

ධම්මපාලිතනාමො ව-රෙහණො සාධුපුජිතො,
තස්ස සිසෙසා මහාපඤ්ඤා-බෙමනාමො තිපෙට්ඨකො.

දීපෙ තාරකරුත්ථ-පඤ්ඤාය අතිරෙවථ,
උපතීස්සො ව මෙධාවි-පුස්සදෙවො මහාකවි.

පුනදෙව සුමනො මෙධාවි-පුථ්ථිනාමො ඛත්තසුතො,
මහාකවි මහාසිවො-පිටකෙ සබ්බත්තො විදෙ.

පුනදෙව උපාලි මෙධාවි-විනයෙ ව විසාරදෙ,
මහානාගො මහාපඤ්ඤා-සද්ධම්මවංසකො විදෙ.

පුනරෙව අභයො මෙධාවි-පිටකෙ සබ්බත්තො විදෙ,
තිස්සන්ධරො ව මෙධාවි-විනයෙ ව විසාරදෙ.

තස්ස සිසෙසා මහාපඤ්ඤා-පුථ්ථිනාමො ඛත්තසුතො,
සාසනං අනුරක්ඛිතො-ජමුද්දිපෙ පතිට්ඨිතො.

චූලාභයො ව මෙධාවි-විනයෙ ව විසාරදෙ,
තිස්සන්ධරො ව මෙධාවි-සද්ධම්මවංසකො විදෙ.

චූලදෙවො ව මෙධාවි-විනයෙ ව විසාරදෙ,
සිවන්ධරො ව මෙධාවි-විනයෙ සබ්බත්තො විදෙ.

එතෙ නාහා මහාපඤ්ඤා-විනයඤ්ඤා මහාකො විදෙ,
විනයං දීපෙ පසායෙසුං-පිටකං තමඛපණ්ණියාති.

තත්‍රායං ආනුප්‍රබ්ඞිකථා: මොග්ගලිපුත්තතිස්සන්ධරො කීර ඉමං.
තතිසම්මපඞ්ඨිතිං කතා එවං විනේනසි: කත්තො අනාගතෙ
සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං භවෙය්‍යාති. අර්හස්ස උපපරික්ඛිතො එතද
භොගි: පට්ටනතිමෙසු බො ජනපදෙසු සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං.

* අනුපාදාන උපාසනා දික්ඛා.

හවිසානිති. සො තෙසං තෙසං හික්ඛුනං. භාරං කඛා තෙ තෙ හික්ඛු තස් තස් පෙසෙසි. මජ්ඣනිකයේරං කසම්මරගඤ්ඤාදරං. පෙසෙසි: නං එතං රට්ඨං ගතඛා එස් සාසනං පභිට්ඨාපෙහිති. මහාදෙවයේරං තථෙව වඛා මහිංසකමණ්ඩලං පෙසෙසි. රක්ඛි තයේරං වනවාසිං, යොනකධම්මරක්ඛිතයේරං අපරන්නකං, මහා ධම්මරක්ඛිතයේරං මහාරට්ඨං, මහාරක්ඛිතයේරං යොනකලොකං, මජ්ඣමයේරං සිම්බන්තපදෙසභාගං, සොණකයේරයෙව උත්තරයේ රයෙව සුවණ්ණභූමිං, අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං මහිඤ්ඤයේරං ඉට්ඨි යයේරෙන උත්තියයේරෙන සම්බලයේරෙන හද්දසාලයේරෙන ව සද්ධිං තස්සපණ්ණේදිපං පෙසෙසි: භූමො තස්සපණ්ණේදිපං ගතඛා එස් සාසනං පභිට්ඨාපෙථාති. සබ්බෙ පි තං තං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා අත්තපඤ්චමා අගමංසු- පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගො ගණො අලං උපසම්පදකමායාති මඤ්ඤමානා.

තෙන බොපන සමයෙන කසම්මරගඤ්ඤාදරයේ සසසාකසමයෙ අරවාලො නාම නාගරුක කරකවසං. නාම වසං වසාපෙනා සසං. ගරපෙනා මහාසමුද්දං පාපෙති. මජ්ඣනිකයේරෙ පන පාවලි පුත්තනො වෙභාසං අබ්බුග්ගනා සිම්බන්ති අරවාලුකසං උපරි ඔතරිනා අරවාලුකපිට්ඨිකං. වඛමතිපි නිව්ඛිතිපි නිසිදතිපි සෙය්මපි කපෙති. නාගමාණවසා තං දිසා අරවාලසං නාග රුජසං ආරෙවෙසු: මහාරුජ එකො ජිනාතිනපවධයෙ හණු කාසාවචසනො අමාසං උදකං දුසෙති. නාගරුක තාවදෙව කොධාහිභූතො නික්ඛමිනා ථෙරං දිසා මක්ඛං අසභානො අත්ත ජිකෙති අනෙකානි හිංසනකානි නිමිඤ්ඤ: තතො තතො භුසං වානා වායනි, රුක්ඛා හිජ්ඡති, පක්ඛිතකුමානි පතනති, මෙසා ගජ්ඡති, විජ්ජුලානා නිව්ජ්ජති, අසනියො ඵලනති, භින්නං විස ගගනං උදකං පසාරති, භයානකරුපා නාගකුමාර සන්තිපතනති, සයම්බි බ්ලාසති පජ්ජති පහරණවුට්ඨියො විසාජෙති, කො අයං මුණ්ණකො ජිනාතිනපවධයෙති ආදීති ඵරුගවවනෙති ථෙරං සන්තජෙති. “ඵරි ගණ්ඨං ඔක්ඛිති නිද්ධමථ ඉමං සමණං”ති නාගවලං ආණාපෙසි. ථෙරෙ සබ්බන්තං විහිංසනකං අත්තනො ඉද්ධිමලෙන පටිබ්බානෙති නාගරුජානං ආත: -

“සදෙවකො”පි වෙ ලොකො-ආගන්තුකාසයෙ මමං,
න මෙ” පටිබ්බලො අසං-ජනෙතුං භගහෙරවං.

සවෙපි නං මහිං සබ්බං-සසමුද්දං සපබ්බං,
උක්ඛිතිනා මහානාග-නිපෙය්සාසි මමුපරි.

තෙව මෙ සසකුණ්ණයාසි-ජනෙතුං භගහෙරවං,
අඤ්ඤදත්ථ තවෙවසං-විසානො උරගාපිපා”ති.

එවං චුත්තො නාගරුත් විගතානුභාවො නිථිලවායාමො දුක්ඛි
දුමමනො අහොසි. තං ථෙරො තඤ්ඤානුරූපාය ධම්මිකා කථාය
සන්දසෙකායා සමාදපෙතා සචුත්තපේතා සංපතංගොති තිසු ව
සරණේසු පඤ්ඤාසු ව සිලෙසු පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං. චතුරසිරියා නාග
සහසෙකා. අහොසොපි ඛල්ලු හිමවනනවාසිනො යකඛා ව ගකඛා
කුමනණ්ඩා ව ථෙරස්ස ධම්මකථං පුතා සරණේසු ව සිලෙසු ව පතිට්ඨ
තිංසු. පඤ්ඤානොපි යකඛා සද්ධිං. හරියාය සකඛිනියා පඤ්ඤා ව
සුත්තසතෙති පඨමෙ ථිලෙ පතිට්ඨිතො. අථායො චස්සානනිකස්මෙරො
සබ්බෙපි නාගසකඛරකඛසෙ ආමනෙතායා එවමාන :-

“මාදනී කොධං ජනසීය-ඉතො උදධං යථා පුරො,
සසාසානඤ්ඤා මානස-සුඛිකාමා හි පාණිනො,
කරොථ මෙනතං සත්තෙසු-වසනතු මනුජ් සුඛි”නති.

තෙ සබ්බෙපි සාධු හනෙතාහි ථෙරස්ස පටිසංසුඤ්ඤා යථානු
සිට්ඨං පටිපජ්ජංසු. තං දිවසමෙව ව නාගරජස්ස පුජ්සමයො හොති.
අථ නාගරුත් අත්තනො රතනමයං පලලඤ්ඤා ආගරපෙතා ථෙරස්ස
පඤ්ඤාපෙසි. නිසීදි ථෙරො පලලඤ්ඤා. නාගරජාපි ථෙරං. විජය
මානො සම්පෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණ්ණ කස්මිරගකාරරට්ඨවාසිනො
ආගතො ථෙරං. දිසා අමානං නාගරජතොපි ථෙරො මහිඤ්ඤා
තරොති ථෙරමෙව වජ්ඣිකා නිසින්නා. ථෙරො තෙසං ආසිට්ඨොපම
සුත්තං කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ අසිතියා පාණ්ණසසානං ධම්මාහි
සමයො අහොසි. කුලසතසහසං ව පබ්බජි. නතොපමානා ව කස්මිර
ගකාර යාව අජ්ජනනා කාසාවපජ්ජොතා ඉසිවානපටිවානා එව.

ගතො කස්මිරගකාරං-ඉසි මස්සනනිකො තදා,
රුට්ඨං නාගං පසාදෙතා-මොවෙසි ඛකිනා බහුති.

මහාදෙවස්මෙරෙපි මහිංස¹කමණ්ඩලං ගතො දෙවදුතසුත්තං
කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ වත්තාද්විසපාණ්ණසසානා ධම්මවකඬුං
පටිලභිංසු, වත්තාද්විසං යෙව පාණ්ණසසානා පබ්බජංසු.

ගතොන රට්ඨං මහිංසං¹-මහාදෙවො මහිද්ධිකො,
වොදෙතා දෙවදුතනති-මොවෙසි ඛකිනා බහුති.

රකඛිතස්මෙරො වනවාසිං ගතො ආකාසෙ ධාතා අනමනග්ගපරි
යායකථාය වනවාසිකෙ පසාදෙසි. කථාපරියොසානෙ පනස්ස
සට්ඨිසහසානං ධම්මාහිසමයො අහොසි. සත්තනිංසසහසමත්තා
පබ්බජංසු. පඤ්ඤාචාරායනාහි පතිට්ඨතිංසු. එවං සො තස්ස සායනං
පතිට්ඨාපෙසි.

ගතොන රකඛිතස්මෙරො-වනවාසිං මහිද්ධිකො,
අනාද්විකෙසි සිතො තස්ස-දෙසෙසි අනමනග්ගිකනති.

යොනකබමමරකිතිකේරෙපි අපරනතකං ගතඛං අභිකිඤ්ඤි පමසුත්තනතකථාය අපරනතකෙ පසාදෙඛා සත්තතිංසපාණ්ණසංඝාති බමමාමනං පාසෙයි. බත්තිසකුලනො යෙව පුරිසසංඝං පබ්බජි, සමඨිකාති ච ඡ ඉථිසංඝාති. එවං යො තස්ස සාසනං පඨිට්ඨාපෙයි.

අපරනතං විගාහිඤා-යොනකො බමමරකිතිනො,
අභිකිඤ්ඤිපමෙතෙත්-පසාදෙයි ජනෙ ඔහුහි.

මහාබමමරකිතිකේරෙ පන මහාරථං ගතඛං මහානාරද කසාපජනකකථාය මහාරථකෙ පසාදෙඛා විතුරුසිඨිපාණ්ණසංඝාති මග්ගඵලෙසු පඨිට්ඨාපෙයි. තෙරස සංඝාති පබ්බජංසු. එවං යො තස්ස සාසනං පඨිට්ඨාපෙයි.

මහාරථං ඉසි ගතඛං-යො මහාබමමරකිතිනො,
ජනකං කථසිඤාන-පසාදෙයි මහාජනනහි.

මහාරකිතිකේරෙපි යොනසාරථං ගතඛං කාලකාරාම සුත්තනත කථාය යොනකලොකං පසාදෙඛා සත්තතිංසපාණ්ණසංඝාති සංඝාති මග්ගඵලාලමාරං අද්දසි. සත්තිකෙ වසා දසසංඝාති පබ්බජංසු. එවං යොති තස්ස සාසනං පඨිට්ඨාපෙයි.

යොනරථං තද ගතඛං-යො මහාරකිතිනො ඉසි,
කාලකාරමසුත්තන-නෙ පසාදෙයි යොනකෙති.

මජ්ඣිමෙස්සෙරෙ පන කසාපගොත්තකේරෙන අලකදෙවස්සෙරෙන දුඤ්ඤිසාරස්සෙරෙන මහාදෙවස්සෙරෙන ච සද්ධිං හිමවන්තා පදෙසහංගං ගතඛං බමමවක්කපාවත්තන සුත්තනතකථාය තං දෙසං පසාදෙඛා අසිඨිපාණ්ණොපිගො මග්ගඵලනනාති පටිලාභෙයි. පඤ්චපි ච තෙ ථෙරං පඤ්චරථාති පසාදෙසුං. එකමෙකසං සත්තිකෙ සත්තසංඝාමකා පබ්බජංසු. එවං තෙ තස්ස සාසනං පඨිට්ඨාපෙසුං.

ගතඛං මජ්ඣමෙස්සෙරෙ-හිමවන්තං පසාදෙයි,
යකිසෙතං පකාසෙත්තො-බමමවක්කපාවත්තනනහි.

යොණ්ණෙරොපි සද්ධිං උත්තරස්සෙරෙන සුවණ්ණභූමිං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන තස්ස එකා රකිසි සමුද්දන්තො නිකම්භිඤා රුජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දුරකෙ බාදති. තං දිවසමෙව ච රුජකුලෙ එකො දුරකො ජාතො භොති. මහුසං ථෙරං දිත්වා රකිසානං සහායකො එකොති මඤ්ඤමානා ආයුධාති ගහෙත්වා ථෙරං පහරිතුමා ආගමිත්තති. ථෙරෙ තිං තුණ්ණ ආයුධත්වා ආගමිත්ථාති ආග. තෙ ආගංසු: රුජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දුරකෙ රකිසා බාදනති, තෙසං තුණ්ණ සහායකාති. ථෙරෙ “න මයං රකිසානං සහායකා, සමණා නාම මයං චීරතා පාණ්ණිපානා-පෙ-චීරතා මජ්ඣපානා එක භතතිකා සිලවන්තො කල්‍යාණබමමා”ති ආග. තඤ්ච. යෙව ච බණ්ණ

සා රක්කසී සපරිවාර හමුදායෝ නිකම්මි: රුජකුලෙ දරකො ජානො
තං බාදිකාමිති. මනුස්සා තං දිස්වා එසා හනෙන් රක්කසී ආගමි
තීති හිතා විරවිංසු. ථෙරෙ රක්කසෙහි විගුණේ අත්තභාවෙ නිමි
ණිකා හෙති අත්තභාවෙහි තං රක්කසිං සපරිසං මණ්ණෙක කතා
උභොසු පසෙසු පරිකපි. තස්සා සපරියාය එතදහොසි: අද්ධා
ඉමෙහි ඉදං ආනං ලද්ධං හවිස්සති, මයං පන ඉමෙසං හක්ඛා හවිස්සා
මාති. සක්කිරක්කසා හිතා වෙගසා පලාසිංසු. ථෙරෙ පි තෙ යාව
අදස්සනං තාව පලාපෙකා දීපස්ස සමනතතො ආරක්කං යපෙසි.
තස්මිඤ්ච සමයෙ සන්තිපතිතං මහාජනකායං බ්‍රහ්මජාලපුත්තනන
කථාය පසාදෙකා සරණෙසු ව සිලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. සට්ඨි
සහස්සානං පනෙත්ථ බ්‍රහ්මාණිසමයො අහොසි. කුලදරකානං
අඩ්ඪුසිඨානි සහස්සානි පබ්බජිංසු. කුලධිතානං දිගසිඨසහස්සං. එවං
සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි, තතොපභූති රුජකුලෙ ජාත
දරකානං සොණ්ණතතරනාමමෙව කරොති.

සුවණ්ණභූමිං ගනන්තං-සොණ්ණතතර මහිද්ධිකා,
පිසාවෙ නිද්ධම්මිකානං-බ්‍රහ්මජාලං අදෙසස්සති.

මහිඤ්ඤෙරෙ පන තම්බපණ්ණිදීපං ගනන්තං සාසනං පතිට්ඨා
පෙහිති උපජ්ඣායෙන ව භික්ඛුසංඝෙහි ව අජ්ඣිට්ඨො විනෙතසි:
කාලො නුබො මෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගතං නොති. අරස්ස විමං
සතො න තාව කාලොති අහොසි. කීම්පනස්ස දිස්වා එතදහොසි?
මුට්ඨවරඤ්ඤා මහලලකභාවං. තතො විනෙතසි: අයං රුජා
මහලලකො න සක්කා ඉමං ගණ්ඨිකා සාසනං පගගහෙතුං. ඉද්දති
පනස්ස පුතෙතා දෙවානම්පියතිස්සොරජරං කාරෙස්සති, තං ගණ්ඨිකා
සක්කා හවිස්සති සාසනං පගගහෙතුං, හඤ්ඤා යාව සො සමයො
ආගමිති තාව ඤ්ඤාතෙ ඔලොකෙම, පුතද්දති මයං ඉමං ජන
පදං ආගමෙත්ථයාම වා නවාති. සො එවං විනෙතකා උපජ්ඣායඤ්ච
භික්ඛුසංඝෙඤ්ච වඤ්ඤිකා අසොකාරාමතො නිකම්මෙ තෙහි ඉට්ඨියා
දිහි වතුහි ථෙරෙහි සංඝමිත්තාය පුතෙතන සුමනසාමණෙරෙන
ගණ්ඨකෙන ව උපාසකෙන සද්ධිං රුජගහනගරපරිවතකෙන
දක්ඛිණගිරිජනපදෙ වාරිකං වරමානො ඤ්ඤාතෙ මලොකෙතො
ජ මාසෙ අභික්කාමෙහි. අරානුපුබ්බෙන මාතුනිවෙසනට්ඨානං වෙදිස
තගරං නාම සම්පන්නො. අසොකො කීර කුමාරකාලෙ ජනපදං
ලභිතා උජෙජති. ගමිත්තො වෙදිසනගරං පඨා වෙදිසසෙට්ඨියා
ධිතරං අග්ගහෙසි. සා තං දිවසමෙව ගක්ඛං ගණ්ඨිකා උජෙජති.
මහිඤ්ඤාමාරං විජිති. කුමාරස්ස වුද්දසවස්සකාලෙ රජරාගිසෙකං
පාපුණි. සා තස්ස මාතා තෙන සමයෙන ඤ්ඤිතරෙ වසති. තෙන
වුත්තං: අරානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙදිසනගරං නාම
සම්පන්නාති. සම්පන්නඤ්ච පන ථෙරං දිස්වා ථෙරමාතා දෙවි

පාදෙසු සිරසා වන්දිතා හික්කා දැනා ථෙරං අත්තනා කතං වෙදිස
ගිරිමහාවිහාරං නාම ආරෙපෙසි. ථෙරො¹ තස්මිං විහාරෙ නිසින්නො
වින්නෙසි: අමාකං ඉධ කතතබ්බතිට්ඨං නිට්ඨිතං, සමයො නුඛො
ඉදුති ලබ්බාදිපං ගතතුනති. තතො වින්නෙසි: අනුභවතු තාව මෙ
පිතරං පෙසිතං² අභිසෙකං දෙවානම්පියතිස්සො, රතනත්තයඥාණඤ්ච
සුඤ්ඤාතු, ඡණ්දස්ඤ්ච නගරතො නික්කමිතා මිස්සකපබ්බතං අභිරු
හතු, තද තං තස් දක්ඛිස්සාමාති. අරාපරං එකමාසං තස්ථව
මාසං කපෙපසි. මාසාතික්කමෙන ව ජෙට්ඨමූලමාසපුණ්ණමාසං උපපා
සර්දිවසෙ සනතිපතීනා සබ්බෙපි කාලො නුඛො අමාකං තමෙ
පණ්ණේදිපං ගමනාය උදුහු නොති මන්තසිංසු. තෙනාහු පොරුණා:-

“මහිඤ්ඤ නාම නාවෙන-සබ්බස්ථෙරෙ තද අහු,
ඉට්ඨිසො උත්තිසො ථෙරෙ-හද්දසාලො ව සමෙලො.
සාමණෙරෙ ව සුමනො-ඡලුතිඤ්ඤාද්ද, මහිද්ධිකො,
හණ්ඩුකො සත්තමො තෙසං-දිට්ඨසවෙට්ඨා උපාසකො,
ඉති එතෙ මහානාගා-මන්තසිංසු රහොගතා”ති.

තද සකෙකා දෙවානම්ඤ්ඤ මහිඤ්ඤෙරං උපසමක්කමිතා එතද
මොව: කාලකතො හතෙන මුට්ඨිවරුන්, ඉදුති දෙවානම්පියතිස්සමහා
රජා රජං කාරෙති³. සමාසමුද්ධින ව තුමෙහ ව්‍යාකතා-“අනා
ගතෙ මහිඤ්ඤ නාම හික්කු තමෙපණ්ණේදිපං පසාදෙස්සති”ති. තස්මා
තිත වො හතෙන කාලො දීපවරං ගමනාය, අභවපි වො සහායො
හවිස්සාමිති. තස්මා පන සකෙකා එවමාහ. හභවා කීරස්ස මොඨි
මුලෙසෙව⁴ මුද්ධිවක්කුනා ලොකං මලොකෙනා අනාගතෙ ඉමස්ස
දීපස්ස සමපතති. දිස්වා එතමස්මිං ආරොවෙසි. තද නිමපි සහායො
හවෙය්‍යාසීති ව ආණාපෙසි. තස්මා එවමාහ, ථෙරො තස්ස වචනං
සමප්පිවන්තා අත්තසත්තමො වෙදිසපබ්බතා වෙහාසං උපපතීනා
අනුරාධපුරස්ස පුරන්ධිදිසායං මිස්සකපබ්බතෙ පතිට්ඨති, යං පනෙත
රති වෙතිසපබ්බතොතිපි සඤ්ජානනති. තෙනාහු පොරුණා:-

“වෙදිස⁵ ගිරිමහි රජගහෙ-වසිතා තිංස රත්තිසො,
කාලොව ගමනස්සාති-ගච්ඡාම දීපමුත්තමං.
පලිතා⁶ ජමුදිපානො-හංසරාජාව අමෙරෙ,
එවමුපාතිතා ථෙරා-නිපතීංසු නගුත්තමෙ.
පුරතො පුරසෙට්ඨස්ස-පබ්බතෙ මෙසසනතිහෙ,
පතීංසු සිල⁷ කුට්ඨි-හංසාව නගමුද්ධිති”ති.

1. සි. මු. ථෙරෙපි.

4. ස්‍යා මු. උපෙව.

2. සි. I. ක.

5. ම. & සි. I. මෙව්හ. සි. මු. මෙදිස

3. සි. මු. & I. කාරෙති. ස්‍යා-කාරෙති. 6. සි. මු. I & ම. එළිසා-ස්‍යා. එළිසා

7. සි. I & සිල. සි. I. පිස.

එව. ඉට්ඨියාදිති¹ සද්ධි. ආගන්තුකා පතිට්ඨිතනොනා ච ආයස්මා මහිඤ්ඤේරො සමමාසමුද්ධියං පරිනිබ්බාණනො චිත්තං වස්සසත්තානං උපරි ඡන්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මි. දීපෙ පතිට්ඨිති වෙදිතඤ්ඤා. අත්තසත්තායං හි අට්ඨමෙ වස්සෙ සමමාසමුද්ධියං පරිනිබ්බාසි. තස්මිංයෙව වස්සෙ සිහකුමාරස්ස පුත්තො තමපණ්ණේදීපස්ස ආදිරාජා විජයකුමාරො ඉමං දීපමාගන්තුං මනුස්සවාසං අකාසි. ජමුද්දීපෙ උදයගද්දස්ස² චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධි විජයො කාලමකාසි. උදයගද්දස්ස පඤ්චදසමෙ වස්සෙ පණ්ඩුවාසුදෙවො නාම ඉමස්මිං දීපෙ රජං. පාපුණී. තස්ස නාගද්දසකරඤ්ඤා³ විසතිමෙ වස්සෙ ඉධි පණ්ඩුවාසුදෙවො කාලමකාසි. තස්මිංයෙව ච වස්සෙ අභයො නාම රජකුමාරො ඉමස්මි. දීපෙ රජං. පාපුණී. තස්ස සුපුනාග රඤ්ඤා සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධි අභයරඤ්ඤා විසති වස්සානි පරිපුරිංසු. අථ අභයස්ස විසතිමෙ වස්සෙ පකුණ්ඩකාගයො⁴ නාම දුමරිකො රජං. අග්ගහෙසි. තස්ස කාලාසොකස්ස සොලුසමෙ වස්සෙ ඉධි පකුණ්ඩකස්ස සත්තරස වස්සානි පරිපුරිංසු. තානි හෙට්ඨි ඵකෙන වස්සන සහ අට්ඨාරස තොනති. තස්ස චඤ්ඤානස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධි පකුණ්ඩකාගයො කාලමකාසි. මුට්ඨිවරාජ රජං. පාපුණී. තස්ස අසොකධම්මරාජස්ස සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධි මුට්ඨිවරාජ කාලමකාසි. දෙවානම්පියතිස්සො රජං. පාපුණී. පරිනිබ්බුතෙ ච සමුද්ධියං අත්තසත්තා චතුර්විසති වස්සානි රජං. කාසෙසි. උදයගද්දෙ සොලස, අනරුද්ධො ච මුණ්ණො ච අට්ඨි, නාගද්දසකො චතුර්විසති, සුපුනාගො අට්ඨාරස, තස්සෙව පුත්තො කාලාසොකො අට්ඨිවිසති, අසොකස්ස පුත්තකා දසසාතුකරාජනො චෙට්ඨති වස්සානි රජං. කාසෙසුං. තෙසං පච්ඡතො නවනඤ්ඤ චෙට්ඨතිමෙව. චඤ්ඤානො චතුර්විසති, බිඤ්ඤාරො අට්ඨිවිසති, තස්සාවසානෙ අසොකො රජං. පාපුණී⁵. තස්ස පුරෙ අභිසෙකා චත්තාරි, අභිසෙකතො අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ඉමස්මි. දීපෙ මහිඤ්ඤේරො පතිට්ඨිතො. එවමෙනෙත රාජවංශානුසාරෙන වෙදිතඤ්ඤ මෙන. “සමමාසමුද්ධියං පරිනිබ්බාණනො චිත්තං වස්සසත්තානං උපරි ඡන්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මි. දීපෙ පතිට්ඨිති”ති.

තස්මිඤ්ඤ දිවසෙ තමපණ්ණේදීපෙ ජෙට්ඨමුලනක්ඛිත්තං නාම තොති. රාජ නක්ඛිත්තං ඝොසාපෙට්ඨා ඡණං කරොථාති අමචෙව ච ආණ්ඩපෙට්ඨා චත්තාසුසපුරිසසගස්ස පරිවාරො නගරමා නික්ඛිමිත්වා ගෙන මිස්සකපබ්බිතො තෙන පායාසි මිගටං කිළිතුකාමො. අථ තස්මිං පබ්බිතෙ අට්ඨිවරාජා එකා දෙවතා රඤ්ඤා ථෙරෙ දස්සෙස්සාමිති

1. ස. ෫ & ම. ඉට්ඨිය.

3. සි. 1 & ස. නාගද්දසක.

2. සි. 1 & ම. උදයගද්දස්ස

4. සි. මු. කාසෙසි.

* “මාතාමහස්ස කාමිඤ්ඤ ජෙට්ඨස්ස මාතුලස්ස ච,

එකං කථාමානම්හරං.” “පණ්ණාසකං” කාමික. - මහාවං. 1, 9.

රොහිතමගරූපං ගහෙකාං අවිදුරෙ තිණපණ්ණානි බාදමානා ඵය වරති. රාජ තං දිස්වා අසුත්තඤ්ඤානි පමත්තං විජ්ඣිතුන්ති ජයං පොඤ්ඤාසි. මිගො අමිත්ථලමයං ගහෙකාං පලාසිතුං ආරභී. රාජ පිට්ඨිනො පිට්ඨිනො අනුබ්බිකෙනො අමිත්ථලමෙව අභිරුභී. මිගොපි ථෙරානං අවිදුරෙ අනතරධාසි. මහිඤ්ඤෙරො රාජනං අවිදුරෙ ආගච්ඡන්තං දිස්වා මමං යෙව රාජ පසාදා මා ඉතරෙහි අපිට්ඨතිනා “තිස්සා තිස්සා ඉතො එහි”ති ආභ. රාජ පුත්තා විනෙන්ති : ඉමසමී දීපෙ ඡන්තො මං “තිස්සා”ති නාමං ගහෙකාං ආලපිතුං සමයො නාම නඤ්ඤී. අයං පන ජිනනභින්නපට්ඨරො භණ්ණු කාසාවචසෙනා මං නාමෙන ආලපති, කො නුඛො අයං භවිස්සති මනුස්සො වා අමනුස්සො වා ති? ථෙරො ආභ :

“භමණ්ණ මයං මහාරාජ-ධම්මරාජස්ස සාවකා,
තවෙව අනුක්ඛමාය-ජම්බුදීපා ඉධාගතා”ති.

හෙන ව සමයෙන දෙවනමපියතිස්සමහාරාජා ව අසොකධම්ම රාජා ව අදිට්ඨසතායකා හොතති. දෙවනමපියතිස්සමහාරාජස්ස ව පුඤ්ඤානුභාවෙන ඡාතකපබ්බතපාදෙ එකමහි වෙඵ්¹ගුමෙබ තිස්සො වෙඵ් සට්ඨිසො රථසට්ඨිපපමාණං උපපජ්ජංසු : එකා ලතාසට්ඨි නාම, එකා පුඨ්ඨසට්ඨි නාම, එකා සකුණ්ණසට්ඨි නාම. තාසු ලතාසට්ඨි² රජතවණ්ණා හොති, තං අලඞ්කරිකා උපනතලතා කඤ්චන වණ්ණා බාසති. පුඨ්ඨසට්ඨිසං පන නිලපිතලොභිතොද්ධතාල වණ්ණානි පුඨ්ඨානි පුට්ඨතතවණ්ණපත්තකිඤ්ඤකම්බානි හුන්වා බාසන්ති. සකුණ්ණසට්ඨිසං භංගකුකකුච්ඡ්චකුච්ඡ්චකාදයො සකුණා නානප්පකාරානි ව චතුප්පදානි සජ්චන්ති³ ඵය බාසන්ති. චුත්තමපි වෙත්තං දීපවංසෙ :

“ඡාතපබ්බතපාදමහි-වෙඵ්¹සට්ඨි තයො අහු,
සෙතා රජතසට්ඨි ව⁴-ලතා කඤ්චනසන්තතිභා.

නිලාදි යාදිසං පුඨ්ඨං-පුඨ්ඨසට්ඨිමහි නාදිසං,
සකුණ්ණ සකුණ්ණසට්ඨිමහි-සරූපෙනෙව භණ්ණිතා”ති.

සමුද්දනොපිස්ස මුත්තාමණිවෙඵ්ථියාදිඅනෙකවිතිතං රත්තං උපපජ්ජී. තමිපණ්ණේයං පන අදිට්ඨ මුත්තා උපපජ්ජංසු : භගමුත්තා ගජමුත්තා රථමුත්තා ආමලකමුත්තා වලසමුත්තා අබ්බුලිවෙඨක මුත්තා කකුඨඵලමුත්තා පාකතිකමුත්තාහි. යො තා ව සට්ඨිසො තා ව මුත්තා අඤ්ඤාඤ්ච බහුං රත්තං අසොකස්ස ධම්මරඤ්ඤා පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසෙසි. අසොකො පසිදිකා තස්ස පඤ්චරාජ කකුඨභණ්ඩානි පහිණී : ඡත්තං වාමරං බග්ගං මොලිං රත්තපාදුකං, අඤ්ඤාඤ්ච අභිසෙකත්ථාය බහුච්චිං පණ්ණාකාරං, සෙය්‍යපීදං-සබ්බං ගම්භයාදකං වසිඨමානං වටංසකං හිමකාරං නන්දියාවටං සිචිකං.

1. සි. II & මු. වෙඤ්ඤ.

2. සි. I & භා. ගග.

3. සි. I & මු. පසාදාමණි ඤ්ඤාපාන.

4. සි. ම & මු. ව.

තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ව-වෙතොපරියායකොවිදා,
 බිණ්ණංසවා අරහත්තො-බුදු බුද්ධස්ස සාවකාති.

හතෙත කෙන ආගතස්සාති? තෙව මහාරාජ උදකෙන න
 ඵලෙනාති. රාජ ආකාශෙන ආගතාති අඤ්ඤාසි. ථෙරෙ අපී නුඛො
 රඤ්ඤා පඤ්ඤාචෙය්‍යන්තියන්ති විමංසනස්සාය ආයනාං අමඛරුක්ඛං
 ආරක්ඛ පඤ්ඤාං පුච්ඡ-කී-නාමො අයං මහාරාජ රුක්ඛොති? අමඛ
 රුක්ඛො නාම හතෙතති. ඉමං පන මහාරාජ අමඛං මුඤ්ඤා අඤ්ඤා
 අමෙවං¹ අපී නපීති? අපී හතෙත අඤ්ඤාසි බුදු අමඛරුක්ඛාති.
 ඉමඤ්ඤා අමඛං තෙ ව අමෙව මුඤ්ඤා අපී නුඛො මහාරාජ අඤ්ඤා
 රුක්ඛාති? අපී හතෙත තෙ පන න අමඛරුක්ඛාති. අඤ්ඤා අමෙව ව
 අනමෙව ව මුඤ්ඤා අපී පන අඤ්ඤා රුක්ඛාති? අයමෙව හතෙත
 අමඛරුක්ඛාති. සාධු මහාරාජ පණ්ඩිතොසි. අපී පන තෙ මහාරාජ
 ඤ්ඤාතාති? අපී මෙ හතෙත බුදු ජනාති. තෙ මුඤ්ඤා අඤ්ඤා
 තෙව අඤ්ඤාතාසා පි අපී මහාරාජාති? අඤ්ඤාතාසා හතෙත ඤ්ඤා
 කෙති බුදුතරාති? තව ඤ්ඤාතෙව අඤ්ඤාතතෙව මුඤ්ඤා අඤ්ඤා
 කොපි මහාරාජාති? අහමෙව හතෙතති. සාධු මහාරාජ අත්තා නාම
 අත්තනො තෙව ඤ්ඤාතො න අඤ්ඤාතකොති. අථ ථෙරෙ පණ්ඩිතො
 රාජා භක්ඛිස්සති ධම්මං අඤ්ඤාතුන්ති චූලභජීපදෙපමසුත්තං කපේසි.
 කථාපරියොසානෙන රාජා තීසු සරණේසු පතිට්ඨති සද්ධිං වත්තාළී
 සාය පාණභග්ගෙස්සති. තංඛණ්ඤාදෙව ව රඤ්ඤා භත්තං ආභරිසිත්ථ.
 රාජා සුත්තනතං සුණ්ණෙනා ඵවං² අඤ්ඤාසි: “න ඉමෙසං
 ඉමසම්. කාලෙ භොජනං කප්පති”ති. අපුච්ඡිතා පන භුඤ්ජතුං
 අසුභගන්ති විනේනතා “භුඤ්ජස්ස භතෙත”ති? පුච්ඡ. න මහා
 රාජ අමාකං ඉමසම්. කාලෙ භොජනං කප්පතිති. කසම්. කාලෙ
 හතෙත කප්පතිති? අරුණ්ණගමනතො පටිඨාය යාව මජ්ඣනිකං³
 සමයා මහාරාජාති. ගච්ඡාම හතෙත නගරන්ති. අලං මහාරාජ
 ඉධෙව වසිස්සාමාති. සචෙ හතෙත භුමො වසථ, අයං දුරකො
 ආගච්ඡතුති. මහාරාජ අයං දුරකො ආගතථලො විඤ්ඤාතසාසනො
 පඤ්ඤාපෙකකං⁴ ඉද්ධි පඤ්ඤාසීති. රාජා “තෙන හි හතෙත
 ඤ්ඤා රථං පෙසෙස්සාමි, තං අභිරුද්ධිනා ආගච්ඡස්සාමා”ති වතා
 වද්ධිනා පක්ඛාමි.

ථෙරෙ අවිරපක්ඛනන්තස්ස රඤ්ඤා සුමනසාමණේරං ආමනෙතාසි:
 ඵහි නං සුමන ධම්මසවණස්ස කාලං භොගෙහිති. හතෙත කිත්තකං
 යානං සාවෙතොතො භොගෙහිති? සකලං තමිපණ්ණේදීපන්ති. සාධු
 හතෙතති සාමණේරෙ අභිඤ්ඤාපාදකං වතුථජ්ඣානං සමාපජ්ඣිතා
 වුට්ඨාය අබ්බිඨතිනා සමාගිතෙන විනේන සකලං තමිපණ්ණේදීපං
 සාවෙතොතො තික්ඛන්තුං ධම්මසවණස්ස කාලං භොගෙහි. රාජ නං

1. සි. බු. අඤ්ඤා අමෙව. 3. සි. බු. I. II. III & සා. මෙකිනතික.

2. සි. I & බු. මෙව ඵවං. 4. සි. I II & බු. පෙසො.

සද්දං සුඛා ථෙරානං සන්තිකං පෙසෙයි- කිං භනෙත අථි කොච උපද්දවොති? නත්ථොකං කොච උපද්දවො, ධම්මසවණස්ස කාලං ඝොසාපගිමහ, මුඛවචනං කථෙතුකාමමොති. තඤ්ච පන සාම ඥේරස්ස සද්දං සුඛා භුමො දෙවතා සද්දවක්‍රයස්සාවෙසුං. එතෙත්‍ර පාසෙන සාව මුහමලොකා සද්දෙ අබ්බුත්තඤ්ඤි. තෙන සද්දෙන මහා දෙවතාසනනිපාතො අහොසි. ථෙරෙ මහනතං දෙවතාසනනි පාතං දිස්වා සමපිත්තසුත්තනතං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ අසඤ්ඤාසානං දෙවතානං ධම්මාසිසමයො අහොසි. ඔහු නාගා ව සුපණ්ණා ව සරණේසු පතිට්ඨතිංසු. සාදිසොව සාරිපුත්තඤ්ඤරස්ස සුත්තනතං කථයතො දෙවතාසනනිපාතො අහොසි, තාදිසො මහිඤ්ඤෙරස්සාවි ඡනො.

අථ තස්සා රත්තිසා අවමගෙන රුක් ථෙරානං රථං පෙසෙයි. සාරථී රථං එකමනෙත ධපෙඤා ථෙරානං ආරොවෙසි: ආගවො³ භනෙත රථො අභිරුකථ ගවේස්සාමාති. ථෙරා න මයං රථං අභි රුකාම, ගවේ ඤං, පච්ඡා මයං ආගවේස්සාමාති වඤ්ඤා වෙසාසං අබ්බුත්තනඤ්ඤා අනුරාධපුරස්ස පුරඤ්ඤිමදිසායං පඨමකවෙතිසට්ඨානෙ මතරිංසු. කං හි වෙතිසං ථෙරෙහි පඨමං ඔතිණ්ණට්ඨානෙ කනතතා යෙව පඨමකවෙතිසන්ති වුච්චති. රාජපි සාරථී පෙසෙඤා “අනෙතා නිවෙසනෙ මණ්ඩපං පටියාදෙථා”ති අමවෙව ආණාපෙසි. නාවදෙව සමෙක ගට්ඨිකුට්ඨා අභිවිස පාසාදිකං මණ්ඩපං පටියාදෙසුං. පුන රාජ විනෙතසි: හිසෙසා ථෙරො සිලකඤ්ඤා කථයමානො උච්චා සයනමහාසයනං න කප්පතීති ආහ, නිසිදිස්සන්ති නුබො අයසා ආසනෙසු න නිසිදිස්සන්ති. තස්සෙවං විනාශනාසෙව සො සාරථී නගරවාරං සමපනෙතො, තනො අද්දස්ස ථෙරෙ පඨමතරං ආගන්ඤා කාශමකුතං ඔක්ඛිඤා විවරං පාරුපනෙත. දිස්වා අභිවිස පසන්නවිනෙතො හුඤ්ඤා ආගන්ඤා රඤ්ඤෙඤ්ඤා ආරොවෙසි: ආගතා දෙව ථෙරාති. රාජ-රථං ආරුලොති? පුච්ඡි. න ආරුලො ඤෙව, අපි ච මම පච්ඡෙතො නිකම්භිඤා පඨමතරං ආගන්ඤා පාචිනවාරෙ සිතාති. රාජ රථමපි නාරුකිංසුති සුඤ්ඤා න ‘දුති අයසා උච්චාසයන මහා සයනං සාදිසස්සන්ති විනෙතො තෙන හි හණේ ථෙරානං භූමමධරණ්ණසමෙකපෙන ආසනාති පඤ්ඤාපෙථාති වඤ්ඤා පටිපථං අගමාසි. අමච්චා පඨමයං නට්ඨිකං පඤ්ඤාපෙඤා උපරි කොප්ච කාදිති විචත්‍රඤ්ඤාති⁴ පඤ්ඤාපෙසුං. උපපාන⁵ පාඨකා දිස්වා “ගහිනා ‘දුති ඉමෙහි පඨවි, ඉමෙ තමිපණ්ණේදිපස්ස සාමිකා භවිස්සන්ති’ති ව්‍යාකරිංසු. රාජපි ගතො ථෙරෙ වඤ්ඤා මහිඤ්ඤෙරස්ස හත්තො පත්තං ගතො මහතිසා පුජ්‍ය ව සක්කාරෙන ව ථෙරෙ නගරං පමෙසෙඤා අනෙතා නිවෙසනං පමෙසෙයි. ථෙරො ආසනපඤ්ඤන්ති.

1. සි. මු. & සො. ව. 3. සො. ම. හි III චත්‍රඤ්ඤාති.
2. සි. II සො. ම. ආගතො: 4. සො. හි I. II, මු & වී, උපපාද.
5. සො. හි I. II, මු & වී, උපපාද.

දිශා අමානාං සායනං සකලලබ්‍යාදීපෙ පඨවි විශ පඨවං නිව්ව
ලඤ්ඤා හුඤා පඨව්‍යභික්ඛානිකා විනේනනේනා නිසිදි. රාජ් ථෙරෙ
පණ්ණෙන බාදනිකෙන භොජනිකෙන සහස්සං සත්තප්පෙනාං සමප
වාරෙනා අනුප්‍රාදේවප්පමුඛානි පඤ්ඤා ඉප්පිසානානි ථෙරානං අභි
වාදනං පුත්තකතාරඤ්ඤා කරොන්තුති පනෙක්ඛායාපෙනා ඵකමනනං
නිසිදි. ථෙරො භත්තකිට්ඨාචාර්යානෙ රඤ්ඤා සපරිජනායා ධම්ම
රත්තවංසං වස්සෙන්නො¹ පෙනවන්ද්‍රං විමානවන්ද්‍රං සම්මසංසුතනඤ්ඤා
කපෙසි. නං ථෙරස්සා ධම්මදේශනං සුඤ්ඤා නානි පඤ්ඤාපි ඉප්පිසානානි
සොත්තාපත්තිඵලං සච්ඡිකරිංසු සෙ පි තෙ මහස්සා පුරිමදිවස්සෙ මිස්සක
පබ්බතෙ ථෙරෙ අද්දසංසු, තෙ තෙසු තෙසු ධානෙසු ථෙරානං යුග්‍ය
කපෙතති. තෙතං සුඤ්ඤා මහාජනකායො රාජබ්‍රහ්මණ්ණ සන්තිපතියා
මහාසද්දං අකාසි. රාජ් “කිං ඵස්සා සද්දො”ති පුච්ඡි. නාගරා දෙව
ථෙරෙ දවස්සං න ලභාමාහි විරවන්ති. රාජ් සමෙ ඉධ පටිසිස්සානති
මහාසො න භවිස්සානති විනේනනා “ගච්ඡ භණ්ණෙ භවිසාලං පටි
ජ්ඣානා වාලුකං ආකීරිතා පඤ්ඤාණ්ණානි පුට්ඨානි විකීරිතා
වෙලවිතානං ඔක්ඛිතා මධ්‍යලග්ගිකානෙ ථෙරානං ආසනානි
පඤ්ඤාපෙථා”ති ආග. අමච්චා තථා අකංසු. ථෙරො තස්ස භතො
නිසිදිතා දෙවදුතසුත්තනං කපෙසි. කථාපරිශොභානෙ පාණ
සකස්සා සොත්තාපත්තිඵලෙ පඨව්‍යභික්ඛානි. තනො භවිසාලා අතිසම්ඛා
ධානි දක්ඛණ්ණවාසෙ නන්දනවත්තයානෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙසු. ථෙරො
තස්ස නිසිදිතා ආසිවිසොපමසුත්තං කපෙසි. තමපි සුඤ්ඤා පාණ
සකස්සා සොත්තාපත්තිඵලං පටිලභි. ඵවා ආගන්ධවිසකො දුතිසද්ධස්ස
අසිකිතයානං සකස්සානං ධම්මාභිසම්මො අසොසි. ථෙරස්සා නන්දන
වතෙ ආගතාගතාහි කුලිච්ඡිති කුලසුණ්ණාහි කුලකුමාරිහි සද්ධිං
සමමාදමානස්සෙව සායනසමයො ජානො. ථෙරො කාලං
සලකෙඛිතා ගච්ඡාම ‘දුනි මිස්සකපබ්බතානති උට්ඨාහි. අමච්චා
කස්ස භනෙත ගච්ඡාම? අමානං නිවේතන’ට්ඨානන්ති. තෙ රඤ්ඤා
සංවිදිතං කඤ්ඤා රාජ්හුමතෙත ආගංසු: අකාලො භනෙත ඉදුනි
තස්ස භතො, ඉදුමෙව නන්දනවත්තයානං අයානං ආවාසට්ඨානං
භොතුති. අලං ගච්ඡාමාහි. පුත රඤ්ඤා වචනෙනාගංසු: “ගුණ
භනෙත ආග: ඵතං මෙඝවනං නාම උයානං. මම පිකුගන්තකං
නගරතො නානිදුරං නාච්චාසනං ගමනාගමනසමප්පනං. ඵස්ස
ථෙරා වාසං කපෙපන්තු”ති. වසිංසු ථෙරො මෙඝවතෙ උයානෙන.
රාජ් පි ඛො තස්සා රත්තියා අව්වසෙත ථෙරස්සා සම්පං ගතො සුඛ
ගසිතොව. පුච්ඡිතා “කපෙති භනෙත හික්ඛුගඛ්ඛස්ස ආරාමො”ති
පුච්ඡි. ථෙරො කපෙති මහාරජ්ඣි වන්දා ඉමං සුත්තං ආගරි: “අනු
ජානාමි හික්ඛවෙ ආරාම”න්ති. රාජ් කුට්ඨො සුවණ්ණෙහිඛ්ඛාරං ගතො
ථෙරස්සා භණ්ණෙ උදකං පානෙනා මහාමෙඝවත්තයානං අදුසි. සහ

1. සං. මි III. ෫ මු. මහනෙතො.

2. සං. ම. ගච්ඡාමංසු.

3. ම. අභිකිතෙය්‍ය.

4. සං. මි I & II, නිමාසන.

උදකපානෙන පඨවි කච්චි. අයං මහාවිහාරෙ පඨමො පඨවිකමේවා අහොසි. රාජ භික්‍ෂො ථෙරං පුච්ඡි : කස්මා භනන්ත පඨවි කච්චනීති? මා භාසි මහාරාජ, ඉමස්මිං දීපෙ දගබ්ලස්ස සාසනං පතිව්ඤ්ඤාති, ඉදං පඨමං විහාරව්ධානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්තනති. රාජ භික්‍ෂොසොමකතාය පසිදි. ථෙරො පුත දිවසෙපි රාජගෙහෙ යෙව භුඤ්ඤා නන්දනවනෙ අනමතග්ගියාති කථෙසි. පුත දිවසෙ අග්ගිකබ්බකොපමසුත්තං කථෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සත්ත දිවසාති කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අබ්බිතවමානං පාණ්ඩුසාසනං ධම්මාසි සමසො අහොසි. තතො පට්ඨාය ව නන්දනවනං සාසනස්ස ඡේති පාසුභාවට්ඨානනති කථා ඡේතිවනනති නාමං පටිලිති. සත්තමෙ පන දිවසෙ ථෙරා අනන්ත පුරෙ රඤ්ඤා අපාමාදසුත්තං කථ සිඬා වෙතිගගිරිමෙව අගමංසු. අථබො රාජ අමච්චෙ පුච්ඡි : ථෙරො අමෙක ගාලෙන ඔවාදෙන ඔවදති, ගවේශ්‍ය නුබොති? අමච්චා “තුමෙකං දෙව ථෙරො අයාපිතො සයමෙව ආගතො, තස්මා තස්ස අනාපුච්ඡා ගමනමපි භවෙය්‍යා”ති ආහංසු. තතො රාජ රථං අභිරුහිඬා වෙ ව දෙවියො ආරොපෙඬා වෙතිගගිරිං අගමාසි මහඤ්ඤා රාජානුභාවෙන. ගතඬා දෙවියො එකමන්තං අපකකමා පෙඬා සයමෙව ථෙරුනං ගමිං උපගමකමන්තො අතිවිශ කීලන්ත රූපො හුඬා උපගමකමි¹. තතො නං ථෙරො ආහ : කස්මා ඬං මහාරාජ එවං කීලමමානො ආගතොති? තුමෙක මම ගාලං ඔවාදං දඬා ඉදති ගතතුකාමා නුබොති ඡන්තන්තං. භනන්තති. න මයං මහාරාජ ගතතු කාමා, අපි ව වස්සපනාසිකකාලො නාමායං මහාරාජ, තත්‍ර සම භේන වස්සපනාසිකව්ධානං ඤාතුං වට්ටතීති. තං දිවසමෙව අරිථො නාම අමච්චා පඤ්ඤා² පණ්ණාසාය ඡෙට්ඨිකඤ්චිඬාතුකෙති සද්ධිං රඤ්ඤා සමිපෙ සිතො ආහ : ඉච්ඡාම අහං³ දෙව ථෙරානං සත්තිකෙ පබ්බජිතුනති. සාධු භණ්ණ පබ්බජස්සති රාජ අනුජනීඬා ථෙරං සම්පට්ච්ඡාපෙසි. ථෙරො තදහෙව පබ්බාපෙසි. සපෙබ්බ බුරුගෙහ යෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. රාජා පි බො තං බණ්ණෙව කණ්ඩ⁴වෙති යච්ඡාණං පරිකපිඬා අඬා⁵ ගට්ඨියා ලෙතෙසු කමමං පට්ඨපෙඬා නගරමෙව අගමාසි. තෙපි ථෙරා දසභාතිකසමාකුලං රාජකුලං පසාදෙඬා මහාජනං ඔවදමානා වෙතිගගිරිමති වස්සං වසිංසු. තද වෙතිගගිරිමති පඨමවස්සං උපගතා මාගධී අරහත්තො අහෙසුං.

අථායස්මා මහාමහිඤ්ඤා වුත්ථවස්සො පවාසෙඬා කත්තිකපුණ්ණ මාසං උපොසථදිවසෙ රාජානං එතදවොච : මහාරාජ අමෙකං පිරි⁶ දිවොසං සමමාසමුද්ධා, අනාථවාසං වසිමහ, ඉච්ඡාම ජමුදිපං.

1. හි. බු. අංකො.

2. මහවම-කබ්බප්.

3. පදමෙතං ඕකලපාපාඨකසුභද්දස්සති.

4. “මඤ්ඤ”ති භවිසාසි.

5. හි. බු. & I. මග.

6. ඤා. කණ්ඩකෙති, ම-කණ්ඩකෙතං.

7. ම & හි. බු. මා.

8. සංඝ, වීරං.

ගතකුණයි. රාජා ආභ: අභං හනෙත තුමෙත වතුති පව්වසෙති
 උපට්ඨකාමි, අභං ව මහාජනො තුමෙත නිසාසා නිසු සරණස්ස
 පතිට්ඨිතො, කසා තුමෙත උක්කණ්ඨිතාති. වරදිවෙඩා නො මහාරාජ
 සමාසමුද්ධො, අතිවාදන පව්වට්ඨාන අඤ්ඤාලිකම සාමිච්ඡි කම
 කරණට්ඨානං නච්චි, තෙනමෙත උක්කණ්ඨිතාති. නසු හනෙත තුමෙත
 අපොච්ඡාදි ‘පරිනිබ්බුතො, සමාසමුද්ධො’ති. කිඤ්චාපි මහාරාජ
 පරිනිබ්බුතො, අර්ඛිතං සරිරධාතුසො නිට්ඨන්තීති. අඤ්ඤාතං
 හනෙත ධුපපට්ඨානං තුමෙත ආකම්භිතාති, කණ්ඨි හනෙත ධුපං,
 භුමිකාංදුති විවිතාථ. අපිච්ඡි හනෙත ධාතුසො කුතො උච්ඡාමාති?.
 සුමනො හඤ්ඤං මනෙතති මහාරාජාති. සාධු හනෙතති රාජා සුමනං
 උපසම්බුද්ධො පුච්ඡ: කුතොදුති හනෙත ධාතුසො උච්ඡාමාති?.
 සුමනො ආභ: අපොසංසුකො නං මහාරාජ විවිදො සොධාපෙට්ඨා
 ධර්මකාසපුණ්ණසම්මාදිති අලම්බාරාපෙට්ඨා සපරිජනො උපොසථං
 සම්මාදිසිතො සකිතාලාවචරෙ උපට්ඨපෙට්ඨා මධ්ගලභජී. සකි
 ලම්බාරපතිමණ්ඩිතං කාරාපෙට්ඨා උපරි වසං සෙනවත්තං. උසා
 පෙට්ඨා සාසනසමයෙ මහානාගවත්තසානාතිමුඛො යාති. අභා
 තසං ධානෙ ධාතුසො උච්ඡිති. රාජා සාධුති සමපිට්ඨි. ථෙර
 වෙතිසගිරිමෙව අභමංසු. තත්තාසමා මහිඤ්ඤෙතෙ සුමනසාමණේරං
 ආභ: ගච්ඡ නං සාමණේර, ජමුදිපෙ තව අයසකං අසොකං ධම
 රුජානං උපසම්බුද්ධො මම වට්ඨනො ඵලං වදෙති-“සකාසො තෙ
 මහාරාජ දෙවනමපිසගිසො චුද්ධාසනෙ පසනො ධුපං පතිට්ඨා
 පෙතුකාමො, තුමාකං කීර හතෙ ධාතුසො අච්චි තං මෙ දෙටා”ති.
 තං ගතො සකං දෙවරජානං උපසම්බුද්ධො ඵලං වදෙති:
 “තුමාකං කීර මහාරාජ හතෙ වෙ ධාතුසො අච්චි, -දක්ඛිණදුරා¹
 ව දක්ඛිණකඩකඤ්ඤා, තතො තුමෙත දක්ඛිණදුරං පුපෙථ, දක්ඛි
 ණකඩකං පන මයං දෙටා”ති. ඵලඤ්ඤා තං වදෙති-“කසා නං
 මහාරාජ අමෙත තමිපණ්ණිදිපං පඨිඤ්ඤා පමජ්ජා”ති. සාධු
 හනෙතති ඛො සුමනො ථෙරසං වට්ඨා සමපිට්ඨිතො තාවදෙව
 පතනවිට්ඨමාදුස වෙහසං අබ්බුත්තො පාවලිපුත්තමාසෙ මරුස
 රඤ්ඤා සනතිකං ගතො ඵලමයං ආරොපෙයි. රාජා තුමෙත
 සාමණේරසං හතො පතං ගතො ගතොති උඤ්ඤොති
 වරමුත්තසදිසානං ධාතුනං පුපෙට්ඨා අදුසි. සො තං ගතො සකං
 දෙවරජානං උපසම්බුද්ධො සකො දෙවරජා සාමණේරං දිට්ඨා²
 “කිං හනෙත සුමන ආභිණ්ඩසි”ති ආභ. නං මහාරාජ අමෙත තමි
 පණ්ණිදිපං පෙසෙතො කසා පමජ්ජිති? නපමජ්ජාමි හනෙත,
 වදෙති-කිං කණ්ඨිති? තුමාකං කීර හතෙ වෙ ධාතුසො අච්චි-
 දක්ඛිණදුරා³ ව දක්ඛිණකඩකඤ්ඤා, තතො තුමෙත දක්ඛිණදුරං පුපෙථ,
 දක්ඛිණකඩකං පන මයං දෙටාති. සාධු හනෙතති ඛො සකො
 දෙවනමසො යොජනපමාණං මණ්ඩුපං උසාධාපෙට්ඨා දක්ඛිණකඩක
 ධාතු. නිගරිතො සුමනසං අදුසි. සො තං ගතො වෙතිසගිරිමහි
 සෙව පතිට්ඨාපෙයි. අර්ඛො මහිඤ්ඤපමුඛං සකෙපි තෙ මහානාග
 අසොකධමමජෙන දිනධාතුසො වෙතිසගිරිමහි සෙව පතිට්ඨාපෙට්ඨා

1. ගතා, දක්ඛිණදුරං. 2. ගතා, පමජ්ජා. 3. ම. දිට්ඨාම.

7

දක්‍ෂිණකඩක. ආදාය වසිමානකවර්තයාය මහානාගවත්‍රයානමගම-පුරුෂ පි බො සාමණේරෙන වුත්තපාකාර. පුජකකාර. කනා ගච්ඡිකඩවරගතො සය. මඛලගච්ඡිමය්‍යක සෙතවත්ත. ධාරය මානො මහානාගවන. සපොපුණි. අපංසු එතදහොසි: සච අය. සමමාසමුදායා ධාතු, ඡත්ත. අපනමතු, මඛලගච්ඡි ඡංගුකෙති භූමිය. පඨිඛිතතු, ධාතුවබ්බොවක. මයා. මය්‍යක පඨිඛිතතුති. සහ රඤ්ඤා විත්තපාදෙන ඡත්ත. අපනම, ගච්ඡි ඡත්තකෙති භූමිය. පඨිඛිති, ධාතුවබ්බොවක. රඤ්ඤා මය්‍යක පඨිඛිති. රුජ අමතෙතෙන අභිසිත්තගතො¹ පරමෙන පිටිපාසොරුත්ත සමන්තා ගතො හුත්වා පුච්ඡ: ධාතු. හතෙත තිං. කරෙමාති. ගච්ඡිකුමෙති සච තාව මහාරු ධපෙති. රුජ ධාතුවබ්බොවක. ගතො ගච්ඡිකුමෙති ධපෙති. පමුදිතො නාගො කුඤ්චනාදං නදි. මහා මෙතො උච්ඡිතිනා පොකරවයං. වසි. උදකපරියතං. කනා මහාභූමිවාලො අහොසි- පච්චෙන පි නාම සමමාසමුදායා ධාතු පඨිඛිතියාති. දෙවමත්තො පමොදිංසු. එවං ඉදායුභාව සිරියා දෙවමත්තොන. පිති. ජනගතො:-

පුණ්ණමායං මහාවිජෙ-වාතුමාසිති ය ඉධ,

ආගතො දෙවලොකමා-ගච්ඡිකුමෙති පඨිඛිතොති.

අප² සො ගච්ඡිනාගො අනෙක්තාලාවරපරිවාරිනො අභිවිස උලාරය පුජක³ සක්කරියමානො පච්ඡිමදිසාභිමුඛො හුත්වා අප සක්කතො සාව නගරය පුරුච්චවාරං තාව ගතො පුරුච්ච මාරෙන නගරං පඨිසිනා සක්කනාගරෙන උලාරය පුජක කරිය මානා⁴ දක්‍ෂිණමාරෙන නික්කමිනා පුපාරමය පච්ඡිමදිසාභාගෙ මගෙජ⁵ වත්ත නාම කීර අච්ඡි, තස් ගතො පුන පුපාරමාභිමුඛො එව පටිතිවත්ති.

තෙන ව සමයෙන පුපාරමෙ පුරිමකං තිණ්ණං සමමා සමුදායානං පරිභොගවේතියධානං හොති. අනිතෙ කීර අයං දීපො ඔජ්දීපො නාම අහොසි. රුජ⁶ අහසො නාම. නගරං අහස පුරං නාම. වේතියපඛිතො දෙවකුටපඛිතො නාම, පුපාරමො පටියාරමො නාම. තෙන බො පන සමයෙන කකුසමො හගවා ලොකෙ උපතොනා හොති. තස්ස සාවතො මහාදෙවො නාම ථෙරො භික්‍ෂුසහස්සාහ සභා දෙවකුටෙ පඨිඛිති, මහිඤ්ඤෙරෙ විය වේතියපඛිතෙ. තෙන ව සමයෙන ඔජ්දීපෙ සත්තා පඤ්ඤා තෙන අනගමසත්තං ආපඤ්ඤාති. අද්දසා බො කකුසමො හගවා මුදාධිකුත්තා ලොකං ඔලොකෙතො තෙ සත්තෙ අනගමසත්තමා පඤ්ඤාන. දිසා වත්තාලියාය භික්‍ෂුසහස්සාහි පරිවුතො අගමාසි. තස්සානුභාවෙන තාවදෙව පඤ්ඤානං වූපසතො, රෙගෙ වූප සත්තෙ හගවා ධම්මං දෙසෙසි. වතුරසිති යා පාණසහස්සානං ධම්මාභි

1. හතා දිම: අභිසිත්තගතො වග. 4. සි. I. II & IV. කසිරිකොතං.
 2. ම: අපංසු. 5. සි. I. II. III. IV & හතා. පහෙජ.
 3. හතා. දිම: උලාරෙන පුජකකාරෙන. 6. සි. I. රාජපත. [මහාමංගල-පහෙජ.

සමයො අහොසි. හගවා ධම්මකරකං¹ දැනා පක්කාමි. තං අනෙතා පක්ඛිපිත්වා පටිසාරුමෙ වෙතිසං අකංසු. මහාදෙවො දීපං අනුසා ගනෙතා විහාසි. කොණ්ඨගමනස්ස පන හගවතො කාලෙ අයං දීපො වරදීපො නාම අහොසි, රුජ සමිදො² නාම. නගරං වසිඨිමානං නාම. පඬිතො සුචර්ණකුටො නාම. තෙන වො පන සමයෙන වරදීපෙ දුබ්බුට්ඨිකා හොති දුබ්බිකඛං දුස්සය්‍යං. සත්තා ඡාතකණ්‍යෙතන අනායාසසනං ආපර්ජනති. අද්දසා වො කොණ්ඨගමනො හගවා බුද්ධි චක්ඛුතා ලොකං ඔලොකෙනෙතා තෙ සතෙත අනායාසසනං ආපර්ජනෙත. දිස්වා තිංසතිකත්‍රුසහස්සපරිවුත්තො අගමාසි. බුද්ධානු භාවෙන දෙවො සමමාධාරං අනුපාවෙච්ඡි. සුභිකඛං අහොසි. හගවා ධම්මං දෙවෙසයි. චතුරසිරියා පාණ්සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. හගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං මහාසුමනං නාම ථෙරං දීපෙ ධජෙපනා කායබ්බතා දැනා පක්කාමි. තං අනෙතා පක්ඛිපිත්වා වෙතිසං අකංසු. කස්සපස්ස පන හගවතො කාලෙ අයං දීපො මණ්ඩදීපො නාම අහොසි. රුජ ජයනෙතා නාම. නගරං විසාලං නාම. පඬිතො සුභකුටො නාම. තෙන වො පන සමයෙන මණ්ඩදීපෙ මහාවිවාදො හොති. ඔහු සත්තා කලහවිග්ගහජනා අනායාසසනං ආපර්ජනති. අද්දසා වො කස්සපො හගවා බුද්ධිචක්ඛුතා ලොකං ඔලොකෙනෙතා තෙ සතෙත අනායාසසනං ආපර්ජනෙත. දිස්වා විසතිකත්‍රුසහස්ස පරිවුත්තො ආගතනා විවාදං වුපසමෙත්වා ධම්මං දෙවෙසයි. චතුර සිරියා පාණ්සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. හගවා භික්ඛුසහස්ස පරිවාරං සඬිනඤ්ඤා නාම ථෙරං දීපෙ පඨිඨාපෙත්වා උදකසාපිකං දැනා පක්කාමි. තං අනෙතා පක්ඛිපිත්වා වෙතිසං අකංසුති.

එවං පුපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං වෙතිසාදි පඨිඨා හිංසු. තානි සාසනානරාධානෙන නස්සනති. ධානමනනං අවසිසයති. තස්මා වුත්තං “තෙන ච සමයෙන පුපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සමාසමබුද්ධානං පරිභොගවෙතිසට්ඨානං හොති”³ති. තදෙනං විනවෙඨිසු වෙතිසෙසු දෙවතානුභාවෙන කණ්ඩකසමාතිණ්ණසාබෙති නානාගවෙඡ්ඡි පරිවුත්තං තිට්ඨති-මා නං කොපි උට්ඨිඨාසුචිමලකච වරෙති සඤ්ඤෙසිති.

අථස්ස හත්ථිනො පුරතො පුරතො ගතනා රාජපුරිසා සඤ්ඤ ගවෙඡ් ජිඤ්ඤා භූමිං සොධෙත්වා තං හත්ථිතලපදිසං අකංසු. හත්ථි නාභො ගතනා තං ධානං පුරතො කත්වා නස්ස පච්ඡිද්ධාභාගෙ ඛොට්ඨරුක්ඛිට්ඨානෙ අවසාසි. අථස්ස මත්ථකතො ධාතුං ඔරො පෙතුං ආරභිංසු. නාභො ඔරොපෙතුං න දෙති. රුජ ථෙරං පුච්ඡ :- කස්මා හතෙත නාභො ධාතුං ඔරොපෙතුං න දෙතිති? ආරුල්‍යං මහාරාජ ඔරොපෙතුං න වට්ඨතිති. තස්මිඤ්ච කාලෙ අහසවාපිසා

1. ම. ධම්මකරණං. 2. ම & ඔ. I. සමිදං. 3. ම. අහොසි.

උදකං ඡන්තං හොති. සමන්තා භූමි ඵලිතා හොති. සුඋඤ්චා මහතිකාපිණ්ඩා. තන්තා මහාජන්තා සිසසිසං¹ මහතිකං ආහරිතා හප්පිකුමිතපමාණං වත්ථුමකාසි. තාවදෙව ච ථූපකරණස්ථං ඉට්ඨිකා කාතුං ආරභිංසු. යාව ඉට්ඨිකා න පරිනිව්ඛනති, තාව හප්පිනාහො කතිපාතං දිවා ඛොධිරුක්ඛට්ඨානෙන හප්පිසාලායං තිට්ඨති, රතති. ථූපපතිට්ඨානභූමිං පරියායති. අථ වත්ථුං චිත්තාපෙක්ඛා රාජා ථෙරං පුච්ඡි:- කීදිසො හන්තා ථූපො කාතබ්බොති? විහිරාසිසද්දිසො මහාරාජාති. සාධු හන්තාති රාජා ජම්බපමාණං ථූපං චිත්තාපෙක්ඛා ඛාතුමරොපණස්ථාය මහාසක්කාරං කාරෙසි. සකලතගරඤ්ච ජන පදෙ ව ඛාතුමහා²දස්සනස්ථං සන්තිපති. සන්තිපතීනෙ ව පන තභ්මිං මහාජනකායෙ දසබලස්ස ඛාතු හප්පිකුමිතන්තො සත්ත කාලප මාණං වෙතාසං අබ්බුභ්ගනනිං යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. තෙති තෙති ඛාතුපාදෙසෙති ඡන්තං වණ්ණානං උදකඛාරා ව අභ්ගිකඛකා ව පවත්තනති, සාවජේයං ගණ්ඩමිච්චුලෙ භගවතා දසසිත පාටි හාරියසද්දසමෙව පාටිහාරියං අහොසි. තඤ්ච ඛො නෙව ථෙරානු භාවෙන න දෙවනානුභාවෙන, අපිච ඛො මුඛ්ඛානුභාවෙනව. භගවා කීර ධරමානොව අධිට්ඨාසි:- මගි පරිනිබ්බුතෙ තමිපණ්ණේ දීපෙ අනුරාධපුරස්ස දක්ඛිණ්ණාගෙ පුරිමකානං තිණ්ණං මුඛ්ඛානං පරිණොගවෙතිසට්ඨානෙන මම දක්ඛිණ්ණකිකධාතුපතිට්ඨානදිවසෙ යමක පාටිහාරියං හොතුති.

ඵචං අචිත්තිසා මුඛ්ඛා-මුඛ්ඛමමා අචිත්තිසා.

අචිත්තිසෙ පසන්නානං-විපාකො හොති අචිත්තිසොති.

සමාසමුද්දො කීර ඉමං දීපං ධරමානකාලෙපි තිකඛතතු. අගමාසි. පඨමං යකඛදමනස්ථං එකකොව ආගනනිං යනෙබ දමෙක්ඛා “මගි පරිනිබ්බුතෙ ඉමස්මිං දීපෙ සාසනං පතිට්ඨිසිංහති”ති තමුපණ්ණේදීපෙ රක්ඛං කරොන්තො තිකඛතතු. දීපං ආචිජ්ඣි. දුතියං මාතුලභාගිනෙය්‍යානං නාගරාජ්ජනං දමනස්ථාය එකකොව ආගනනිං නෙ දමෙක්ඛා අගමාසි. තතියං පඤ්චසභගිකපුරිවාරො ආගනනිං මහාවෙතිසට්ඨානෙන ව ථූපාරාමවෙතිසට්ඨානෙන ව මහාබොධි පතිට්ඨිතට්ඨානෙන ව³ මුතියඛගණ්ණ⁴වෙතිසට්ඨානෙන ව දීඝවාපිවෙති යට්ඨානෙන ව කල්‍යාණිසවෙතිසට්ඨානෙන ව නිරොධසමාපත්තිං සමා පජ්ජනා තිසිදි. ඉදමස්ස වතුස්ථං ඛාතුසරිරෙන ආගමනං, ඛාතුසරිරන්තො ව පනස්ස නිකඛන්තඋදකප්පසිනෙති සකලතමිච්ච පණ්ණේතලෙ න කොචි අප්පට්ඨොකාසො නාම අහොසි. ඵචමස්ස තං ඛාතුසරිරං උදකප්පසිනෙති තමිපණ්ණේතලස්ස පරිලාභං වූච සමෙක්ඛා මහාජනස්ස පාටිහාරියං දස්සෙක්ඛා ඔතරිතා රඤ්ඤා මස්සෙක පතිට්ඨාසි. රාජා සඵලං මනුස්සපටිලාභං මඤ්ඤමානො

1. ම & ගායා. සිසං සිසං.	3. ම. භිග්ගහණ්ණවෙතිසට්ඨානෙන.
2. ම. I & III. ඛාතුමහං.	4. ම. මුද්ධගණ, ම. II & ගායා. මුතියඛගණ.

මහනා. සකකාර. කර්තෘ බාහු. පතිට්ඨාපෙසි. සහ බාහුපතිට්ඨාප නෙන මහාගුම්භාලො අහොසි. තස්මිංකු පන බාහුපාටිකාරියෙ චිත්තං පසාදෙතො රඤ්ඤා භානා අභයො නාම රුජකුමාරො පුරිසසකසේනා සද්ධිං පබ්බජි. වෙනාද්‍රි¹ගාමනො පඤ්චදුරකසතානි පබ්බජංසු, තථා චාරමණඛලාදීනි ගාමකෙති නික්කමිත්වා පඤ්චපඤ්ච දුරකසතානි. සබ්බානිපි අනෙතානගරතො ච බ්බිනගරතො ච පබ්බජිතානි තිංස තික්කුසකස්සානි අගෙසුං. නිට්ඨිතෙ පන ථූපස්මි. රුජා ච රාජ භාතිකා ච² දෙවියො ච දෙවනාගයකබ්බානමපි විමසකරං පච්චෙකං පච්චෙකං පුජං අකංසු. නිට්ඨිතාය පන බාහුපුජාය පතිට්ඨිතෙ බාහුවරෙ මහිඤ්ඤෙරො මෙඝවක්‍රයානමෙව ගතවා වාසං කපෙසසි.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ අනුලාදෙවී පබ්බජිතුකාමා හුත්වා රඤ්ඤා ආරොවෙසි. රාජා නස්සා වචනං සුත්වා ථෙරං එතදවොච:- අනුලා භනෙත දෙවී පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාජෙජ්ඣ නතති. න මහාරාජ අමහාකං මාතුගාමං පබ්බාජෙතුං කපෙති. පාටලීපුත්තෙ පන මයං භගිනී සඛ්ඤ්ඤානෙත්ථි නාම අපි. තං පනෙතාසාපෙති. ඉමස්මිංකු පන මහාරාජ දීපෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සමමාසමුද්ධානං ඛොධි පතිට්ඨාසි. අමහානමපි භගවතො සරසරංසිජාලවිසාජ්ජනකෙන ඛොධිනා ඉධ පතිට්ඨානබ්බං, තස්මා තථා සාසනං පතිණ්ණොසාසි, යථා සඛ්ඤ්ඤානා ඛොධිං ගගෙතො ආගවෙජ්ජයානි. සාධු භනෙතති රාජා ථෙරස්ස වචනං සමපට්ඨත්වා අමච්චෙති සද්ධිං. මනෙතානො³ අරිට්ඨං නාම අතතනො භාගිනෙය්‍යං ආහ:-සක්ඛිස්සසි තං තාන පාටලී පුත්තං ගතවා මහාඛොධිනා සද්ධිං අය්‍යං සඛ්ඤ්ඤානෙත්ථි. ආනෙ තුතති. සක්ඛිස්සාමි දෙව සචෙ මෙ පබ්බජ්ජං අනුජානිස්සතිති. ගච්ඡ තාන ථෙරිං ආනෙතවා පබ්බජාතිති. සො රඤ්ඤො ච ථෙරස්ස ච සාසනං ගගෙතො ථෙරස්ස අභිට්ඨානවසෙන එකදිවසෙන ජමුකොලපට්ඨනං ගතවා නාවං අභිරුද්ධිතො සමුද්දං අතික්කමිත්වා පාටලීපුත්තමෙව අග මාසි. අනුලාපි ඛො දෙවී පඤ්චති ච කඤ්ඤාසතෙති පඤ්චති ච අනෙත පුරිසසතෙති සද්ධිං දසසීලානි සමාදිසිත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡා දෙතො නගරස්ස එකදෙසෙ උපස්සයං කාරාපෙතො නිවාසං කපෙසසි. අරිට්ඨාපි තං දිවසමෙව ගතවා රඤ්ඤො සාසනං අපෙසසි. එවඤ්ඤා අවොච:-පුත්තො තෙ දෙව මහිඤ්ඤෙරො එවමාන:“සභායස්ස කීර තෙ දෙවනාමපිසතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතුජායා අනුලා නාම දෙවී පබ්බජිතුකාමා, තං පබ්බාජෙතුං අය්‍යං සඛ්ඤ්ඤානෙත්ථි. පතිණ්ණාථ, අය්‍යාසෙව ච සද්ධිං මහාඛොධිං”යි. ථෙරස්ස සාසනං ආරො වෙත්වා සඛ්ඤ්ඤානෙත්ථි. උපසඤ්ඤානි එවමාන:- අය්‍යෙ තුමහාකං භානා මහිඤ්ඤෙරො මං තුමහාකං සතතිකං පෙසෙසි, දෙවනාමපිස තිස්සරඤ්ඤො භාතුජායා අනුලා නාම දෙවී පඤ්චති කඤ්ඤාසතෙති

1. ම. මෙකර්මක, මහාම.ස-වෙසාලි. 2. ස්‍යා, රාජකසකසා,
3. සි I & ම. මනෙතනෙතා.

පඤ්චගි ව අනෙකපුරිකාසතෙති සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා තං කීර ආගතො පබ්බාජෙරාති. සා තාවදෙව තුරිතතුරිතා රඤ්ඤා සතතිකං ගතො ඵවමාන:- මහාරජ මග්ගං භාතා මහිඤ්ඤෙරො ඵවං පභිණී, රඤ්ඤා කීර භාතුජායා අනුලා නාම දෙවි පඤ්චගි ව කඤ්ඤාසතෙති පඤ්චගි ව අනෙකපුරිකාසතෙති සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා, මග්ගං ආග මනං උදිකඛති, ගච්ඡාමහං මහාරාජ තමිපණ්ණිදීපනති. රාජා ආහ:- අමම පුත්තොපි මෙ මහිඤ්ඤෙරො නතතා ව සුමනසාම ඤෙරො මං ඡින්නග්ගං. විශ කරොන්නා තමිපණ්ණිදීපං ගතා. නසං මග්ගං තෙපි අපසංගනාසං උපපන්නො සොකො තව මුඛං පසංගනාසං මුපසමමති, අලං අමම මා අගමාසිති. භාරියං මෙ මහාරාජ භාතුනො වචනං, අනුලාපි ඛතතියා ඉඡ්ඡිසංසංපරිවුතා පබ්බජ්ජාපුරෙකඛාරා මං පභිමානෙති, ගච්ඡාමහං මහාරාජාති. තෙන න හි අමම මහාබොධිං ගගෙහො යාගිති.

කුතො රඤ්ඤා මහාබොධි? රාජා කීර තතො පුබ්බො ඵව ධාතු ගහණ්ඨාය අනාගතෙසු මනෙ ලබ්බාදීපං මහාබොධිං පෙසෙතුකාමො කථං නුබො අසත්ථාකාරහං මහාබොධිං පෙසෙසාමිති උපායං අපසංගනො මහාදෙවං නාම අමච්චං පුච්ඡ. සො ආහ:- සතති දෙව ඛු පණ්ණිකා භික්ඛුති. තං සුඤ්ඤා රාජා භික්ඛුසමිසංසං හතතං පටියා දෙකො හතතකිව්වාචසානෙ සමිසං පුච්ඡ:- ගන්තබ්බං නුබො හතත හගවතො බොධිනා ලබ්බාදීපං නොති. සමෙසං මොග්ගලිපුත්තතිසංසෙථ රසං භාරං අකාසි. ථෙරො ගන්තබ්බං මහාරාජ මහාබොධිනා ලබ්බා දීපනති වඤ්ඤා හගවතො පඤ්ච මහාඅධිධානාති කථෙසි. කතමාති පඤ්ච?

හගවා කීර මහාපරිනිබ්බාණමඤ්ඤො නිපන්නො ලබ්බාදීපෙ මහාබොධිපතිධ්මාපනඨාය අසොකමහාරජ මහාබොධිගහණ්ඨං ගමිසංගි, තද මහාබොධිසං දකඛිණසාධා සගමෙව ඡිජ්ජා සුවණ්ණ කවාහෙ පතිධ්මාතුති අධිධාසි; ඉදමෙකමධිධානං. තත්ථ පතිධ්මාන කාලෙ ව මහාබොධි හිමවලාහකගඤ්ඤං පවිසිතො තිධ්මතුති අධිධාසි. ඉදං දුතියමධිධානං. සත්තමෙ දිවසෙ හිමවලාහකගඤ්ඤො ඔරුයහ සුවණ්ණකවාහෙ පතිධ්මානො පතෙති ව ඵලෙහි ව ඡබ්බණ්ණ රංසියො මුඤ්ඤාතුති අධිධාසි; ඉදං තතියමධිධානං. මුපායමෙ දකඛිණකඛධාතු වෙතියමති පතිධ්මානදිවසෙ යමකපාටිහාරියං කරෙතුති අධිධාසි; ඉදං චතුර්ථං අධිධානං. ලබ්බාදීපමහි යෙව මෙ දෙණ්ණමතතා ධාතුයො මහාවෙතියමති පතිධ්මානකාලෙ මුඛං වෙසං ගගෙහො වෙසාසං අබ්බුගගතො යමකපාටිහාරියං කරෙතුති අධිධාසි. ඉදං පඤ්චමං අධිධානං.

රජ ඉමාති පඤ්ච මහාඅධිධානාති සුඤ්ඤා පසන්නචින්නො පාටලිපුත්තො යාව මහාබොධි තාව මග්ගං පටිපඤ්ඤාපෙකො සුවණ්ණකවාහඨාය ඛුං සුවණ්ණං නිහර පෙසි. තාවදෙව ව

රඤ්ඤා විතතං ඤානා විසාකමඤ්චපුත්තො කමාරවණ්ණං නිමිඤ්ඤා පුරතො අවධාසි, රුක් තං දිසා “තාන ඉමං සුවණ්ණං ගහෙනා කවාහං කරෙහි”ති ආහ. පමාණං දෙව ඡනාථාති. නිමෙව තාන ඤානා කරෙහිති. සාධු දෙව කරිසාමිති සුවණ්ණං ගහෙනා අත්තනො ආනුභාවෙන හත්ථෙන පරිඥානා සුවණ්ණකවාහං නිමිඤ්ඤා නවහත්ථපරිකෙඛපං පඤ්ඤානුබ්බොධං නිහත්ථවිකම්මං අවධිඛතුලබහලං හත්ථියොණ්ඩපමාණමුඛවට්ඨං. අථ රුක් සත්තයොජනායාමාය තියොජනවිත්ථාරය මහතියා සෙනාය පාවලිපුත්තනො නිකම්මනා අරියසංඝං ආදාය මහාබොධිසමීපං අගමාසි. සෙනා සමුස්සිහධිජපවාකං නානාරතනවිචිතතං අනෙකා ලඛිකාරපතිමණ්ඩිතං. නානාවිධිකුසුමසමාකීණ්ණං අනෙකතුරිය සංඝට්ඨං. මහාබොධිං පරිකම්පි, රුක් සහස්සමනෙත ගණපාමොකෙඛ මහාථෙරෙ ගහෙනා සකලජමිට්ඨිදීපෙ පත්තාහිසෙකානං රුජුනං සහස්සෙන අත්තානං ව මහාබොධිඤ්ච පරිවාරපෙනා මහාබොධි මුලෙ ධානා මහාබොධිං උලොකෙසි. මහාබොධිසා ඛනිඤ්ච දක්ඛණමහාසාඛාය වතුහත්ථපමාණං පදෙසං ව ධූපෙනා අවසෙසං අදසා. අගමාසි. රුක් තං පාවිහාරියං දිසා තුට්ඨො මහාබොධිං සකලජමිට්ඨිපරජෙන පුජෙමි”ති භික්ෂුසංඝස්ස වන්ධා අහිසෙකං අදසි. තතො පුජාගනාදිති පුජෙනා තිකම්මතුං පදක්ඛණං කනා අවධිපු ධානෙපු වන්ධිතා උට්ඨාය අඤ්ඤාලිං පගගග්ග ධානා සච්ච වචනකිරියාය බොධිං ගණ්ඨිතුකාමො භූමිතො යාව මහාබොධිසා දක්ඛණසාඛා තාව උට්ඨං කනා ධර්මස්ස සංඛාරතනමසපිඨස්ස උපරි සුවණ්ණකවාහං ධූපාපෙනා රතනපිඨං ආරුය්ග සුවණ්ණතුලිකං ගහෙනා මනොසිලාය ලෙඛං කනා යදි මහාබොධිනා ලඛිකාදීපෙ පතිට්ඨානඛං, යදි මාහං මුද්ධාසාසනෙ නිබ්බමිතිකො හවෙසාං මහාබොධි සගමෙව ඉමසමි. සුවණ්ණකවාහෙ පතිට්ඨානුති සච්ච වචනකිරියමකාසි. සහ සච්චකිරියාය බොධිසාඛා මනොසිලාය පරිච්ඡන්තවධානෙ ඡිජ්ඣා ගනිකලලපුරස්ස සුවණ්ණකවාහස්ස උපරි අවධාසි. තස්සා උබ්බෙධෙන දසහත්ථො ඛනිකා හොති. වතු හත්ථො වතුහත්ථො පඤ්ඤාමහාසාඛා පඤ්ඤාහි යෙව ඵලෙහි පතිමණ්ඩිතා, මුද්දකසාඛානං පන සහස්සං. අථ රුක් මුලලෙඛාය උපරි නිවඛතුලෙ පදෙසෙ අඤ්ඤා ලෙඛං පරිච්ඡන්ති. තතො නාවදෙව මුඛිමුලකා හුන්ධා දසමහාමුලානි නිකම්මිංසු. පුන උපරුපරි නිවඛතුලෙ නිවඛතුලෙ අඤ්ඤා නවලෙඛා පරිච්ඡන්ති. තාහිපි දසදස මුඛිමුලකා හුන්ධා නමුති මුලානි නිකම්මිංසු. පඨමකා දසමහාමුලා වතුරිඛතුලමතතං නිකම්මනා ඉතරෙපි ගව්හඛිජ්ජදිසං අනුසිඛිනතා නිකම්මනා, ඵත්තකං පාවිහාරි රුක් රතනපිඨමත්ථකෙ සිතො යෙව දිසා අඤ්ඤාලිං පගගග්ග මහානාදං නදි. අනෙකානි භික්ෂුසහස්සානි සාධුකාරමකංසු. සකල රජසෙනා උනනාදිනි අහොසි. වෙලුකෙඛපගගග්ගස්සානි පවත්තිංසු.

භූමමධිකදෙවෙ ආදිං කන්ධා යාව බ්‍රහ්මකාසිකා දෙවතා ච සාධුකාරං පවත්තසිංසු. රඤ්ඤා ඉමං පාටිභාරියං පස්සන්තස්ස පිතියා නිරන්තරං. ථුට්ඨසිරිසං අඤ්ඤාලිමංගනෙනා සිතස්සෙව මහාබොධි මූලසනෙනා සුවණ්ණකවාගෙ පතිට්ඨාසි. දසමහාමූලා සුවණ්ණකවාගතලං ආගච්ච අට්ඨාසු. අවසෙසා නවුතී මුද්දකමූලා අනුපුබ්බෙන වධිනකා හුන්ධා ගකිකලලෙ ඔරුයහ සිතා. එවං සුවණ්ණකවාගෙ පතිට්ඨිතමනෙන මහාබොධිමිති මහාපඨවි වලී. ආකාසෙ දෙවදුන්ද්‍රයෝ ඵලිංසු. පබ්බතානං නවෙවති දෙවතානං සාධුකාරෙති යක්කානං. හිංකාරෙති අසුරානං. ථූතීප්පොති බ්‍රහ්මානං අපොඨනෙති මෙඝානං. ගජ්ඣෙති වතුපදානං. රවෙති පක්ඛිනං. විරුතෙති සක්කිනාලාවචරානං. සක සකපටිභානෙති පුථුවිතලනො යාව බ්‍රහ්මලොකා නාව එකකොලා හලමෙකනිනාදං අහොසි. පඤ්ඤා සාධාසු ඵලනො ඵලනො ඡක්කිණ්ණරංසියො නික්කමිත්වා සකලවක්කවාලං රතනගොපානසි විනදංඛි. විස කුරුමානා යාව බ්‍රහ්මලොකා අබ්බුතච්ඡිංසු. තං බණ්ණො ච පන පභූති සත්තදිවසානි මහාබොධි හිමවලාගකගබ්බං පටිසිත්වා අට්ඨාසි. න කොචි මහාබොධිං පස්සති. රුජ රතනපිඨනො ඔරුයහ සත්තදිවසානි මහාබොධිපුජං කාරෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ සක්කිදිසාති හිමඤ්ච රංසියො ච ආවත්තීත්වා මහාබොධිමෙව පටිසිංසු. විගත හිමවලාගකෙ විපසනෙන වක්කවාලගමෙහ මහාබොධි පරිපුණ්ණ බ්‍රහ්මසාධාපසාධො පඤ්චඵලපතිමණිනො සුවණ්ණකවාගෙ පතිට්ඨි නොච පඤ්ඤාසිත්ථ. රුජ මහාබොධිං දිස්වා තෙති පාටිභාරියෙති සඤ්ජාතපිතිපාමොජ්ජො සකලජමුද්දිපරජේන නරුණ්මහාබොධිං පුජේස්සාමිති අභිසෙකං දන්ධා සත්තදිවසානි මහාබොධිට්ඨානෙ සෙව අට්ඨාසි. මහාබොධි පුබ්බිකත්තිකපචාරණදිවසෙ සායනතසමසෙ පඨමං සුවණ්ණකවාගෙ පතිට්ඨාසි. තනො හිමබ්බසත්තාහඤ්ච අභිසෙකසත්තාහඤ්ච විනිනාමෙත්වා කාලපක්කස්ස උපොසථදිවසෙ රාජා එකදිවසෙනෙව පාවලිපුත්තං පටිසිත්වා කත්තිකජ්ඣං පක්කස්ස පාටිපදදිවසෙ මහාබොධිං පාචිනමහාසාලමූලෙ ධූපෙසි. සුවණ්ණකවාගෙ පතිට්ඨිතදිවසනො සත්තරසමෙ දිවසෙ මහා බොධිස්ස අභිනවබ්බුරා පාතුරතෙසු. තෙ දිස්වාපි පසන්නො රුජ පුත මහාබොධිං රජේන පුජේනො සකලජමුද්දිපාභිසෙකමදුසි. තද සුමනසාමණේරෙ කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ ධාතුගහණත්ථං ගනො මහාබොධිස්ස කත්තිකජ්ඣංපුජං අද්දස. එවං මහාබොධි මණ්ඩනො ආනන්ධා පාවලිපුත්තෙ ධූපිතං මහාබොධිං සක්කාය ආහ : තෙන හි අම මහාබොධිං ගතෙත්වා යාතීති. සා සාධුති සමපට්ඨි.

රුජ මහාබොධිරක්කිණ්ණාය අට්ඨාරස දෙවතාකූලානි අට්ඨ අමච්චකූලානි අට්ඨ බ්‍රාහ්මණකූලානි අට්ඨ කුටුම්භකකූලානි අට්ඨ ගොපකකූලානි අට්ඨ තරව්ජකූලානි අට්ඨ ච කාලිභගකූලානි දන්ධා උදකාසිඤ්චනායා ච අට්ඨ සුවණ්ණසමෙ අට්ඨ වරජතසමෙ දන්ධා

ඉමිනා පරිවාරෙන මහාබෝධිං ගඛයාස නාවං ආරෙපෙනා සයමපි නගරතො නික්ඛමිනා විඤ්ඤාවපිං සමතික්ඛමම අනුපුබ්බෙන සත්තති දිවසෙති නාමලිතතිං අනුප්පතො. අනතරමග්ගෙ දෙව නාගමනුස්සා උලාරං මහාබෝධිපුජං අකංසු. රුක්ඛි සමුද්දාතීරෙ සත්ත දිවසාති මහාබෝධිං ධිපෙනා සකලජම්බුදීපෙ මහාරජං අදුසි.

ඉදමස්ස තතිසං ජම්බුදීප¹ රජසමපදානං හොති. එවං මහා රජෙන පුජෙතා මාගසිරස්ස² පඨමපාරිපදදිවසෙ අසොකො ධම්මරාජ මහාබෝධිං උක්ඛිපිනා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්‍යා නාවාසං පතිට්ඨාපෙනා සඛික්ඛිතතඤ්ඤිමපි සපරිවාරං නාවං ආරෙ පෙනා අරිච්ඡං අමමමං එතදවොච:-අහං තාන මහාබෝධිං තික්ඛිතතුං සකලජම්බුදීප¹ රජෙන පුජෙතා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්‍යා මම සහායස්ස පෙසෙසිං, සොපි එවමෙව මහාබෝධිං පුජෙතුති. එවං සහායස්ස සාසනං දනා “ගච්ඡති වන”රෙ දසඛලස්ස සරස රංසිජාලං විමුඤ්ඤමානො මහාබෝධිරුක්ඛො”ති වජ්ඣිනා අඤ්ඤ ලිම්පග්ගෙතො අසසුති පවතනසමානො අට්ඨාසි: සාපි බො මහා බෝධිසමාරුලා නාවා පස්සතො පස්සතො මහාරජස්ස මහාසමුද්ද නලං පක්ඛන්තා. මහාසමුද්දෙපි සමන්තා යොජනං විචියො වූපසන්තා, පඤ්ච වණ්ණනා පද්මානි පුප්ඵිනාති, අනතලිකෙඛ දිඛ්ඛාති කුරියාති පචජ්ජංසු. ආකාසෙ ජලථලරුක්ඛාදි සන්තිසස්සිතාති දෙවතාති පවත්තිතා අතිවිස උලාර පුජා අහොසි. සඛික්ඛිතතඤ්ඤිම පුප්ඵණ්ණරූපෙන මහාසමුද්දෙ නාගකුලානි සන්තාසෙසි. තෙ සමුත්තාරූපා නාගා ආගන්තා තං විභුතිං පස්සිනා ථෙරිං යාචිතා මහාබෝධිං නාග භවනං අතිහරිනා සත්ත දිවසාති නාගරජෙන පුජෙතා පුත නාවාසං පතිට්ඨාපෙසුං. තං දිවසමෙව නාවා ජම්බුකොලපට්ටනං අගමාසි. අසොකමහාරජාපි මහාබෝධිවිශොගදුක්ඛිතො කජ්ඣිනා රෙදිනා යාවදස්සනවිසයං ඔලොකෙතො පටිතිවත්ති.

දෙවනමපියතිස්සො මහාරාජාපි බො සුමනසාමණේරස්ස වච නෙන මාගසිරස්ස² පඨමපාරිපදදිවසතොප්පතුති උත්තරවාරතො පට්ඨාස යාව ජම්බුකොලපට්ටනං තාව මග්ගං සොධාපෙනා අලඞ්ඛා රූපෙනා නගරතො නික්ඛමනදිවසෙ උත්තරවාරසමීපෙ සමුද්දසාලා වජ්ඣුසමී. සිතො යෙව තාය විභුතියා මහාසමුද්දෙ ආගච්ඡන්තං යෙව මහාබෝධිං ථෙරස්ස ආනුභාවෙන දිස්වා කුට්ඨමානසො නික්ඛමිනා සබ්බං මග්ගං පඤ්චවණ්ණනි පුජෙති ඔකීරාපෙන්නො අනතරන්තර පුප්ඵිඅග්ගියාති ධිපෙන්නො එනාගෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්තො සබ්බතාලාවචරපරිවුතො පුප්ඵිප්පගකාදිති පුජයමානො ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්‍යා-ආගතො වන”රෙ දසඛලස්ස සරස රංසිජාලවිසයජනකො මහාබෝධිරුක්ඛොති පසන්තාචිත්තො මහා බෝධිං උක්ඛිපිනා උත්තමභෙග සිරසමී. පතිට්ඨාපෙනා මහාබෝධිං.

1. සී. I & II. ජම්බුදීපෙ. 2. ස්‍යා: මාගසිරසස්ස.

පරිවාරෙතො ආගතෙති සොලසති භූතසමනකුලෙති සද්ධිං සමුද්දන්තො පවුත්තාරිතො සමුද්දන්තීරෙ මහාබෝධිං යපෙතො තිණ් දිවසානි සකලතමිපගණ්ඨිපෙ රජෙන පුජෙසි. සොලසනනං භූතසමනකුලානං රජං විවාරෙසි. අථ වතුසේ දිවසෙ මහා බෝධිං ආදාය උලාරං පූජං කුරුමානො අනුපුබ්බෙන අනුරාධපුරං සමපන්නො. අනුරාධපුරෙපි මහාසකකාරං කන්ධා වාතුද්දසි¹ දිවසෙ සෙව වසිඨිමානකල්පායං මහාබෝධිං උත්තරවාලෙන පවෙසෙතො නගරමජ්ඣෙන අතිගරන්නො දක්ඛිණවාලෙන නික්කමිතො දක්ඛිණ වාරතො පඤ්චබහුසතිකව්ධානෙ යථ අමාකං සමාසමුද්දො නිරේධසමාපත්තිං සමාපජ්ඣතො නිසිදි, පුරිමකා ව තසො සමා සමුද්දායා සමාපත්තිං අපෙපොතො නිසිදිංසු, යථ කතුසකිස්ස භග වතො මහාසිරිසබ්බොධි තොනාගමනස්ස භගවතො පන උදුමිල බෝධි කස්සපසමාසමුද්දායස්ස ව නිග්‍රොධබෝධි පතිට්ඨාසි, තස්මි මහාමෙඝවහුසානස්ස තිලකභූතෙ සුමනසාමණේරස්ස වචනෙන පඨමමෙව කතභූමිපරිකමෙ රාජවත්ථුචාරකොට්ඨනව්ධානෙ මහා බෝධිං පතිට්ඨාපෙසි. කථං? තානි කීර බෝධිං පරිවාරෙතො ආග තානි සොලසජාතිසමනකුලානි රාජවෙසං ගණ්ඨිංසු, රුක් දෙවාරිකවෙසං ගණ්ඨි. සොලස කුලානි මහාබෝධිං ගගෙතො ඔරෙප සිංසු. මහාබෝධි තෙසං හත්තො මුත්තසමනනගරමෙව අසීති හත්තපමාණං වෙසාසං අබ්බුග්ගනාවා ඡබ්බිණ්ණරංසියො මුණ්ඨි, රංසියො² සකලදීපං පඨරිතො උපරි මුත්තමොකං ආගච්ච අට්ඨංසු. මහාබෝධිපාටිකාරියං දිස්වා සඤ්ජානපසාදානි දසපුරිස සහස්සානි අනුපුබ්බිපස්සනං පට්ඨපෙතො අරහත්තං පඨා පබ්බජංසු. යාච සුරියස්සත්ථවගමා මහාබෝධි අනතළිකෙව අට්ඨාසි. අත්ථිනෙ පන සුරියෙ රෙහිණීනකිකෙතෙන පඨවියං පතිට්ඨති. සග බෝධි පතිට්ඨානා උදකපරියන්තං කන්ධා මහාපඨවී අකමපි. පතිට්ඨතිතො ව පන මහාබෝධි සත්තදිවසානි ගිමගබ්බෙ සනතිසිදි. ලොකස්ස අදස්සනං අගමාසි. සත්තමෙ දිවසෙ විගතවලාගකං නහං අහොසි. ඡබ්බිණ්ණරංසියො ජලන්තා විපජුරන්තා නිවජ්ජංසු. මහාබෝධියං බුද්ධො ව සාමායො ව තානි ව පඤ්චඵලානි දයසිංසු. මහිඤ්ඤෙරෙ ව සබ්බමිත්තාණේථි ව රුජා ව සපරිවාර. මහාබෝධියානමෙව අගමිංසු. සෙභුසෙස්ස ව සබ්බදීපවාසිනො සනතිපතිංසු. තෙසං පස්සන්තානං සෙව උත්තරසාබතො ඵකං ඵලං පච්චිතො සාබතො මුච්චි. ථෙරෙහි හත්ථං උපනාමෙසි. ඵලං ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාසි. තං ථෙරෙහි “රෙපය මහාරුජා”ති රඤ්ඤා අදාසි. රුජා ගගෙතො සුචණ්ණකවාගෙ මධුරපංසුං ආකීරිතො ගකිකලං යුරෙතො රෙපෙතො මහාබෝධි ආසනව්ධානෙ³ යපෙසි. සබ්බිසං පස්සන්තානං සෙව වතුහත්තපමාණා අට්ඨ තරුණබෝධිරුක්කා උට්ඨතිංසු. රුක්

1. සි. I iv & ම. වතුදදස.

2. සි. I & II ගරහ රංසියො.

3. සි. II & සත්ථා මහා ආසනව්ධානෙ.

තං අවර්ගයං දික්ඛං අවධිං තරුණබොධිරුමෙකං සෙතවන්තොන
 සුජෙත්ඤා අභිසෙකං අදාසි. තතො එකං බොධිරුක්ඛං ආගමනකාලෙ
 මහාබොධිනා පඨමපඨිට්ඨිනොකාසෙ ජමවුත්තොලපට්ටනෙ රෙපසිංසු,
 එකං තවනන¹ බ්‍රාහ්මණස්ස ගාමවාසෙ, එකං ධූපාරාමෙ, එකං ඉක්කර
 නිමාණවිතාසෙ,² එකං පඨමවෙතියධ්‍යානෙ, එකං වෙතියපබ්බතෙ,
 එකං රෙහණජනපදමිති කාර්³ථගාමෙ, එකං රෙහණජනපදමිති
 යෙව චන්දනගාමෙ, ඉතරෙසං චතුත්තං එලානං ඕජෙති ජ්ඣෙ
 චත්තිංසබොධිතරුමණ්ණ යොජනීයයොජනීයෙසු ආරාමෙසු⁴ පඨිට්ඨා
 පෙසුං. එවං පුත්තනතතුපරමපරාධර්ම සමන්තා දීපවාසිනං හිතාස
 සුබ්බං පඨිට්ඨිතෙ මහාබොධිමිති අනුලාදෙවී පඤ්ඤාති කඤ්ඤාසතෙති
 පඤ්ඤාති ච අනෙතපුරිකාසතෙතිති මාතුගාමසහසොන සද්ධිං සබ්බ
 මිත්තසෙවරියා සන්තිකෙ පබ්බජ්ඤා න චිරස්සෙව සපරිවාරා අර
 හතෙත පඨිට්ඨාසි. අරිඨොපි බො රඤ්ඤා භාගිනෙයෙසා පඤ්ඤාති
 පුරිසසතෙති සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ඤා න චිරස්සෙව සපරි
 වාසෙ අරහතෙත පඨිට්ඨාසි.

අපේකදිවසං රුජ මහාබොධිං වැඩිඤා ථෙරෙන සද්ධිං ධූපාරාමං
 ගවේති. තස්ස ලොහපාසාදධ්‍යානං සමපන්නස්ස පුරිසා පුළුන්ති
 අභිහරිංසු. රුජ ථෙරස්ස පුළුන්ති අදාසි. ථෙරෙ පුළුන්ති ලොහ
 පාසාදධ්‍යානං පුජෙසි. පුළුන්සු භූමියං පතිතමනොසු මහාභූමිවාලො
 අහොසි. රුජ-“කසමා හනෙත භූමි චලිතා”⁵ති පුච්ඡ. ඉමයමි. මහා
 රජ ඔකාසෙ සබ්බස්ස අනාගතෙ උපොසථාගාරං හවිස්සති, තස්සෙතං
 පුබ්බතිමිත්තතති. රුජ පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගවේතොනා අමිඛත
 ණධ්‍යානං පනෙතා, තස්සෙව වණ්ණගනිසමපන්නං අභිමවුරරසං එකං
 අමිපක්කං ආහරිසිත්ථ. රුජ තං ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාස අදාසි.
 ථෙරෙ තස්සෙව පරිභුඤ්ඤා “ඉදං එත්ථෙව රෙපාපෙති”⁶ති ආහ.
 රුජ තං අමිඛධිං ගතොනා තස්සෙව රෙපාපෙඤා උදකං ආසිඤ්ඤා.
 සහ අමිබ්බජ්ජෙපණෙන පඨවී සබ්බමපි. රුජ-කසමා හනෙත පඨවී
 කමපිත්ථාති පුච්ඡ. ඉමයමි. මහාරජ ඔකාසෙ සබ්බස්ස අනාගතෙ
 අමිඛතණං නාම සන්තිපාතධ්‍යානං හවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බ
 තිමිත්තතති. රුජ තස් අවධි පුළුන්සුධිසො ඔතිරිඤා වැඩිඤා පුන
 ථෙරෙන සද්ධිං ගවේතොනා මහාවෙතියධ්‍යානං පනෙතා, තස්සෙව
 මමකපුළුන්ති අභිහරිංසු. තාති රුජ ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරෙ මහා
 වෙතියධ්‍යානං පුළුන්ති පුජෙඤා වැඩි. තාවදෙව මහාපඨවී සබ්බමපි.
 රුජ-කසමා හනෙත පඨවී සබ්බමපිත්ථාති පුච්ඡ. ඉමයමි. මහාරජ
 ඔකාසෙ අනාගතෙ වුට්ඨස්ස සගවතො අසද්දිසො මහාධූපො හවිස්සති,
 තස්සෙතං පුබ්බතිමිත්තතති. අහමෙව කරෙමි හනෙතති. අලං

1. සෞ. මසකං-මහාමං-තිවනන
 2. මහාවං-අ-ඉදාරසමණරාමෙ.
 3. හි. I කාවර. ම: ගොවර.
 4. සෞ: ගොජනිගාරාමෙසු.
 5. සෞ. මලිත්ථ.

මහාරුරු, තුමාකං අඤ්ඤං ඔහු කමමං.¹ අපී, තුමාකං පන නතතා දුට්ඨිකාමණී අභයො නාම කාරෙය්‍යනීති. අථ රුජ සචෙ භනෙත මයං නතතා කරියෙති, කතං යෙව මයාති වාදසභායං පාසාණ්‍යථමං. ආහරුපෙතො “දෙව්නමට්ඨිසතිස්සරඤ්ඤා නතතා දුට්ඨිකාමණී අභයො නාම ඉමස්මි. පදෙසෙ ථූපං කරෙතු”ති අකඛරුති ලිඛාපෙතො පට්ඨාපෙතො වන්දිතා ථෙරං. පුච්ඡි: පට්ඨිතං නුඛො භනෙත තමඛපණ්ණීදීපෙ සාසනනති? පට්ඨිතං මහාරුරු සාසනං, මූලානි පනස්ස න තාව ඔතරන්තීති. කද පන භනෙත මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තීති? යද මහාරුරු තමඛපණ්ණීදීපකානං මානාපිතුනං තමඛපණ්ණීදීපෙ ඡතො දුරකො තමඛපණ්ණීදීපෙ පඤ්ඤාතො තමඛ පණ්ණීදීපමි යෙව විනයං උග්ගහෙතො තමඛපණ්ණීදීපෙ වාචෙය්‍යති, තද සාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තීති. අපී පන භනෙත එදිසො හික්කුති.? අපී මහාරුරු මහාඅරිට්ඨො හික්කු පටි ඔලො එතස්මි. කතෙමති. මයා එත්ථ භනෙත නිං කාතඛනති? මණ්ඩපං මහාරුරු කාතුං වට්ඨනීති. සාධු භනෙතති රුජ මෙඝවණ්ණාභයස්ස අමච්චස්ස පරිච්චණ්ඩානෙ මහාසංඝිතිකාලෙ අත්තසත්තමහාරුරු න කතමණ්ඩපපකාරං. රුජනුභාවෙන මණ්ඩපං කාරෙතො සඛතාලා වචරෙ සකසකසිපෙප පයොපෙතො සාසනස්ස මූලානි ඔතරන්තානි පසිස්සාමිති අනෙකපුරිසසභස්ස පරිවුතො ථූපාරමං අනුපපත්තො.

නෙත ඛො පන සමයෙන ථූපාරමෙ අට්ඨසට්ඨි හික්කුසභස්සානි සන්තිපතිංසු. මහාමහිඤ්ඤෙරස්ස ආසනං දක්ඛිණාතිමුඛං පඤ්ඤාතො. හොති. මහාඅරිට්ඨසේරස්ස ධම්මාසනං උත්තරතිමුඛං පඤ්ඤාතො. හොති. අථ ඛො මහාඅරිට්ඨසේරෙ මහිඤ්ඤෙරෙන අත්තිට්ඨො අත්තනො අනුරූපෙන පත්තානුකතමෙන ධම්මාසනෙ නිසිදි. මහිඤ්ඤෙරපමුඛං අට්ඨසට්ඨිමහාථෙරු ධම්මාසනං පරිවාරෙතො නිසිදිංසු. රඤ්ඤාපි කණ්ඩිභානා මත්තාභයසේරෙ නාම ධුරග්ගාහො හුතො විනයං ගණ්ඨිස්සාමිති පඤ්ඤිතික්කුසතෙති සද්ධිං. මහා අරිට්ඨසේරස්ස ධම්මාසනමෙව පරිවාරෙතො නිසිදි. අවසෙසාපි හික්කු සරුජකා ව පරිසා අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසිදිංසු. අථායස්මා මහාඅරිට්ඨසේරෙ “නෙත සමයෙන බුද්ධො භගවා මෙඤ්ඤාසං විහරති නිලෙරු සුචිමඤ්ඤුලෙ”ති විනයනිදනං අභාසි. භාසිතෙ ව පනායස්මා අරිට්ඨසේරෙන විනයනිදනෙ ආකාසං මහාචරවං. චරවි. අකාලචිත්තලතා නිවර්තංසු. දෙවතා සාධුකාරං අදංසු. මහාපඨවි උදකපරිසරනං කතො සඛකමි. එවං අනෙකෙසු පාපිකාරියෙසු මත්තමානෙසු ආයස්මා අරිට්ඨසේරෙ මහාමහිඤ්ඤපමු ඛෙති අට්ඨසට්ඨි පච්චකගණ්ඨි විණ්ණසව මහාථෙරෙති තදඤ්ඤාති ව අට්ඨසට්ඨිසභස්සාති හික්කුති පරිවුතො පඨමකත්තිකපචාරණ දිවසෙ ථූපාරමමහාරමජේකා සන්දිකරුණාගුණපරිදීපකං භගවතො

අනුසිටියිකරනා. කායකමමචිකමමචිථාදීනවිනසනා. විනසපිටකං පකාසෙසි. පකාසෙකාචා ච යාවතායුකං තිථිමානො ඔහුනා. වාලෙකා ඔහුනා. හදයෙ පතිමාපෙකා. අනුපාදියෙසාය නික්කාණ්ඩාකුයා පරිනික්කාසි, තෙපි බො මහාමහිඤ්ජපමුඛා තසමි. යමාගමෙ-

අධිකට්ඨි මහාපෙරු-පුරණාතා සමාගතා,
පචෙට්තකණීනො සසෙඛි-බමෙරජස්ස සාවකා.
බිණ්ණසවා වසිප්පත්තා-නෙවිජ්ජා ඉද්ධිකොවිදා,
උත්තමත්ථමහිඤ්ජාය-අනුසාසිංසු රුජිනො.
ආලොකං දස්සෙතිනා-මහාසෙකා මහිං ඉමං,
ජලිනා අභිකම්බාපි-පරිනිබ්බිසු¹ මහෙසසො.

තෙසං පරිනිබ්බාණ්ණො අපරහාගෙ අසෙද්දපි තෙසං පෙරුනං අනෙතවාසිකා තිස්සදත්ත කාලසුමන දීඝසුමනාදයො ච මහා අරිඨසේරස්ස අනෙතවාසිකා අනෙතවාසිකානං අනෙතවාසිකා වාති එවං පුඤ්ඤ චුත්තප්පකාරු ආචරියපරමපර ඉමං විනසපිටකං යාච අජ්ජතනා ආනෙසුං. තෙන චුත්තං: “තථිසසඛගතො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහිඤ්ජිති ආභතං, මහිඤ්ජනො උග්ගතෙකා කඤ්චි කාලං අරිඨසේරුදීඝි ආභතං, තප්පො යාච අජ්ජතනා තෙසං යෙව අනෙත වාසිකපරමපරභුතාය ආචරියපරමපරය ආභත”නති.

කත්ථප්පතිට්ඨිතනති? යෙසං පාළිනො ච අත්තො ච අනුනං චතතති මණිසෙව පකඛිතතනෙලම්ච ඊසකමපි න පග්ගරති, එව රුපෙසු අධිමත්තසතිගතිටිතිමනෙතසු ලජ්ජිසු කුසකුච්චනෙසු සික්කා කාමෙසු පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතනති වෙදිතඛිං. තස්මා විනසපතිට්ඨා පනත්ථං විනසපරියතති යා ආනිසංසං සලලකෙකිනා සික්කාකාමෙන හික්කුනා විනයො පරියාපුණිතඤ්ඤා. තත්ථායං විනසපරියතති යා ආනිසංසො: විනසපරියතතිකුසලො හි පුග්ගලො සාසනෙ පටිලද්ධි සද්ධානං කුලපුත්තානං මානාපිකුට්ඨානියො හොති, තදයත්තා හි තෙසං පඤ්ඤා උපසමපදා වත්තානුවත්තපටිපත්ති ආචාරගොචර කුසලතා. අපිටස්ස විනසපරියතති. නිස්සාය අත්තනො සීලකඛිනො සුගුත්තො හොති සුරකඛිනො, කුසකුච්චපකතානං පටිසරණං හොති. විසාරදෙද්ද සඛ්ඤ්ඤා වොගරති. පටිච්ඡිකො සහ ධර්මෙතන සුනිග්ගතිතං නිග්ගණ්ණති. සද්ධිමමට්ඨිති යා පටිපනො හොති, තෙනාහ භගවා:-“පඤ්ඤමෙ හික්කිවෙ ආනිසංසා විනසධරෙ පුග්ගලො; අත්තනො සීලකඛිනො සුගුත්තො හොති සුරකඛිනො-පෙ-සද්ධිමමට්ඨි තියා පටිපනො හොති”තිය. යෙ වාපි සංවරමුලකා කුසලා ධර්මා චුත්තා භගවතා, විනසධරො පුග්ගලො තෙසං දයාදෙද්ද විනසමුල කත්තා තෙසං ධර්මානං. චුත්තමපි හෙතං භගවතා:-“විනයො සංවරත්ථාය සංවරෙ අපිප්පටිසාරත්ථාය අපිප්පටිසාරෙ පාමුජ්ජත්ථාය

1. මි: I & ම: කිඛිංසිසු. a. පඤ්ඤාසංගතො.

පාමුල්-පිනස්සාය පිති පසාදාස්සාය පසාදාසි සුඛස්සාය සුඛං සමා
ධස්සාය සමාධි සථාභුතඤ්ඤාදස්සනස්සාය සථාභුතඤ්ඤාදස්සනං නිබ්බි
දස්සාය නිබ්බිදා විරාගස්සාය විරාගො විමුක්තස්සාය විමුක්ති විමුක්ති
ඤ්ඤාදස්සනස්සාය විමුක්තිඤ්ඤාදස්සනං අනුපාදාපරිනිබ්බාණස්සාය,
එතදස්සා කපා එතදස්සා මත්තණං එතදස්සා උපතිසා එතදස්සා භොතා
වඩානං, යදිදං අනුපාදා විත්තස්ස විමොක්ඛො”ති. 1 කඛො විතස
පරිගතස්ස ආයොගො කරණීයොති.

එතතාවතා ව යා සා විතසසංවණ්ණනස්සා මාතිකා සපිතා, තස්-

“වුත්තං යෙන යදා යඛො-ධාරිතං යෙන වාහතං,
යස්සපතිට්ඨිතං චෙන-චෙන වත්තා විසිං තතො”ති.

ඉමිස්සා තාව ගාථාය අස්සා පකාසිතො. විතසස්ස ව බාහිරනිදාන
වණ්ණනා සථාධිපායං සංවණ්ණිතා භොතීති.

බාහිරනිදානවණ්ණනා නිට්ඨිකා.

ඉදානි-

“තෙනාති ආදිපාඨස්ස-අස්සා තානපකාරතො,
දස්සගතො කරිස්සාමි-විතසස්සත්වණ්ණන”නති

වුත්තතො “තෙනා සම්මෙයනා මුද්දො හගවා”ති ආදිතං අස්ස
වණ්ණනං කරිස්සාමි. භෙය්‍යපීදං:-**පොඨාති** අතිසමනිද්දෙසවචනං;
තස්ස සරුපෙන අවුත්තනාපි පරභාගෙ අස්සා සිද්ධොති “යෙනා”ති
ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො චෙදිතඤ්ඤා,¹ පරභාගෙ හි විතස
පඤ්ඤාතීයාවනභෙදාදිතො ආයස්සො භාරිපුත්තස්ස පරිවිතඤ්ඤා
සිද්ධො. තඛො යෙන සමයෙන සො පරිවිතඤ්ඤා උදපාදි, තෙන
සමයෙන මුද්දො හගවා චෙරඤ්ඤායං විහරතීති එවමෙස්ස සමඛණ්ණො
චෙදිතඤ්ඤා. අයං හි සක්ඛිකම්මපි විතසෙ සුත්ති, යදිදං යස්ස යස්ස
තෙනාති වුච්චති. තස්ස තස්ස පුඤ්ඤා වා පච්ඡා වා අස්සා සිද්ධොති
යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො කතනඤ්ඤාති. තත්ථිදං
මුඛමත්තනිදස්සනං:-තෙන හි හික්ඛවෙ හික්ඛුතං සික්ඛාපදං පඤ්ඤා
පෙස්සාමි, යෙන සුදිත්තො මෙජ්ඣං ධම්මං පරිභෙවි, තඛො පඤ්ඤා
පෙස්සාමිති වුත්තං භොති. එවං තාව පුඤ්ඤා අස්සා සිද්ධොති
යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො සුල්කි, තෙන සමයෙන
මුද්දො හගවා රාජගහෙ විහරති-යෙන සමයෙන ධනිසො කුමන
කාරපුත්තො රඤ්ඤා දුරුති අදිත්තං ආදිසිති, එවං පච්ඡා අස්සා
සිද්ධොති යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො සුල්කිති වුත්තො
තෙනාති වචනස්ස අස්සා. **සම්මෙයනාති** එස්ස පන සමයසද්දො තාව-

සමවායෙ බණ්ණ කාලෙ-සමුත්තෙ තෙඤ්ඤා දිට්ඨිසු,
පටිලාභෙ පඨාණෙ ව-පටිච්චෙධෙ ව දිස්සති.

තරා හිසා: “අපොවනාම සෙවපි උපසඤ්ඤාමෙය්‍යාම යාව කාලංඤ්ඤාමෙය්‍යාම උපාදයා” කී එවමාදිසු සමවායො අපේ. “එකොව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ව සමයො ව භුග්ගවර්ගවාසායා” කී එවමාදිසු ඛණො අපේ. “උණ්ණසමයො පරිලාභසමයො” කී එවමාදිසු කාලො. “මහාසමයො පවනස්මි” කී එවමාදිසු සමුහො. “සමයොපි ඛො තෙ භද්දාලි අපපට්ඨිදො” අහොසි භගවාපි ඛො සාවත්ථිං. වහරති, භගවාපි මං ජනිස්සති භද්දාලි නාම භික්ඛු සඤ්ඤා සාසනෙ සික්ඛාය අපරිපූරකාරිති, අයමි ඛො තෙ භද්දාලි සමයො අපපට්ඨිදො අහොසි” කී එවමාදිසු තෙතු. “තෙන ඛො පන සමයෙන උග්ගහමානො පරිබ්බාජනො සමණවණිකාපුත්තො සමයප්පාදනෙ තිත්ඤ්ඤාචරෙ ඵකසාලනෙ මලලිකාය ආරාමෙ පට්ටසති” කී එවමාදිසු දිට්ඨි.

“දිට්ඨි ව ධරෙම යො අපේ-යො වරේ සමපරිසරිතො,
අත්ථාභිසමයා ධිරො-පණ්ඩිතොති පට්ටවති” කී

එවමාදිසු පටිලාභො. “සමවා මානාභිසමයා අනතමකාසි දුක්ඛස්සා” කී එවමාදිසු පභාණං. “දුක්ඛස්ස පිලනවේයා සඛිනවේයා සන්තාපවේයා විපරිණාමවේයා අභිසමයවේයා” කී එවමාදිසු පට්ටවේයො අපේ. ඉධ පනස්ස කාලො අපේ. තස්මා යෙන කාලෙන ආයස්මකො සාරිපුත්තස්ස විනයපඤ්ඤානිශාචනගෙතුගුණො පරිවිතකෙනා උදපාදි, තෙන කාලෙනාති එවමෙත් අපේ දට්ඨබ්බො. එත්ථාත: - අථ කස්මා යථා සුත්තනෙන “එකං සමය” නති උපයොගවචනෙන නිදද්දෙසො කතො? අභිධරෙම ව “යස්මි සමයෙ කාමාවචර” නති භුමි වචනෙන, තථා අකත්වා ඉධ “තෙන සමයෙන” ති කරණවචනෙන නිදද්දෙසො, කතොති? තත් තථා ඉධ ව අඤ්ඤාථා අත්ථසමිචනො. කරං සුත්තනෙන තාව අවචනතසංයොගපේ, සමිචති? යං හි සමයං භගවා භුග්ගවර්ගාදීති සුත්තනතාති දෙසෙසි, අවචනමෙව නං සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි, තස්මා තදත්ථෙතනත්ථං තත් උපයොග නිදද්දෙසො කතො. අභිධරෙම ව අධිකරණපේ, භාවෙන භාවලක්ඛණපේ, ව සමිචති. අධිකරණං හි කාලපේ සමුගපේ ව සමයො, තත් වුත්තානං එස්සාදිධම්මානං ඛණසමවායගෙතුගුණිකානස්ස ව සමයස්ස භාවෙන තෙසං භාවො ලිඛිතස්මි. තස්මා තදත්ථෙතන නත්ථං තත් භුමිවචනෙන නිදද්දෙසො කතො. ඉධ පන ගෙතු අපේ කරණපේ, ව සමිචති. යො හි යො සික්ඛාපදපඤ්ඤානි සමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤායො, තෙන සමයෙන ගෙතු භුග්ගවර්ග කරණගුණෙන ව සික්ඛාපදනි පඤ්ඤාපයනො සික්ඛාපදපඤ්ඤානි ගෙතුඤ්ඤා අපෙක්ඛමානො භගවා තත් තත් විහාසි, තස්මා තදත්ථ භෙතනත්ථං ඉධ කරණවචනෙන නිදද්දෙසො කතොති වෙදිතබ්බො.

a. දීඝතිකාය-සුගසුත්තං.

b. මතුකතභිගුත්තරං.

c. පාචිනග්ගපාලි-133පි.

d. ගංසුත්තං-මහාසමයසුත්තං.

e. මජ්ඣිමනිකාය-තදදලිසුත්තං.

f. ම. ති. සමණමංගලිකසුත්තං.

g. කොසලසංසුත්තං.

h. භික්ඛගුහරං. I. පටිසම්භිදමංග.

ගොති වේරා:-

උප්පොගෙන භූමමන-තං තං අත්ථමපෙක්ඛිය,
අඤ්ඤානු සමයො වුත්තො-කරණෙනෙව සො ඉධාති.

පොරාණා පන වණ්ණයනති “එකං¹ සමයං”නති වා “යසම් සම
යෙ”ති වා තෙන සමයෙනා”ති වා අභිලාසමනනභෙදෙඵසංසංඛිත්ථ භූම
මෙව අපේඛාති. තස්මා තෙසං ලද්ධියා “තෙන සමයෙනා”ති වුත්තොති
තසම් සමයෙති අපේඛා වෙදිතඤ්ඤා, මුද්දො හග්ගාති ඉමෙසං
පද්ධතං පරතො අත්ථං වණ්ණසිසංඝාම. වේරඤ්ඤායං විහරතීති එත්ථ
පන. වේරඤ්ඤාති අඤ්ඤාතරස්ස නගරස්සෙනං අධිවචනං, තස්සං
වේරඤ්ඤායං; සම්පට්ඨ භූමමවචනං. විහරතීති අවිසේසෙන ඉරියා
පථදිඛිමුත්ථරියවිහාරෙසු අඤ්ඤාතරවිහාරසමඛිතිපරිදිපනමෙනං,
ඉධ පන ධානගමනනිසර්ජයසනප්පභෙදෙසු ඉරියාපථෙසු අඤ්ඤා
තර ඉරියාපථසමායොගපරිදිපනං, තෙන සිතොපි ගච්ඡන්තොපි
නිසිතොපි සයානොපි හගවා විහරතීවෙව වෙදිතඤ්ඤා, සො හි
එකං ඉරියාපථබ්බාධනං අඤ්ඤාන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්නා අපරි
පටිනං අතභවාං හරති පටිතෙතති තස්මා විහරතීති වුවති.
නලෙරුපුච්ඡිමඤ්ඤාලෙති එත්ථ නලෙරු නාම යකේඛා, පුච්ඡිමඤ්ඤාති
නිමිඛරුකේඛා, මුලනති සම්පං. අයං හි මුලසංඥා, “මුලාති උද්ධරෙය්‍ය
අනතමසො උසිරනාලමනනාතිති”² ආදිය මුලමුලෙ දිස්සති,
“ලොභො අකුසලමුල”නති ආදිය අසාධාරණභෙදාමිති, “යාව
මජ්ඣිමනිකේ කාලෙ ඡායා එරති නිවාතෙ පණ්ණාති පනනති
එතතාවතා රුක්ඛමුල”නති ආදිය සම්පෙ, ඉධ පන සම්පෙ
අධිපෙපතො, තස්මා නලෙරුයකේඛන අධිග්ගතිතස්ස පුච්ඡිමඤ්ඤා
සම්පෙති එවමෙත්ථ අපේඛා දට්ඨකේඛා. සො කීර පුච්ඡිමඤ්ඤා රමණීයො
පාසාදිකො. අනෙකෙසං රුක්ඛානං ආධිපට්ඨං විය කුරුමානො තස්ස
නගරස්ස අවිදුරෙ ගමනාගමනසම්පන්නො ධානෙ අහොසි. අථ
හගවා වේරඤ්ඤං ගතවා පතිරුපෙ ධානෙ විහරන්තො තස්ස
රුක්ඛස්ස සම්පෙ හෙට්ඨාභාගෙ විහාසි. තෙන වුත්තං: වේරඤ්ඤායං.
විහරති නලෙරුපුච්ඡිමඤ්ඤාලෙති. තත්ථ සිතා- යදි තාව හගවා
වේරඤ්ඤායං විහරති, නලෙරුපුච්ඡිමඤ්ඤාලෙති න වත්තඤ්ඤා, අථ තත්ථ
විහරති වේරඤ්ඤායනති න වත්තඤ්ඤා, න හි සක්කා උභයත්ථ තෙනෙව
සමයෙන අපුඤ්ඤා අවරිමං විහරිතුනති? නඤ්ඤා පනෙතං එව.
දට්ඨකේඛා, නනු ආවොවුග්ග සම්පට්ඨ භූමමවචනනති, තස්මා සථා
ගඛායමුනාදීනං සම්පෙ ගොසුථාති වරන්තාති ගඛාය වරනති
යමුනාය වරනති වුවනති, එවමිධාපි යදිදං වේරඤ්ඤාය සම්පෙ
නලෙරුපුච්ඡිමඤ්ඤාලෙති, තත්ථ විහරන්තො වුවති “වේරඤ්ඤායං
විහරති නලෙරුපුච්ඡිමඤ්ඤාලෙති”ති. ගොවරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස
වේරඤ්ඤාවචනං. පඤ්ඤානුරුපනිවාසනවිධානනිදස්සනත්ථං නලෙරු

ප්‍රවිමැමුලවතනං. තස්‍ය වෙරළෝකිතතනෙන ආයමා උපාදි
 සේරො හගවතො හගවිකානුග්‍රහකරණං. දසෙය්‍යති, නලෙරු
 ප්‍රවිමැමුලකිතතනෙන පඤ්චිතානුග්‍රහකරණං, තථා පුරිමෙන
 පච්චයග්‍රහණෙනො අත්තකිලමථානුග්‍රහයොගවිච්ඡිනං, පච්චමෙන වජ්‍ජි
 කාමසාහාණෙනො කාමපුබ්බලිකානුග්‍රහයොගවිච්ඡිනුපායදස්‍යනං, පුරි
 මෙන ව ධම්මදෙසනාභිසෙය්‍යං, පච්චමෙන විවෙකාතිමුත්තිං, පුරි
 මෙන කරුණාය උපගමනං, පච්චමෙන පඤ්ඤාය අපගමනං, පුරි
 මෙන සත්තානං භික්‍ෂුබ්‍රහ්මාදිනාතිමුත්තනං, පච්චමෙන පරිතිත
 සුබකරණේ නිරුපලෙපනං, පුරිමෙන ධම්මිකසුඛපරිවටාගතිමිත්තං.
 එසුචිතාරං, පච්චමෙන උත්තරිමනුස්‍යධම්මානුග්‍රහයොගතිමිත්තං, පුරි
 මෙන මනුස්‍යානං උපකාරබහුලතං, පච්චමෙන දෙවතානං, පුරිමෙන
 ලොකෙ ජත්තස්‍ය ලොකෙ සංවද්ධිභාවං, පච්චමෙන ලොකෙ අනු
 පලිත්තනං, පුරිමෙන “එකපුග්‍රහලො භික්‍ෂුවෙ ලොකෙ උපපජ්ජමානො
 උපපජ්ජති බහුජනතිකාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය
 භික්‍ෂාය සුඛාය දෙවමනුස්‍යානං; කතමො එකපුග්‍රහලො? තථාගතො
 අරහං සමාසමුද්දො”තිවචනෙනො යදත්ථ හගවා උපපන්නො තදත්ථ
 පරිනිථාදනං, පච්චමෙන යත්ථ උපපන්නො තදනුරුපිතාරං, හගවා
 හි පඨමං පුබ්බිනිවතෙ පුභ්බං බොධිමණේධිති ලොකියලොකුත්ත
 ර්ඨ උපපත්තිසා වතෙ යෙව උපපන්නො, තෙනස්‍ය වතෙ යෙව
 විතාරං දසෙය්‍යතිති. එවමාදිනා නයෙතෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා.

මහත්‍යා භික්‍ෂුසංඝෙහි සංඝ්‍යානි එත් “මහතා”ති ගුණමහතො
 නාපි මහතා සංඝිකාමහතොනාපි¹, යො හි භික්‍ෂුසංඝෙහි ගුණෙහිපි
 මහා අයොසි, යත්තා යො නත්ථ පච්චමෙකො යො සොනාපන්නො;
 සංඝිකායෙපි මහා පඤ්ඤාසත්තසංඝිකාතො, භික්‍ෂුනං සංඝෙහි=භික්‍ෂුසංඝෙහි,
 තෙන භික්‍ෂුසංඝෙහිනි; දිට්ඨිසිලසාමඤ්ඤසංඝිකාතසංඝිකාතෙන සමණ
 ගණෙනාති අයේවා. සංඝ්‍යානි එකතො; සංඝ්‍යාමිත්තෙහි භික්‍ෂුසංඝෙහිති
 පඤ්ඤ මහතා එතෙසංගති=පඤ්ඤමහතානි, මහතාති පමාණං. වුච්චති,
 තත්ථා යථා “භොජනෙ මහතඤ්ඤ”ති වුත්තෙ භොජනෙ මහතං ජනාති
 පමාණං. ජනාතීති අයේවා භොති, එවමිධාපි තෙසං භික්‍ෂුසංඝානං
 පඤ්ඤමහතා පඤ්ඤපමාණතරි එවමයේවා දට්ඨිතෙහි. භික්‍ෂුනං සංඝානි=
 භික්‍ෂුසංඝානි, තෙහි පඤ්ඤමහතෙහි භික්‍ෂුසංඝෙහි. එතෙන යං වුත්තං
 “මහතා භික්‍ෂුසංඝෙහිත යද්ධි”නරි එත් තස්‍ය මහතො භික්‍ෂුසංඝෙහි
 සංඝිකාමහතං දසෙය්‍යං භොති, පරතො පනස්‍ය “නිරබ්බදෙ හි සාරි
 පුත්ත භික්‍ෂුසංඝෙහි නිරාදිතවො අපගතකාලකො පුද්දො සාතෙ
 පතිට්ඨිතො, ඉමෙසං හි සාරිපුත්ත පඤ්ඤානං භික්‍ෂුසංඝානං යො
 පච්චමෙකො යො සොනාපන්නො”තිb වචනෙන ගුණමහතං ආවි
 හරිස්‍යති.

a. අභිගුත්තර-එකකම්පාය b. සාරජිකපාදි-වෙරළප්‍රකාශවාර, l. ග්‍යා: මහතා.

අසොසි භො වෙරැඤ්ඤා ප්‍රාග්බ්‍රහ්මණොති “අසොසි”ති සුඤ්චපලභි, සොනචාරසමපන්නවචනනිකොසානුසාරෙන අඤ්ඤාසි. භොති පදසුරණමත්තෙ අවධාරණයෙච වා නිපාතො, තස්ස අවධාරණයෙන අසොසි එව නාසා කොච සමණන්තරාසො අසොසිති අයමයො වෙදිතඤ්ඤා, පදසුරණෙන පන වාඤ්ඤානසිලිච්චිතාමත්තමෙව. වෙරැඤ්ඤායං ජනො වෙරැඤ්ඤායං භවො වෙරැඤ්ඤා වා අසා නිවා සොති-වෙරැඤ්ඤා, මානාපිතුති කතනාමවසෙන පනායං “උදයො”ති වුච්චති. වුභම. අණතීති-ප්‍රාග්බ්‍රහ්මණා; මත්තෙ සජ්ඣායනීති අයො; ඉදමෙව හි ජනිවුගමණානං නිරුත්තරවචනං, අරියං පන ඛානිතපාපතතා ප්‍රාග්බ්‍රහ්මණාති වුච්චතති. ඉදාති යමයං වෙරැඤ්ඤා ප්‍රාග්බ්‍රහ්මණා අසොසි, නං පසාසෙත්තො “සමණො ඔදු සො සොනාමො”ති ආදිමාහ. තස්ස සමන්තපාපතතා සමණොති වෙදිතඤ්ඤා. වුත්තං භෙත්තං:- “ඛානිතපාපොති වුගමණො”² “සමන්තපාපතතා”¹ සමණොති වුච්චති”ති. භගවා ච අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සමන්තපාපො, තෙනසා සථාසුච්චගුණාසිගතමෙන. නාමං යදිදං සමණොති. ඔදුති අනුසාවණයෙච නිපාතො; සොති වුගමණජනිකානං ජනිතමුදගතං ආලපනමත්තං, වුත්තමපි භෙත්තං:- “සොවාදි නාම සො සොති සවෙසොති සබ්බඤ්ඤා”²ති², සොනාමොති භගවත්තං ගොත්තවසෙන පරිකිත්තෙති, තස්මා “සමණො ඔදු සො සොනාමො”ති එසං සමණො කීර සො ගොතමගොත්තොති එවමයො දඬුඤ්ඤා. භොසුසෙත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාසුලපරිදීපනං; සොනාමොසුසෙත්තොති සද්ධාපඤ්ඤානසාවපරිදීපනං, කෙනපි පාරිජුඤ්ඤාන අනභිභූතො අපරිකඤ්ඤා යෙව නං සුලං පසාස සද්ධාස පඤ්ඤාතොති වුත්තං සොති. තතො පරං වුත්තස්මෙව. ඤං භොසොති ඉස්මිගුතකඛානසෙච උපයොගවචනං, නසා භො පන සොතො ගොතමසොති අයො. සුලාසණොති සුලාසණගුණසමන්තාගතො; සෙවෙධාති වුත්තං සොති. කිත්තිසද්දොති කිත්ති යෙව, ථුතිසොසො වා; “ඉති පියො භගවා”ති ආදිසු පන අයං තාව යොජනා:-සො භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සමාසමුද්දො-පෙ-ඉතිපි භගවාති. ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණොති වුත්තං සොති.

ඉදාති විනයධර්මනං සුත්තන්තනායකොසලලස්මිං විනයසංවණ්ණනාරමෙත මුද්ධගුණපරිසංසුත්තනාය ධම්මො කපාය විත්තසමපතංස තස්සඤ්ච එතෙසං පදානං විස්තරනසෙන සංවණ්ණනං කරිසොමි. තස්මා යං වුත්තං “සො භගවා ඉතිපි අරහ”නති ආදි, තස්ස ආරකත්තා අරිතං අරාතඤ්ච ගතත්තො පච්චයාදිනං අරහත්තො පාපකරණ රහාසාවාති ඉමෙති තාව කාරණෙහි සො භගවා අරහත්ති වෙදිතඤ්ඤා. ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි සුච්ඤ්ඤා විඤ්ඤා රිඤ්ඤා මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධාසිත්තොති ආරකත්තා

2. ධම්මපද-ප්‍රාග්බ්‍රහ්මණං. 1. සා. සමිග්ගතො.

අර්ථය; තෙ වානේන කිලෙසාරයො මග්ගෙන හතාති අරිතං
 හතත්තාපි අර්ථය. යඤ්චිතං අවිජ්ජාභවතණ්ණාමයනාහි පුඤ්ඤාදි
 අභිසංඛාරාරං. ජරමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අනෙකින
 විජ්ඣිතා තිභවරපථ සමායෝජිතං අනාදිකාලපථවත්තං. සංසාර
 වක්කං, තස්සානෙන ඛෙධිමණ්ඩ විරියපාදෙති සිලපඨවියං පභිසංස
 සද්ධාහත්තෙන කම්මකම්මකර්මකර්මප්පං ගහෙනා සමෙක අරා හතාති
 අරාතං හතත්තාපි අර්ථය.

අථවා සංසාරවක්කනති අනමතග්ගසංසාරවට්ටං වුට්ඨති, තස්ස
 ව අවිජ්ජා නාහි මූලත්තා, ජරමරණං නෙමි පරියොසානත්තා, සෙසා
 දස ධම්මා අර් අවිජ්ජාමූලත්තා ජරමරණපරියන්තත්තා ව, තත්ථ
 දුක්ඛාදිපු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා, කාමහවෙ ව අවිජ්ජා කාමහවෙ සම්ඛා
 රුතං පට්ටයො හොති, රූපහවෙ¹ අවිජ්ජා රූපහවෙ සම්ඛාරුතං
 පට්ටයො හොති, අරූපහවෙ අවිජ්ජා අරූපහවෙ සම්ඛාරුතං පට්ටයො
 හොති, කාමහවෙ සම්ඛාරු කාමහවෙ පටිසංකිට්ඨඤ්ඤාණස්ස පට්ටයා
 හොති, එස නයො ඉතරෙසු. කාමහවෙ පටිසංකිට්ඨඤ්ඤාණං කාමහවෙ
 නාමරූපස්ස පට්ටයො හොති, තථා රූපහවෙ, අරූපහවෙ නාමසස්සව
 පට්ටයො හොති. කාමහවෙ නාමරූපං කාමහවෙ සලායතනස්ස පට්ටයො
 හොති, රූපහවෙ නාමරූපං රූපහවෙ තිණ්ණං ආයතනානං පට්ටයො
 හොති. අරූපහවෙ නාමං අරූපහවෙ එකස්සායතනස්ස පට්ටයො
 හොති. කාමහවෙ සලායතනං කාමහවෙ ජබ්බිධස්ස එස්සස්ස පට්ටයො
 හොති. රූපහවෙ තිණ්ණං ආයතනානි රූපහවෙ තිණ්ණං එස්සානං,
 අරූපහවෙ එකමායතනං² අරූපහවෙ එකස්ස එස්සස්ස පට්ටයො
 හොති, කාමහවෙ ජ එස්සා කාමහවෙ ජන්තං වෙදනානං පට්ටයා
 හොති, රූපහවෙ තයො තත්ථව තිස්සන්තං, අරූපහවෙ එකො
 තත්ථව එකිස්සා වෙදනාය පට්ටයො හොති, කාමහවෙ ජ වෙදනා
 කාමහවෙ ජන්තං තණ්හාකායානං පට්ටයා හොති, රූපහවෙ
 තිස්සා තත්ථව තිණ්ණං; අරූපහවෙ එතා වෙදනා අරූපහවෙ
 එකස්ස තණ්හාකායස්ස පට්ටයො හොති, තත්ථ තත්ථ යා යා තණ්හා
 තස්ස තස්ස උපාදනස්ස, උපාදනාදයො භවාදීනං.³ කථා? ඉඤ්ඤ
 කප්චො කාමෙ පරිභුඤ්ඤාමිති කාමුපාදනපට්ටයා කාමෙතන දුට්ඨ
 රිතං වරති වාචාය දුට්ඨරිතං වරති මනසා දුට්ඨරිතං වරති, දුට්ඨරිත
 පාරිපුරියා අපායෙ උපප්පති. තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුහුතං කමම.
 කමමහවො, කමමතිබ්බත්තා ඛණ්ඩා උපපත්තිහවො, ඛණ්ඩානං නිබ්බත්ති
 රාති, පරිපාසො ජරං, හෙදො මරණං. අපරො සග්ගසම්පත්තිං අනු
 භවිස්සාමිති තත්ථව සුචරිතං වරති, සුචරිතපාරිපුරියා සග්ගෙත
 උපප්පති තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුහුතං කමම. කමමහවොති යො එව
 තයො. අපරෙ පන මුග්ගලොකසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමිති කාමුපා

1. සි. I තථා රූපහවෙ. 2. එක. මනායතනං. - මසුරිමග්ග.
 3. සි. I. භවාදීනං පට්ටයා හොති,

දනපට්ඨයා එව මෙතන. භාවෙහි, කරුණ. මුදිතං උපෙක්ඛං භාවෙහි. භාවනාපාරිසුරියා මුහුමලොභෙන නිබ්බතතී, තත්ථයා නිබ්බතතීභෙතුහුතං කමමං කමමභවොති යො යෙව නයො. අපරෙ අරුපභවෙ සමීපතී. අනුභවිය්‍යාමීති තථෙව ආකාශානඤ්චා යතනාදිසමාපත්තියො භාවෙහි, භාවනාපාරිසුරියා තත්ථ තත්ථ නිබ්බතතී, තත්ථයා නිබ්බතතීභෙතුහුතං කමමං කමමභවො, කමම නිබ්බතතා ඛකා උප්පත්තිභවො, ඛකානං නිබ්බතති ජනී, පරි පානො ජරා, භෙදො මරණොති එස නයො සෙසුපාදනමුලිකාසුපි යොජනාසු.

එවමයං අවිජ්ජා භෙතු, සංඛාරා භෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ භෙතුසමුප්පන්නාති පට්ඨයපරිග්ගභෙ පඤ්ඤා ධම්මසීතිඤ්ඤා, අතීතමපි අධ්‍යානං අනාගතමපි අධ්‍යානං අවිජ්ජා භෙතු, සංඛාරා භෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ භෙතුසමුප්පන්නාති පට්ඨයපරිග්ගභෙ පඤ්ඤා ධම්මසීති ඤ්ඤානති එතෙන නයෙන සංඛපද්‍යති විජ්ජා රෙතඛානි.

තත්ථ අවිජ්ජා සංඛාරා එකො සංඛිධිපො, විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායතන එසංචෙදනා එකො, තණ්හුපාදනභවා එකො, ජනිජරා මරණං එකො. පුරිමසංඛිධිපො වෙත්ථ අතීතො අධ්‍යා, වෙ මජ්ඣිමා පච්චුප්පන්නො, ජාතිජරාමරණං අනාගතො. අවිජ්ජාසංඛාරග්ග භෙත වෙත්ථ තණ්හුපාදනභවා ගතිතාව භොතතීති ඉමෙ පඤ්ඤා ධම්මා අතීතෙ කමමවට්ටං, විඤ්ඤාණාදයො පඤ්ඤා¹ එතරගි විපාකවට්ටං, තණ්හුපාදනභවග්ගභෙත අවිජ්ජාසංඛාරා ගතිතාව භොතතීති ඉමෙ පඤ්ඤා ධම්මා එතරගි කමමවට්ටං, ජාතිජරාමරණං පදෙසෙන විඤ්ඤාණාදීනං නිද්දිට්ඨිතො ඉමෙ පඤ්ඤා ධම්මා ආයතී. විපාකවට්ටං, තෙ ආකාරතො විභතීවිධා භොතතී. සංඛාරවිඤ්ඤා භොතං වෙත්ථ අනතරා එකො සන්ති, වෙදනාතණ්හානාමනතරා එකො, භවජාතීනාමනතරා එකොති.

ඉති භගවා එතං චතුසංඛිධිපං තිසග්ගිං විග්ගාකාරං තිසංඝිං පටිච්චසමුප්පාදං සංඛාකාරතො ජානාති පසංගි අඤ්ඤාති පටිවිජ්ඣති. තං ඤාතවේධිත ඤ්ඤාණං පජානනවේධිත පඤ්ඤා. තෙන වුච්ඡති: “පට්ඨයපරිග්ගභෙ පඤ්ඤා ධම්මසීතිඤ්ඤා”නති.² ඉමිකා ධම්මසීති ඤ්ඤාණෙන භගවා තෙ ධම්මෙ යථාභූතං ඤාතා තෙසු නිබ්බිඤ්ජනො විරජ්ජනො විමුච්චනො වුත්තප්පකාරස්ස ඉමස්ස සංසාරවක්ඛස්ස අරෙ භතී විහතී විද්ධංගෙසි. එවමපි අරනං භතතො අරණං.

අග්ගදක්ඛිණේය්‍යතතාව චිවරාදිපට්ඨයෙ අරභති පුජාවිගෙසඤ්ඤා; තෙනෙව ච උප්පන්න තථාගතෙ යෙ කෙවි මගෙසක්ඛා දෙවමනුස්සං න තෙ අඤ්ඤාත්ථ පුජං කණෙතති. තථා හි මුහුමා සහමාති සිතෙරු මහෙතන රතනදුමෙන තථාගතං පුජෙසි, යථාමලඤ්ඤා අඤ්ඤා දෙවා

මනුස්සා ව බිමිසාරකොසල රජාදයෝ. පරිනිබ්බූතමපි ව හගවතනං උද්දිස්ස ඡන්තවුතිකොපිධනං. විස්සජේරනා අසොකවතාරාජා සකල ජමුද්දිපෙ වතුරාසිති විහාරසහස්සානි පඨිව්ඨාපෙසි. කො පන වාදෙ අසෙද්දසං පුජාවිගෙසානනති?'

පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං. යථා ව ලොකෙයෙ තෙවි පණ්ඩිත මානිනො ඛාලා අසිලොකහයෙන රතො පාපං කරොනති, එවමෙස න කදපි කරොතීති පාපකරණේ රහාභාවතොපි අරහං. හොති වෙය්ථ :-

“ආරකත්තා හත්තනා ව-කිලෙසාරීන සොමුති,
හත්තංසාරවක්කාරො-පච්චයාදීන මාරහො;
න රතො කරොති පාපානි-අරහං තෙන වුට්ඨති”ති.

සමමා සාමඤ්ඤි සබ්බධම්මානං. බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්මුද්දො; තථාහෙස සබ්බධම්මෙ සමමා සාමඤ්ඤි බුද්ධො', අභිසෙද්දයෙස ධම්මෙ අභිසෙද්දයානො බුද්ධො, පරිසෙද්දයෙස (ධම්මෙ) පරිසෙද්දයානො, පභාතබ්බි (ධම්මෙ) පභාතබ්බිනො, සචරී කාතබ්බි (ධම්මෙ) සචරී කාතබ්බිනො, භාවෙනබ්බි (ධම්මෙ) භාවෙනබ්බිනො. තෙනෙව වාහ :-

“අභිසෙද්දයාං අභිසෙද්දානං-භාවෙනබ්බිඤ්ඤි භාවිතං,
පභාතබ්බිං පභිණං මෙ-තුස්මා බුද්ධාසමි බ්‍රාහ්මණො”ති.

අපි ව-වක්ඛු දුක්ඛසම්මං, තස්ස මූලකාරණභාවෙන සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසම්මං, උභින්නමපවතති නිරෝධසම්මං, නිරෝධ පජානනා පපිපද මග්ගසම්මානි එවං. එකෙකපද්දධාරණාපි සබ්බ ධම්මෙ සමමා සාමඤ්ඤි බුද්ධො. එස නයො සොතසාණ්ඨිව්‍යාකාය මනෙසු, එතෙනෙව නයෙන රූපාදීනි ඡ ආයතනානි වක්ඛුවිසෙද්දාණාදයො ඡ විසෙද්දාණායා වක්ඛුසම්මායාදයො ඡ එය්සා වක්ඛු සම්මායාදයො ඡ වෙදනා රූපසෙද්දාදයො ඡ සෙද්දා රූපසෙද්දා තනාදයො ඡ වෙතනා රූපකණ්ඩාදයො ඡ තණ්හාකායා රූපවිතක්කාදයො ඡ විතක්කා රූපවිමාරාදයො ඡ විමාර රූපකකිකාදයො පඤ්ඤාකකිකා දස කසිණානි¹ දස අනුස්සතියො උද්ගුමානකසෙද්දි වසෙන දසසෙද්දා කෙසාදයො වහරිංසාකාරා වාදසායනනානි අවධාරණ ඛාතුයො කාමහවාදයො නව හවා පඨමාදීනි වත්තාරි ක්කානානි මෙත්තාභාවනාදයො වත්තෙසා අපමසෙද්දා වත්තෙසා අරූපසමාපත්තියො පපිලොමතො ජරාමරණාදීනි අනුලොමතො අවිජ්ජාදීනි පපිට්ඨසමුපපාදධානානි ව යොජෙනබ්බානි. තත්‍රායං එකපද යොජනා:-ජරාමරණං දුක්ඛසම්මං, ජානි සමුදයසම්මං, උභින්නමපි නිසාරණං නිරෝධසම්මං, නිරෝධපජානනා පපිපද මග්ගසම්මානි එවං. එකෙකපද්දධාරණ සබ්බධම්මෙ සමමා සාමඤ්ඤි බුද්ධො අනු බුද්ධො පටිවිද්ධො. තෙන වුත්තං. “සමමා සාමඤ්ඤි සබ්බධම්මානං. බුද්ධත්තා පන සමමාසම්මුද්දො”ති.

1. සුත්තපිටක-මෙලසුත්ත. 1. ස්‍යා. & විසුඛිමග්ග-සම්මාසම්මුද්දො
2. ස්‍යා. දසඅනුසා.

විජ්ජාති පන වරණෙන ව සමනතතතා විජ්ජාවරණසමසන්නා; තත්ථ විජ්ජාති තිස්සොපි විජ්ජා අවධිපි විජ්ජා, තිස්සො හයහෙරව සුභතත වුත්තනායෙන වෙදිතඛො, අවධි අමච්චාසුභතත, තත්ථ හි විපස්සනාඤ්ඤෙන මනොමසිද්ධියා ව සහ ඡ අභිඤ්ඤ පරිගහෙතො අවධි විජ්ජා වුත්තා. මරණනති සිලසංවරෙ ඉන්ද්‍රියෙසු භුත්තවාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤානා ජාගරියානුයොගො සත්ත සද්ධම්මා චත්තාරිඤ්ඤානානි¹ ති ඉමෙ පණණරස ධම්මා වෙදිතඛො, ඉමෙ යෙව හි පණණරස ධම්මා-සඛා ඵනෙහි වරති අරියසාවනො ගච්ඡති අමතං දිසං තසමා වරණනති වුත්තා. යථාහ “ඉධ මහානාම අරිය සාවනො සිලවා හොති”² ති: විධාරො. හගවා ඉමාති විජ්ජාති ඉමිනා ව වරණෙන සමනතාගතො, තෙන වුච්චති විජ්ජාවරණසමසන්නාති. තත්ථ විජ්ජාසමපද භගවතො සබ්බඤ්ඤානං පුරෙතො සිත්තා, වරණ සමපද මහාකාරුණිකතං. සො සබ්බඤ්ඤානාස සබ්බසත්තානං අත්ථා නත්ථ ඤාතො මහාකාරුණිකතාය අනත්ථං පරිවරෙත්ථා අත්ථෙ නිශොජෙති, යථා තං විජ්ජාවරණසමපනො. තෙනාස සාවකා සුපටිපන්නා හොති නො දුපටිපන්නා; විජ්ජාවරණවිපන්නානං හි සාවකා අත්තනතපාදයො විස.

සොභනගමනතා සුඤ්ජරං ධානං ගතතතා සමාගතතතා සමා ව ගදතතා සුභසන්ධාං ගමනමපි හි ගතනති වුච්චති, තඤ්ච භගවතො සොභනං පරිසුද්ධිමනවජ්ජං. කිං පන තනති? අරියමග්ගො. තෙන ගෙස ගමනෙන බෙමං දිසං අසත්ථමානො ගතොති සොභනගම නතතා සුගතො. සුඤ්ජරං වෙස ධානං ගතො අමතං නිබ්බාණනති සුඤ්ජරං ධානං ගතතතාපි සුගතො. සමා ව ගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පභිණේ කිලෙසෙ සුත අපච්චාගච්ඡන්තො. වුත්තඤ්ඤානං:- “සොනාපතතිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිණා, යෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතිති සුගතො-පෙ-අරගත්ත මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිණා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතිති සුගතො”³ ති. b සමා වා ගතො දීපඛාර පාදමුලතොපභූති සාව. බොධිමණ්ඩා තාව සමතිංසපාරමිපුරිතාස⁴ සමාපටිපත්තිසා සබ්බලොකස්ස හිතසුඛමෙව කරොතොනාසස්සතං උචෙත්ථං කාමසුඛං අත්තකිලමථනති ඉමෙ ව අනෙක අනුපගච්ඡන්තො ගතොති සමා වෙස ගදති සුත්තධ්මානෙ සුත්තමෙව වාවං භාසතිති සමා ගදතොපි සුභසන්ධාං. තත්ථිදං සාධකසුත්තං:- “යං තථාගතො වාවං ජනාති අභුතං අතච්ඡං අනත්ථසංගිතං, සා ව පරෙසං අපට්ඨා අමනාපා, තමපි තථාගතො වාවං න භාසති. යඤ්ච බො තථා ගතො වාවං ජනාති භුතං තච්ඡං අනත්ථසංගිතං, සා ව පරෙසං අපට්ඨා අමනාපා, තමපි තථාගතො වාවං න භාසති. යඤ්ච බො

a. මජ්ඣිම-පණ්ණාස-සෙබසුත්තං.

b. පටිසම්භේදග්ගෙහ.

1. සි. I, II & 3. රුපාවචර.

2. පුරිකාස-විසුචිමග්ග.

තර්ථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අන්තර්ගතං, සා ච පරෙසං අප්‍රියං අමනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤා තර්ථාගතෝ හොති තස්සා වාචාය වේශ්‍යාකරණාය. යං තර්ථාගතෝ වාචං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අන්තර්ගතං; සා ච පරෙසං පියා මනාපා, න තං තර්ථාගතෝ වාචං භාසති. යමපි තර්ථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අන්තර්ගතං, සා ච පරෙසං පියා මනාපා, තමපි තර්ථාගතෝ වාචං න භාසති. යඤ්ච ඛො තර්ථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අන්තර්ගතං, සා ච පරෙසං පියා මනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤා තර්ථාගතෝ හොති තස්සා වාචාය වේශ්‍යාකරණායා”ති. a එවං සමමා ගදන්තාපි සුගතොති වේදිතමිහි.

සබ්බා විදිතලෝකත්තා පන ලෝකමිදු; සො හි භගවා සතා වතො සමුදයතො නිරොධිතො නිරොධුපායතොති සබ්බා ලෝකං අවේදි අභිඤ්ඤාසි පටිච්ඡකි. යථාහ :- “යථ ඛො ආවුසො න ඡයති න ඡයති න මියති න වචති න උපපජ්ජති නායත්තං ගමනෙන ලෝකස්ස නතං ඤ්ඤෙය්‍යං දට්ඨෙය්‍යං¹ පත්තෙය්‍යන්ති වදුමි, න වාහං ආවුසො අපපඤ්ඤා ලෝකස්ස නතං දුක්ඛස්ස අත්තකිරියං වදුමි. අපි වාහං ආවුසො ඉමසමිංසෙව ව්‍යාමමනෙන නලෙඛරෙ සසඤ්ඤාමහි සමනතෙ ලෝකඤ්ච පඤ්ඤාපෙමි ලෝකසමුදයඤ්ච ලෝකනිරෝධඤ්ච ලෝකනිරෝධයාමිතිඤ්ච පටිපදං.

ගමනෙන න පත්තමො-ලෝකස්ස නොනා ඤාදවනං,
න ච අපපඤ්ඤා ලෝකත්තං-දුක්ඛා අත්ති පමොවනං.

“තස්මා භවෙ ලෝකවිදු සුමෙධො-ලෝකත්තගු වුසිතමුග්ගමවරියො,
ලෝකස්ස අත්තං සමිතාච්ඡාදනා-නාසිංසනී ලෝකමිමං පරඤ්චා”ති b

අපි ච තයො ලෝකා-සබ්බාරලෝකො සත්තලෝකො ඔකාස ලෝකොති. තත්‍ර “එකො ලෝකො සමෙකි සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා”ති c ආගතවර්තනෙ සබ්බාරලෝකො වේදිතමිහි, “සස්සන්තො ලෝකොති වා අසස්සන්තො ලෝකොති වා”ති d ආගතවර්තනෙ සත්තලෝකො.

“යාවතා වජ්ඣමසුරියා-පරිභරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා,
තා ච සහස්සධා ලෝකො-එත්ති තෙ වත්තනී වසො”ති e

ආගතවර්තනෙ ඔකාසලෝකො, තමපි භගවා සබ්බා අවේදි. තර්ථාගිස්ස-එකො ලෝකො සමෙකි සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, වෙ ලෝකා නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලෝකා තිස්සො වෙදනා, වත්තාණෙ ලෝකා වත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලෝකා පඤ්චපාදනකකිකා, ඡ ලෝකා ඡ අඤ්ඤාත්තිකානි ආයතනානි, සත්ත ලෝකා සත්තවිඤ්ඤා භවට්ඨිතිකො, අවිඤ්ඤා ලෝකා අවිඤ්ඤා භවට්ඨිතිකා නව ලෝකා නව

a. ම. නි. අසෙරපභූමාරසුත්තං.

d. මුලමාසුමිකාසුත්තසුත්තං.

b. දෙවිසුත්තං සං. සුත්තං.

c. මජ්ඣිමනිකාය-මුග්ගිමනිකාය-භික්ඛුසුත්තං.

e. පටිමෙච්චුමිහි.

1. ස්වා. & ම. දිට්ඨෙය්‍යං.

සත්තාවාසා, දස ලෝකා දසායනනානි, වාදස ලෝකා වාදසායනනානි, අවචාරස ලෝකා අවචාරස ධාතුසොනි: අසං සංඛාරලෝකොපි සංඛාරා විදිතො. සමා පනතස සංඛිතමපි සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති වරිතං ජානාති අබ්බුතති. ජානාති අසාරජනෙති මහා රජනෙති නික්ඛිඤ්ඤෙ මුදිඤ්ඤෙ ඥානාසර වානාසර සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ භවෙති අභවෙති සතොත ජානාති, තසමාසං සත්ත ලෝකොපි සංඛාරා විදිතො, සථා ච සත්තලෝකො ඵලං ඔකාස ලෝකොපි. තථාහෙස ඵකං චක්ඛවාලං ආයාමනො ච විජාරනො ච යොජනානං වාදසසහසානානි නිශ්චි සහසානි චක්ඛාරි සත්තානි පඤ්ඤාසඤ්ඤා යොජනානි. පරිනෙඛපනො පන-

සංඛිං සත්තසහසානි-ජතනිංස පරිමණිලං,
දස වෙච සහසානි-අඤ්ඤිඤානි සත්තානි ව.

තස්-

දුට්ඨ සත්තසහසානි-චක්ඛාරි නහුතානි ව,
ඵතතකං ඔහලනෙතන-සංඛිතායං වසුඤ්ඤා.

තසා ඵල සංඛාරකං-

චක්ඛාරි සත්තසහසානි-අවෙච නහුතානි ව,
ඵතතකං ඔහලනෙතන-ජලං වාතෙ පඨිට්ඨිතං.

තසාපි සංඛාරකො-

නව සත්තසහසානි-මාදුතො නහමුග්ගතො,
සට්ඨි වෙච සහසානි-ඵසා ලෝකසං සංඛිතී.

ඵලං සංඛිතෙ වෙස් යොජනානං-

චතුරාසිති සහසානි-අපේක්ඛාගාලොකා මහණ්ණවෙ,
අවමුග්ගතො තාවදෙව-සිනෙරු පබ්බතුතමො.

තතො උපඤ්ඤිතං-පමාණෙන සථාක්ඛමං,
අපේක්ඛාගාලුග්ගතො දිඤ්ඤා- නානාරතනවිතතිතා.

සුගඤ්ඤො ඊසධරො-කරවිතො සුදස්සනො,
නෙමිඤ්ඤො විනතකො¹-අස්සකණ්ණො භිරිමුතා.

ඵතත සත්ත මහාසෙලා-සිනෙරුස්ස සමනතනො,
මහාරාජානමාවාසා-දෙවසකතිතෙවිතා.

යොජනානං සත්තානුට්ඨා-භිමවා පඤ්ඤා පබ්බතො,
යොජනානං සහසානි-නිශ්චි ආයතවිස්තො.

චතුරාසිති සහසොභි-කුට්ඨි පඨිමණිකො,
තිපඤ්ඤා යොජනකතිකා-පරිනෙඛපා නගව්වාසා.

පඤ්ඤාසඤ්ඤා යොජනකතිකා-සාධායාමා සමනතනො,
සත්තයොජනවිස්තො-තාවදෙව ච උග්ගතා.

ජමු සසානුභාවෙන-ජමුදීපො පකාසිතො,
වෙ අසිතිසහසානි-අපේක්කාගාලොගා මහණණ්ඩවෙ.

අවමග්ගතො තාවදෙව-වක්කවාලසිලුවමයො,
පරික්ඛිපිඤා නං සක්ඛිං-ලොකධාතුමයං සිතො.

තස් වඤ්ඤාමයං එකුතපඤ්ඤාසයොජනං, සුරියමණ්ඩලං
පඤ්ඤාසයොජනං, නාවතීංසභවනං දසසංඝයොජනං, තථා අසුර
භවනං අවිච්චිතානිරයො ජමුදීපො ව. අපරගොයානං සත්තසංඝයා
යොජනං, තථා පුබ්බවිදෙහො. උත්තරකුරු අධිසංඝයොජනං,
එකමෙකො වෙස් මහාදීපො පඤ්ඤාසපඤ්ඤාසපරිත්තදීපපරිවාරෙ,
නං සක්ඛිමපි එකං වක්කවාලං එකා ලොකධාතු, තදන්තරෙසු¹
ලොකන්තරික්කරියා.² එවං අනන්තානි වක්කවාලානි අනන්තා
ලොකධාතුයො භගවා අනන්තානි බුද්ධාදිගුණෙන අවෙදි අඤ්ඤාසි
පටිච්ඡක්ඛි. එවමයා ඔකාසලොකොපි සක්ඛිථා විදිතො. එවමපි සක්ඛිථා
විදිතලොකන්තා ලොකවිදු.

අත්තතො පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සපි අභාවා නච්චි
එතස්ස උත්තරෙතී=අනුක්කණි. තථාභෙස සීලගුණෙනාපි සක්ඛි
ලොකමග්ගභවති, සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාදස්සන ගුණෙනාපි,
සීලගුණෙනාපි අසමො අසමසමො අපට්ටමො අපට්ටිගාතො අපට්ටි
පුග්ගලො-පෙ-විමුත්තිඤ්ඤාදස්සනගුණෙනාපි.³ යථා:- “න ඛො
පනාහං භික්ඛවෙ සමනුපස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ-පෙ-
සදෙවමනුස්සාය⁴ අත්තනා සීලසම්පන්නතර”නතී: විධාරෙ. එවං
අග්ගපසාදසුත්තාදීනි. “න මෙ ආචරියො අච්චි”තිථ ආදිකා භාරායො
ව විධාරෙත්තඛො. පුරිසදමෙ ඤාතරතීති=පුරිසදමිඤ්ඤාදී: දමෙති
විනෙතීති වුත්තං කොති. තස් පුරිසදමොති අදන්තා දමෙතුං යුත්තා
තිරව්ණනපුරිසාපි මනුස්සපුරිසාපි අමනුස්සපුරිසාපි, තථාහි භගවතා
තිරව්ණනපුරිසාපි අපලාලො නාගරජා මහොදරො වුළොදරො අග්ගි
සිඛොධුමසිඛොධිනපාලකො භජනී එවමාදයො දමිතා නිබ්බිකා කතා
සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපිතා. මනුස්සපුරිසාපි සච්චක නිගණ්ඨ
පුත්ත අමට්ඨමාණව පොක්ඛරතාති සොණ්දණ්ඩ කුට්ඨන්තාදයො, අම
නුස්සපුරිසාපි ආලවක පුට්ඨොම බරලොමයකක සක්කදෙවරජාදයො
දමිතා විනිතා විවිඤ්ඤාති විනයනුපායෙහි.⁵ “අගං ඛො කෙසි පුරිසදමෙම
සණ්ඨතාපි විනෙමි, ඵරුසෙතාපි විනෙමි, සණ්ඨඵරුසෙතාපි විනෙ
මි”තිථ ඉදං වෙස් පුත්තං විධාරෙත්තඛො. අථවා අනුත්තරෙ පුරිස
දමමසාරථිති එකමෙවිදං අස්පදං. භගවා හි තථා පුරිසදමෙම ඤාතරති
යථා එකපලලබ්බකතෙව නිසින්නා අභි දිසා අසත්ථමානා ධාවන්ති.

a. බ්‍රහ්මික-යුත්තං. 1. සී. I & III තදන්තරෙසු.
b. මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරිසෙසනසුත්තං. 2. ය.න. තිරයො.
c. මහාසංඝකාය-සොඛිවිත්තං. 3. සී. I විමුත්තිඤ්ඤාදස්සනෙන.
4. සී. I & II. පජාය.
5. සී. I & II. පජාය.

තසමා අනුතනනේ පුඤ්ඤමුඤ්ඤාරථිනි වුවවති. “හතීදමනෙන හික්ඛවෙ හතීදමො සාරිනො එකංගෙව දිසං ධාවති”ති; ඉදංගොති සුත්තං වින්ධායෙතං.

දිව්ඨධම්මකසමපරාසිකපරමසේනි යථාරහං අනුසාසනීති=සසා. අපි ච සසා විශාති= සසා; හගවා සසවාහො. “සථා සසවාහො සසේච කන්තාරං තාරෙති-වොරකන්තාරං¹ වාලකන්තාරං”, දුක්ඛිකකන්තාරං නිරුද්ධකන්තාරං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තං භූමිං සමපාපෙති, එවමෙවං හගවා සසා සසවාහො සසොක කන්තාරං තාරෙති ජිතිකන්තාරං තාරෙති”ති ආදීනා නිද්දෙසනගෙනපෙස් අසේනං වෙදිතසේනං. දෙවමුද්දායානනති දෙවනං ච මුද්දායානං ච; උත්තරාදිපරිවේදවසෙනෙනං වුත්තං, හඬිපුග්ගපරිවේදවසෙන ච. හගවා පන නිරවුත්තරගනනමපි අනුසාසනීපදනෙන සසාංගෙව. නෙපි හි හගවනො ධම්මසවණෙන උපනිස්සගසමපනති. පඤ්ඤා තාය එව උපනිස්සගසමපනතියා දුතියෙ තතියෙ වා අත්තභාවෙ මග්ගප්පභාගිනොහොනති. මණ්ඩුක දෙවපුත්තාදගො වෙස් නිදග්ගනං.

හගවති කිර ගග්ගරාය පොකකිරණියා නිරෙ වමානගරවාසිනං ධම්මං දෙසගමානෙ එකො මණ්ඩුකො හගවනො සරෙ නිමිත්තං අග්ගභෙසි. තං එකො වච්ඡපාලකො දණ්ඩමොලුඬක නිදනො සිසෙ සනති රුමනිකා අධ්වාසි. සො නාවදෙව කාලං කන්ධා නාවතිං සගවනෙ වාදසංයෝජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්ති සුත්තපට්ඨදොධි විය ව. තස් අච්ඡරාසමිසපරිවුත්තං අත්තනං දිස්වා අරෙ අහමපි නාමඉධ නිබ්බන්තො කිනඤ්ඤා බො කමමං අකාසිනති ආවජේජනො නාඤ්ඤං කිඤ්ඤි අද්දස, අඤ්ඤා හගවනො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො නාවදෙව සග විමානෙන ආගන්ථො හගවනො පාදෙ සිරසා වන්දි. හගවා ජානනොති පුච්ඡ:-

“කො මෙ වන්දති පාදානි-ඉද්ධියා සසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-සබ්බා ඔභාසයං දිසා”ති?

“මණ්ඩුකොගං පුරෙ ආසිං-උදකෙ වාරිගොවරො,
තච ධම්මං සුඤ්ඤායං-අවධි වච්ඡපාලකො”ති. b

හගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ වතුරාසිතිසා පාණ්ඩුකස්සානං ධම්මාභිසමගො අභොසි. දෙවපුත්තොපි සොනාපතති එලෙ පතිට්ඨාය සිතං කන්ධා පක්කාමිති.

යං පන කිඤ්ඤි අපී නෙය්‍යං නාම, තස්ස සබ්බස්ස වුද්ධිත්තා විමොක්ඛනති කඤ්ඤාවසෙන වුමො. සඤ්ඤා වා වත්තාරි සච්චානි අත්තනාපි වුත්ති, අඤ්ඤාපි සත්තෙ බොධෙසි, තස්මා එවමාදිති පිකාරණෙති වුද්ධො. ඉමස්ස වස්සෙ විඤ්ඤාපනායං. “වුත්තිතා සච්චානීති වුද්ධො බොධෙතා පජායාති වුද්ධො”ති; එවං පටිත්තො සබ්බොපි නිද්දෙසනගො පටිසම්භිද්ධගො වා වින්ධායෙතං.

a. මණ්ඩුක-පණ්ණාසක.

c. සාරිපුත්තපුත්තනිද්දෙස.

b. මණ්ඩුකදෙවපුත්තවිමාන.

1. ම. භෞ, & තාරෙති.

භගවාති ඉදං පනස්ස ගුණවිසිඨස්සකුතතම ගරුභාරවාසි වචනං; තෙනානු පොරාණො:-

“භගවාති වචනං භෙදිකං-භගවාති වචනමුත්තමං,
ගරුභාරවසුත්තො සො-භගවා තෙන වුච්චති”ති.

වතුබ්බිධං හි නාමං: ආවජ්ඣිකං ලිඛිතිකං නෙමිත්තිකං අසිවච සමුප්පන්නතී. අසිවචසමුප්පන්නං නාම-ලොකීයවෙසාසාරෙන ‘යදිච්ඡ ක’නති වුත්තං. හොති. තස්ථි වචෙජ්ඣ දවෙමා ඛලිවද්දෙති ඵවමාදි ආවජ්ඣිකං, දණ්ඨි ඡන්ති සිඛි කර්ති ඵවමාදි ලිඛිතිකං, තෙවිජේජා ඡලභිඤ්ඤාති ඵවමාදි නෙමිත්තිකං, සිරිවඛ්ඪිකො ධනවඛ්ඪිකොති ඵවමාදි වචනස්මනපෙක්ඛිනාං පචත්තං අසිවචසමුප්පන්නං. ඉදං පන “භගවා”ති නාමං නෙමිත්තිකං, න මහාමායාය න සුදොධාදන මහාරජෙන න අසිතියා ඤාතිසහසෙසෙති තනං, න සක්කසන්තුසි කාදිති දෙවතාවිසෙසෙති. වුත්තං වෙතං ධම්මසෙනාපතීනා:- “භගවාති නෙතං නාමං මාතරු කතං-පෙ-විමොක්ඛනතිකවෙතං. මුද්ධානං භගවත්තානං ඛොධියා මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාසං පච්චාසා සච්ඡිකා පඤ්ඤාතරි, යදිදං භගවා”ති. සං ගුණනෙමිත්තිකං වෙතං නාමං තෙසං ගුණානං පකාසනස්මං ඉමං ගාථං වදන්ති :-

“භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති
අකාසි භගගතති ගරුති භාග්‍යවා,
ඛහුති ඤායෙති සුභාවිත්තත්තො
භවත්තහො සො භගවාති වුච්චති”ති.

නිදෙදසෙ වුත්තනාසෙතෙව වෙස්ථි තෙසං තෙසං පදනමසෙත්ථා දඬුබ්බො. අයං පන අපරෙ නයො:-

“භාග්‍යවා භග්‍යවා යුත්තො-භගෙහි ච විභත්තවා,
භත්තවා වත්තගමනො-භවෙසු භගවා තනො”ති.

තස්ථි “වණ්ණාගමො වණ්ණවිපරියයො”ති ඵතං නිරුත්තිලක්ඛණං ගහෙනා සද්දනාසෙන වා විසොදරාදිපකෙට්ඨකඛණං. ගහෙනා සංඝා ලොකීයලොකුත්තරසුඛාහිනිබ්බත්තකං දුකසිලාදිපාරප්පත්තං. භාග්‍යමස්ස අත්ථි, තස්මා භාග්‍යවාති¹ වත්තබ්බො භගවාති වුච්චතිති ඤාතබ්බං. සංඝා පන ලොභදොසමොහ විපරිත්තමනසිකාර අභිරි කානොත්තප්ප කොටුපනාහ මක්ඛි පලාස ඉස්සා මච්ඡරිය මායා සායෙසා ඵමන සාරමන මානාතිමාන මදප්පමාද නණ්ණාචර්ජා තිවිධාකුසලමුල දුට්ඨවිත්තසංඛිලෙසමල විසම සඤ්ඤා විතක්ක පපඤ්ච වතුබ්බිධවිපරියෙස ආසව ගන්ථි මස සොගාගති නණ්ණප්පාදු² පාදුන පඤ්චවෙනොබ්බල විනිබ්බතිවරණාහිනඤ්ඤා ඡම්බිදාදමුල නණ්ණාකාය

1. නිසංසමත්තසංසුත්තනිදෙදස. I. සී. 1. භග්‍යවාති 2 ම: වු භාග්‍යාගමොපාදුක.

සත්තානුසය අවධිමිච්ඡන්ත නවතණ්ණාමුලක දසාකුසලකමමපථ වාසනී දිට්ඨිගත අවධිසත තණ්හාවිවරිතපසභෙද සබ්බදරුපරිලාභ කිලෙස සතසහසානී සබ්බෙපතො වා පඤ්ච කිලෙස බන්ධ අභිසම්බාර මවුටු දෙවපුත්ත මාරෙ අභඤ්ඤ, තසමා භගගතතා එතෙසං පරිසං යානං භගගවාති වන්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. ආහ වෙස්ථ :-

“භගගරුගො භගගද්දසො-භගගමොගො අනාසවො,
භගගාසං පාපකා ධම්මා-භගවා තෙන වුච්චති”ති.

භාග්‍යවතාය වසං සතපුඤ්ඤලක්ඛණධරස්ස රූපකායසමපත්ති දීපිතා හොති, භගගද්දසතාය ධම්මකායසමපත්ති, තථා ලොකීය පරික්ඛකානං.¹ බහුමතභාවො, ගහට්ඨපබ්බජ්ජෙනති අභිගමනීයතා, අභිගතානඤ්ඤ තෙසං කායචිත්තදුක්ඛාපනායනෙ පටිබලභාවො, ආමිසදුනාධම්මදුනෙති උපකාරිතා, ලොකීයලොකුත්තරපුබ්බෙති ව සඤ්ඤාජනාසමත්තා දීපිතා හොති. යස්මා ච ලොකෙ ඉස්සාරිය ධම්ම යස සිරි කාමපසයතොපු² ඡපු ධම්මෙපු භගගද්දෙ වත්තති, පරමඤ්ඤාසං සකච්ඡෙන ඉස්සාරියං අණිමලකිමාදිකං³ වා ලොකීය සමමතං සබ්බාකාරපරිපුරං අඤ්ඤ, තථා ලොකුත්තරෙ ධම්මො, ලොකත්තයව්‍යාපතො යථාභූමිගුණාධිගතො අභිවිස පරිපුරො යසො, රූපකායදස්ස නව්‍යාවච්ඡන්තායනමනපසංදජනනසමත්තා සබ්බාකාර පරිපුරා සබ්බසුභපච්චසුභසිරි, යං යං එතෙන ඉච්ඡතං පඤ්ඤා අත්තතිතං පරිහිතං වා තස්ස තස්ස තථෙව අභිනිථිත්තානතා ඉච්ඡ තත් නිථිත්තසඤ්ඤිතො කාමො, සබ්බලොකගරුභාවපත්ති තෙතු භුතො සමවාචායාමසම්බාතො පයගෙනා ව අඤ්ඤ, තස්මා ඉමෙති භගෙති යුත්තතතාපි භගා අස්ස සන්තීති ඉමිනා අඤ්ඤාන භගවාති වුච්චති. යස්මා පන කුසලාදිති භෙදෙති සබ්බධම්මෙ බන්ධායනන ධාතුසච්ච ඉඤ්ඤපටිච්චසමුප්පාදදිති වා කුසලාදිධම්මෙ පිලන-සම්බන්ධ-සත්තාප-විපරිණාමවේදන වා දුක්ඛමරියසච්චං, ආයුසන-නිදන-සංයොග-පළිඤ්ඤාවේදන සමුදයං, නිස්සරණ-විවේකා ‘සම්බන්ධ-අමනවේදන නිශේධං, නිශ්‍යාණික-තෙතු-දස්සනා’ධිපතෙය්‍යවේදනමයොචිභත්තවා; විභජ්ඣා විවර්ඣා දෙසිතවාති වුත්තං හොති. තස්මා විභත්තවාති වන්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. යස්මා ච එස දික්ඛිමුග්ගච්ඡාසවිභාසෙ කාය චිත්තඋපතිවිවේකෙ සුඤ්ඤාතාපණිනිතානිමිත්තවිමොකෙව අඤ්ඤ ච ලොකීයලොකුත්තරෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ භජ් සෙවි බහුලවකාසී, තස්මා භත්තවාති වන්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. යස්මා පන තීපු භවෙසු තණ්හාසම්බාධං ගමනමනෙත වන්තං, තස්මා භවෙසු වන්තගමනොති වන්තබ්බෙ භවසද්දතො භකාරං ගමනසද්දතො ගකාරං වන්තසද්දතො වකාරඤ්ඤ දීඝං කඤ්ඤා ආදාය භගවාති වුච්චති, යථා ලොකෙ ‘මෙභනස්ස බස්ස මාලා’ති වන්තබ්බෙ මෙබ ලාති වුච්චති.

සො ඉමං ලොකනති සො හගවා ඉමං ලොකං; ඉදති වත්තබ්බං නිදසොති. සදෙවකනති සත දෙවෙති සදෙවකං, එවං සත මාරෙත සමාරකං; සත බ්‍රහ්මනා සබ්‍රහ්මනං; සත සමණ්‍යාගමණෙති සසාමණ්‍ය බ්‍රාහ්මණං; පඤ්ඤානං පඤ්ඤා, නං පඤ්ඤා; සත දෙවමනුසොති සදෙවමනුසං; තස්ස සදෙවකවට්ඨනොන පඤ්ඤානාමාවචරදෙවගතණං වෙදිතබ්බං, සමාරකවට්ඨනොන ඡ්වේදනාමාවචරදෙවගතණං, සබ්‍රහ්ම වට්ඨනොන බ්‍රහ්මකාසිකාදි බ්‍රහ්මගතණං, සසාමණ්‍යාගමණාදිවට්ඨනොන සාසනස්ස පට්ටඤ්ඤාපට්ටාසිකාන සමණ්‍යාගමණගතණං, සමිතපාප සමණ්‍යාගමණගතණං, පඤ්ඤානොන සත්ත ලොකගතණං, සදෙව මනුසංවට්ඨනොන සමමුතිදෙවදෙවසෙසමනුසංගතණං. එවමෙත්ති තිති පදෙති ඔකාසලොකො චිති පඤ්ඤානං සත්තලොකො ගතිතොති වෙදිතබ්බො. අපරෙත නසො:- සදෙවකගතණොන අරුපාවචර ලොකො ගතිතො, සමාරකගතණොන ඡ්වේදනාමාවචරදෙවලොකො, සබ්‍රහ්මකගතණොන රුපිබ්‍රහ්මලොකො, සසාමණ්‍යාගමණාදිගතණොන චතුරාරිසවසෙන සමමුතිදෙවෙති වා සත මනුසංලොකො, අවසෙස සබ්බසත්තලොකො වා. අපිචෙත්ස සදෙවකවට්ඨනොන උත්තරධර්මපරිචේදනො සබ්බස්සාපි ලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං සාවෙනො¹ නස්ස හගවතො කිත්තිසද්දො අබ්බගහතො. නතො සෙසං සියා:- මාරෙ මහානුභාවො ඡ්වේදනාමාවචරස්ස රෙ වසවත්ත; කිං සොපි එතෙන සච්ඡිකතොති? නෙසං විමතිං විධිමනො² සමාරකනති අබ්බගහතො. සෙසං පන සියා:- බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකබ්බුලියා එකසමිං වක්ක වාලසකස්සො ආලොකං එරති, චිති-පෙ-දස්ස අබ්බුලිති දසසු වක්ක වාලසකස්සොසු ආලොකං එරති, අනුත්තරස්ස ඤානසමාපන්නිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි සච්ඡිකතොති? නෙසං විමතිං විධිමනො³ සබ්‍රහ්මකනති අබ්බගහතො. නතො සෙසං සියා:- සුප්පමණ්‍යාගමණා සාසනපට්ටඤ්ඤා, කිං නෙපි සච්ඡිකතොති? නෙසං විමතිං විධිමනො සසාමණ්‍යාගමණං පඤ්ඤානං අබ්බගහතො. එවං උත්තරධර්මපරිචේදනං සච්ඡිකතභාවං පකාසෙඤ්ඤා අපි සමමුතිදෙව දෙවසෙසමනුසංගතං ව උපාදය උත්තරධර්මපරිචේදවසෙන සෙසසත්තලොකස්ස සච්ඡිකත භාවං පකාසෙතොන සදෙවමනුසංගතං අබ්බගහතො. අසමෙත්ති අනුසංකිකතමො.

සමං අභිඤ්ඤා, සච්ඡිකායා පච්චෙදෙනි ඵඨ පන සසතනි
 යාමං අපරනෙයොසා හුතා; අභිඤ්ඤාති අභිඤ්ඤාය; අධිකෙන
 ඤ්ඤානෙක ඤ්ඤාති අයො. සච්ඡිකායාති පච්චකමං නයා; එතෙන
 අනුමානාදිපටිකෙකිපො කතො භොති. පච්චෙදෙනි බොධෙති
 ඤ්ඤපෙති පකාසෙති; සො ධම්මං දෙසෙති ආදි-පෙ-සපියොකානි
 කල්යාණිනි සො භගවා සතෙතස්ස කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච භික්ඛාපි
 අනුතතරං විචෙකස්සමං ධම්මං දෙසෙති, තඤ්ච බො අපං වා බහුං වං

1. ම. මුහුදු.

2. ම & මු. සාධක නොව.

3. യുദ്ധ വിവികതികളുമായി.

දෙසෙන්නා ආදිකල්‍යාණාදිපඤ්චෙව දෙසෙති. කථං? එක ගාථාපි හි සමනතභ්‍රතකතා ධම්මස්ස පඨමපාදෙන ආදිකල්‍යාණා, සුභිය තතියපාදෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණා, පච්ඡිමපාදෙන පරියොසානකල්‍යාණා. එකානුසංඝිකං සුත්තං නිදනෙන ආදිකල්‍යාණං, නිගමනෙන පරියො සානකල්‍යාණං, සෙසෙන මජ්ඣිකල්‍යාණං, නානානුසංඝිකං සුත්තං පඨ මානුසංඝිනා ආදිකල්‍යාණං, පච්ඡිමෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණං. ඤාලොපි සාසනධම්මො අත්තනො අත්තභූතෙන සිලෙන ආදිකල්‍යාණං, භමථිපිපස්ස නාමග්ගඵලෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණං, නිබ්බාණෙන පරියොසානකල්‍යාණං. සීලසමාධිහි වා ආදිකල්‍යාණං, විපස්සනාමග්ගහි මජ්ඣිකල්‍යාණං, ඵලනිබ්බාණෙන පරියොසාන කල්‍යාණං. මුද්ධිසුඛොධිතාය වා ආදිකල්‍යාණං, ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣිකල්‍යාණං, සම්මසුප්පට්ටපත්තියා පරියොසානකල්‍යාණං. තං සුඤ්ඤා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අතිසම්මොධියා වා ආදිකල්‍යාණං. පට්ටකමොධියා මජ්ඣිකල්‍යාණං, සාවනමොධියා පරියොසානකල්‍යාණං. සුය්‍යමානො වෙස නිවරණ විකම්මණතො' සට්ඨන්තපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති ආදිකල්‍යාණං, පටිපජ්ජය මානො සමථිපිපස්සනාසුඛාවහනතො පටිපත්තියාපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති මජ්ඣිකල්‍යාණං, තථා පටිපන්නො ච පටිපත්තිඵලෙ නිවර්තනො තාදිභාවාවහනතො පටිපත්තිඵලෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති පරියොසානකල්‍යාණං. නාථපාභවත්තො ච පභවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණං. අත්ථසුද්ධියා මජ්ඣිකල්‍යාණං, කිම්බසුද්ධියා පරියො සානකල්‍යාණං. තස්මා ඵසො භගවා අපං වා ඛුං වා දෙසෙන්නා ආදිකල්‍යාණාදිපඤ්චෙව දෙසෙතීති වෙදිතමෙකං.

සාදං. සමසංඝාතීනාහි ඵවමාදිසු පන සත්ථා ඉමං ධම්මං දෙසෙන්නා සාසනමුග්ගචරියං. මග්ගමුග්ගචරියංඤ්ච පකාසෙති, නානානායෙහි දිපෙති, තම සථානුරූපං අත්ථසම්පත්තියා සාදං, බසඤ්ඤානසම්පත්තියා සමසංඝාතං. සමසංඝාත පකාසන විවරණ විභජන උත්තානිකරණ පඤ්ඤාතති අත්ථපදසමායොගතො සාදං, අඛරිපදව්‍යඤ්ඤානාකාර නිරුත්තති නිදද්ධසමපත්තියා සමසංඝාතං, අත්ථගම්භීරතා පටිවෙඛගම්භීර තාහි සාදං, ධම්මගම්භීරතා දෙසනාගම්භීරතාහි සමසංඝාතං, අත්ථපටි භාණපටිසම්මද්විසයතො සාදං, ධම්මනිරුත්තති පටිසම්මද්විසයතො සමසංඝාතං, පණ්ඩිතවෙදනියතො පරිකම්බජ්ජනපඤ්ඤාතති සාදං, සද්ධිසයතො ලොකියජ්ජනපඤ්ඤාතති සමසංඝාතං, ගම්භීරාධිපා යතො සාදං, උත්තානපදතො සමසංඝාතං. උපනෙතබ්බස්ස අභා වතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන කෙවලපටිපුණ්ණං; අපනෙතබ්බස්ස අභාවතො නිද්ද්ධසමපත්තියා පටිපුණ්ණං; සිකිත්තසපරිග්ගතිතතො මුග්ගභූතෙහි සෙට්ඨති චරිතබ්බතො තෙසං චරියභාවතො මුග්ග චරිතං; තස්මා "සාදං. සමසංඝාතං. කෙවලපරිපුණ්ණං. පරිපුණ්ණං."

බ්‍රහ්මවර්ගං පකාසෙති”ති වුවවති. අපිව:- යථා සනිද්‍යනං සඋපපත්ති කඤ්ඤා දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති, චේතනසානං අනු රූපතො අත්ථො අවිපරිත්තාය ව හෙතුඋද්ගතරණසුත්තතො ව මජ්ඣික කල්‍යාණං, සොකුනං සද්ධිපටිලාභෙන නිගමනෙන ව පරිශොසන කල්‍යාණං දෙසෙති. එවං දෙසෙන්නො ව පරිසුද්ධිං බ්‍රහ්මවර්ගං පකාසෙති. තඤ්ඤා පටිපත්තිං අධිගමවාත්තතො සාදාං, පරිශත්තිං ආගමවාත්තතො සමාසඤ්ඤාං, සිලාදිපඤ්ඤාධිමමකිකිසුත්තතො ඤානවලපරිපුණ්ණං, නිරූපකම්ලෙසතො නිසර්ණස්ථාය පවත්තිතො ලොකාමිහනිරූපකිකිතො ව පරිසුද්ධිං. සෙට්ඨිවේදන බ්‍රහ්මභූතානං බ්‍රහ්මපච්චකම්බුධිබ්‍රහ්මසාවකානං වර්ගං ‘බ්‍රහ්මවර්ගනති වුවවති. තථොපි “සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං-පෙ-බ්‍රහ්මවර්ගං පකාසෙති”ති වුවවති. ඝාඨු ඡො පනාති සුඤ්ජරං ඛො පන; අත්ථාවහං සුඛාවහනති වුත්තං භොති. නිථාරුපානි. අර්හතානති යථාරූපො සො භවං භොතමො, එවරූපානං යථාභුට්ඨභූතාධිගමෙන ලොකෙ අර්හතතාති ලද්ධිසද්ධිනං අරහතං. දසකං ඡොතිති පසාදසොමමානි අකම්බු උමිලොකා දසකනමත්තමපි ඝාඨු භොතිති එවං අජ්ඣාසං කතො අප්පමා චෙරඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො සෙත්ත භගවා නෙත්තපසඛික්ඛති

සෙත්තාති භුමමසෙත්ත කරණවචනං; තථො යත්ත භගවා තත්ථ උප සඛික්ඛති එවමෙත්ත අත්ථො දව්ඨිකො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුසෙසති උපසඛික්ඛතිකො, තෙන කාරණෙන උපසඛික්ඛති එවමෙත්ත අත්ථො දව්ඨිකො. තෙන ව කාරණෙන භගවා උපසඛික්ඛති කො? නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන සාදුථිඋපභො ගාධිප්පායෙන චිත්තණ්ණි නිව්ච්චිතමාරුකො විය. උපසඛික්ඛති ව ගතොති වුත්තං භොති. උපසඛික්ඛති උපසඛික්ඛනපරිශො සානදීපනං, අපි වා එවං ගතො තතො ආසන්නතරං යානං භගවතො සම්පසඛිකානං ගතොතිපි වුත්තං භොති. සමමනා සධිං සමමනාදිති යථා බමනියාදිති පුච්ඡන්නො භගවා තෙන, එවං සොපි භගවතො සද්ධිං සමපවත්තමොදෙ අහොසි, සිතොදකං විය උණ්ණාදකෙන සමමොදිතං එකිනාවං අගමාසි. යාය ව “කපිටි භො ගොතම බමනියං කපිටි යාපනියං කපිටි භොතො ව ගොතමස්ස ගොතමසාවකානඤ්ඤා අපාබාධං අපාතමං ලුහුට්ඨානං බලං එසුට්ඨාණං”ති ආදිකාය කථාය සමමොදි. තං පිතිපාමොඤ්ඤාසමමොද්දනනතො සමමො දිත්තුං සුත්තභාවතො ව සමමොදනියං; අත්ථමාසඤ්ඤාමධුරතාය සුචි රමපි කාලං සාරෙත්තුං නිරන්තරං පවත්තත්තුං අරහරූපතො සරි තඛිභාවතො ව ඝාණාණියං¹; සුත්තමානසුඛතො ව සමමොදනියං; අනුස්සරියමානසුඛතො සාරාණියං. තථා මාසඤ්ඤාපරිසුද්ධිතාය සමමොදනියං, අත්ථපරිසුද්ධිතාය සාරණියෙනති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි සමමොදනියං කථං සාරාණියං, චිත්තාණ්ඩො පරි

1. ගා. & ම. මර්ගනා. 2. ම. I උමිසද්දකං. 3. ම. සාරණියං.

ශෝකාපෙඤා නිව්ඤාපෙඤා, යෙන යෙන ආගතො තං පුට්ඨකුසාලො එකමන්තං නිසිදි. එකමන්තනි භාවනපුංසකනිදෙදෙසො “විසමං චන්දිමපුරිසං පරිවත්තනාති”¹ කියාදිසු විය. තඤ්ඤා සථා නිසිනොනා පන එකමන්ත නිසිනොනා හොති, තථා නිසිදිති එවමෙය් අයෙඤා දුට්ඨකුසාලො, භූමමෙය් වා එතං උපයොගවටනං. නිසිදිති උපාපිසි; පණ්ඩිතා හි පුරිසා ගරුච්ඤානිසං උපසංකප්පිතා ආසනකුසලකාය එකමන්තං නිසිදනති, අගඤ්ඤා තෙසං අඤ්ඤාතරො, තඤ්ඤා එකමන්තං නිසිදි. කථං නිසිනොනා පන එකමන්තං නිසිනොනා හොතිති? ඡ නිසර්ජ්‍යදෙදෙසෙ වරෙජ්ඤානා. යෙය්පිදං? අනිදුරමවටාසනාං උපරි වාතමුත්තනපපදෙසං අතිසමමුඛමතිපවණ්ති. අනිදුරෙ නිසිනොනා හි සචෙ කපේතුකාලො හොති උච්චාසදෙදන කපේතඤ්ඤා හොති. අච්චාසනෙ නිසිනොනා සංකප්පිතං කරොති. උපරිවාතෙ නිසිනොනා සරීරගණෙන ඛාධති. උත්තනපපදෙසෙ නිසිනොනා අගාරවං පකා යෙති. අතිසමමුඛං² නිසිනොනා සචෙ දුට්ඨකාලො හොති, වක්කුනා වක්කු. ආගච්ච දුට්ඨකාලො හොති. අතිපවණ් නිසිනොනා සචෙ දුට්ඨ කාලො හොති, භිවං පසාරෙඤා දුට්ඨකාලො හොති. තඤ්ඤා අගමපි එතෙ ඡ නිසර්ජ්‍යදෙදෙසෙ වරෙජ්ඤා නිසිදි. තෙන වුත්තං “එකමන්තං නිසිදි”³ති. එකමන්තං නිසිනොනා ඤා වෙරදෙසා චූෂාමණො භාගමන්තං එතාදමාමාති එතනති ඉදුනි වත්තඤ්ඤාතරො දෙසෙති, දකාතෙ පදසංකප්පෙතො. අමොමාති අභාසි.

සුභමෙමන්තනි සුභං මෙ එතං; එතං මයා සුභනති ඉදුනි වත්තඤ්ඤාතරො දෙසෙති. භො භොකාමාති භගවන්තං භොතෙතන ආලපති; ඉදුනි යං තෙන සුභං තං දෙසෙතොනා නි සමණො භොගමොති එවමාදිලාභ. තත්ත්වං අනුත්තානපදවණ්ණනා:- චූෂාමණොති ජනි චූෂාමණො; ජිණ්ණොති ජජ්ජිභුතෙ ජරාය ඛණ්ඩිතාදිභාවං. ආපා දිනෙ; චූදොති අභගපච්චභානං චූදාමරිසාදපනෙත; මහලලකෙති ජනිමහලලකාය සමන්තාගතෙ; වීරකාලපසුතෙති වුත්තං හොති; අභගමකෙති අදාමානං ගතෙ; චෙ තයො ගජපරිවටෙට අතීතෙති අධිප්පායො. මණො අනුසංකප්පෙතනි පවණ්වටයං සමපනෙත, පවණ් වටයො නාම වස්සසත්තං පවණ්වෙ තතියභාගො. අපිව ජිණ්ණොති පොරුණෙ වීරකාලපවත්තකුලකයෙති වුත්තං හොති, චූදොති සිලාමාරාදිගුණ චූදායුතෙත, මහලලකෙති විභවමහන්තකාය සමන්තා ගතෙ මහධානෙ මහාභාගෙ, අධාගතෙති මහපටිපනෙත චූෂාමණොනං වත්තවරිසාදමරිසාදං අවිනික්කමම වරමානෙ, වයො අනුප්පනෙති ජනිචූදාමානං අනතිමවයං අනුප්පනෙතති, එවමෙය් යොජනා වෙදිතඤ්ඤා. ඉදුනි අභිමාදෙතිති එවමාදිති “න සමණො භොත මො”⁴ති එය් වුත්තනකායෙත යොජෙඤා එවමෙය්නො වෙදිතඤ්ඤාති:

a. මතුකතභිගුත්තර-පහතකමිවග. 1. සි. I & 2. පටිගතනති.
b. මජ්ඣිමනි-උපරි-මහාපුණ්ණමායසුත්ත. 2. 2. අතිසමමුඛ.

න වැදෑරී වා' නා' සනා වුඩිහනි වා' නාපි 'ඉඩ හොනෙතා නිසිදනතු'ති එවං. ආසනෙන වා උපතිමනෙතනිති. එසේ හි වාසදෙය විභාවනෙ නාම අපෙති; "රුපං නිව්වං වා අනිව්වං වා"ති; ආදිපු විස. එවං වනා අථ අත්තනො අභිවාදනාදිති අභයෙනතං හගවනතං දික්ඛා ආත:-ගාසිදං හො හොගම නිවෙමාති යං තං මයා සුතං තං තපෙථව, තං සවණ්ඤා මෙ දස්සනඤ්ච සංසද්දති සමෙති, අපිනො එභිභාවං ගව්ඨති; "න හි භවං හොතමො-පෙ-ආසනෙන වා නිවනෙතනි"ති. එවං අත්තනා සුතා දිවෙධින නිගමෙනා නිඤ්ඤා ආත:-ගාසිදං හො හොගම නි සමෙතනමෙමාති. තං අභිවාදනාදිතං අකරණං න සුත්තමෙව.¹

අථස්ස හගවා අත්තුකකංසනපරවමනනදෙසං අනුපගමම කරුණාසිතලකදෙසන තං අඤ්ඤාණං විධිමිනා සුත්තභාවං දස්සෙත්තු කාමො ආත: නාහං නං බ්‍රාහ්මණ-පෙ-බ්‍රද්ධාපි අස්ස විස හොසෙති. නත්‍රායං සමෙධිපයෙති:- අහං බ්‍රාහ්මණ අපපටිතනෙන සබ්බඤ්ඤාන ඤාණවකුක්ඛිනා ඔලොකෙනෙනාපි තං පුග්ගලං එතස්මිං සදෙවකාදිහෙදෙ ලොකෙ න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා, පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා, ආසනෙන වා නිවනෙතය්‍යං, අනව්ඨරියං ව² එතං ස්වාහං අජ්ජ සබ්බඤ්ඤාතං පනෙතා එවරුපං නිපච්ච³කාරුරහං පුග්ගලං න පස්සාමි. අපි ව බො යදුපාතං සමපිත්තොව උත්තරෙත⁴ මුඛො සත්තපදවිතිකාරෙත⁵ ගනන්වා සකලං දසසගස්සි⁶ ලොකධාතුං ඔලොකෙසිං, තද්වපි එතස්මිං සදෙවකාදිහෙදෙ ලොකෙ තං පුග්ගලං න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා ආසනෙන වා නිවනෙතය්‍යං, අථ බො මං සොලසකපසසගස්සාසුකො බිණ්ණසව මහාබ්‍රහ්මාපි අඤ්ඤාං පග්ගෙතනා "නං ලොකෙ මහාපුරිසො, නං සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගො ව ජෙට්ඨො ව සෙට්ඨො ව, නඤ්ඤි තයා උත්තරිතරො"ති සඤ්ජානසොමනස්සා පඨමානෙසි, තද්වපි වාහං අත්තනා උත්තරිතරං අපස්සනෙතා ආසනං වාචං නිව්ඨා රෙසිං:-"අග්ගොගමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨොගමස්මි ලොකස්ස සෙට්ඨො ගමස්මි ලොකස්සා"ති. b එවං සමපිත්තස්සාපි මයහං අභිවාදනාදිරහො පුග්ගලො නඤ්ඤි, ස්වාහං ඉද්දති සබ්බඤ්ඤාතං පනෙතා තං අභිවාදෙය්‍යං වා-පෙ-ආසනෙන වා නිවනෙතය්‍යං, තස්මා නං බ්‍රාහ්මණ මා තථා ගතෙ එවරුපං නිපච්ච³කාරං පඨමිත්ථ, යං හි බ්‍රාහ්මණ තථාගතො අභිවාදෙය්‍යං වා-පෙ-ආසනෙන වා නිවනෙතය්‍යං, බ්‍රද්ධාපි තස්ස පුග්ගලස්ස රත්තිපරියොසානෙ පරිපාකසිථිලබ්බිතං වණො පමුත්තතාල එලම්ච භිවතො පච්ඡජ්ජනා සගසෙව භූමියං විපනෙතය්‍යති.

a. මජ්ඣිමනිකාය-සවමසුත්තං.

b. දීඝනිකාය-මහාප සුත්තං.

1. සී. නවයුගි-බ්‍රහ්මාති.

2. සී. I II & III. අනුත්තමෙව.

3. සා. ම & සී I වා-සී II මො.

4. සී. III. නිපච්චො.

5. ම & III උත්තරංසිමුඛො.

6. සී. I & II. විතිකාරෙ.

7. ම දසසගස්සි-සා. දසසගස්ස.

එව. වුහෙතපි බ්‍රාහ්මණෝ දුපසඤ්ඤානාය තථාගතස්ස ලොක ජෙට්ඨභාවං අසලලකෙකිනෙතා නෙවලං තං වචනං අසභමානො ආහ:- අරසරුපො භවං ගොනමොති. අයං කීරස්ස අධිපායො:- යං ලොකෙ අභිවාදනපව්‍රවිඨානඅඤ්ඤාලිකමහාමිතිකමමං සාමග්ගරසොති වුච්චති, තං ගොනො ගොතමස්ස නච්චි, තස්මා අරසරුපො භවං ගොනමො අරසජාතිකො අරසසභාවොති.

අරස්ස භගවා විතතමුදුභාවජනනත්ථං උජුපිපච්චනීකභාවං පරි හරතොතො අඤ්ඤාථා තස්ස වචනස්සත්ථං අත්තනි සඤ්ඤෙතොතො^a අච්චි ඛෙවස බ්‍රාහ්මණෝ ජෙට්ඨායො^b”ති ආදිමාත. තත්ථ ජෙට්ඨායොති කාරණං; අයං හි පරියායසද්දො දෙසනාවාරකාරණෙසු වත්තති. “මඩ්පිණ්ඩික පරියායොනෙව නං ධාරෙති”ති¹ ආදිසු හි එය දෙසනායං වත්තති. “කස්ස නුඛො ආනඤ්ඤා අජ්ජ පරියායො හිකුක්ඛෙයො ඔවදිතු”තති^b ආදිසු වාරෙ. “සාධු භනෙත භගවා අඤ්ඤං පරියායං ආවිකකිතු, යථායං හිකුක්ඛසෙකො අඤ්ඤාය සණ්ඨගෙය්‍යා”ති ආදිසු කාරණං. ස්වායං ඉධ කාරණෙ වත්තති. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො දඨමිඤ්ඤා:- අච්චි ඛො බ්‍රාහ්මණ එතං කාරණං, යෙන කාරණෙන මං අරස රුපො භවං ගොනමොති වදමානො පුග්ගලො සමමා වදෙය්‍ය, අපිතථවාදීති සඬ්ඛං ගවෙජ්ඤ්‍යා; කතමො පන සොති? සෙ ජෙන බ්‍රාහ්මණෝ රුපරසා-පෙ-පොඨමිඤ්ඤා; නෙ කථානතස්ස පඨි ඤාති, කීං වුත්තං හොති? සෙ නෙ ජතිවසෙන වා උපපත්ති වසෙන වා සෙට්ඨසමමනානමපි පුජුජ්ජනානං රුපාරමමණාදීනි අස්සා දෙනතානං අභිනඤ්ඤානානං රජ්ජනානං උපපජ්ජනති කාම සුඛස්සාදසඬ්ඛානා රුපරසා සද්දරසා ගකිරසා රසරසා පොඨමිඤ්ඤා රසා, සෙ ඉමං ලොකං ගිවාය ඔක්ඛිනා විය ආවිඤ්ඤාති, වත්ථා රමමණාදියාමග්ගිසඤ්ඤා උපපනතතො සාමග්ගිරසාති වුච්චතති, නෙ සෙඤ්ඤි තථාගතස්ස පඨිණා. මයං පඨිණාති වත්තසෙඤ්ඤි මමං කාරෙන අත්තානං අනුකම්පනො ධම්මං දෙසෙති. දෙසනාවිලාසො වා එස භගවතො. තත්ථ ජෙට්ඨායොති විතතසත්තානතො විගතා ජභිතා වා; එතස්මිං පනත්ථ කාරණෙ සාමිච්චනං දඨමිඤ්ඤං. අරිය මග්ගසංයෝන උච්ච්ඡන්තං තණ්හාවිජ්ජාමයං මුලමෙතෙසත්ති=උච්ච්ඡන්ත මුලා. තාලවජු විය නෙසං වජු කතනති=තාලාමඤ්ඤානා. යථා හි තාලරුකඛං සමුලං උධාරිකා තස්ස වජුමත්තෙත තස්මිං පදෙසෙ කතෙ න පුන තස්ස තාලස්ස උපපත්ති පඤ්ඤායති, එවං අරිය මග්ගසංයෝන සමුලෙ රුපාදිරසෙ උධාරිකා නෙසං පුඤ්ඤ උපපත්ත පුඤ්ඤාවෙන වජුමත්තෙත විතතසත්තානෙ කතෙ සෙඤ්ඤි හෙ තාලාවජුකතාති වුච්චතති. අවිරුලුඛිධමමතො වා මත්ථකච්ඡන්ත තාලො විය කතාති=තාලාවජුකතා. යස්මා පන එවං තාලාවජුකතා අනභාව¹ කතා හොති, යථා නෙසං පච්ඡා භාවො න හොති,

a. මජ්ඣිමනි-මඩ්පිණ්ඩිකසුත්තං. b. තඨසපායජිකසදුත. 1. ම. 1 අතභාවි.

නිජා කතා හොඳයි. තමා ආග- අනිභාවිකතායී; අය තෙක් පදවේදය: අනු අභාවං කතා=අනභාවකතා. “අනභාවිතතා”කිපි පාඨය, තමා අනු අභාවං ගතානි අපේයා. තම පදවේදය අනු අභාවං ගතා=අනභාවගතානි, යථා අනු අවේරියා=අනවේරියානි. ආයතීං අනුසාදධම්මානි අනාගතෙ අනුපාඨනකභවා. ගෙ හි අභාවධ්වනා, තෙ පුන කථං උපාඨයානි?තෙතාග:—“අනභාවගතා ආයතීං අනුපාදධම්මා”නි. අයං භො බ්‍රාහ්මණ පටිශාසයානි ඉදං භො බ්‍රාහ්මණ කාරණං ගෙන මං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය “අරය රුපො සමණො ගොතමො”නි. භො ව භො යං භො සන්ධාය වදෙසීති යඤ්චි භො නිං සන්ධාය වදෙසි, භො පටියාසො න හොති. කමා පන හගවා එවමාග. නනු එවං වුතෙන යො බ්‍රාහ්මණෙන වුතෙනා සාමග්ගිරසො තමා අත්තනි විජ්ජානතා අනුඤ්ඤාතා හොතීති? වුච්චතෙ: න හොති, යො හි නං සාමග්ගිරසං කාතුං හඤ්ඤා හුතා න කරොති, යො තදභාවෙන අරහරුපොති වත්තඤ්ඤා හවෙය්‍ය. හගවා පන අහඤ්ඤා ව නං කාතුං, තෙනායං කරණෙ අහඤ්ඤාං පතාගෙනොතා ආග “නො ව භො යං නිං සන්ධාය වදෙසී”නි. යං පටියායං සන්ධාය නිං මං අරහරුපොති වදෙසි, යො අමෙතසු නෙව වත්තඤ්ඤානි.

එවි. බ්‍රාහ්මණෝ අත්තනා අභිපෙතං අරසරූපතං ආරෝ
පෙත්තුං අසන්නානෙතා අථාපරං. නිශ්ඛ්‍යාණො හවි. ශෝකමොති
ආදිමාහ. සබ්බපරියායෙසු වේරී වුත්තනායෙනෙව යොජනාක්කමි.
විදිනා සක්කාය භාසිතමරී. එවි. වෙදිතබ්බං. බ්‍රාහ්මණෝ තමෙව
විශොවුද්ධානං අභිවාදනමමාදි. ලොකෙ සාමග්ගිපරිභොගොති
මඤ්ඤමානො තදභාවෙන භගවත්තං. නිශ්ඛ්‍යාණොති ආග. භගවා
ග්ගායං රූපාදිසු සත්තානං ජ්ඣුදාගපරිභොගො තදභාවං අත්තනී
සමපක්ඛමානො අපරං පරියායං අනුත්තාති.

සුභ බ්‍රහ්මණයා යං ලොකෙ වයොප්‍රධානං අභිවාදනාදිකුලකම්බු
 වාරකම්බං ලොකියා කරොන්ති, තස්‍ය අකීරියං සම්පන්නමානො හත
 වන්තං අකිණිසමාදෘජී ආත. හතවා පන යත්තා කායද්‍රව්වරිතාදීනං
 අකීරියං වදන්ති, තත්තා තං අකීරියවාදං අත්තන්ති සම්පන්නමානො අපරං
 පරියායං අනුජ්‍යන්ති. තස්‍ය ව ඤායද්‍රව්වරිතන්ති පාණොතිපානඅදින්නා
 දුනම්ච්ඡාචාරවෙනනා වෙදිතඤ්ඤා. චම්බුච්චරිතන්ති ක්‍රියාවාදපිසුණ
 වාච්චරුඤ්ඤාවාච්චසම්පන්නා වෙදිතඤ්ඤා. මනොද්‍රව්වරිතන්ති
 අභිකිංචනාපාදම්ච්ඡාදිවිසයො වෙදිතඤ්ඤා. යපෙනා නෙ ධරෙව අව
 සෙය්‍යා අකුලධම්මො අනෙකම්චිතා පාපකා අකුසලා ධම්මාති
 වෙදිතඤ්ඤා.

පුත්‍ර ප්‍රාග්ධනෝ නමෙව් අතිවාදනාදිකමං. හගවති අපසංකනොනා
ඉමං. ආගම අයං. ළොකතනාති ළොකපවෙශී උච්ඡර්තීති මඤ්ඤ
මානො හගවන්තං. උච්චේදමාඤ්ඤති ආහං. හගවා පන යමාං අවධිසු

ලොභසහගතවිනේශානු උපපජ්ජානායා පඤ්ඤාමගුණිකරාගසා
විසු අකුසලවිනේශානු උපපජ්ජානායාදෙසසා ව අනායාමිමග්ගෙන
උචේදං වදති, සංඛාදාකුසලසංගතවසා පන නිරවසෙසසා මොහසා
අරහත්තමග්ගෙන උචේදං වදති, ඵෙපඤ්ඤා නෙ තසො අවසෙසානං
පාපසානං අකුසලානං ධම්මානං යථානුරූපං වතුහි මග්ගෙහි
උචේදං වදති, තස්මා තං උචේදදවාදං අත්තති සමපසාමානො
අපරං පරියායං අනුජානාති.

පුත ප්‍රාහමණො ජිගුච්ඡති මඤ්ඤාද සමණො ගොතමො ඉදං
වසොවුද්ධානං අභිවාදනාදිකුලසමුද්ධාරකමං, තෙන තං න
කරොතිහි මඤ්ඤාමානො හගවන්තං ජෙගුච්ඡති ආහ. හගවා පන
යස්මා ජිගුච්ඡති කායදුච්චරිතාදිහි, කිං චුත්තං හොති? යඤ්ච තිවිධං
කායදුච්චරිතං යඤ්ච වතුබ්බිධං වච්චුච්චරිතං යඤ්ච තිවිධං මනො
දුච්චරිතං යා ව ඵෙපඤ්ඤා තානි දුච්චරිතානි අවසෙසානං ලාමකවේදන
භාසනානි අසකාසලලසම්භූතවේදන අකුසලානි ධම්මානං සමාපතති
සමාපජ්ජනා සමධිතිභාසවා, තං සංඛාරි ගුරං විය මණ්ඩනකර්මසො
පුරිසො ජිගුච්ඡති හිරිසති, තස්මා තං ජෙගුච්ඡතං අත්තති සමපසා
මානො අපරං පරියායං අනුජානාති. තස්ස කායදුච්චරිතෙතනාති
උපසොගසෙසි කරණවචනං දධිබ්බං.

පුත ප්‍රාහමණො තමෙව අභිවාදනාදිකමං හගවති අපසානෙනා
අයං ඉමං ලොකජෙට්ඨකකමං විනෙති විනාසෙති, අරථා යස්මා
එතං සාම්පිකමං න කරොති, තස්මා අයං විනේශකො නිග්ගණ්ඨි
තමෙහිහි මඤ්ඤාමානො හගවන්තං මෙඤ්ඤිකොති ආහ. තත්‍රායං
පද්ධතො:- විනාසෙති-විනාසො, විනාසෙතිහි චුත්තං හොති. විනාසො
එව=වේදනාසිකො, විනාසො වා අරහතීහි=වේදනාසිකො, නිග්ගණං අරහතීහි
චුත්තං හොති. හගවා පන යස්මා රාභාදිනං විනාසාය වූපසමාය
ධම්මං දෙසෙති, තස්මා වේදනාසිකො හොති. අයමෙව වේදනී පද්ධතො,
විනාසාය ධම්මං දෙසෙතිහි=වේදනාසිකො. විචිත්‍රා හි තද්ධිතචුත්තා,
ය්වායං තං වේදනාසිකානං අත්තති සමපසාමානො අපරං පරියායං
අනුජානාති.

පුත ප්‍රාහමණො යස්මා අභිවාදනාදිහි සාම්පිකමානාති කරොන්තා
වසොවුද්ධො නොසෙතති හාසෙතති, අකසෙතන්තා පන තාපෙතති විසෙ
සෙතති දෙමතස්සං නෙසං උපපාදෙතති, හගවා ව තානි න කරොති,
තස්මා අයං වසොවුද්ධො තපතීහි මඤ්ඤාමානො සපුරිසාවාරවිරහිතන්තා
වා කපණපුරිසො අයතති මඤ්ඤාමානො හගවන්තං කපණසිති ආහ.
තත්‍රායං පද්ධතො:- තපතීහි=තපො, රෙසෙති විසෙසෙතිහි චුත්තං
හොති. සාම්පිකමානකරණසෙසං නාමං; තපො අස්ස අප්පිති=තපසි.
දුතිසෙ අස්ථිවිකපෙත වාසාදිනාති අවිවාසෙතො ලොසක කපණපුරිසො
තපසිතිහි වුච්චති. හගවා පන සෙ අකුසලා ධම්මා ලොකං තපන්තො
තපතීයාති වුච්චතති, තෙසං හි පඨිණ්ඨතා යස්මා තපසිති හබ්බං.

ගණනා, තත්‍වයා නං තපස්සිතං අත්තනි ගම්පසාමානො අපරං පරියාසං අනුජනාති. තත්‍රායං පදෙය්‍යා:- තපනතීති=තපා, අකුසලානං ධම්මා නමෙතං අභිවචනං වුත්තමපි හෙතං: “ඉධ තපාති පෙච්ච තපාති”තී තරායං නෙ තපෙ අසි නිරසි පසාසි විධිංගෙසිති=තපස්සි.

පුන වුත්තමණො තං අභිවාදනාදිකම්මං දෙවලොකගඤ්ඤා ගම්පනතියා දෙවලොකපටිගඤ්ඤාපටිලාභාය සංවත්තනීති මඤ්ඤා මානො හගවති වස්ස අභාවං දිස්වා හගවත්තං අපගමෙතොති ආහ. කොඨවගෙත වා හගවතො මාතුකුච්ඡිත්ථිං පටිගඤ්ඤාගණ දෙසං දසෙන්නොති එවමාහ. තත්‍රායං පදෙය්‍යා:- ගඤ්ඤො අපගමෙතොති= අපගමෙතො, අහමෙතො දෙවලොකුපපත්තිං පාපුණිතුනති අභිප්පායො. ගීතො වා ගමෙතො අසායාති=අපගමෙතො, දෙවලොකගඤ්ඤාපටිලාභායා ආයති. නිත්තමපටිලාභායාගීති, ගීතො වාස්ස මාතුකුච්ඡිත්ථිං ගඤ්ඤාගො අසොසීති අභිප්පායො. හගවතො පන යමො ආයතිං ගඤ්ඤෙය්‍යා අපගතො, තත්‍වො සො තං අපගමෙතං අත්තනි ගම්පසා මානො අපරං පරියාසං අනුජනාති. තත්‍ර ව “යස්ස ඛො වුත්තමණ ආයතිං ගඤ්ඤෙය්‍යා පුනත්තමාගීතිබ්බතති පඨිණ්”ති එතෙතං පදනං එවමෙය්‍යා දව්ඨෙය්‍යා:- වුත්තමණ යස්ස පුග්ගලස්ස අනාගතෙ ගඤ්ඤෙය්‍යා පුනත්තමෙ ව අභිනිබ්බතති අනුත්තරෙන මග්ගෙන විත්තකාරණත්තා පඨිණ්. ගඤ්ඤෙය්‍යාගතණෙන වෙය්ථ ජලාමුජා යොති ගතිතා. පුනත්තමාගීතිබ්බතතිගතණෙන ඉතරා තිස්සොපි. අපිච ගඤ්ඤා ගෙය්‍යා=ගඤ්ඤෙය්‍යා, පුනත්තමො එව අභිනිබ්බතති= පුනත්තමාගීතිබ්බතති එවමෙය්‍යා දෙය්‍යා දව්ඨෙය්‍යා. යමා ව විඤ්ඤාණධම්මීති වුත්තමපි න විඤ්ඤාණෙනා අඤ්ඤා සීති අථී, එවම්ධාපි න ගඤ්ඤො අඤ්ඤා ගෙය්‍යා වෙදිතමො. අභිනිබ්බතති ව නාම යමො පුනත්තමතුනාපි අපුනත්තමතුනාපි අථී, ඉධ ව පුනත්තමතුනා අභිප්පොතො. තත්‍වො වුත්තං. “පුනත්තමො එව අභිනිබ්බතති=පුනත්තමාගීතිබ්බතති”ති.

එව. ආගතකාලතො පට්ඨාය අරහරුපආදීති අට්ඨති අනෙකාග වඤ්ඤි අනෙකාගත්තමපි වුත්තමණ. හගවා ධම්මස්සගේ ධම්මරුඤ්ඤාමි තරාගතො අනුකම්පා’ සිතලෙනෙව වක්ඛුතා ඔලො කෙතොතා යං ධම්මධාතුං පටිපිට්ඨිතා දෙගනාවිලාසපාතොතො හොති, තස්සා ධම්මධාතුයා පුපාටිවිධානතා විගතවිලාසකෙ අත්තලිකෙති ගම්බතුගතතො පුණ්ණවසෙදා විග රදකාලෙ සුරියො විග ව වුත්තමණස්ස හදගකිකාරං විධිමනොතො තාතිසෙව අනෙකාගවඤ්ඤි තෙන තෙන පරියාසෙන අඤ්ඤා දසෙය්‍යා පුනපි අත්තතො කරුණා විපාරං අට්ඨති ලොකධම්මෙති අකම්මියමාපෙත පටිලභං තාදිගුණ ලක්ඛණං පඨවිගම්මත්තං අකුපාධම්මකඤ්ඤා පසාසෙන්නො-අයං වුත්තමණො කෙවලං පලිතසිරිධම්මකත්තමලිත්තමවතාදීති අත්තතො

වුද්ධිභාවං සඤ්ජානාති, නො ව බො ජිනාති අත්තානං ජිතිසා අනුගතං ජරාය අනුසවං ව්‍යාධිනා අභිභූතං මරණෙන අබ්‍යාගතං චට්ඨබාණ්ණුභූතං අජ්ජ මරිතා පුත සොච උත්තානසයනදරකභාව ගමනියං, මහනෙත්ත බො පන උසාහෙන මම සනතිකං ආගතො, තදස්ස ආගමනං සාත්ථකං හොතුති විනෙතනිං ඉමස්මි. ලොකෙ අත්තනො අපප්පිමං පුරෙජිතභාවං දස්සෙතො සෙසොථාපි මුහුමණාති ආදිනා නයෙන බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනං වජේසි.

තත්ථ සෙසොථාති ඔපමෙස්ථ නිපාතො; අපිති සමිභාවනස්ථ; උභයෙනාපි යථා නාම බ්‍රාහ්මණාති දස්සෙති. **කුකකුට්ඨො අණ්ඩාති අට්ඨ වා දස චං මාදස චාති එත්ථ පන කිඤ්චාපි කුකකුට්ඨො** වුත්තප්පකාරතො උභාධිකානිපි අණ්ඩාති හොනති, අථබො වචන සිලිට්ඨතාය එවං වුත්තනති වෙදිතබ්බං. එවං හි ලොකෙ සිලිට්ඨං වචනං හොති. **කානිසසුති තාති අසපු; හවෙසසුති වුත්තං හොති. කුකකුට්ඨො සම්මා අධිසයිතානිති** තාය ජනෙත්තියා කුකකුට්ඨො පකෙච්ච පසාරෙතා තෙසං උපරි සයනතියා සමො අධිසයිතානි; **සම්මා ජේතෙදිතානිති** කාලෙන කාලං උතුං ගාභාපෙත්තියා පුට්ඨි සමන්තතො සෙදිතානි; උසම්කතානිති වුත්තං හොති. **සම්මා ජේතාපිතානිති** කාලෙන කාලං පුට්ඨි සමන්තතො භාවිතානි; **කුකකුට්ඨො** ගාභාපිතානිති වුත්තං හොති. ඉදුනි යසො තාය කුකකුට්ඨො එවං තීඨි පසාරෙති තාති අණ්ඩාති පරිපාලියමානානි න පුතීති හොනති, යොපි තෙසං අලලසිනෙතො, සො පරියාදුතං ගච්ඡති, කපාලං තනුකං හොති, පාදනබසිඬා ව මුඛතුණ්ඩකඤ්ච බරං හොති, කුකකුට්ඨපොතකා පරිණාමං ගච්ඡති, කපාලස්ස තනුකතතා බසිද්ධා ආලොකො අනෙතා පඤ්ඤායති, අථ තෙ කුකකුට්ඨපොතකා “චිරං වත මයං සංකුචිතහත්ථපාදු සමිඬො සසිමහ, අයං ච බසි ආලොකො දිස්සති, එත්ථදුනි නො සුඛවිහාරෙහ භවිස්සති”ති නික්ඛම්තුකාමා හුන්වා කපාලං පාදෙන පහරති, ගිට්ඨං පසාරෙති, තතො තං කපාලං වෙඩා භිජ්ජති, කුකකුට්ඨපොතකා පකෙච්ච විබුන්තතා තංබණ්ණානුරූපං විරවන්තා නික්ඛ මනති. එවං නික්ඛමනානඤ්ච තෙසං යො පඨමතරං නික්ඛමති, සො ජෙට්ඨොති වුච්චති. තස්මා භගවා තාය උපමාය අත්තනො ජෙට්ඨභාවං සාධෙතුකාමො බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡති:- “යො නුඃථා ගෙසං. **කුකකුට්ඨොපකානං -ගෙ- කිහති ස්වාස්ස වචනිසො?**”ති. තත්ථ **කුකකුට්ඨොපකානං** කුකකුට්ඨපොතකානං; **කිහති ස්වාස්ස වචනි** යොති යො කිහති වචනියො අස්ස, කිහති වත්තබ්බො හවෙසා ජෙට්ඨො වා කතිට්ඨො වාති; සෙසං උත්තානස්මෙව. තතො බ්‍රාහ්මණො ආහ:- **ජෙට්ඨානිස්ස ගො ගොගාම වචනිසොති.** හො ගොතම ගො ජෙට්ඨො ඉති අස්ස වචනියො. කස්මා ඉති චෝ යො හි නොසං ජෙට්ඨාති. යස්මා ගො තෙසං වුද්ධිතරොති අස්ථො.

නෙත අණඛානං අසුතිභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ඛානුපස්සනාසමපාදනෙන විපස්සනාඤ්ඤාස්ස අපරිභාණී, කුසලා පියා තිව්ඛකිරියාකරණෙන අණඛානං අලලසිනෙතපරියාදනං විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ඛානුපස්සනාසමපාදනෙන භවත්ත යානුගතනිකතභිසිනෙතපරියාදනං. කුසලාපියා තිව්ඛකිරියාකරණෙන අණඛකපාලානං තනුභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව් ඛානුපස්සනාසමපාදනෙන අවිජ්ජාසංකොඤ්ඤා තනුභාවො, කුසලා පියා තිව්ඛකිරියාකරණෙන කුසලාවච්ඡාපකස්ස පාදනබිභූණඛානං ථද්ධබරභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ඛානුපස්සනා සමපාදනෙන විපස්සනාඤ්ඤාස්ස භික්ඛබරවිප්පසනනසුරභාවො, කුසලා පියා තිව්ඛකිරියාකරණෙන කුසලාවච්ඡාපකස්ස පරිණාමකාලො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ඛානුපස්සනාසමපාදනෙන විපස්සනාඤ්ඤාස්ස පරිණාම¹ කාලො වඩ්ඪිතකාලො ගඤ්ඤගණකාලො වෙදිතබ්බො. තෙනා කුසලාපියා තිව්ඛකිරියාකරණෙන කුසලාවච්ඡා පකස්ස පාදනබිසිඛාය වා මුඛභූණඛකෙන වා අණ්ඨකොඤ්ඤා පදලෙඛා පකෙඛ පථොවෙඛා සොඤ්ඤා අභිනිබ්බිද්² කාලො විය බොධිසත්ත භූතස්ස³ භගවතො තිව්ඛානුපස්සනාසමපාදනෙන විපස්සනාඤ්ඤා⁴ ගඤ්ඤා ගණපෙඛා අසුපුඤ්ඤාධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාසං කොඤ්ඤා පදලෙඛා අභිඤ්ඤාපකෙඛ පථොවෙඛා සොඤ්ඤා සකල මුද්ධගුණසම්පන්නකාලො වෙදිතබ්බො. ස්වාභාවික ජෙට්ඨා ජෙට්ඨා ලොකස්සාති සො අහං බ්‍රාහ්මණ් සථා තෙසං කුසලාව පොතකානං පඨමතරං අණ්ඨකොඤ්ඤා පදලෙඛා අභිනිබ්බිතො⁵ කුසලාවපොතකො ජෙට්ඨා හොති, එවං අවිජ්ජාගතාය පජාය තං අවිජ්ජාසංකොඤ්ඤා පදලෙඛා පඨමතරං අරියාය ජාතියා ජාතතො ජෙට්ඨා මුද්ධගුණරොති සම්මං ගතො, සම්මගුණෙති පන අප්පට්ඨ සමත්තො සෙට්ඨාති.

එවං භගවා අත්තනො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස පකාසෙඤ්ඤා ඉද්දති යාය පටිපදාය තං අධිගතො තං පටිපදං පුඤ්ඤාගතොපභූති දසෙස්සානු:- ආරද්ධං ඔබ්බං සනි මෙ බ්‍රාහ්මණ්ඤාති ආදි මාහ. ඉමං වා භගවතො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමෙවමුප්පනාන:- කාය නුඛො පටිපදාය ඉමං පතෙතාති? තස්ස චිත්තමඤ්ඤාය ඉමායාහං පටිපදාය ඉමං අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පතෙතාති දසෙස්සනො එවමාහ. තත්ථ ආරද්ධං ඔබ්බං සනි මෙ බ්‍රාහ්මණ් විජියං අහොසිති බ්‍රාහ්මණ න මය අයං අනුත්තරො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවො කුසිනෙන මුඛස්සාතිනා භාරද්ධි කායෙන වික්ඛිත්තචිත්තෙන අධිගතො, අපිව බො තද්ධිගමාය

1. ම: පරිපාක.

3. මු: ඔ. I. III & සා. තස්ස.

2. මු: අභිනිබ්බජ්ජන-සා.ම. ම අභිනිබ්බිද. 4. මු: ඤාණස්ස-ම. ඤාණ.

5. මු: අභිනිබ්බිතො-ම. අභිනිබ්බිද.

ආරඬාං ඛො පන මෙ විරියං අහොසි, ඛොධිමහෙකි¹ නිසින්නතන
 මයා චතුරඛතසමන්නාගතං විරියං ආරඬාං අහොසි, පග්ගතිනං අසි
 පිලප්පවත්තිතනති චුත්තං හොති. ආරඬානායෙව ච මෙ නං
 අසලිලිනං අහොසි. න කෙවලඤ්ච විරියමෙව, සතිපි මෙ ආරම
 භොගිමුඛිභාවෙන උපෙසිතා අහොසි. උපෙසිතතනා එව ච
 අසමිමුඛා;² පග්ගදො; කායොති³ කායචිත්තපග්ගදායෙහි කායොපි
 මෙ පග්ගදො; අහොසි; තස්ස යසමා නාමිකායෙ පග්ගදො රූප
 කායොපි පග්ගදොයෙව හොති, තසමා නාමිකායො රූපකායොති
 අපිසෙසෙහිව පග්ගදො; කායොති චුත්තං. අසාරඛොති සො ච
 ඛො පග්ගදානායෙව අසාරදො; විගතදර්ශොති චුත්තං හොති.
 සමාතිනං විනානං ඵකග්ගනති විතතමපි මෙ සමා ආතිතං සුචිපිතං⁴
 අපිතං. විස අහොසි; සමාතිතතනා එව ච එකග්ගං අවලං නිප්පද
 නනති.⁵ එතතාවතා කිංනස්ස පුබ්බිගාගපපිපදා කපිතා හොති.

ඉදුති ඉමාය පටිපදාය අධිගතං පඨමං කිංනං ආදිං කන්ධා
 විජ්ජාත්තසපරියොසානං විසෙසං දස්සෙන්නා සො මො අහනති
 ආදිමාග. තස්ස විවිචෙවච කාමෙහි විවිචච අකුසලෙහි ඛමෙමහිති
 ආදිනං කිඤ්චාපි “තස්ස කතමෙ කාමා? - ජජ්ජෙ කාමො, රුහො
 කාමො, ජජ්ජරාහො කාමො, සඛකප්පො කාමො, රුහො කාමො, සඛකප්ප
 රුහො කාමො, ඉමෙ වුච්චනති කාමා. තස්ස කතමෙ අකුසලා ඛමො? -
 කාමච්ජජ්ජෙ - පෙ - විවිකිච්ජා, ඉමෙ වුච්චනති අකුසලා ඛමො. ඉති
 ඉමෙහි ව කාමෙහි ඉමෙහි ච අකුසලෙහි ඛමෙමහි විවිචෙන්නා හොති පටි
 විචෙන්නා, තෙන වුච්චති: විවිචෙවච කාමෙහි විවිචච අකුසලෙහි
 ඛමෙමහි”ති ආදිනා නායෙන විභවෙහි යෙව අස්ථා වුචෙන්නා. තථාපි
 අඛංකරානායං විනා න සුච්චි පාකවො හොති. අඛංකරානායෙනෙව නං
 පකාසසිස්සාමි. සෙය්‍යපීදං? - විවිචෙවච කාමෙහි කාමෙහි විවිචිත්තා
 විනා හුත්වා අපසකකිත්තා; යො පනායමෙත්ථ එවකායෙ, සො නිස
 මසොති චෙදිතබ්බො, යසමා ච නිසමසො, තසමා තසමි. පඨමං
 කිංනං උපසමපජ්ජ විහරණසමයෙ අවිජ්ජමානානමපි කාමානං
 තස්ස පඨමජ්ඣානස්ස පටිපක්ඛිභාවං කාමපරිච්චාගෙනෙව වස්ස අධි
 ගමං දීපෙති. කථං? “විවිචෙවච කාමෙහි”ති එවං හි නිසමෙ කසිර
 මානෙ⁶ ඉදං පඤ්ඤායති: නුතමස්ස⁷ කිංනස්ස කාමා පටිපක්ඛිභා,
 යෙසු සති ඉදං නප්පවත්තති, අකිකායෙ සති පදීපො විස, තෙසං
 පරිච්චාගෙනෙව වස්ස අධිගමො හොති, ඔරිමතිරපරිච්චාගෙනා පාරිම
 තීරස්සෙව, තසමා නිසමං කරෙතිති. තස්ස සිඤ්ඤා: - කසමා පනෙස
 පුබ්බපදෙයෙව වුචෙන්නා න උත්තරපදෙ?, කිං අකුසලෙහි ඛමෙමහි

1. සෘ. මං. 2. සුච්චිපිතං.
 2. සෘ. අපමුඛා. සි. I.II.III. & මු අපමුඛා. 5. සි. කිපථකුත්ති.
 3. ම. සි. I.II.III. & මු. කායො අසාරඛො. 6. සෘ. & ම. කර්මමාසො.
 7. සෘ. නුතිමෙසා, ම. තතමෙසො.

අවිච්චාවාසී ක්‍රියානං උපසම්පජ්ජන් විහරෙය්‍යාති? න චො පනෙනං එවං දට්ඨං. තනතිස්සරණෙනා හි පුබ්බපදෙ එස¹ වුතෙනා. කාමධාතුසමචික්කමනනො හි කාමරුහපට්ඨකමනො ච ඉදං ක්‍රියානං කාමානමෙව නිස්සරණං. යථාත:- “කාමානමෙනං නිස්සරණං යදිදං නෙකමිම”නති. උත්තරපදෙපි පන යථා² “ඉමෙව භික්ඛවෙ(පඨමො) සමණො ඉධ දුතියො සමණො”ති³, එත් එවකායො ආනෙය්‍යා වුච්චති එවං වතනෙකො. න හි සක්කා ඉතො අඤ්ඤාසිපි නිවරණ සම්බන්ධෙන හි අකුසලධර්මෙහි අවිච්චව ක්‍රියානං උපසම්පජ්ජන් විහරිතුං, තස්මා “විච්චෙව කාමෙහි විච්චෙව අකුසලෙහි ධර්මෙහි”ති එවං පදවයෙපි එස දට්ඨං. පදවයෙපි ච කිංඤ්චාපි “විච්චා”ති ඉමිනා සාධාරණවචනෙන තදබ්‍රහ්මවිච්චෙකාදයො කාය⁴ විචෙවකාදයො ච සමෙකපි විචෙකා සමිගතං ගච්ඡන්ති, තථාපි කායවිචෙකො විතතවිචෙකො වික්කමිණවිචෙකොති තයො එව ඉධ දට්ඨං. “කාමෙහි”ති ඉමිනා පන පදෙන යෙ ව නිදද්දසෙ “කතමෙ වජ්ඣකාමා-මනාපියා රූපා”ති⁵ ආදිනා නයෙන වජ්ඣකාමා වුත්තා, යෙ ව තයෙත්ථ විගමෙග ච “ඡන්දො කාමො”ති ආදිනා නයෙන කිලෙසකාමා වුත්තා, තෙ සමෙකපි සමිගතො ඉමෙව දට්ඨං. එවං හි සති “විච්චෙව කාමෙහි”ති වජ්ඣකාමෙහිපි විච්චෙවති අයෙත්ථ සුජ්ජති. තෙන කායවිචෙකො වුතෙනා හොති.

විච්චව අකුසලෙහි ධර්මෙහි කිලෙසකාමෙහි සමිගත ලෙහි⁶ වා විච්චාති අයෙත්ථ සුජ්ජති. තෙන විතතවිචෙකො වුතෙනා හොති. පුරිමෙන චෙත්ථ වජ්ඣකාමෙහි විචෙකවචනනො යෙව කාමසුඛපරිච්චානො, දුතියෙන කිලෙසකාමෙහි විචෙකවචනනො නෙකමිමසුඛපරිත්තනො විභාවිතො හොති. එවං වජ්ඣකාමකිලෙස කාමවිචෙකවචනනො යෙව ච එතෙසං පඨමෙන සංකිලෙස වජ්ඣප්ප හාණං, දුතියෙන සංකිලෙසප්පහාණං, පඨමෙන ලොලභාවස්ස හෙතු පරිච්චානො, දුතියෙන ඛාලභාවස්ස, පඨමෙන ච පයොගසුද්ධි, දුතියෙන ආයසපොයනං විභාවිතං හොතිති විඤ්ඤාතං. එස තාච නයො “කාමෙහි”ති එත් වුත්තකාමෙසු වජ්ඣකාමපකෙකි. කිලෙස කාමපකෙකි පන “ඡන්දො”ති ච “රුහො”ති ච එවමාදිති අනෙකභෙදෙ කාමච්ඡන්දොයෙව කාමොති අධිප්පනො. යො ච අකුසලපරියා පනෙතාපි සමානො “තත්ථ කතමො කාමච්ඡන්දො, කාමො”ති ආදිනා නයෙන විගමෙග ක්‍රියානපට්ඨකමනො විසුං වුතෙනා, කිලෙස කාමතනා වා පුරිමපදෙ වුතෙනා, අකුසලපරියාපනතනා දුතියපදෙ. අනෙකභෙදෙනා වස්ස “කාමනො”ති අවය්‍යා “කාමෙහි”ති වුත්තං. අඤ්ඤාසමිපි ච ධර්මානං අකුසලභාවෙ විජ්ජමානෙ “තත්ථ කතමෙ

1. ම. & ඉ. එව එස.

2. ග්‍රා. පනත.

3. හංසුත්තාභිකාය-මනාවගත.

3. විතත-විසුචිමත.

4. ඉ. & ම. සමිගතාලංකි ධර්මෙහි.

b. මධ්‍යමිමිකාය-වුලභිකාදසුත්ත.

c. කාමසමාය-නිදද්දස.

අකුලා බවම? කාමවිජ්ජා”හි ආදිතා නයෙන විභවෙන උප
 රික්කානබ්බානං. පච්චනිකපටිපක්ඛිභාවදස්සනතො නිවරණානෙව
 වුත්තාති. නිවරණාති භි කිංනබ්බපච්චනිකාති, තෙසං කිංනබ්බා
 නෙව¹ පටිපක්ඛාති, විද්ධංගකාති විභාතකානීති² වුත්තං. හොති.
 යථා³ “සමාධි කාමවිජ්ජාසං පටිපනෙධා, පිති ඛිනාපාදස්ස, විතසෙකා
 පිනම්භිස්ස, සුඛං උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස, විවාරො විවිකිච්ඡායා”ති
 පෙට්කො වුත්තං. එවමෙය් “විවිච්චෙව කාමෙති”ති ඉමිතා
 කාමවිජ්ජාසං විකම්මණවිවෙකො වුත්තො හොති. “විවිච්ච අකුල
 ලෙභි බිමෙමති”ති ඉමිතා පඤ්චනගමි නිවරණානං. අගනිතගත
 ණෙන පන පඨමෙන කාමවිජ්ජාසං, දුතියෙන යෙගනිවරණානං,
 තථා පඨමෙන තීස්ස අකුලමුලෙස්ස පඤ්ඤාමගුණහෙදවිගයස්ස
 ලොභස්ස, දුතියෙන ආභාතවජ්ජහෙදදිවිගයානං දෙදගමොභානං,
 ඔභාදිස්ස වා බිමෙමස්ස-පඨමෙන කාමොඤ්-කාමයොග-කාමාගව-කාමුපා
 දන-අතිරික්කාකායගත-කාමරාග සංයොජ්ජානං, දුතියෙන අවමෙග
 ඔඤ්-යොගාගව-උපාදන-ගත-සංයොජ්ජානං, පඨමෙන ච තණ්හාය
 තංගමපසුත්තකානඤ්ච, දුතියෙන අවිජ්ජාය තංගමපසුත්තකානඤ්ච.
 අපි ච පඨමෙන ලොභසමපසුත්තඅධිවිගතුපාදානං, දුතියෙන
 යෙගානං. චතුත්තං අකුලවිගතුපාදානං. විකම්මණවිවෙකො
 වුත්තො හොතිති වෙදිතසිංඛා. අයං තාව “විවිච්චෙව කාමෙති
 විවිච්ච අකුලලෙභි බිමෙමති”ති එය් අය්පසකාගතා.

එතතාවතා ච පඨමස්ස කිංනස්ස පභාණ්ඩයං දස්සෙත්වා ඉදුනි
 සමායොගභයං දස්සෙන්නො ඝමිසානං ඝමිමාරනාති ආදිමාග. තස්ථ
 විතක්කනං=විතසෙකා; උගතනාති වුත්තං. හොති. ස්වායං ආරම්භෙණ
 විතත්තස්ස අභිනිර්ගපණ්ලක්ඛණො, ආගතනපරියාගනනරණො,
 තථාහි-නෙත යොගාවච්ඡරෙ ආරම්භෙණ. විතක්කාගතං. විතක්කපරි
 යාගතං කණ්ණතීති වුච්චති. ආරම්භෙණ විතත්තස්ස ආගතනපච්ච
 පච්චානො. විවරණං=විවාරෙ; අනුගඤ්චරණාති වුත්තං. හොති.
 ස්වායං ආරම්භොනුමර්ජනලක්ඛණො, තස්ථ සහජාතානුයොජ්ජන
 රණො, විතත්තස්ස අනුප්පාඛිනිනපච්චපච්චානො. ගනෙත්වා ච නෙගං
 කස්ථි අවිජ්ජායොගෙ ඔලාරිකවේධන පුඛිබ්බමවේධන ච ඝණ්ටාහි
 භාතගද්දං විය වෙතයො පඨමාහිනිපාතො විතසෙකා, සුමුච්චේධන
 අනුරවො විය අනුපාඛිනින විවාරෙ, විථාරවා වෙය් විතසෙකා
 පරිථිඤ්ඤානාපො විතත්තස්ස, ආකාශෙ උපාතිතුකාමස්ස පක්ඛිනො
 පක්ඛිවිකේධපො විය පද්මාහිමුඛපාතො විය ච ගනිනුමධිවෙතයො
 භමරස්ස,ගතනවුත්ති විවාරෙ නාහිපරිථිඤ්ඤානාපො විතත්තස්ස,ආකාශෙ
 උපාතිතස්ස පක්ඛිනො පක්ඛිපාසාරණං විය පරික්ඛමනං විය ච පද්මා
 හිමුඛපතිතස්ස භමරස්ස පද්මස්ස උපරිභාගෙ,යො පන නෙගං විගෙගො

1. භා. කිංනබ්බානමෙම. 2. විභාතකානීති “ම ඉ භා” පොත්සෙසු න දිසාති.
 3. භා. ඉ ම තථාහි.

පඨමදුතියස්සානෙන සු පාකථො හොති. ඉති ඉමිනා ච විතසෙකන ඉමිනා ච විචාරෙන සහ වත්තති රුහෙකා විසසුප්පෙන ච එලෙන වාති ඉදං කුන්තං සවිතකකං සවිචාරනති වුච්චති. විහබ්බෙ පන “ඉමිනා ච විතසෙකන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො”ති ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිධානා දෙසනා කතා. අප්පො පන තත්ත්ව ඵලමෙව දද්ධිබ්බො.

විවෙකජනති එස් විවිතති=විවෙකො, නිවරණානං විහමොති¹ අප්පො, විවිතෙතාති වා විවෙකො නිවරණවිවිතෙතා කුන්තසම්පුත්ත ධම්මරසිති අප්පො. තස්මා විවෙකා තස්මිං වා විවෙකෙ ජනනති විවෙකජං.

පිතිසුඛනති එස් පිණයතීති=පිති, සා සම්පියායනලක්ඛණා, කාය චිත්තපිණතරසා එරණරසා වා, ඔදග්ගපච්චිපට්ඨානා. සුඛනං=සුඛං, සුච්ඡු වා බාදති බනනි ච කායචිත්තාබාධනති=සුඛං, තං සාතලක්ඛණං, සම්පසුත්තානං උපමුලාභණරසං, අනුග්ගහපච්චි පට්ඨානං. සතිපි ච නෙසා කත්ථි අවිප්පයොගෙ ඉධාරමණපටි ලාභතුට්ඨි පිති, පටිලඳ්ධිරසානුභවනං සුඛං, යස් පිති තස් සුඛං, යස් සුඛං තස් න නියමනො පිති, සම්ඛාරකඛිකාසමගතිතා පිති, වෙදනාකඛිකාසමගතිතං සුඛං, කන්තාරබිත්තසං වනනතුදක දස්සනසවණෙසු විස පිති, වනව්ජායාපවෙස උදකපරිභොගෙසු විස සුඛං. තස්මිං තස්මිං සමයෙ පාකථොභාවනො වෙතං වුත්තනති වෙදි තබ්බං. අයඤ්ච පිති ඉදඤ්ච සුඛං අස්ස කුන්තස්ස අස්මිං වා කුන්තෙ අප්පිති ඉදං කුන්තං “පිතිසුඛං”නති වුච්චති. අඵවා පිති ච සුඛඤ්ච=පිතිසුඛං, ධම්මවිනායාදයො විස; විවෙකජං පිතිසුඛමස්ස කුන්තස්ස අස්මිං වා කුන්තෙ අප්පිති එවමපි විවෙකජං පිතිසුඛං. යථෙව හි කුන්තං, එවං පිතිසුඛමෙස්ස විවෙකජමෙව හොති, තඤ්චස්ස අප්පිති, තස්මා එකපදෙනෙව “විවෙකජං පිතිසුඛං”නතිපි වත්තුං² යුජ්ජති. විහබ්බෙ පන “ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගත”නති ආදිනා නයෙනෙතං වුත්තං. අප්පො පන තත්ත්ව ඵලමෙව දද්ධිබ්බො.

සමමනති ගණනානුසුඛිනො පඨමං, ඉදං පඨමං සමාපජ්ජ තීතිපි පඨමං; පච්චනිකධමෙව කුප්පෙතීති=කුන්තං, ඉමිනා යොගිනො කුසායනතීති= කුන්තං, පච්චනිකධමෙව දහනති ගොචරං වා විනෙතනතීති අප්පො. සයං වා තං කුසායනි උපනික්ඛායතීති=කුන්තං, තෙනෙව තං උපනික්ඛායනලක්ඛණනති වුච්චති. තදෙතං ආරමඤ්ඤ පනික්ඛානං ලක්ඛණ්ණපනික්ඛානනති දුට්ඨං හොති. තස් ආරමඤ්ඤ පනික්ඛානනති සහ උපවාසෙන අධි සමාපත්තියො වුච්චනති. කස්මා? කසිණාදිආරමඤ්ඤ පනික්ඛායනතො. ලක්ඛණ්ණපනික්ඛානනති විපස්සනාමග්ගඵලානි වුච්චනති. කස්මා? ලක්ඛණ්ණපනික්ඛායනතො. එස් හි විපස්සනා අනිච්චලක්ඛණාදිනි උපනික්ඛායති, විපස්සනාය

උපනිකායකවිමං පන මග්ගෙන සිජ්ඣතීති මග්ගො උක්ඛණ්ණප නිජ්ඣානනති වුවවති. එලං පන නිරෝධස්ස තථලක්ඛණං උපනිජ්ඣා යතීති උක්ඛණ්ණපනිජ්ඣානනති වුවවති. ඉමයම්. පනඥේ ආරම්භණ්ණපනිජ්ඣානනමෙව ක්කිනනති අපිප්පෙතං. එයාහ:- කතමං පන නං ක්කිනං නාම, යං යපිතක්කං යපිවාරං-පෙ-පිතිසුඛනති එවං අප ඥෙහං අරහතීති?, වුවවතෙ: යථා “යධිනො යපරිජනො”ති ආදිසු රූපෙතො ධනඤ්ඤා පරිජනඤ්ඤා අපඤ්ඤා අපඤ්ඤායො න ගොති¹, එවං රූපෙතො විතක්කාදිධමෙව අඤ්ඤා අපඤ්ඤායො නතී. යථා පන සරථා යපතතික්කා ගෙනාති වුතෙත ගෙනධෙතසු එව ගෙනා යමමුති², එවමධි පඤ්ඤා අධෙතසුයෙව ක්කිනයමමුති වෙදි තක්කා. කතමෙසු පඤ්ඤා? විතක්කො විවාරෙ පිති සුඛං විතෙත කග්ගතොති එතෙසු. එතානෙව තිස්ස “යපිතක්කං යපිවාරං”නති ආදිනා නගෙන අධිතභාවෙන වුතතාති. අවුතතතතා එකගතා අධිතං න ගොතීති වෙ? තඤ්ඤා න. කතමා? වුතතතතා එව. සාපි ති විතධෙත “ක්කිනනති විතක්කො විවාරෙ පිති සුඛං විතෙත කග්ගතො”ති එවං වුතතා යෙව. යථා “යපිතක්කං යපිවාරං”නති, එවං “යපිතෙතකග්ගතො”නති ඉධි අවුතෙතපි ඉමිනා විතධිතවිතෙතන විතෙතකග්ගතො අධිතමෙවෙති වෙදිතක්කා. ගෙන ති අධිප්පායෙන භගවතා උදෙසො කතො, සො එව තෙන විතධෙතපි පක්කා සිතොති.

උපමෙපජ්ජාති උපගතනා; පාපුණ්ණිකාති වුතතං ගොති. උපගමො දසිනා වා, නිල්ලාදෙතොති වුතතං ගොති. විතධෙත පන “උප ගමෙපජ්ජාති පරමස්ස ක්කිනස්ස ලාභො පටිලාභො පතති ගමෙපනති පුසනා ගමපුසනා ගමජ්ජිකිරියා උපගමෙපදු”ති වුතතං. තස්සාපි එව මෙවෙය්සා වෙදිතක්කො.

විකාසිනති බොධිමග්ගෙ නිගජ්ජාගම්භාගෙන ඉරියාපට්ඨිතාගෙන ඉති වුතතපාකාරක්කිනගමධිති හුතො අත්තභාවස්ස ඉරියනං වුතති. පාලනං යපනං යාපනං වාරං විහාරං අතීතිල්ලාදෙ සිනති අය්සා. වුතතං ගෙනං විතධෙත:- “විහරතීති ඉරියති වතනති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති, තෙන වුවවති විහරති”ති. කිං පන කතො භගවා ඉමං ක්කිනං උපගමෙපජ්ජ විතා සිති? කමමධානං භාවෙතො. කතරං? ආනාපානසතිකමමධානං. අඤ්ඤාන තදථිකෙන කිං කාතක්කනති? අඤ්ඤානපි එතං වා කමමධානං පඨවිකසිණාදිතං වා අඤ්ඤාතරං භාවෙතක්කං. තෙතං භාවනානගො විසුඤ්ඤාගෙන වුතතනගෙනෙව වෙදිතක්කො. ඉධි පන වුවවමානෙ අතිභාරියං විනාසනිදානං ගොති, තස්මා පාළියා අත්තපා කාසනමත්තමෙව කඤ්ඤොති.

පරමජිකානකථා නිවර්ණා.

විහංගවිවාරණ. වූපසමානි විහංගකයා ව විවාරණ වානි ඉමෙසං. විහංග. වූපසමා සමතිකකමා; දුතිසල්කානකකිණේ අපාතුභාවානි වුත්තං. හොති. තස්ස කිඤ්චාපි දුතිසල්කානෙ සකෙපි පරිමල්කාන ධම්මා න සන්ති, අඤ්ඤායෙව හි පරිමල්කානෙ එසාදයො අඤ්ඤා ඉධි, ඔලාරිකයා පන ඔලාරිකයා අභයා සමතිකකමා පරිමල්කා නතො පරෙසං දුතිසල්කානාදීනං අබිගමො හොතිති දීපනස්ථං. “විහංගවිවාරණ. වූපසමා”ති එවං වුත්තන්ති වෙදිකකිං.

අක්කමානති ඉධි නියමල්කානමධිපොතං; විහංගෙ පන “අක්කමං පච්චතං”ති එත්තකමෙව වුත්තං. යසො පන නිය කල්කයනං අධිපොතං, තස්මා අත්තනි ජාතං අත්තනො සත්තානෙ¹ නිබ්බතනති අයමෙස්ස අපො. සම්පසාදනති සමපසාදනං වුවති සද්ධා; සමපසාදනසොගතො කොනමපි සමපසාදනං, නිලවණ්ණ සොගතො නිලං වස්ථං² විස. යසො වා තං කොනං සමපසාදනසමන්තා ගත්තතා විහංගවිවාරණකාභවූපසමෙනන වෙතො සමපසාදයති, තස්මාපි සමපසාදනති වුත්තං. ඉමසමිඤ්ඤ අස්ථිකපො “සමපසාදනං වෙතසො”ති එවං පදසමකතො වෙදිකකිං. පුරිමසමිං පන අස්ථිකපො “වෙතසො”ති එතං එකොදිභාවෙන සද්ධං යොජෙ තකිං. නත්‍රායං අස්ථියොජනා:- එකො උදෙතීති=එකොදි, විහංග විවාරෙහි අනල්කාරුලුගතො³ අගො සෙවො හුක්කා උදෙතීති අපො, සෙවොපි හි ලොකෙ එකොති වුවති. විහංගවිවාරවිර ගතො⁴ වා එකො අගසායො හුක්කා ඉතිපි වත්තුං වට්ඨති. අථ වා සමපසුත්තධිමෙව උදයතීති⁵=උදි, උච්චාපෙතීති අපො, සෙවොවෙස්සන එකො ව යො උදි වානි=එකොදි, සමාධිසෙත්තං අධිවචනං. ඉති ඉමං එකොදිං භාවෙති වස්සයතීති ඉදං දුතිසල්කානං එකොදිභාවං. යො පනායං එකොදි යසො වෙතසො, න සත්තකා න ජිවසා, තස්මා එතං වෙසසො එකොදිභාවන්ති වුත්තං.

නත්‍ර වායං සද්ධා පරිමල්කානෙපි අප්ථි, අයඤ්ඤ එකොදිනාමකො සමාධි, අථ කස්මා ඉදමෙව සමපසාදනං වෙතසො එකොදි භාවඤ්ඤාති වුත්තන්ති?, වුවිතො:-අද්දං හි පරිමල්කානං විහංගවිවාරණකාභවන විවිතරභගසමාකුලමිව ජලං න සුප්පසන්නං හොති, තස්මා සතිසාපි සද්ධා. ය සමපසාදනති න වුත්තං. න සුප්පසන්නතොයෙව වෙස්ස සමාධිපි න සුච්ඡි පාකවො, තස්මා එකොදිභාවන්ති න වුත්තං. ඉමසමිං පන කොනෙ විහංග විවාරපළිඤ්ඤාධාභාවෙන උදෙසාකාසා ඔලවති සද්ධා, ඔලවසද්ධා සසායපටිලාභෙනෙව ව සමාධිපි පාකවො, තස්මා ඉදමෙව එවං වුත්තන්ති වෙදිකකිං. විහංගෙ පන “සමපසාදනති යා සද්ධා සද්දනතා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, වෙතසො

1. ම. අත්තනො.

2. මු. අනල්කාරුලුගතො.

3. ම. නිලවණ්ණ.

4. විරහිතො-විසුචිකයා.

5. භා. උදයති.

එකොදිභාවනා යා විතතස්ස සිති-පෙ-සමොසමාධි”ති එතතකමෙව වුත්තං. එවං වුත්තෙන පනෙනෙන සද්ධිං අයං අත්ථවණ්ණනා යථා න විරුජ්ඣති අඤ්ඤදත්ථි සංසද්දති වෙව සමෙති ච එවං චෙදිතඤ්ඤා.¹

අවිනික්කං අවිමාරනති භාවනාය පඨිණ්ණතා එතස්මිං එතස්ස වා විතතෙකා නාමිති-අවිතකකං, ඉමිනාව නයෙන අවිමාරං; විහබ්බෙති වුත්තං. “ඉති අයඤ්ඤා විතතෙකා අයඤ්ඤා විමාරණ සත්තා භොනති සමිතා වුපසත්තා අත්ථබ්බතා අඤ්ඤාත්ථබ්බතා අපිනා වාපිනා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තීකතා, තෙන වුච්චති: අවිතකකං අවිමාර”නති. එත්ථාය:- නනු ච “විතකකවිමාරනං වුපසමා”ති ඉමි නාපි අයමසො සිද්ධො, අථ කසමා පුන වුත්තං ‘අවිතකකං අවිමාර’නති? වුච්චතෙ: එවමෙන.² සිද්ධො වායමසො, න පනෙනං තදත්ථදීපකං, නනු අවොවුමං “මලාරිකස්ස පන මලාරිකස්ස අබ්බස්ස සමතික්කමා පඨමජ්ඣානතො පරෙසං දුතියජ්ඣානාදීනං අබ්බසමා” භොතීති දීපනත්ථං විතකකවිමාරනං වුපසමාති එවං වුත්ත”නති. අපි ච විතකකවිමාරනං වුපසමා ඉදං සමපසාදනං න කිලෙසකාපුසිගස්ස³, විතකකවිමාරනඤ්ඤා වුපසමා එකොදිභාවං න උපමාරජ්ඣානමිච නීවරණපාඨාණං⁴, න පඨමජ්ඣානමිච අබ්බපාභුභාවාති. එවං සමප සාදනඑකොදිභාවානං භෙදාපරිදීපකමිදං වචනං. තථා විතකක විමාරනං වුපසමා ඉදං අවිතකකං අවිමාරං, න තතියමභුත්ථජ්ඣා නාති විස චිත්තවුපඤ්ඤාණාදීනි විස ච අභාවාති. එවං අවිතකක අවිමාරභාවස්ස භෙදාපරිදීපකඤ්ඤා න විතකකවිමාරභාවමග්ගපරි දීපකං, විතකකවිමාරභාවමග්ගපරිදීපකමෙව පන අවිතකකං අවි මාරනති ඉදං වචනං, තස්මා පුරිමං වනාපි වත්තඤ්ඤාවාති.

සමාධිජනනි පඨමජ්ඣානසමාධිතො සමපුත්තසමාධිතො වා ජත්තනති අසො තත්ථ කිඤ්චාපි පඨමමපි සමපුත්තසමාධිතො ජත්තං, අථ බො අයමෙව සමාධිති වත්තඤ්ඤානං අරහති, විතකකවිමාරකෙබ්බාහ විරහෙන අතිවිස අවලක්කා සුපසන්නායතා ව. තස්මා ඉමස්ස වර්ණ්ණ භණ්ණත්ථං ඉදමෙව “සමාධිජ”නති වුත්තං. පිඨිසුඤ්ඤානි ඉදං වුත්ත තයමෙව.

දුතියනති ගණානුපුඤ්ඤා⁵ දුතියං, ඉදං දුතියං සමාපත්තීනිපි දුතියං; ඤානනති එත්ථ පන යථා පඨමජ්ඣානං විතකකාදීනි පඤ්චඛිනිකං භොති, එවමිදං සමපසාදදීනි වතුරඛිනිකනති චෙදිතඤ්ඤා. යථාය: “ඤානනති සමපසාදෙ පිඨි සුඛං විතතස්ස එකග්ගතා”ති. පරියායොගෙව චෙත්සා, සමපසාදනං⁶ පන ගපෙතො නිපපරියාගෙන

1. වු. චෙදිතඤ්ඤා.

2. සා. එවමෙව.

3. සා. ම. සි. & විසුච්චිගත-සමබ්බසමො.

4. සා. පුත්තසමාධි-සමබ්බසමො.

5. “ගා. මු. ඩි.” පෙය්ඨකෙසු “න”කාණ්ඨ. න දිසාති.

6. ම. & විසුච්චිගත-පුඤ්ඤා.

7. සි. & වු. සමපසාදා.

තිවබ්බිකමෙවෙනං හොති. යථාහ :- “කතමං තතමිං සමයෙ තිවබ්බිකා ක්කිනං හොති? පිති සුඛං විතතස්ස එකගතතා”ති. භෙසං වුත්ත නයමෙවාති.

දුතියජ්ඣානානථා තිවබ්බිකා.

පිතියා ච විශ්කාති එත්ථ වුත්තත්ථා යෙව පිති, විරහොති තස්සා ජගුච්ඡනං වා සමතික්කමො වා; උභින්නමත්තරං “ච” සද්දෙ සමපිණ්ඩ නත්ථා, යො හි වුපසමං වා සමපිණ්ඩති විතක්කවිචාරවුපසමං වා. තත්ථ යද වුපසමමෙව සමපිණ්ඩති, තද පිතියා විරහා ච, කිඤ්ඤා භියෙතා? වුපසමා වාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජ නාය විරහො ජගුච්ඡනත්ථා හොති. තස්මා පිතියා ජගුච්ඡනා ච වුපසමා වාති අයමත්ථා දට්ඨබ්බො. යද පත විතක්කවිචාරවුපසමං සමපිණ්ඩති, තද පිතියා ච විරහා, කිඤ්ඤා භියෙතා? විතක්කවිචාර නඤ්ඤා වුපසමාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජනාය විරහො සමතික්කමනත්ථා හොති. තස්මා පිතියා ච සමතික්කමා විතක්කවිචාරනඤ්ඤා වුපසමාති අයමත්ථා දට්ඨබ්බො. නාමඤ්ඤානෙ විතක්කවිචාර දුතියජ්ඣානෙන යෙව වුපසන්නා. ඉමස්ස පත ක්කිනස්ස මග්ගපරිද්දිපනත්ථං වණ්ණභණ්ණනත්ථෙඤ්ඤානං වුත්තං. විතක්කවිචාර නඤ්ඤා වුපසමාති හි වුත්තෙත ඉදං පඤ්ඤායති: තුත විතක්කවිචාර නං වුපසමො මග්ගො ඉමස්ස ක්කිනස්සාති. යථා ච තතිගෙ අරිය මග්ගෙ අප්පතිණානමපි සක්කායදිට්ඨාදීනං පඤ්ඤානං ඔරමිනාගියානං සංයොජනානං පභාණාති එවං පභාණං¹ වුච්චමානං වණ්ණභණ්ණනං හොති තදධිගමාය උපසුක්කානං උස්සාභජනනත්ථං.² එවමෙව ඉධ අවුපසන්නානමපි විතක්කවිචාරනං වුපසමො වුච්චමානො වණ්ණ භණ්ණනං හොති. තෙනායමත්ථො වුත්තො: “පිතියා ච සමතික්කමා විතක්කවිචාරනඤ්ඤා වුපසමා”ති.

උපෙක්ඛකො ච විභාසිතති එත්ථ උපපන්නිතො ඉක්කතීති- උපෙක්ඛා, සමං පස්සති අපක්ඛපතිතාව³ සුඤ්ඤා පස්සතීති අත්ථො. තාය විගදය විපුලාය ථාමගතාය සමන්තාගතතතා තතිසජ්ඣාන සමබ්බි උපෙක්ඛකොති වුච්චති. උපෙක්ඛා පත දසවිධා හොති: ඡලධු උපෙක්ඛා, වුග්ගවිභාරු උපෙක්ඛා, බොජ්ඣක්ඛධු උපෙක්ඛා, විරුද්ධ උපෙක්ඛා, සඛාරු උපෙක්ඛා, වෙදනු උපෙක්ඛා, විපස්සනු උපෙක්ඛා, තත්ත්වජ්ඣානනු උපෙක්ඛා, ක්කිනු උපෙක්ඛා, පාරිසුද්ධි උපෙක්ඛාති. එවමයං දසවිධාපි තත්ථ තත්ථ ආගතන යත්තො භුමිපුග්ගලවිතතාරමණ්ණෙනා බ්බිසංඛග්ග-එකක්ඛණ්-කුසලතති කසමෙවිපට්ඨෙන ච අත්ථසාලිනියා බ්බිසංඛග්ගසංඛිතථාය වුත්ත නයෙන වෙදිතබ්බා. ඉධ පත වුච්චමානා විතයනිදනං අතිහාරියං.

1. ම. ගභො

3. හි ම & විසුඛිමග්ග-ජනකා,

2. පභාණතී පද. මුද්දිගපොත්ථක න දිග්ගති, 4. බු පාති තාව,

කරෙහිති න චුත්තා, ලක්ඛණාදිනො පන ඉධ අධිපොතූපෙක්ඛා
මජ්ඣිමනිකායෙ, අනාගොගරාග, අබ්බාසාරපච්චුපට්ඨානා, පිතිවිරහ
පදට්ඨානාහි. එතොහ:- නනු වායං අස්මිනො තච්චුමජ්ඣිමනිකායෙ
හොති, සා ච පඨමදුර්ගසංකාපෙනසු පි අපි, තස්මා තත්වාපි “උපෙක්ඛකො
ච විහාසි” යති එවමයං වත්තඛො සියා, යා කස්මා න චුත්තාති? අපරි
ව්‍යත්තකිච්චෙනො. අපරිව්‍යත්තං හි තස්මා තත් කිච්චං, විතක්කාදිහි
අභිභූතත්තා. ඉධ පනායං විතක්කවිමාරපිතිහි අනභිභූතත්තා
උක්ඛිතතසිර වය සුඛං පරිව්‍යත්තකිච්චා ජාතා, තස්මා චුත්තාහි.

නිසිකා උපෙක්ඛකො ච විහාසිතති එතස්මා සංඛිතො

අත්ථමණ්ණනා.

ඉද්දති සනො ච සම්පජ්ජනාති එත්ථ සර්ථතී=සනො, සම්පජ්ජනා
තීති=සම්පජ්ජනා, පුග්ගලෙන සති ච සම්පජ්ජනා චුත්තං. තත්ථ
සර්ථකාලකාලා සති, අසම්මුක්තන'රසා, ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා. අසම්මො
ගලක්ඛණං සම්පජ්ජනං, තීරණරසං, පටිවසපච්චුපට්ඨානං.

තත්ථ කිංඤ්ඤාපි ඉදං සතිසම්පජ්ජනං පුරිමජ්ජනානෙසු පි අපි,
මුට්ඨස්සතිස්ස හි අසම්පජ්ජනං උපවාරමත්තමපි: න සම්පජ්ජනි, පසොව
අපසං, ඔලාරිකත්තා පන නෙසං කිංනානං භූමියං වය පුරිසස්ස
විත්තස්ස ගති සුඛං හොති, අව්‍යත්තං' තත්ථ සතිසම්පජ්ජනකිච්චං,
ඔලාරිකවිත්තපසංගොන පන සුමුමත්තා ඉමස්ස කිංනස්ස පුරිසස්ස
බුරධාරයං වය සතිසම්පජ්ජනකිච්චපරිග්ගහිතොසොව විත්තස්ස ගති
ඉච්ඡතඛොති ඉධෙව චුත්තං. කිංඤ්ඤා හි යොග්? යථාපි ඛෙත්තුපනො'
වචෝ ඛෙත්තුනො අපනිනො අරක්ඛිතොනො පුනඳෙව ඛෙත්තුං
උපගච්ඡති, එවමිදං තනිගුණානුකූලං පිතිනො අපනිතං සතිසම්ප
ජ්ජනාදරනෙකින අරක්ඛිතොනං පුනඳෙව පිති. උපගච්ඡත්තං පිති
සම්පජ්ජනමෙව සියා. සුඛෙ වාපි සත්තා රජ්ජනති, ඉදං ච අභිමධුරං
සුඛං තනො පරං සුඛංභාවා, සතිසම්පජ්ජනානුභාවෙන පනෙත්ථ
සුඛෙ අසාරජ්ජනා හොති, නො අඤ්ඤාතාහි ඉමමපි අත්ථවිසෙසං
දස්සානුං ඉදං ඉධෙව චුත්තනති වෙදිතඛො.

ඉද්දති සුඛඤ්ඤා කායෙහි සම්පජ්ජනෙහි එත්ථ කිංඤ්ඤාපි තනි
ගුණානුකූලවිකාපෙන සුඛපටිසංවෙදනාභොගො නපි, එවං සනෙතපි
යස්මා තස්ස නාමකායෙන සම්පජ්ජනං සුඛං යං වා නං නාමකාය
සම්පජ්ජනං සුඛං, තංසමුට්ඨානෙනස්ස යස්මා අභිපණිතෙන රූපෙන
රූපකායෙ පුට්ඨො, යස්ස පුට්ඨනා කිංනා පුට්ඨිනොපි සුඛං පටිසං
වෙදෙය්‍ය, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්නො “සුඛඤ්ඤා කායෙන පටිසං
වෙදෙසි” යති ආහ.

1. සි. මු. I. II & විකා. අපමානා. ගා. අපමානා. 3. සි. මු. අපරිව්‍යත්තං.

2. සි. මු. උපවාරකායානුකූලං.

4. සි. මු. & ම. ඛෙත්තුපනො

ඉදහි ය. නං අරියා ආවික්ඛනති උපෙක්ඛනො සතිමා සුඛවිහාරීති එත්ථ යඤ්ඤානගෙතු යඤ්ඤානකාරණං තං තතිශක්ඛාන සමඛිතිපුග්ගලං. මුද්ධාදයො අරියා ආවික්ඛනති දෙසෙතති පඤ්ඤ පෙනති පට්ඨපෙනති විවරනති විහරනති උත්තානිකරොනති පකාසෙතති, පසංසනති අධිප්පායො. කිනති? “උපෙක්ඛනො සතිමා සුඛවිහාරී”ති. නං නතිශක්ඛානං උපෙක්ඛපජ්ජ විනාශිනති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතඛො.

කසමා පන තං නෙ එවං පසංසනතිති? පසංසාරහනො. අයං හි සසමා අතිමධුරසුඛෙසුඛපාරම්ප්පනෙනපි තතිශක්ඛානෙ උපෙක්ඛනො න තත්ථ සුඛාභිසංවේගන ආකඛ්ඛියති, යථා ච පිති න උපාරජ්ජති, එවං උපට්ඨිතසතිතාය සතිමා, සසමා ච අරියකතනං අරියජනසෙවිත මෙව ච අසඛිතිඋට්ඨං. සුඛං නාමකායෙත පටිසංවෙදෙති, තසමා පසංසාරහො. ඉති පසංසාරහනො නං අරියා නෙ එවං පසංසා¹ හෙතුභූතෙ ගුණේ පකාසෙතනා “උපෙක්ඛනො සතිමා සුඛවිහාරී”ති එවං පසංසනති වෙදිතඛො.

නතිශතති ගණනානුපුක්ඛනො² තතිශං, ඉදං තතිශං සමාපජ්ජ තීරිති තතිශං; ක්කාසනති එත්ථ ච යථා දුතීයං සමාසාදදීති චතු රඛිතිකං, එවමිදං උපෙක්ඛාදීහි පඤ්ඤාඛිතිකං; යථාහ- “ක්කානනති උපෙක්ඛාසතිසමපඤ්ඤං. සුඛං චිත්තස්ස එකඟතා”ති. පරියා යොගෙව වෙසො,³ උපෙක්ඛාසතිසමපඤ්ඤාති පන ධරෙතා නිපජ්ජ යාගෙත දුට්ඨිතිකමෙව තං හොති. යථාහ:- “කතමං තසමිං සමසෙ දුට්ඨිතිකං කිංනං හොති? සුඛං චිත්තස්සකඟතා”ති⁴ පෙසං චුත්තතයමෙවාති.

නතිශක්ඛානසමා තිට්ඨිතා.

සුඛස්ස ච සොණං දුක්ඛස්ස ච පඤාණංති කායිකසුඛස්ස ච කායිකදුක්ඛස්ස ච පඤාණං; සුඛබ්බවාති නඤ්ඤ වො පුඤ්ඤව, න චතුත්ථකානකවණේ; සොමභිසංසද්ධනස්සානං අත්ථිඛමාති⁵ වෙත භිකසුඛස්ස ච වෙතභිකදුක්ඛස්ස වාති ඉමෙසමපි විතතං. පුඤ්ඤෙව අත්ථිඛමා පඤාණං ඉමෙව චුත්තං හොති. කද පන නෙසං පඤාණං හොති? චතුත්තං කිංනානං උපවාරකවණේ. යොමනස්සං හි චතුත්ථස්ස කිංනස්ස උපවාරකවණෙසෙව පභියති, දුක්ඛදෙවනස්ස සුඛාති පඨමදුතීයතතිශානං උපවාරකවණෙසු. එවමෙනෙසං පඤාණකතමෙන අවුත්තානං ඉන්ද්‍රියවිග්‍රහෙන පන ඉන්ද්‍රියානං උද්දායකත මෙනෙව ඉධාපි චුත්තානං සුඛදුක්ඛයොමනස්සදෙවනස්සානං පඤාණං වෙදිතඛො.

1. හි. මු. සුඛපාර 3. හි. ගණනානුපුක්ඛිතං. 5. හි I II & මු. අත්ථමො.
2. ගතා, පසංසාරහ. 4. හි. මු. වෙසොව 2. කිංනවිග්‍රහිතං.

යඳි පනෙතැනි තඟ්ග තඟ්ග කිනකපුරවාරකකිණේ යෙව පති යහති, අර කඟ්ග “කරු වුපනතං දුකිනිඳියං අපරිභෙදං නිරුඳිකැනි? ඉබ හිකකිවෙ හිකකු විවිචෙව ව කාමෙහි-පෙ-පරි මරකැනං උපසමපථ විහරති, එනුපනතං දුකිනිඳියං අපරි භෙදං නිරුඳිකැනි. කරු වුපනතං දෙමනසිනිඳියං-සුඛිනිඳියං-සොමනසිනිඳියං අපරිභෙදං නිරුඳිකැනි? ඉබ හිකකිවෙ හිකකු සුඛස්ස ව පසාණං-පෙ-වතුරැඳිකැනං උපසමපථ විහරති, එනුපනතං සොමනසිනිඳියං අපරිභෙදං නිරුඳිකැනි”ති: එව. කිනෙතෙව නිග්ගෙහිවුපනතැනි? අතිසයනිග්ගෙහිවතතා, අතිසයනිග්ගෙහිවෙ හිනෙතං පරිමරකැනැදිපු, න නිග්ගෙහිවෙ, නිග්ගෙහිවෙ පන උපවාරකකිණේ නාතිසයනිග්ගෙහිවෙ, තරු හි නානාවරුනෙ පරිමරකැනැපුර වාර නිරුඳිකැනැපි දුකිනිඳියස්ස වංසමකසාදිසමරස්සන වා විස මාසනුපතාපෙන වා සියා උපතති, නනෙව අනෙතාඅපසාණං. උප වාරෙ වා නිරුඳිමෙපනං න සුචු නිරුඳි. හෙති, පටිපනෙකින අවි හතතතා. අනෙතාඅපසාණං. පන පිතිඵරණෙන ගඟ්ග කාමො සුඛොක්කපෙනා හෙති. සුඛොක්කපෙනායස්ස ව සුචු නිරුඳි. හෙති දුකිනිඳියං, පටිපනෙකින විහතතතා. නානාවරුනෙ එව ව දුතිසරකැනැපුරවාරෙ පරිණස්ස දෙමනසිනිඳියස්ස යහමා එතං විතකකිවිවාරපට්ටෙපි කායකිලමෙඵ විතතුපසානෙ ව සති උපපථති, විතකකිවිවාරහාවෙ ව නෙව උපපථති. යහ පන උපපථති, කරු විතකකිවිවාරහාවෙ¹ අපසාණං එව ව දුතිසරකැනැ පුරවාරෙ විතකකිවිවාරති. තහස්ස සියා උපතති අපසාණපට්ට යහතා, නනෙව දුතිසරකැනෙන පරිණපට්ටයහතා. තරු තතිසරකැනැ පුරවාරෙ පරිණස්සාපි සුඛිනිඳියස්ස පිතිසමුච්චානපරිණිතරුපපුර කායස්ස සියා උපතති, නනෙව තතිසරකැනෙන, තතිසරකැනෙන හි සුඛස්ස පට්ටගගුනා පිති ගඟ්ගෙ නිරුඳිකැනි. තරු වතුරැඳිකැනැපුර වාරෙ පරිණස්සාපි සොමනසිනිඳියස්ස ආසනතතතා අපසාණපතතාය උපෙකිකාය අහාවෙන ගමො අනතිකකතතතා ව සියා උපතති, නනෙව වතුරැඳිකැනෙන. තහමා එව ව “එනුපනතං දුකිනිඳියං අපරිභෙදං නිරුඳිකැනි”ති: කරු කරු අපරිභෙදගඟ්ග කතතති.

එතැන:- අපෙඵ. තඟ්ග තඟ්ග කිනකපුරවාරෙ පරිණපි එතා වෙදනා ඉබ කඟ්ග ගමාගරිති?, සුඛගඟ්ගෙහි. යා හි අයං අදුකිම සුඛතති එත අදුකිමසුඛො වෙදනා වුතතා, යා සුඛමා අතිදුකිමෙදුදුයා න ගකකා සුඛෙත ගඟ්ගතුං, තහමා යරු නාම දුඛස්ස යරු වා තරු වා උපසමකිමිති ගඟ්ගතුං අසකතුණෙයස්ස ගොණස්ස ගඟ්ගෙහි. ගොපො එකස්මි. වජ්ජ ගඟ්ග ගාවො ගමාගරිති, අපෙකකං නිග් රනෙතා පටිපාටියා ආගතං ‘අයං ගො, ගණාඵ න’තති තවපි ගාතා

1. දිග්ගෙය-මහාසංචාරකපුත්ත. 1. හි. මු. පරිණස්සපි.
2. හි. මු. විතකකිවිවාරහාවෙ.

පයයි, එවමෙව. හඟවා සුඛගහණය. සකිං එතා සමාහරි. එව. භි සමාහවා එතා දසෙය්‍යායා යං නෙව සුඛං න දුක්ඛං න සොමනස්සං න ඡදමනස්සං, අයං “අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා”¹ ති සකකා හොති එසා හාහසිතුං. අපිව අදුක්ඛමසුඛාය වෙනො විමුත්තියා පච්චයදස්සනස්ථං වාපි එතා වුත්තාති වෙදිතඛිං. සුඛප්පහාණාදයො හි තස්ස පච්චයා, යථාහ:- “වත්තාගේ බො ආවුසො පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙනො විමුත්තියා සමාපත්තියා, ඉධාවුසො හික්ඛු සුඛස්ස ව පහාණං-පෙ-වතුන්ඤානං උපසංපජ්ජ විහරති, ඉමෙ බො ආවුසො වත්තාගේ පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙනො විමුත්තියා සමාපත්තියා”² ති. යථා වා අඤ්ඤාස්ථ පඨිණාපි සකකායදිට්ඨිආදයො තතියමගගස්ස වණ්ණගණ නස්ථං තස්ථ පඨිණාති වුත්තා, එව. වණ්ණගණනස්ථමෙපගස්ස කිංනස්සොතා ඉධ වුත්තාති වෙදිතඛිං. පච්චයසානෙන වා එස්ථ රුහදෙයානං අභිදුරහාවං දසෙය්‍යානුමෙපනා වුත්තාති වෙදිතඛිං. එතාසු භි සුඛං සොමනස්සස්ස පච්චයො, සොමනස්සං රුහස්ස, දුක්ඛං ඡදමනස්සස්ස පච්චයො, ඡදමනස්සං ඡදගස්ස, සුඛාදිසානෙන ව නෙ සප්පච්චයා රුහදෙයා කතාති අභිදුරෙ හොත්තීති.

අදුක්ඛමසුඛනති දුක්ඛාභාවෙන අදුක්ඛං, සුඛාභාවෙන අසුඛං; එතෙතෙස්ථ දුක්ඛසුඛපටිපක්ඛභූතං තතියවෙදනා දීපෙති, න දුක්ඛසුඛා භාවමත්තං, තතියවෙදනා නාම-අදුක්ඛමසුඛා³ උපෙක්ඛාතිපි වුච්චති. සා ඉට්ඨානිට්ඨිවිපරිතානුභවනලක්ඛණා, මජ්ඣන්තරසා, අවිභූත පච්චිපට්ඨානා, සුඛතිරෙඛධපදට්ඨානාති වෙදිතඛිං.

උපෙක්ඛාසංඝිසාපිසුද්ධිනති උපෙක්ඛාය ජනිතසතිපාරිසුද්ධිං; ඉමංගමං භි කිංනෙ සුපරිසුද්ධා සති, යා ව තස්සා සතියා පාරිසුද්ධි, සා උපෙක්ඛාය කතා න අඤ්ඤාන, තස්මා එතං උපෙක්ඛාසතිපාරි සුද්ධිනති⁴ වුච්චති. විහබෙහපි වුත්තං:- “අයං සති ඉමාය උපෙක්ඛාය විසද්ධි හොති පරිසුද්ධා පරිසොදනා, තෙන වුච්චති උපෙක්ඛාසතිපාරි සුද්ධි”⁵ නති. යා ව උපෙක්ඛාය එස්ථ සතියා පාරිසුද්ධි හොති, යා අස්ථනො තත්ත්වමජ්ඣන්තරාති වෙදිතඛිං. න කෙවලඤ්ඤාස්ථ තාය සතියෙව පරිසුද්ධා, අපිව බො සකෙපි සමපසුත්තධම්මො. සතිසිසෙතන පන දෙගනා වුත්තා.

තස්ථ කිංදොපි අයං උපෙක්ඛා හෙසාපි තිසු කිංනෙසු විජ්ජති, යථා පන දිවා සුරියප්පහාණිභවා සොමම⁶ භාවෙන ව අත්තනො උපකා රත්තනන වා සභාගාය රත්තියා අලාභා දිවා විජ්ජමානාපි චන්දලෙඛා අපරිසුද්ධා හොති අපරිසොදනා, එවමෙමපි තත්ත්වමජ්ඣන්තරපෙක්ඛාවන්ද ලෙඛා විතක්කාදිපච්චනිකධම්මෙනජාණිභවා සභාගාය ව උපෙක්ඛා වෙදනාරත්තියා අලාභා විජ්ජමානාපි පඨමාදිකිංනගෙදෙ අපරිසුද්ධා හොති. තස්සා ව අපරිසුද්ධාය දිවා අපරිසුද්ධාවන්දලෙඛාය පතා විස

1. මජ්ඣිමනිකාය-මහාවෙදලසුත්ත.

2. භි II & III සු & සා. අදුක්ඛං අසුඛං

3. කිංනවිහරිත.

4. සු. භි. I. II & සා. පාරිසුද්ධි.

5. සා. හොම

සහනතාව සහිතදායකයා අපරිසුද්ධාව හොඳකි, තමා තෙසු එකමරි උපෙක්කාසනිපාරිසුද්ධි නිවුනන. ඉබ් පන විකක්කාදිපච්ච නිකම්මතෙකත්භවාසාවාස සහායකය ව උපෙක්කාවෙදනාරක්කියා පටිලාසා අයං තතුමජ්ඣන්තසුපෙක්කාවන්දලොයා අභිවිස පරිසුද්ධා, තසා පරිසුද්ධතා පරිසුද්ධවන්දලොයාය පසා විස සහනතාව සහිත දායකයා පරිසුද්ධා හොඳකි පරිසුද්ධතා, තමා ඉදුමෙව උපෙක්කා සනිපාරිසුද්ධිනිවුනනනි වෙදිනකි.

වතුකම්මනි ගණනානුපුබ්බතො වතුකම්ම, ඉදං වතුකම්ම සමාපජ්ඣති පි වතුකම්ම; කුසානිනි එසං යථා තතිසං උපෙක්කාදීති පඤ්චබ්බිකං, එවමිදං උපෙක්කාදීති නිවබ්බිකං; යථා:- “කුසානිනි උපෙක්කා සනිවිතතසොකගතා”ති. පරියායො එව වෙසො, යපෙඤා පන සති. උපෙක්කාවෙදනමෙව ගහනා නිපජ්ඣායෙන දුට්ඨිකමෙවෙන. හොඳකි. යථා:- “කතමං තමං සමසෙ දුට්ඨිකං කුසං හොඳකි? උපෙක්කා විතතසොකගතා”ති. සෙසං වුත්තනසමෙවති.

වතුකම්මකුසානිනිනිවුනන.

ඉති ඉමානි වත්තාරි කුසානි කෙසඤ්චි විතෙතකගතනානි හොඳකි, කෙසඤ්චි විපසානාපාදකානි, කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානි, කෙසඤ්චි නිරෝධපාදකානි, කෙසඤ්චි භවොක්කමණ්ණානි.

තස්මිං කුසානි විතෙතකගතනානි හොඳකි, තෙ සි සමාපජ්ඣා එකගතනානි පුබ්බං දිවසං විහරිතො ව ඉමෙවච. කසිණ පරිකමං කතා අවධිසමාපත්තියො නිකිත්තෙතනි.

සෙසපුපුජ්ඣානං සමාපත්තියො වුට්ඨාය සමානිත්තෙත විතෙතන විපසානාමානි නිකිත්තෙතනානං විපසානාපාදකානි හොඳකි.

සෙ පන අවධිසමාපත්තියො නිකිත්තෙතනා අභිඤ්ඤාපාදකං කුසං සමාපජ්ඣා සමාපත්තියො වුට්ඨාය “එකොපි හුතං ඔහුතං හොඳකි”ති වුත්තනා අභිඤ්ඤායො පඤ්ඤානා නිකිත්තෙතනි, තෙසං අභිඤ්ඤාපාදකානි හොඳකි.

සෙ පන අවධි සමාපත්තියො නිකිත්තෙතනා නිරෝධසමාපත්තියො සමාපජ්ඣා සත්තාහං අවිත්තකං හුතං දිවෙච්ච ධර්මෙ නිරෝධං නිකිණං පඤා පුබ්බං විහරිතොමානි නිකිත්තෙතනි, තෙසං නිරෝධ පාදකානි හොඳකි.

සෙ පන අවධි සමාපත්තියො නිකිත්තෙතනා අපරිභිනජ්ඣානා හුතං බ්‍රහ්මලොකෙ උපාජ්ඣාමානි නිකිත්තෙතනි, තෙසං භවොක්කමණ්ණානි හොඳකි.

ගතවතා පනිදං වතුඤ්ඤානං චොධිරුක්ඛමුලෙ නික්ඛන්තිතං.
තං තස්ස විපස්සනාපාදකඤ්ඤාව අහොසි, අභිඤ්ඤාපාදකඤ්ඤාව, නිරෝධ
පාදකඤ්ඤාව. සක්ඛිවිවරාධකඤ්ඤාව, සක්ඛිලොකිගලොඤ්ඤානරාග්‍රණදාය
කහති වෙදිතඛිං.

යෙසඤ්ඤා ගුණානං දායකං අහොසි, තෙසං එකදෙසං දුස්සෙන්නා
හෙය් එවං. සමාගිහෙය් විනෙත්ති ආදිවාත. තස්ස හෙය් හො
අහං; එවහති වතුඤ්ඤානසක්ඛිවිවරාධකඤ්ඤාව; ඉමිනා කමෙන
වතුඤ්ඤානං පටිලභිතාති වුත්තං හොති. සමාගිහෙය් ඉමිනා
වතුඤ්ඤානසමාධිනා සමාගිහෙය්; පටිසුද්ධති ආදිසු පන උපෙක්ඛා
සතිපාරිසුද්ධිභාවෙන පරිසුද්ධති; පරිසුද්ධිත්තායෙව පටිසොදායෙන;
පහස්සරෙති වුත්තං හොති. සුඛාදීනං පට්ටසානං ඝාතෙන විතත
රහාදිඅඛණත්තා අනිඛණණ්; අනඛණත්තායෙව ව විඤ්ඤා
පක්ඛිලෙසෙය්; අඛණණෙන හි විතතං උපක්ඛිලිස්සති. සුභාවිත්තතා
මුදුගුණෙය්; වසිභාවප්පත්තෙති වුත්තං හොති. වසෙ වත්තමානං හි
විතතං මුදුති වුට්ඨති. මුදුත්තා එව ව සමමිතිසෙය්; කමකමිසෙ කම
සොගහති වුත්තං හොති. මුදු හි විතතං කමනිසං හොති සුඛත්තමිව
සුචණ්ණං, තදුගගමපි ව සුභාවිත්තතා එව. යථාහං :- “නාහං භික්ඛවෙ
අඤ්ඤං එකබ්බමමපි සමනුපස්සාමි, යං එවං භාවිතං ඛුද්ධිකතං මුදුඤ්ඤා
හොති කමනිසංඤ්ඤා, යථාදිදං භික්ඛවෙ විතත” තිස්ස. එතෙසු පරිසුද්ධි
භාවාදිසු¹ සිත්තතා සීහෙය්; සිත්තතායෙව ආනෙත්ථප්පත්තෙය්, අවලෙ
නිරිඤ්ඤානෙති වුත්තං හොති. මුදුකමඤ්ඤාභාවෙන වා අත්තනො
වසෙ සිත්තතා සීහෙය්, සද්ධිදිසි පරිගහතිත්තතා ආනෙත්ථ ප්පත්තෙය්.

සද්ධිපරිගහතිතං හි විතතං අස්සද්ධිසෙය් න ඉඤ්ඤති, පරිසපරිගහ
තිතං කොසරෙත්ථ න ඉඤ්ඤති, සතිපරිගහතිතං පමාදෙන න ඉඤ්ඤති,
සමාධිපරිගහතිතං උද්ධවෙන න ඉඤ්ඤති, පඤ්ඤාපරිගහතිතං
අවිජ්ජාය න ඉඤ්ඤති, ඔහාසගතං කිලෙසකුසාලෙන න ඉඤ්ඤති,
ඉමෙහි ජනි ඛමෙහි පරිගහතිතං ආනෙත්ථ ප්පත්තං හොති,² එවං
අධ්මිකසමත්තාගතං විතතං අභිනිසාරකම්මං හොති අභිඤ්ඤාසච්ඡි
කරණිශානං ධම්මානං අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරිශාය.

අපරෙ නෙය් :- වතුඤ්ඤානසමාධිනා සමාගිහෙය්, නිවරණදුරි
භාවෙන පරිසුද්ධති, විතකතාදිසමිතිකමෙන පරිසොදායෙන, ක්ඛානපටි
ලාහපට්ටසානං³ පාපකානං ඉච්ඡාවචරානං අභාවෙන අනඛණණ්,
අභිඤ්ඤාදීනං විතතුපක්ඛිලෙසානං විගමෙන විතතුපක්ඛිලෙසෙ,
උගගමපි වෙතං අනඛණණ්- වස්සුත්තානුසාරෙන වෙදිතඛිං.
වසිප්පත්තිසා මුදුගුණෙය්, ඉද්ධිපාදකභාවුපගමෙන කමනිසෙය්, භාවතා

2. එකකඛුගහනර.

3. හි. මු. & ම. විතතං හොති.

1. හි. මු. පරිසුඛවාදිසු.

4. පටිලාහපට්ඨතිකානං-කමෙහි.

2. මිසුමිමහන & හා, ආනෙත්ථ.

5. හි. මු. තා & ම. වසු.

පාරිපුරියා පණීතභාවුපගමෙන සීතෙ ආනෙජ්ජ'පාතෙන, යථා අනෙජ්ජභාවං ආනෙජ්ජං පතතං.¹ හොති, එවං සීතෙති අයො. එවමපි අධිබගසමනතාගතං චතතං අභිනිහාරකඛමං හොති අභිඤ්ඤාසථි කරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤාසථිකිරියාය, පාදකං පදවිභාන භූතනති අයො.

පුබ්බනිවාසානුස්සතිඤ්ඤායාති එවං අභිඤ්ඤාපාදකෙ ජනෙ එතස්මිං චිත්තෙ පුබ්බනිවාසානුස්සතිමිති යං ඤ්ඤං තදයොය; තස්ස "පුබ්බ නිවාසො"ති පුබ්බ අතීතජාතිපු නිවුස්සකඛාය, "නිවුස්ස"ති අත්ඛාවුස්සා අනුභූතා, අතතතො සත්තානෙ උපපජ්ජාති නිරුද්ධා, නිවුස්සධම්මා වා; නිවුස්සාති. ගොචරනිවාසෙන නිවුස්සා, අතතතො විඤ්ඤානෙන විඤ්ඤාතා පරිච්ඡින්නා, පරිච්ඤ්ඤානවිඤ්ඤාතාපි වා ජිනවට්ඨමනානුස්සරණාදිපු, පුබ්බනිවාසානුස්සතිති යාය සතියා පුබ්බනිවාසං අනුස්සරති, යා පුබ්බනිවාසානුස්සති. ඤ්ඤානති තාය සතියා සමපසුතතං ඤ්ඤං, එවමමස්ස පුබ්බනිවාසානුස්සති ඤ්ඤාසා අයොය පුබ්බනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාය, එතස්ස ඤ්ඤාසා අධිගමාය පත්තියාති වුතතං හොති. අභිනිහාරකමිති අභිනිහරිං.

හොති හො අහං; අනෙකවිනිනනති අනෙකවිධං; අනෙකෙති වා පකාරෙති පවතතිතං සංවණ්ණිතනති අයො. පුබ්බනිවාසනති සමනතතරුතිතං භවං ආදිං කඛා තස්ස තස්ස නිවුස්සතතානා; අනුස්සගමිති එකමපි ජාතීං චෙපි ජාතියොති එවං ජාතිපරිපාටියා අනුගතඛා අනුගතඛා සරුමි; අනුදෙව වා සරුමි, චිත්තෙ අභි නින්නාමිතමනෙත එව සරුමිති දසෙයාති. පුරිතපාරමිතං හි මහා පුරියානං පරිකමමකරණං නච්චි, තෙන තෙ චිත්තං අභිනින්නා මෙත්තාව සරනති. ආදිකමමිකකුලපුත්තා පන පරිකමමං කඛාව සරනති. තස්මා තෙසං වසෙන පරිකමමං වතතඛං සියා, තමිපන වුච්චමානං අභිහාරියං විනයනිදානං කරෙති. තස්මා තං න වදාම. අච්ඡෙකෙති පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනසෙයන ගගෙතඛං. ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණසිංහාම.

සෙයාපීදනති ආරභාසකාරදස්සනසෙය නිපාතො; තෙනෙව යොයං පුබ්බනිවාසො ආරද්ධා, තස්ස පකාරපාඨෙදං දසෙයනො ඵකමපි ජාතීනති ආදිමාග. තස්ස එකමපි ජාතීනති එකමපි පටි සනිමුලං වුතිපරියොයානං එකභවපරියාපනතං බ්බකසත්තානා; එස නසො මෙපි ජාතියොති ආදිපු.

අනෙකෙපි සංවට්ඨකපොති ආදිපු පන පරිහායමානො කපොයා සංවට්ඨකපොයා, වඛ්ඨමානො කපොයා විමට්ඨකපොයාති වෙදිතඤ්ඤා. තස්ස ව සංවට්ඨන සංවට්ඨවිධාසී ගතිතො හොති තමමුලකතතා.

1. පිඤ්ඤිමග්ග 8 හා. ආනෙඤ්ජ

2. සී. I. මු. 8 හා. ආනෙඤ්ජභාවං ආනෙඤ්ජපතතං.

විවචනා ව විවචනාවකි. එව. හි සති යාති තාති “වනනාර්මානි හික්කවෙ කපාසා අසඬෙය්‍යාති, කතමානි වනනාර්? සංවචනා සංවචනාවකි විවචනා විවචනාවකි”ති. වුත්තානි තාති සඬානි පරිභානිතානි හොතති.

තත් තසයා සංවචනා: තෙජෝසංවචනා ආපොසංවචනා වායොසංවචනාති. තිස්සො සංවචනිමා: ආභස්සර සුභකිණ්ණා වෙහඨලාති.

යද්‍ය කපොසා තෙජෝන සංවචනි, ආභස්සරනො හෙව්වා අය්‍යානා ඛයකති. යද්‍ය උදකෙන සංවචනි, සුභකිණ්ණො හෙව්වා උදකෙන විලීයති. යද්‍ය වානෙන සංවචනි, වෙහඨලනො හෙව්වා වානෙන විද්ධංගියති. විජාරනො පන සද්ධි එකං බුද්ධිකෙවිත්තං විනස්සති.

බුද්ධිකෙවිත්තං නාම තිවිධං හොති: ජාතිකෙවිත්තං ආණ්ඩකෙවිත්තං විසයකෙවිත්තංඤ්ච. තත් ජාතිකෙවිත්තං දසසහස්සවක්කවාලපරි යන්තං හොති, යං තථාගතස්ස පටිසංඝිආදිසු කම්පති. ආණ්ඩකෙවිත්තං කොටිසහස්සවක්කවාලපරි යන්තං හොති, යත් රතනපරිත්තං¹ ඛනිපරිත්තං ඛජ්ඣනපරිත්තං ආවානාපිසපරිත්තං මොරපරිත්තනති ඉමෙයං පරිත්තානං ආනුභාවො පටන්තති. විසයකෙවිත්තං පන අනන්තමපරිමාණං, යං “යාවතා වා පන ආකඬෙය්‍යා”ති වුත්තං යත් යං යං ආකඬති තං නං අනුස්සරති.

එවමෙනෙසු තීසු බුද්ධිකෙවිත්තෙසු එකං ආණ්ඩකෙවිත්තං විනස්සති. තසම් පන විනස්සන්ත ජාතිකෙවිත්තං විනව්වචනෙව හොති. විනස්සන්තඤ්ච එකනොව විනස්සති. සණ්ඨගන්තඤ්ච එකනොව සණ්ඨගති. තස්ස විනාසො ව සණ්ඨගනඤ්ච විසුද්ධිමග්ග වුත්තං. අප්පිකෙති නන්තො ගගෙනඛං. යෙ පන තෙ සංවචනවිවචනා වුත්තා, එතෙසු හගවා ඛොධිවණේඛ සමමාසමොධිං අභිසම්බුද්ධිනත්ථාය නිසින්නො අනෙකෙපි සංවචකපෙය අනෙකෙපි විවචකපෙය අනෙකෙපි සංවචනවිවචකපෙය භරි. කථං? අමුත්‍රාසිනති ආදිනා නයෙන.

තත් අමුත්‍රාසිනති අමුමති සංවචකපෙය අභං අමුමති හවෙ වා යොනියා වා ගතියා වා විඤ්ඤාණධර්මියා වා සත්තාවාසෙය වා සත්ත නිකාසෙය වා අපොඨිං; එවනිත්‍රාමොති වෙස්සන්තරෙ වා ජෙතිපාලො වා; එවනිත්‍රාමොති හග්ගවො² වා ගොතවො වා; එව.මණ්ණොති ඔදනො වා සාමො වා; එවමානාපරොති සාලිමංගොදනාභාගෙ වා පටන්තඵලහොජනො වා; එව. සුඛදුක්ඛපටිසංවේදීති අනෙකප්ප කාමරත කායිකවෙතසිකානං සාමිසනිරම්සාදිප්පසොදනං වා සුඛ දුක්ඛානං පටිසංවේදී; එවමාසුමෙසෙය්‍යාති එව. වස්සසතපරමාසු පරිසන්තො වා චතුරසිරිකප්පසතපරමාසුපරිසන්තො වා.

2. චතුරසිරිකප්පසතපරිසන්තො.

1. මිසුරිමග්ග-රතනසුත්තං.

2. භෞ. භගවා.

සො භගවා චුභො අමුත්ථ උප්පාදි¹ නති සො²භං තතො භවතො සොතිතො ගතිතො විඤ්ඤාණවසීතිතො සත්තාවාසනො වා සත්ත නිකායතො වා චුභො, පුන අමුත්තමිං නාම භවෙ සොනියා ගතියා විඤ්ඤාණවසීතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා උප්පාදිං;³ නත්ථා ආසිනති අථ තත්ථාපි භවෙ සොනියා ගතියා විඤ්ඤාණවසීතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා පුන අහොසිං; එවනන්තාමොති ආදි චුත්තනායමෙව.

අථවා ගග්ගා අමුත්ථාසිනති ඉදං අනුපුබ්බින ආරොහන්තස්ස යාව දිව්ඡකං සරණං⁴; සො භගවා චුභොති පටිච්චන්තන්තස්ස පට්ඨ චෙක්ඛණං; තස්මා ඉමුසප්පෙක්ඛනාති ඉමිස්සා⁵ ඉමුප්පත්තියා අනන්තරං අමුත්ථ උප්පාදිනති තුසිතභවනං සක්ඛායාති චෙදිත්තබ්බං⁶. නත්ථාආසිං එවනන්තාමොති තත්ථාපි තුසිතභවනෙ සෙතනෙතු⁷ නාම දෙවපුත්තො අහොසිං; එවමෙඛානෙතාති තාගි දෙවතාගි සද්ධිං එක්ඛොත්තො; එවංචණොති පුච්ඡණවණොත්තො; එවමාභාරොති දිඤ්ඤාධාරොත්තො; එවංසුඤ්ඤාසම්මංචෙදිති එවං දිඤ්ඤා⁸ පටිසංචෙදි; දුක්ඛං පන සංඛාරදුක්ඛමත්තමෙව. එවමාසුසම්මංචෙතොති එවං සත්තපඤ්ඤාය වස්සනොටිසංචිට්ඨස්ස සත්තසංඝස්ස පුපරිසන්තො; සො භගවා චුභොති සො අභං තතො තුසිතභවනතො චුභො; ඉමුසප්පෙක්ඛනාති ඉධ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡමිං නිබ්බන්තො; ඉතිති එවං; ආකාරං සඋද්දෙසනති නාමගොත්තවසෙන සඋද්දෙසං⁹, වර්ණාදිවසෙන සාකාරං; නාමගොත්තන නි සත්තො¹⁰ දුක්ඛොති සොත්තො¹¹ති උද්දිසිගති, වර්ණොදිති 'ඔදුත්තො සාමො'ති නානන්තතො පඤ්ඤාගති, තස්මා නාමගොත්තං උද්දෙසො, ඉතරෙ ආකාරං.

කිං පන බුද්ධා එව පුබ්බිතිවාසං සරන්තීති? චුට්ඨතො:- න බුද්ධායෙව, පච්චෙක්ඛනබුද්ධබුද්ධායාචකත්ථිත්ථියාපි. නො ව ඛො අවිසෙසෙන නිත්ථියා ගි චන්තාප්පිතංගෙව කප්පෙස සරන්ති, න තතො පරං. කස්මා? දුඛිඋපඤ්ඤාතො. තෙසං ගි නාමරූපපරිචේදවිරහතො දුඛිඋපඤ්ඤා හොති. සාවසෙක්ඛ පන අසීතිමහාසාවනා කප්පසත්ත සංඝස්ස¹² සරන්ති. චෙ අග්ගසාවකා එක්ඛමසෙඛධස්සං කප්පසත්තසංඝස්සම, පච්චෙක්ඛනබුද්ධා චෙ අසෙඛධස්සාති සත්තසංඝස්සාදි. එතන්තො ගි තෙසං අභිනිසාරො. බුද්ධානං පන පරිචේදෙ නත්ථි, යාව ඉච්ඡන්ති තාව සරන්ති. තිත්ථියා ව ඛිනිපටිපාටිමෙව සරන්ති. පටිපාටිං මුඤ්ඤිත්වා චුච්ඡිපටිසන්තිවසෙන සරිතුං න සත්තොති. තෙසං ගි අකිංතං විස ඉච්ඡන්තපදෙසොක්කමණං නත්ථි. සාවකා උභයථාපි සරන්ති. නථා

1. සො. & ම උද්දෙසං.

2. සො & විසුච්ඡිකං-අනුසාරණං.

3. සි. මු. ඉමිස්සා.

4. සි. I III & මු. චෙදිත්තබ්බං.

5. සි. I & II සෙතනෙතුං.

6. සො. & ම දිඤ්ඤා.

7. සි. මු. නාමගොත්තවසෙන.

8. මුඤ්ඤිකං-අනුසාරන්තීති.

9. සි. I & මු. සත්තසංඝං.

10. විසුච්ඡිකං-සත්තසංඝස්ස පුපරිසන්තො.

පළවකඩුණා, බුණා පන බෙහෙවිපාරියාපි වුණිපරිසැවිසෙනපි සිසොකකනවසෙනපි අනෙකාසු කප්පකොට්ඨු හෙව්වා වා උපරි වා යං යං ධානං ආකඩිනති, තං තං සබ්බං සරණි සෙව.

අයං චෝ මෙ බ්‍රාහ්මණෝ ආදිපු-මෙති වයා; විජ්ජාති විදින කරණවේන විජ්ජා; කිං විදිතං කරොති? පුබ්බෙතිවාසං. අවිජ්ජාති තස්සෙව පුබ්බෙතිවාසස්ස අවිදිනකරණවේන තප්පටිච්ඡාදක මොහො වුච්චති; නමොති සෙව මොහො තප්පටිච්ඡාදකවේන තමොති වුච්චති; ආලොකොති සායෙව විජ්ජා ඔහාසකරණවේන ආලො කොති වුච්චති; එත්ථ ච විජ්ජා අධිගතොති අයං අත්ථො, යෙසං පසංසාවචනං. යොජනා පනෙත්ථ-අයං චෝ මෙ බ්‍රාහ්මණ විජ්ජා අධිගතා, තස්ස මෙ අධිගතවිජ්ජස්ස අවිජ්ජා විහතා විනට්ඨාති අත්ථො. කස්මා? යස්මා විජ්ජා උප්පන්නා. එස නයො ඉතරස්මිමපි පදවයේ. සඨා නන්ති එත්ථ සඨාති ඔපමෙම; නන්ති නිපාතො; සතියා අපිප්පවාසෙන අසම්මන්තස්ස; විරියා තාපෙන ආනාපිණො, කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනාපෙක්ඛිතාය පටිනිත්තස්ස; පෙසිතවිත්තස්සාති* අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති:- යථා අප්පම්මන්තස්ස ආතාපිණො පටිනිත්තස්ස විහරන්තො අවිජ්ජා විහඤ්ඤාය, විජ්ජා උප්පජ්ජාය, තමො විහඤ්ඤාය, ආලොකො උප්පජ්ජාය, එවමෙව මෙ අවිජ්ජා විහතා, විජ්ජා උප්පන්නා, තමො විහතො, ආලොකො උප්පන්නො, එතස්ස මෙ පට්ඨානානුසංගස්ස අනුරූපමෙව එලං ලඛ්ඛති. අයං චෝ මෙ බ්‍රාහ්මණ පට්ඨො අභිනිබ්බිද අහොසි කුකකුට්ඨාස ක්කෙව අණ්ඩකොසමිත්තාති අයං චෝ මෙ බ්‍රාහ්මණ පුබ්බෙ තිවා සානුස්සතිකුණ්ත්‍රවතුණ්ඩකෙන පුබ්බෙ තිවුත්ථක්ඛතිපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදුලෙත්වා පඨමා අභිනිබ්බිද පඨමා නික්ඛන්ති පඨමා අරියා ජති අහොසි, කුකකුට්ඨාසකස්සෙව මුචතුණ්ඩකෙන වා පාදනවසිඛාය වා අණ්ඩකොසං පදුලෙත්වා නමා අණ්ඩ කොසමා අභිනිබ්බිද නික්ඛන්ති කුකකුට්ඨිකායෙ පට්ඨාජ්ජති.

ସୁବେନିଧିବାସୀଙ୍କୁ କାଠା ଟିପିକିଆ.

[illegible]

1 മി. I & മി. മിറിയംഗലം.

2. ඩී. ඒ. ඒ. ඒ. & ඒ. ප්‍රවේශනායකයා.

3. இ. I & இ. உயிரகம்..

4. මු. ප්‍රවේශිතයකුණ.

පරිකමං වහතඛං සියා. නං පන වුට්ටමානං අතිහාරියං විනයනිදනං කරොති. තඤ්ඤා නං න වදාම. අප්පිකෙති පන විසුද්ධිමෙඤ්ඤා වුත්ත නායෙන ගහෙතඛං. ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණසියාම.

මොති යො අහං; දිබ්බමානානි ආදිසු දිබ්බසද්ධිසත්තා දිබ්බං, දෙව නානං. හි සුචරිතකමමතිබ්බත්තං. පිත්තසෙමනරුහිරාදිති අපළිබ්බද්ධං උපකක්ඛිලෙගවිමුත්තනාය දුරෙපි ආරම්භේ සමපට්ඨත්තසමත්තං. දිබ්බං පසාදවක්ඛු මොති. ඉදංඤ්ඤාපි විරියභාවනාමලතිබ්බත්තං. ඤ්ණවක්ඛු නාදිසමෙවංති දිබ්බසද්ධිසත්තා දිබ්බං, දිබ්බවිහාරවගෙහන පටිලද්ධිසත්තා අත්තනා ව දිබ්බවිහාරසන්නිසිත්තනාපි දිබ්බං, ආලොකපරිග්ග හෙත මහාජ්ඣිකත්තාපි දිබ්බං, තිරොකුඤ්ඤාදිගතරූපදස්සනෙන මහා ගතිත්තනාපි දිබ්බං. නං සබ්බං සද්දසත්තානුසාරෙන වෙදිතඛං. දස්සනවෙධින මක්ඛු; වක්ඛුක්ඛිට්ඨකරණෙන මක්ඛුමිචාතිපි මක්ඛු; වුතුපපානදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිගෙතුත්තා විසුද්ධං.

යො හි වුතිමත්තමෙව පස්සති න උපපාතං, යො උච්ඡිදදිට්ඨං ගණ්ඨාති. යො උපපාතමත්තමෙව පස්සති න වුතිං, යො නවසත්ත පාතුභාවදිට්ඨං ගණ්ඨාති. යො පන නදුභයං පස්සති, යො යඤ්ඤා දුට්ඨමපි නං දිට්ඨිගතං අතිවත්තති, තඤ්ඤා නං දස්සනං දිට්ඨිවිසුද්ධි ගෙතු මොති. නදුභයඤ්ඤා භගවා අද්දස. තෙනෙනං වුත්තං:- “වුතුප පානදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිගෙතුත්තා විසුද්ධි”නති. එකාදස උපකක්ඛිලෙ විරහප්පා වා විසුද්ධං, භගවතො හි එකාදසුපකක්ඛිලෙවිරහිතං දිබ්බවක්ඛු. යථාන:- “යො ඛො අහං අනුරුද්ධා”¹ විවික්ඛිතං විත්තස්ස උපකක්ඛිලෙයොති ඉති විදිකා විවික්ඛිතං. විත්තස්ස උපකක්ඛිලෙයං පජ්ඣං. අමනසිකායො විත්තස්ස, පිනම්භං විත්තස්ස, ඡමන්තත්තං. විත්තස්ස, උඛිලාපිනං² විත්තස්ස, දුට්ඨලං විත්තස්ස, අව්චාරද්ධිවිරයං. විත්තස්ස, අතිලීනවිරයං. විත්තස්ස, අභිජ්ජා විත්තස්ස, නානත්ත සඤ්ඤා විත්තස්ස, අතිනිජ්ඣාසිත්තතං. රූපානං විත්තස්ස උපකක්ඛිලෙයොති ඉති විදිකා අතිනිජ්ඣාසිත්තතං. රූපානං විත්තස්ස උපකක්ඛිලෙයං පජ්ඣං. යො ඛො අහං අනුරුද්ධා³ අපමනෙතො ආකාපි පභිතතෙතො විහරනෙතො ඔභාසං හි ඛො සඤ්ජානාමි, න ව රූපානි පස්සාමි. රූපානි හි ඛො පස්සාමි, න ව ඔභාසං සඤ්ජානාමි”⁴ති. එවමාදි. තදෙව. එකාදසුපකක්ඛිලෙවිරහප්පා වා විසුද්ධං; මනුස්ස පචාරං අතික්කම්භා රූපදස්සනෙන අතික්කන්තමානුසකං; මානු සකං වා මංසවක්ඛු. අතික්කන්තත්තො අතික්කන්තමානුසකනති වෙදි තඛං. තෙන දිබ්බමනි මක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන.

මතෙන මෙතොමිති මනුස්සො⁵ මංසවක්ඛුනා විග්ග සතෙන පස්සාමි දක්කාමි ඔලොකෙමි; මවිමානෙ උපපජ්ජමානෙති එඨ වුතික්කණේ වා උපපතතික්කණේ වා දිබ්බවක්ඛුනා දට්ඨං න සකතා, යෙ පන ආසත්ත

1. ඉ. ආරම්භය. 2. හි. I. ඉ & හා. උඛිලං. ම. උපපිලප්. 3. මංසමිමිකාය-උපකක්ඛිලෙසුත්ත. 4. හි. I. II ඉ & ම. අනුරුද්ධ. 5. හි. I & III. මනුස්සො. 6. ඉ. මනුස්ස.

වුම්කා ඉදහි වව්සානාති තෙ වවමානා, සෙ ව¹ ගහිතපටිසන්තිකා සමපති නිබ්බතා වා, තෙ උපපජ්ජමානාති අභිපෙතා. තෙ එවරුපෙ වවමානෙ උපපජ්ජමානෙ ව පසායාමිති දසෙයාති. ගිහිකා මොහනිකානු සුත්තතතා: සිනානං ජාතිසුලභොගාදිනං වසෙන හි හිප්පිතෙ ඔතිප්පිතෙ උඤ්ඤාතෙ² අවඤ්ඤාතෙ; සංගිහිකාති අමොහනිකානුසුත්තතතා: තබ්බි පරිතෙ; සුමග්ගොණ්ණාති අදෙයනිකානුසුත්තතතා: ඉඨකන්තමනාපවණ්ණ සුත්තත; දුබ්බග්ගොණ්ණාති දෙයනිකානුසුත්තතතා: අනිඛාකන්තඅවනාප වණ්ණසුත්තත. අභිරුපෙ විරුපෙතිපි අපෙඨා. සුග්ගොණ්ණාති සුගති ගතෙ; අලොහනිකානුසුත්තතතා: වා අසෙඨි මහග්ගිතෙ; දුග්ගොණ්ණාති දුග්ගතිගතෙ, ලොහනිකානුසුත්තතතා: වා දළිද්දෙ අපානතපාතෙ; සඨාකම්මුමග්ගොති යං යං කම්මං උපපිතං තෙන තෙන උපගතෙ;

තස්ස පුරිමෙහි “වවමානෙ”ති ආදීති දිබ්බවක්ඛුකිච්චං. වුත්තං. ඉමිනා පන පදෙන යථාකම්මුපගඤ්ඤාතිච්චං. තස්ස ව ඤ්ඤාසං අස මුප්පත්තිකත්වො:- සො හෙට්ඨා නිරයාතිමුඛං. ආලොකං වසෙඨිඨා තොරසිකසන්නෙ පසායාති මහනතං. දුක්ඛමනුභවමානෙ, තං දසානං දිබ්බවක්ඛුකිච්චමෙව. සො එවං මනසි කරොති:- කීනත්ත ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං දුක්ඛමනුභවනාති? අථස්ස ඉදං නාම කත්වා තං කම්මාරම්භං ඤ්ඤං උපපජ්ජති. තථා උපරි දෙවලොකාතිමුඛං. ආලොකං වසෙඨිඨා නානුනවනමිසංකවන ථාරුසකවනාදිසු සන්නෙ පසායාති මහාසම්පත්තිං. අනුභවමානෙ, තමපි දසානං දිබ්බවක්ඛුකිච්චමෙව. සො එවං මනසි කරොති:- කීනත්ත ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං සම්පත්තිං. අනුභවනාති? අථස්ස ඉදං නාම කම්මං කත්වා තං කම්මාරම්භං ඤ්ඤං උපපජ්ජති. ඉදං යථාකම්මුපගඤ්ඤං නාම. ඉමස්ස විසුං පරිකම්මං නාම නත්ථි. යථා විමස්ස එවං අනාගතංගඤ්ඤාසංසි. දිබ්බවක්ඛු පාදකානෙව හි ඉමානි, දිබ්බවක්ඛුනා සත්තෙව ඉජ්ඣානති.

සායදුම්මවිදිනානාති ආදිසු දුට්ඨි චරිතං දුට්ඨං වා චරිතං කිලෙස සුභිකත්තාති-දුට්ඨචරිතං, කායෙහ දුට්ඨචරිතං කායෙහො වා උප්පානං දුට්ඨචරිතනති-කායදුට්ඨචරිතං; එවං වච්චිකාදුට්ඨචරිතනතිපි දුට්ඨිකාති. සම්පානාසනාති සමඛිතිභූතා; අභිසානං උපමාදකාති මුද්ධිපට්ඨක මුද්ධිමුද්ධිසාවකානං අරියානං අත්තමසො ගිහිසොනාපත්තානමපි අනත්තකාමා හුත්වා අනතිමවජ්ඣනා වා ගුණපරිධංගනෙහ වා උපමාදකා අසකකාසකා; ගරහකාති වුත්තං හොති.

තස්ස “නත්ථි ඉමෙසං සමණධම්මො අස්සමණා එතෙ”ති වදනෙහො අනතිමවජ්ඣනා උපවදති. “නත්ථි ඉමෙසං ක්කිනං වා විමොක්ඛො” වා මග්ගො වා එලං වා”ති වදනෙහො ගුණපරිධංගනෙහ උපවදතිති වෙදි තණ්හා. සො ව ජනං වා උපවදෙය්‍ය අජානං වා, උග්ගසථාපි අරිසුප වාදෙව හොති. අනිහාරියං කම්මං සත්තාවරණං මග්ගාවරණඤ්ච. තස්ස ව ආවිභාවස්ථං ඉදං වජ්ඣමුද්ගරනති:-

අඤ්ඤාතරගම්. කිරි ගාමෙ එනො පෙරො ව දහරහික්ඛු ව පිණ්ඩාය වරතති. නෙ පඨමසරෙයෙව උපුච්ඡමත්තං උණ්ඨායාගං ලභිංසු. පෙරග්ග ව කුච්ඡ්වානො අපී. සො විනෙත්තයි :- අයං යාගු මග්ගං සප්පායා යාව න සිත්තලා ගොති, නාව නං පිවාමිති. සො මනුස්සෙහි උමාරත්ථාය ආගමෙ දුරුබ්බෙහි නිසිදිනා තං පිවි. ඉතරෙ තං ජිගුච්ඡ් :- අතිච්ඡානො වතායං මහලලසො අමාකං ලජ්ජිතබ්බකං අකාසිති. පෙරො ගාමෙ වරිනා විහාරං ගතනා දහරහික්ඛුං ආහා :- අපී නෙ ආවුසො ඉමගම්. සාසනෙ පතිට්ඨාති? ආම හනෙත්ත, සොතාපනෙත්තා අහතති. නෙත්ත භා'වුසො උපරි මග්ගත්ථාය වායාමං මා අකාසි, බිණ්ඨාසවො තයා උපවදිනොති. සො තං බමාපෙසි. නෙත්තං තං පාකතිකං අගොසි.

තඛා සො අඤ්ඤාපි අරියං උපවදති, නෙත්ත ගතනා සමෙ අත්තනා මුඛිකතරෙ ගොති, අහං ආයස්මත්තං ඉදංඤ්ඤාදි අවචං, තං මෙ බමාහිති බමාපෙත්තෙබ්බො. සමෙ නවකතරෙ ගොති වජ්ඣිනා උක්ඛුපිකං නිසිදිනා අඤ්ඤාපි. පග්ගපෙනා අහං හනෙත්ත කුමාකං ඉදංඤ්ඤාදි අවචං, තං මෙ බමාහිති බමාපෙත්තෙබ්බො. සමෙ සො නක්ඛමති, දිසාපක්ඛනෙත්තා වා ගොති, යෙ තස්මි. විහාරෙ හික්ඛු වසතති, නෙත්තං සතතිකං ගතනා-සමෙ අත්තනා මුඛිකතරො ගොති සිත්තෙතෙව, සමෙ නවකතරෙ උක්ඛුපිකං නිසිදිනා අඤ්ඤාපි. පග්ග පෙනා අහං හනෙත්ත අසුකං නාම ආයස්මත්තං ඉදංඤ්ඤාදි අවචං, බමතු මෙ සො ආයස්මාති එවං වදනෙත්තා බමාපෙත්තෙබ්බො. සමෙ සො පරිනිබ්බුතො ගොති, පරිනිබ්බුතමඤ්ඤාදිනා ගතනා ගාව සිව්පිකං ගතනාපි බමාපෙත්තෙබ්බො. එවං කතෙ සග්ගාවරණඤ්ඤා මග්ගා වරණඤ්ඤා න ගොති, පාකතිකමෙව ගොති.

මිච්ඡාදිවසිකානි විපරිතදස්සනා; මිච්ඡාදිවසිකමිච්ඡාදිවසිකානි මිච්ඡාදිවසිකෙතා සමාදින්නනානාවධිකමා; සෙ ව මිච්ඡාදිවසිකානි කෙසු කායකමමාදිසු අඤ්ඤාපි සමාදපෙනති, තස්ම වප්පිච්චිත ගහණෙනෙව අරිසුපවාදෙ මනොදුච්චරිතගහණෙන ව මිච්ඡාදිවසිකා සමගතිතාසපි ඉමෙගං වින්තං පුත්ත වචනං මහාසාවජ්ජනාදස්ස නත්තති වෙදිතබ්බො. මහාසාවජ්ජනා හි අරිසුපවාදෙ ආනන්තරිය සදිසො. යථාහ :- “ගෙග්ගපාපි සාරිපුත්ත හික්ඛු සීලමපනෙත්තා සමාසි ගම්පනෙත්තා පඤ්ඤාසමපනෙත්තා දිට්ඨිව බමෙම අඤ්ඤාං ආරාමෙය්, එවං සමපදමිදං සාරිපුත්ත වදමි, තං වාචං අප්පහාය තං වින්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පවිතිස්සර්ථා යථාහතං නික්ඛිනෙත්තා එවං නිරුපෙ”ති. මිච්ඡාදිවසිකො ව මහාසාවජ්ජනං නාම අඤ්ඤාං නපී. යථාහ :- “නාහං හික්ඛමෙව අඤ්ඤාං එක්ඛමමබ්බි සමච්ඡිපස්සාමි යං එවං මහා සාවජ්ජනං, යථසිදං හික්ඛමෙව මිච්ඡාදිවසිකා; මිච්ඡාදිවසිකපරමානි හික්ඛමෙව වජ්ජනි”ති. ක්කාසග්ග මහදුති උපාදින්නකකිපරිච්චානා;

සරම්මරණොති තදනනතරං අභිනිබ්බතත ඛනිගගණේ;¹ අථවා කායසං
 හෙදාති ජිවිතිඤ්ඤාසුපච්ඡදා; සරම්මරණොති චුතිවිතතතො උද්ධං.
 අසාසනාති එවමාදිගබ්බං නිරයවෙච්චනං. නිරයො හි සගගමොක්ඛ
 හෙතුභූතා පුඤ්ඤගම්මතා අයං අපෙතතතා සුඛානං වා ආයස්ස අභාවා
 අපායො; දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණනති=දුග්ගති; දෙගබ්බලාභාය වා
 දුරෙච්චන කම්මුතා නිබ්බතතා ගතීති=දුග්ගති; විවසා නිපතනති තස්ථ
 දුක්ඛතකාරිනොති=චිනිසානො; විනස්සනතා වා එස්ථ නිපතනති
 සම්භිත්ථමානබ්බපච්චබ්බ ති=විනිපානො; නත්ථි එස්ථ අඤ්ඤාදසාදිනො
 අයොති=නිරයො.

අථවා අපායගගණේන තීරච්ඡානගොනිං දීපෙති; තීරච්ඡාන
 ගොනි හි අපායො සුගතීතො අපෙතතතා. න දුග්ගති මහෙසකිංකානං
 නාගරුත්ථිනං සම්භවතො. දුග්ගතිගගණේන පෙතතිවිගගං දීපෙති.
 සො හි අපායො වෙච්ච දුග්ගති ව, සුගතීතො අපෙතතතා දුක්ඛස්ස ව
 ගතීභූතතතා. න භූ විනිපානො අපුරුපදිගං අවිනිපතීතතතා. පෙත
 මහිද්ධිකානං හි විමානානිපි නිබ්බතතති. විනිපාතගගණේන අපුරු
 කායං දීපෙති. සො හි යථාචුත්තෙතතස්ථන අපායො වෙච්ච දුග්ගති ව.
 සබ්බසමුස්සගෙහි ව විනිපතීතතතා විනිපානොති චුච්චති. නිරය
 ගගණේන අවිච්ඡි ආදිමනෙකපපකාරං නිරයමෙව දීපෙති. උපපෙතනාති
 උපගතා; තස්ථ අභිනිබ්බතතාති අධිපපායො. චුත්තවිපරිසරයෙන
 සුක්ඛපෙක්ඛා වෙදිතභෙබ්බා. අයං පන විසෙසො:- එස්ථ සුගතීගග
 භේන මනුස්සගතීපි සබ්බගතති. සගගගගණේන දෙවගතීයෙව.
 තස්ථ සුඤ්ඤා ගතීති=සුගතී, රූපාදිහි විසයෙහි සුච්ඡි අග්ගොති=
 සග්ගො. සො සබ්බොපි පුරුපපුරුපනවෙච්චන ලොකොති අයං
 වචනස්ථො. චිත්ථාති දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණවිජ්ජා; අචිත්ථාති සත්තානං
 චුතිපටිගක්ඛිපටිච්ඡාදිකා² අවිජ්ජා; සෙසං චුත්තනගමෙවති.³ අයමෙව
 හෙස්ථ විසෙසො:- යථා පුබ්බෙතිවාසකථායං පුබ්බෙතිවාසානුස්සති
 ඤ්ඤාමුඛභූතකෙන පුබ්බෙ නිවුත්ථකිංකපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජා
 කොසං පදලොභාති චුත්තං, එවමිධ චුතුපපාතඤ්ඤාමුඛභූතකෙන
 චුතුපපාතපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජාණකොසං පදලොභාති වග්ගබ්බතති.⁴*

දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණකථා නිමජ්ඣා.

සො එවං සමාගීතො විග්ගෙහි ඉධ විපස්සනාපාදකං
 චතුස්ථානානි විතතං වෙදිතබ්බං. ආසවානං ඛසඤ්ඤාණානි අරග්ගත
 මග්ගඤ්ඤාණස්ථාය; අරග්ගතමග්ගොපි හි ආසවවිනාශනතො ආසවානං
 බග්ගොති චුච්චති; තත්ථ වෙතං ඤ්ඤාණං තපපරියාපනතතතා¹ති. විතතං අති
 නිග්ගනාමෙහිනති විපස්සනාවිතතං අභිනිගරි; සො ඉදං දුක්ඛනති එව

1. සි. I & III. ඛනිගගණං. 3. *දිද්ධෙහි සුපටලකමණෙහි අත්තරිතෙ පායො
 2. සි. I & III. පටිගක්ඛිච්ඡාදිකා. මෙරමිපොත්තකතො ව සිලලුද්දිතපොත්තකතො
 4. සි. I ගො. ගස්ථ පරියාපනතතතා. [ම අඤ්ඤාණ න දිග්ගති.

මාදිපු එතතකං දුක්ඛං න ඉතො භික්ඛාති සබ්බමි පුක්ඛසම්මං කරස
ලක්ඛණං පටිච්චෙධෙන යථාභූතං අඛණ්ණකුසිං ජනිං පටිච්චිකිං; තස්ස ච
දුක්ඛස්ස නිබ්බතතිකං තණ්හං අයං දුක්ඛසමුදයොති, තදුභයමපි යං
යානං පඤ්ඤා නිරුපකිති තං තෙසං අපච්චතී. නික්ඛණං අයං දුක්ඛ
නිරෝධොති, තස්ස ච සමුප්පාදකං අරියමග්ගං අයං දුක්ඛනිරෝධයාමිති
පටිපදාති කරසලක්ඛණං පටිච්චෙධෙන යථාභූතං අඛණ්ණකුසිං ජනිං
පටිච්චිකිනාති එවමෙධො වෙදිතබ්බො.

එවං කරුපනො සම්මානි දුස්සෙයා ඉදුති කිලෙසවසෙන පරියා
යනො දුස්සෙයොනා ඉමෙ ආසවාති ආදිමාත. නස්ස මෙ එවං
ජානනො එවං සස්සෙයාති තස්ස මග්ගං. එවං ජානනස්ස
එවං පස්සනස්ස; සහ විපස්සනාය කොට්ඨත්තං මග්ගං කප්ථෙති.
කාමාසවාති කාමාසවනො; චිත්තවිච්ඡේදාති ඉමිනා ඵලක්ඛණං දුස්සෙයාති;
මග්ගකමයෙති විතතං විමුච්චෙති, ඵලක්ඛණෙ විමුත්තං හොති.
විමුත්තකමි. විමුත්තමිතිකුසිංති ඉමිනා පටිච්චෙකක්ඛණකුසිංති.
දුස්සෙයාති; භික්ඛාජාතිති ආදිති තස්ස භූමිං; තෙන හි කුසිංති තභගවා පටි
චෙකක්ඛනො භික්ඛා ජාතිති ආදිති අඛණ්ණකුසිංති. කතමා පන භගවතො
ජාති භික්ඛා? කථංකුසිංති? පුට්ඨතෙ :- න තාවස්ස අනිතා
ජාති භික්ඛා, පුඤ්ඤව භික්ඛත්තා. න අනාගතා, අනාගතෙ වායාමා
භාවතො. න පට්ඨප්පනා, විජ්ජමානතා. යා පන මග්ගස්ස
අභාවිතතා උපපජ්ජෙයා එකච්ඡුප්පෙයොකාරභවෙසු එකච්ඡු
ප්පෙයොකාරභවෙසු ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතතා අනුප්පාදාදිමමතං
ආපජ්ජෙනා භික්ඛා තං සො මග්ගභාවනාය පටිච්චිකිලෙසෙ පටි
චෙකක්ඛනා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමපි කමං ආයතී. අපච්චිකිතං
හොතිති ජානනො අඛණ්ණකුසිංති. මුඛිකාති වුත්ථං පටිවුත්ථං. කතං
වරිතං නිවර්තනාති අපෙඨා.

මුඛමිච්චිකාති මග්ගමුඛමවරිතං; පුට්ඨජ්ජනකල්පාණකෙන හි සති.
සත්ත සෙබ්බ මුඛමවරිතවාසං වසනති නාම. භික්ඛාසවො වුත්ථවාසො.
තඤ්ඤා භගවා අත්තනො මුඛමවරිතවාසං පටිච්චෙකක්ඛනො වුසිතං.
මුඛමවරිතනා අඛණ්ණකුසිංති. කතං කුසිංතිකුසිංති වතුසු සවෙවසු වතුහි
මග්ගෙහි පරිකුසුප්පාණසවජ්ජිකිරියාභාවනාවසෙන සොලස විධිමපි
කිට්ඨං නිව්ඤ්ඤානාති අපෙඨා; පුට්ඨජ්ජනකල්පාණකාදයො හි එතං
කිට්ඨං කරෙතති. භික්ඛාසවො කතකරණීයො. තඤ්ඤා භගවා අත්තනො
කරණීයං පටිච්චෙකක්ඛනො කතං කරණීයනාති අඛණ්ණකුසිංති. නාමරු.
ඉත්ථානායාති ඉදුති පුන ඉත්ථානාවාසං; එවං සොලසකිට්ඨභාවාස
කිලෙසකයාස වා මග්ගභාවනාකිට්ඨං මෙ නප්ථෙති අඛණ්ණකුසිංති.

ඉදුති එවං පටිච්චෙකක්ඛණකුසිංතිපරිග්ගතිකං. තං ආසවානං බයකු
ණාධිමම. මුඛමණස්ස දුස්සෙයොනා අසං මො මෙ මුඛමණාති
ආදිමාත. කතං භික්ඛාති අරහත්තමග්ගකුසිංති; අමිච්චාති

වතුසච්චපට්ඨාදිකා අවරා; සෙසං චුත්තනායමෙව. අයං පන විසෙසො:- අයං ඛො මම බ්‍රාහ්මණ නතියා අභිනිබ්බිද¹ අහොසිති එත් අයං ඛො මම බ්‍රාහ්මණ ආසවානං බසඤ්ඤාචතුශ්ඤානෙන වතුසච්චපට්ඨාදිකං අවරණකොසං පදලොඤා නතියා අභි නිබ්බිද නතියා අරියජ්ඣි අහොසි, කුසකුට්ඨාපකසොච චුචතුශ්ඤා නෙන වා පාදනබ්බිබාය වා අශ්ඤාකොසං පදලොඤා නමා අශ්ඤා කොසමා අභිනිබ්බිද නික්ඛන්ති කුසකුට්ඨානායෙ පච්චාජ්ඣති. එතතාවතා කිං දසොභිති? සො හි බ්‍රාහ්මණ කකුකුට්ඨාපකො අශ්ඤාකොසං පදලොඤා තතො නික්ඛමනො සබ්බෙදව ජයති. අහං පන පුඤ්ඤ නිවුත්තනිකපට්ඨාදිකං අවරණකොසං භිජ්ඣො පඨමං තාව පුඤ්ඤනිවාසානුසාරිඤ්ඤාචර්යාය ජනො, තතො සත්තානං චුතිපට්ඨාදිකපට්ඨාදිකං අවරණකොසං පද ලොඤා දුතියං දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාචර්යාය ජනො, පුන වතුසච්චපට්ඨා දිකං අවරණකොසං පදලොඤා තතියං ආසවානං බසඤ්ඤා චර්යාය ජනො, එවං තිති චර්යාහි තික්ඛන්තුං ජනොමහි. සා ච මෙ ජනි අරියා පුපරිපුද්ධාහි ඉදං දසොසි. එවං දසොනො ව පුඤ්ඤනිවාසඤ්ඤාන අතීතංසඤ්ඤා දිබ්බවක්ඛුනා පච්චුප්පනා නාගතංසඤ්ඤා ආසවකවසෙන සකලලොකීයලොකුත්තරගුණන්ති එවං තිති චර්යාහි සබ්බෙදි සබ්බඤ්ඤාගුණ පකාසොඤා අත්තනො අරියාය ජනියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස දසොසි.

ආසවකබ්බසඤ්ඤානාම භිවිතා.

එවං චුත්තන වෙරසෙස්සා බ්‍රාහ්මණොති එවං භගවතා ලොකානු කම්පනෙන බ්‍රාහ්මණං අනුකම්පමානෙන විනිගුතිතබ්බෙදි අත්තනො අරියාය ජනියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවෙ චර්යාත්තයපකාසිකාය බමම දෙසනාය චුත්තන පිතිවිථාරපරිපුර්ණගතවිත්තො වෙරසෙස්සා බ්‍රාහ්මණො තං භගවතො අරියාය ජනියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං විදිනො ඊදිසං නාමාහං සබ්බලොකජෙට්ඨසෙට්ඨං සබ්බගුණසමන්තාගතං සබ්බඤ්ඤං අසඤ්ඤං අභිවාදනාදිකම්මං න කණ්ඩිති අවමං, ‘සිරිපු වත රෙ අඤ්ඤාණ’න්ති අත්තනං ගරහිනා අයංදුති ලොකෙ අරි යාය ජනියා පුරෙ ජතවෙතින ජෙට්ඨා සබ්බගුණෙහි අපපට්ඨමෙට්ඨන සෙට්ඨාති නිට්ඨං ගන්තො භගවතං එතදවොච :- ජෙට්ඨා භමං ගොතමො සෙට්ඨා භමං ගොතමොති. එවඤ්ඤි පන වනා පුන තං භගවතො බමමෙදසනං අභිනුමොදමානො අභික්ඛන්තො ගො ගොතම අභික්ඛන්තො ගො ගොතමාති ආදිමාය. තත්ථායං අභික්ඛන්තා යද්දං බසගඤ්ඤාභිජාපඅභිනුමොදනෙසු දිස්සති. “අභික්ඛන්තො භගන්ත රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො, චරනිසින්නො භික්ඛු යමිත්ථා”ති² ආදිසු හි බසෙ දිස්සති. “අයං ඉමෙසං වතුත්තං පුග්ග ලානං අභික්ඛන්තතරො ව පඤ්ඤිතතරෙ වා”ති³ ආදිසු සුඤ්ජෙර.

1. සනා. නිබ්බිද 2. චුල්ලවග්ගපාඨයොගබ්බපනසබ්බක. d. වතුකකභිගුත්තර.

“නො මෙ වැඩුණි පාදුනි-ඉද්ධියා ගතය ජලං,
අභික්ඛන්තන වණ්ණෙන-ගබ්බා භිහාතයං දිසා”ති;

ආදිපු අභිරුපෙ. “අභික්ඛන්තන ගතන”තිඃ ආදිපු අභික්ඛන්තනොදනෙ. ඉද්ධියං අභික්ඛන්තනොදනෙව. ගතො ව අභික්ඛන්තනොදනෙ, තත්ථො භාදු සාදු හො ගොතමාති වුත්තං ගොතමාති වෙදිතබ්බං.

ගතෙ නොමෙ පසංසායං-තුරිතෙ නොතුලව්ණරෙ,
ගාතෙ ගොතෙ පසාදෙ ව-නරෙ ආමෙණිතං.¹ සුබොති

ඉමිනා ව ලක්ඛණෙන ඉධි පසාදවතෙන පසංසාවතෙන වායං චික්ඛන්තං. වුත්තොති වෙදිතබ්බං. අථ වා “අභික්ඛන්තන”තිඃ අභික්ඛන්තනං අභි ඉද්ධියං අභිමනාපං අභිපුපුරන්ති වුත්තං ගොතමාති.

තත්ථ ඵකෙන අභික්ඛන්තනසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, ඵකෙන අත්තනො පසාදං. අයං හි ඵත්ථ අධිප්පායො:- අභික්ඛන්තනං හො ගොතම ගද්දං ගොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්ඛන්තනං ගද්දං ගොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආගම මම පසාදෙති. ගත වනොගෙව වා වචනං² වෙ වෙ අත්ථ සක්ඛාය ථොමෙති: ගොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්ඛන්තනං දෙසනාසනනො, අභික්ඛන්තනං ගුණාසිගමනනො, තථා සද්ධාජනනනො පඤ්ඤාජනනනො සාත්තො සමසඤ්ඤානනො උත්තානපදනො ගමභිරත්තනො කණ්ණසුඛනො හදසඛගමනො අනන්තකංසනනො අපරවමනනනො කරුණං සිතලනො පඤ්ඤාචද්දනනො ආපාථරමණියනො³ විමද්දකම්මනො සුයාමානසුඛනො විමංසිගමානතිතනොති ඵවමාදිති යොජෙනබ්බං. තනො පරමෙ වතුති උපමාති දෙසනංගෙව ථොමෙති.

තත්ථ නිකායජජිතනති අබොවුච්චපිතං, ගෙව්ඨාමුච්චානං වා; උක්ඛාපජජයාති උපරි මුඛං කරෙය්‍ය; ඝට්ඨිකනනති තිණපණ්ණො දිති පරිච්ඡාදිතං; විමරෙය්‍යාති උග්ගාවෙය්‍ය; මුලාය්‍යාති දිසාමුලාය්‍ය; මග්ගං ආවිසෙකිකයාති ගතත්ථ ගතෙතො ඵස මග්ගොති වදෙය්‍ය; අනිකායෙති කාලපකම්මාතුද්දපි-අච්චරන්තං⁴-සනවනසංඝො මෙස පටලෙති වතුරගෙග තමසි: අයං තාව අනුත්තානපදෙත්ථා. අයං පන අධිප්පායයොජනා:- සථා කොච නිකායජජිතං උක්ඛාපජජය්‍ය, එවං සද්ධාමමවිමුඛං අසද්ධාමමෙව පතිට්ඨිතං. මං අසද්ධාමො උද්ධා ටෙතනන, සථා පරිච්ඡන්තං විමරෙය්‍ය, එවං කස්ස පස්ස ගතවතො සාසනන්තරධානා පභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගතනපරිච්ඡන්තං සාසනං විව රන්තනන, සථා මුලාය්‍ය මග්ගං ආවිසෙකිය්‍ය, එවං කුමමග්ගමිච්ඡා මග්ගපටිපත්තස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආවික්ඛන්තනන, සථා අනි කායෙ⁵ තෙලපජෙත්ථානං ධාරෙය්‍ය, එවං මොක්ඛකායෙර නිමුග්ගස්ස

a. විමානසු
b. ගොතලසංග්‍රහය.
1. ගා. & ම. ආමෙණිතං.
2. ගා. සකවතොගෙව පාවම්නං.
3. ගා. & ම. රමෙණියනො.
4. සි. මු. අච්චරන්තං. 5. සි. මු. අනිකායෙරන.
15

මේ බුද්ධාදිරතනා'රූපානි අපසංකතා කප්පවිච්ඡාදකමොහනිකාර විද්ධංගකදෙසනාපජේයානං ධාරෙනෙනනා, මයං ගොතා ගොත මෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො.

එවං දෙසනං¹ ථොමෙධා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නවිතො පසන්නාකාරං කරෙනො ඵසාභනති ආදිමාන. තස් ඵසාභනති එසො අහං; භවන්තං ගොතමං සරණං භව්වාමිති භවන්තං ගොතමං සරණන්ති ගව්ඡාමි; භවං මෙ ගොතමො සරණං පරයණං අසංසා නාතා හිතස්ස ච විධාතාති ඉමිනා අධිපායෙන භවන්තං ගොතමං ගව්ඡාමි භජමි සෙවාමි පසිරූපාසාමි එවං ජානාමි බුද්ධාමිති. යෙසං හි ධාතුනං ගති අස්සො, බුද්ධිපි තෙසං අස්සො, තස්මා ගව්ඡාමිති ඉමස්ස ජානාමි බුද්ධාමිති අයමපි අස්සො වුත්තො. ධම්මස්ස භික්ඛුසංඝස්සචාති එස්ස පන අධිගතමයො සව්ජිතනනිග්ගෙසං යථානුසිද්ධං පටිපජ්ජමානො ච² අපායෙසු අපන මානො කඤ්ඤා ධාරෙතීති ධම්මො; සො අස්සො අරියමගො වෙව නිබ්බාණඤ්ඤා වුත්තං ගෙනං:- “යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඛිතා,³ අරියො අර්ථසංකො මගො තෙසං අග්ගමකධායතී”ති⁴ විජ්ජෙරු. න කෙවලං අරියමගො වෙව නිබ්බාණඤ්ඤා අපිච්චො අරිය එළෙහි සද්ධිං පරියන්තිධම්මොපි. වුත්තමපි ගෙනං ජනනමාණමක විමානො:-

“රුගවිරුගමනෙජමසොකං-ධම්මසඛිතමප්පටිකුලං,

මධුරමිමං⁵ පගුණං සුචිතතං-ධම්මමිමං සරණස්ථ⁶ බුද්ධෙහි”තිb.

එස්ස හි “රුගවිරුගො”ති මගො කටිනො; “අනෙජමසොකං”නති එලං; “ධම්මසඛිතං”නති නිබ්බාණං; “අප්පටිකුලං මධුරමිමං පගුණං සුචිතතං”නති පිටිකතතයෙන විභතතසඛිධම්මකකකාති. දිට්ඨිසිල සම්මානෙන සංගතොති සමෙක්ඛා, යො අස්සො අර්ථඅරියපුගල සමුඤ්ඤා. වුත්තං ගෙනං තස්මිංගෙව විමානො:-

“යස්ථ ච දින්නං මහස්ථලමානු-චතුසු සුචිසු පුරිසසුගෙසු,

අර්ථ ච පුගලධම්මදසා තෙ-සම්මමිමං සරණස්ථ⁷ බුද්ධෙහි”තිb.

භික්ඛුනං සමෙක්ඛා=භික්ඛුසංඝෙක්ඛා. එතතාවතා ච බ්‍රාහ්මණො තිණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි.

ඉද්දති තෙසෙව තීසු සරණගමනෙසු කොසලස්ථං සරණං, සරණගමනං, යො සරණං ගව්ඡති, සරණගමනප්පහෙදො, සරණ ගමනඑලං, සම්බලෙසො, හෙදොති අයං විධි වෙදිතෙක්ඛා. යො පන

1. හි. බු. & ම. පසන්නතය.

2. හි. I, II. බු. & ම. පජේයාකධාරණෙන

3. සා. ධම්මදෙසනං.

4. හි. බු. චතුසු.-ඉමමිකං.

5. සා. සම්මතා මා අසම්මතා වා.

6. සා. බුරමිමං.

7. ම. සරණගත.

8. සා. දින්නං.

a. චතුසකචතුසාර-මහාමහා.

b. මිමානවිකු.

ඉඬ වුවවමානො අභිභාරියං විනායතිද්වං කණ්ඨිති න වුතෙතො. අප්පිකෙති පන පපෙඤ්ඤදනියං වා මජ්ඣිමට්ඨකථායං භග්ගොරව පුත්තවණ්ණනානො^a පුම්බිකලවිලාසිනියං වා දීඝනිකායට්ඨකථායං සරණවණ්ණනානො ගහෙතෙකොති.

උපාසකං මං භවං ගොනමො ධාරෙතුති මං භවං ගොනමො උපාසකො අයනති එවං ධාරෙතුති අයෙත්වා. උපාසකවිධිකොසලායං පනෙත්වා-කො උපාසකො? කයො උපාසකොති වුවවති? කිමයො සීලං? කො ආජීවො? කා විපතති? කා සමපතති? ඉමං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං. තං අභිභාරියං කරණෙනො ඉඬ න විහත්තං. අප්පිකෙති පන පපෙඤ්ඤදනියං. මජ්ඣිමට්ඨකථායං වුත්තනායෙනෙව වෙදි තබ්බං. අජ්ජතග්ගෙති එත් අයං අග්ගසද්දෙ ආදිකොටිකොට්ඨාස භෙදවිසු දිස්සති. “අජ්ජතග්ගෙ සමම දොවාරික ආවරණි වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨින”නති^a ආදියු හි ආදිමිති දිස්සති. “තෙනෙව අඛලලග්ගෙන නං අඛලලග්ගං පරමසෙය්”^b “උච්ඡග්ගං වෙලුග්ග”නති^c ආදියු කොටියං. “අච්ඡිලං මධුරග්ගං ච තිත්තකග්ගං”^b “අනුජනාමි හික්ඛවෙ විහාරග්ගෙන (වා)-පරිවෙණ්ගෙනෙන (වා ගාහෙතු”නති^c ආදියු කොට්ඨාසෙය, “යාවතා හික්ඛවෙ සත්තා අපද්ද වා චිපද්ද වා -පෙ- තථාගතො තෙයං අග්ගමකඛායති”නි^d ආදියු සෙවෙයි. ඉඬ පනායං ආදිමිති දට්ඨබ්බො. තයො අජ්ජතග්ගෙති අජ්ජතං^e ආදිං කතොති එවමෙත් අයෙත්වා වෙදිතබ්බො. අජ්ජතනති අජ්ජ භාවනති වුත්තං. හොති. “අජ්ජදග්ගෙ” ඉවෙව වා පාඨො. දකාගෙර පදසක්කිකරෙ. අජ්ජ අග්ගං^f කතොති වුත්තං. හොති. පාණ්ණපෙතානති පාණ්ණෙති උපෙතං; යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤ සත්ත්වකං තිති සරණගමනෙති සරණං ගතං මං භවං ගොනමො ධාරෙතු ජනාතු. අහං හි සවෙපි මෙ තිබ්බණෙන අසිනා සීසං ජිනෙද්දය්, නෙව බුද්ධං න බුද්ධොති වා ධම්මං න ධම්මොති වා සබ්බං න සබ්බොති වා වදෙද්දයනති. එත් ච බ්‍රාහ්මණො පාණ්ණපෙතං සරණං ගතනති පුත්ත සරණගමනං වදනෙනා අත්තසත්තිකානෙනා පකාසෙතිති වෙදිතබ්බො.

එවං අත්තානං නිය්‍යාතෙත්වා ගගවන්තං සපරියං උපට්ඨාතුකාමො ආගා: අභිවාසෙතු ච මෙ භවං ගොනමො ධාරෙතුයං වස්සාවාසං. භග්ගොරව පුත්තවණ්ණනානො^a පුම්බිකලවිලාසිනියං වා දීඝනිකායට්ඨකථායං සරණවණ්ණනානො ගහෙතෙකොති.

a මජ්ඣිමනිකාය-උපාලිසුත්ත.	හ්‍යා. පරමිත්ථෙතිකායං වා
b පාරපරියෙසෙත්තං.	බුද්දකථකථායං-ඉමිවිසිකා.
c වුලලවග්ගෙ ගොනාගෙතබ්බකික.	†. භාජෙතු නති-සබ්බත් “අනුජනාමි
d චතුස්සකඛලග්ගෙර-වස්සාවග්ග.	හික්ඛවෙ අච්ඡිලග්ගං වා-මධුරග්ගං.
1. හි II & හ්‍යා. අභිභාර	මා-පෙ-භාජෙතු”නති පාඨො බුද්ධත
2. හ්‍යා. උච්ඡිග්ගං වෙලුග්ගං.	පපෙඤ්ඤදනි මෙතොරවපුර හිසු
3. හ්‍යා. අජ්ජග්ගං. 4. හි. බු. අජ්ජදග්ගං.	නිසංඤ්ඤදනි ව දිස්සති.

වෙරඤ්ඤා. උපතිස්සාය මම අනුගගතස්ස. වස්සාවාසං සමපට්ඨිත්තුති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙනාති අපංසා වචනං සුත්වා භගවා කායඛතං වා වාචඛතං වා අවොපෙත්වා අඛන්තරෙයෙව ඛන්ති. ධාරෙත්වා තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙසි; බ්‍රාහ්මණස්ස අනුගගතස්ස මනසාව සමපට්ඨිති වුත්තං. හොති.

අප්ථො වෙරඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො භගවතො අධිවාසනං විදිධොති අප්ථො වෙරඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො සචෙ මෙ සමණො ගොතමො නාසිවාසෙය්‍ය, කායෙන වා වාචාය වා පටික්ඛිපෙය්‍ය, යස්මා පන අපටික්ඛිපිත්වා අඛන්තරෙ ඛන්ති. ධාරෙසි, තස්මා මෙ මනසාව අධිවාසෙසිති එවං ආකාරසලලකඩ්ණ කුසලතාය භග වතො අධිවාසනං විදිත්වා, අත්තනො නිසිත්තාසනතො වුච්ඡාය චතුසු දිසාසු භගවන්තං සක්කච්චං. අභිවාදෙත්වා තික්ඛිත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ආගතකාලතොප්පතුති ඡුච්චිමසලලකබ්‍රාහ්මණානං අභිවාදනා දිනි න කණ්ඨිති විගර්හිත්වාපි ඉදුනි විඤ්ඤානමුද්ධගුණො කායෙන වාචාය මනසාව අනෙකකඛිත්තුං වඤ්ඤෙත්වාපි අභිනෙත්වායෙව සුත්වා දසනබසමොධානසමුත්ථං අඤ්ඤාං පග්ගය්‍යා සිරගමි. පතිට්ඨා පෙත්වා යාව දස්සනවිසයො¹ තාව පටිවුච්චො යෙව අපක්කමිත්වා දස්සන විසයං විජ්ඣනව්ඨානෙ වඤ්ඤාං පක්කමි².

ගෙන මො පන සමයෙන වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකඛා හොතිති යසමි. සමයෙ වෙරඤ්ඤාන බ්‍රාහ්මණෙන භගවා වෙරඤ්ඤා. උපතිස්සාය වස්සාවාසං යාමිකො, තෙන සමයෙන වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකඛා හොති. දුබ්බිකඛාති දුලභතිකඛා; යා පන දුලභතිකඛතා යස්ස මනුස්සා අස්සද්ධා නොනති අපපසන්තා, තස්ස සුසංසකාලෙපි අභිගමග්ගෙපි³ සුබ්බණ්ණාපරණෙණ් හොති. වෙරඤ්ඤායං පන යස්මා න තථා අහොසි. අපිච ඛො දුස්සංස්සනාය ඡාතකදොසෙන අහොසි. තස්මා තමස්ස දසොනො මිහිනිකාති ආදිමාග.

තස්ස මිහිනිකාති විධා පචතතර්හිතිකා; ර්හිතං⁴ නාම ඉරියා, විධා පචතතා විතතඉරියා විතතර්හා; 'එස්ස ලච්ඡාම නු ඛො කිංඤ්ඤි භික්ඛ මානා න ලච්ඡාමා'ති 'ඒවිතුං වා සක්ඛස්සාම නු ඛො නො'ති අයමෙස්ස අධිපජායො. අප්ථො මිහිනිකාති දුජ්ඣිතිකා; ර්හිතං⁵ ර්හා ඉරියනං වත්තනං ඒවිකනති ආදිනි හි පදුනි එකස්ථානි. තස්මා දුක්ඛෙන ර්හිතං එස්ස පචතතතිති මිහිනිකාති අයමෙස්ස පදෙස්සා. සෙතකානි අවධිනි එස්සාති= සෙතාමඛිකා; දිවසමපි යාවිත්වා කිංඤ්ඤි අලද්ධා මනානං කපණ් මානුසකානං අභිච්ඡත්තකවණ්ණෙහි අවධිනෙහි තනු තගු පරි කිණ්ණාති වුත්තං. හොති. සෙතාමඛිකාතිපි පාඨො, තස්සෙස්සා:- සෙතා අට්ඨි එස්සාති=සෙතට්ඨිකා; අට්ඨිති ආතුරතා ව්‍යාධි ග්‍රෙහො.

1. සි. බු. & ම. දස්සනවිසයා. 3. සි. බු. අනච්ඡිකානෙපි. 5. සි. බු. ර්හතා.
2. සි. I. II. බු. & සා. පක්කමි. 4. සි. බු. ර්හිතිකා.

තත් ව සංඝානං ගතෙහෙත්තං කාලෙ තෙතකරෙහෙත උපහතමෙව පව්නනතිරං අගතිතතං ඉද්දං පණ්ඩරපණ්ඩරං සාලිසිසං වා යව ගොවුමසිසං වා භාතමිති තස්මා සෙතට්ඨිකාති වුට්ඨිති. වස කාලෙ සුච්ඡි අතිසම්මාර්ගාපි වුත්තසංඝං තත් සලාකාසෙව සමපජ්ඣිති සලාකාමුත්තං; සලාකාය වා තත් ජීවිතං¹ පටිනෙතතතිති සලාකාමුත්තං. කිං වුත්තං හොති? තත් කීර ඛඤ්ඤවික්කයකානං සතත්තං කයකෙසු ගතෙසු දුඛිලමනුස්සෙ අභිගච්ඡිතා ඛලව මනුස්සාව ඛඤ්ඤං කිංචිතා ගව්න්තී. දුඛිලමනුස්සං අලගමානා මහාසද්දං කරෙතී. ඛඤ්ඤවික්කයකා සමෙකිසං සමගතං කරිස්සා මාති ඛඤ්ඤකරණව්ඤානෙ ඛඤ්ඤමාපකං නිසිදුපෙතා එකපස්සෙ වණණ්ණකිං නිසිදුපෙසුං. ඛඤ්ඤත්ථිකා වණණ්ණකිං තස්මිං සතතිකං ගව්න්තී. සො ආගතපටිපාටියා මුලං ගහෙතා ඉත්තනාමස්ස එතතකං දනබ්බතති සලාකං ලිඛිතා දෙති. තෙ නං ගහෙතා ඛඤ්ඤමාපකස්ස සතතිකං ගතවා දිනතපටිපාටියා ඛඤ්ඤං ගණ්හතී. එවං සලාකාය තත් ජීවිතං වනෙතතතිති සලාකා මුත්තං. ඔ සුභං උඤ්ඤති සමනසෙන යාපෙතුන්ති පග්ගහෙන යො උඤ්ඤා, තෙන යාපෙතුං න සුකරි; පතනං ගහෙතා යං අරියා උඤ්ඤං කරෙතති හික්කාවරියං වරන්ති, තෙන උඤ්ඤන යාපෙතුං න සුකරිති වුත්තං හොති. තදා කීර තත් සත්තව්ඤාමෙ පිණ්ඩාය මරිතා එකදිවමපි යාපනමත්තං න ලභන්ති.

තෙන මො සන සමසෙති උත්තරපථකා අස්සවාණික්-පෙ-අස්සවාසි මො ගමවා උදුක්කිලසද්දන්ති- තෙනාති යස්මිං සමසෙ ගමවා වෙරළේ උපනිස්සාය වස්සාවාසං උපගතො තෙන සම සෙන; උත්තරපථවාසිකා උත්තරපථකො වා ආගතත්තා එවං ලද්ධවොභාර අස්සවාණිජා උත්තරපථ අස්සානං උට්ඨානව්ඤානෙ පඤ්ච අස්සසත්තාති ගහෙතා දිගුණං තිගුණං ලාභං පරිස මානා දෙසන්තරං ගව්න්තා තෙහි අත්තනො වික්කාසිකණ්ඩෙ භූතෙහි පඤ්චමත්තෙහි අස්සසත්තෙහි වෙරළේ වස්සාවාසං උපගතා හොන්ති. කස්මා? න හි සක්කා තස්මිං දෙසෙ වස්සිකෙ වත්තායෙ මාසෙ අධානං පටිපජ්ඣතුං. උපගව්න්තා ව බහිනගරෙ උදකෙන අනායෙකාඤ්ඤායෙ රාතෙ අත්තනො ව වාසාගාරති අස්සානඤ්ච මජ්ඣිරං කාරපෙතා වතිසා පරිකම්පිංසු. තාති තෙසං වසනව්ඤා නාති 'අස්සමණ්ඩලිකායො'ති පඤ්ඤාසිංසු තෙනාහ:- හෙති අස්ස මණ්ඩලිකාසු හික්කුන් පණ්ඩපණ්ඩුලකං පඤ්ඤන්තං හොතිති.

පණ්ඩපණ්ඩුලනති එකමෙකස්ස හික්කුන්තො පණ්ඩපණ්ඩපමාණං පුලකං;² පණ්ඩො නාම නාළිමත්තං හොති, එකස්ස පුරිසස්ස අලං යාපනාය වුත්තමපි හෙතං:- "පණ්ඩාදනො නාලමං³ දුට්ඨනං" නති.⁴ පුලකං නාම නිත්ථං කතා උස්සෙදෙතා ගතිතවතණ්ඩුලා වුට්ඨන්ති.

1. හි. මු. ජීවිතං. 2. හි. මුලකං. 3. හි. මු. කාලමෙයං. 4. ජාතකපාදි.

සදි හි සපුසා ගොනති, පාණකා විජ්ඣනති අද්ධානකම්මා න ගොනති. තස්මා තෙ වාණිජ අද්ධානකම්මා කඛා: සවිතණ්ඩුලං ආදය අද්ධානං පටිපජ්ජති, යත් අස්සානං බාදතියතිණං දුලලං භවිස්සති, තෙත්තං අස්සගතං භවිස්සති. කස්මා පන තෙති තං භික්ඛුනං පඤ්ඤත්තනති? චුට්වතෙ:- න හි තෙ දක්ඛිණංපථමනුස්සා විය අස්සද්ධා අප්පසන්නා. තෙ පන සද්ධා පසන්නා මුද්ධාමාමකා ධම්ම මාමකා සක්ඛමාමකා. තෙ පුබ්බන්තසමයං තෙනවිදෙව කර්මේයෙන නගරං පටිසන්නා චෙ තයො දිවසෙ අද්දසංසු සත්තව්ඨි භික්ඛු සුනි වසෙත් පුපාරුතෙ ඉරියාපථසමපන්නෙ සක්කලමි නගරං පිණ්ඩාස වරිත්වා කිංකි අලභමානෙ. දිස්වාන තෙසං එතදුගොසි:- අය්‍යා ඉමං නගරං උපනිස්සාය වස්සං උපගතා. ඡාතකඤ්ච වත්තති. න ච කිංකි ලභනති. අතිවිස කිලමනති. මයඤ්චමා ආගතතුකා. න සන්නකාම තෙසං දෙවසිකං යාදුඤ්ච භත්තඤ්ච පටියාදෙතුං. අමාකං පන අස්සා භායඤ්ච පාතො ච මික්ඛිතතුං භත්තං ලභනති. යනනු න මයං එකමෙකස්ස අස්සස්ස පාතරුසභත්තතො එකමෙකස්ස භික්ඛුනො පත්ථපත්ථපුලකං දදෙය්‍යාම. එවං අය්‍යා ච න කිලමිස්සනති, අස්සා ච යාපෙස්සනති. තෙ භික්ඛුනං සනතිකං ගනත්වා එතමත්ථං ආරො චෙත්වා “භනෙන තුමෙහ පත්ථපත්ථපුලකං පටිගගගෙත්වා යං වා තං වා කඛා පරිභුඤ්ජා”ති යාචත්වා දෙවසිකං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤ පෙසුං. තෙන චුත්තං:- “තෙති අස්සමණ්ඩලිකාසු භික්ඛුනං පත්ථ පත්ථපුලකං පඤ්ඤත්තං ගොති”ති. පඤ්ඤත්තනති නිවහත්ත සබ්බිකපෙන ධම්මං.

ඉදති භික්ඛු පුබ්බන්තසමයං නිවාසෙත්වාති ආදිසු පුබ්බන්ත සමයනති දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං: පුබ්බන්තසමයෙති අප්‍රේෂා. පුබ්බතෙහ වා සමයං පුබ්බන්තසමයං: පුබ්බතෙහ එකං බණ්ණති චුත්තං ගොති. එවං අවචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්බති. භීමාසෙත්වාති පරිද්දිත්වා: ‘විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙතෙදං චෙදි තබ්බං. න හි තෙ තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථා අපෙසුං. පත්තවිවරං අද්දසාති පත්තං හත්ථෙති විවරං කායෙන ආදිසිත්වා සමපිට්ඨත්වා ; ධාරෙත්වාති අප්‍රේෂා. යෙන තෙන වා හි පකාරෙන ගණ්ණන්තා ආදය ඉච්චෙව චුට්වනති, යථා “සමාදුසෙව පක්කමති”ති. පිණ්ඩං අලභමානාති සක්කලමි වෙරඤ්ජං වරිත්වා-තිඬතු පිණ්ඩා, අත්ත මසො අතිවජ්ජාති වාචමපි අලභමානා; පත්ථපත්ථපුලකං ආරම්භෙ භවිත්වාති ගතගතට්ඨානෙ ලද්ධං එකමෙකං පත්ථපත්ථපුලකං ගගෙත්වා ආරම්භං තෙත්වා; උදුක්ඛලෙ නොවෙමත්වා නොවෙමත්වා පටි භුඤ්ජාතිති ථෙරුනං කොචි කප්පිකාරනො නච්චි, යො තෙසං තං ගගෙත්වා යාදුං වා භත්තං වා පච්චෙය්‍ය. සාමමි පචනං සමණ්

1. හි චු. පරිදෙත්වා 2. ම. සමපිට්ඨාදෙත්වා 3. හි. චු ආහරිත්වා.
 2. මෙකමෙකාසං-මුලසමපදෙපමුක්ඛකං.

සාරුපාං න හොති න ච වට්ඨති. තෙ එවං නො සලලුකවුත්තා ව හවිත්තති, සාමපාකපරිමොචනඤ්චානි අට්ඨව්ඨි ජනා වා දස දස ජනා වා එකතො හුත්වා උදුක්කලෙ කොට්ඨො කොට්ඨො සකං සකං පට්ටිංසං උදකෙන තෙමො පරිභුඤ්ජති. එවං පරි භුඤ්ජා අපොසසුකො සමණ්ඩමං කණන්ති.

හගවතො පන තෙ අසාමානික පස්සුලකඤ්ච දෙනති තදු පියං ව සප්තිමුක්කතරං.¹ නං ආයමො ආනඤ්ඤ ආහරිතා සිලායං පිංසති. පුඤ්ඤවතා පණ්ණිතපුරිසෙන කතං මනාපමෙව හොති. අථ නං පිංසිතා සප්තිආදීහි සමායොජෙත්වා² හගවතො උපනාමෙති. අපේඨ දෙවතා දික්ඛිතං පක්ඛිපන්ති. නං හගවා පරිභුඤ්ජති.³ පරිභුඤ්ජා එලසමාපත්තියා කාලං අති⁴ නාමෙති. න කතො පට්ඨාය පිණ්ඩාය මරති.

කිම්පනානදෙත්ථෙර තදු හගවතො උපට්ඨානො හොතීති? න හොති, නො ච ඛො⁵ උපට්ඨාකට්ඨානං ලදො. හගවතො හි පඨමඛොතිසං විසතිවිසාහතරෙ⁶ නිබද්ධුපට්ඨානො නාම නාමි. කදුචි නාගසමාලයෙත්ථෙර හගවතං උපට්ඨාසි, කදුචි නාගිතයෙත්ථෙර, කදුචි මෙඤ්ඤෙත්ථෙර, කදුචි උපවාණයෙත්ථෙර, කදුචි සාගතයෙත්ථෙර, කදුචි සුනකිනෙත්වා⁷ ලිච්චිපුත්තො. තෙ අත්තනො රුචියා උපට්ඨා හිතා යදු ඉච්ඡන්ති, තදු පක්කමන්ති. ආනදෙත්ථෙර තෙසු⁸ උපට්ඨිතනෙත්තු අපොසසුකො හොති. පක්කනෙත්තු සගමෙව චත්තපට්ටිත්තං.⁹ කණන්ති. හගවාපි කිඤ්චාපි මෙ ඤ්ජතිසෙට්ඨා උපට්ඨාකට්ඨානං න නාච ලභති¹⁰, අථ ඛො එවරුපෙසු¹¹ ධානෙසු අගමෙව පතිරුපොති අබ්චාසෙහි. තෙන වුත්තං:-“ආයමො ආනඤ්ඤ පස්සුලකං සිලායං පිංසිතා හගවතො උපනාමෙති, නං හගවා පරිභුඤ්ජති”ති.

නහු ම චක්ඛුසා දුක්ඛිකඛිකාලෙ අභිවිඤ්ඤාසා පුඤ්ඤානි කණන්ති, අත්තනා අභුඤ්ජාපි හිකවුතං දුක්ඛිකං මඤ්ඤන්ති. තෙ තදු කසො කට්ඨජ්ඣිකිකමපි න අදදංසු? අයඤ්ඤ වෙරඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො මහතා උසාසෙන හගවතං වසාමාසං යාමි. සො කසො හගවතො අපිභාවමපි න ජනාතීති? වුට්ඨතො:- මාරවට්ඨ නාය. වෙරඤ්ඤා හි බ්‍රාහ්මණො හගවතො සන්තිතා¹² පක්කනත මත්තමෙව සකලඤ්ච නගරං සමන්තා ව යොජනමත්තං යථ සකසා පුරෙත්තං. පිණ්ඩාය මරිතා පට්ඨායනතුං, තං සකිං මාණ ආවට්ඨො මොහෙතො සකිකං අසලලකිණ්ණවාං කිතා පක්කති¹³ තමො න කොච අනතමසො සාමිච්ඡිකමමපි කත්තකිං මඤ්ඤන්ති.

1. ම. සසාරං. භෞ. සකිකරං.

2. ම. පියති.

3. භෞ. & ම. සමායොජෙත්වා.

4. භෞ. පරිභුංජි.

5. භෞ. වීති.

6. ම. වු. නො ම ඛො නොති.

7. භෞ. විසාහිතතරෙ.

8. ම. වු. & ම. සුගතකිණ්ණෙත්ථෙර.

9. ම. වු. & ම. සුගතකිණ්ණෙත්ථෙර.

10. ම. වු. & ම. තෙසු පෙසු.

11. භෞ. & ම. වත්තපට්ටිත්තං.

12. ම. වු. & ම. ලපෙඪති.

13. ම. වු. සන්තිතා.

14. ම. වු. & ම. පහතංගි.

ඕ. පන හඟවා පි මාරුවට නං. අභිනිනා තත් වසං. උපත නොති? නො අභිනිනා. අප කතා වමො-සාවතී-රුරුගතාදිනං අඤ්ඤ කරසමි. න උපතනොති? තිව්නතු වමොසාවතීරුරුගතාදිනි, සමෙපි හඟවා නසමි. සංවච්ඡර උත්තරතුරු. වා තිදසපුරං. වා ගතනා වසං. උපතෙව්ඡර, නමපි මාගෙ ආවටෙව්ඡර. සො කිර තං. සංවච්ඡරං. අතිවිශ ආකාතෙන පරිසුට්ඨිතවිනොතො අනොසි. ඉධ පන හඟවා ඉමං අතිරෙකකාරණං අද්දස:- අසංවාණික භික්ඛුනං සමතතං කරියන්තිති. තසො වෙරණපාසාදිකා වසං. උපතඤ්ඤ. ඕ. පන මාගෙ වාණිජතෙ ආවටෙව්ඡර. න සකෙකානිති? නො න සකෙකානි තෙ පන ආවටෙව්ඡරපරිසොසාතෙ ආගමිංසු. පටිති වන්තිනා කසො න ආවටෙව්ඡරි? අවිසයකතාය. න හි සො තථා ගතස්ස අභිගට්ඨිකතාය නිබ්බද්ධනස්ස අපටිතවට්ඨස්ස අනතරයං කාතුං විගහති.

වතුනතං හි න සකකා අනතරයො කාතුං. තතමෙසං වතුනතං. තථාගතස්ස අභිගට්ඨිකතායෙකපෙන වා නිබ්බද්ධනස්ස¹ අපටිත වට්ඨිකපෙන වා පරිච්චිතනානං වතුනතං පට්ඨානං න සකකා කෙනවි අනතරයො කාතුං. බුද්ධානං ජීවිතස්ස න සකකා කෙනවි අනතරයො කාතුං. අසිතිසානුබ්බසඤ්ඤානං ව්‍යාමප්පතාය වා න සකකා කෙනවි අනතරයො කාතුං. වජ්ඣපුරිසදෙවබ්බතමානමපි හි පභා තථාගතස්ස අනුබ්බසඤ්ඤානව්‍යාමප්පතායෙක පභා විගතානු භාවා භොනති. බුද්ධානං සබ්බසඤ්ඤානසංඝස්ස න සකකා කෙනවි අනතරයො කාතුනති. ඉමෙසං වතුනතං න සකකා කෙනවි අනත රයො කාතුං. තසො මාගෙන අකතනතරයං හිකමං හඟවා සසාවක සමෙකා තදු පරිභුඤ්ඤි වෙදිතමෙකා.

එවං. පරිභුඤ්ඤානො ව එකදිවසං අසෙසාමි මො සගමා උදුකම්මසද්දන්ති හඟවා පඨපඨපුලකං කොටෙව්ඡරානං භික්ඛුනං බ්‍රහ්මලසංඝවට්ඨිතං උදුකම්මසද්දං සුභි. තනො පරං ජානනාපි ආරාමකානි එවමාදි-සං. පරතො කීනතු මො සො ආනඤ උදුකම්ම සද්දන්ති පුච්ඡ, තස්ස පරිභාරදස්සනත්ථං වුත්තං.

තත්‍රායං සමෙකපට්ඨිකතා:- තථාගතා නාම ජනනතාපි සමෙ තාදිසං පුච්ඡාකාරණං. හොති, පුච්ඡන්ති. සමෙ පන තාදිසං පුච්ඡා කාරණං. නම, ජනනතාපි න පුච්ඡන්ති. යමො පන බුද්ධානං අභිනතං. නාම නම, තසො අභිනතතාපිති න වුත්තං. කාලං. විදිකා පුච්ඡන්ති සමෙ තස්සා පුච්ඡාය සො කාලො හොති, එවං. තං කාලං විදිකා පුච්ඡන්ති. සමෙ න හොති, එවමපි කාලං විදිකාව න පුච්ඡන්ති. එවං පුච්ඡන්තාපි ව අත්ථං. කීනං. තථාගතා පුච්ඡන්ති, යං අත්ථං. කීනං. කාරණං. කීනං. තදෙව පුච්ඡන්ති, නො අනත්ථං. කීනං. කතො? යමො අනත්ථං. කීනං. සෙතුකායො තථාගතාහං.

සෙසු වුවහි මගො; මගොනෙව තාදිසසා වචනසා සාමනා; හමුවෙන්නෙහි වුත්තා හොති. ඉදානි අසන්නිකානි එසේ සං අසනිසිතා වචනා තථාගතා පුවත්තති, තං දසොනො මහාසාමනෙහි ආදිමාහ.

තත් ආසාමනෙහි කාරණෙහි; ඛමිමං වා දෙසෙසාමාති අවුප්පත්තිසුත්තං සුත්තං වා පුබ්බවර්තකාරණසුත්තං ජාතකං වා කථසිසාම; සාමනාහං වා සිත්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසාමාති සාමනාහං වා තාස පුවත්ත විනික්ඛමං පාකවං කතා ගරුකං වා ලුහුකං වා සිත්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසාම ආණං ධරෙසාමාති; අථ මො සමමා-සෙ-එනමස්සං ආණෙමමිති එසේ නාමි කිංඤ්ඤි වත්තඛං. පුබ්බ වුත්තමෙව හි හික්ඛුනා පඨපඨපුලකපටිලාහං සලලුකවුත්තනං සාමපාකපරිමෙවනඤ්ඤා ආණෙමෙනො එනමස්සං ආණෙමෙහිති වුවහි. සාමු සාමු ආනාදොති ඉදං පන හගවා ආසංගිතං ආනාදං සමපතංසෙනො ආහං සාමුකාරං පන දතා මිසු ආසාමෙසු එකං ගතොති ඛමිමං දෙසෙනො ආහං:- තුමෙහි ආනාද සපුබ්බෙහි විජිතං, මෙවිමා ජනනා සාමිමංසොදනං අනිමඤ්ඤානිති.

නත්තමධිපාසො:- තුමෙහි ආනාද සපුබ්බෙහි එවං දුබ්බිකෙහි දුලහපිණෙහි ඉමං සලලුකවුත්තනාස ඉමිනා ව සලලෙකෙන විජිතං. කිං විජිතනති? දුබ්බිකං විජිතං, ලොහො විජිතො, ඉමාමාසෙ විජිතො. කථං? අයං වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකා, සමනතො පන අනන්තං ගාමනිගමා එලහාරනම්තසො සුභිකා සුලහපිණො. එවං සනෙහි හගවා ඉමෙව අමෙහි නිග්ගණිකා¹ වසති එකභික්ඛුනාපි විනා වා විසානො වා නාමි. එවං තා ව දුබ්බිකං විජිතං අභිතුනං අත්තනො වසෙ වත්තිතං. කථං ලොහො විජිතො? අයං වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකා සමනතො පන අනන්තං ගාමනිගමා එලහාරනම්ත සො සුභිකා සුලහපිණො. හද මයං තත් ගතො පරිභුඤ්ඤා මාති ලොහවසෙන එකභික්ඛුනාපි රත්තිවෙන්නෙ වා පව්ඨිමාස තත් වසං උපගමාමාති² වසාවෙන්නෙ³ වා න කතො. එවං ලොහො විජිතො. කථං ඉමාමාසෙ විජිතො? අයං වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකා, ඉමෙ ව මනුසා අමෙහි මෙ තසො මාසෙ වසනෙහි න කිංඤ්ඤි මඤ්ඤානි. යනුන මයං ගුණවණ්ණං කතා අපුනො හික්ඛු පඨමසා කුනාසා ලාභි-සෙ-අපුනො ජලභිඤ්ඤානි එවං මනුසානං අඤ්ඤාමඤ්ඤං පසාසොති තුවං පටිපත්තිකා පව්ඨා සිලං අධිව්ඨෙසොමාති එකභික්ඛුනාපි එවරුපා ඉමා න උපාදිතා. එවං ඉමාමාසෙ විජිතො අභිතුනො අත්තනො වසෙ වත්තිතොති.

1. හි. I & 2. ගණිතා. 2. හි. මු. උපගමිකාම.
3. හි. මු. උපාසනා මහාමෙරැස්සා.

අනාගතෙ පන පච්චිමා ජනනා විහාරෙ නිසිනනා අපාකසි රෙනෙව ලභිනාපි- කිං ඉදං උත්තණ්ඩුලං අභිකිලිනනං අලොභං අභිලොභං අනම්බිලං? කො ඉමිනා අප්‍යොති? ආදිනා නයෙන සාලිමංසොදනං අභිමඤ්ඤිස්සති, ඔඤ්ඤං අවඤ්ඤං කසිස්සති. අථවා ජනපදෙ නාම න සබ්බකාලං දුබ්බිකෙබ්බා හොති. එකදු දුබ්බිකෙබ්බා හොති, එකදු සුභිකෙබ්බා හොති. ආයං යද සුභිකෙබ්බා භවිස්සති, තද භූමිකාකං සපුරිසානං ඉමාය පටිපත්තිසා පසන්නා මනුස්සා භික්ඛුනං සාගුඛ්‍යර්කාදිපාභෙදෙන අනෙකපාකාරං සාලි විකතිං මංසොදනඤ්ඤා දුතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති. තං භූමෙහ නිස්සාය උපන්නං සක්කාරං භූමිකාකං සමුගමවාසිකබ්බානා පච්චිමා ජනනා භූමිකාකං අනතරෙ නිසිදිනා අනුභවමානාව අභිමඤ්ඤිස්සති, කප්පවට්ඨං මානඤ්ඤා මමානඤ්ඤා කරිස්සති. කරං? කසමා එතතකං පක්කං? කිං භූමිකාකං භාජනානි නච්චි, යත් අතතනො සන්නතං පක්ඛිපිනා ධූපෙය්‍යාථ? ඉති.

අථ මො ආසක්ඛා මහාමොගගලානොති ආදිපු ආසක්ඛාති පියවචනමෙතං ගරුගාරවසප්පතිස්සාධිවචනමෙතං; මහාමොගගලා නොති මහා ව සො ගුණමහන්නතාය¹ මොගගලානො ව ගොතෙන නාති=මහාමොගගලානො; එතදවොචාති එතං අවොච ඉදං නි වත්තබ්බං “එතරගි හනෙන”ති ආදිවචනං දස්සෙති; කසමා අවොච? ථෙරො කීර පබ්බජිනා සත්තමෙ දිවසෙ සාවකපාරමිඤ්ඤස්ස මත්තං පනෙතා. සත්ථාගපි මහිද්ධිකතාය එතදගෙන ධරිතො. සො තං අත්තනො මහිද්ධිකතං නිස්සාය විනෙතාපි :- අසං වෙරඤ්ඤා දුබ්බිකබ්බා, භික්ඛු ව කිලමන්ති. යනනු නාතං පඨවිං පරිවනෙතනා භික්ඛු පපාටකොජං භොජෙය්‍යන්ති. අථස්ස එතදගොසි :- සමෙ පනාතං භගවතො සන්තිකෙ විහරනො භගවන්තං අයාපිනා එවං කමරයාං න මෙතං අස්ස පතිරුපං, යුගගොහො විස භගවතා සද්ධිං කතො භවෙය්‍යාති. තස්මා යාපිභුතාමො ආගන්තො භගවන්තං එතදවොච. හෙට්ඨිමං නලං සමිපනනති පඨවියා කීර හෙට්ඨිමතලෙ පඨවි මණ්ඩා පඨවොජො පඨවිපප්පටකො අච්චි, තං සක්කාය වදති. තත් සමිපනනති මධුරං; සාදු² රසනති අප්‍යො. යථෙව ගි “කත්‍රස්ස රුකෙබ්බා සමිපනනාථලො ව උප්පනනාථලො වා”ති; එත් මධුර ථලොති අප්‍යො. එවිමධාපි සමිපනනති මධුරං සාදුරසනති වෙදි තබ්බං. සෙසාථාපි බුද්ධමධුං අනිලකනති ඉදං පනස්ස මධුරතාය ඔපමෙතිදස්සනත්ථං චුත්තං. බුද්ධමධුනති බුද්ධකමක්ඛිකාති කතමධුං; අනිලකනති නිවමක්ඛිකං නිවමක්ඛිකණ්ඩකං පරිපුද්ධං; එතං කීර මධුං සබ්බමධුති අග්ගඤ්ඤා සෙට්ඨඤ්ඤා සුරසඤ්ඤා ඔජවන්තඤ්ඤා, තෙනාත :- සෙසාථාපි බුද්ධමධුං අනිලකං එවමස්සාදන්ති. සාධාතං භගනනති සාධු අහං භගන්ත; එත් ව සාධුති ආයාචනවචනමෙතං;

පඨවිපරිවත්තනං ආයාචනොති ථෙරෙහගවත්තං එවමාග. පඨි මනෙතොනති උකකුරේස්සං හෙට්ඨිමං තලං උපරිමං කරෙස්සං; කංඛා? එවං හි කතෙ සුඛෙන හික්ඛු පපාටකොජං පඨවිමණ්ඩං පරිභුඤ්ජෙය්‍යන්ති.

අථ හගවා අනනුඤ්ඤාභාවොපි ථෙරං සිහනාදං නදුපෙඬුං පුච්ඡ:- යෙ පන තෙ මොග්ගල්ලානි පඨවිනිසිනිනා පාණා තෙ කථං කපිස්සංහිති. යෙ පඨවිනිසිනිනා ගාමනිගමාදිසු පාණා, තෙ පඨවියා පරිවත්තියමානාය ආකාශෙ සණ්ඨාදුං අසකොනොති කථං කපිස්සංහි? කන්ධ ධර්මසංකපිති? අථ ථෙරෙහගවත්තා එතදගොග ධර්මින ගාමානුරූපං අනතොතො ඉද්ධානුභාවං පකාශොනොති එකොගං ගතොති ආදිමාග. තස්සෙත්වා: එකං අගං ගතොති ගන්ධං යථා අයං මහාපඨවි එවං අභිනිමිතිස්සාමි. පඨවිපදිපං කපිස්සාමි. එවං කන්ධා යෙ පඨවිනිසිනිනා පාණා තෙ එකමි. ගන්ධතලෙ සිතෙ පාණෙ දුතියතන්ධතලෙ සංකාමොනොති විස තන්ධ සංකාමොග්ගාමිති.

අථස්ස හගවා ආයාචනං පටිකම්පනො අලං මොග්ගල්ලානාති ආදිමාග. තන්ධ අලන්ති පටිකම්පවමනං; විපල්ලාසමිපි සත්තා පටිලභෙසුන්ති විපරිතගාහමපි සත්තා සමාප්තෙස්සං; කථං? ‘අයං නුඛො පඨවි උදුහු න අයං’නති. අථවා ‘අමාකං නුඛො අයං ගාමො උදුහු අඤ්ඤා’නති. එවං නිගමජනපදමෙත්තාරමාදිසු. න වා එස විපල්ලාසො, අවිනොගොති. ඉද්ධිමනො ඉද්ධිවිසයො. එවං පන විපල්ලාසං පටිලභෙස්සං:- ඉදං දුක්ඛිකං නාම න ඉදං යෙවං ගොති, අනාගතෙපි ගම්හිති. තද හික්ඛු තාදිසං ඉද්ධිමනං සමුගමවාදි. කුතො ලභිස්සන්ති? තෙ සොනාපනන-සකදගාමි-අනාගාමි-සුක්ඛ විපස්සක-කොනාලාති-පටිසම්භිදපනතා භික්ඛාසවාපි සමානා ඉද්ධිමලා ගාමා පරකුලානි පිණ්ඩාය උපසමකම්හන්ති. තත්‍ර ච මනුස්සානං එවං ගම්හිති:- මුද්ධිකාලෙ හික්ඛු සික්ඛාසු පරිපුරකාරිනො අගෙසු. තෙ අගෙ නිබ්බොධොති දුක්ඛිකාලෙ පඨවිං පරිවත්තන්ධා පපාටකොජං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. ඉදං පන සික්ඛාය පරිපුරකාරිනො නති. යදි සිසුං, තථෙව කරෙස්සං. අමාකං යං කිංඤ්ඤා පකං වා ආමං වා බාදිදුං න දදෙස්සන්ති. එවං තෙ සත්තපුදෙව අරිය පුග්ගලෙසු නති අරියපුග්ගලාති ඉමං විපල්ලාසං පටිලභෙස්සං. විපල්ලාසවසෙන ච අරියෙ ගරහන්තා උපවදන්තා අපාසුපගා ගවෙස්සං. කංඛා මා තෙ රූචිමි පඨවිං පටිවත්තන්ධාති.

අථ ථෙරෙහ ඉමං යාවනං අලභමානො අඤ්ඤං යාවනො ගාමු ගතොති ආදිමාග. තමපිස්ස හගවා පටිකම්පනො අලං මොග්ගල්ලා නාති ආදිමාග. තන්ධ කිංඤ්ඤා න මුත්තං “විපල්ලාසමිපි සත්තා පටිලභෙස්සං”නති, අථ ඛො පුඤ්ඤා මුත්තනොගෙතෙව ගගතකිං, අනොපි වස්ස මුත්තසදිසොගෙව¹ වෙදිකකිං, යදි පන හගවා

අනුජානෙය්‍ය, ථෙරෙ කිං කරෙය්‍යාති? මහාසමුද්දං එකෙන පදවිති
 භාරෙන අතික්කමිත්තං. මාතිකාමග්ගං. අධිට්ඨිති. නිලෙරාසුම්
 මඤ්ඤො උත්තරකුරුඅතිමුඛං. මග්ගං නිගරිති. උත්තරකුරු. ගමනා
 ගමනසමානෙන ධානෙ කතා දුසෙය්‍යය, යථාපි හික්ඛු භොවරහාමි.
 විශ් යථාසුඛං පිණ්ඩාය පවිසිති. නික්කමෙය්‍යති.

නිවසිතා මහාමොග්ගලානං සිහනාදකථා.

ඉදති ආයසමා උපාලි විනයපඤ්ඤානිසා මූලතොප්පතුති නිදනං.
 දුසෙය්‍යං. භාරිපුත්තයෙරෙය්‍ය සික්ඛාපදපටිසංයුත්තං. විනයකුප්පාදං.
 දුසෙය්‍යෙනො අථවො ආයසමිනො භාරිපුත්තයාති ආදිමාග. තත්
 රහොග්ගායාති රහසි ගතස්ස; සතිසලලිග්ගායාති ලිතස්ස සලලි
 නස්ස එකිභාවං ගතස්ස; කතමෙසානනති අතිතෙසු විපස්සිආදිසු
 මුද්දොසු කතමෙසං; විරං අස්ස සිති විරං වා අස්ස සිතීති=විරට්ඨි
 තීකං; සෙසමෙත් උත්තානත්මෙව.

කිං පන ථෙරෙ ඉමං අත්තනො පරිචිතස්ස. සං. විනිච්ඡිතිතුං.¹
 න සකෙතාතීති? වුවවතෙ :- සකෙතාති ව න සකෙතාති ව. අයං හි
 ඉමෙසං නාම මුද්ධානං සාසනං න විරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමෙසං
 විරට්ඨිතිකනති එත්තකං සකෙතාති විනිච්ඡිතිතුං.² ඉමිනා පන
 කාරණෙන න විරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමිනා විරට්ඨිතිකනති එතං
 න සකෙතාති. මහාසදුමග්ගෙරෙ පනාග :- “එනමපි සොලසවිධාය
 පඤ්ඤාය මත්තං පත්තස්ස අග්ගසාවකස්ස න භාරියං, සමවාසමිමුඛෙන
 පන සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසන්තස්ස සං. විනිච්ඡිකරණං. තුලං
 ඡෙදිති. ගග්ගෙන තුලනසදියං හොතීති ගගවත්තං. සෙව උප
 සමකමිති. පුච්ඡි”ති. අථස්ස ගගවා පුච්ඡං විස්සරෙන්නො ගග
 මනො ම භාරිපුත්ත විසෙසිතාති ආදිමාග. තං උත්තානත්මෙව.

පුන ථෙරෙ කාරණං පුච්ඡන්නො කො ණු ඛො හනෙන හෙතුති
 ආදිමාග. තත් කො ණුඛො හනෙනති කාරණපුච්ඡා; තස්ස ‘කතමො
 ණුඛො හනෙන’ති අත්තො. හෙතු, සමමග්ගොති උභයමෙතං කාරණාධි
 වචනං; කාරණං හි යසො තෙන තස්ස එලං හිනොති පවත්නති,
 තසො හෙතුති වුවවති. යසො තං පටිච්ච එති පවත්නති, තසො
 පටිච්චගොති වුවවති. එවං අත්තො එකමපි වොගාරවසෙන වචන
 සිලිට්ඨතාය ව තත්‍ර තත්‍ර එතං උභයමපි වුවවති. සෙසමෙත්
 උත්තානත්මෙව.

ඉදති තං හෙතුඤ්ඤා පටිච්චඤ්ඤා දුසෙය්‍යං ගගවා ගගවා ම
 භාරිපුත්ත විසෙසිති ආදිමාග. තත් කිලාසුතො අහෙසුගති න
 ආලසිගිලාසුතො අහෙසු. න හි මුද්ධානං ආලසියං වා මග්ගන

1. භ්‍යා. සෙසානෙත් උත්තානපදයානෙව.

2. හි. මු. විනිච්ඡිතුං.

විරිසයා වා අපථි. මුද්ධා හි එකස්ස වා මිත්තං වා සකලවක්ඛවාලස්ස වා ධම්මං දෙසෙන්නා සමකෙනෙව උස්සාගෙන දෙසෙන්නි. න පරිසාය අපාභාවං දිස්වා ඔසන්නවිරියා ගොන්නි. නාපි මහන්න භාවං දිස්වා උස්සන්නවිරියා. සථා හි සිඤ්ඤා මිගරජා සත්තන්නං දිවසානං අවමසෙන ගොවරිය පක්කමනෙනා බුද්දසෙන වා මහන්න වා පාණේ දිස්වා එක¹සද්දසෙනව වෙගෙන පනති². තං කිස්ස හෙතු? මා මෙ ජවෙ පරිහාසිති. එවං මුද්ධා අපට්ඨායා³ වා මහතිසා වා පරිසාය සමකෙනෙව උස්සාගෙන ධම්මං දෙසෙන්නි. තං කිස්ස හෙතු? මා නො ධම්මගරුතා පරිහාසිති. ධම්මගරුතො හි මුද්ධා ධම්මගාරවාති. සථා පන අමහාකං භගවා මහාසමුද්දං පුරස්මානො විය විස්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, එවං තෙ න දෙසෙසුං. කස්මා? සත්තානං අපසරජක්ඛතාය. තෙසං කිර කාලෙ දිශායුකා සත්තා අපසරජක්ඛා අගෙසුං. තෙ වතුසච්චපට්ඨංසුතං එකතාරම්පි සුත්වා ධම්මං අභිසමෙන්නි. තස්මා න විස්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසුං. තෙතෙව කාරණෙන අපසානාකුළු නෙසං අහොසි සුත්තං-පෙ-වෙදලලනති.

තත්ථ සුත්තාදිතං නානත්තං පඨමසඨ්ඨිතිවණ්ණනාය වුත්තමෙව. අසාසූඤ්ඤානං ඝාවක්ඛානං. සිකඛාපදනති සාවකානං නිදෙසකාය දෙසානුරූපතො පඤ්ඤාපෙතඛං සත්තාපත්තික්ඛකවසෙන ආණ්ඩ සිකඛාපදං අපපඤ්ඤානං; අනුදදිධං ආභිමොක්ඛනති අනුදධිමාසං ආණ්ඩාතිමොක්ඛං අනුදදිධං අගොසි; ඔවාදපාතිමොක්ඛමෙව තෙ උද්දිසිසු. තමපි ව නො අනුදධිමාසං. තථා හි විසසෙති භගවා ජන්තං ජන්තං වස්සානං සතිං සතිං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසි. තඤ්ච ඛො සාමං සෙව. සාවකා පනස්ස අත්තතො අත්තතො වසනට්ඨානෙසු න උද්දිසිසු. සකලජවමුද්දිපෙ එකස්මිංසෙව ධානෙ ඛෙමුමනීයා රජ ධානියා ඛෙමෙ මිඤ්ඤෙ විපසස්ස භගවතො වසනට්ඨානෙ සමෙධාපි හික්ඛුසමේසා උපොසථං අකාසි. තඤ්ච ඛො සමුප්පොසථමෙව, න භණ්ණිපොසථං න පුග්ගප්පොසථං න පාරිසුද්ධිඋපොසථං න අධිට්ඨානු පොසථං.

තද කීර සමුද්දිපෙ වතුරසිති විහාරසහස්සානි ගොන්නි. එක මෙකස්මිං විහාරෙ අබොකිණ්ණානි දසපි විසතිමපි හික්ඛුසහස්සානි වසනති. හිසොසාපි වසනති. උපොසථාගෙවිතකා දෙවතා තත්ථ තත්ථ ගතත්වා ආගෙවෙතති “මාරියා එකං වස්සං අභික්ඛන්නං, වෙ, තිණි, වතභාරි, පඤ්ච වස්සානි අභික්ඛන්නානි. ඉදං ජට්ඨං වස්සං. ආභාමිනියා පුණ්ණමාසියා⁴ බුද්ධිසුත්තං උපොසථකරණත්ථඤ්ච ගත්තඛං. සමපන්නො වෙ සනතිපානකාලො”ති. තතො සානුභාවා හික්ඛු අත්තතො අත්තතො ආනුභාවෙන ගව්ථනති. ඉතරෙ දෙව තානුභාවෙන. කථං? තෙ කීර හික්ඛු පාවිනසමුද්දනෙන පච්ඡෙ

1. සි. I ඉ. 8. පාණේපක. 2. සි. I ඉ. 8. & ගා. අපසායා. 3. සි. I ඉ. 8. ගා. පුණ්ණමාසියා. 4. සි. I ඉ. 8. ගා. පුණ්ණමාසියා.

උත්තරදක්කිණ්ණමුද්දනෙන වා සිතා ගම්මවත්තං පුරෙතො පත්තවිවර මාදාය ගව්ඡාමාති විත්තං උප්පාදෙතති. සත්ත විත්තුප්පාදා උප්පාදායං ගතොව හොතති. තෙ විපක්ඛිතමොගමුද්ධං අභිවාදෙතො නිසිදතති. හගවාපි සන්තිසිත්තාය පරිසාය ඉමං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දීසති :-

“ඛන්ති පරමං තපො තිතික්ඛා

නික්ඛාණං පරමං වදන්ති මුද්ධා,

න භි පබ්බජිතො පරුපසාති

සමණෝ¹ හොති පරං විගෙථයනෙතො.

සබ්බපාපස්ස අකරණං-කුසලස්ස උපසම්පදා,

සමත්තපරියොදපනං-එතං මුද්ධාන සාසනං.

අනුපවාසෙද අනුපසානො-පාතිමොක්ඛං ච සංවිජෙ,

මත්තඤ්ඤානා ච සත්තසම්මං-පත්තඤ්ඤා² සයනාසනං;

අභිවිජෙන ච ආයොගො-එතං මුද්ධානසාසනං”නති.³

එතෙනෙව උපායෙන ඉත්තරසම්මි මුද්ධානං පාතිමොක්ඛමුද්දෙසො වෙදිතණ්ඩා. සබ්බමුද්ධානං භි ඉමා තිස්සොව ඔවාදපාතිමොක්ඛ ගාථායො හොතති. තා දීඝාසුකමුද්ධානං සාව සාසනපරියන්තා උපද්දසමාගව්ඡන්ති. අප්පාසුක මුද්ධානං පඨමඛොධිසං සෙව. සික්ඛා පදපඤ්ඤානිකාලනො පන පභුති ආණ්ඩාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දීසිසති. තඤ්ච ඛො භික්ඛුසෙව උද්දීසන්ති, න මුද්ධා. තස්මා අමානමපි හගවා පඨමඛොධිසං විසතිවස්සමත්තමෙව ඉදං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දීසි. අපේකදිවසං පුබ්බාග්ගම මිඤ්ඤාතොපාසාදෙ නිසින්නො භික්ඛු ආමනෙතසි :- “නදනාගං භික්ඛවෙ ඉතො පරං උප්පාදායං කරිස්සාමි පාතිමොක්ඛං උද්දීසිස්සාමි. කුමෙකවදාති භික්ඛවෙ ඉතො පරං උප්පාදායං කරෙය්‍යාථ, පාතිමොක්ඛං උද්දීසෙය්‍යාථ. අධ්‍යානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො යං තථාගතො අපරිපුද්ධාය පරිසාය උප්පාදායං කරෙය්‍ය පාතිමොක්ඛං උද්දීසෙය්‍යා”ති⁴. තතො පට්ඨාය භික්ඛු ආණ්ඩාපාති මොක්ඛං උද්දීසන්ති. ඉදං ආණ්ඩාපාතිමොක්ඛං තෙසං අනුද්දීධං අසොසි. තෙන වුත්තං :- “අනුද්දීධං පාතිමොක්ඛං”නති.

තෙසං මුඛාසනති තෙසං විපක්ඛිආදිතං තිණ්ණං මුද්ධානං; අනන්තරධානෙනාති ඛනිකන්තරධානෙනා; පරිනික්ඛාණෙනාති වුත්තං හොති. මුඛානුමුඛාසනති යෙ තෙසං මුද්ධානං අනුමුද්ධා සමමුඛ සාවකා තෙසඤ්ච ඛනිකන්තරධානෙනා; යෙ තෙසං පච්ඡිමා ඝාටකාති යෙ තෙසං සමමුඛසාවකානං සන්තිතෙ පබ්බජිතා පච්ඡිමා සාවකා; නානා ඝාමාති මුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතොති ආදිනාමවසෙත විවිධ⁵ාමා; නානා ගොසකාති ගොතමො මොග්ගලානොති ආදි ගොතනවසෙත විවිධ⁶ාගොතනා; නානා ජම්මාති ඛන්තියො මුත්තම හොති ආදිත්තිවසෙත නානා ජම්මා; නානා කුලා පබ්බජිතාති

1. භ. න සමණෝ.

2. ධම්මපද-මුඛමොග.

3. භ. මු. පසං.

4. වුලවග්ග-පාඨයොක්ඛපසාසනාසන.

5. භ. මු. විවිධා.

බන්ධනකුලාදිවසෙන¹වා උච්චනිවලලාරුලාර²භොගාදිකුලවසෙන
වා විවිධකුලා නික්මම පබ්බතා; තෙ නං බ්‍රහ්මමයිසනති තෙ
පච්ඡමසාවකා; යමො එකනාමා එකගොත්තා එකජනිකා එකකුලා
පබ්බතා අමාකං සාසනං තනති පච්ඡෙති අත්තනො භාරං
කතා බ්‍රහ්මවරියං රක්ඛන්ති, පිරං පරියන්තිවමං පරිහරන්ති.
ඉමෙ ච නාදිසා න භොගති. තසමා අඤ්ඤාදිඤ්ඤා විගෙයෙනනා
විලොමං ගණන්තා අපුසො පෙරෙ ජනිස්සති, අපුසො පෙරෙ
ජනිස්සති පිටිලං කණෙනනා නං බ්‍රහ්මවරියං විපසං යෙව අත්තර
ධාපෙසුං, සමගතං ආරෙපෙයා න රක්ඛිංසු. අසංසාපිති
තස්සත්තං ඔපමනිදස්සනං; විකිරන්ති විකපිපති; විබඞ්ඡති
ථානන්තරං නෙති; විබංඝෙතිති සිත්ථානතො අපනෙති; සථානං
සුගන්තා අසංඝතිගන්තාති යථා සුගන්තා අගන්තනනා අභිධානනා
එවං විකිරති, යථා සුගන්තා අසංඝතිතාති විකිරියති, එවං
විකිරති වුත්තං භොති. එවමෙව භොති ඔපමසමපිපාදනං;
අත්තරමාසෙසුනති වග්ගසමගත පණ්ණාසකසමගතාදිති අසමගතනනා
යං යං අත්තනො රුච්චිති තං තදෙව ගහෙයා³ සෙසං විනාසෙසුං
අදස්සනං නසිංසු.

අකිලාසුනො⁴ ච ගත ගතවග්ගො අතෙසුං සාවිසෙ⁵ වෙයසා
වෙනො පටිච්ච ඔවදිකුනති අපි ච සාරිපුත්ත තෙ බ්‍රහ්මා අත්තනො
වෙනසා සාවකානං වෙනො පරිච්ච පරිච්ඡද්දිකා ඔවදිකුං අකිලා
සුනො⁶ අතෙසුං, පරිච්චතං ඤාති අනුසාසනිං න භාරියෙනා න
පපඤ්ඤො අදදංසු. ඉතපුබ්බං සාදිපුකොති ආදි තෙසං අකිලාසු
භාව⁷පසාසනත්තං වුත්තං, සිංහනිකෙති සයානතෙ සයන්තතෙ;
එම. විනාසකථාති නෙක්ඛමවිතකකාදයො තයො විතකෙක
විතකෙකර්; මා එම. විනාසකථාති කාමවිතකකාදයො තයො
අකුසලවිතකෙක මා විතකකසිත්; එම. මනසිකෙත්ථාති අනිච්චං
දුක්ඛමනනා අසුභනති මනසි කරෙර්; මා එම. මනසානාත්ථාති
නිච්චං සුඛං අත්තා සුභනති මා මනසි කරිත්; ඉදං සත්භව්‍යාති අකු
සලං පරිහර්; ඉදං උපසමපජ්ජ විහර්ථාති කුසලං උපසමපජ්ජ
පපිලහිකා නිත්ථාදෙකා විහරර්; අනුසාදය ආසංඝෙති විතතාති
විමුච්චිංසුති අගහෙයා⁸ විමුච්චිංසු; තෙසං හි විතතාති යෙති ආස
වෙති විමුච්චිංසු, න⁹ තෙ තාති ගහෙයා විමුච්චිංසු. අනුපාද
නිරෙයෙන පන නිරුප්පමානා¹⁰ අගහෙයා විමුච්චිංසු. තෙන
වුත්තං: -“අනුපාදය ආසවෙති විතතාති විමුච්චිංසු”ති. සබ්බෙ පි තෙ
අරහත්තං පත්තා සුරියරංසි¹⁰සමුත්ථිමිව පදුමවනං විකසිතවිතතා
අතෙසුං.

1. බ්‍ර. වසෙතො	5. යනා. සාවකතො.	8. සි. බ්‍ර. & වනා. නම.
2. යනා. උලාරාසුලාර.	6. යනා. කිලාසුසාව.	9. සි. 1 & 2. නිරුප්පමානාති.
3. සි. බ්‍ර. & ම. ගහෙයා: අගහෙයා.		10. සි. 1 බ්‍ර. & ම. රහිමි.
4. යනා. කිලාසුනො.	7. සි. බ්‍ර. ගහෙයා තෙ අගහෙයා.	

තනු සුදං ඝාපිපුත්ත භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස භිංසනකකස්මිං. හොතීති-කත්තාති පුරිව්ච්චනාපෙක්ඛං; සුදන්ති පදසුරණමනො නිපාතො; ඝාපිපුත්තාති ආලපනං; අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා:- කත්තාති යං වුත්තං. “අඤ්ඤාතරස්මිං. භිංසනකෙ වනසණ්ඩො”ති, තත්ත යො යො භිංසනකොති වනසණ්ඩො වුත්තො, තස්ස භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස¹ භිංසනකකස්මිං. හොති, භිංසනකීරියාය හොතීති අත්ථො. කිං හොති? ඉදං හොති:- යො කොච අවිනරුතො-පෙ-ලොමානි හංසනතීති. අථවා “කත්තා”ති සාමිඅත්ථෙ භූමිං; “පු”ති නිපාතො; “කිං. පු නාම තෙ හොනෙතො සමණ්ඩාගමණො”ති² ආදිපු විය. “ඉද”න්ති අභිපොතමත්ථං පච්චක්ඛං විය කන්ධා දස්සනව්චනං. පු ඉදන්ති සුදං, සන්ධිවසෙන ඉක්කාරලොපො වෙදිතඛො. “චක්ඛු ඤ්ඤං ඉත්ථි ඤ්ඤං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤාස්සාමිති ඤ්ඤං.” “කිං පුඛි විතත”න්ති³ ආදිපු විය. අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා:- තස්ස සාරිපුත්ත භිංසනකස්ස වන සණ්ඩස්ස භිංසනකකස්මිං ඉදං පු හොති. භිංසනකකස්මින්ති භිංසනක භාවෙති අත්ථො. එකස්ස තක්කාරස්ස ලොපො දට්ඨඛො. භිංසන කාණ්ඩස්මින්ති යෙව වා පායො. භිංසනකකාය ඉති වා වතනඛො ලිඛගවිපල්ලාසො කතො. නිමිත්තත්ථෙ වෙත්ථ⁴ භූමිව්ච්චනං. තස්මා එවං සමඛණ්ඩො වෙදිතඛො:- භිංසනකභාවෙ ඉදං පු හොති, භිංසනක භාව නිමිත්තං. භිංසනකභාවහෙතු භිංසනකභාවපච්චයං ඉදං පු හොති. යො කොච අවිනරුතො නං චන්දණ්ඩං. සමිකති, යෙතුයොන ලොමානි හංසනතීති ඛුත්තරනි ලොමානි හංසනති උදධිමුඛානි සුචි සදිසානි කණ්ටකසදිසානි ච සුන්ධා තිට්ඨන්ති, අපානි න හංසනති. ඛුත්තරනං වා සත්තානං හංසනති. අපකානං අභිසුරපුරිසානං න හංසනති.

ඉදති අයං ඛො ඝාපිපුත්ත හෙතුති ආදි නිගමනං. යඤ්ඤාත්ථ අනතරන්තරං න වුත්තං, තං උත්තානත්ථෙව. තස්මා පාළිකකමෙනව වෙදිතඛං. යං පන වුත්තං න විරට්ඨිතිකං. අහොසිති, තං පුරිසසුභවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතඛං.

වස්සගණනාය භි විසෙසිස්ස ගගවතො අසිතිවස්සසහස්සානි ආයු, භමමුඛසාවකානමපිස්ස තත්තකමෙව. එවං යවාස්ස⁵ සබ්බපච්චිමකො සාවකො, තෙන සහ ඝට්ඨො සතසහස්සං සබ්බිමත්තානි ච වස්ස සහස්සානි මුග්ගවරියං අට්ඨාසි. පුරිසසුභවසෙන පන සුගපරමෙරිය ආගන්තො වෙ යෙව පුරිසසුභානි අට්ඨාසි. තස්මා න විරට්ඨිතිකන්ති වුත්තං.

සිතියං පන ගගවතො සත්තතිවස්සසහස්සානි ආයු. සමමුඛසාව කානමපිස්ස තත්තකමෙව.

මෙස්සගුස්ස ගගවතො සබ්බිවස්සසහස්සානි ආයු. සමමුඛසාව කානමපිස්ස තත්තකමෙව.

1. සා. 1. භිංසනකභාවො භිංසනකතා-ඉට්ඨිකං.	a. මඤ්ඤිමිතිකාය.
2. ඉ. මෙතං.	b. යක්ඛපොසුත්තං.
3. සි. මු. එවං පනස්ස ගමායං.	

එවි. තෙසමපි යෙ සබ්බපච්ඡිමකා සාවකා, තෙති සහ භවෙනා සතසග්ගතො උද්ධං වත්තාලීසමත්තාති විසතිමත්තාති ච වස්ස සග්ගාති බ්‍රහ්මචරියං අව්වාසි. පුරිසසුගවසෙන පන සුගපරමපරාය ආගතො චෙ චෙ සෙව පුරිසසුගාති අව්වාසි. තස්මා “න චිරට්ඨිති ක”තඨි වුත්තං.

එවි. ආයස්මා සාරිපුත්තො තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මචරියස්ස න චිරට්ඨිතිකාරණං. සුඤ්ඤා ඉතරෙසං තිණ්ණං බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිති කාරණං සොතුකාමො පුන හගවන්තං. සො සති හගන්තං සොතුති ආදිනා නයෙන පුච්ඡි. හගවාසස්ස ව්‍යාකාසි. නං සබ්බං වුත්තපටි පක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බං. චිරට්ඨිතිකතාවෙපි මෙත්ථ තෙසං බුද්ධානං ආසුපරිමාණතොපි පුරිසසුගතොපි උභයථා චිරට්ඨිතිකතා වෙදිතබ්බං.

සොතුමිත්තං හි හගවතො වත්තාලීසං වස්සසග්ගාති ආසු. සොණාමිත්තස්ස හගවතො තිංසවස්සසග්ගාති. සග්ගසග්ග හග වතො විසතිවස්සසග්ගාති. සමමුඛසාවකානමපි තෙසං තත්තකමෙව. ඔහුති ච තෙසං සාවකසුගාති පරමපරාය බ්‍රහ්මචරියං පවතෙත්තං. එවි. තෙසං ආසුපරිමාණතොපි සාවකසුගතොපි උභයථා බ්‍රහ්ම චරියං. චිරට්ඨිතිකමහොසි.

අමානං පන හගවතො කස්සපස්ස හගවතො උපසිඨාසුප්පමාණෙ දසවස්සසග්ගාසුකකාලෙ උපපජ්ඣතිබ්බං සියා. නං අසමුද්දානෙන න පඤ්චවස්සසග්ගාසුකකාලෙ, එකවස්සසග්ගාසුකකාලෙ, පඤ්චවස්ස සතාසුකකාලෙපි වා උපපජ්ඣතිබ්බං සියා. යස්මා පනස්ස බුද්ධත්ත කාරණෙ ධම්මෙ එසත්තස්ස පරිසෙසත්තස්ස ඤ්ණං පරිපාචෙත්තස්ස ගබ්බං ගණ්ඨාපෙනත්තස්ස වස්සසතාසුකකාලෙ ඤ්ණං පරිපාකමගමාසි. තස්මා අතිපරිත්තාසුකකාලෙ උප්පන්නො. තෙනස්ස සාවකපරමපරා වසෙන චිරට්ඨිතිකමපි බ්‍රහ්මචරියං ආසුපරිමාණවසෙන වස්සගණ්ඨාය අචිරට්ඨිතිකමෙවාති වත්තුං. වට්ටති.

අථ මො ආශමො සාරිපුත්තොති නො අනුසරී? එවි. තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිතිකාරණං. සුඤ්ඤා සිකිංසදපඤ්ඤානි සෙව චිරට්ඨිතිකතාවෙහතුති තිට්ඨං. ගන්තො හගවතොපි බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිතිකතාවං. ඉච්ඡන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො හගවන්තං සිකිංසදපඤ්ඤානි. යාචි. තස්මා යාචනවිසිදස්ස තත්මෙතං වුත්තං:- අථ මො ආශමො සාරිපුත්තො උට්ඨාසාසනා-සෙ-චිරට්ඨිතිකතාති. තත්ථ අදබ්බිසෙන අද්ධානකමං; දීඝකාලිකතාති වුත්තං. හොති. සෙසං උත්තානත්මෙව.

අථස්ස හගවා න නාවායං සිකිංසදපඤ්ඤානිකාලොති පතා සෙන්නො ආශමෙති ඤා. සාරිපුත්තොති ආදිමාග. තත්ථ ආශමෙති ඤාති තිට්ඨ නාව ඤා; අභිවාසෙති තාව ඤාති වුත්තං. හොති. ආදරවසෙන වෙතං. චිකිත්තුං. වුත්තං. එතෙන හගවා සිකිංසද

පඤ්ඤානතියා සාවකානං විසයභාවං පටික්ඛිතිනා මුද්ධාවිසයො සික්ඛා පදපඤ්ඤානතීති ආවිකරොනන්තා කථාගණනාමාති ආදිමාන; එත්ථ ච කථොති සික්ඛාපදපඤ්ඤානතියාවනාපෙක්ඛිං භූමවචනං; නත්තාංගංගොජනා:- යං වුත්තං තයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙය්‍යාති, තත්ථ තස්සා සික්ඛාපදපඤ්ඤානතියා තථාගණනායෙව කාලං ජනිත්තවිති. එවං වනාං අකාලං නාච දග්ගොභුං න කාම සාරිපුත්තාති ආදිමාන.

තත්ථ ආසවා තිට්ඨන්ති එතෙසුති = ආසවට්ඨාතියා; ගෙසු දිට්ඨ ධම්මිකසම්පරික්ඛා (දුක්ඛාසවා කිලෙසාසවා ව)² පරුපවාද විපට්ඨකර වධිමිනිනාදයො මෙව අපායදුක්ඛිවිසෙසභූතා ච ආසවා තිට්ඨන්ති යෙව, යසමා නෙසං තෙ කාරණං.³ හොන්තීති අත්ථො, තෙ ආස වට්ඨාතියා විතික්ඛමධම්මා යාච න සමෙක්ඛ පාතුභවන්ති, න නාච සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙතීති අයමෙත්ථ ගොජනා. යදි හි පඤ්ඤාපෙය්‍ය, පරුපවාද, පරුපාරමිතා ගරහණයා න පරි මුචෙවය්‍ය. කථං? පඤ්ඤාපෙනනන හි “යො පන හික්ඛු මෙට්ඨනං ධම්මං පතීසෙවෙය්‍යා”⁴ති ආදි සබ්බං පඤ්ඤාපෙනබ්බං භවෙය්‍ය. අදිස්වා ච විතික්ඛමදෙයං ඉමං පඤ්ඤානතීං ඤානාං පරෙ එවං උපවාදඤ්ඤා උපාරමිකඤ්ඤා ගරහණං පවනෙතය්‍යං:- “කථං හි නාම සමගණො ගොතමො හික්ඛුසමෙක්ඛා මෙ අනාසිකො වචනකරෙති එත්තාවතා ච සික්ඛාපදෙති පළිමෙවෙය්‍යති? පාරුජිකං පඤ්ඤාපෙය්‍යති? නත්ත ඉමෙ කුලපුත්තා මහන්තං භොගකකිං මහන්තඤ්ඤා ඤාතිපරිවට්ඨං කත්ථගතාති රජ්ජාතිපි පතාය පබ්බජිතා, භෞතච්ඡාදනපරමතාය සනතුට්ඨා, සික්ඛාය තිබ්බගාරවා, කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛා විහරන්ති, තෙසු නාම කො ලොකාමිසභූතං මෙට්ඨනං වා පතීසෙ විසයති? පරහණං කරිස්සති? පරස්ස වා ඉට්ඨං කන්තං අතිමධුරං ජීවිතං උපච්ඡේදිස්සති?”⁵ අභුතගුණකථාය වා ජීවිතං කප්පෙස්සති? නත්ත පාරුජිකෙ අපඤ්ඤාතෙතපි පබ්බජ්ජා සමෙධිපෙනෙවෙතං පාකට්ඨං කත”⁶න්ති. තථාගතස්ස ච ථාමඤ්ඤා බලඤ්ඤා යත්තා න ජනෙය්‍යං, පඤ්ඤානතමපි සික්ඛාපදං කුප්පෙය්‍ය න යථාධ්‍යානෙ තිමෙවය්‍ය. සෙය්‍යථාපි නාම අකුසලො වෙජ්ජා කඤ්ඤා අනුප්පන්න ගණං පුරිසං පසෙක්ඛාසිනා “එහමො පුරිස ඉමස්මිං තෙ සරිරප්ප දෙසෙ මහාගණො උප්පජ්ජිතා අනායබ්‍යසනාං පාපෙය්‍යාති, පටි ගච්චව නං තික්ඛිත්ථාපෙති”⁷ති වනා “සාධාවරිය නිං යෙව නං තික්ඛිත්ථස්ස”⁸ති වුත්තො තස්ස අරෙගං සරිරප්පදෙයං ථාලෙනා ලොභිතං නිහරිතා ආලෙපනමිනිනාධොවනාදීති නං පදෙයං සච්ඡිං කතා තං පුරිසං වදෙය්‍ය:- “මහාගණො තෙ මයා තික්ඛිත්ථො, දෙති මෙ දෙය්‍යධම්ම”⁹න්ති. යො තං “කිමයං බාලො වෙජ්ජා

1. යා. ආසමෙති ථාතබ්බා න මොක්ඛාමිතබ්බාති වා ඉච්චිතං.

2. අත්තරිතො භාගො සිතලපොත්තෙසු න දිස්සති.

3. හි. I. මු. & ම. කාරණං.

4. හි. මු. උපච්ඡජ්ජිස්සති.

වදනී? කතරෙ කිර මෙ ඉමිනා රෙහො තිබ්වත්තො? නත්ත මෙ අයං දුක්ඛඤ්ච ජනෙසි, ලොභිතක්ඛයඤ්ච මං පාපෙසි”¹ති එවං උප වදෙය්‍ය වෙව උපාරමෙහෙය්‍ය ව ගරහෙය්‍ය ව, න වස්ස ඉණං ජනෙය්‍ය. එවමෙවං යදි අනුප්පන්නෙ විතික්ඛමදෙය්‍යෙ සඨා සාව නානං සිකිමාපදං පඤ්ඤාපෙය්‍ය, පරුච්චාදදිති ව න පරිමුච්චෙය්‍ය. න වස්ස ථාමං වා ඔලං වා සත්තා ජනෙය්‍යං, පඤ්ඤාතමපි සිකිමා පදං කුප්පෙය්‍ය, න යථාධ්මානෙ තිට්ඨෙය්‍ය. තස්මා වුත්තං:- “න කාව සාරිපුත්ත සඨා සාවකානං -පෙ-පාතුභවන්ති”²ති.

එවං අකාලං දසෙය්‍යනා පුන කාලං දසෙය්‍යතුං³ සමනා ම මො ඝාපිපුත්තාති ආදිමාග: තස්ම සමනාති යද; සමිං කාලෙති වුත්තං. හොති. සෙසං වුත්තානුසාරෙනව වෙදිතබ්බං. අයං වා එස්ම සමෙති පමෙත්තං:- සමිං නාම කාලෙ ආයවධ්මානීයා ඛම්මාති සබ්බං ගතා විතික්ඛමදෙය්‍යා සමෙස පාතුභවන්ති, තද්ද සඨා සාවකානං සිකිමා පදං පඤ්ඤාපෙති, උද්දිකති⁴ පාතිමොක්ඛං. කස්මා? තෙසං සෙව ආයවධ්මානීයා ඛම්මාති සබ්බං ගතානං විතික්ඛමදෙය්‍යානං පටිඝාතය. එවං පඤ්ඤාපෙන්නා යථා නාම කුසලො වෙජ්ජා උප්පන්නං ගණ්ඨං ථාලනාලෙපන ඔක්ඛන ධොවනාදිති තිතිවත්තො රෙපෙත්තා⁵ සවත්ති. කතා නත්තෙව උපවාදදිරිතො හොති. සත්තෙ ව ආවරිසත්තෙ විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති. එවං න ම උපවාදදිරිතො හොති. සත්තෙ ව සබ්බඤ්ඤාපිසෙය්‍ය විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති. තඤ්ඤා සිකිමාපදං අකුප්පං හොති. යථාධ්මානෙ තිට්ඨ තිති. එවං ආයවධ්මානීයානං ඛම්මානං අනුප්පන්නං සිකිමාපද පඤ්ඤානිසා අකාලං උප්පන්නං ම කාලන්ති වත්තා ඉද්දති තෙසං ඛම්මානං අනුප්පන්නකාලඤ්ච උප්පන්නකාලඤ්ච දසෙය්‍යතුං නි නාම ඝාපිපුත්ත ඉමෙකමෙමති ආදිමාග. තස්ම උත්තානත්තාති පද්ධති පාළි වසෙත්තෙව වෙදිතබ්බාති.

අයං පන අනුත්තානපදවණ්ණනා:- රත්තිසො ජානන්ති= රත්තඤ්ඤා, අත්තනො පබ්බජිතදිවසනො පඨාය පනුතා රත්තිසො ජානන්ති, චිරපබ්බජිතාති වුත්තං. හොති. රත්තඤ්ඤාති මහත්තං= රත්තඤ්ඤාමහත්තං; චිරපබ්බජිතෙති මහත්තභාවන්ති අසඨා. තත්ත රත්තඤ්ඤාමහත්තං පත්තෙ සමෙස උපසෙන්නං මහත්තපුත්තං. ආරබ්භ සිකිමාපදං පඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. සො භායස්මා උනදසවස්සෙ තිකඤ්ච උපසමාදෙන්නෙ දිත්වා එකවස්සො සද්ධිවිහාරිකං⁶ උපසමාදෙයි. අථ මො භගවා සිකිමාපදං පඤ්ඤාපෙසි:- “න භික්ඛිවෙ උනදසවස්සෙන උපසමාදෙන්නෙබ්බං, සො උපසමාදෙය්‍ය ආපන්නි දුක්ඛවස්සං”⁷ති. එවං පඤ්ඤාතෙති සිකිමාපදෙ පුන තිකඤ්ච දසවස්සමානාති

1. ම. මු. පුන දසෙය්‍යතුං.

2. ම. මු. උද්දිකති.

3. ම. මු. & ම. රෙහං වුපසමෙත්තං.

4. ම. I & සා. සබ්විහාරිකං.

5. මහාවග්ග-මහාකම්මක.

බාලා අබ්‍යන්තරා උපසම්පාදෙතී. අථ හමවා අපරිමිති සිකුබාදං පඤ්ඤාපෙති:—“න භික්ඛවෙ බාලෙන අබ්‍යන්තරා දසවස්සොන උපසම්පාදෙතෙති. සො උපසම්පාදෙසා ආපත්ති දුක්ඛවස්ස. අනුජ තාම භික්ඛවෙ ව්‍යන්තරා භික්ඛුනා පටිච්චලෙන දසවස්සොන වා අතිරේකදසවස්සොන වා උපසම්පාදෙතු නතී: රත්තඤ්ඤාමහත්තං පත්තකාලෙ වෙ සිකුබාපදානි පඤ්ඤාතතානි.

වෙසුලුමහත්තනති විපුලභාවෙන මහත්තං; සමෙකා හි යාව න පේරනවමජ්ඣමානං වසෙන වෙසුලුමහත්තං පත්තො හොති, නාව සෙනාසනානි පහොනති. සාසනෙ එකවෙව ආසවධ්‍යානිසා ධම්මා න උපපජ්ජති. වෙසුලුමහත්තං පත්තෙ පන නෙ උපපජ්ජති. අථ සත්ථා සිකුබාපදං පඤ්ඤාපෙති. තත්ථ වෙසුලුමහත්තං පත්තෙ සමෙක පඤ්ඤාතතසිකුබාපදානි “සො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නොන උත්තරිං විරත්තතිරත්තං සහසෙසං කප්පෙසං පාවිත්තිසං.” “සො පන භික්ඛුනි අනුචස්සං වුට්ඨාපෙසං පාවිත්තිසං.” “සො පන භික්ඛුනි එකං වස්සං වෙ වුට්ඨාපෙසං පාවිත්තිසං” නතිං ඉමිනා නයෙන වෙදි තබොති.

ලාභගමමහත්තනති ලාභස්ස අග්ගමහත්තං; සො ලාභස්ස අග්ගො උත්තමො මහත්තභාවො, තං පත්තො හොතිති අත්ථො. ලාභෙන වා අග්ගමහත්තමිති, ලාභෙන සෙට්ඨත්තඤ්ච මහත්තත්තඤ්ච පත්තොති අත්ථො. සමෙකා හි යාව න ලාභගමමහත්තං පත්තො හොති, නාව ලාභං පටිච්ච ආසවධ්‍යානිසා ධම්මා න උපපජ්ජති. පත්තෙ පන උපපජ්ජති. අථ සත්ථා සිකුබාපදං පඤ්ඤාපෙති. “සො පන භික්ඛු අවෙලකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජකාස වා සත්ථා බාදතිසං වා භොජනිසං වා දදෙසං පාවිත්තිසං” නතිං ඉදං හි ලාභගමමහත්තං පත්තෙ සමෙක සිකුබාපදං පඤ්ඤාතතං.

බාහුසච්චමහත්තනති බාහුසච්චස්ස මහත්තභාවං; සමෙකා හි යාව න බාහුසච්චමහත්තං පත්තො හොති, නාව න ආසවධ්‍යානිසා ධම්මා උපපජ්ජති. බාහුසච්චමහත්තං පත්තෙ පන සසමා එකමිති නිකාසං වෙට්ඨි-පෙ-පඤ්චි නිකාසෙ උග්ගහෙතො අසොනිසො උමමුජ්ජමානා පුග්ගලා රසෙන රසං සංසඤ්ඤානා උද්ධමං උබ්බි නයං සත්ථාසනං දීපෙතී. අථ සත්ථා “සො පන භික්ඛු එවං වදෙසං: නථාගං හගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජනාමි-පෙ-සමමුද්දෙසොපි වෙ එවං වදෙසං” තිංඤාදිනා නයෙන සිකුබාපදං පඤ්ඤාපෙති.

එවං හගවා ආසවධ්‍යානිසානං ධම්මානං අනුප්පත්තිකාලඤ්ච උපපත්තිකාලං ව දස්සොති තස්මිං සමසෙ සබ්බසොපි තෙසං අභාවං දස්සොත්තො නිරිච්ඡිකද්ද හි සාමිපුත්තානි ආදිමාගං තත්ථ නිරිච්ඡිකද්දති

a. මහාවග්ග-මහාසංඝයානික.

c. මහං-භික්ඛුනිමහත්තං-සුමාරිභුතමහත්තං.

b. පාවිත්තිසංපාදි-මුසාවාදමහත්තං.

d. පාවිත්තිසංපාදි-අවෙලකමහත්තං.

e. පාවිත්තිසංපාදි-සත්ථානිකමහත්තං.

අඛණ්ඩවීරහිතො; අඛණ්ඩ ප්‍රචිතති වොර, නිවොතෙති අපො. වොරති ච ඉමෙසි. අපො දුස්සිලා අධිපොතො. තෙ හි අසාමණ්ඩ හුතා භවණපටිඤ්ඤාය පරෙසං පච්චයෙ වොරෙනති. තස්මා නිරඛණ්ඩෙති නිවොතෙති නිදුස්සිලොති ප්‍රකතං හොති. කිංචි නිවොති නිරුපද්ධො නිරුපසාහො; දුස්සිලාදිතවීරහිතො යොති ප්‍රකතං හොති. අසාමණ්ඩාලකොති කාලකා ප්‍රචිතති දුස්සිලායෙව; තෙ හි සුවණ්ණවණ්ණාපි සමානා කාලකාබලිමයොහා කාලකායොව වෙදිතංසි. තෙසං අභාවා අපගතකාලකො; අසාමණ්ඩාලකොතිපි පාදො. සුද්ධොති අපගතකාලකතො යෙව සුද්ධො පරිසොදනො පහසායෙ; ආරො සතිධිසිංහොති සායෙති¹ ප්‍රචිතති සිලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාදස්සනගුණො, තස්මි. සායෙ පතිධිසිංහො සායෙ පතිධිසිංහො; එවං සායෙ පතිධිසිංහොවං වතා සුත සො වස්ස සායෙ පතිධිසිංහොවං එවං වෙදිතංසොති දස්සනො ඉමෙසං. හි ආරොපනොති ආදිවත.

නත්‍රායං සමෙධිපවණ්ණනා:- යානිමානි වෙරඤ්ඤායං වස්සාවාසං උපගතානි පඤ්ච භික්ෂුසතානි, ඉමෙසං යො ගුණවසෙන පච්චිමනො සමිපරිත්තගුණො භික්ෂු, සො සොතාපනො. සොනාසනොති සොතං ආපනො; සොතොති ච මග්ගස්සොතං අධිවිමනං; සොතා පනොනාති තෙන යමනනාගතස්ස පුග්ගලස්ස; යථා:- “සොතො සොතොති හිදං සාරිපුත්ත ප්‍රච්චති, තතමො නුමො සාරිපුත්ත සොතොති? අයමෙව හි භනෙන අරිසො අධිධිසිංහො මග්ගො, සෙසො පීදං-සමොදිධි-පෙ-සමොසමාධිති. සොතාපනො සොතාපනොති හිදං සාරිපුත්ත ප්‍රච්චති, තතමො නුමො සාරිපුත්ත සොතාපනොති? යො හි භනෙන ඉමිනා අරිසෙන අධිධිසිංහො මග්ගො සමනො ගතො, අයං ප්‍රච්චති සොතාපනො. සොසමාසමො එවංනාමො එවංගොතො”ති². ඉධ පන මග්ගොන ඵලස්ස නාමං දිනො. තස්මා ඵලපථො සොතාපනොති වෙදිතංසො. අමිතිසාමානිමිමොති විනි පාතෙතිති=විනිපාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාත ධම්මො, න අත්තානං අපායෙසු විනිපාතනසමාපොති ප්‍රකතං හොති. තස්මා? යෙ ධම්මො අපායගමනියො, තෙසං පරිත්තං. විනිපාතනං වා විනිපාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාතධම්මො, අපා යෙසු විනිපාතනසමාපො අස්ස නපටිති ප්‍රකතං හොති. සමමන නියමෙන මග්ගොන නියතතො නිමග්ගො; සමමාධි පරං අයං. පරං ගති අස්සාති=සමමාධිසමග්ගො; උපරිමග්ගොයං අවස්සං. සමපාපනොති අපො. තස්මා? පරිලභිපථමග්ගොනාති.

එවං ධම්මොනාපතිං සඤ්ඤාපොතා වෙරඤ්ඤායං තං වස්සාවාසං විනිපාතොති ප්‍රච්චයො මහාපචාරණං පචාරොති අථ මො භගවා ආරාමිනං ආරාමං ආමග්ගො. ආමග්ගොති ආරාමි අහාසි

1. හි. ප්‍ර. ගො. 2. සං. පුත්තංසියං.

සමෝධෙසි. කිනති? ආවිණිණං. ඩො සනෙකනති එවමාදිං. ආවිණිණනති වරිතං වතතං අනුධම්මතා; තං ඩො පනෙතං. ආවිණිණං දුට්ඨං. හොති: බුද්ධාචිණිණං සාවකාචිණිණනති.

කතමං බුද්ධාචිණිණං? ඉදං තාව එකං :- යෙහි නිමනතිතා වසං. වසනති, න නෙ අනප්පලානෙකතා අනාපුච්ඡතා ජනපදචාරිකං පක්කමනති. සාවකා පන අප්පලානෙකතා වා අනප්පලානෙකතා වා යථා සුඛං පක්කමනති.

අපරමපි බුද්ධාචිණිණං :- වුත්ථවසානා පචාරෙතා ජනසංඝසන්ධාය ජනපදචාරිකං පක්කමනති යෙව. ජනපදචාරිකං වරනතා ව මහා මණ්ඩලං මජ්ඣමමණ්ඩලං අනත්මමණ්ඩලනති ඉමෙසං තිණිණං මණ්ඩලානං අසුසුකරසමි. මණ්ඩලෙ වරනති. තස් මහාමණ්ඩලං නව යොජනසතිකං, මජ්ඣමමණ්ඩලං ජයොජනසතිකං, අනත්මමණ්ඩලං තියොජනසතිකං.

යද මහාමණ්ඩලෙ චාරිකං වරිතුතාවා හොනති, තද මහාපචාරණාය පචාරෙතා පාටිපදදිවසෙ මහා භික්ඛුසංඝපරිවාර නික්ඛම්මතා ගාමනිගමාදිසු මහාජනං ආමිසපටිග්ගහෙන අනුගණිතතා ධම්මදානෙන වසං විවට්ඨපනිසති. සුසලං වසෙත්තතා නවති මාසෙහි ජනපදචාරිකං පරියොසාපෙනති.

සවෙ පන අනෙතාවසෙසං භික්ඛුතං සමඵපිපසානා තරුණා හොනති, මහාපචාරණාය අපචාරෙතා පචාරණාසංඝසන්ධාය දතා කතම් කපුණිමාස පචාරෙතා මාසසිරසං¹ පඨමදිවසෙ මහාභික්ඛුසංඝපරිවාර නික්ඛම්මතා වුත්තනසෙතෙව මජ්ඣමමණ්ඩලෙ අට්ඨති මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙනති.

සවෙ පන තෙසං වුත්ථවසානං අපරිපාකිඤ්ඤා වෙනෙසාසනතා හොනති, තෙසං ඉඤ්ඤපරිපාකං ආගමෙනා මාසසිරමාසමපි තෙතෙව වසිතා සුසංමාසසං පඨමදිවසෙ මහාභික්ඛුසංඝපරිවාර නික්ඛම්මතා වුත්තනසෙතෙව අනත්මමණ්ඩලෙ සනතති මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙනති. තෙසු ව මණ්ඩලෙසු යස් කස්චි විවරනතාපි තෙ තෙ සනෙත කිලෙසෙහි වියොජෙනතා සොනාපතති එලාදීහි සංයොජෙනතා වෙනෙසාවසෙතෙව නානාචිණිණානි පුඨානි ඔවිතතා විස වරනති.

අපරමපි බුද්ධානං ආවිණිණං :- දෙවසිකං පට්ඨසමයෙස සත්තං සුඛං නිබ්බාණං ආරම්භං කතා එලසමාපතතිසමාපජ්ජනං, එලසමාපතතිසා වුට්ඨතිතා මහාකරුණාසමාපතතිසා සමාපජ්ජනං, තතො² දසසංඝසංඝකතවාලෙ ඩොධනෙසාසනසමාලොකනං.

අපරමපි මුද්‍රානං ආවර්ණණං :- ආගන්තුකෙති සද්ධිං පඨමනරං පටිසන්තාරකරණං, අවිච්ඡාදාත්තවිසේන ඛම්මදෙසනා, ඔතිණ්ණ දෙසන සිත්තාපදපඤ්ඤාපනානි ඉදං මුද්‍රානවර්ණණං.

කතමං සාවකාවර්ණණං? මුද්‍රායා හගවනො කාලෙ විකිත්තුං සනතිපානො-පුරෙ වසුපතාසිකාය ව කම්මවිධානගණන්තං, වුත්ථ වසානාඤ්ඤා අධිගතගුණායේවනන්තං උපරිකම්මවිධානගණන්තාඤ්ඤා. ඉදං සාවකාවර්ණණං.

ඉධ පන මුද්‍රානවර්ණණං දසොනො ආග :- “ආවර්ණණං ඛො පනොතං ආනන්ද තථාගතාන”නති. ආශාමාති ආගච්ඡ සාම¹; අම ලොකෙසාමාති වාරිකං වරණන්තං ආපුච්ඡාම; එවනති සමා පිච්ඡනන්තං නිපානො; හණ්ණති ගාරවාසිවචනමනං; සත්ථොනො පටිවචනදානනති පි වටති. හණ්ණො වෙමසොසිති හගවනො වචනං පතිඅසොසි, අභිමුඛො හුන්තා පුඤ්ඤා සමපරිච්ඡ; එවනති ඉමිනා වචනෙන පටිගතකෙසිති වුත්තං ගොති. අභිමො හණ්ණො නිවාරණන්තං ඉධ පුබ්බණ්ණසමයනති වා සායණ්ණසමයනති වා න වුත්තං. එවං සනෙතපි හගවා කතහත්තනිවෙවා මජ්ඣනතිකං විති නාමෙනා ආයසමනං. ආනන්දං පච්ඡාසමණං කන්තා නගරවාරිකො පට්ඨාය නගරවිපිසො පුච්ඡණ්ණරහපිඤ්ඤාති මුද්ධරංසිති² සමුලෙස්ස තයමානො යෙන වෙරළාසනා බ්‍රාහ්මණයා නිවෙසනං තෙනුප සංඝමි. සරවායෙ සිත්තවත්තමෙව වසා හගවනං. දිසා පරිජනො ආරොවෙපි. බ්‍රාහ්මණො සතිං පරිලභිත්වා සංවෙගස්සො සහසා වුච්ඡාය මහාරගං. ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා හගවනං. පච්චගතම “ඉතො හගවා උපසංඝමතු”ති ආග. හගවා උපසංඝමිත්වා පඤ්ඤනො ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො වෙරළාසනා බ්‍රාහ්මණො හග වනං. උපනිසීදිතුකාමො අත්තනා සිත්තපදෙසනො යෙන හගවා තෙනුපසංඝමි. ඉතො පරං උත්තානන්තමෙව.

යං පන බ්‍රාහ්මණො ආග :- අපිච්ඡ සො දෙසාධමෙමා, යො නි දිනෙතාති. තත්ත්වමපිපාසො :- මයා නිමනතිනානං වසානං වුත්තං. තුමානං තෙමායං දිවසෙ පානො යාගුච්ඡකං මජ්ඣනතිකෙ බාද නිසං ගොජනිසං සායණ්ණ අනෙකවිධපානවිකතිගතිවුත්තාදිති පුජා සක්කායෙති එවමාදිනො යො දෙසාධමෙමා දානෙකො අසා, යො න දිනෙතාති. කඤ්ච මො නො අසන්නනති එත් පන ලිඛිත විපල්ලායො වෙදිතෙකො, යො ව ඛො දෙසාධමෙමා අමානං නො අසන්නොති අයං ගෙත්ථ අනෙත්ථා. අථවා යං යං මයං³ තුමානං දදෙසාම, තඤ්ඤා ඛො නො අසන්නනති එවමෙත්ථ අනෙත්ථා වෙදි තෙකො. නොපි අද්දානමානාති අද්දානමානාපි නො නත්ති⁴ යථා පසුතවිත්තුපකරණානං මච්ඡිතං. නං කුතොත්ථ ලබ්භා බහුභිව්වා

1. සි. මු. ආගච්ඡාසමං. 2. සි. මු. & ම. රහමිති. 3. සි. මු. & ම. දානමානං. 4. සි. මු. අනි.

සත්මාසාති නමුත් යොජනා:- යමා ඔහුකීව්වා සර්වාසා නමා හෙත් සනෙතපි දෙය්‍යධම්මෙ ද්‍රවුකම්‍යතාය ව තං. සුතො ලබ්‍භා සුතො තං සකකා ලඤ්ඤා, යං මයං. භුමානං දෙය්‍යධම්මං දදෙය්‍යාමාති සර්වාසං ගරහනොතා ආහ. සො කීර මාරෙන ආවට්ඨිතභාවං න ඤානාති. සර්වාසප්‍රමොදෙන මෙ සති සමොසො ජානොති මඤ්ඤි. තමා ඵවමාන:- “අපිව තං සුතෙත් ලබ්‍භා”ති. ඉමස්මි. තෙමා සබ්බන්තරෙ යමං. භුමානං දදෙය්‍යං, තං සුතො ලබ්‍භා? ඔහුකීව්වා හි සර්වාසාති ඵවමෙත් යොජනා වෙදිතබ්‍භා.

අථ බ්‍රාහ්මණො යනුනාහං යං මෙ තිසි මාසෙහි දුතබ්‍භං සියා, තං සබ්බං ඵකදිවසෙනෙව දදෙය්‍යන්ති විනොතො අබ්බාසෙතු මෙ භවං භොසමොති ආදිමාහ. තත් ස්වාභාවායාති යං මෙ තුමෙහපු සකකාරෙ¹ කතෙ යෙව හවිස්සති පුඤ්ඤසෙව විතිපාමොජ්ඣව තදත්ථාය. අථ තථාගතො “සමෙහං නාඨිවාසෙය්‍යං, අයං තෙමාසං කිඤ්ඤි අලඤ්ඤා සුපිතො මඤ්ඤා, තෙන මෙ යාමියමානො ඵක භතතමපි න පතීගණාති, නත් ඉමස්මි. අධිවාසනමනති, අසබ්බාසු අය”නති ඵවං. බ්‍රාහ්මණො ව වේරසෑද්වාසිතො ව ගරහිතො ඔහුං අපුඤ්ඤං පසමෙය්‍යං, තං තෙසං මා අහොසිති තෙසං අනුකම්පාය අධිවාසෙහි භගවා සුඤ්ඤිතාවෙන. අධිවාසෙතො ව අථමො භගවා වේරසෑද්වා බ්‍රාහ්මණං අලං. සර්වාසප්‍රමොදවිනොයාති සඤ්ඤාපෙතො තබ්බණාකුරුපාය ඔමමිසා කථාය දිට්ඨිමමිසකමපරසිතං. අත්ථං ඤායෙය්‍යො සුගලෙ ධම්මෙ භමාදසෙය්‍යො ගණ්‍යාපෙතො තත්ථ ව නිං. ඤායෙය්‍යො සලස්සාහං කතො තාය සලස්සාහතාය අඤ්ඤාති ව විජ්ජමානගුණෙහි භමසහ.සෙය්‍යො ධම්මරත්තවස්සං වස්සොති ලබ්බාසාසනා සකකාමි.

පක්කනෙන ව පන භගවති වේරසෑද්වා බ්‍රාහ්මණො පුත්තදුරං ආමනෙතසි:- මයං භතෙ භගවන්තං. තෙමාසං නිමනෙතො ඵක දිවසං ඵකභතතමපි නාදමහා. හඤ්ඤාති තථා දුතං පටියාදෙථ, යථා තෙමාසිකොපි දෙය්‍යධම්මො යෙව ඵකදිවසෙනෙව ද්‍රවුං සකකා හොතිති. තතො පඤ්ඤං දුතං පටියාදපෙතො යං දිවසං භගවා නිමන්තිතො නස්ස රතනිසා අමමසෙත්ත ආසනට්ඨානං අලබ්‍භාග් පෙතො මහාරහාති ආසනාති පඤ්ඤාපෙතො ගනිබ්බම² වාසකුසුම විචිත්‍රං මහාපුජං සජ්ජෙතො භගවතො කාලං ආරෙවාපෙසි. තෙන වුත්තං:- අථ මො වේරසෑද්වා බ්‍රාහ්මණො නස්ස රතනිසා අමමසෙත්ත -පෙ-තිමිසිතං. භතනනති. භගවා භික්ඛුසබ්බපරිවුත්තො තත්ථ අග මාසි. තෙන වුත්තං:- “අථ මො භගවා-පෙ-තිසිදි සද්ධිං භික්ඛුසබ්බො නා”ති. අථ මො වේරසෑද්වා බ්‍රාහ්මණො බ්‍රිද්ධිමමිසං භික්ඛුසබ්බොති බ්‍රිද්ධිමමිසති බ්‍රිද්ධිපරිනායකං; බ්‍රිද්ධිං සබ්බසේරං කතො නිසිත්තනති වුත්තං. හොති. පණ්ණිකොති උත්තවෙන; භෙසමාති සහස්සත්තං;

සත්තප්පයෙහි සුච්ඡි තප්පයකි, පරිපුර්ණ. සුචිතං යාවදන්තකි; සම්මතප්පයෙහි සුච්ඡි පවාසෙය් අලං අලංගි තත්තප්පයෙහි මුඛප්පයෙහි වර්ගප්පය ව පරිකම්පාපෙය්; භුක්තාමිති භුක්ත වන්තං; ඔතිනප්පයෙහි පත්තප්පය ඔතිතප්පය; අපතිත තත්තති වුත්තං හොති. තිව්වරෙන අව්ජාදෙසිති තිව්වරං හග වන්තා අද්දසි; ඉදං පන වොහාරවට්ඨනවන්තං හොති “තිව්වරෙන අව්ජාදෙසි”ති. තසම්ඤ්ඤා තිව්වරෙ එකමෙකො සාවකො සහස්සං අස්සති. ඉති බ්‍රාහ්මණො හගවන්තො සිසහස්සස්සන්තං තිව්වරමද්දසි උත්තමං කාසිකවත්තද්දසං. එකමෙකො සුච්ඡි. එකමෙකෙන දුස්ස සුච්ඡිනාති එකමෙකෙන දුස්සපුගලෙන; තුච්ඡි එකසාවකො පඤ්ඤා සත්තති අස්සති. එවං පඤ්ඤානං සිකුප්පයං පඤ්ඤාසත්තසහස්සස්සන්ත කාති දුස්සාති අද්දසි. බ්‍රාහ්මණො එත්තකම්පි දන්තා අතුට්ඨො පුත්ත සත්තධම්මසහස්සස්සන්තො අත්තකරත්තකම්පලෙ ව පත්තුර්ණපට්ඨ පටෙ ව එළෙකා එළෙකා ආශොගඅංසවද්ධිකා සාමසිතිත පරිසාරවන්තද්දසං අත්තං අද්දසි. සත්තප්පසහස්සපානානඤ්ඤා හෙසජ්ජ තෙලානං තුම්භාති පුරෙකා එකමෙකස්ස සිකුප්පො අත්තප්පයන්තං සහස්සස්සන්තං. තෙලමද්දසි. කිං ඔත්තො? වතුපු පට්ඨපෙපු න කොපි පරිකම්පෙ සමන්තපරිභොගො අදින්නො නාම අහොසි. පාළියමපන විවරවන්තමෙව වුත්තං.

එවං මහාසාගං යජ්ඣං සපුත්තදුරං වජ්ඣනා නිසින්නං අඵචො හගවා වේරඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණං නෙමාසං මාරවට්ඨනෙන ධම්මසවණං මතරසපරිභොගො පරිචිතං එකදිවසෙනෙව ධම්මාවන්තවස්සං වෙස්සන්තා පරිපුර්ණසම්පාදනං කුරුමානො ධම්මො නරාය සන්දස්සන්තො-පෙ-උට්ඨාසාසනා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණොපි සපුත්තදුරෙව හගවන්තඤ්ඤා සිකුපු සම්පදා වජ්ඣනා “පුනපි හන්තෙ අමාසං අනුග්ගහං කප්පසාරා”ති එවමාදිති වදන්තො අනුච්ඡිකා¹ අස්සති පට්ඨන්තමානො නිවන්ති.

අඵචො සමමා වේරඤ්ඤාය. යථාභිජන්තං² විහගිකාති යථාස්සා සයං යථාරුචිතං වාසං වසිකා වේරඤ්ඤාය නිකම්පිකා මහාවණඤ්ඤා වාරිකාය වර්ණකාලෙ ගන්තස්සං බුද්ධිවිට්ඨං පයාසං දුක්ඛිකාදෙසෙන කිලන්තං සිකුපුසම්පාදනං උජ්ජනාව මග්ගෙන ගහෙකා ගතතුකාමො සොරසාරාදිති අනුපගමෙ සසාගපතිට්ඨානං ගන්තො තත්ත ගච්ඡං නදිං උත්තරිකා යෙන බාග්ගසි තද්වසරි. තෙන අවසරි තද්වසරි. තත්තාපි යථාස්සාසයං යථාරුචිතං වා විහරිකා වෙසාලිං අගමාසි. තෙන වුත්තං:- අනුසමම්ම සොරසාරං-පෙ-වෙසාලියං විහරති මහාවතෙ කුමාරසාලාසනාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනිශ්චයවණ්ණනාය
වේරඤ්ඤා විචාරය
නිවර්තනං.

1. සි. මු. අංකවිවරක. 2. සි. මු. අනුපජ්ජනං. 3. අනුබන්ධො.
3. සි. මු. යථාසරිකා.

නමුදු. සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකායකමි. :-

ආවරිතපරමපරනො-නිදනවත්තාහෙදදිපනනො,
පරසමපිවිත්තනනො-සකසමය විපුද්ධිනො චෙව.

ව්‍යඤ්ඤනපරිසොධනනො-පදත්තො පාළියොජනකකමනො,
සිත්තපදනිව්ත්තනො-විභව්‍යනසහෙදදස්සනනො.

සමපස්සනං න දිස්සති-කිංඤ්ඤ පාසාදිකං යනො එත්,
විඤ්ඤනමයං තස්මා-සමන්තපාසාදිකානෙව.

සංවණ්ණනා පවත්නා-විනයස්ස විනෙය්‍ය¹දමනකුසලෙන,
වුත්තස්ස ලොකනාථෙන-ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

ඉතො පරං ගෙන මො සනි සමසෙන වෙතාලියා අවිදුරෙති
ආදි සෙසුසෙයන උත්තානත්. තස්මා අනුපදවණ්ණනං පතාය සත්
යත් වත්තබ්බං අත්ථි, තං තදෙව වණ්ණසියාම. කලංකාමොති
කලංකා වුච්චන්ති කාලකා, තෙසං වසෙන උද්ධනාමො ගාමො;
කලංකපුත්තොති ගාමවසෙන උද්ධනාමස්ස රජසමමත්තස්ස වත්තාදිස
කොට්ඨිභවස්ස කලංකසෙට්ඨිනො පුත්තො; යත්මා පන තස්මිං ගාමෙ
අඤ්ඤාපි කලංකනාමකා මනුස්සා අත්ථි, තස්මා කලංකපුත්තොති
වත්තා පුත්ත සෙට්ඨිපුත්තොති වුත්තං. සම්බුද්ධොති ධුත්තෙති;²
සත්තසමසාතිති සුචුත්තොති සහ අයන්ති උපගමන්ති-සත්තායා,
සත්තායා එව=සත්තායකා, තෙති සත්තායකෙති; අභිනන්ති එතෙනා; කෙති
දෙව කන්ථිසෙයාති කෙතිවදෙව භන්තිපසොජනඋද්ධාරකාරණං
දිනා කිට්ඨෙන; කෙතිකතකතකිලාකිට්ඨෙනාති පි වදන්ති.
භගවා හි කතතිකප්පණපකෙති වෙසාලිං සමපාපුණි. කතතික
තකතකතකිලා වෙත් උලාර හොති. තදත්තං ගතොති වෙදිතසො.

අද්දසා මොති කථං අද්දසා? යො කීර නගරනො භුත්තපාතරසං
සුද්ධිත්තරසබ්බං මාලාගකිවිලෙපනත්. මුද්ධිදස්සනත්. ධම්ම
සවණ්ණත්ඤ්ඤ නිකම්මනතං මහාජනං දිස්වා “කුති ගමන්ථා”ති ප්‍රච්ඡ.
මුද්ධිදස්සනත්. ධම්මසවණ්ණත්ඤ්ඤාති. තෙන හි අගමපි ගමන්ථා³
ගන්ථා වතුබ්බිධාය පරිසාය පරිවුත්තං මුත්තස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්නං
භගවත්තං අද්දස. තෙන වුත්තං:-“අද්දසා මො-පෙ-දෙසෙන්න”ති.
දිස්වානස්සාති දිස්වාන අස්ස; එතදංගාමිති පුත්තෙති කතපුඤ්ඤාය
වොදිගමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්ස එතං අහොසි; කිං අහොසි?
භනනුනාගමිති ධම්මං සුභණ්ණන්ති. තත්ථ භනනුනාති පරිවිත්තක
දස්සනමෙනා; එවං කීරස්ස පරිවිත්තකො උපානෙතා : යමයං පරිසා
එකගමිත්තා ධම්මං පුණ්ණාති, අහො වතාගමිති තං සුභණ්ණන්ති.

1. සි. I. III. & සා. විකිල්ලනො.	3. සි. I. II. මු. & ම. ධුලුලෙකති.
2. භා. වෙසෙයා.	4. සි. I & මු. අගමන්ථා.

අථ ඛො සුද්දිනෙතා කලඤ්චනෙතා සෙත සා පටිසාති ඉධ කඛො 'සෙත භගවා'ති අවඤ්ඤා 'සෙත සා පටිසා'ති වුත්තන්ති චෝ භග වන්තං. භි පටිච්චාරොති උලාරුලාරජනා මගනි පටිසා නිසින්නා. තත්ත න සක්කා ඉභිතා පච්ඡා ආගතෙත භගවන්තං උපසම්බුද්ධිනා නිසිදිතුං. පටිසාය පන එකස්මිං පදෙසෙ සක්කාති සො තං පටිසං සෙව උපසම්බුද්ධන්තා¹. තෙන වුත්තං:- "අථ ඛො සුද්දිනෙතා කලඤ්ච පුත්තො සෙත සා පටිසා"ති.

එකමගතං නිසින්නස්ස ඛො සුද්දිනස්ස කලඤ්චනස්ස එතද්ද හොසිති න නිසින්නමත්තස්සෙව අහොසි, අථ ඛො භගවන්තො සික්ඛාත්තපුප්පංගිතං ථොකං ධම්මකථං පුඤ්ඤා, තං පනස්ස සෙතො එකමගතං නිසින්නස්සෙව අහොසි, තෙන වුත්තං:- "එකමගතං නිසින්නස්ස ඛො සුද්දිනස්ස කලඤ්චනස්ස එතද්දහොසි"ති. කිං අහොසිති? සථා සථා ඛොති ආදි. තත්තායං සමෙධිපකථා:- අහං ඛො සෙත සෙත ආකාරොත භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, තෙන තෙන චෙ උපපටික්ඛන්තො ඵලං හොති, යදෙතං සික්ඛාත්තය චුග්ගවර්ගං එකමපි දිවසං² අබ්බන්ධං කන්ධා වර්ගකපිත්තං. පාපෙ තබ්බිකාය එකත්තපටිපුණ්ණං වර්තබ්බං, එකදිවසමපි ච කීලෙස මලෙන අමලිතං කන්ධා වර්ගකපිත්තං. පාපෙතබ්බිකාය එකත්ත පටිපුණ්ණං, භබ්බලිකිතං ලිකිතගම්බසදිසං ඛොතසම්බසපටිපිතාගං වර්තබ්බං, ඉදං න පුකරං අභාරං අජ්ඣාමසන්තා අගාරමජ්ඣෙ වසන්තොතා එකත්තපටිපුණ්ණං-පෙ-වර්තුං. යනතුන්තාගං කෙසෙ ච මහ්සුඤ්ච ඛන්ධාරොති තසාසරසපිත්තාය කාසායානි චුග්ගවර්ගං වරන්තාතං අනුච්ඡවිතානි චන්දානි අච්ඡාදෙති පරිද්ධිතා අගාරමන්තා නික්ඛම්ඤා අනිශ්ශාපිසං පබ්බජෙත්තං, එයං ච සෙතො අගාරස්ස ගිතං කසිවණ්ණේරාදිකමං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජා අනගාරියාති ඤ්ඤාබ්බං. තං අනගාරියං පබ්බජං පබ්බජෙත්තොති පටිබ්බජෙත්තං³.

අච්චවුට්ඨිකාය පටිසාය සෙත භගවා තෙනානුපසම්බුද්ධිති සුද්දිනො අවුට්ඨිකාය⁴ පටිසාය න භගවන්තො පබ්බජං යාමි, කඛො? තත්තස්ස ඔහු ඤ්ඤාසාලොගිතා මිත්තාමච්චා යන්ති, තෙන නිං මාතා පිත්තං. එකපුත්තස්සො, න ලබ්බා තස්ස පබ්බජිතුන්ති මාතායමපි ගහෙති ආකසෙධිසත්තං, තෙනා පබ්බජාය අන්තර්ගයො භවිස්සන්ති සහෙව පටිසාය වුට්ඨිතිනා ථොකං ගන්ධා පුන තෙනෙව සරීර කීව්වලෙසෙන නිවන්තිනා භගවන්තං උපසම්බුද්ධි පබ්බජං යාමි, තෙන වුත්තං: "අථ ඛො සුද්දිනෙතා කලඤ්චපුත්තො අච්චවුට්ඨිකාය පටිසාය-පෙ-පබ්බජෙත්ත මං භගවා"ති. භගවා පන සෙතො යමුල

1. භි. I. ගෘ. 2 ම. උපසංකම්මෙතො. 2. ගෘ. පටිපජෙත්තං. භි. මු. පටිපජෙත්තං.
3. ගෘ. එකදිවසමපි. 4. භි. I. III. ම. 2 මු. අච්චවුට්ඨිකාය.

භූමාරක්ඛ පබ්බජ්ජතො¹ පභූති මාතෘපිතුති අනනුඤ්ඤානං පුත්තං න පබ්බාජෙති, තස්මා තං පුට්ඨ අනුඤ්ඤායොගිං භෙති භංගිං සුදින්න මාතෘපිතුති-පෙ-පබ්බජ්ජායාති.

ඉත්තො පරං පාඨානුසාරෙනෙව ගතනා නං කරණීයං නීරෝධොති එත්ථ එවමෙත්ථා වෙදිතඛො:- බුරුනිකෙඛපෙනෙව තං කරණීයං නිව්ඨාපෙනා; න හි පබ්බජ්ජාය නිබ්බට්ඨජ්ඣස්ස භංගිපයොජනඋද්ධාරසාරණාදිසු වා නක්ඛිත්තකීලාය වා විත්තං නමිති. අමම්ම භාගාති එත්ථ පන අමොති මාතරං ආලපති; භාගාති පිත්තරං; භංගිං භොගිති භංගිං භොගි; එකපුත්තකොති එකොව පුත්තකො; අඤ්ඤා තෙ ජෙට්ඨො වා කනිට්ඨො වා නජී, එත්ථ ව “එකපුත්තො”ති වත්තඛෙ අනුකම්පාවගෙන “එකපුත්තකො”ති වුත්තං. පිසොති පිතිජනකො; මහාපොති මනවඨ්ඨිනකො; සුචෙට්ඨිකොති සුචෙන එධිතො; සුච භංගිධිකොති අත්ථො. සුචපේඨකොති සුචෙන පරිභවො; ජාත කාලතො පභූති ධාතීති අභිකතො අභිකං හරිතො ධාරියමානො අස්ස කර්මකාදීති බාලකීලනකෙති කීලමානො සාදුර්ගහොජනං හොජිය මානො² සුචෙන පරිභවො³. න භංගිං භාගානුදින්න කිංඤ්ඤි දුක්ඛස්ස ජානාසීති භංගිං භාගානුදින්න කිංඤ්ඤි අපමනතමපි කලහාගං දුක්ඛස්ස න ජානාසී; අඵවා කිංඤ්ඤි දුක්ඛන නානුභොගිති අත්ථො. කරණත්ථෙ සාම්චිවනං. අනුභවනත්ථෙ ව ජානනා. අඵවා කිංඤ්ඤි දුක්ඛං න සරසීති අත්ථො. උපයොගත්ථෙ සාම්චිවනං. සරණත්ථෙ ව ජානනා. විකප්පවගෙපි පුරිමපදස්ස උත්තරපදෙන සමානවිභතති ලොපො දැඩිබො. තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන ඤ්ඤාබ්බං මරණේ කපි මයං තෙ අකාමකා විනා භවිස්සාමාති සවෙපි තව අමෙහසු ජීවමානෙසු මරණං භවෙය්, තෙන තෙ මරණෙනපි මයං අකාමකා අනිවැන්නා, න අත්තතො රුපියා විනා භවිස්සාම; තයා විශ්වාසං වා පාසුණිස්සාමාති අත්ථො. කීං භංගි මයං කානති එවං සත්තන කීං පන කීං නාම තං කාරණං යෙන මයං තං ජීවත්තං අනුජානිස්සාම; අඵවා කීං භංගි මයං කානති තෙන පන කාරණෙන මයං තං ජීවත්තං අනු ජානිස්සාමාති එවමෙත්ථ අත්ථො දැඩිබො.

භාගෙට්ඨාති යත්ථ තං සීතං මාතෘපිතරො නානුජානිංසු, තත්ථෙව ධාතො; අනිත්තරණිනායාති තෙනව අත්ථරණෙන අනත්ථාය; පපි මාතරණිති ගතිබ්බනවනාවකාදීති පච්චුපට්ඨාපෙනා තත්ථ සත්තං තෙති සද්ධිං යථාසුඛං ඉත්ථිකාති වාතරගි සඤ්ඤාතරගි; ඉත්තොවිත්තො ව උපනෙතිති වුත්තං තොති. අඵවා පපිමාතරණිති ගතිබ්බනවනාව කාදීති පච්චුපට්ඨාපෙනා සත්තංතෙති⁴ සද්ධිං. උල උපලල රම කීලස්සුතිපි වුත්තං තොති. කාමම්ම පපිගුඤ්ඤානොති අත්තතො

1. සී. මු & ම. පබ්බජ්ජතො.

4. භාගා, සාධු.

2. ම. ජනනකො.

5. සී. මු. හොජියමානො.

3. සී. I & III, පරිභවො.

6. සී. මු & ම. තත්ථ භාගාතොති.

සුභතදුරෙහි සඬා. හොඟෙ භුඤ්ජනා; සුඤ්ඤාහි නාමොපනානාති. මුඬාඤ්ච බමමඤ්ච සමාඤ්ච ආරබ්භ දානපාදාදීනි සුගතිමත්ත සංඝොධිකානි කුසලකම්මානි කරොනොති; තුණ්හි අභොසිති කරා කුසාබ්බවිවේදනං. තීරලාපසලාපො අහොසි.

අරංග මාතෘපිතරෙ නිකඛිකුං වතා පච්චවතමපි අලභමානා සහායකෙ පමෙකායාපෙනා “එය වො සහායකො පබ්බජිතුකාමො, නිවාසරථ න” නති ආහංසු. තෙපි නං උපසම්මතිතා නිකඛිකුං අවොචුං. තෙසමපි තුණ්හි අහොසි. තෙන වුත්තා:- අථ ඛො සුද්ධානසංගීතඤ්ඤාපුත්තං සහායකා-පෙ-තුණ්හි අභොසිති අරංග සහාය කානං එතදහොසි:- සචෙ අයං පබ්බජ. අලභමානො මරිස්සති, න කොච්ඡුණොභවිස්සති. පබ්බජිතං පන නං මාතෘපිතරෙපි කාලොක කාලං පසිස්සානති. මසමපි පසිස්සාම. පබ්බජ්ජාපි ච නාමෙසා භාරියා, දිවසෙ දිවසෙ මත්තිකාපත්තං ගහොනා පිණ්ඩාය වරිතඛං. එකසෙය්‍යං. එකභත්තං චුහමවරියං අභිදුකකාරං. අයඤ්ච සුමුමාලො නාගරිකජාතිසො, සො නං වරිතුං අසකෙකානොනා පුත ඉමෙව ආගමිස්සති. හඤ්ඤා මාතෘපිතරෙ අනුජානාපෙස්සාමාති. තෙ තථා අකංසු. මාතෘපිතරෙපි නං අනුජනිංසු. තෙන වුත්තා:- “අථ ඛො සුද්ධානසංගීතඤ්ඤාපුත්තං සහායකා සෙත සුද්ධානසංගීතඤ්ඤාපුත්තං මාතෘපිතරෙ-පෙ-අනුඤ්ඤානොසි මාතෘපිතූහි අගාරස්සා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා” ති.

හමෙධානි තුමො; උද්දමනානි පිතිවසෙන අබතුත්තතකාය විනොතා; කතීසාහනති කතීපයානි දිවසානි; ඛලං භාගෙඛානි සප්පායභොජනානි භුඤ්ජනො උච්ඡාදනනානාදීනි ච කායං පරිහරනො කායඛලං ජනොනා; මාතෘපිතරෙ වජ්ඣො අසුමුඛං ඤ්ඤිපරිවට්ටං පහාය සෙත භගවා තෙනුපසම්මති-පෙ-පබ්බාජෙතු මං හනොත භගවාති. භගවා සමිපෙ සිතං අඤ්ඤාතරං පිණ්ඩවාරිකං හිකුමු. ආමනොති:- තෙන හි හිකුමු සුද්ධානං පබ්බාජෙති වෙව උප සමිපාදෙති වාති. සාමු හනොති ඛො සො හිකුමු භගවතො පරිසු ඤ්ඤා සුද්ධානං කලඤ්ඤාතං ජිනදත්තියං සඬාචාරිකං. ලඬා පබ්බාජෙති වෙව උපසමිපාදෙති ච. තෙන වුත්තා:- අලංච ඛො සුද්ධානසංගීතඤ්ඤාපුත්තං සහායකා සනතිකෙ පබ්බජ. අලංච උපසමිපාදෙති.

එත් පන ධර්මා සබ්බද්ධිකරාසු පබ්බජ්ජා ච උපසමිපාද ච කපිතා. මයං පන සථාසිතපාලිවසෙනෙව බන්ධනෙ කථසිස්සාම. න කෙව ලඤ්ඤාතං, අඤ්ඤමපි යං බන්ධනෙ වා පරිවාසෙ වා කප්ථහඛං. අර්ථකථාවරියෙහි විභවෙත කපිතං, තං සබ්බං තත්ත්වකෙව කථ සිස්සාම. එවං හි කපිතමානෙ පාලිකතමෙනව වර්ණනා කතා හොති.

තනො තෙන තෙන විනිව්ඡයෙන අභිකානං පාළික්කමෙනෙව ඉමං විනයසංවණ්ණනං ඔලොකෙනා සො සො විනිව්ඡයො සුවිසෙද්දයොහං හවිසාමිති.

අවිරුපසමෙතෙහාති අවිරං උපසමපනො හුතා; උපසමපනො න වරකාලෙනෙවාති වුත්තං හොති. එවරුපෙති එවංවිධෙව එවංජාතිකෙ; ඩුග්ගුණෙති කීලෙයනිඤ්ඤානනකෙ ගුණ; ශමාදය මහතතිති සමාදිසිකා¹ ගණිතා වත්තති වරති විහරති; ආරඤ්ඤානො හොතිති ගාමනතයෙනාසනං පටික්ඛිපිකා ආරඤ්ඤානුබ්බතවසෙන අරඤ්ඤවාසිකො හොති; පිණ්ඩපාතීකොති අතිරෙකලාභපටික්ඛෙ පෙන වුද්දග භත්තාති පටික්ඛිපිකා පිණ්ඩපාතීකනුබ්බතවසෙන පිණ්ඩපාතීකො හොති; සංසුකුලීකොති ගහපතිවිවරං පටික්ඛිපිකා පංසුකුලිකනුබ්බතවසෙන පංසුකුලීකො හොති; සපදානිවාදිකොති ලොලුපාමාරං පටික්ඛිපිකා සපදානවාදියනුබ්බතවසෙන සපදානවාදිකො හොති; සරපටිපාටියා භික්ඛාය පටිසති. වජ්ජිකාමනති වජ්ජනං වා ගාමං වජ්ජසු වා ගාමං.

අඛිඤ්ඤා මහදානාති ආදිසු උපහොගපරිහොගපකරණමහනාමාය අඛිඤ්ඤා; යෙ භි තෙනං උපහොගා යාති ච උපහොගපකරණාති, තාති මහනාමාති ඛුලාති² සාරකාතිති වුත්තං හොති. නිධෙකා ධරිත ධනමහනාමාය මහදානා; මහාහොතාති දිවසපරිබ්බසඤ්ඤාත හොගමහනාමාය මහාහොතා; අඤ්ඤාති උපහොගෙති ජාතරූප රජතසොච පහුතනාය සමුත්තරානාරුපරජතා; අලුඛාරගුත්තා විතතුපකරණං පිතිපාමුල්පකරණං පහුතනාය සමුගමිනතුපකරණා; වොහාරවසෙන පරිවෙනනනාය ධනධර්මාය පහුතනාය සමුගමනධර්මාය වෙදිතඛිං. සෙතාසනිං සංසාමෙධාති සෙනාසනං පටිසාමෙධා; යථා න විනයාති, තථා නං සුට්ඨං ධර්මොති අපො. සච්ඡිමහෙත ථාලිපාසෙති ගණනපරිවේදයො සට්ඨිං³ ථාලිපාසෙ; එකමෙකො වෙඨ ථාලිපාකො දසනං භික්ඛුනං භත්තං ගණිතාති. තං සබ්බමපි ජනනං භික්ඛුසනානං භත්තං හොති. භත්තාභිහාරං අභිහරිංසුති එඨ අභිහරියතීති=අභිහාරෙ, කිං අභිහරියති? භත්තං, භත්තමෙව අභිහාරෙ=භත්තාභිහාරෙ, තං භත්තාභිහාරං; අභිහරිංසුති අභිමුඛං⁴ ගරිංසු; තස්ස සනුතීකං ගහෙනා ආගමිංසුති අපො. තස්ස⁵ කිමපමාණන්ති? සට්ඨි ථාලිපාකා. තෙන වුත්තං:- සච්ඡිමහෙත ථාලිපාසෙ භත්තාභිහාරං. අභිහරිංසුති. භික්ඛුනං භික්ඛුසෙත්තොති සයං උක්කව්ධිපිණ්ඩපාතීකත්තා සපදානවාදිකං⁶ වරිතුකාමො භික්ඛුනං පරිහොගත්තං පරිවේදිකා දකා; අයං භි

1. හො. සමාදිසිතා.

2. භි. I & II. ආරඤ්ඤානො.

3. හො. & භි. I. ඛෙලාති.

4. භි. ඉ. & ම. සභි.

5. භි. I & හො. අභිමුඛා.

6. හො. & ම. එතස්ස.

7. භි. I. ඉ & ම. සපදානමාර්.

ආයතන සිකු වී ලාභ. උව්තරි අගයට පිණිසෙන න කිලිමිනා
මිනි එකදැමෙව ආගනො. තයො අතනො ආගමිනානුරුප.
කරෙතොනා සිකුනා. විසාපෙරුනා සය. පිණිස පාවිති.

සැකිදුසිති සුභතනානං දුසි; ආභිද්දසිකනති පාරිවාසිකං එක රතනාභික්කතනං දුතිතුතං; තත්ත්වං පද්ධතං:- සුභිතාවද්දසෙන අභිතුතොති=අභිද්දසො, අභිද්දසොව=ආභිද්දසිකො, එකරතනා භික්කතනස්ස වා නාම¹ සඤ්ඤා එසා යදිදං-ආභිද්දසිකොති, තං ආභිද්දසිකං; කුම්මාසනති යවකුච්චාං; ඡෙඩ්ධකුමාමා භොජීති යඤා අනතචසො දුසකච්චකරුනචි භොරුපානචි අපරිභොගා රහො, තඤා තං කච්චරං විස ඛති ඡෙඩ්ධකුමාමා භොති; සඤ්ඤානති සචෙ එතං; හභිනීති අරිසචොභාරෙන සැකිදුසිං ආලපති; ඡඩ්ධනිසංඛිතනති ඡෙඩ්ධනඛසභාවං; ඉදං වුත්තං භොති:- හභිනී සචෙ එතං ඛති ඡඩ්ධනිසංඛිතං. නිසංඛිපරිගහං, ඉධ චෙ පනෙන ආකීරුති. තිං පන එවං වත්තුං ලබ්බති විඤ්ඤනති වා පසුග්ගවාචා වා න භොතිහි? න භොති. කඤා? නිසංඛිපරිගහහතනා. යං හි ඡඩ්ධනිසංඛිතං. නිසංඛිපරිගහං යත් සාමිකා අනාලසා භොනති තං සඛිං. “දෙථ ආහරථ ඉධ ආකීරුථ”ති වත්තුං වට්ටති. තථා හි අග්ගඅරිසංඛිතො ආයඤා රථිසාලොපි ඡඩ්ධනිසංඛිතං. කුච්චාං ඉධ චෙ පනෙන ආකීරුති අවච. තඤා යං එවරුපං ඡඩ්ධනිසංඛිතං. අඤ්ඤං වා අපරිගහතිතං වනමුලථලසෙසජ්ජිකං තං සඛිං යථා සුචං ආහරපෙඤා පරිභුඤ්ජිතඛිං. න කුකුඤ්චාසිතඛිං.

කඩ්ඩානිනි ගිනිකාගහණය. පහත. උපනාමයනො වෙයි
 බිනිනො පහුති මිනනමයි හඬානා; පාදනනි නිවාසනනනො
 පට්ඨාය මිනනමයි පාදනා; සරඤ්ඤාති සමෙ තං හඬිනිති වාම.
 නිව්ඨාරයනො සරඤ්ඤා ව, නිමිත්තං අග්ගසෙසිති ගිහිකාලෙ සලලක්කිත
 පුබ්බං ආකාරං අග්ගසෙසි සඤ්ඤාති සලලකෙබ්බි; පුද්දිනොති හග
 වනො වාදසමෙ වසො පබ්බජ්ජනො විසතිමෙ වසො ඤාතිකුල.
 පිණ්ඩාය පටිවේධා සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවසයිනො හුනි. තෙන
 නං සා ඤාතිදුසි දිට්ඨා ව³ න සඤ්ඤාති, නිමිත්තං පන අග්ගසෙසිති.
 පුද්දිනනං මාහරං ඵ්ඨාදවොවාති අභිගරුනා⁴ පබ්බජ්ජපගතෙන
 සාම්ප්පතෙන සද්ධි. 'කං හුමො මෙ හතෙන අසෙසා පුද්දිනො'ති
 ආදිවචනං වත්තුං අවිසතනති වෙගෙන සරං පටිපිනා පුද්දිනනං
 මාතරං එතං අවොච; සෙසෙති ආරොවනසෙව නිපාතො; සංච ඡෙ
 සමමනති එතං 'ජෙ'ති ආලපතෙ නිපාතො; එවං හි තස්මිං දෙසෙ
 දුසිරනං පාලපනති, තස්මා කිං හො දුසි සමෙ සට්ඨං හණ්ඩිති
 එවමෙසෙ අසෙසා දුට්ඨබ්බො.

1. வி. இ. நா.க.

2. 6. 11. 0 & 12, 25/11/11.

3. **കി. ജി. അഷ്വതർജ്ജുനം.**

අඤ්ඤාතරං කුඩබ්බුලතති තඤ්ඤාතරං දෙවොදානපඤ්ඤාතරං භරෙසු සාලා භොගානි ආසනානි වෙත් පඤ්ඤාතරානි භොගානි උපට්ඨාපිතං උදකකඤ්ඤාතරං, තත් පඤ්ඤාතරං පිණ්ඩාය වරිතා නිසිදිතා භුඤ්ඤාතරා. භවෙ ඉච්ඡන්ති, දානපඤ්ඤාතරං සත්තකං ගණන්ති. තඤ්ඤාතරං තඤ්ඤාතරං කුලකං ඊදිසාය සාලාය අඤ්ඤාතරං කුඩබ්බුලතති වෙදිතඤ්ඤාතරං. න භි පඤ්ඤාතරං තපණමනුස්සා විය අඤ්ඤාතරං ආනෙ නිසිදිතා භුඤ්ඤාතරා.

අපච්ඡි භාම භාමානි එත් ‘අපච්ඡි’ති විජ්ජාමානොති; ‘භාමා’ති පුච්ඡන්තොති මඤ්ඤාතරොති ව නිපාතො; ඉදං¹ වුත්තං භොගි: අපච්ඡි නුභො තාත පුදින්න අමාසං ධනං, න මයං නිදානානි වත්තඤ්ඤාතරං, භොගං නො තං ඊදිසෙ ආනෙ නිසිදිතා ආභිදෙසිකං කුමාසං භුඤ්ඤාතරං. තථා අපච්ඡි නුභො තාත පුදින්න අමාසං උච්ඡන්ති, න මයං වත්තං වත්තඤ්ඤාතරං, භොගං නො තං ඊදිසෙ ආනෙ නිසිදිතා ආභිදෙසිකං කුමාසං පරිභුඤ්ඤාතරං. තථා අපච්ඡි මඤ්ඤාතරං පුදින්න තව අභිකන්තොති සාසනං නිසාය පටිලෙඤ්ඤාතරං, සං තං පුභොජනපඤ්ඤාතරං ඉමං උභෙදිතං ආභිදෙසිකං කුමාසං අමතමිති නිබ්බිකානෙ පරිභුඤ්ඤාතරං. භො පත ගතපති උක්ඛාතිකුන්තානං එත්මත්තං පරිපුර්ණං කතං වත්තමසකකානොති “අපච්ඡි භාම තාත පුදින්න ආභිදෙසිකං කුමාසං පරිභුඤ්ඤාතරං”ති එත්තකමෙව අපොච්ඡි. අභිකන්තකා පනෙත් ඉමං ලක්ඛණං වදන්ති:- අනාකප්පනාමරිසනත්තපෙන එත්තං ‘අපච්ඡි’තං² ‘භොගං’ උපපදෙ පරිභුඤ්ඤාතරං අනාගතවචනං කතං. තස්සායමෙත්තං-අපච්ඡි භාම-පෙ-පරිභුඤ්ඤාතරං ඉදං පට්ඨන්ති අපං න සද්දසාමි න මරිසසාමිති. භොගං ආභිදෙසිකොති තෙනොත්තං ගතොති අපං ආභිදෙසිකො කුමාසො ලෙඤ්ඤාතරං අපොති; භොගංගතොති පාසො. භොගංගතොති පසන්ති. තං න පුරුරං.

භොගං සකපිකුභිවෙසන්ති යෙන සකස්ස පිකු අනතොති පිකු නිවෙසනන්ති අපොති; පෙත්තං පිතරි පෙත්තොති පුච්ඡො³ හුත්තං අගමාසි. අභිදෙසිකං පෙත්තං උක්ඛාතිකුන්තානං පාතිකොති සමානොති වෙත් එත්තකමෙව න ගතොති, අතිවිය නෙත්තං දෙවතාසං ගතොතිති සද්දසාමි. අනුකමාසං අධිපාසෙති; භොගංගතොති⁴ උපලිප්තොති; එත්තං. භොගංගතොති එත්තං භොගංගතොති කතා පණො වෙදිතඤ්ඤාතරං. පුරිකොති නාතිදිසො නාතිරසො මජ්ඣිමප්ප මාගො වෙදිතඤ්ඤාතරං. නිසායනංගතොති කරණත්තං භුමං; සාමි පාසානෙත්තං පරිකපිතිකොති අපොති. අපොති යෙන කරණත්තං එත්තොති

1. භො. පදෙසෙ.

2. භි. භි. ‘තඤ්ඤාතරං’ නිදානං.

3. භො. & භි. ඉදං.

4. භි. I & භො. නුත්තං.

5. භි. I & භො. අතිවියදෙ.

6. භි. I. භි. & භි. හුත්තං.

7. භි. I & භි. පා. මඤ්ඤාතරොති.

රුජාදිභයං; විතතුත්තාසොති අපෙඨා. ඡම්බිකානනනති රුජ්ඣි වා
වොරෙති වා ධනං දෙතිති කම්මකාරණං.¹ කාරියමානස්ස කාසිඤ්ඤානං.
කායකමොපා හදයමංසවලනං; ලොමනංසොති උපපන්නෙහෙස
ලොමානං හංසනං උදාහරණාසො; ආරක්කමාති අනෙතා ව ඛිති ව
රතතිඤ්ච දිවා ම ආරක්කණං.

කෙනනති මවුති සෙට්ඨි ගහපති ධනං දසෙසකා පුත්තං අත්තනා²
තිතිභාවන්තං පලොභෙතුං අසනෙකානෙතා 'මාතුගාමසදිසඤ්ඤාති පුරි
සානං ඛිකිනං නත්ති'ති මඤ්ඤාදිකා තස්ස පුරුණදුතිසිකං ආමනෙතාසි
"තෙනනති වටු"³ති; පුරාණදුතිසිකනති පුරාණං දුතිසිකං පුරෙඛ
තිතිකාලෙ දුතිසිකං ගෙහසිතපුටුපහොගසභාසිකං; භූතපුඛිහරි
යනති අපෙඨා. කෙනනතිති සෙන කාරණෙන මාතුගාමසදිසං ඛිකිනං.
නත්ති; සාදෙසු ගහෙකාති පාදෙ ගහෙකා; උපයොගසෙඨි භූමි
වචනං, පාදෙසු වා නං ගහෙකා. කිදිසා නාම නා අසාපුත්තා
අච්ඡේදාසොති කසමා එවමාත? තදා කීර සම්මුත්තෙල වත්තියතුමා
රෙපි බ්‍රාහ්මණතුමාරෙපි සෙට්ඨිපුත්තෙපි මහාසමානතිසො පහාස
පඤ්ඤානෙත දිසවා පඤ්ඤාපාදුණං අරුනනනා කථං සමුට්ඨාපෙනති:
"කසමා එතෙ පඤ්ඤානති"⁴ති. අථඤ්ඤා වදනති: "දෙවච්ඡරානං
දෙවනාවකානං කාරණං"⁵ති. සා කථා විධාරිකා අහොසි. නං
ගහෙකා අයං එවමාතාති.

පෙරෙහි තං පරික්ඛිපනෙතා කි ඛො අහං හතිනිති ආත. සමුද
වරනීති වොහරති වදනි;⁶ කසෙඨව මුච්ඡිතා සපනාති තං හතිති
වාදෙන සමුදවරනනං දිසවා අනත්තිකොදනි මයා අයං යො මං.
පජ්ජතිං සමානං අත්තනා සද්ධිං එකමාතුතුච්ඡයා සසිතදුරිකං විස
මඤ්ඤාතීති සමුපපන්නබලවසොකා හුන්වා තස්මිංසෙව පදෙසෙ
මුච්ඡිතා පපතා; පතිතාති අපෙඨා. මා නො විනෙඨසිකාති මා අමෙහ
ධනං දසෙසකා මාතුගාමඤ්ච උයොසාපෙඨා විනෙඨසිතෙ; විනෙසා
හෙසා පඤ්ඤානනනති.

කෙනනති නාන සුද්ධන භික්ඛමිපි දෙතිති එඨ "තෙනනති"⁷ති අති
රතිසං උයොසාපෙඨි; සෙව නං අතිරතො බ්‍රහ්මවරියං වරසි, වර.
වරිකා⁸ ආකාසෙ නිසිදිකා පරිනිබ්බාසිතා හොති.⁹ අමොකං පන
කුලවංසබීජකං එකං පුත්තං දෙති. මා නො අපුත්තකං සාපනෙසං.
ලිච්ඡවසො¹⁰ අතිහරාපෙසුනති මයං හි ලිච්ඡවිනං ගණරුජ්ජනං.
රජේ වසාම, තෙ තෙ පිතුනො අවටසෙන ඉමං සාපනෙසං එවං.
මහනනං අමොකං විහවං අපුත්තකං කුලධනං රක්ඛණකෙන¹¹පුත්තෙන
වරතිතං අත්තනො රුජනෙතපුරං අතිහරපෙසුනති,¹² තං තෙ

1. ගසා, කම්මකාරණං.

4. ගසා & සි. I. මරිකාති කසමි.

7. ගසා, & සි.

2. සි. මු. අත්තනො.

5. සි. & සි. I. සොසි.

කුලබහරකං

3. සි. I & මු. මදෙති.

6. සි. I & මු. ලිච්ඡවිතො.

තෙන

8. සි. මු. & සි. අතිහරපෙසුනති, ගසා, අතිහරපෙසුනති.

මා අතිතරාපෙසු, මා අතිතරපෙනතුති; එනං භො මෙ අමිම භක්ඛා
භාතුනති කත්වා ඵවමාත? භො කීර විනෙතසි:- එතෙසං ඤාපනෙය්‍යස්ස
අතමෙව සාමී, අපෙකද්දා නත්ථි. තෙ මං ඤාපනෙය්‍ය¹ රක්ඛණ්ණාය නිව්වං
අනුබ්බන්ධෙති, තෙනාතං න ලච්ඡාමී අපොසස්සකො සමණ්ඨමං
කාතුං, පුත්තකං පන ලභිත්වා මරමිස්සනති, තතො අහං යථාසුඛං
සමණ්ඨමං කරිස්සාමිති ඉමං² නයං පස්සනො ඵවමානාති.

පුස්ථනති උතුකාලෙ උපානතලොභිතස්ස නාමං; මාතුගාමස්ස
භි උතුකාලෙ ගබ්භපතිව්ඨානව්ඨානෙ ලොභිතවණ්ණා පිලකා සණ්ඨ
භිත්වා ඤාත දිවස්සාති වසිත්ථිත්වා භිජ්ජනති, තතො ලොභිතං පස්ස
රති, තස්සත්තං නාමං “පුඨ”නති. තමාන යාව බලවං හොති,
බහුං පස්සරති, තාව දිනනාපි පටිසන්ති න තිව්ඨති, දොසෙතෙව
සද්ධිං පස්සරති, දොසෙ පන පස්සරිතෙ පුද්ධි ව්‍යුත්ථි දිනනා පටි
සන්ති නිප්පං පතිව්ඨාති. පුස්ථංසා උප්පජ්ජති පුඨං අස්සා උප්පජ්ජී;
අකාරලොපෙන සද්ධිං සංයොගලොපො. පුස්ථණ්දුතිසික්ඛාය බාහායං
භෙතඤ්ඤාති පුරුණ්දුතිසික්ඛාය යා බාහා, තත්ත නං ගතෙත්වාති අප්පො;
අප්පෙකද්දාතෙත සික්ඛායදෙති පඨමපාරජ්කසික්ඛාපදෙ අව්ඨපිනෙ;
ගගවතො කීර පඨමබොධියං විසතිවස්සාති භික්ඛු චිත්තං ආරබ්ධ
සිංසු, න ඵවරූපං අජ්ඣාචාරමකංසු. තං සක්ඛායෙව ඉදං සුත්තමාතං:
“ආරබ්ධසිංසු වත මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු එකං සමයං චිත්ත”නති.³ අථ
ගගවා අජ්ඣාචාරං අපස්සනො පාරජ්කං වා සක්ඛාදිසෙසං වා න
පෙකද්දාපෙසි. තස්මිං තස්මිං පන ව්‍යුත්ථිං අවසෙසෙ පෙකද්දාද්දා
පත්තික්ඛිනෙව පෙකද්දාපෙසි. තෙන වුත්තං: “අපෙකද්දාතෙත සික්ඛා
පදෙ”ති. අනාදිනිබද්ධස්සාති යං ගගවා ඉද්දාති සික්ඛාපදං පෙකද්දා
පෙනො ආදිනවං දස්සෙස්සති, තං අපස්සනො අනවජ්ජකද්දාදී
හුත්වා; පථෙ භි අයං ඉදං න කරණීයනති වා මූලවේර්ජ්ජාය වා සංවත්ත
තීති ජාතෙය්‍ය, සද්ධාපබ්බජ්ජො කුලපුත්තො තතොනිද්දාං ඉච්ඡ
තක්ඛයං පාපුණ්ණොති න කරෙය්‍ය. එත්ථ පන ආදිනවං අපස්සනො
නිද්දාපෙකද්දාදී අහොසි. තෙන වුත්තං “අනාදිනවද්ධස්සා”ති. පුරාණ
දුතිසික්ඛායාති භුමිවච්ඡනං; අභිවික්ඛද්දාපෙසිති පටිනෙතසි; පටිත්ත
නාපි භි කායවික්ඛද්දාතෙවොපනතො ‘වික්ඛද්දාපනා’ති වුච්චති.
තික්ඛිතතුං අභිවික්ඛද්දාපනං වෙස ගබ්භසණ්ඩානසනතිව්ඨානසනම්භා
සිති වෙදිතභො. භා හෙති භාහං ගණිතීති සා ව තෙතෙව අජ්ඣා
මාරෙන ගබ්භං ගණිති, න අක්ඛද්දා.

කිමපන අක්ඛද්දාපි ගබ්භගණණං හොතිති? හොති. කථං? කාය
සංසග්ගෙන වොලග්ගණෙන අසුචිපාතෙන නාභිපර්මසතෙන රූප
දස්සනෙන⁴ සද්දෙන ගණිතන.

1. භා. තෙට්ඨි. 2. පෙනෙය්‍ය. 3. භි I & භා. දස්සනෙත. 4. මහාමුණිකාය-කතවුපමුත්ත.

ඉඡ්ඡෙයා හි එකච්චා උතුගමයෙ ඡන්දරගරතතා පුරිසානං ගත්ථොතවෙණිතාගඤ්චපච්චිකපරමසනං සාදිසනිසොපි ගඤ්ඤානි. එවං කායසංසග්ගෙන ගඤ්ඤානං හොති.

උද්දිසෙඤ්චරසා පන පුරුණදුර්ගිකා හිකුට්ඨි තං අපුච්චි එකදෙසං චුචෙත අග්ගහෙසි, එකදෙසං චොලකෙනෙව සද්ධිං අඛනජාතෙ පක්ඛිපි. සා තෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨි. එවං චොලගතණෙන ගඤ්ඤානං හොති.

මිගසිඛගනාපසසා මාතා මිගී උතුගමයෙ තාපසසා පසා වච්චානං ආගතනා සසමචං පසාචං පිපි. සා තෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිකා මිගසිඛං විජාසි. එවං අපුච්චාතෙන ගඤ්ඤානං හොති.

සාමසා පන බොධිසත්තසා මාතාපිතුතනං චක්ඛුපරිසානිං ඤානා සංකොපා පුත්තං දතුකාමො දුතුල¹ පණ්ඨිතං ආග: “චට්ඨි තුමිතාකං මෙද්දිනධිමො”ති. අනත්තො මයං එතෙන, ඉසිපඛරජ්. පඤ්චිතමිතාති. තෙන හි ඉමිසා උතුගමයෙ අධිකුචෙඨන නාහි. පරමසෙය්‍යාරාති. සො තථා අකාසි. සා තෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිකා සාමං තාපසදුරකං විජාසි. එවං නාහිපරමසතෙන ගඤ්ඤානං හොති. එතෙනෙව නයෙන මණ්ඩිබ්‍යසා ව මණ්ඩිපජෙජානසා ව චජ්ඣ වෙදිගඛං.

තථං රූපදසානෙන හොති? ඉධෙකච්චා ඉඡ්ඡි උතුගමයෙ පුරිසසංසග්ගං අලහමානා ඡන්දරගවසෙන අතතාගෙනගතාව පුරිසං උපනිජ්ඣාසති රුජොරොධා වියං. සා තෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිකා, එවං රූපදසානෙන ගඤ්ඤානං හොති.

ඛලාකාපු පන පුරිසො නාම නත්ථි, තා උතුගමයෙ මෙසසද්දං සුත්තා ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිතාති. කුසකුට්ඨිසොපි කදුචි එකසා කුසකුට්ඨිසා සද්දං සුත්තා ඛහුකාපි ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිතාති. තථා ගාවි² උසහසා. එවං සද්දෙන ගඤ්ඤානං හොති.

ගාවි³ එව ච කදුචි උසහගතෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨිතාති. එවං ගතෙන ගඤ්ඤානං හොති.

ඉධ පතායං අජකාමාසරෙන ගඤ්ඤානං ගණ්ඨි. යං භක්ඛාය චුත්තං:- “මාතාපිතරො ව සනතිපතිතා හොනති, මාතා ව උතුති හොති, ගතිකො ව පච්චිපට්ඨිතො හොති, එවං තිණ්ණං සනතිපතා ගඤ්ඤානාවකතනති හොති”ති.²

භුමිමා දෙමා සද්දමනුසාරාවෙසුතති සඤ්චා “නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුඤ්ඤො” සඤ්චරොමං හිසා තං පාපං අත්තා³ ජානාති, තතො ආරක්ඛදෙවතා, අථඤ්ඤාපි පරමතතවිදුතිසො

1. හි. I දුතුලක.

2. හි. I. ගාවි.

3. හි. චු. අත්තතා.

2 මණ්ඩිමනිකාය-මහාගණ්ඨිකාසමිගසුකා.

දෙවනා. තඟ්ගා පරිව්තවිදු සකලවිනසනේතිකිසිනා භූමියා දෙවනා නොදන්නා වාර. දිගා සග්ග. අනුග්ගාවෙසු, ගරා අසෙසුදි දෙවනා පුණ්නති තරා නිව්තරෙසු. කිනති? නිරිබ්බුදෙ මහ නො-ප-ආදිතවො උපාදිනොති. තඟ්ගා වෙරසුකනේති වුත්තනසෙ නොව වෙදිතනො. භූමියා. දෙවනා. සග්ග. පුනා මාතුමිසා රාජිකාති එත් පන භූමියා. දෙවනා. සග්ග. ආකාසධා දෙවනා අසොසු, ආකාසධානා මාතුමිසා රාජිකාති අසමනුක්කමො වෙදි තනො. මුග්ගිසාධිකාති අසෙසුදෙතෙත් ව අරුපාවවෙර ව යෙතො සෙසිබි වුග්ගානො අසොසු; පුනා ව සද්ධනුග්ගාවෙසුනති වෙදි තනො.¹ ඉතිහ නොති මිණිනාති එව. තෙත් පුදිත්තඟ්ගා අන්නා වාරනතිනෙත්; නොති මුත්තනොති අන්නා වාරමුත්තනොත්; ශාම මුග්ගිලොකාති ගාව අනතිධ්මුග්ගලොකා; අබ්බුග්ගාදිති අති උග්ගසුද් අබ්බුධාසි එකනොලාගලමනොසිති.

ප්‍රභූ. විජයාගේ පුටුකුණුගිණිගෙදිය. පට්ටමවිකසන්න. ජනෙති; බිජුකොති නාම. අකංසුති න අකුණු. නාම. කාතුමදංසු, “බිජුකමි දෙති”ති පිතාමගියා. ප්‍රිත්තභාවයා පාකවත්තා බිජුකොතිවයා නාම. හොතුති බිජුකොති නාමමකංසු; ප්‍රත්තයා පන නාමවසෙනෙව ව මාතාපිතුන්නමිසා නාමමකංසු. ගො අසරෙන සමසෙනාති බිජුකකුටි බිජුකමාතරකුටි සකියා ප්‍රත්තං. බිජුකයා බිජු සන්නධි වයාකාලෙ තයා මාතා හිකුනිසු හො ව හිකුනු පබ්බජනා කල්‍යාණමනෙත උපතිසායා අරතනෙත පතිධිතිංසු. තෙන ප්‍රත්තං:- උපතො අගාරසාමා අනසාමිසා පබ්බජිතා අරතනාතං සට්ඨාසංසුති. එවා මාතාප්‍රත්තං පබ්බජා සථලා අගොසි. පිතා පන පිට්ඨපි සාරාභිගුතො විකාසි. තෙන ප්‍රත්තං:- අභිසො ආයසමිගො සුද්ධිකසං අභුදෙව කුකුකුමමනති ආදි.

තත් අනුදේශානි අනු එව; දකාගේ පදසක්කිනගේ. අහොසි එවානි අගේ. කුකකුමමනි අප්පාචාරගෙතුනො පච්ඡානුතාපො; විපාසිකාගේති පි තසෙව නාම; සො හි විඤ්ඤති අකතතබ්බතාග කුච්ඡතකිරිසභාවනො කුකකුච්චං; කතං අප්පාචාරං නිවනෙතතුං අගමත්තාග නං පටිච්ච විරූපං සරණභාවනො විප්පට්ඨාගේති චුච්චති. අලාභා මන මෙති මයං වත අලාභා; ගෙ කිංනාදිතං ගුණානං අලාභා නාම, නෙ මයං න අඤ්ඤානාහි අභිප්පාසො. න මන මෙ ලාභානි සෙපි මෙ පටිලද්ධා පක්ඛජ්ජාසරණගෙන සික්ඛාසමාද්දනගුණා, නෙපි නෙව මයං ලාභා අප්පාචාරමළිතතතා. දුලලද්ධං මන මෙති ඉදං සාසනං ලද්ධමපි මෙ දුලලද්ධං; න මන මෙ සුලද්ධනති යථා අඤ්ඤං කුලපුත්තානං, එවං න වත මෙ සුලද්ධං; කසො? සොහං. එවං. භවාක්ඛානෙන චම්චිතසෙ-සෙ-බ්බමච්චිසං. මපිකුනති. බ්බමච්චිගෙනි සික්ඛාත්තසංසධනතිතං මග්ගබ්බමවරිසං;

1. **ශ්‍රී. ලංකා විද්‍යාලය.** 2. **ශ්‍රී. ලංකා විද්‍යාලය.**

කිසිසේ අහෝසිති බාදිතුං වා භුඤ්ඤාං වා අසනෙකානෙතා නනුකො
අහෝසි අපමංසලොභිනො; උපාංශුපාංශුකපානොති සඤ්ඤා
තුපාංශුපාංශුකකාවො පශුපලාසපටිභාගො; ඛිමනිසංඝාන
කපනාති පරිශාදිනතමංසලොභිනතතා සිරාජාලෙනව සන්ථිත
ගතො; අනෙකාමිසොති අනුසොචනවසෙන අභිනතරෙයෙව සිත
විනො; හදසවත්තුං නිසංසං වත්තනවසෙන පන සංඛිපි අනොම
නායෙව. ලීනමිසොති උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කම්මව්වානෙ අධිසිලෙ
අධිවිනෙත අධිපඤ්ඤාය වත්තපටිවත්තපුරණෙ ව නික්කිත්තවුරෙ
අවචාරිනො අඤ්ඤදත්තු කොසල්වසෙනෙව ලීනො සඛිකුපිනො
මනො අසොති ලීනමනො; දුක්ඛිති වෙනොදුක්ඛන දුක්ඛි; දුම්ම
කොති දෙසෙන දුම්මමනො, විරූපමනො වා දෙවනස්සාස්සුත්තාය;
සජ්ජාසිති විපපටිසාරවසෙන වහච්ඡිනො විස ගද්දො තං තං
විත්තසි.

සභායනා භික්ඛුති තං එවමතුං ගණගඩගණිකාපපඤ්ඤවන
විතිනාමෙනං. දිස්වා ස්ස විස්සාසිකා කථාථාපුකා භික්ඛු තෙ නං
එතදවොචුං; පීඨිප්ඵිසොති¹ පසාදපතිට්ඨානොකාසස්ස සමුප්පණ්ණතො
පරිපුණ්ණවක්ඛාදිගු ත්ථිසො; සො දුභි ඛිනති එත්ථ “දුභි”ති නිසානො,
සො පන ඛිනති චුත්තං. හොති, කාමිසි සො ඛිනති කම්මි නු තිං;
අනභිරිකොති උක්ඛණ්ණිකො; හිතිභාවං පත්ථසමානොති අපත්ථා.
තස්මා තමෙව අනභිරිකං පටික්ඛිපනො ආහං-හි මො අහං ආවුසො
අනභිරිකොති. අධිකුසලානං පන ඛිමානං භාවනාය අභිරිකො
මා’ගතති; අප්පි මෙ සාසං කම්මං කතන්ති මයා කතං එකං
පාපකමං අප්පි උපලබ්භති සංවිජ්ජති නිව්වකාලං අභිමුඛං විස
මෙ තිට්ඨති; අථ නං පකාසෙනො “සුඤ්ඤදුඛිසිංහාසා”ති ආදි
මාහ. අලං හි තෙ ආවුසො සුද්දිහිත කුක්ඛකම්මායාති ආවුසො
සුද්දිනත තුසෙහතං පාපකමං අලං සමත්ථං කුක්ඛකම්මාය; පටිබලං
කුක්ඛකම්මවුපාදෙතුන්ති චුත්තං. හොති, සං ඛිනති ආදිමහි සෙන
පාපෙන තිං න සක්ඛිස්සසි බ්‍රහ්මවර්ගං වරිතුං, තං තෙ පාපං අලං
කුක්ඛකම්මායාති එවං සම්මතො වෙදිතංකො.

අථ නං අනුසාසනො නනු ආවුසො සංඝවතාති ආදිමාහංසු
තත්ථ භික්ඛු ඉති අනුමතිගහණත්ථ නිපානො; අනෙකාමිසාසෙනොති
අනෙකකාරණෙන; විශිභාසාති විරුගත්ථාය; නො සංඝාසාති නො
රුගෙන රඤ්ඤන්ත්ථාය; හගවතා හි ඉමං මෙ ඛිමං සුඛා සත්තා
සංඛිතවහොසෙසු විරජ්ජස්සන්ති නො රජ්ජස්සන්ති එතදත්ථාය
ඛිමො දෙසිනොති අධිපාසො. එස නයො සංඛිපදෙසු. ඉදං
පනෙත්ථ පරිශාසවනමත්තං. විසංසොගාසාති කිලෙසෙති විසං
සුජ්ජන්ත්ථාය; නො සංසොගාසාති න සංසුජ්ජන්ත්ථාය; අනුසාද
නාසාති අගහණත්ථාය; නො සලසාදනාසාති න සඛිගහණත්ථාය.

තැන් නාම නිකුත් කළේ. නාම නිද; සභිකයා වෛතෙක්සාසිති සහ රහෙන වනනාමානාය වෙළුනාඩමාය වෛතෙක්සාසි කප්පෙක්සාසි පකපෙක්සාසි; එතදත්ථං වාගමික්සාසිති අපෙත්ථං. එය නපෙය සබ්බත්ථං. පුන රහවිතගාදීති නව පද්ධති නිබ්බතතිකලොකුත්තරතිබ්බාණං මෙව සක්ඛාය වුත්තානි. තස්මා භගවිරාණායාති වා මද්දතිමිද්දණායාති වා වුත්තෙති නිබ්බාණත්ථායාති එවමෙව අපෙත්ථං දුට්ඨිබ්බො. නිබ්බාණං හි යස්මා තං ආගමෙ ආරක්ඛ පටිච්ච රහො විරජ්ජති න භොති, තස්මා භගවිරාණායාති වුච්චති. යස්මා පන තං ආගමෙ මානමද පුරිසමදදයො මද නිමමද අමද භොතති විනස්සනති, තස්මා මද නිමිද්දනනති වුච්චති. යස්මා වා¹ තං ආගමෙ සබ්බපි කාමපිපාසා විනායං අසුත්ථං යාති, තස්මා පිපාසමිත්තයොති වුච්චති. යස්මා පන තං² ආගමෙ පඤ්ඤාමඉණ්දාලාය සමුත්තාතං ගච්ඡති, තස්මා ආලය සමුත්තාතොති වුච්චති. යස්මා ව තං ආගමෙ තෙඉමකවටං. උච්ඡ්ජ්ජති. තස්මා ඔමමුපමෙක්ඤ්ජති වුච්චති. යස්මා පන තං ආගමෙ සබ්බසො තණ්හා යසං ගච්ඡති විරජ්ජති නිරුජ්ඣති ව, තස්මා කණ්ණකම්මසො, විසිසො, හිසෙත්තමාති වුච්චති. යස්මා පනතං වනසොයො යොනියො පඤ්ඤාමියො සත්ත විඤ්ඤාණවිසිතිසො නව සත්තාමාසෙ අපරපරභාවාය විනානතො ආබන්ධනතො සංසිබ්බ නතො වානනති උද්ධවොසාරාය තණ්හාය නික්ඛන්තො නිස්සවං. විසංයුන්තං, තස්මා හිබ්බාණනති වුච්චති.

නාමානං සභාණං අනුබ්බිකානි වජ්ඣකාමානං කිලෙසකාමානං අභි
පභාණං වුත්තං; කාමසංකප්පානි, සම්මංකප්පානි සබ්බසම්මි කාමසංකප්පානං
සද්දනතීරණපභාණවසෙන තිච්ඛා පරිඤ්ඤා අනුබ්බානා; කාමච්ඡිකාසා
නිනිති කාමෙසු පාතබ්බානානං කාමෙ වා පාතුම්ච්ඡානං; ¹නාමච්ඡිකාසා
නිනිති කාමුපසංගිතානං විතක්කානං; නාමසම්මුත්තානානි පඤ්ච
කාමගුණිකර්තවසෙන උප්පන්නපරිමුත්තානං අනෙතාදුතානං; ඉමෙසු
පඤ්චසු ආනෙසු කිලෙසකම්මසකරෙ ලොකුත්තරමග්ගොව කපිතො;
සබ්බපඤ්චෙසු පන තිසු ආනෙසු ලොකීයලොකුත්තර මිසසනො
මග්ගො කපිතොති චෙට්ඨතබ්බො.

නොකිං ආවුණෙකි න එකං ආවුණො තව පාපකම්මං අසා
 ඝනකානං මා සසාදස එවරුපානං⁴ පසාදකාය න හොති; අඵඤ්ච
 නනති අඵ ඛො එතං; අඵ ඛො නනතිච පාදො. අඤ්ඤාඵත්තාසාති
 පසාදඤ්ඤාඵාභාවාය විප්පට්ඨාරාය හොති; සෙ මහෙත්ත අනාගතසංඛ්ඛා,
 තෙසං විප්පට්ඨාරං කණෙති:-“ඊදිසෙති නාම ධම්මවිජිතසෙ මයං පසන්නා
 යසෙච්චං දුප්පට්ඨපන්නා භික්ඛු”⁵ති. සෙ පන මහෙත්තා ගතසංඛ්ඛා,
 තෙසං සිනෙරු විය වානෙති අවලො පසාදො ඊදිසෙති වක්ඛති ඉත්තො
 වා දරුණ්තරෙති. තෙන වුත්තං:- එකමමානං අඤ්ඤාඵත්තාසාති.

1. **සහ: & ම. සහම: ම.**

2. வி. இ. கனகம், எ. என்.

3. සි. ඥ. පානුමිත්ත.

4. இயா, உலிர், தாணி.

භගවතො එතමන්ද. ආරොවෙසුනති භගවතො එතං අත්ථං. ආවික්ඛිංසු පටිවෙදසිංසු; ආරෙවයමානා ච තෙන ටිග්ගකම්මානාය, න භෙදපුරෙකකිරතාය, න තස්සායෙත්තො අවණ්ණ¹ පාකායනත්ථාය, න කලිසාසනායෙත්තත්ථාය, නාපි ඉදං සුඛා භගවා ඉමිසා සායනෙ පභිට්ඨානං න දස්සති නික්කමිඨාපෙස්සති නනති මඤ්ඤ මානා ආරෙවෙසුං. අථ ඛො ඉමං සායනෙ උප්පන්නං අබ්බදං ඤාතා භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, වෙලං මරියාදං ආණං ධූපෙස්ස තීති ආරෙවෙසුං. **එතස්මිං නිදුතෙ එතස්මිං සකරණේති එත්ථ සුදික්කස්ස අත්ඨාමාරවිතික්කමො** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාරණත්තා නිදුතඤ්ඤව පකරණඤ්ඤාති වුත්තොති වෙදිතඤ්ඤො. කාරණං හි යස්මා නිදෙති අත්තතො එලං ගණ්ණථ නනති දස්සන්නං විය අපෙසති, පකරෙති ච නං කත්තුං ආරහති කරෙති යෙව වා, තස්මා නිදුතඤ්ඤව පකරණඤ්ඤාති වුට්ඨති. **මිගරති බුද්ධො භග චාති බුද්ධො** භගවා විගරති නිජ්ඣි; යථා තං වණ්ණාවණ්ණාරභානං වණ්ණඤ්ඤ අවණ්ණඤ්ඤ භණ්ණෙනසු අග්ගපුග්ගලො න හි භගවතො සිලවිතික්කමකාරකං පුග්ගලං දිස්වා අයං ජාතියා වා ගොථෙත්තන වා කොලපුත්තියෙන වා ගණේත්ත වා වුත්තෙත්තන වා ඤාතො යසස්සී ඊදිසං පුග්ගලං රක්ඛිතුං චට්ටතීති චිත්තං උප්පජ්ජති. නාපි පෙසලං ගුණවත්තං දිස්වා තස්ස ගුණං පටිච්ඡාදෙතුං චිත්තං උප්පජ්ජති. අථ ඛො ගරතිතඤ්ඤො ගරහති එව පසංසිතඤ්ඤා පසංසති එව. අයඤ්ඤ ගරතිතඤ්ඤො. තස්මා තං තාදිලක්ඛණෙ සිතො අවිකම්ප මානෙන විත්තෙන විගරති බුද්ධො භගවා අනුඤ්ඤාමිසන්ති ආදිති වචනෙති.

තත්ථායං අත්ථවණ්ණනා:- යදිදං තයා මොඝපුරිස තුව්ච්ඡමත්තා කමමං කතං, තං සමණ්කරණානං ධම්මානං මග්ගඵලනිබ්බාණසාස නානං වා න අනුච්චිකං, තෙසං ඡත්ථිං ඡායං සුඤ්ඤාභාවං න අනෙති නානුමට්ඨති, අථ ඛො ආරකාව තෙති ධම්මෙති. අනුච්චිකත්තා එව ච අනුඤ්ඤාමිකං තෙසං න අනුලොමෙති, අථ ඛො විලොමං² පටිච්චික භාවෙ සිතං; අනුඤ්ඤාමිකත්තා එව ච අසංචිතං, පච්චරුපං. යදිදං පටිභාගං න හොති, අථ ඛො අගදිගමපට්ඨාගමෙව; අප්පච්ච රූපත්තා එව ච අස්සාමණ්ණං සමණානං කමමං න හොති අස්සා මණ්ණත්තා අකම්මසං යං හි සමණ්කමමං න හොති, තං තෙසං න කප්පති; අකප්පිගත්තා අකරණිකං න හි සමණං යං න කප්පති තං කරෙත්ති; තඤ්ඤානං තයා කතං තස්මා “අනුච්චිකං තෙ මොඝපුරිස කතං-පෙ අකරණික”³ නති. කාමං හි කාමාති තෙන නාම කාරණෙතා කිං නාම කාරණං පස්සන්නොති වුත්තං හොති; තෙනා කාරණාභාවං දස්සන්නො පරතො නනු මසා මොඝපුරිසාති ආදිමානං. තං යඤ්ඤං වුත්තත්ථමෙව.

ඉදනි යයමා යං තෙන පාපං කමමං කතං, නං විපට්ඨමානං අභිව්‍යාදානං දුක්ඛවිපාකං හොති, තයමාසං තං විපාකං දුස්සංඝං කතා පරංඛං විය පුත්තං අනුකම්පකා මාතෘපිතණ දයාලුතෙන විනේන න සුදින්නං පරිභාගතො වරං භො මොඝපුට්ඨොති ආදිවාන. තස්ස ආසු¹ සිංචනං එතස්ස වියං ආගමනිකිති=ආසිවිභයා, භොරං වණ්ණමයං විසන්ති=භොරවිභයා, තස්ස ආසිවිභයං භොරවිභයං; සත්තිත්තනති එතස්ස මරනති ඉමිනා සම්මතො, ඊදිගස්ස ආසිවිභයං භොරවිභයං මුලෙ අමතරානං වරං පක්ඛිත්තං; යථෙව පක්ඛිත්තං හථෙවයා, වරං සියං; සුඤ්ජරං සාධු සුච්ඡි සියාති අප්පො. ක්‍රමෙවමාති නානෙව වරං න සුඤ්ජරමෙව න සාධුමෙව න සුච්ඡිමෙව; එස නපො සක්ඛිත්තං. ක්‍රමෙවමාති කාලපපාසං. අමාර්ගකාසුභාති අමාරාපුණ්ණ කුපෙ අමාරාරුසිමිති වා; ආදිනාසාසාති පදිත්තාසං ගතිතප්පො වණ්ණොය;² සම්මප්ප්ලිකාසාති සමන්තො පප්ප්ලිකාසං අවිට්ඨො මුට්ඨනතියා; සමන්තොසාසාති සප්පොයා; සමන්තො මුට්ඨිකාසි ජාලාසි එකපපාසං³ සමුදයගුණාසාති වුත්තං හොති. කං කිංසං තෙතුති යං මයා වුත්තං වරනති තං කිංසංතෙතු කතරොන කාරණොනාති ථෙව; මරණං වා කිංසංතෙතුනාසාති යො තස්ස අමතරානං පක්ඛිපෙය්‍යො යො මරණං වා නිගමෙත්තයා⁴; ඉතො නිදුනිකමි මො-පෙ-උප්පෙත්තයාති යං ඉදං මාතුසාමයං අමතරානෙ අමතරානප්පක්ඛිත්තං⁵; ඉතො නිදුනං තස්ස කාරකො පුත්තලො නිරයං උපපජ්ජෙත්තයා; එවං කමමස්ස මහාසාවර්ත්තං පස්සන්තො තං ගර්භි, න තස්ස දුක්ඛා ගමං ඉමිතිමොනො.

නස්ස නිමිති නිමිති තස්මි. නාම එවරුපෙ කමෙම එවං මහා සාවර්ජෙස මහානෙපි නිමිති; සං නිමිති එස්ස යනති සීලනෙස්ස නිපානො; නිමිති තංසද්දස්ස ථෙවවනං; මිතිපි යං වා තං වා සීලිනමවඤ්ඤා තත්ති වුත්තං හොති. අසද්ධම්මනති අසත්තං නිවර්ත්තනං ධම්මං; තෙති සෙවිතබ්බනති අප්පො. භාමධම්මනති භාමානං ධම්මං; භාම වාසිකමහස්සානං ධම්මනති වුත්තං හොති. මහලධම්මනති පාප ධම්මෙව වස්සනති⁶ පසාරනති=වසලා, තෙසං වසලානං නිතපුරිසානං ධම්මං, වසලං වා කිලෙසපසාරණකධම්මං; දුමස්සිලනති දුට්ඨස්ස කිලෙසයං දුසිත්තං දුලස්ස අසුමුමං අනිපුණ්ණති වුත්තං හොති; මද ක්‍රමෙවමාති උදකසිච්චං අනතිකමවසානං අස්සාති=මදකනතිනො, තං මදකනතිකං; රණස්සනති රණොහවං⁷ පටිවර්ත්තන මකාසෙ උපාජ්ජ නතං; අයං සි ධම්මො ජිග්මත්තියත්තා න සත්තා ආවි⁸ අඤ්ඤායං.

1. ගා. ආසු.

2. ගා. ගම්ම අසාධිවණ්ණොය.

3. ගා. එකපපාසං.

4. සී. මු 4 ම. මරණමෙත්තං වා දුක්ඛං ඉමිතිකං.

5. අමතරානං පක්ඛිත්තං.

6. ම. මහනති.

7. සී. මු 4 ගා. රණොහවං.

8. ගා. ආවිකාසං.

දක්කනවිසයෙ කාතුං තෙන වුතතං: “රහස්ස”නුති. මසංමස
සමාපතනීනති විති විති සමාපජ්ජනං, මසංමසංසමාපතනීනතිපි
පාඨො. දංඨංදසමාපතනීනතිපි පඨනති. තං න සුඤ්ජරං. සමා
පජ්ජිත්තමිති එතං තස්ස නාම නිනති එස් වුතතනාමසද්දෙන යොජෙ
තං. ‘සමාපජ්ජස්සපි නාමා’ති.

බහුහතං මො-පෙ-ආදිකතනා පුබ්බධම්මොති සාසනං සකිංස
වදති. ඉමංගමි. සාසනෙන නිං බහුතං පුග්ගලානං අකුසලානං
ධම්මානං ආදිකතනා, සබ්බපඨමං කරුණතො පුබ්බධනමො; සබ්බ
පඨමං එතං මග්ගං පටිපත්තතතො වාරඤ්ඤ; උපායදක්කනොති
වුතතං හොති. ඉමං හි ලෙසං ලද්ධා නව අනුසික්ඛමානා බහු පුග්ගලා
නානප්පකාරකෙ මකකපියා මෙට්ඨනපතිසෙවනාදිකෙ අකුසලධර්මෙ
කරිත්තනනීති අයමෙස්ස අධිප්පායො. අනෙකසර්වයොගොති ඉමෙහි
අනනුවර්තියනති ආදිනා නයෙන වුතෙනති බහුති කාරණෙහි.

දුග්ගතාසං-පෙ-හොසජ්ජස්ස අවණණං හාසිනාති දුග්ගතාදිනං
වජ්ඣුතස්ස අසංවරස්ස අවණණං නිඤ්ඤං ගරහං හාසිනාති අපේඨා.
යත්තො හි අසංවරෙ සිත්තස්ස පුග්ගලස්ස අත්තා දුග්ගතයෙකව උපපො
සත්තං ආපජ්ජති, තත්තො අසංවරෙ දුග්ගතා, දුප්පොසකාති ව
වුච්චති. යත්තො පන අසංවරෙ සිත්තස්ස අත්තා වතුපු පච්චයෙසු
මහිමිත්තං සිනෙතරුප්පමාණෙපි ව පච්චයෙ ලද්ධා අසත්තවසීතං
ආපජ්ජති, තත්තො අසංවරෙ මහිමිත්තා, අසත්තවසීතාති ව වුච්චති.
යත්තො ව අසංවරෙ සිත්තස්ස අත්තා ගණසධනණිකාය වෙව කිලෙස
සබ්බකණිකාය ව සංවත්තති, කොසල්යානුගතො ව හොති, අධිකුසිත
වජ්ඣුපාරිසුරියා සංවත්තති, තත්තො අසංවරෙ සබ්බකණිකා වෙව
කොසල්යානුගතො වුච්චති.

සුග්ගතාසං-පෙ-විසිදාරම්මස්ස වණණං හාසිනාති සුග්ගතාදිනං
වජ්ඣුතස්ස සංවරස්ස ව වණණං හාසිනාති අපේඨා. යත්තො හි අසංවරං
පහාය සංවරෙ සිත්තස්ස අත්තා සුග්ගතෙ හොති සුපොසො, වතුපු
පච්චයෙසු අසම්මිත්තං නිත්තණිකායං ආපජ්ජති, එතමෙකසීඤ්ඤ
පච්චයෙ යථාලාභ- යථාබල- යථාසාරුප්පවසෙන නිප්පහෙද්ධ
සත්තවසීතා සංවත්තති, තත්තො සංවරෙ සුග්ගතා වෙව සුපොසකා ව
අසම්මිත්තා ව සත්තවසීතා වාති වුච්චති. යත්තො පන අසංවරං
පහාය සංවරෙ සිත්තස්ස අත්තා කිලෙසානං සලෙඛනාය වෙව
නිද්ධුනනනාය ව සංවත්තති, තත්තො සංවරෙ සලෙඛනො ව බුද්ධො
වාති වුච්චති. යත්තො ව අසංවරං පහාය සංවරෙ සිත්තස්ස අත්තා
කායවායානං අප්පාසාදිකං අප්පසාදනීයං අසත්තමසාරුප්පං කාය
වසීදුච්චිතං චිත්තස්ස අප්පාසාදිකමප්පසාදනීයං අසත්තමසාරුප්පං
අකුසලවිතක්කතතයඤ්ඤ අනුපගමම නබ්බපරිත්තස්ස කායවසීදුච්චි
තස්ස කුසලවිතක්කතතයෙකව ව පාසාදිකස්ස පසාදනීයස්ස සත්තස්ස
සාරුප්පස්ස පාරිසුරියා සංවත්තති, තත්තො සංවරෙ පාසාදිකොති

වුළුවකි. යඤ්ඤා පන අසංවර. පහාය සංවරේ සිත්තය අත්තා සබ්බකිලොපවයගුණාය විවචාය අවධිවිරියාරම්භවත්ථුපාරිසුරියා ච සංවිතතති, තඤ්ඤා සංවරේ අපමණයා චෙව විජිතාරමභිතා වාති වුළුවකි.

භික්ඛුනං නදත්තුච්ඡිකං නදත්තුලොමිකං නැති කරනු ලබන භික්ඛුනං ය. ඉදනි සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපට්ඨානති තස්ස අත්තුච්ඡිකං කෙඤ්ච අත්තුලොමිකං; යො වායං සුභරතාදිකි සංවරේ වුත්තො, තස්ස අත්තුච්ඡිකං කෙඤ්ච අත්තුලොමිකං සංවරපහාණ පටිසංසුත්තං අසුත්තනතතිමධුං පාළිවිනිමමුත්තං භික්ඛනතිකබ්බමෙදෙයනං කන්ධාති අපෙඨා. භගවා කීර ඊදිසෙසු ධානෙසු පඤ්චවණ්ණකුසුමමාලං කරෙන්නො විය රතනදුමං සපේක්ෂානො විය යෙ පටිකම්පනා සිත්තාය අසංවරභීරතා තෙ සමුප්පිකෙතන වචනසෙතන තපේක්ෂානො අනෙකපාකාරං ආදිනවං දසෙන්නො යෙ සික්ඛානාමා සංවරේ සිත්තා තෙ අපෙක්ෂාවෙ අරතතෙත පතිව්ධාපෙන්නො අපෙක්ෂාවෙ අත්තා යාමි- සකදුකාමි- ආනාපානතිඵලෙසු උපතිස්සගවිරහිතෙපි සග්ග මයග්ග පතිව්ධාපෙන්නො දීපනිකාසකම්මාණම්පි මජ්ඣිම නිකායපාලාණම්පි බම්බෙදෙයනං කරෙති. තං සකායෙතං වුත්තං:- භික්ඛුනං නදත්තුච්ඡිකං නදත්තුලොමිකං බම්මිං කථං කථෙති.

නෙතභිති නෙත සුද්ධානස්ස අත්තාචාසරන කාරණභුතෙන; සික්ඛාපදනති ඵළ්ඨ සික්ඛිතබ්බාති=සික්ඛා, පඤ්ඤා ඉමිනාති=පදං, සික්ඛාය පදං=සික්ඛාපදං; සික්ඛාය අධිගමුපායොති අපෙඨා. අථවා මුලං නිස්සයො පතිව්ධාති වුත්තං හොති. මෙත්තනවිරහියා මෙත්තන සංවරසෙතනං අධිවචනං. මෙත්තනසංවරේ හි නදපඤ්ඤායං සික්ඛා සබ්බානානං සිලවිපස්සානාකිනමග්ගබ්බොනං වුත්තත්ථවසෙතන පදනතා ඉබ්බ සික්ඛාපදනති අධිපෙන්නො. අයඤ්ච අපෙඨා සික්ඛාපද විභවෙත වුත්තනතෙතෙව වෙදිතබ්බො. අපිච තස්සත්ථස්ස¹ දීපකං වචනම්පි සික්ඛාපදනති වෙදිතබ්බො. වුත්තම්පි වෙතං:- “සික්ඛාපදනති යො තත්ථ නාමකායො පදකායො නිරුත්තතිකායො ව්‍යඤ්ඤානකායො”ති. අථවා සථා “අනභිජ්ඣා බම්බපද”නති වුත්තන අනභිජ්ඣා ඵසො බම්බකොව්ධායොති අපෙඨා හොති, ඵවම්බාපි සික්ඛාපදනති සික්ඛා කොව්ධායො සික්ඛාය ඵසො පදෙයොතිපි අපෙඨා වෙදිතබ්බො.

දස අත්ථවසෙ මම්බව්ධාති දස කාරණවසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤානති තෙභු අධිගමනියෙ හිතවිසෙසෙ පටිච්ච ආගම ආරක්ඛ; දසනතං හිත විසෙසානං නිජ්ඣනං සම්පස්සාමානොති වුත්තං හොති. ඉදනි තෙ දස අත්ථවසෙ දසෙන්නො සබ්බසුච්ඡිකායාති ආදිමාග.

තත්ථ සබ්බසුච්ඡිකා නාම සබ්බස්ස සුච්ඡිකායො, “සුච්ඡි දෙවො”ති ආගතවිධානෙ විය ‘සුච්ඡි හනෙත’ති වචනසම්පට්ඨිකායො; යො ච තථාගතස්ස වචනං සම්පට්ඨිකි, තස්ස තං දීඝරතනං හිතාය

ප්‍රබාස හොඳි, තසමා ගබ්‍රසා 'ප්‍රවුද්ධ හභොත'භි මම වචනසම්පවිජ් නාඨං. පඤ්ඤපෙය්‍යාමි, අසම්පවිජ්ඤෙන ආදිනවං. සම්පවිජ්ඤෙන ච ආනිසංසං දසෙය්‍යානා, න ඔලක්කාරෙන අභිභවිතාභි එතමඨං. ආවි කථෙතොනා ආහ: "ගබ්‍රසවුද්ධනායා"භි. සබ්බසාසුකායාභි ගබ්‍රසා එසුභාවාස; සභජ්චිතාස ප්‍රබවිතාරඨායාභි අපෙඨා.

දුම්මබිඤ්ඤානං පුග්ගලානං නිග්ගහායාභි දුමබිඤ්ඤ නාම දුසිල පුග්ගලා; අස මබිඤ්ඤානං ආපාදිගමානාපි දුක්ඛින ආපජ්ඣනී විතීක්‍ෂමං. කථෙතොනා වා කතා වා න ලජ්ඣනී, තෙසං නිග්ගහඨාස; තෙ භි භික්ඛාපදෙ අසභි 'කීං භුමෙහති දිට්ඨා? කීං සුතං? කීං අමෙහති කතං? කතමස්මි. වජ්ජුස්මි. කතමං. ආපතනී. ආරෙපෙඨා අමෙහ නිග්ගහඨා ථා'භි ගබ්‍රසං. විගෙහෙය්‍යනාභි, සික්ඛාපදෙ පන සභි තෙ ගබ්‍රසා සික්ඛාපදං දසෙය්‍යානා ධම්මෙන විතයෙන සඤ්ඤාසනෙන නිග්ග හෙය්‍යාභි. තෙන වුත්තං: - "දුමබිඤ්ඤානං පුග්ගලානං නිග්ගහායා"භි.

පෙසලානං භික්ඤ්ඤානං එසුභවිතාරඨාසං පිගසිලානං භික්ඤ්ඤානං එසුභවිතාරඨාසං. පිගසිලා භි භික්ඤ්ඤා කතනඛාකතනඛං. සාවජ්ජානවජ්ජං. චෙලං මරියාදං. අජානනා සික්ඛානතසපාරිසුරියා සවමානා කීලමනති, සඤ්චිතමානා උඛ්ඛාලා හෙය්‍යාභි.³ කතනඛං කතනඛං පන සාවජ්ජානවජ්ජං. චෙලං මරියාදඤ්ඤාදා සික්ඛානතස පාරිසුරියා සවනනා න කීලමනති, සඤ්චිතමානා න උඛ්ඛාලා හෙය්‍යාභි. තෙන තෙසං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං එසුභවිතාරඨාසං වත්තති. යො වා දුමබිඤ්ඤානං පුග්ගලානං නිග්ගහො ඥෙව එතෙසං. එසු විතාරෙහි. දුසිලපුග්ගලෙ නිග්ගාස භි උපපාසෙථා න තිට්ඨති, පචා රණං ත තිට්ඨති, ගබ්‍රසකමානී නප්පවත්තනති, සාමග්ගී න හොති, භික්ඤ්ඤ අනෙකග්ගා උද්දාසපරිපුච්ඡාකමමට්ඨානාදීනි අනුග්‍රඤ්ඤාං න සකෙකානති. දුසිලෙපු පන නිග්ගහිකෙසු ගබ්‍රසාපි අයං උපද්දෙව්‍යා න හොති. තෙනා පෙසලා භික්ඤ්ඤා එසුං විහරනති. එවං පෙසලානං භික්ඤ්ඤානං එසුභවිතාරඨාසාභි එඨ චිධා අපෙඨා චෙදිතකෙසි.

දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරායාභි දිට්ඨධම්මිකා ආසවා නාම අසංවරෙ සිතෙන නස්මි. යෙව අත්තභාෂෙව පත්තඛා පාඨිප්ප භාරදණිප්පභාරගඨවෙජ්දපාදවෙජ්ද අකීනතිඅසප්පිප්පභාරාදයො දුක්ඛවිසෙසා, ඉති ඉමෙසං දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරය පිධානාස ආගමනමග්ගථකනායාභි අපෙඨා.

සමපරිසිකානං ආසවානං සම්මානායාභි සමපරිසිකා ආසවා නාම අසංවරෙ සිතෙන කතපාපකමමුලකා සමපරිසිකා නරකාදිසු පත්තඛා දුක්ඛවිසෙසා, තෙසං පටිඝාතඨාසං, පටිප්පාසානිකානඨාසං වුපසමනඨායාභි වුත්තං. හොති.

3. භි. I. 9. තෙසං. අහ.

2. භි. I & 23. අවමානා සඤ්චිතමානා කීලමනී උඛ්ඛාලා හෙය්‍යාභි.

අපසංකතානං වා පසාදයාති සික්ඛාපදපඤ්ඤානිකා හි සති සික්ඛාපදපඤ්ඤානිකං ඤාතිං වා යථාපඤ්ඤානං පටිපඤ්ඤානං හික්ඛු දිත්වා වා යෙපි අපසංකතා පරිපඤ්ඤානං, තෙ ‘යානි වත ලොකෙ මහාජනාං රජ්ජනපුත්තානුගතවධානානි, තෙහි ඉමෙ සමණා සත්තපුත්තියා ආරක්ඛා වීරතා විතරනති, දුක්ඛාරං වත කණ්ණෙති, භාරියං වත කණ්ණෙති’ පසාදං ආපඤ්ඤානං, විනයට්ඨකො දිත්වා මිච්ඡාදිවිකිකාවෙදී¹ බ්‍රාහ්මණො විය. තෙන චුත්තං: “අපසංකතානං පසාදයා”ති.

පසංකතානං භීයෙසාභාවායාති යෙපි සාසනෙ පසන්නා ඤාල පුත්තා තෙපි සික්ඛාපදපඤ්ඤානං² වා ඤාතිං යථාපඤ්ඤානං පටිපඤ්ඤානං හික්ඛු වා දිත්වා ‘අයො අයසා දුක්ඛාරකාරිණො සෙ යාවජ්ච ඵකභක්ඛං බ්‍රහ්මචරියං විනයසංවරං අනුපාලෙතති’ති භීයෙසා භීයෙසා පසිදහති. තෙන චුත්තං: “පසන්නානං භීයෙසාභාවායා”ති.

සද්ධ මිමබ්බිතිසාති තිවිධො සද්ධිමො: පරිසත්තිසද්ධිමො පටිපත්තිසද්ධිමො අධිගමිසද්ධිමොති. තත් පිටිකානතසංඛතභික්ඛං සක්ඛමපි බ්‍රුද්ධවචනං පරිසත්තිසද්ධිමො නාම, තෙරස චුත්තභූතානු ද්දුග ඛනිකවත්තානි වෙ අසිති මහාවත්තානි සිලසමාධිපිපස්සානානි අයං පටිපත්තිසද්ධිමො නාම. වත්තාණ අරියමග්ගා වත්තාරි ම සාමඤ්ඤඵලානි නිබ්බාණඤ්ඤාති අයං අධිගමිසද්ධිමො නාම. සො සක්ඛොපි-සමා සික්ඛාපදපඤ්ඤානිකා සති හික්ඛු සික්ඛාපදඤ්ඤානං විභවගඤ්ඤානං තද්ධර්මතනන්තං. අඤ්ඤාඤ්ඤානං බ්‍රුද්ධවචනං පරියා පුණ්ණති, යථාපඤ්ඤානගඤ්ඤානං පටිපඤ්ඤානං පටිපත්ති. පුරොක්ඛං පටිපත්තියා අධිගන්තං ලොකුත්තරධම්මං අධිගමන්ති, තසො සික්ඛාපදපඤ්ඤානිකා වීරධම්මිකො භොති. තෙන චුත්තං: “සද්ධිමමබ්බිතිසා”ති.

විනිශ්ශානුගතභාවාති සික්ඛාපදපඤ්ඤානිකා හි සති සංවරවිනයො ච පභාණ්ඩවිනයො ච සමඵවිනයො ච පඤ්ඤානිකවිනයො මානි වතුබ්බිධොපි විනයො අනුගතභීණො භොති උපත්තිමභීණො සුපත්තිමභීණො. තෙන චුත්තං: “විනිශ්ශානුගතභාවා”ති.

සක්ඛානෙව වෙත්තාති පදනි සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමිති ඉමි නා වචනෙන සද්ධිං සොජ්ජනංති. නත්තං පරිපඤ්ඤානං පදයොජ්ජනා: “සක්ඛා සුචුක්ඛාස සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි, විනිශ්ශානුගතභාවා සික්ඛා පදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි”ති. අපිවෙත්තං සක්ඛාසුචුක්ඛං සක්ඛාපාසු, යං සක්ඛාපාසු නං දුමමභික්ඛානං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති ඵවං සක්ඛාසුචුක්ඛං, යං සක්ඛාසුචුක්ඛං සක්ඛාපාසු, යං සක්ඛාසුචුක්ඛං සක්ඛාසුචුක්ඛං දුමමභික්ඛානං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති ඵවඤ්ඤානං ඵකෙනපදමුලකං දසකඛතත්තු. යොජ්ජනං නනිං යං චුත්තං පරිවාසෙ:-

1. ම. මු. මිච්ඡාදිවිකිකාවෙදී, ම. මිච්ඡාදිවිකිකා කතාවෙදී; 2. ම. මු. පඤ්ඤානං.

“අස්සසතං ධම්මසතං-ථෙව ච නිරුත්තරිකතානි,
චන්තාරි ච සුඤ්ඤතානි-අස්සවසෙ පකරණෙ”ති

තං සඤ්ඤං ථෙවිකඤ්ඤං. තං පනෙතං යස්මා පරිවාරෙයෙව ආවි
භවිස්සති, තස්මා ඉධ න වණ්ණිතවතී.

එවං සික්ඛාපදපඤ්ඤානතිශා ආනිශංසං දස්සෙතා තස්මිං සික්ඛා
පදෙ භික්ඛුහි කතාත්තස්මිං. දීපපනෙතා එව්ඤ්ඤා පන භික්ඛුථෙව
ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිගෙය්‍යාථාති ආත. කීං වුත්තං හොති? භික්ඛුථෙව
ඉමං පන මයා ඉති සද්දස්සිතානිශංසං සික්ඛාපදං. එවං පාති
මොක්ඛාදොසෙ උද්දිගෙය්‍යාථ ච පරියාප්පණෙය්‍යාථ ච ධාරෙය්‍යාථ ච
අඤ්ඤාසංඝො වාසෙය්‍යාථාති. අතිරෙකානගතෙය්‍යා භි එස්ස වසඤ්ඤා,
තෙතායමෙය්‍යා ආනිතො හොතිති.

ඉදති යං වුත්තං “ඉමං සික්ඛාපද”තති, තං දස්සෙතො සො
පන භික්ඛු මෙථුනං බම්බං පතිගෙය්‍යෙය්‍ය පාරාජිකො හොති අසං
චාසොති ආත. එවං මුලපෙත්ථර්වසෙන දලාං කතා පඨමපාර
ජිකෙ පඤ්ඤානෙත අපරමපි අනුපපඤ්ඤානතස්ස මක්ඛවිච්ඡු උද
පාදි. තස්ස පපත්තිදිපනස්මෙතං වුත්තං :- එව්ඤ්ඤාං සමමිතා
භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤානං හොතිති. තස්සෙය්‍යා : හගවතා
භික්ඛුනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤානං හොති ව, ඉදංඤා අඤ්ඤා
ච්ඡු උදපාදිති.

පඨමපඤ්ඤානතිකථා

නිට්ඨිතා.

ඉදති යං තං අඤ්ඤං ච්ඡුං උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං තෙන
මො පන සමසෙනාති ආදිමාත. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා :-
මික්ඛාමිං. ආමිසෙය්‍යාති මහාවනෙ භික්ඛුනං බනතිමෙතනාදිගුණානු
භාවෙන නිරුත්තරිකතා බහු මිගමොරකුකකුචමක්ඛවාදසො
තිර්ච්ඡානා පධානාගාරවිධානෙසු විවරතී. තස්ස එකං මක්ඛවි.
ආමිසෙන යාගුහත්තබථරකාදිනා උපලාපෙය්‍යා සමගණිතාති
වුත්තං හොති. කස්සාති භුමවචනං; පතිගෙය්‍යෙය්‍ය පවුරපතිසෙ
වනො හොති; පවුරෙස්ස වත්තමානවචනං. සො භික්ඛුති සො මෙථුන
ධම්මපතිසෙවනකො භික්ඛු; සෙතාසනවාසිකං. ආතිණ්ඩනාති තෙ
භික්ඛු ආගතකුකා මුද්ධිදස්සනාය ආගතා පානොව ආගතකුකහත්තාති
උභිතා කතහත්තස්මිං භික්ඛුනං නිමාසනවාසානාති පස්සිස්සා
මාති විවරිංසු. තෙන වුත්තං : “සෙනාසනවාසිකං ආතිණ්ඩනා”ති.
සෙති තෙ භික්ඛු තෙනුපසංඛාමිති තිර්ච්ඡානගතා නාම එකභික්ඛුනා
සද්ධිං විස්සායං කතා අඤ්ඤාසු ‘පි තාදිගඤ්ඤාච චිත්තං උප්පාදෙතී.
තස්මා සා මක්ඛවි යෙන තෙ භික්ඛු තෙනුපසංඛාමි. උපසංඛාමිතා ව

අනන්‍යතා විශ්වාසිකත්වයෙහි¹ තෙතමිනි නං විකාරං දසොසි.
 ඡේදනානි නවතුට්ඨං; ඔබ්බිති² අභිමුඛං ධර්මයා; නිමිග්ගානි
 අභිමිති යෙන නිශාමෙන යාය කිරියාය මෙප්පනාසිප්පායං තෙ
 ර්නතතී, නං අකාසිති අපේඨා; භෞ භික්ඛුති යසොසංඝං විහාරෙ;
 එකමග්ගං නිලිසිංසුති එකමං ඔකාසෙ පවිච්ඡන්තා අවිජ්ජා; ඝමිමං
 ආමුසොති සහණං³ ගතිතො වොරෙ විය පට්ඨකං දිට්ඨං වොදි
 නන්තා “කිං වා මයා කත”නති ආදිති වත්තුං අගසෙකානන්තා
 “සට්ඨං ආමුසො”ති ආග. නිත්‍ය ආමුසො නිවේදනං භොගිති
 ආමුසො යථා මනුස්සිකායා, නත්‍ය තීරව්‍යානගතිකායාසි නං සික්ඛා
 පදං තපේව භොගි; මනුස්සිකායාසි හි දසුනාවෙහි ගතණමෙහි ආම
 සනාවෙහි ප්‍රකාශෙහි සට්ඨනාවෙහි දුට්ඨලලමෙව. තීරව්‍යානගතිකායාසි නං
 සඛං දුට්ඨලලමෙව. කො එත්ථ විසෙසො? අලෙඛට්ඨානෙ නිං ලෙඛ
 ඔබ්බෙසිති.

අනන්‍යතා තීරව්‍යානගතායාසි පාශ්ඨිකො භොගි අසංචාසොති
 තීරව්‍යානගතායාසි මෙප්පනං ධර්මං. පඨිසෙවිතා පාශ්ඨිකො එව
 භොගිති දලහතරං සික්ඛාපදමකාසි.

ද්විධං හි සික්ඛාපදං: ලොකවර්ජං පණ්ණන්තිවර්ජකං, තත්ථ
 යසං සම්මතකප්පෙකං චිත්තං අකුසලමෙව භොගි, නං ලොකවර්ජං
 නාම. සෙසං පණ්ණන්තිවර්ජං. තත්ථ ලොකවර්ජෙ අනුප්පාදකානි
 උප්පජ්ජමානා රුකිනිති වාරං පිදහනති සොතං. පච්ඡන්තානා ගාලහ
 තරං කුරෙතති උප්පජ්ජති, “අකුසලං අධිමානා, අකුසලං සුපි
 නන්තා”ති අයං පන විනික්ඛාමානාසි අභොගාරිකත්වං ව චුන්තා.
 පණ්ණන්තිවර්ජෙ අකුසල විනික්ඛාමෙ උප්පජ්ජමානාසි පිලං කුරෙතති
 වොවෙතති වාරං. දදමානා අපරපරමෙහි⁴ අනාපනති. කුරුමානා
 උප්පජ්ජති, ගණභොජන පරමපරභොජනාදිසු අනුප්පාදකානියො
 විස. “අනන්‍යතා කඛ්ඛණිකාය පි”ති එවරුපා⁵ පන නතෙ විනික්ඛාමෙ
 උප්පානන්තා පඤ්ඤානිගතිකා ව භොගි.

ඉදං පන පඨමසික්ඛාපදං යත්ථා ලොකවර්ජං න පණ්ණන්ති
 වර්ජං, තත්ථා අයමනුප්පාදකානි රුකිනිති වාරං පිදහනති සොතං.
 පච්ඡන්තානා ගාලහතරං කුරෙතති උප්පජ්ජ. එවං වොපි වක්ඛනි
 සමපිණ්ඩිතා: මූලවේද්ධ්වසෙන දලහතරං කතා පඨමපාශ්ඨිකෙ
 පඤ්ඤානෙහි අපරමෙහි අනුප්පාදකානියො වර්ජප්‍රත්තකවක්ඛනී උදපාදි.
 තත්ප්‍රත්තකවර්ජය නත්ථමෙන. චුත්තං:- එවිඤ්චිදං කාමමග්ගා භික්ඛුනි.
 සික්ඛාපදං පඤ්ඤානං භොගිති. තත්ථායං:- ගට්ඨකා හික්ඛුනං ඉදං
 සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤානං භොගි ව ඉදං අකුසලං වක්ඛනී උදපාදිති.

මහනව විද්‍යාකර්ම

නිවේදන.

1. හි. මු. භික්ඛුසාසි. 2 හන. ඔද්දසි. 3. හි. I. & හන. සංභොගි ම. සංභොගි.
 4. හන. අපරපර. හි. I. අපරපරා. 5. හි. මු. & ම. එවරුපා.

ඉදනි යං නං අඤ්ඤාමපි ච වන්ත්‍රං උපපන්නං නං දසෙය්‍යාදං නෙත්ත
 මො සන භමසෙය්‍යාති ආදිමාග, නත්‍රාපි අසමානුත්තානපදවණ්ණනා:-
 මෙභාලිකාති වෙසාලිවාසිනො; චජ්ජිපුත්තකාති වජ්ජරවෙඨ වෙසාලියං
 කුලානං පුත්තා; සාසනෙ කීර යො යො¹ උපද්දවො ආදිනවො
 අබ්බුදමුසාජ්ජි, සබ්බං නං වජ්ජිපුත්තකෙ නිසායං, නථා හි අදම
 දසෙය්‍යාපි වජ්ජිපුත්තකෙ පනෙව ලභිතා සබ්බං හිජ්ජි, වජ්ජිපුත්තකා
 ඵව ච වසාසනපරිනිබ්බුතෙ භගවති උදාමමං, උබ්බිතයං සන්ත්‍රි
 සාසනං දීපෙසුං, ඉමෙපි තෙසං යෙව එකච්ච².

එවං පඤ්ඤානෙතපි සිත්ඛාපදෙ යාවදස්ථං, නිභාසිංසු-පෙ-මෙජ්ජිනං
 බම්මං සතිසෙවිංසුති, ඤාතිබ්‍යසනෙනනපිති එත්³ අසනං, ව්‍යසනං,
 විනෙකපො විද්ධංසනං විනාසොති සබ්බමෙන, එකස්ථං, ඤාතිනං,
 බ්‍යසනං=ඤාතිබ්‍යසනං, තෙන ඤාතිබ්‍යසනෙන; රුජ්ජණිබ්‍යසාධිමරණ
 විපට්ඨාසනිමිත්තෙන ඤාතිවිනාසෙනාති අස්ථො, එස නයො දුතිය
 පදෙපි, තතියපදෙ පන ආරෙහ්‍යවිනාසකො රෙහො එව රෙහ
 බ්‍යසනං, යො හි ආරෙහ්‍යං ව්‍යසනි විකම්පති විනාසෙති=බ්‍යසනං,
 රෙහොව බ්‍යසනං=රෙහබ්‍යසනං, තෙන රොහබ්‍යසනෙන; පුට්ඨාති
 අපිපන්නා අභිභූතා සමනතාගතාති අස්ථො.

න මයං භග්‍යෙන ආනාද චුදාගර්භිනොති භග්‍යෙන ආනාද මයං
 බුද්ධං න ගරභාම න බුද්ධස්ස දෙසං වදෙම; නි බම්මගර්භිනො නි
 සබ්බගර්භිනො, අත්තගර්භිනො මයනති අත්තානමෙව මයං ගර
 භාම අත්තනො දෙසං වදෙම; අලංකෘතිකාති නිසිට්ඨිකා; අසාපුඤ්ඤාති
 පරිත්තපුඤ්ඤා; විසෙසකා කුසලානං බම්මානිනති යෙ අට්ඨාතිංසා
 රමමණෙසු විභත්තා කුසලා බම්මා, තෙසං විපස්සකා; තතො තතො
 ආරමමණෙනො පුට්ඨාස තෙව බමෙව විපස්සමානාති අස්ථො, සුබ්බ
 රහ්‍යාපර්භ්‍යනනති රත්තියා පුබ්බං=පුබ්බරත්තං, රත්තියා අපරං=
 අපරරත්තං, පඨමයාමඤ්ච පච්ඡමයාමඤ්චාති චුත්තං හොති; මොඛි
 සංකෘතිකානනති මොඛස්ස පනෙව භවානං; අරහත්තමග්ගඤ්ඤාස්ස උප
 කාරකානනති අස්ථො, භාවනානුයෝගනති වසිතානුයෝගං; අනු
 සුත්තා විහරෙය්‍යාමාති හිතිපළිමොධං ආවාසපළිමොධඤ්ච පහාස
 විවිත්තනසු සෙතාසනෙසු සුත්තා පසුත්තා අනඤ්ඤාකිච්චා විහරෙය්‍යාම
 ඵමමාමුත්තොති ථෙරෙ එතෙසං ආසයං අත්තනෙනො ඉදං තෙසං
 මහාගජ්ජිතං සුත්තං සවෙ ඉමෙ ජදිසා භවිස්සනති සාධුති මඤ්ඤ
 මානො “එවමාමුත්තො”ති සමපට්ඨි.

අට්ඨානං⁴ අනාමකාසොති උභයමෙපනං කාරණපටිකෙකප
 වචනං; කාරණං හි යසමා තස්ස තදයත්තවුත්තිභාවෙන එලං තිට්ඨති
 යසමා වස්ස නං ඛකාසො හොති තදයත්තවුත්තිභාවෙන, තස්මා

1. ස්‍යා, යොසො.	3. ස්‍යා, විදසනං.
2. හි, I k ස්‍යා, එකමා,	4. හි, මු & ඉ, අභානමෙතං,

ආනන්දා දවසාසො වානි වුච්චති, තං පටික්ඛපනො ආහ :- “අවිංන මෙතං ආනන්ද අනවසාසො”ති. එතං ආනං වා භික්ඛාසො වා නපී. ෧. කථාමයොති යෙන තථාගතො වජ්ජිනං වා-පෙ-ගමුගනෙය්‍ය, තං කාරණං නපීති අපේධා. යදි හි හගවා එතෙතං “ලභෙය්‍යාම උපසම්පද”තති යාවන්තානං උපසම්පදං දදෙය්‍ය, එවං ගහන්ත “පාරිජ්ඣො හොති අසංවාසො”ති පඤ්ඤත්තං ගමුගනෙය්‍ය, යත්තං පන තං¹ න ගමුගතති, තත්තං අවිංනමෙතනති ආදිමාග.

මො ආශමො න උපසම්පාදෙතබ්බොති යදි හි එවං ආගතො උපසම්පදං ලභෙය්‍ය, යාසෙන අගාරවො හවෙය්‍ය, සාමග්ගරහුමියං පන සීතො ගගාරවො හවෙය්‍යති, අත්තස්සාදි කරිස්සතිති ඤාතො අනුපමවානොව හගවා ආහ :- “මො ආගතො න උපසම්පාදෙ තබ්බො”ති. මො ආශමො උපසම්පාදෙතබ්බොති එවං² ආගතො භික්ඛුහාවෙ ධර්මා අවිපානකසිලතාය යාසෙන ගගාරවො හවෙය්‍යති; මො යති උපනිස්සයෙ න චිරස්සෙව උත්තමස්මිං පාපුණ්ණිස්සතිති ඤාතො³ උපසම්පාදෙතබ්බොති ආහ.

එවං මෙවුතං ධම්මං පඨිසෙවිතො ආගතොසු අනුපසම්පාදෙ තබ්බොදි උපසම්පාදෙතබ්බොදි දස්සෙතො නිශ්චි වක්ඛති ගමොධා නොතො පරිපුණ්ණං කතො සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙතුකාමො එවස්මි භන භික්ඛෙව ඉමිං භික්ඛාමදං උද්දිග්ගෙය්‍යාධාති වතො මො භන භික්ඛු-පෙ-අභංගාමාසොති පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි.

ඉදනිස්ස⁴ අත්ථං විහරන්තො මො භනාති මො සාදිසෙ ති ආදි මාග. තස්මිං පන සික්ඛාපදෙ ව සික්ඛාපදවිහරෙත ව සකලෙ ව විනාය විනිව්ජයෙ කොසල්ලං පත්ථසන්තො න වතු බේබිබො විනායො ජනිතබ්බො.

වතු බේබිබං හි විනායං මහාපෙරා මහිද්ධිකා,
තිහරිතො පකාසෙසුං-ධම්මසංකාතකා පුරා.

නතමි. වතු බේබිබං? සුත්තං, සුත්තානුලොමං, ආචරියවාදො, අත්ත නොමතිති⁵. යං සක්ඛාය වුත්තං :- “ආහව්වපදෙන මො මහාරජ රසෙන ආචරියවාසො අධිප්පාසො”ති. එත්ථ හි ‘ආහව්වපද’තති සුත්තං අධිප්පාසො; ‘රසො’ති සුත්තානුලොමං; ‘ආචරියවාසො’ති ආචරියවාදො; ‘අධිප්පාසො’ති අත්තනො මති.

තත්ථ ‘සුත්තං’ නාම සකලවිනායපිටකෙ පාළි; ‘සුත්තානුලොමං’ නාම මහනාගෙ මහාපදෙය්‍යා; යෙ හගවතො එවං වුත්තා “යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං න කප්පතිති අපටික්ඛිත්තං, තස්සාදි අකප්පිං අනුලොමෙති කප්පිං පටිඛාතති, තං වො න කප්පති. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං න

1. සී. මු & ම. පනෙතං.

2. මී. මු & සී. I. යදි හි මම්.

3. සී. I. ඤාතොති උභො.

4. මො. ඉදනි සත්තං.

5. සී. මතිනි.

කප්පතීති අපටිකතීතං, තඤ්ඤා කප්පියං අනුලොමෙති අකප්පියං පටිබාහතී, තං වෙතා කප්පතී. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං කප්පතීති අනුඤ්ඤාතං, තඤ්ඤා අකප්පියං අනුලොමෙති කප්පියං පටිබාහතී, තං වෙතා න කප්පතී. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං කප්පතීති අනුඤ්ඤාතං, තඤ්ඤා කප්පියං අනුලොමෙති අකප්පියං පටිබාහතී, තං වෙතා කප්පතී”ති ; ‘ආචරියවාදෙ’ නාම ධම්මසම්භාගකෙති පඤ්ඤාති අරහත්තං ගතෙති ධර්මා පාළිවිතිමමුත්තා ඔක්කන්තීකවිතිව්ජයපාවත්තා අට්ඨකථාතත්ති; ‘අත්තනොමති’නාම සුත්ත සුත්තානුලොම-ආචරියවාදෙ මුඤ්ඤාති අනුමානෙන අත්තනො අනුමුඤ්ඤා නගණානෙතන උපට්ඨිතාකාරකථනං.

අපිටි සුත්තන්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු ආගමො ගමනො පිට්ඨකථා වාදෙ අත්තනොමති නාම. තං පන අත්තනො මතිං ගතෙති; තප්පෙනත්තන න දුල්ලභාගං ගතෙති; වොහරිතබ්බං. කාරණං. සලලකෙති; අනෙක පාළිං පාළියා ව අත්තං ගංගකෙති; තප්පෙනත්තං. අත්තනො මති ආචරියවාදෙ ඔක්කන්තෙති. සමෙ තත්ථ ඔත්තරති වෙව සමෙති ව, ගතෙති. සමෙ තෙව ඔත්තරති න සමෙති, න ගතෙති. අයං භි අත්තනො මති නාම සමුද්ධිලා, අත්තනො මතිනො ආචරියවාදෙ ඔලවතෙති.

ආචරියවාදෙපි සුත්තානුලොමෙ ඔක්කන්තෙති. තත්ථ ඔත්තරෙනො ඵලි ගතෙති. ඉත්තං න ගතෙති. ආචරියවාදෙතො භි සුත්තානුලොමං ඔලවතෙති.

සුත්තානුලොමෙපි සුත්ත ඔක්කන්තෙති, තත්ථ ඔත්තරත්තං. සමෙත්තෙව ගතෙති, ඉත්තං න ගතෙති. සුත්තානුලොමෙනො භි සුත්තෙව ඔලවතෙති. සුත්තං භි අපට්ඨිවත්තියං කාරකසම්භවං. මුද්ධානං සිත්තාලකදියං.

තත්තං යද වෙ භික්ඛු සාත්ථව්නී, සත්ථාදී සුත්තං ගතෙති; කප්පතී පරවාදී සුත්තානුලොමං, තෙති අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා සුත්තානුලොමං සුත්ත ඔක්කන්තෙති. සමෙ ඔත්තරති සමෙති, ගතෙති. නො වෙ, න ගතෙති. සුත්තයම්. යෙව ධාතෙති.

අථායං සුත්තං ගතෙති; කප්පතී, පරො ආචරියවාදං, තෙතිපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා ආචරියවාදෙ සුත්ත ඔක්කන්තෙති. සමෙ ඔත්තරති සමෙති, ගතෙති. අනොත්තරෙනො අසමෙත්තො ව ගාරයන්තරියවාදෙ න ගතෙති. සුත්තයම්. යෙව ධාතෙති.

අථායං සුත්තං ගතෙති; කප්පතී පරො අත්තනො මතිං, තෙතිපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා අත්තනො මති සුත්ත ඔක්කන්තෙති. සමෙ ඔත්තරති සමෙති, ගතෙති. නො වෙ, න ගතෙති. සුත්තයම්. යෙව ධාතෙති.

ආරායං සුත්තානුලොමං ගහෙතො කපේති පථෙ සුත්තං, සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති තිස්සො තඨති තිස්සො ආරුලුං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ තථා පඤ්ඤායති න ඔතරති න සමෙති බාහිරකසුත්තං වා හොති පිළොකො වා අඤ්ඤං වා භාරයාසුත්තං. භුලුහමෙස්සන්තරභුලුහ මිනස්සෙදල්ලාදීනං අඤ්ඤාතරනො ආගතං, න ගහෙතබ්බං. සුත්තානු ලොමමිං යෙව ධාතබ්බං.

ආරායං සුත්තානුලොමං ගහෙතො කපේති පථෙ ආවරියවාදං, ආවරියවාදෙ සුත්තානුලොමෙ ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමෙ යෙව ධාතබ්බං.

ආරායං සුත්තානුලොමං ගහෙතො කපේති, පථෙ අත්තනොමතිං, අත්තනො මති සුත්තානුලොමෙ ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමෙ යෙව ධාතබ්බං.

ආදි පනායං ආවරියවාදං ගහෙතො කපේති පථෙ සුත්තං, සුත්තං ආවරියවාදෙ ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං භාරයාසුත්තං න ගහෙතබ්බං. ආවරියවාදෙ යෙව ධාතබ්බං.

ආරායං ආවරියවාදං ගහෙතො කපේති පථෙ සුත්තානුලොමං, සුත්තානුලොමං ආවරියවාදෙ ඔත්තරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්න මෙව ගහෙතබ්බං. ඉතරං න ගහෙතබ්බං. ආවරියවාදෙ යෙව ධාතබ්බං.

ආරායං ආවරියවාදං ගහෙතො කපේති පථෙ අත්තනොමතිං, අත්තනො මති ආවරියවාදෙ ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න ගහෙතබ්බං. ආවරියවාදෙ යෙව ධාතබ්බං¹,

ආදි පනායං අත්තනො මතිං ගහෙතො කපේති, පථෙ සුත්තං, සුත්තං අත්තනො මතියං ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං භාරයාසුත්තං න ගහෙතබ්බං. අත්තනො මතිය මෙව ධාතබ්බං.

ආරායං අත්තනො මතිං ගහෙතො කපේති පථෙ සුත්තානුලොමං, සුත්තානුලොමං අත්තනො මතියං ඔත්තරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්නමෙව² ගහෙතබ්බං. ඉතරං න ගහෙතබ්බං. අත්තනොමතිය මෙව ධාතබ්බං.

ආරායං අත්තනොමතිං ගහෙතො කපේති පථෙ ආවරියවාදං, ආවරියවාදෙ අත්තනොමතියං ඔත්තරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරෙ භාරයාචරියවාදෙ න ගහෙතබ්බං. අත්තනො මතියමෙව ධාතබ්බං. අත්තනො ගහණමෙව ඔලියං කාතබ්බං. තබ්බට්ඨානෙසු ව ඛෙපො වා ගරුකා වා න කාතබ්බාති.

1. ඉ. නා. අත්තනො ගහණමෙව ඔලියං කාතබ්බාති අබ්බකං.

2. ඕ. චූ. යෙව ඔතරති සමෙති.

අථ පනායං කප්පියනති ගහෙනි කප්පෙති පථෙ අකප්පියනති, සුහෙත ව සුත්තානුලොමෙ ව ඔතාපරතඛිං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ධාතඛිං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ධාතඛිං.

අථායං තස්ස කප්පියභාවසාධකං සුත්තතො ඔහුං කාරණඤ්ච විනිවර්තඤ්ච දසෙය්ති, පථෙ කාරණං න විඤ්ති, කප්පියෙව ධාතඛිං.

අථ පථෙ තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො ඔහුං කාරණඤ්ච විනිවර්තඤ්ච දසෙය්ති, අනෙත අත්තතො ගහණනති කතා දලාං ආදය න ධාතඛිං. සාධුති සම්පට්ඨිතා අකප්පියෙ ඵව ධාතඛිං.

අථ මිත්තමපි කාරණවර්තයා දිසෙති, පටික්ඛිත්තභාවො යෙව සාධු, අකප්පියෙ ධාතඛිං. විනයං හි පතා කප්පියාකප්පියවිචාරණ වාගමම් රුඤ්ඤිං. භාලාං කතතඛිං සොතං පච්ඡිද්ධඛිං ගරුක භාවෙයෙව ධාතඛිං.

අථ පනායං අකප්පියනති ගහෙනි කප්පෙති පථෙ කප්පියනති, සුහෙත ව සුත්තානුලොමෙ ව ඔතාපරතඛිං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ධාතඛිං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ධාතඛිං.

අථායං ඔහුති සුත්තවිනිවර්තකාරණෙහි අකප්පියභාවං දසෙය්ති, පථෙ කාරණං න විඤ්ති. අකප්පියෙ ධාතඛිං.

අථ පථෙ ඔහුති සුත්තවිනිවර්තකාරණෙහි කප්පියභාවං දසෙය්ති අයං කාරණං න විඤ්ති, කප්පියෙ ධාතඛිං.

අථ මිත්තමපි කාරණවර්තයා දිසෙති, අත්තතො ගහණං න විසසජ්ජතඛිං. යථා වායං කප්පියාකප්පියෙ අකප්පියකප්පියෙ ව¹ විනිවර්තයො වුදෙනා, ඵවං අනාපකතිආපකතිවාදෙ ආපකතානාපකති වාදෙ ව ලුප්තකරුකාපකතිවාදෙ ගරුකලුප්තකාපකතිවාදෙ වාපි විනිවර්තයො චෙදිතෙඛිං. නාමමත්තො² යෙව හි ඵස්ථ නානං, යොජ්ජා නෙය නානං නෙති. කසමා න විස්ථාරතං.

ඵවං කප්පියාකප්පියාදිවිනිවර්තෙ උපපන්නෙ යො සුත්තා-සුත්තානුලොම-ආචරියවාද-අත්තතොමතිසු අතිරෙකකාරණං ලහති, තස්ස වාදෙ ධාතඛිං. සබ්බසො පන කාරණං³ විනිවර්තයං අලභනෙනන සුත්තං න ජ්ඣිතඛිං. සුත්තඛමිං යෙව ධාතඛිනති.

ඵවං තඛමිං සික්ඛාපදෙ ම සික්ඛාපදවිභසෙග්ග ව සකලෙ ම විනය විනිවර්තෙ සොසලලං. පස්සනෙනන අයං මතුබ්බො විනයො ජනිතෙඛිං.

ඉමඤ්ච පන මතුබ්බං විනයං ඤ්ඤාපි විනයධරෙන පුග්ගලෙන තිලකබණ්ඩසමනනාගතෙන භවිතඛිං තිණි හි විනයධරස්ස ලකඛණාති ඉච්ඡිතඛිනති. කතමානි තිණි? සුත්තඤ්චස්ස භවාගතං.

1. හි, ඉ. අකප්පියාකප්පියෙ. 2. හි, කාමමත්තං. හා, කාමමත්තං.

3. හි, ඉ. කාරණං.

හොඳි සුප්පවතී¹ සුවිනිව්ඡතං සුතතසො අනුව්‍යඤ්ඤානසොභි² ඉද මෙකං ලක්ඛණං. විනයෙ ඛො පන සීතො හොති අසංභිරෙති³ ඉදං දුතියං. ආවරියපරමපර ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොති සුමනසිකතා සුපධාරිතාති ඉදං තතියං.

තත්ථ ‘සුග්ගා’ නාම සකලං විනයපිටකං; තදස්ස⁴ ස්වාගතං හොති සුට්ඨ ආගතං; ‘සුප්පවතී’ති සුට්ඨ පවත්තං පගුණං වාට්ඨග්ගතං සුවිනිව්ඡතං; ‘සුතතසො අනුව්‍යඤ්ඤානසො’ති පාළිනො ව පරිපුච්ඡානො ව අධිකථානො ව සුවිනිව්ඡතං හොති, කඩ්ඩා ඡෙදං කඛා උග්ගහිතං, ‘විනයෙ ඛො පන සීතො හොති’ති විනයෙ ලජ්ඣාචෙන පතිවසීතො හොති; අලජ්ඣී භි ඛුද්ධස්සනොපි සමානො ලාභගරුකතාය තතති. විසංවාදෙත්වා උද්ධමිං උඛිතයං සජ්ඣ සාසනං දීපෙත්වා සාසනෙ මහනතං උපද්දවං තරෙති. සඤ්ඤා හෙදම්භි සඤ්ඤාප්ථම්භි උපපාදෙති. ලජ්ඣ පන කුසාලව්‍යයනා සිකධා කාමො ජීවිතභෙතූපි තතති. අවිසංවාදෙත්වා ධම්මමෙව විනයමෙව ව දීපෙති. සජ්ඣසාසනං ගරුං කඛා ධූපෙති. තථා භි පුඤ්ඤ මහා ථෙරං තිකඛිතතුං වාචං නිව්ඡාමෙසු:- “අනාගතෙ ලජ්ඣ රක්ඛිස්සති, ලජ්ඣ රක්ඛිස්සති, ලජ්ඣ රක්ඛිස්සති”ති. එවං සො ලජ්ඣ, සො විනයං අවිජ්ජනෙතො අභවාක්කමනෙතො ලජ්ඣාචෙන විනයෙ සීතො හොති සුප්පව්ධිනොති. ‘අසංභිරෙ’ති සංභිරෙ නාම පාළියා හෙට්ඨනො වා උපරිතො⁵ වා පදපටිපාටියා වා අධිකථාය වා පුච්ඡමානො විජ්ඣනාති⁶ විථිඤ්ඤති සනතිධිසු. නා සකෙතාති. යං යං පරෙන වුට්ඨති, නං නං අනුජනාති. සකවාදං ඡෙදිත්වා පරවාදං ගණිතාති. සො⁷ පන පාළියං වා අධිකථාය වා හෙට්ඨපරිසෙත වා පදපටි පාටියා වා පුච්ඡමානො න විජ්ඣනාති⁸ න විථිඤ්ඤති, එකෙකභෙදාමං සණ්ඨාසෙන ගණිතනෙතො විය “එවං මයං වදාම; එවං නො ආවරියා වදනාති”ති විස්සරෙති. යමහි පාළි ව පාළිවිනිව්ඡයො ව සුවර්ණණ භාජනෙ පක්ඛිත්තසිහවසා විය පරිකඛයං පරියාදනං අභව්ජනෙතො තිට්ඨති, අසං වුට්ඨති ‘අසංභිරෙ’ති.

‘ආවරියපරමපර’ ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොති’ති ථෙර පරමපර වංසපරමපර අස්ස සුට්ඨ ගහිතා හොති; ‘සුමනසිකතා’ති සුට්ඨ මනසි කතා; ආවර්ජනමනෙත උජ්ජලිතපදීපො විය හොති. ‘සුපධාරිතා’ති සුට්ඨ උපධාරිතා පුඤ්ඤාපරික්ඛානසුඤ්ඤානො අත්ථනො කාරණකො ව උපධාරිතා; අග්ගනො මති. පතාය ආවරියසුද්ධියා වතතා හොති මයං ආවරියො අසුකාවරියස්ස භනතිකෙ උග්ගණිති. සො අසුකස්සාති. එවං සඤ්ඤා ආවරියපරමපරං ථෙරතරංගතං හරිත්වා⁹

1. ස. 1. සුප්පවතී.

4. සි. මු 4 ම. කඤ්ඤා.

7. සි. මු. අග්ගහිතා.

2. සි. මු 4 ම. අනුව්‍යඤ්ඤානසො.

5. සි. මු. උපරි.

8. සි. I 4 මු. සො වා.

3. ස. 1. 4 ම. අසංභිරෙති.

6. සි. මු 4 සි. I. විභිඤ්ඤති.

9. සි. මු. පරමපරය.

10. සි. මු 4 I. ආගරිතා.

යාව උපාදිෂෙත්ථෙත් සමාසමුදායං සනතිනෙ උග්ගණ්ඨිති පාපෙතා
 ධූපෙති. තතොපි ආහරිතා උපාදිෂෙත්ථෙත් සමාසමුදායං
 සනතිනෙ උග්ගණ්ඨි. දුෂකෂෙත්ථෙත් අත්තනො උපඤ්ඤායං උපා
 දිෂෙත්ථෙත්, ගෝණකෂෙත්ථෙත් අත්තනො උපඤ්ඤායං දුෂකෂෙත්
 ථෙත්, සිංහවෂෙත්ථෙත් අත්තනො උපඤ්ඤායං ගෝණකෂෙත්ථෙත්,
 මොහවෂෙත්ථෙත් අත්තනො උපඤ්ඤායං සිංහවෂෙත්
 ථෙත්, මණ්ඩවෂෙත්ථෙත් වාති එවං සඤ්ඤා ආවරිතපරිමාරං. ථෙත්
 තරඛං. ආහරිතා අත්තනො ආවරිතං පාපෙතා ධූපෙති එවං.
 උග්ගණ්ඨිතා භි ආවරිතපරිමාරස්ස සනතිතා භොති. එවං අසකකානොත්තන
 පන අවසං. ථෙත් තසො පරිවට්ඨා උග්ගණ්ඨිතා. සඤ්ඤාපච්ඡෙත්ත
 භි නගෙන යථා ආවරිතො ආවරිතාවරිතො ච පාදිඤ්ඤා පරිපුඤ්ඤා
 වදන්ති, තථා ඤාතුං වට්ඨති.

ඉමෙති ච පන තිඨි උනඛණ්ඨි සමනනාගතෙන විතර්කකරෙන
 වජ්ජුච්ඡිච්ඡෙත්ථං. සනතිපතිනෙ සමෙක ඔතිණ්ණෙ වජ්ජුගමි. ඤාද
 කෙන ච වුද්ධකෙන ච වුත්තෙන වත්තකෙඤ්ඤා සකසා අවිනිවේනිතාව
 ඡ සංනාති ඔලොකෙනඤ්ඤා. කතමාති ඡ? වජ්ජු ඔලොකෙනඤ්ඤා,
 මාතිකා ඔලොකෙනඤ්ඤා, පදභාජනීයං ඔලොකෙනඤ්ඤා, තික
 පරිච්ඡේදෙ ඔලොකෙනඤ්ඤා, අනන්තපතති ඔලොකෙනඤ්ඤා, අනා
 පතති ඔලොකෙනඤ්ඤා.

වජ්ජු ඔලොකෙනෙනාපි සි “නිණ්ණො වා පණ්ණො වා පටිච්ඡා
 දෙතා ආගන්තඤ්ඤා, නන්ධෙව නගෙනන ආගන්තඤ්ඤා, යො ආගප්ච්ඡෙත්ත
 ආපතති දුක්ඛවසං”නිඤ්ඤා එවං එකවට්ඨං ආපතති. පසංගි. යො තං
 සුත්තං ආනෙතා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

මාතිකං ඔලොකෙනෙනාපි “සමපජානමුසාවාදෙ පාවිත්තිය”නතිඤ්ඤා
 ආදිනා නගෙන පඤ්ඤානං ආපතති. අඤ්ඤාතරං ආපතති. පසංගි,
 යො තං සුත්තං ආනෙතා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

පදභාජනීයං ඔලොකෙනෙනාපි “අකඛඤ්ඤා සරිතෙ මෙට්ඨනං
 ධම්මං. පභිසෙවති, ආපතති පාරිඡිකස්ස. යෙහුයොන ඛඤ්ඤා සරිතෙ
 මෙට්ඨනං. ධම්මං. පභිසෙවති, ආපතති ඵුල්ලවට්ඨෙස්සා”නි ආදිනා
 නගෙන සග්ගනං ආපතති. අඤ්ඤාතරං ආපතති. පසංගි,
 යො පදභාජනීයෙනා සුත්තං ආනෙතා තං අධිකරණං වූප
 සමෙස්සති.

තිකපරිච්ඡේදං ඔලොකෙනෙනාපි තිකසඤ්ඤාදිගෙසං වා තික
 පාවිත්තියං වා තිකදුක්ඛං වා අඤ්ඤාතරං වා ආපතති. තික
 පරිච්ඡේදෙ පසංගි, යො තෙනා සුත්තං ආනෙතා තං අධිකරණං
 වූපසමෙස්සති.

අනන්තපතති. ඔලොකෙනෙතොපි “පටිලාභං උක්ඛිපති, ආපතති දුක්ඛාපයං”²ති ඵං යා සික්ඛාපදනතරෙසු අනන්තපතති හොති, තං පසාති. සො තං සුතං ආනෙතො තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අනාපතති. ඔලොකෙනෙතොපි “අනාපතති භික්ඛු අසාදියන්තස්ස, අපේයවිත්තස්ස, න මරණාපිපායස්ස, අනුලපනාපිපායස්ස, න මොචනාපිපායස්ස, අසංඝ්ථෙව, අසතියා, අජානන්තස්ස”³ති ඵං තඤ්ඤං තඤ්ඤං සික්ඛාපදෙ නිද්දව්ඨං අනාපතති. පසාති, සො තං සුතං ආනෙතො තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

සො භි භික්ඛු වතුඛිවිතසකොවිදෙ නිලකඛණසම්පන්නො ඉමානි ඡ ඤානානි ඔලොකෙනො අධිකරණං වූපසමෙස්සති, තස්ස විනිව්ජ්ඣො අපථවිවන්තියො, වුද්ධො න සං නිසිදිතො විනිව්ජ්ඣ සදිසො හොති.

තඤ්ඤො ඵං විනිව්ජ්ඣසලං භික්ඛුං කොචි කතසික්ඛාපද විතික්ඛමො භික්ඛු උපසංඝමිතො අත්තනො කුකුඤ්චං පුච්ඡෙත්ථ; තෙන සාධුක්ඛං සලලකෙතො සචෙ අනාපතති හොති, අනාපතති විත්තඛං. සචෙ පන ආපතති හොති, ආපතති විත්තඛං. සා දෙසනාගාමිනි චෙ, දෙසනාගාමිනි විත්තඛං. වුට්ඨානගාමිනි චෙ, වුට්ඨානගාමිනි විත්තඛං.

අථස්ස පාරජිකව්ජායා දිස්සති, පාරජිකාපතති න නාච විත්තඛං. කතො? මෙට්ඨනධම්මවිතික්ඛමො ච උත්තරිවක්ඛස්සධම්මවි තික්ඛමො ච ඔලාරිකො, අදින්නාදුනවක්ඛස්සවිග්ගතවිතික්ඛමා පන සුඛිමා විත්තලක්ඛා. තෙ සුඛිමෙනෙව ආපජ්ජති, සුඛිමෙන රක්ඛති. තස්මා විග්ගසෙන තංවජ්ජිකං කුකුඤ්චං පුච්ඡමානො ආපතති අවතො සමස්ස ආවරිසො ධරති, තෙනො තෙන සො භික්ඛු “අමොකං ආවරිසං පුච්ඡා”ති පෙසෙතඛෙබ්බං. සචෙ සො පන ආගතො “තුමොකං ආවරිසො සුතනො නගතො ඔලොකෙනො සතෙ කිච්ඡොති මං ආහා”ති වදති, තෙනො තෙන සො “සාධු සුච්ඡං සං ආවරිසො භණ්ති තං කණෙති”⁴ති විත්තඛෙබ්බං.

අථ පතස්ස ආවරිසො නජී, සද්ධිං උග්ගතිතජෙරෙරෙ පන අඤ්ඤා, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතඛෙබ්බං “අමොගි සද්ධිං උග්ගතිතජෙරෙරෙ ගණ පාමොකෙබ්බං තං ගතො පුච්ඡා”ති. තෙනොපි සතෙකිච්ඡොති විනිව්ජ්ඣ “සාධු සුච්ඡං තස්සෙව වචනං කණෙති”⁵ති විත්තඛෙබ්බං.

අථ¹ සද්ධිං උග්ගතිතජෙරෙරෙරෙ නජී, අනෙතොසිකො පඤ්ඤානො අඤ්ඤා, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතඛෙබ්බං “අසුකදගරං ගතො පුච්ඡා”ති. තෙනොපි සතෙකිච්ඡොති විනිව්ජ්ඣ “සාධු සුච්ඡං තස්සෙව වචනං කණෙති”²ති විත්තඛෙබ්බං. අථ දගරස්සාපි පාරජිකව්ජායාච උපට්ඨාති,

තෙතාපි “පාරජිකොසි”ති න වග්ගකොසි, දුලලකොසි ඉති ඉති ඉති, කතො දුලලකතර පබ්බතො ව උපසංඝාද ව. එවං පන වග්ගකොසි. “විවික්කං ඔකාසං සමමජ්ඣිකා දිවාපිතාරං නිසිද්ධිකා සිලාති සොබෙකා වහරිංසාකාරං තාව මනසිකරෙහි”ති. සපි තස්ස අරොහං සිලං කමමධිකානං සපියති, සබ්බාරං පාකවා හුතා උපධිගතති, උප චාරස්සණාපාතනං විශ විතතං එකග්ගං ගොති, දිවසං අතික්ක මනතමපි න ජානාති. සො දිවසාතික්කම උපධිකානං ආගතො එවං වග්ගකොසි “කිද්දසං තෙ විතතප්පවතති”ති. ආරෙවිකාය විතතප්ප වතතිකා වග්ගකොසි :- “පබ්බතො නාම විතතවිප්පඤ්ඤාය¹ අපමනෙතො සමණධම්මං කරෙහි”ති. යස්ස පන සිලං හිතනං ගොති, තස්ස කමමධිකානං න සපියති, පතොද්භිතුනතං විශ විතතං විකම්පති විපාපි ඤාරග්ගිනා ඛයන්ති, තතතපාසාණෙ නිසිකොතො විශ තබ්බිණං ගෙව චුට්ඨාති, සො ආගතො “කා තෙ විතතප්පවතති”ති² පුච්ඡතොසි. ආරෙවිකාය ව විතතප්පවතතිකා “නඤ්ඤාපෙත රහො නාම පාප කමමං පඤ්ඤානො”සබ්බපස්මං හි පාපං කරෙතොතො අතතනා ජනාති, අපස්ස ආරකඛදෙවතා පරමිතතවිදු සමණප්‍රාග්ධණා අසෙසද ව දෙවා³ ජානන්ති කිං ගෙවදානි තව සොඤ්ඤා පරිගෙසාගිති වග්ගකොසි.

වග්ගකොසිකොසි විතතප්පවතති ව උපධිකාදිකාව නි වසි තා.

ඉදානි සිත්තාපදවිග්ගකොසි අත්ථං වණ්ණසිත්තාම. යං චුත්තං සො සත්ථාති සො ආදිකොසි ආදි, එත්ථ සො සත්ථාති විහරිතකොසි පදං; සො ආදිකොසි ආදිති තස්ස විහරිතපදාති; එත්ථ ව සත්ථා සත්ථාති නිපාතමතනං; සොති අත්ථපදං; තස්සදි අනිගමෙන පුග්ගලං දිපෙති, තස්ස තස්ස අත්ථං දුග්ගෙතො අනිගමෙන පුග්ගලදීපකං යොසද්දමෙව ආත. තස්මා එත්ථ එවමෙත්ථා වෙදිතොසි :- සො සත්ථාති යො කොවිති චුත්තං ගොති; සත්ථා පන යො යො යො කොවි නාමෙ යො⁴ අවස්සං ලිඛිත-සුත්ත-ජාති-නාම-ගොතන-සිල-විහාර-ගොචර වගෙසු එතෙනාකාරෙන පඤ්ඤායති, තස්මා තං තථා සද්දෙවං තං පභෙදං⁵ පකාසෙතොතො යාදිගොති ආදිමාත.

තත්ථ ආදිකොසි ලිඛිතවගෙන යාදිකො වා නාදිකො වා ගොඤ්ඤා දිකො වා රස්සො වා කාලො වා ඔදුතො වා මඬුරවර්ථි වා නිසො වා ජුලො වාති අත්ථො. සථා සුත්තොති යොගවගෙන යෙන වා තෙන වා සුත්තො ගොඤ්ඤා; නවකමමසුත්තො වා උපද්දසුත්තො වා වාග්‍යුර සුත්තො වාති අත්ථො. සථා ජමෙමාති ජාතිවගෙන යංජමෙමා වා තං ජමෙමා වා ගොඤ්ඤා; ඛතතිගො වා ප්‍රාග්ධණො වා වෙග්ගො

1. සො, විප්පඤ්ඤා. 2. හි 1 & ගො, දෙවතා.
3. හි, 1 & පවිතතිති. 4. හි, ඉ. ගොතොවි තං. 5. ගො, 5 ගො, ගො, ගොවි
5. හි, ඉ. තං මං ගොදං. [නාමගො,

වා සුද්ද¹ වානි අපේ. සමානාමොති නාමවසෙන සමානාමො වා
 තරානාමො වා හොතු; බුද්ධිරක්ඛිතො වා ධම්මරක්ඛිතො වා සංඝ
 රක්ඛිතො වානි අපේ. සමානොපනනානි ගොක්ඛවසෙන සමා
 ගොත්තො වා තරාගොත්තො වා ගෙන වා තෙන වා ගොත්තෙන
 හොතු, කම්මායෙනො වා වාසිවේදා² වා නොසිගො වානි අපේ.
 සමාසිලොති සිලෙසු සමාසිලො වා තරාසිලො වා හොතු; නව
 කම්මසිලො වා උද්දසසිලො වා වාසධුරසිලො වානි අපේ. සමා
 විහාරිති විහාරෙසුපි සමාචාරි වා තරාචාරි වා හොතු; නවකම්ම
 විහාරි වා උද්දසවිහාරි වා වාසධුරවිහාරි වානි අපේ. සමා
 ගොමිගණි ගොමරෙසුපි සමාගොමගෙ වා තරාගොමගෙ වා හොතු;
 නවකම්මගොමගෙ වා උද්දසගොමගෙ වා වාසධුරගොමගෙ වානි
 අපේ. පමණ මානි ආදිසු වසොවුසිද්ධිසු ගො වා ගො වා හොතු;
 පරිපුණ්ණදසවස්සනාය පෙරෙ වා උපනපඤ්චස්සනාය නිවො මා
 අතිරෙකපඤ්චස්සනාය මස්සිමො මානි අපේ. අප්ප චො සබ්බොව
 ඉමසිං අපේ. එහෙයු වුවමනි ගො පනාති.

භික්ෂුනිද්දසෙ භික්ඛනිති³-භික්ඛකො; ලභනො වා අල
 හනො වා අරියාය යාවනාය යාවනිති අපේ. බුද්ධාදිති අජ්ඣුප
 ගතං භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතතො භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතො
 නාම. ගො භි කොව අපපං වා මහනං වා හොගකඛාමං පහාය
 අභාරසමා අනගාරියං පබ්බජිතො සො කසිගොරකොදිති ජිවික⁴
 කප්පනං හිත්වා ලිඛගසමපට්ඨනෙනෙව භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතොති
 භික්ඛු; පරපට්ඨිද්ධිජිවිකතො වා විහාරමස්සෙකා කාපහගතං හුද්ද
 මානොපි භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු. පිණ්ඩාලොපගොජනං
 නිස්සාය පබ්බජ්ජාය උස්සාහස්සනාය වා භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතොති
 භික්ඛු. අග්ගඵස්සවණ්ණහෙදෙන භික්ඛං පටං ධාරෙතීති⁵ භික්ඛාසම
 ඛගෙ; තත්ථ සත්ථකච්ඡදෙනා අග්ගහෙදෙ වෙදිතබ්බො. සහස්සග්ග
 නාසොපි හි පථො සත්ථකෙනා බණ්ඩාබණ්ඩිකං ජිවෙනා භික්ඛාග්ගො
 හොති. පුරිමග්ගෙනා උපසිඬ්ඛි න අග්ගති. සුත්තංසිබ්බෙනාන
 ඵස්සහෙදෙ වෙදිතබ්බො. සුඛ⁶සමථස්සොපි හි පථො සුත්තෙති සං
 සිබ්බිතො භික්ඛාඵස්සො හොති. බරසමථස්සො. පාපුණොති. සුචි
 මලාදිති වණ්ණහෙදෙ වෙදිතබ්බො. සුපරිපුද්ධොපි හි පථො සුචි
 කම්මෙනා පට්ඨාය සුචිමලෙන සත්ථසෙදමලජලලීකාති අවසානෙ
 රජනකප්පකරණෙති ව භික්ඛවණ්ණො හොති. පකතිවණ්ණං විජ
 ගති. එවං තිහාකාරෙති භික්ඛපට්ඨාරණෙනා භික්ඛාසමඛගෙති
 භික්ඛු. හිතීවත්ථිසභාගානං වා කාසාවානං ධාරණමනෙනෙව භික්ඛ
 සමඛරොති භික්ඛු.

1. ගො, සුද්ද.	4. ගො & භි. ජිවික
2. භි. බු. I & ගො මාග්ගපො.	5. භි. අනිසුබ්බ
3. සි. බු. භික්ඛනිති.	6. භි. බු. I. ගො, භික්ඛං, පට්.

සමඤ්ඤායාති පඤ්ඤානතියා; වොහාරෙනාති අපේධා, සමඤ්ඤාය ඵලි ඵකපෙට්වා භික්ඛුති පඤ්ඤායති, නථා භි නිමනනණාදිමති භික්ඛුසු ගණියමානෙසු සාමාණ්ණෙරපි ගහෙතො සතං භික්ඛු සහස්සං භික්ඛුති වදන්ති.

සමඤ්ඤායාති අත්තනො පටිජානනෙන වා; පටිඤ්ඤායපි භි ඵකපෙට්වා භික්ඛුති පඤ්ඤායති, තස්ස “කො ඵඨාති? අහං ආවුසො භික්ඛු”ති ඵවමාදිසු සමිඤ්ඤා දට්ඨකො, අහං පන ආනිඤ්ඤාපෙරෙන චුත්තත්තා ධම්මිකා පටිඤ්ඤා, රත්තිභාගෙ පන දුස්සිලාපි පටිපථං ආගච්ඡන්තා ‘කො ඵඨා’ති චුත්තෙ අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය අතු නඨාය’ ‘මහං භික්ඛු’ති වදන්ති.

එහි භික්ඛුති භික්ඛු¹ නාම හගවනො ‘එහි භික්ඛු’ති වචනමත්තෙන භික්ඛුභාවං. එහිභික්ඛුපසම්පදං පනතා; හගවා භි එහිභික්ඛුභාවාස උපනිස්සංසමපනතං පුගලං දිස්වා රත්තපංසුකුලනතරතො සුවණ්ණ වණ්ණං දක්ඛණ්ණඨං නිහරිතො බ්‍රහ්මඤ්ඤාසං නිව්ඤ්ජනෙතො “එහි භික්ඛු, වර බ්‍රහ්මවරිඨං සමමා දුක්ඛස්ස අනතකිරියායා”ති වදති, තස්ස සකෙව හගවනො වචනෙන ගිහිලිඛතං අනතරධායති, පඤ්ඤාසං උපසම්පදා ව රුහති, හණ්ඩු කාසාවටසනො හොති, එකං නිවාසෙතො එකං පාරුපිතො එකං අංසෙ ඨපෙතො වාමංසකුපෙ ආසන්න² නිද්‍රපපලවණ්ණමත්තිකාපනෙතො-

“තිව්වරඤ්ඤා පනතො ව-වාසි සුචි ච ඛණිනං,
පරිස්සාවනෙන අපේධිනෙ-සුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො”ති

ඵවං චුත්තෙහි අට්ඨති පරික්ඛාරෙහි සර්වෙ පටිමුක්කෙහි යෙව වස්ස සතිකපේරෙ³ විශ් ඉරියාපථසම්පනතො මුද්ධාවරියකො මුද්ධපඤ්ඤා සකො සමමාසමුද්ධං වන්දමානො යෙව තිට්ඨති.

හගවා භි පටිච්ඤාධිකං එකස්මිං කාලෙ එහිභික්ඛුඋපසම්පදාය ඵලි උපසම්පාදෙසි, ඵවං උපසම්පනතානි ව සහස්සස්සපරි එක චත්තාසිසුත්තනනි නිඤ් භික්ඛුසතානි අතෙසු, සෙය්‍යපිදං:- පඤ්ඤා පඤ්ඤාමභිනිසා රේරං, සන්තො කුලපුත්තො, තස්ස පරිවාර වතුපණ්ණාස සහායකා, තිංස හද්දමභිනිසා, සහස්සං පුරාණ්ණපිලා, සද්ධිං ද්විති අග්ගසාවනෙහි අසම්පනෙය්‍යසතා පරික්ඛාජකා, එකො අභිභුට්ඨාලකො රෙහි, චුත්තඤ්ඤාතං අට්ඨකථායං:-

“නිඤ් සතං සහස්සඤ්ඤා-චත්තාසිසං පුතාපරෙ⁴,
එකො ව රේරෙ සප්පඤ්ඤා-සකො තෙ එහි භික්ඛුතො”ති.

1. ස. 3. චුත්තා	4. ස. 3. ආලග්ග.
2. හි. මු. අතුත්තායං-ම. අතුත්තාය.	5. හි. මු. 2. ම. වස්සසතිකපේරෙ.
3. හි. මු. එහිභික්ඛුති-එහිභික්ඛු.	6. හි. මු. 2. ස. 3. පුතාපරො.

න තෙවලකට එනේ,¹ අසෙයුරි බහු ගතිය. සෙයාර්දො? තිසන පරිවාර නෙලො, බ්‍රාහ්මණෝ, ගහණපරිවාරේ මහාසංඝිනෝ, දහගහණා කපිලවස්ථුවාසිනෝ කුලපුත්තා, සොලගහණා පාරා සංඝිනුවාහණියා එවමාදයෝ. තෙ පන විනසවිවසෙ පාලියෝ. න නිද්දව්වත්තා න වුත්තා. ඉමෙ තස් නිද්දව්වත්තා වුත්තාහි.

“ගහනවිග ගහණානි-තීණි ගෙව ගතානි ව,
එතෙ හි ගසෙබ්බ ගබ්බානා-ගසෙබ්බ තෙ එහිතිකුඤ්ඤා”හි.

තීහි සරණමුත්තෙහි උපසම්පන්නාහි “වුඬා, සරණ, ගව්සා ඕ”හි ආදිනා නසෙන තිත්තිගත්තු. වාචං හිඤ්ඤා වුත්තෙහි තීහි සරණමුත්තෙහි උපසම්පන්නා.

අයං හි උපසම්පද නාම අට්ඨවිධා :- එහි හික්ඛුඋපසම්පද, සරණ ගමනඋපසම්පද, ඔවාදපටිග්ගහණඋපසම්පද; පඤ්ඤව්‍යාකරණඋපසම්පද, ගරුඛම්මපටිග්ගහණඋපසම්පද, දුතෙන උපසම්පද, අට්ඨ වාචිකා උපසම්පද, ඤාතීවතුස්කම්මඋපසම්පදහි.

තස් එහිතිකුඤ්ඤා උපසම්පද සරණගමනඋපසම්පද ව වුත්තා එව. ‘ඔවාදපටිග්ගහණඋපසම්පද’ නාම “තඤ්ඤානිත තෙ කඤ්ඤා එව. සිත්ති තඤ්ඤා: හිඤ්ඤා මෙ හිඤ්ඤාතපං. පච්චිපට්ඨිතං. ගව්සානි මෙමෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසු වාහි, එවං හි තෙ කඤ්ඤා සිත්තිතඤ්ඤා. තඤ්ඤානිත තෙ කඤ්ඤා එව. සිත්තිතඤ්ඤා: යං කිඤ්ඤා ධම්මං. සොඤ්ඤාම කුසල්පසං ඝිතං, ගබ්බං තං. අට්ඨකඤ්ඤා මනසිකඤ්ඤා ගබ්බං වෙනතා ගමනානා සරිතා ඕහිතිතොත්තා ධම්මං සොඤ්ඤාමිති. එවං හි තෙ කඤ්ඤා සිත්ති තඤ්ඤා. තඤ්ඤානිත තෙ කඤ්ඤා එවං සිත්තිතඤ්ඤා: සාත සහගතා ව මෙ කාශගතා සති න විජ්ඣිතාහි. එවං හි තෙ කඤ්ඤා සිත්තිතඤ්ඤා”නති. ඉමිනා ඔවාදපටිග්ගහණෙන මහාසංඝසංඝට්ඨරණ අනුඤ්ඤාතඋපසම්පද.

‘පඤ්ඤව්‍යාකරණඋපසම්පද’ නාම සොපාකඤ්ඤා අනුඤ්ඤාත උපසම්පද. ගහවා කීර පුබ්බාදාමෙ අනුවච්ඡමනතං සොපාකං සාම ඡේරං. “උච්චිමානකසඤ්ඤාති වා සොපාක රූපසඤ්ඤාති වා ඉමෙ ධම්මා නානවිධා” නානාව්‍යඤ්ඤා, උදුහු එකස්ථා ව්‍යඤ්ඤාමෙව නාන”නති. දහ අපුහනිකිතෙ පඤ්ඤා පුවත්. සො තෙ ව්‍යාකාසි ගහවා තඤ්ඤා සාමුකාරං දන්තා “කතිවෙසොසි නිං සොපාකා”හි පුවත් “ගහනවෙසොසං ගහවා”හි. “සොපාක නිං මම සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤානෙ ගඤ්ඤා ගංගඤ්ඤානා පඤ්ඤා ව්‍යාකාසි”හි ආරද්ධවිගතො උපසම්පද. අනුජාති.” අයං පඤ්ඤව්‍යාකරණඋපසම්පද.

‘ගරුඛම්මපටිග්ගහණඋපසම්පද’ නාම මහාපජාපනිගා අට්ඨ ගරුඛම්ම² පටිග්ගහණ අනුඤ්ඤාතඋපසම්පද.

1. හි. මු. & ම. එතෙඑව. 2. ගතා. අනුජාතානි. a. කඤ්ඤාපසංග්‍රහණ.
3. හි. මු. නානභානා. 4. මු. & ම. ගරුඛම්මසං. b. සංග්‍රහණ.

‘දුතෙන උපසම්පද’ නාම අබ්බිකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාන උපසම්පද.

‘අව්ඨවාචිකා උපසම්පද’ නාම භික්ෂුනියා භික්ෂුනීගණිකායා ඤාතති චතුසේන භික්ෂුගණිකායා ඤාතති චතුසේනාති ඉමෙහි මිති කමෙවහි උපසම්පද.

‘ඤාතතිචතුසේනමම උපසම්පද’ නාම භික්ෂුනං එතරහි උපසම්පද.

ඉමාපු අබ්බිසු උපසම්පදපු යා අයං “අනුරානාමි භික්ෂවෙ ඉමෙහි භිති සරණගමනෙහි පබ්බරු. උපසම්පද” නතියා එවං අනුඤ්ඤානා,¹ ඉමාය උපසම්පදාය උපසම්පදනොති වුත්තං හොති.

ගණ්ඨාති අපාපසකා; කල්‍යාණපුරුරුනාදයො හි යාව අරහා, තාව හද්දෙන සිලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤ්ඤා දක්ෂණෙන ව සමනනාගතතතා හද්‍යා භික්ෂුති සබ්බං ගවුත්තති. ආරෝති තෙහි යෙව සිලසාරුදිති සමනනාගතතතා නිලසමනනාගමෙන නිලො පථො විග සාරෙ භික්ෂුති වෙදිතසබ්බො. විගතකිලෙසෙථගභාවතො වා බිණ්ණසථොව සාරෙති වෙදිතසබ්බො. සෙසබ්බාති පුරුරුනකල්‍යාණ සෙන සද්ධිං සත්ත අරියා-නිසෙසා සිත්ඛා සිත්ඛනනිති=සෙබ්බා. තෙසු යො සොච්ඡෙසබ්බො භික්ෂුති වෙදිතසබ්බො. න සිත්ඛනිති=අසෙබ්බො, සෙබ්බමෙව අතික්කමම අගගථලෙ සිතො තතො උගාරිං සිත්ඛි කබ්බොභාවතො බිණ්ණසථො අසෙසබ්බාති වුවවති. සම්මග්ගසම්මසබ්බා නාති සබ්බනතිමෙන පරියායෙන පඤ්චග්ගකරණීයෙ කමෙව යාවතිකා භික්ෂු කමමපපතතා, තෙසං ආගතතතා ජඤරුහානං ජඤ්ඤා ආගතතතා සමමුඛිභූතානඤ්ඤි අපටිසෙකායනතො එකසමිං කමෙව සමග්ගභාවං උපගතෙන සෙබ්බන²; ඤාතතිචතුසේනානාති නිති අනු සාවණ්ණාති එකාය ව ඤාතතියා කතතසබ්බන; කසම්මිනාති ධම්මෙන න විතසකමෙන; අඤ්ඤානාති වජ්ඣ-ඤාතති-අනුසාවණ්-සිමා-පරිස සම්පතතිසම්පනනතතා අකොපෙනබ්බතං අපටිසෙකායනබ්බතං උප ගතෙන; ඤාතාර්ථසෙබ්බාති කාරණාරහෙන සත්ථසාසනාරහෙන; උප සම්මසෙකානා නාම උපරිභාවං සමාපනෙනා; පතොති අසො. භික්ෂු භාවො හි උපරිභාවො, තමෙය් සථාවුතෙතන කමෙවෙන සමාපනතතතා උපසම්මසෙකානාති වුවවති.

එතේ ව ඤාතතිචතුසේනමම. එකමෙව ආගතං. ඉමසමිං පන යානෙ යායා වග්ගාරි සබ්බකමොති නිහරිතො විස්ථාරෙනා කපෙතබ්බානිති සබ්බඅව්ඨකථාපු³ වුත්තං. තානි ව අපලොකනකමං ඤාතතිකමං. ඤාතතිදුර්ගතකමං. ඤාතතිචතුසේනමමනති පටිපාටියා යපෙතො විස්ථා රෙන ඛනිකතො සතිචාරවසානෙ කමෙවිහබ්බතො ව පාළිං ආග රිතො කට්ඨනාති. තානි මයං පරිවාරවග්ගෙන කමෙවිහබ්බත යෙව විණ්ණසියාම. එවං හි සති පඨමපාඨපට්ඨකවණ්ණනා ව න භාරියා

2. මහාවග්ග-මහාකම්මක.

1. හි. මු. අනුඤ්ඤාතාය. 2. සො ඊ ම. සෙබ්බනාතිඋභා. 3. සො සබ්බං අව්ඨකථාපු.

හවිසාන, ස්වාධීනතාව පාලනය වර්ණනා ප්‍රවේශයන්හි හවිසාන. නානි ව ධානානි අනුකූලයින් හවිසාන. තසම අනුපදවර්ණන මෙව කෙරෙම.

නමුත් “නෙපු හිකවන”හි ආදිනා නයෙන වුතොපු හිකවු; සම යං හිකවුහි යො අයං හිකවු; සමනෙතන සෙබ්බන-පෙ-උප සමනෙතනානි අධිපු උපසම්පදාපු සැතැව්වුසෙත්තෙව කෙමෙන උපසම්පතනා; අසං ඉමසම් අසෙව් අධිසෙතනො හිකවුහි අයං ඉමසම් “මෙපුනං ධම්මං පඨිසෙවනා පාරජ්ඣො හොති”හි අසෙව් හිකවුහි අධිපෙතනො; ඉතරෙ පන “හිකවන”හි ආදයො අනුධාර වසෙන වුතනා. නෙපු ව හිකවනොනි ආදයො නිරුත්තවසෙන වුතනා, ‘සමසූඤ්ඤා හිකවු පටිසූඤ්ඤා හිකවු’හි ඉමෙ වෙ අභිලාපවසෙන වුතනා. “එහි හිකවු”හි මුලධාන උපසම්පතන පටිලභිඋපසම්පදවසෙන වුතනා. සරණගමනහිකවු අනුප්පනනාය කමමවාමාය උපසම්පද වසෙන වුතනා, “හෙදො”හි ආදයො ගුණවසෙන වුතනානි වෙදිකබ්බා.

ඉදහි හිකවුනනහි ඉමං පදං විසෙසත්තාභාවනො අවිහරිතාව යං සිකවිසෙව සාර්වඤ්ඤි සමාපනනානා හිකවුනං සිකවිසාර්වසමා පනනා හොති, තං දසෙසනනා සිකවිසාරි ආදිමාස. තස්ස සිකවි තබ්බාති=සිකවි; නිසෙසාති ගණනපරිච්ඡේදො; අධිසිලසිකවිසාරි අධිසං උත්තමං සිලනනි=අධිසිලං, අධිසිලඤ්ඤා තං සිකවිතබ්බානො සිකවි මාති=අධිසිලසිකවි; එස නයො අධිවිතනඅධිපසූඤ්ඤාසිකවිසාරි.

කතමං පනෙත් සිලං? කතමං අධිසිලං? කතමං විතනං? කතමං අධිවිතනං? කතමා පසූඤ්ඤා? කතමා අධිපසූඤ්ඤා. වුච්චතෙ :-පඤ්ඤාධිත දසකිංසිලං නාව සිලමෙව. තං හි මුලධාන උපසම්පතන අනුප්පනෙති ලොකෙ පවත්නාති. උපසම්පතන මුලධාන සමී. සිලෙ මුලධානි සාවකානි මහාපනං සමාදපෙතති. අනුප්පනන මුලධාන පෙව්වකමුඛා ව කමමවාදිනො ධම්මිකා සමණවුහගණා වනනවනහි ව මහාගුණනො මහාමොඛිසත්තා ව සමාදපෙතති. සාමමපි පණ්ණාසකා සමණවුහගණා සමාදිගතති. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපුරෙතො දෙවෙසු ව මනුසොසු ව සමපතති. අනුභොතති.

පාඨමොක්ඛ සංවරසිලං පන අධිසිලනනි වුච්චති තං හි පුරිසො විස පජෙත්තානං සිනෙරු විස පබ්බානානං සබ්බලොකීයසිලානං අධිකසෙවෙව උත්තමඤ්ඤි මුලධානාදෙ එව ව පවත්නාති, න විනා මුලධානාද. න හි තං පසූඤ්ඤානනි උධාරිතො අපසූඤ්ඤා සෙතනො ඵෙපභුං සෙකකාති. මුලධාන එව පන සබ්බසො කායච්චාරිකාමාර සොනං ඡිද්ධිතො තස්ස තස්ස විතිකමසො අනුච්ඡිකං තං සිලං. වරං පසූඤ්ඤෙතනහි, පාඨමොක්ඛසංවරයොනි ව මහාඵලසම්පසුත්ත මෙව සිලං අධිසිලං. තං පන ඉධ අනගිපෙතනං. න හි නං සමා පනනා හිකවු මෙපුනං ධම්මං පඨිසෙවනා.

සාමාවමයෙහි පන අට්ඨ කුසලවිතතානි ලොකීයඅට්ඨසමාපත්ති විතතානි ච එකජකිං. කඛා, විතතමෙවානි වෙදිගකිනි. මුඤ්චසාදුත්ථුපාදෙ මසා පටිත්ති සමාදපනං. සමාදුනඤ්ච සිලෙ වුත්තනසෙ තෙව වෙදිගකිං.

විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිවිතතං. පන අට්ඨවිතතනානි වුච්චති. තං හි අට්ඨසිලං. විය සිලානං. සබ්බලොකීයවිතතානං අට්ඨකඤ්ච උත්තමඤ්ච මුඤ්චසාදෙ එව ච කොති, න විතා මුඤ්චසාදු. තණොපි ච මහාඵලවිතතමෙව අට්ඨවිතතං. තං පන ඉධ අනාගිපොතා, න හි තං සමාපනෙතා හිකු වෙදුනං. ධම්මං. පඨිසෙවති.

“අට්ඨ දිනනං අපඨි සිට්ඨ” නති ආදිනසප්පවත්තං. පන කම්මසා කතඤ්ඤාං. පඤ්ඤා. සා හි වුදෙධි උපපනෙතාරි අනුපපනෙතාරි ලොකෙ පවත්තති. උපපනෙතා මුදෙධි තසාං පඤ්ඤාය මුද්ධාරි සාවකාරි මහාජනං. සමාදපෙනති. අනුපපනෙතා මුදෙධි පච්චිකමුද්ධා කම්ම වාදිනො ච ධම්මිකා සමණ්ත්වාගමණා වක්කවත්ති ච මහාඤ්ජනො. මහාබොධිපත්තා ච සමාදපෙනති. සාමම්පි පණ්ඩිතසත්තං සමාදියන්ති. තථා හි අභිකුණේ දසවස්සසහසානි මහාදුතං අදාසි. වෙලාමො මොක්ඛණ්ණේ අඤ්ඤා ච ඔහු පණ්ඩිතමනුස්සා මහාදුතානි අදංසු. තෙ තං කුසලං ධම්මං. පරිපුරෙතා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සමපත්තිං අනුභවිංසු.

තිලකභණ්ඩාකාරපරිච්ඡේදනං. පන විපස්සනාඤ්ඤාං අට්ඨපඤ්ඤානි වුච්චති. සා හි අට්ඨසිලඅට්ඨවිතතානි විය සිලවිතතානං. සබ්බලොකීය පඤ්ඤානං අට්ඨකා මෙව උත්තමා ව. න ච විතා මුඤ්චසාදු ලොකෙ පවත්තති. තණොපි ච මහාඵලපඤ්ඤාව අට්ඨපඤ්ඤා. සා පන ඉධ අනාගිපොතා. න හි තං සමාපනෙතා හිකු වෙදුනං. ධම්මං. පඨිසෙවති.

ආත්මානි තාපු භීපු සික්ඛාපු; ශාසං අභිසිලසික්ඛානි සා අසං, පාතිමොක්ඛ සිලසම්මානා අට්ඨසිලසික්ඛා; ඕභං. ආජීවං. නාමානි එතං. සබ්බම්පි ගතවතා විතසෙ ධර්මං. සික්ඛාපදං, සසො එසු නානා දෙසජාතිගොහතාදිගෙදං. භික්ඛා හිකු සහ ජීවන්ති එකජ්විකා සහාගවුත්තිනො කොනති, තසො ආජීවන්ති වුච්චති; ආසම්. සික්ඛ භීති කිඤ්චාරි තං. සික්ඛාපදං. විතතසා අට්ඨකරණං. කඛා සථා සික්ඛා පදං. හු බො සික්ඛාමි න සික්ඛාමිති විතතන ඔලොකෙතොතා සික්ඛති, න කෙවලඤ්චාරියමෙව තසම්. ආජීවසම්මානෙ සික්ඛාපදෙ සෙව සික්ඛති, සික්ඛාසපි සික්ඛති, එතං. ආජීවං. නාමානි ඉමසා පන අනාගතාරසා පදසා වසෙන තසම්. සික්ඛතිති වුත්තං. කිඤ්චාරි තං. එවං. වුත්තං, අථ බො එවමෙසු අසෙයා දට්ඨබ්බො:- තසා ච සික්ඛාස සික්ඛං. පරිපුරෙතොතා සික්ඛති, තසම්ඤ්ච සික්ඛාපදෙ අවි තික්ඛාමනොතා සික්ඛතිති. තෙන වුච්චති ආජීවසමාපනෙතානි ඉදම්පි

අනන්තරාශ්‍රයා සාද්විපදයෙහි වසෙන වුහන, යනාදිය පන සොසිකම්මි සමාපනෙතා, තසමා සිකම්මාසමාපනෙතානි අපිනෙතො චෙදිතෙසිං. එවං සි සති සිකම්මාසාද්විසමාපනෙතානි එතස්ස පදස්ස පදනාපත්තිය පරිපුරණං හෙති.¹

සිකම්මං අපවිතකම්මාය දුබ්බලාං අනාවිකම්මාය සිකම්මාදි අපවිතකම්මි විකා දුබ්බලාභිඤ්ඤා අපාකාසෙත්වා, යනාදි දුබ්බලාං ආවිකානෙති සිකම්මා අපවිතකම්මානාම හෙති, සිකම්මාය පන පවිතකම්මාය දුබ්බලාං ආවිකානෙති හෙති, තසමා “දුබ්බලාං අනාවිකම්මා”ති ඉමිනා පදෙන න කොපි විසෙසෙත්වා ලබ්බති, යථා පන “විරතාතිරතනං සහසෙය්‍යං කපෙය්‍යං”ති වුතෙන විරතාවචනෙන න කොපි විසෙසෙත්වා ලබ්බති, කෙවලං ලොකවොහාරවසෙන ව්‍යාඤ්ඤාසිලිච්ඡානාය මුඛාරුළුකාය එතං වුතනං. එවිඤ්ඤා වොහාරසුඛතාය ඛ්‍යාඤ්ඤාසිලිච්ඡානාය මුඛාරුළුකාය වුතනාති චෙදිතෙසිං. යනාදි වා භගවා සාද්වං සමසංඤ්ඤාං ධරමං ඤෙසෙති, තසමා “සිකම්මං අපවිතකම්මා”ති ඉමිනා අප්ථං සමපාදෙත්වා “දුබ්බලාං අනාවිකම්මා”ති ඉමිනා ඛ්‍යාඤ්ඤාං සමපාදෙති, පරිවාරකපදවිරහිතං සි එකමෙව අප්ථං පදං වුච්චමානං පරිවාරවිරහිතො ඤජ විය වත්ථාලකාරවිරහිතො විය ච පුරිසො න සොභති. පරිවාරකෙන පන අප්ථානුලොමෙන සත්‍යාය පදෙන සද්ධිං නං සොභති. යනාදි වා සිකම්මාපවිතකම්මානස්ස එකමෙව. දුබ්බලාං විකම්මං අප්ථං හෙති, තසමා නං සත්‍යාය සිකම්මං අපවිතකම්මාය පදස්ස අප්ථං විවරතෙනා දුබ්බලාං අනාවිකම්මානි ආතං තත්ථ සියං යනාදි සමාපනං දුබ්බලාං විකම්මං සිකම්මාපවිතකම්මානං, තසමා “දුබ්බලාං අනාවිකම්මා”ති පඨමං වත්ථා තස්ස අප්ථනිකම නත්ථං. “සිකම්මං අපවිතකම්මා”ති වත්තබ්බතති. තඤ්ඤා න. කසමා? අප්ථානුක්කමාභාවෙනා. “සිකම්මාසාද්විසමාපනෙතා”ති සි වුතනතනං යං සිකම්මං සමාපනෙතා තං අපවිතකම්මානි වුච්චමානො අනුක්කමෙන අප්ථං වුතෙනා හෙති, න අඤ්ඤාතං. තසමා ඉදමෙව පඨමං වුතනති. අපිව අනුපට්ඨාපිතාපි එත්ථ අප්ථං චෙදිතෙසිං. කථං සිකම්මාසාද්විසමාපනෙතානි එත්ථ යං සිකම්මං සමාපනෙතා තං අපවිතකම්මාය සඤ්ඤාසාද්වං සමාපනෙතා තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකම්මානි.

ඉදනි සිකම්මාපවිතකම්මානදුබ්බලාං විකම්මානං විසෙසා විසෙසං සිකම්මාපවිතකම්මානලක්ඛණඤ්ඤා දස්සෙතො අපිති භික්ඛමෙති ආදිමාතං. තත්ථ අපිති භික්ඛමෙති ආදිති චෙ මාතිකාපදනි; තානි විකප්පෙනා කප්පමි භික්ඛමෙති ආදිමාතං. තත්‍රායං අනුත්තරාපදවිශේෂණා :- කප්පනති කෙන ආකාරෙන; දුබ්බලාං විකම්මිකම්මානි දුබ්බලාස්ස ආවිකම්මඤ්ඤා; ඉමානි ඉමසමි. සාසනෙ; උක්කමණිකොති අනාගි රතියා ඉමසමි. සාසනෙ නිවර්ජිතං පනෙතා; අථවා අත්ථ යාමි,

1. ම. සාද්විපදනාපත්තිය. භික්ඛං ඉමිතිකං.

සෙව් යාමි, ඉසො යාමි, එත් යාමිති උදා. කණ්ඨ. කන්ධා විහර මානො විකම්පෙනා අනෙකගෙනාති වුත්තං. හොති. අනභිච්ඡෙදාති සාසනෙ අභිරුචිරිතිනො; ආමසුන්ද්‍ර මමිකුන්ද්‍රමොති සමණභාවනො අසහනාසුකාමො; භික්ෂුභාවනාති භික්ෂුභාවනා; කරණස්ථ උප භාගවචනං. “කණ්ඨ ආයතෙන අට්ඨසෙය්‍යා”ති; ආදිපු පන සථාලකභිණං කරණවචනෙනෙව වුත්තං. අමසිසමානොති අට්ඨ. පිළිතං දුක්ඛිතං විය අත්තානං ආචරමානො; හෙන වා භික්ෂුභාවෙන අට්ඨො කසිරමානො පිළිසමානොති අට්ඨො. සන්ධමානොති උත් මානො; ජිගුච්ඡමානොති අසුචිං විය තං ජිගුච්ඡනො; භික්ඛාමං සන්ධමානොති ආදීති උත්තානත්ථාති යෙව. සන්තනාහං බුද්ධං සමමුත්තමස්සනාති; එත් සතනුනාති පරිවික්කකදස්සනෙ නිපානො ඉදං වුත්තං. හොති:- සවාහං බුද්ධං පට්ටකෙකියං, භාද්‍ර වන මෙ සියාති. මදති මිසුන්ද්‍රසෙතීති ඉමමත්. එතෙති අසෙසෙති වා වාසෙත්තෙති වට්ඨෙදං. කන්ධා වදතිවෙව, යස්ස ම වදති, තං විසෙසෙති යනාපෙති; එමමිසිති උපරි අත්ථසමමිසිතෙත්ථා පිකාසෙත්; එමමි පුබ්බලාචිකමමසෙත්ථා හොති සිකා ම අපට්ටකානා අසෙසෙත්ථා.

ඉදති තං අසෙසෙත්ථා පුබ්බලාචිකමම. සිකා ම අපට්ටකානා දස්සනා අම මා සොති ආදිමාහ. තං සබ්බං අත්තො උත්තානමෙව. පදනො පනෙත්ථ ආදිතො පට්ඨාය බුද්ධං පට්ටකෙකියං, ධම්මං, සබ්බං, සිකා, විනයං, පාඨමොක්ඛං, උදෙසං, උපස්කායං, ආචරියං, සද්ධි විහාරිකං, අනෙත්ථාසිකං, සමානුපස්කායකං, සමානාචරියකං, සමුත්ත මාරිං. පට්ටකෙකියනාති ඉමාති වුද්දස පදනි පට්ටකානාකාරෙන වුත්තානාති. භික්ඛි අස්සනාති ආදීති භික්ඛි, උපාසකො, ආරාමිකො, සාම භණ්ණෙ, නිජ්ඣෙය්‍ය, නිජ්ඣසාවකො, අස්සමණො, අසක්කපුත්තියො අස්සනාති ඉමාති අට්ඨ පදනි “අස්ස”නා ඉමිනා භාවවිකල්පානා රෙන වුත්තානාති. එවං සන්තනාහනාති ඉමිනා පරිසංසුත්තානාති වාචිකති පදනි, යථා ව එතානි, එවං “යදි පනාහං, අපාහං, හස්සං, හොති මෙ”ති ඉමෙසු එකමෙතෙන පරිසංසුත්තානාති වාචිකති සබ්බානෙව සහසෙත්ථ දස ම පදනි හොතාති.

තනො පරං සරිතබ්බවත්ථුදස්සනනෙත පට්ටකානා මාහර. සන්ධිති ආදීති සත්තරස පදනි. තත් භෙදනාති සාලිකෙකිත්තාදි; චක්ඛුනාති නිශ්පණ්ණසාකථාලාභලභවුට්ඨානවුට්ඨානං; සිසංනාති කුමන කාරපෙසකාරසිපපාදිකං.

තනො පරං සතිකුත්තපට්ටකොධිභාවදස්සනවසෙන පට්ටකානා මානා මෙ අරථී, හා මයා මොසෙසකබ්බාති ආදීති නව පදනි.

තනො පරං සතිස්සගසප්පතිට්ඨභාවදස්සනවසෙන පට්ටකානා මානා මෙ අරථී, හා ම. මොසෙසකබ්බාති ආදීති සොලස පදනි.

තනො පරං එකභතතඵකසෙය්‍යාමුහමවරියානං දුක්ඛරහාව දුක්ඛනවසෙත පච්චත්තානි දුක්ඛකරණානි ආදීනි අවධි පදානි.

තත්ථ දුක්ඛකරණානි එකභතතාදීනං කරණේ දුක්ඛරතං දුක්ඛානි; න සුක්ඛකරණානි පුක්ඛරහාවං පටිත්ථිපති. එවං දුම්මරං න සුම්මරණි. එත්ථ න උත්තංගාමිනි තත්ථ උත්තංගාභාවං අසංකුණ්ණයන්තං දුක්ඛානි; න විශංගාමිනි අසංකුණ්ණං දුක්ඛානි; න රමාමිනි රතියා අභාවං දුක්ඛානි; නාභිරමාමිනි අභිරතියා අභාවං දුක්ඛානි; එවං ඉමානි ච පඤ්ඤාස පුරිමානි ච දසුත්තරසත්තානි සට්ඨිසත්තං පදානි දුඛලාභිකමච්චාපෙර වුත්තානිති චෙදිත්තංකිනි.

සිකඛාපච්චක්ඛානවාරෙපි කථංකම්ම භික්ඛමෙති ආදී සංකිං¹ අත්තො උත්තානමෙව. පදනො පනෙත්ථාපි බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං, සංඝං, සිකඛං, විනයං, පාඨිමොක්ඛං, උපද්දං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අනෙත්ථාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානා චරියකං, සමුහමචාරිං. පච්චක්ඛාමිති ඉමානි වුද්දං පදානි සිකඛා පච්චක්ඛානවච්චනසම්මතෙන පච්චත්තානි. සංකිපදෙසු ච වදති විඤ්ඤාපෙතීති වචනස්ස අයමනේ: වචිතෙදං කතාව වදති, යස්ස ච වදති තං තෙනෙව වචිතෙදෙන අයං සාසනං ජනිතුංකාමො සාසනෙනා මුච්චිතුංකාමො භික්ඛුභාවං ජනිතුංකාමො ඉමං වාක්‍යසෙදං කණේති විඤ්ඤාපෙති සාවෙති ජානාපෙති, සචෙ පනායං “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”ති ව්‍යතුංකාමො පදපච්චාහසං කතං² “පච්චක්ඛාමි බුද්ධි”නති වා වදෙය්‍ය, මිලකඛායාසු වා අඤ්ඤාකරභාසාය නමත්ථං වදෙය්‍ය, “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”ති ව්‍යතුංකාමො උපපටිපාටියා “ධම්මං පච්චක්ඛාමි”ති වා “සමුහමචාරිං. පච්චක්ඛාමි”ති වා වදෙය්‍ය, සෙය්‍යථාපි උත්තරිමනුස්ස ධම්මවිහරෙත “පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජාමි”ති ව්‍යතුංකාමො “දුරිගජ්ඣානං”නති වදති, සචෙ යස්ස වදති සො අයං භික්ඛුභාවං චජිතුංකාමො එතමත්ථං වදතිති එත්තනමත්තමපි ජානාති විරද්ධං නාම නජී, චෙත්තනමෙව ඕතිණ්ණං, පච්චක්ඛානාව හොති සිකඛා, සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා වුත්තසත්තා විස වුත්තොව හොති සාසනා. සචෙ පන “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”නති වා “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”ති වා බුද්ධං. “පච්චක්ඛාමි ය්‍ය”නති වාති අතීතානාගතපරික්ඛපවචනෙති වදති, දුතං වා පභිණ්ණාති, සාසනං වා පෙසෙති, අකසිරං වා ඡිඤ්ඤා, හත්ථමුද්දං වා නමත්ථං ආරො චෙති, අපච්චක්ඛානා හොති සිකඛා, උත්තරිමනුස්ස ධම්මාණෙව නමිත න හත්ථමුද්දංපි සිසං එති. සිකඛාපච්චක්ඛානං මනුස්ස ජාතියත්තස්ස සත්තියෙව විත්තසමපසුත්තං වචිතෙදං කණේත්තසෙය්‍යං ව සිසං එති. වචි තෙදං කතා විඤ්ඤාපෙනොපි ච යදි අයමෙව ජානාතුති එතං නිස මෙකා ආණ්ඩෙති, තඤ්ඤා යො එව ජානාති පච්චක්ඛානා හොති සිකඛා. අථ යො න ජානාති, අඤ්ඤා සම්මෙප සිතො ජානාති, අපච්චක්ඛානා හොති සිකඛා. අථ විත්තං සිතව්වාපෙන විත්තමපි නිසමෙකා එතෙසං

1. සි. මු. ආදිකොසසංකිං.

ආරෙවෙමිති වදනි, තෙසු එකසමී. ජානනොපි චිසු ජානනොසුපි පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං සමඛහුලෙසුපි වෙදිතඛො.¹ සචෙ පන අනභිරුතිසා පිළිනො සභාගෙ භික්ඛු පරිසඛ්ඛාමානො යො කොච ජානාතුති උච්චාසද්දං කරෙතොනා මුද්ධං පච්චක්ඛාමිති වදනි, තඤ්ච අවිදුරෙ සිතො වනකමමිතො² වා අඤ්ඤා වා සමසඤ්ඤා පුරිසො සුඛා උක්ඛණ්ණිතො අයං සමග්ගො භිතීහාවං පඨයති, සාස නතො වුතොති ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. තඛිණ්ණෙඤ්ඤා ව පන අපුඛං අවර්මං දුජ්ජානං, සචෙ ආචර්ජනසමයෙ ජානාති, යථා පකඨිසා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුඛා ජානති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථාපරභාගෙ කීං ඉමිනා වුත්තනති කඛ්ඛතොනා චිරෙන ජානාති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. ඉදං හි සික්ඛාපච්චක්ඛාතාඤ්ච උපරි අභුතාගෙවන-දුට්ඨලලවාචා-අත්තකාම-දුට්ඨදෙසභුතාගෙවනසික්ඛාපදාති ව එකපරිවෙජ්දනි, ආචර්ජන සමයෙ ඤාතෙ එව සීසං එනති. “කීං අයං භණ්ති”ති කඛ්ඛතා චිරෙන ඤාතෙ සීසං න එනති. යථා වායං “මුද්ධං පච්චක්ඛාමි”ති පදෙ විනිවර්ජයා වුත්තො, එවං සඛපදෙසු වෙදිතඛො. යසො ව යද සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තද යනනුනාහං “මුද්ධං පච්චක්ඛෙය්”නති ආදීනි අවදනාපි දුඛලාසං ආචිකතමෙව හොති, තසො සඛෙය්සං පදානං අවසානෙ වුත්තං “එවමපි භික්ඛවෙ දුඛලාචිකමමඤ්චෙව හොති සික්ඛා ව පච්චක්ඛාතා”ති.

තතො පරං ගිහිකී මං ධාරෙතිති වත්ථ සචෙපි ගිහි භවිස්සා මිති වා ගිහි හොමිති වා ගිහි ජාතොමිති වා ගිහිමිති වා වදනි, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සචෙ පන “අර්ජ පට්ඨාස ගිහිති මං ධාරෙතිති වා ජානාතිති වා සඤ්ඤානාතිති වා මනසිකරො හිති වා වදනි, අර්සකෙන වා වදනි, මිලක්ඛකෙන වා, එවමෙව තසමීං අපෙඨ වුත්තෙ යසං වදනි සචෙ සො ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. එස නයො සෙසෙසුපි උපාසකොති ආදිසු සත්තසු පදෙසු. එවං ඉමානි ව අට්ඨ පුරිමානි ව වුද්දසාති වාචිසති පදාති හොනති. ඉතො පරං පුරිමානෙව වුද්දස පදාති “අලං මෙ, කීතනු මෙ, න මමෙඨා, සුමුත්තාහං”නති ඉමෙහි වතුහි යොජෙඨා වුත්තානි ජපසඤ්ඤාස හොනති. තත් අලනති හොතු පරිසත්තනති අපෙඨා; කීතනු මෙති කීං මයහං කීවමං කීං කරණිං යාමෙතඛිනති අපෙඨා; න මමෙඨානි නත්ති මම අපෙඨා; සුමුත්තාහනති සුමුත්තො අහං; සෙසමෙත්ථ වුත්තනසමෙව. එවං ඉමානි ව ජපසඤ්ඤාස පුරිමානි ව වාචිසති අට්ඨසත්තති පදාති සරුපෙනෙව වුත්තානි. යසො පන තෙසං වෙවචනෙහිපි සික්ඛාපච්චක්ඛාතං හොති, තසො යාති මා සනඤ්ඤානිපිති ආදිමාහ. තත් යාති මා සනඤ්ඤානිපිති පාළියා මුද්ධනති ආදීනි අාගතපදාති ධපෙඨා යාති අඤ්ඤානි අත්ති මුද්ධ

වෙව්වනානි වානි බුද්ධියා වා පරියායනාමානි-පෙ-අසකාපුත්තියං
වා. තස් මණ්ණපඨානෙ ආගතං නාමසංඝං උපාලිගාමාපු නාම
සතං අඤ්ඤානි ව ගුණතො ලක්ඛනානානි නාමානි බුද්ධිවෙව්වනා
නීති වෙදිතඛානි. සඛානිපි ධම්මං නාමානි ධම්මවෙව්වනානීති
වෙදිතඛානි. එස නසො සඛාත්ථ.

අයං පනෙත්ථ යොජනා:- බුද්ධං පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන
පව්වකිනාං යථාරුතමෙව. සමමාසවබුද්ධං පව්වකිමි, අනන්තබුද්ධං
අනොමබුද්ධං. බොධිපඤ්ඤාණං ධීරං විගතමොහං පභින්නභීලං විජ්ජිත
විජ්ජයං පව්වකිමිති එවමාදි බුද්ධිවෙව්වනෙන සිකිමාපව්වකිනාං
හොති. ඛම්මං පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන පව්වකිනාං යථාරුත
මෙව. සාකිකානං ධම්මං පව්වකිමි, සන්ද්ධිකං අකාලිකං එහිපසිකං
ඔපනසිකං පව්වකිමි. වෙදිතඛං විඤ්ඤාති ධම්මං පව්වකිමි,
අසබ්බතං ධම්මං පව්වකිමි, විරතං නිරෝධං අමතං ධම්මං පව්වකිමි,
දිසනිකායං පව්වකිමි, බ්‍රහ්මජාලං පව්වකිමි, මජ්ඣිමනිකායං
මූලපටිපාදං සංසුතනනිකායං,¹ අමගුත්තරනිකායං ජාතනනිකායං.
අභිධම්මං කුසලං ධම්මං අකුසලං ධම්මං අබ්‍යාකතං ධම්මං සති
පට්ඨානං සමමපට්ඨානං ඉද්ධිපාදං ඉන්ද්‍රියං බලං බොජ්ඣංගං මහං
එලං නිබ්බාණං පව්වකිමි, චතුර්ධිතිධම්මකනිසංඝසංඝපු එක
ධම්මකනිසංඝාපි නාමං ධම්මවෙව්වනමෙව. එවං ධම්මවෙව්වනෙන
සිකිමාපව්වකිනාං හොති. සඛං පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන
පව්වකිනාං. පුප්පිපනනං සඛං පව්වකිමි උප්පිපනනං ඤයප්පි
පනනං සාමිච්ඡිප්පිපනනං සඛං. චතුපුරිසපුගං සඛං. අට්ඨපුරිස
පුගාලං සඛං. ආහුනෙය්‍යං පාහුනෙය්‍යං දක්ඛණෙය්‍යං අඤ්ජලිකර
ඤ්ඤං අනුත්තරං පුඤ්ඤකෙතනං සඛං. පව්වකිමිති, එවං සඛං
වෙව්වනෙන සිකිමාපව්වකිනාං හොති. සිකිමං පව්වකිමිති න
වෙව්වනෙන පව්වකිනාං. හික්ඛුසිකං පව්වකිමි, හික්ඛුනිසිකං.
පව්වකිමි, අධිපිලසිකං අධිචිත්තසිකං අධිපඤ්ඤාසිකං පව්වකි
මිති එවං සිකිමාවෙව්වනෙන සිකිමාපව්වකිනාං හොති. මිනං
පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන පව්වකිනාං. හික්ඛුමිනං පව්වකිමි,
හික්ඛුනිමිනං. පව්වකිමි, පඨමපාරිකං දුතියං තතියං. චතුත්ථං
පාරිකං සඛාදිසෙසං පුලලවමයං පාචිත්තියං පාචිදෙසනියං
දුක්ඛවං දුක්ඛාසිතං පව්වකිමිති එවමාදි නා විනසවෙව්වනෙන සිකිමා
පව්වකිනාං හොති. පානිමොක්ඛං පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන
පව්වකිනාං. හික්ඛුපානිමොක්ඛං හික්ඛුනිපානිමොක්ඛං පව්වකිමිති
එවං පානිමොක්ඛවෙව්වනෙන සිකිමාපව්වකිනාං හොති. උදෙසං
පව්වකිමිති න වෙව්වනෙන පව්වකිනාං. හික්ඛුපානිමොක්ඛදෙසං
හික්ඛුනිපානිමොක්ඛදෙසං පඨමං පානිමොක්ඛදෙසං දුතියං තතියං.
චතුත්ථං පඤ්චමං පානිමොක්ඛදෙසං සමමාසවබුද්ධදෙසං අනන්ත

මුද්ධිඋදෙසං අනොමමුද්ධිඋදෙසං ඛොධිපඤ්ඤාඤ්ඤෙසං ධිරුදෙසං විගතමොහුදෙසං පභින්නතිප්පදෙසං විජිනවිජයදෙසං පච්චක්ඛාමිති එවමාදි උදෙසවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. උපජ්ඣායං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යො මං පඤ්ඤාපේසි යො මං උපසම්පාදෙසි යස්ස මුලෙනාහං පඤ්ඤානො යස්ස මුලෙනාහං උපසම්පන්නො යස්ස මුලිකා මයහං පඤ්ඤා පඤ්ඤා යස්ස මුලිකා මයහං උපසම්පදා, තාහං පච්චක්ඛාමිති එවං උපජ්ඣායවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. ආවර්ගං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යො මං පඤ්ඤාපේසි යො මං අනුසාවෙසි යාහං නිසාය වසාමි යාහං උද්දායෙපමි යාහං පරිපුර්ණාමි යො මං උද්දායති යො මං පරිපුර්ණාපෙති, තාහං පච්චක්ඛාමිති එවං ආවර්ගවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. සද්ධිවිහාරිකං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යාහං පඤ්ඤාපේසි යාහං උපසම්පාදෙසි මයහං මුලෙන යො පඤ්ඤානො මයහං මුලෙන යො උපසම්පන්නො මයහං මුලිකා යස්ස පඤ්ඤා මයහං මුලිකා යස්ස උපසම්පදා, තාහං පච්චක්ඛාමිති එවං සද්ධිවිහාරිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. අසන්නවාසිකං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යාහං පඤ්ඤාපේසි යාහං අනුසාවෙසි යො මං නිසාය වසති යො මං උද්දායෙපමි යො මං පරිපුර්ණා යස්සාහං උද්දායමි යාහං පරිපුර්ණාපෙති, තං පච්චක්ඛාමිති එවං අසන්නවාසිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. සමානුපජ්ඣායකං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, මයහං උපජ්ඣායො යං පඤ්ඤාපේසි යං උපසම්පාදෙසි යො තස්ස මුලෙන පඤ්ඤානො යො තස්ස මුලෙන උපසම්පන්නො යස්ස තමමුලිකා පඤ්ඤා යස්ස තමමුලිකා උපසම්පදා, තං පච්චක්ඛාමිති එවං සමානුපජ්ඣායකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. සමානාවර්ගිකං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, මයහං ආවර්ගො යං පඤ්ඤාපේසි යං උපසම්පාදෙසි යං අනුසාවෙසි යො තං නිසාය වසති යො තං උද්දායෙපමි පරිපුර්ණා යස්ස මෙ ආවර්ගො උද්දායති යං පරිපුර්ණාපෙති, තං පච්චක්ඛාමිති එවං සමානාවර්ගිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. සමුහම්චාරිං සම්මක්ඛාමිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යෙනාහං සද්ධිං අධිසිලං සික්ඛාමි අධිචිත්තං අධිපඤ්ඤං සික්ඛාමි, තං පච්චක්ඛාමිති එවං සමුහම්චාරිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. ගීතීති මං ධාරණීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, අභාරිකොති මං ධාරණී කස්සකො වාණිජො හොරකො ඔත්තලකො මොලිඤ්ඤො කාම ගුණිකොති මං ධාරණීති එවං ගීතීවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. උපාසකොති මං ධාරණීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, වෙවාසිකො උපාසකොති මං ධාරණී තෙවාසිකො උපාසකො මුද්ධං භරණමනිකො ධම්මං-භඩ්ඨං භරණමනිකො පඤ්ඤාසික්ඛාපදිකො

අදහස්කඩාපදිනො උපාසකයෝහි ම. බාරෙහිහි එව. උපාසකවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. ආරම්භයොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, කප්පියකාරයොහි ම. බාරෙහි වෙසසාව්වකරො අපහරිතකාරයො සාඥාපකො ඵලභාපකො ඔප්පකභාපකොහි ම. බාරෙහිහි එව. ආරාමිකවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. සාමණේයොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, භූමාරයොහි ම. බාරෙහි වෙලලයො වෙවෙයො මොනිහලොසමඤ්ඤයොහි ම. බාරෙහිහි එව. සාමණේරවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. නිප්පියොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, නිගණොහි ම. බාරෙහි ආර්ථයො නාපයො පරිඤාපකො පණ්ඩරයොහි ම. බාරෙහිහි එව. නිප්පියවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. නිප්පියසාවයොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, නිගණසාවයොහි ම. බාරෙහි ආර්ථකතාපසපරිඤාපකපණ්ඩරයොහි ම. බාරෙහිහි එව. නිප්පියසාවකවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. අසාමණොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, දුසසිලොහි ම. බාරෙහිහි පාපසමමා අසුචිසකසාරසමාපාරො පටිප්පිනකමනෙහි නො අසාමණො සමණපටිපෙසො, අමුගමාරි මුගමාරිපටිපෙසො, අනෙතාපුති අවසුතො කසමුත්තො නොනොහි ම. බාරෙහිහි එව. අසාමණ වෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. අනෙතාපුතියොහි ම. බාරෙහිහි න වෙව්වනෙහි පව්වකඩාන, න සමාසමමුද්ධුපුනෙහි ම. බාරෙහි න අනන්තමුද්ධුපුනෙහි න අනෙතමුද්ධුපුනෙහි න බොධිපෙසො, භුපුනෙහි න ධරපුනෙහි න පිගමමෙහපුනෙහි න පඨනනිලපුනෙහි න විජ්ඣවිජ්ඣපුනෙහි ම. බාරෙහිහි එවමාදි අසකපුනෙහිසවෙව්වනෙහි සිකඩාපව්වකඩාන. හොති. නෙති ආකාරෙහි නෙති ලිඛිතෙහි නෙති නිමිතෙහිහි නෙති “මුද්ධාවෙව්වනාති වා”හි ආදින. නයෙන වුනෙහි මුද්ධාදින. වෙව්වනෙහි. වෙව්වනාහි හි සිකඩාපව්වකඩානෙහි එව කාරණතො ආකාරා, මුද්ධාදින. සණ්ඨානාදිපනතො සිකඩාපව්වකඩානසණ්ඨානතො එව වා ලිඛිතාහි, සිකඩාපව්වකඩානෙහි සණ්ඨානතෙහිනො මනුසොන. තිලකාදිහි විගම්මිතාහිහි වුච්ඡිතාහි. එම. නො හිකඩවෙහි ඉතො පරං අසොසො සිකඩාපව්වකඩානකාරණෙහි අභාවයො නිගමනො ආග. අග. හෙඨ අපො. එවමෙව දුඛිලාපිකමිඤ්ඤාහි හොති සිකඩාපව්වකඩානෙහි, න ඉතො පරං කාරණමපිති.

එවිට සිකුනාපට්ටිකඩානලකඩණ. දසෙකඩා දපට්ටිකඩානෙ
අසමොහඳ. තසෙකඩ ව සිකුනාපට්ටිකඩානලකඩණක පුකුලාදි
වසෙන විපතන්දකනඳ. කපකඩ ගිකඩවෙ අපට්ටිකඩානානි
ආදිමක. තඳ සෙති ආකාසෙහි ආදි වුතනතසෙවි. උමිහන
සකානි යකඩුමහනකො වා පිහඳුමහනකො වා සො සකානි විපරිත

සඤ්ඤා; යො සචෙ පච්චක්ඛාති අපච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. උම්මනසායාසාති තාදිසස්සෙව උම්මනතකස්ස; තාදිසස්ස භි සන්තිනෙ සචෙ පකතනෙතා සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මනතකො න ජානාති, අපච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. විත්තවිජෙයාති යක්ඛුම්මනතකො චුම්භිති; පුරිමපදෙ පන උම්මනතක සාමඤ්ඤාන චුත්තං යක්ඛුම්මනතකො වා පිත්තුම්මනතකො වාති. උභින්නමපි විසෙසො අනාපනතිවාසෙ ආවි භවිස්සති. එවං විත්තවිජෙයා සික්ඛං පච්චක්ඛාති, අපච්චක්ඛාතා හොති. තස්ස සන්තිනෙ පච්චක්ඛාතාපි තමහි අජානනෙන අපච්චක්ඛාතා හොති. චෙදංගිමොති ඔලවතියා දුක්ඛවෙදනාය පුට්ඨො මුච්ඡාපසෙර තො; නෙන විපප්පනෙන න පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිනෙ පච්චක්ඛාතාපි තමහි අජානනෙන අපච්චක්ඛාතා හොති. දෙමනාස සභාතිනෙති භූමවදෙවතං ආදිං කතා යාව අකතිට්ඨදෙවතායපි සන්තිනෙ පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති. කිංචිජානනසායාති නාගමාණවකස්ස වා සුප්පණ්ණමාණවකස්ස වා කිත්තරගප්ඵමකතාවාදීනං වා යස්ස කස්සපි සන්තිනෙ පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති.

තත්ථ උම්මනකාදීනං සන්තිනෙ අජානනභාවෙන අපච්චක්ඛා භාති ආභ. දෙවතාය සන්තිනෙ අතිබ්බපං ජානනභාවෙන. දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා නිගෙතුකපටිසක්ඛිකා අතිබ්බපං ජානනති. විත්තව නාමෙතං. උහුපරිවත්තං නසමා විත්තලහුකස්ස පුග්ගලස්ස විත්තවසෙ නෙව මා අතිබ්බපං විනාසො අහොසීති දෙවතාය සන්තිනෙ සික්ඛා පච්චක්ඛානං පටිකම්පි. මනුස්සෙසු පන තියමො නප්ඵි, යස්ස කස්සපි සභාගස්ස වා විභභාගස්ස වා ගතට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා විඤ්ඤාස්ස සන්තිනෙ පච්චක්ඛාතා පච්චක්ඛාතාව හොති. සචෙ පන යො න ජානාති අපච්චක්ඛාතාව හොතීති එතමධං දස්සෙන්නො අපිසනෙ නාති ආදිමාහ.

තත්ථ අරියකං නාම අරියවෙසාරො: මගධභාසා මිලක්ඛනං නාම යො කොපි අනරියකො අනිදම්මොදි. කො ම න මෙවිජානා තීති භාසනතරෙ වා අනතිඤ්ඤාතාය මුඛසමසෙ වා අකොවිදතාය ඉමං නාම අත්ථං එස භණ්ණිති න පටිජානාති; දමාසාති සත්තා අඤ්ඤා භණ්ණුකාමො සත්තා මුඛං පච්චක්ඛාමිති භණ්ණිති; රමායාති රවා භඤ්ඤාන, අඤ්ඤා භණ්ණාමිති අඤ්ඤා භණ්ණෙනා; පුරිමෙන කො විසෙසොති චෙ? පුරිමං පණ්ණිතස්සාපි සත්තා වසෙත අඤ්ඤා භණ්ණං, ඉදං පන මන්දතතා මොමුභතතා අපකතඤ්ඤාතතා පකම් උත්තස්ස අඤ්ඤා භණ්ණාමිති අඤ්ඤා භණ්ණං. ආපෙතුකාමො ආපෙතීති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පාළිං වාචෙති පරිපුර්ණි උග්ගණ්ණාති සජ්ඣායං කරොති වණ්ණෙති, අයං වුවමිති “අසාවතුකාමො සාවෙතී”ති; ආපෙතුකාමො න ආපෙතීති දුක්ඛලභාවං ආවිකතා සික්ඛං පච්චක්ඛෙන්නො වට්ඨෙදං න කරොති, අයං වුවමිති “සාවතු

කාමො න සාවෙති”ති; අවිඤ්ඤායා භාවෙතීති මහලුකයා වා පොත්තකරු පසදිසයා වා ගරුමෙධියා වා සමයෙ අකොට්ඨකා ගාමදී රතානං වා අවිඤ්ඤානං පත්තානං සාවෙති; විඤ්ඤායා න භාවෙතීති පණිකයා ඤාතුං සමත්තා න සාවෙති; සබ්බසො වා භන්ති වුද්ධං පට්ටකකාමීති ආදිසු යෙන යෙන පරිසායෙන සිත්තා පට්ටකකානා භොති, තභො එකමට්ටි වට්ටෙදං තත්තා න සාවෙති; එවං භොති අපට්ටකකානලක්ඛණං තිසරෙති. අයං හි එත්ථ අපොථා-එවමෙව සිත්තා අපට්ටකකානා භොති, න අඤ්ඤාන කාරණෙනාති.

ඉදං “මෙට්ඨනං ධම්මං පතිසෙවෙය්‍යා”ති ආදීනං අත්ථදස්සනාත්ථං මෙට්ඨනධම්මො නාමාති ආදිවාහ. තත්ථ මෙට්ඨනධම්මො නාමාති ඉදං නිද්දසිතබ්බයා මෙට්ඨනධම්මයා උදෙසපදං; අසද්ධාමොති අසතං නිවර්තනානං ධම්මො; භාමිධම්මොති භාවවාසිතං යෙවනධම්මො; ඛිඤ්ඤාධම්මොති වසලානං ධම්මො; කිලෙසවස්සනතො වා සයමෙව වසලො ධම්මොති=වසලධම්මො; දුමුච්ඡලනාති දුමුච්ඡ ව කිලෙසෙති දුමුච්ඡතො; පුලකුට්ඨ අතිපුණ්‍යභාවතොති දුමුච්ඡලං; ඉතො පට්ඨාස ව තීසු පදෙසු භො භොති ඉදං පරිවර්තනාත්තං “යං ත”නාති කතා යොජෙතබ්බං; “යං තං දුමුච්ඡලං, යං තං මදකතතිකං, යං තං රතස්ස”නති. එත්ථ ව යයා තස්ස කමස්ස පරිවර්තනං දස්සනමට්ටි ගතණමට්ටි ආමසනමට්ටි පුසනමට්ටි සට්ඨනමට්ටි දුමුච්ඡලං, තභොති තං කමමං දුමුච්ඡලං. යං තං දුමුච්ඡලං භො මෙට්ඨනධම්මො, උදකං අස්ස අනෙත පුද්ධත්ථං ආදියති= උදකතනං, උදකතනමෙව =මදකතතිකං; යං තං මදකතතිකං, භො මෙට්ඨනධම්මො. රහො පට්ඨන්තො මනාසං කතනබ්බතාය රතස්සං; යං තං රතස්සං, භො මෙට්ඨනධම්මොති එවං යොජනා වෙදිතබ්බං. වසෙන වසෙන සමා පජ්ජනබ්බතො මහංමහසමාපනාති. තත්ථ යොජනා: යා සා වයංවය සමාපනාති භො මෙට්ඨනධම්මො නාමාති. ඉධ පන තං සබ්බං එකත්ථං නිගමෙතො ආහ:- “එසො මෙට්ඨනධම්මො නාමා”ති. කීං කාරණං වුමිමිති මෙට්ඨනධම්මොති? උභින්නං රතතානං ඥාතතානං අවස්සනානං පරිසුට්ඨිතානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තං කාරණං වුමිමිති මෙට්ඨනධම්මොති.

සභිසෙවෙති නාමාති ඉදං පතිසෙවෙය්‍යාති එත්ථ යෙනාකාරෙන පතිසෙවෙය්‍යාති වුමිමිති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං මාතිකාපදං; භො නිමිත්තෙන නිමිත්තනාති ආදිසු යො භික්ඛු ඉප්ඨිසා නිමිත්තෙන අත්තතො නිමිත්තං ඉප්ඨිසා අභිගතත්තෙන අත්තතො අභිගතානං සබ්බනිමිතෙ පමාණෙන එකතිලච්ඡල්ගතමට්ටි වානෙන අසමුප්පෙති අලොකාකාසො පවෙසෙති, එසො පතිසෙවෙති නාම; එත්තතෙනා සිලහෙදං පාපුණාති පාරාජිකො භොති. එත්ථ ව ඉප්ඨිනිමිත්තෙ මහතාරි පස්සාති වෙමජ්ඣාඤ්ඤාති පඤ්ච ධානාති ලබ්බනාති. පුරිස නිමිත්තෙ මහතාරි පස්සාති මජ්ඣං උපරිති ජ. තභො ඉප්ඨිනිමිත්තෙ

හෙවිඳා පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො හොති. උපරිතො පවෙසෙන්නොයි උහොති පසොති පවෙසෙන්නොයි වහනාරි ණානාති මුඤ්ඤාධා මජ්ඣෙකා පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො හොති. පුරිසනිමිත්තං. පන හෙවිඳාභාගෙන ජුපන්නං. පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො හොති. උපරිභාගෙන ජුපන්නං. පවෙසෙන්නොයි උහොති පසොති ජුපන්නං. පවෙසෙන්නොයි මජ්ඣෙකෙනව ජුපන්නං. පවෙසෙන්නොයි සමිඤ්ඤාදි භවතු ලි විය මජ්ඣිමපඤ්චරියා සමච්ඡාදෙන උපරිභාගෙන ජුපන්නං. පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො හොති. තස්ස භූලාදර්ශකදිසං පවෙසෙන්නොයි වහනාරි පසොති මජ්ඣෙකොති පඤ්චරියානාති. සමච්ඡාදෙන පවෙසෙන්නොයි වහනාරි පසොති උපරිභාගං. මජ්ඣෙකොති පඤ්ච ණානාති. එවං සඤ්චාති පුරිසනිමිත්තෙ දස ණානාති හොතති. නිමිත්තෙ ජාතං අනස්සායපසාදං. වම්බලිං වා තිලකං වා පවෙසෙති, ආපතති පාරාජිකස්ස. නට්ඨිකායපසාදං. මතවම්බං වා සුකඛපිලකං වා පවෙසෙති, ආපතති දුකඛපසං. මෙත්තනස්සාදෙන ලොමං වා අඛතුලි අඛතුලිකිපාදිති වා පවෙසෙන්නොයි දුකඛපමෙව. අයඤ්ඤ මෙත්තන කපා නාම සසාධා දුට්ඨලලකපා අසඤ්ඤකපා, තසාම එතං වා අඤ්ඤං වා විනාශෙ ඊදිසං. ණානං කපෙන්නෙන පටිකකුලමනසිකාරඤ්ඤ සමණ සඤ්ඤාඤ්ඤ හිරොත්තපසඤ්ඤ පච්චුපට්ඨපෙත්වා සමාසමමුඤ්ඤි ගාරවං. උපාසෙත්වා අසමකාරුණිකස්ස¹ ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං. ආවජ්ජත්වා කපෙත්තඤ්ඤං. සො හි නාම භගවා සඤ්ඤා කාමෙහි විනිවහනමානස්සාදි සත්තානුදදායං ලොකානුකම්පාය සත්තානුකාරඤ්ඤතං. පටිච්ච සිකඛාපදපඤ්ඤාපනත්වාය ඊදිසං. කපං. කපෙති අහො සත්ථ කරුණාගුණොති. එවං ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං. ආවජ්ජත්වා කපෙත්තඤ්ඤං. අපි ව යදි භගවා සඤ්ඤාකාරෙන ඊදිසං. කපං. න කපෙත්තං, කො ජානෙත්තං එතනෙකස්ස ණානෙකස්ස පාරාජිකං. එතනෙකස්ස ථුලලවිසං. එතනෙකස්ස දුකඛවතී. තසාම සුඤ්ඤෙන නාපි කපෙන්නෙනාපි විජනකෙන මුඛං අපිඤ්ඤා දනනවිදංසකං. ගසමානෙන න නිසිදිතඤ්ඤං. සමාසමමුඤ්ඤානාපි ඊදිසං. කපිත්තති පටිච්චෙකිත්වා උසාසෙන ගඤ්ඤෙන² හිරොත්තපසසමපනෙන සත්ථුපටිභාගෙන මුත්තං කපෙත්තඤ්ඤං.

මුලසඤ්ඤානං. නිවර්තනං.

අනුපාසඤ්ඤානිවාසෙ අනුකම්පොති සඤ්ඤානිවෙත පරිච්ඡෙදෙන; නිර්වර්තනඤ්ඤානිවර්තනපටිසංකප්පෙන නිර්වර්තනස්ස ගතායපි; සමගම මුක්තසිද්ධියාති පටිමගරං. මුක්තසාධාරණාය ඉත්ථිසා; පාරාජිකවත්තුභූතා එව වෙත්ති නිර්වර්තනගතිත්ති නිර්වර්තනගතාති ගතෙතඤ්ඤං. න සඤ්ඤං. තත්ත්වං. පරිච්ඡෙදං.

අපදානං අභි මච්ඡා මිපදානඤ්ච කුසතුටි,
වතුපදානං මජ්ඣංච වජ්ඣ පාරාජිකාසිමාති.

තස්මි අභිගතණෙන සබ්බාපි අජගරතොනායාදිහෙද දීඝජාති
සබ්බාසිතා. තස්මා දීඝජාතීසු යස්මි තිණණං මග්ගානං අඤ්ඤාත
රග්ගි. සකකා තිලප්ලමහතං පච්චසෙතුං සං පාරාජිකවජ්ඣ. අව
සෙසා දුක්ඛතව්වජ්ඣති චෙදිතබ්බං. මච්ඡගතණෙන සබ්බාපි මච්ඡකච්ඡප
මණ්ඩුකාදිහෙද මිදකජාති සබ්බාසිතා. තත්ත්වාපි දීඝජාතියං වුත්ත
නගෙතෙව පාරාජිකවජ්ඣඤ්ච දුක්ඛතව්වජ්ඣඤ්ච චෙදිතබ්බං. අයං පන
විසෙසො: චරාමකමුඛමණ්ඩුකා¹ නාම ගොතති. තෙසං මුඛසණ්ඨානං
මහතතා, ජිද්දං අපාකා, තස්මි පච්චසනං නපාතොති. මුඛසණ්ඨානං
පන වර්ණගණිතං ගච්ඡති. තස්මා තං ධුලලව්වසවජ්ඣති චෙදි
තබ්බං. කුසතුටිගතණෙන සබ්බාපි කාකකපොතාදිහෙද පක්ඛි
ජාති සබ්බාසිතා. තත්ත්වාපි වුත්තනගෙතෙව පාරාජිකවජ්ඣඤ්ච දුක්ඛ
තව්වජ්ඣඤ්ච චෙදිතබ්බං. මජ්ඣංගතණෙන සබ්බාපි රුක්ඛපුත්තම මුඛගු²
ගොඛාදිහෙද වතුපදානං සබ්බාසිතා. තත්ත්වාපි වුත්තනගෙතෙව
පාරාජිකවජ්ඣඤ්ච දුක්ඛතව්වජ්ඣඤ්ච චෙදිතබ්බං.

සාග්ගිකොති පරාජිකො පර්ජයං ආපනනා; අයං හි පාරා
ජිකසද්දො සික්ඛාපදපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තස්මි “අඛ්ඛානමෙතං
ආනඤ්ඤ අනවකාසො යං තථාගමො වජ්ඣනං වා වජ්ඣපුත්තකානං වා
කාරණං සාවකානං පාරාජිකාසික්ඛාපදං පඤ්ඤාතං සමුගතෙතො”³ති
එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො චෙදිතබ්බං “ආපනති. තං හික්ඛු
ආපනනා පාරාජික”⁴තීඨ එවං ආපනතියා, “න මයං පාරාජිකා, ගො
අවගචො, සො පාරාජිකො”⁵ති එවං පුග්ගලෙ වත්තමානො චෙදි
තබ්බං. “පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුදායංගො”⁶තිද ආදිසු පන ධම්මෙ
වත්තතීති වදන්ති. යස්මා පන තස්මි ධම්මොති කස්මි ආපනති, කස්මි
සික්ඛාපදමෙව අභිපෙපනං, තස්මා ගො විසුං න වත්තබ්බං. තස්මි
සික්ඛාපදං ගො තං අභික්ඛමති, තං පර්ජෙති, තස්මා පාරාජිකතති
වුච්චති. ආපනති පන ගො තං අර්කාපර්ජති, තං පර්ජෙති, තස්මා
පාරාජිකාති වුච්චති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිකො පර්ජයමාපනනා,
තස්මා පාරාජිකොති වුච්චති. එතමෙව හි අස්මං සන්ධාය පරිවාරෙයි

“පාරාජිකතති යං වුත්තං තං සුගොති යථාතථං,
වුගො පරදොඛා හපෙතා ව සද්ධම්මාසීතිරඛකතො;
සංවාසො ව තභි. නත්ථි තෙතෙනං ඉති වුච්චති”⁷ති

වුත්තං. අයං ගෙස්ම අගෙස්මා:- තං සික්ඛාපදං විචික්ඛමනො
ආපනතිඤ්ච ආපනනා පුග්ගලො වුගො ගොතීති සබ්බං ගොපෙතබ්බං.
තෙන වුච්චති ගෙන කාරණෙන අග්ගමණෙන ගොති අග්ගපුත්තියො

1. ගො. ඛරකමුඛමණ්ඩුකා. 2. වු & L. මහිගුස.
a. පමම පාරාජික. c. දුක්ඛපාරාජික.
b. පාරාජිකපාදි. d. පාරාජිකපාදි-අඛ්ඛමග්ගාදිහෙද.

පරිහවෙධා ජිනො පරාජිනො සාසනනො, තෙන වුවිට්ඨි කීනති? පාරාජිනො භොතීති. සහ වසනති එත්ථානි-සංචාසො, තං දසෙය්‍යාතුං. සංචාසො නාමාති වඩා එකං කම්මනති ආදිමාහ. කත්‍රායං සඤ්ඤාං සොජනාය සංවණ්ණනා: වතුබ්බිධම්ච සබ්බකම්මං. සිමාපරිවර්තනොති පකතනොති භික්ෂුහි එකතො කතතබ්බතො එකං කම්මං නාම, තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛවුද්දෙසො එකතො උද්දසිතබ්බතො එකවුද්දෙසො නාම, පඤ්ඤානං පන සික්ඛාපදං සබ්බිහිපි ලජ්ජුග්ගා ලෙභී සමං. සික්ඛිතබ්බසාවතො සම්මික්ඛානා නාම එත්ථ සංචාසබ්බිහි ලජ්ජනො එතෙසු කම්මාදිසු සහ වසනති, න එකොපි තතො බ්බිද්ධා සජ්ඣිග්ගති, තස්මා තාති සබ්බානිපි ගතොති එතො සංචාසො නාමාති ආදිමාහ. භො ව වුත්තප්පකාරො සංචාසො භොති පුග්ගලෙන සඤ්ඤාං භොති, භොති කාරණෙන යො පාරාජිනො පුග්ගලො අසංචාසොති වුවිට්ඨිති.

එවං උද්දව්ඨසික්ඛාපදං පදනුක්කමෙන විහරිතො ඉදති “සං තං පඨිසෙවෙය්‍යා”ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පඨිසෙවෙය්‍යාති වුවිට්ඨි, තස්මාකාරෙය්‍ය දසෙය්‍යනත්ථං පඨිසෙමිති නාමාති ඉදං මාතිකාපදං යපෙතො “නිමිතෙන න නිමිතං අබ්බජ්ජෙන අබ්බජ්ජන”තීති වුත්තං. තත්ථ සංචා න තෙවලං ඉප්පියා එව නිමිතං. පාරාජික වජ්ඣ, න ච මනුස්සිජීයා එව, සුචර්ණරජතාදිමානඤ්ඤා ඉප්පිතම්ච නිමිතං. වජ්ඣම්ච න භොති, තස්මා සං සං වජ්ඣ භොති, සං තං දසෙය්‍යාතුං. කීසෙය්‍යා ඉප්පියොති ආදිනා තසෙත යෙසං නිමිතනාති වජ්ඣති භොතති, තෙ සතො වඩා මනුස්සිජීයා නාමො මිගෙකති ආදිනා තසෙත තාති වජ්ඣති ආහ.

තත්ථ කීසෙය්‍යා ඉප්පියො තසො උගතොබ්‍යඤ්ඤානා තසො පණ්ඩකා තසො පුරිසාති පාරාජික වජ්ඣනං නිමිතනානං. නිසංසා වාදස සත්තා භොතති. තෙසු ඉප්පිපුරිසා පාකවා එව, පණ්ඩකඋගතො බ්‍යඤ්ඤානසංඝෙදො පබ්බර්ථාබ්බිකවණ්ණනායං පාකවො හවිසාති.

මනුස්සිජීයා නාමො මිගෙක මෙට්ඨනං. ධම්මං පඨිසෙවිතසංඝාති එත්ථ ව මනුස්සිජීයා කීසු මිගෙකසුති අත්ථො වෙදිතබ්බො, එවං සබ්බත්ථං. සබ්බො එව වෙතො මනුස්සිජීයා තසො මග්ගා, අමනුස්සිජීයා තසො, තීරවණ්ණනගතිජීයා තසොති නව, මනුස්සඋගතොබ්‍යඤ්ඤානාදිනං නව, මනුස්සපණ්ඩකාදිනං වෙ වෙ කතා ජ, තථා මනුස්ස පුරිසාදිනනති සමති. සමග්ගා භොතති. එතෙසු නිමිතකසබ්බොතෙසු¹ යත්ථ කත්ථපි අත්තතො අබ්බජ්ජනං. තීලථලමග්ගම්ච පවෙසෙතො මෙට්ඨනං ධම්මං පඨිසෙවිතො පාරාජිකං ආපජ්ජති, ආපජ්ජනො පන සංචා සෙවන විතොතෙව ආපජ්ජති. න විනා තෙන. තස්මා තං උක්ඛණං දසෙය්‍යනො හගවා භික්ෂුග්ගා සෙමිතිමිගෙකං උපබ්බිතොති ආදිමාහ.

තත් භික්ෂුකයාගේ භේදනසෙවනකයා භික්ෂුකයා; සෙවනවිගන. උපේක්ෂිතෙති භූමිමයෙ පවිත්තවනං, සෙවනවිගන පවිත්තවනෙති අයෙත්. චිත්තිමයං. අඛණ්ඩානං. පටිපෙක්ෂිතකයාගේ යෙහ මගෙහි වඩා. නික්මගිය, නං. මගං. අත්තනො අඛණ්ඩානං. පුරිස නිමිත්තං. තිලප්පමත්තමි පටිපෙක්ෂිතකයා; ආපනනී ආරාජිකායාගේ ආපනනී පාරාජිකා අයෙහි යෙහි අයෙත්. අප්චා ආපනනී ආපර්ණා. ගොති; පාරාජිකයාගේ පාරාජිකවමයා; එය නගො තබනේ.

එවි. සෙවනවිගනනෙව පටිපෙක්ෂිතකයා ආපනනී. දයොධා ඉද්දාගේ යෙහි පටිපෙක්ෂිත. නාම න නෙවලං. අත්තපක්ෂිතෙති පරුපක්ෂිත මෙතාපි ගොති. තත්පා ව සාදිගනකයෙව ආපනනී පටිපෙක්ෂිතවිගන සමඛිතයා, න ඉත්තරයා. තත්පා යෙ සද්ධාපක්ෂිකා කුලපුත්තා සමචා පටිපත්තකා පරුපක්ෂිතෙති පටිපෙක්ෂිතෙති සති න සාදිගනනී, නෙසං. රක්ෂණේ. භික්ෂුපට්ඨපජිකා මනුස්සපජිකා ආදිමාග. තත් පටිපක්ෂි. අත්තනනී ඉච්ඡනනී=පට්ඨපජිකා, භික්ෂු එව පට්ඨපජිකා=භික්ෂු පට්ඨපජිකා; විගහාගානං. චෙට්ඨිකානෙති. අභිවිචිතං. මනුස්සපජි. භික්ෂුකයා සනාතික ආනන්ධානි ඉග්ගාපක්ෂිකා නං. භික්ෂු. නාගෙ කුසාමා ආමිසෙහි වා උපලාපෙති. මිත්තසත්ථවිගනෙති වා ඉදං. අමානං. කිච්චං. කෙරෙහි වනා කණ්ච මනුස්සපජි. රත්තමාගෙ තයා භික්ෂුකයා විගහාගානං. ආනන්ධා; චිත්තිමගෙහි අඛණ්ඩානං. අභි නිමිදෙහි නං. භික්ෂු. ගත්පාදසිකාදිපු පුගහිතං. නිපට්ඨපජි. ගතෙති ඉදං. වච්චමගෙහි තයා භික්ෂුනො අඛණ්ඩානං. අභි නිමිදෙහි; සමපයොජෙහි අයෙත්. සො මෙති ආදිපු ගො චෙ භික්ෂු චිත්තිමගෙහි තත්තරං. අත්තනො අඛණ්ඩානං. පටිපෙක්ෂිතං. ආදිගනී අභිවංගෙහි කණ්ච. ඛණ්ච සෙවනවිගන. උපට්ඨපෙති, පට්ඨප. ආදිගනී අභිවංගෙහි, පට්ඨපකාලෙ සෙවනවිගන. උපට්ඨපෙති, සිකං. ආදිගනී අභිවංගෙහි ආනන්ධකාලෙ පුක්ෂ්ඨවිගනී සමගෙ සෙවන විගන. උපට්ඨපෙති, උද්ධරණං. ආදිගනී අභිවංගෙහි නිගරණකාලෙ පටිපෙක්ෂිතවිගන. උපට්ඨපෙති, එවි. චතුසු ආනන්ධකාලෙ සාදිගනෙති මම චෙට්ඨිකමගෙහි ඉදං. කතනනී චතුසු න ලගති. පාරාජිකාපනනී මෙව ආපර්ණි. යථා ව ඉමානි විගනාපි සාදිගනෙති ආපර්ණි, එවි. පුරිමං. එකං. අසාදිගනනී නිමි සාදිගනෙති පටි අසාදිගනනී මෙ සාදිගනෙති නිමි අසාදිගනනී එකං. සාදිගනෙති ආපර්ණි මෙව. ගඛසො පන අසාදිගනෙති ආසිවිපුට්ඨං. විග අඛණ්ඩානං. විග ව පට්ඨප. අඛණ්ඩානං. මසුකුමානො නාපර්ණි. තෙන වුත්තං:-පටිපෙක්ෂිතං. න ආදිගනී-පටි-උද්ධරණං. න ආදිගනී අනාගතනී. ඉමං. හි එවරුපං. ආරද්ධිව පක්ෂිකං. කාගෙ ව ජිවිතෙ ව අනපෙක්ෂිතං. එකාදගති අගති සමපර් ලිතානිව ගඛසොගනනී [උපට්ඨකතං. උක්ඛිතතාසිකෙ විග ව

වඩනෙක පඤ්චකාමගුණේ පසංගතං. සුගතං රක්ඛිතෙනා හඟවා පච්චේකානඤ්ඤායා මනෝරථවිභානං කණ්ණෙනා ඉමං. “පච්චෙකානං න සාදිසති”ති ආදිකං වතුකකං නිහරිතා ථපෙසිති.

පඨම මතුකකකථා නිවේකා.

එවං පඨමවතුකකං දසෙය්‍යන්තා ඉද්දති යඟවා හික්ඛුපච්චේකා ඉප්ඵිං. ආනෙනා න කෙවලං වච්චමග්ගෙනෙව අභිනිසිදෙනති, අථචො පසංචවමග්ගෙනපි මුඛෙනපි. ඉප්ඵිං. ආනෙනාපි¹ ච කෙවි ජාගරන්ති. ආනෙනති, කෙවි සුතතං, කෙවි මහතං, කෙවි උච්චතතං, කෙවි පමතතං. අඤ්ඤාපිහිතං² විකඛිතතවිතතනති අපො. කෙවි මතං. අකඛිසිතං, සොණ්ණසිංහලාදිති අකඛිසිතනිමිත්තනති අපො. කෙවි මතං. යෙභුසෙය්‍යන අකඛිසිතං, යෙභුසෙය්‍යන අකඛිසිතා නාම යඟ්‍යා නිමිත්තෙව වච්චමග්ගෙක පසංචවමග්ගෙක මුඛෙ වා ඔහුතරො ඔකාසො අකඛිසිතො හොති. කෙවි මතං. යෙභුසෙය්‍යන ඛිසිතං, යෙභුසෙය්‍යන ඛිසිතා නාම යඟ්‍යා වච්චමග්ගාදිතෙ නිමිත්තෙක ඔහු. ඛිසිතං. හොති, අපො. අකඛිසිතං. න කෙවලං ච චක්‍රසිප්ඵිමෙව ආනෙනති, අථචො අචක්‍රසිප්ඵිමපි තිරච්ඡානගතිප්ඵිමපි. න කෙව ලඤ්ච චුතතපාකාරං ඉප්ඵිමෙව, උභතොබ්‍යඤ්ඤානකමපි පණ්ඩ කමපි පුරිසමපි ආනෙනති. තඟ්‍යා නෙසං වසෙන අඤ්ඤාතිපි වතුකකාති දසෙය්‍යෙනා හික්ඛුපච්චේකා මතුසිප්ඵිං. ඡාගරන්තනති ආදිමාග.

තත්ථ පාළියා අසමොහත්ථං. චුතතවතුකකාති එවං සබ්බානො³ චෙදිතබ්බාති: මතුසිප්ඵියා තිණ්ණං. මග්ගානං වසෙන තිණ්ණි සුද්ධික වතුකකාති, තිණ්ණි ජාගරන්තවතුකකාති, තිණ්ණි සුතත වතුකකාති, තිණ්ණි මතතවතුකකාති, තිණ්ණි උච්චතතවතුකකාති, තිණ්ණි පමතතවතුකකාති, තිණ්ණි මතඅකඛිසිතවතුකකාති, තිණ්ණි යෙභුසෙය්‍යන අකඛිසිතවතුකකාති, තිණ්ණි යෙභුසෙය්‍යන ඛිසිතවතුකකාතිති සත්තවිසති වතුකකාති, තථා අචක්‍රසිප්ඵියා, තථා තිරච්ඡානගතිප්ඵියාති ඉප්ඵිවාසෙර එකාසිති වතුකකාති. යථා ච ඉප්ඵිවාසෙර එවං උභතොබ්‍යඤ්ඤානකවාසෙර. පණ්ඩක සුරිසවාසෙරසු පන මිනනං. මග්ගානං වසෙන වතුපණ්ණාස වතු පණ්ණාස හොනති. එවං සබ්බාතිපි චෙ සත්තාති සත්තති ව වතුකකාති හොනති. තාති උත්තානත්තාතිසෙව.

සබ්බවාසෙරසු පනෙත්ථ මතං. යෙභුසෙය්‍යන අකඛිසිතං. ඛිසිතනති එතඟ්‍යං. ණානෙ අයං විනිවර්ණො:- තඹපණ්ණේදිපෙ කීර චෙ විතස ධිරා සමානාවරිගකා පෙරා අපෙසුං. උභතිසංසෙධනෙ ව සුසංඥ ඔසෙධනෙ ව. තෙ මහාගසෙ උපපන්නා විතසපිටකං⁴ පරිහරන්තා රක්ඛිංසු. තෙසු උපතිසංසෙධනො බ්‍යත්තතරො. තඟ්‍යාපි චෙ අනෙක

1. ම ආනෙනා.

2. සි. I. 11 & 12. සමබ්බපණො.

3. ඝා. ම. අඤ්ඤාපිහිතං.

4. ඝා. ම. සි. I. මහාගසෙධනපිටකං.

වාසිකා අගෙයු. මහාපදමයෙහි ව මහාසුමමයෙහි ව. තෙසු මහාසුමමයෙහි රෝ නවකතයු. විනයපිටක. අයොසි. මහාපද මයෙහි රෝ තෙන සද්ධි නවකතයු. විසුඤ්ච එකකොට නවකතයුනති අධාරකතයු. අයොසි. අයමෙතෙසු ඔත්තන නරෝ. තෙසු මහාසුමමයෙහි රෝ නවකතයු. විනයපිටක. සුඤ්ච ආවර්ග. මුඤ්චිකා අපරගමක. අගමාසි. තතො මහාපදමයෙහි රෝ ආහ: “සුරෙ වත රෙ එස විනයධරො යො ධරමානකං යෙව ආවර්ග. මුඤ්චිකා අඤ්ඤාත් වසිතඛං මඤ්ඤති, නසු ආවර්ගෙ ධරමානෙ විනයපිටකඤ්ච අධිකාරී ව අනෙකකතයු. ගහෙකාරී න විශ්වජිත්තඛං, නිව්වකාලං සොතඛං, අනුසංවර්ජරං සජ්ඣාසිතඛං”නති. එවං විනයගරුකානං භික්ෂුනං කාලෙ එකදිවසං උපතිස්සයෙහි රෙ පන මහාපදමයෙහි රෙ පවුබ්බානං පඤ්ඤානං අනෙකවාසිකකතානං පඨමපාරුජිකසිකාපදෙ ඉමං පදෙසං වර්ණනෙතො නිසිනෙතො හොති. තං අනෙකවාසිකා පුච්ඡංසු “භනෙත යෙභුගෙසන අකඛසිතෙ පාරුජිකං, යෙභුගෙසන ඛසිතෙ ථුල්ලච්චයං, උපඛිකඛසිතෙ කෙන භවිතඛං”නති. ථෙරො ආහ: “ආවුසො මුඛා නාම පාරුජිකං පඤ්ඤාපෙතො න සංවසෙසං කතා පඤ්ඤාපෙනති, අනවසෙසං එව කතා සඛං. පරියාදිකතා සොතං ජිඤ්ඤා පාරුජිකවත්ථුභි. පාරුජිකමෙව පඤ්ඤාපෙනති. ඉදං භි සිකාපදං ලොකවර්ජං, න පණ්ණතතිවර්ජං. තසමා සදි උපඛිකඛසිතෙ පාරුජිකං භවෙග්ග, පඤ්ඤාපෙග්ග සමොසමුද්දො. පාරුජිකච්ඡායං පනෙත් න දිස්සති. ථුල්ලච්චයමෙව දිස්සති”නති.

අපි ව මතසරීරෙ පාරුජිකං පඤ්ඤාපෙතො භගවා යෙභුගෙසන අකඛසිතෙ ධරෙපසි තතො පරං පාරුජිකං නත්ති දසෙසංසු. ථුල්ලච්චයං පඤ්ඤාපෙතො යෙභුගෙසන ඛසිතෙ ධරෙපසි තතො පරං ථුල්ලච්චයං නත්ති දසෙසංසුනති පි චෙදිතඛං.

ඛසිතංඛසිතඤ්ච නාමෙතං මතසරීරභි. සෙව චෙදිතඛං, න ජිවමානෙ. ජිවමානෙ භි නඛපිට්ඨපමාණෙපි ජිවමංසෙ වා නකා රුමති වා සති පාරුජිකමෙව හොති. සද්ධි නිමිත්තං සඛසො ඛසිතං ජිවමමං නත්ති, නිමිත්තසංස්ථානං පඤ්ඤාගති, පවෙසනං ස්වති, පාරුජිකමෙව. නිමිත්තසංස්ථානං පන අනවසෙසකතා සඛසං. නිමිත්තෙ ජිඤ්ඤා සමනතතො තවෙත්ථා උපාරිපෙත වර්ණසංඛිප වසෙත ථුල්ලච්චයං. නිමිත්තතො පතිතාය මංසපෙසියං උපකත මනනංසු දුක්ඛං. මතසරීරෙ පන සද්ධි සඛං සරීරං ඛසිතං හොති, සද්ධි අකඛසිතං, තතො පන මග්ගා අකඛසිතං, තෙසු උපකතමනනංසු පාරුජිකං. යෙභුගෙසන අකඛසිතෙ පාරුජිකමෙව. උපඛිකඛසිතෙ ව යෙභුගෙසන ඛසිතෙ ව ථුල්ලච්චයං.

මනුස්සානං ජීවමානකසරීරෙ අකඛිනාසකණ්ණවත්ඤ්චජිකො සෙසු සන්ධකාදීති කතවණ් වා මෙට්ඨන රුගෙන තිලඵලමත්තමපි අභිගජානං පටෙසෙන්නස්ස¹ ඵලලව්වයමෙව. අවසෙසසරීරෙ උප කච්ඡකාදිසු දුක්ඛං.

මනෙ අලලසරීරෙ පාරජිකකෙකිනෙත පාරජිකං. ඵලලව්ව යනෙකිනෙත ඵලලව්වයං. දුක්ඛවකෙකිනෙත දුක්ඛං. යද්ද පන සරීරං උද්භුමානං හොති කුටීනං නිලමකඛිකසමාකිණ්ණං කිම්කුලසමාකුලං නවති වණ්ණමුඛෙති පග්ගාරිතපුබ්බං කුණ්ටහාවෙන උපගතකුමපි අසකකුණ්ණො, තද්ද පාරජිකවත්ඤ්ඤා ඵලලව්වයවත්ඤ්ඤා විජගති. තාදිසෙ සරීරෙ යත්ත සන්ධි උපකතමනො දුක්ඛංමෙව.

තිරව්ජානගතානං හජ්ජිඅස්සගොගදුගමධිමඬිසාදිතං නාසාය ඵලලව්වයං. වජ්ජිකොසෙ ඵලලව්වයමෙව සකෙකිකමපි තිරව්ජාන ගතානං අකඛිකණ්ණවණ්ණසු දුක්ඛං. අවසෙසසරීරෙපි දුක්ඛංමෙව.

මනානං අලලසරීරෙ පාරජිකකෙකිනෙත පාරජිකං. ඵලලව්ව යනෙකිනෙත ඵලලව්වයං. දුක්ඛවකෙකිනෙත දුක්ඛං. කුටිතකුණ්ටෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනායෙනෙව සබ්බන්ධි දුක්ඛං.

කායසංසග්ගරුගෙන වා මෙට්ඨනරුගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වජ්ජිකොසං අපපවෙසෙන්නො නිමිත්තෙන න නිමිත්තං ජුපති, දුක්ඛං. මෙට්ඨනරුගෙන ඉජ්ජියා අපපවෙසෙන්නො නිමිත්තෙන න නිමිත්තං ජුපති, ඵලලව්වයං. මිශ්‍රාඅධිකථායං පන ඉජ්ජිනිමිත්තං මෙට්ඨන රුගෙන මුඛෙන ජුපති ඵලලව්වයනති වුත්තං. වමෙකඛකිකෙ “ජකිග්ගියා භික්ඛු අවිරවතියා නදියා ගාවිනං තරන්තිනං විසාණ්ණපුපි ගණ්ණනති, කණ්ණණ්ණපුපි ගණ්ණනති, ශිවායපි ගණ්ණනති, ඡෙත්වායපි ගණ්ණනති, පිට්ඨිමපි අභිරුග්ගනති, රත්තවිත්තාපි අභිගජානං ජුපන්ති”ති. ඉමිස්සා අවුට්ඨපාත්තියා අවිසෙසෙන වුත්තං—“න ච භික්ඛිමෙව රත්ත විසෙත්තන අභිගජානං ජුපිතබ්බං, යො ජුපෙය්‍ය ආපත්ති ඵලලව්ව යස්සා”ති. නං සබ්බමපි සංසරෙද්දායා යථා න විරුජ්ඣති තථා ගගෙ තබ්බං. කථංඤ්ඤා න විරුජ්ඣති? යං තාව මහාඅධිකථායං වුත්තං. “මෙට්ඨනරුගෙන මුඛෙන ජුපති”ති, තත්ත කීර නිමිත්තමුඛං මුඛනති අධිපෙත්තං. මෙට්ඨනරුගෙනාති ච වුත්තතතාපි අයමෙව තත්ත අධිපෙත්තං යොති වෙදිතබ්බං. න භි ඉජ්ජිනිමිත්තෙ පකඛිමුඛෙන මෙට්ඨනු පකකමො හොති. ඛකිකෙපි යෙ පිට්ඨිං අභිරුග්ගන්තා මෙට්ඨන රුගෙන අභිගජානෙන අභිගජානං ජුපිංසු, තෙ සකාය ඵලලව්වයං වුත්තනති වෙදිතබ්බං. ඉතරථා භි දුක්ඛං. සියං. තෙව පනාසු “ඛකිකෙපි මුඛෙනෙව ජුපනං සකාය මලාරිකත්තා නමස්ස ඵලලව්වයං වුත්තං. අධිකථායමපි තං සකාය භාසිතං ගගෙකාව මෙට්ඨනරුගෙන මුඛෙන ජුපති ඵලලව්වයනති වුත්තං”නති. තස්මා සුච්ඡි සලලකෙකිකා උත්තොසු විනිව්ජයෙසු යො සුත්තතරෙ යො ගගෙ

තලෙසු වා අප්පකනෙතා ආකාසගතමෙව කතා පවෙසෙතා නිගරති දුක්ඛවා. ඛිතිදායා ඛාණ්ඩකෙ ප්‍රසති, දුක්ඛවමෙව. යථා ච ඉති නිමිත්තෙ වුත්තං, එවං සබ්බස්මිං ලක්ඛණං වෙදිතබ්බතී.

සමනලාසාසාදිකා
නිවසිතා.

එවං සමනලාසාසාදිකා වතා ඉද්ධති යසො න කෙවලං මනුස්සිච්ඡි ආදිකෙ භික්ඛුස්ස එව සතතිකෙ ආනෙතති. අථ ඛො භික්ඛුමපි තාසං සතතිකෙ අනෙතති, තයො තං පහෙදං දසෙස්සනෙතා භික්ඛු සම්මජ්ඣිකා භික්ඛුං මනුස්සිච්ඡියා සතතිකෙත්ථ ආදිනා නයෙන සබ්බානි තානි වතුක්කානි පුනපි නිගරිතා දසෙස්සි. තෙසු විනිවජ්ජයො වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බතී.

භික්ඛුසම්මජ්ඣිකාවසෙන මතුනකපහදමණ්ණානා
නිවසිතා.

යසො පන න භික්ඛුසම්මජ්ඣිකා එව එවං කරොතී, රාජ පච්චජිකාදසොපි කරොතී. තයො නමපි භෙදං දසෙස්සනෙතා රාජපච්චජිකානි ආදිමාහ. තස්ම රාජානො යෙව පච්චජිකා=ශ්ව සම්මජ්ඣිකා; තෙ ච යසං ආනෙතතාපි අසෙසෙති ආනාපෙනතාපි ආනෙතති යෙවති වෙදිතබ්බා. වොරා එව පච්චජිකා=වොර සම්මජ්ඣිකා; වුත්තානි මෙදුත්තපසංභිතතිච්චාපසුතා නාගරියකෙරාවත පුරියා, ඉතිවුත්තපුරාච්චතාදසො වා; වුත්තා යෙව පච්චජිකා=වුත්ත සම්මජ්ඣිකා; ගතීතති හදයං වුච්චති, තං උප්පාදෙනති=උප්පල ගතී, උප්පලගතී එව පච්චජිකා උප්පලගතීසම්මජ්ඣිකා; එතෙ කිර න කසිවණ්ණිජාදිති ජීවතී, පඤ්ඤාතසාමසාතාදිති තතා පුත්ත දුරං පපාසෙතී. තෙ කම්මසිද්ධිං පස්සමානා දෙවතානං ආයාචිතා තාසං බලිකවමස්මිං මනුස්සානං හදයං උප්පාදෙනති. සබ්බකාලං ච මනුස්සා දුලලාහා. භික්ඛු පන අරෙස්සෙසු විගරන්තා සුලලාහොතී. තෙ සිලවත්තං භික්ඛුං ගතෙතා සිලවත්තො වසො නාම භාරිසො ගොතීති මසෙසෙමානා තස්ස සිලවතාසනස්මිං මනුස්සිච්ඡිආදිකෙ වා ආනෙතති තං වා තස්ම නෙතති. අයමෙස්මිං විසෙසො. යෙසං වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං, භික්ඛුසම්මජ්ඣිකාවාසෙ වුත්තනයෙනෙව ච ඉමෙසු වතුසුපි වාරෙසු වතුක්කානි වෙදිතබ්බතී. පාළියං පන සබ්බිත්තෙන වුත්තතී.

සබ්බාකාරෙන මතුනකපහදමණ්ණානා
නිවසිතා.

ඉදුනි ය. චූතනං “මනුසිරියා තයො මයෙහ මෙච්ඡනං ධම්මං පතියෙවනකස්සා”¹ති ආදි, එත් අසමොගත්ථං. මිගෙහනි මගෙහනති ආදිමාග. තත් මිගෙහනි මගෙහනති ඉප්පියා තිසු මයෙහසු අඤ්ඤා නරෙන මයෙහන අත්තනො අඛගජාතං පවෙසෙති; අථවා සමිතිනෙතසු චිසු මයෙහසු පස්සාවමයෙහන වච්චමයො, වච්ච මයෙහන වා පස්සාවමයො. පවෙසෙති. මිගෙහනි අමිගෙහනති පස්සාවාදිමයෙහන පවෙසෙති; තස්ස සාමන්තවිගෙහන නිහරති. අමිගෙහනි මිගෙහනති මයොසාමන්තවිගෙහන පවෙසෙති; මයෙහන නිහරති. අමිගෙහනි අමිගෙහනති චිසු සමිතිනවිගෙහනසු එකෙන විගෙහන පවෙසෙති; දුතිගෙහන නිහරති. ඉමස්ස සුත්තස්ස අනුලොම විගෙහන සබ්බත්ථ වග්ගසබ්බපෙ ඵුල්ලච්චයං. චෙදිතබ්බං.

ඉදුනි ය. පරතො වක්ඛති “අනාපතති අජානනස්ස අසාදි යනකස්සා”²ති, තත් අසමොගත්ථං. හික්ඛු සුත්තහික්ඛමිති ආදිමාග. තත්තං අධිපජායො:-යො පටිවුද්ධො සාදිගති, යො “සුත්තමති මධි එසො විපට්ඨපජ්ඣි. නාගං ජනාමි”³ති න මුච්චති. උග්ගො නාගෙහ නබ්බාති එත්⁴ වෙපි ලිඛිතනාසනෙන නාගෙහනබ්බං. තත් දුක්ඛස්ස පටිඤ්ඤාකරණං. නච්චි. දුක්ඛොති පුච්ඡිතං පටිඤ්ඤාය නාගෙහනබ්බං. සචෙ න සාදිගති, න නාගෙහනබ්බං. එස නයො සාමග්ගෙහවාරෙපි.

එවං තත් තත් තං තං ආපතතිඤ්ච ආනාපතතිඤ්ච දසෙස්සානා ඉදුනි අනාපතතිචෙව දසෙස්සනො අනාපතති අජානනකස්සාති ආදි මාග. තත් අජානනෙහ නාම යො මගානිදදං. ඕක්ඛනෙහා පරෙන කතං උපකතමච්චි න ජනාති, මෙසාලීසං මහාමනෙ දිවාවිහාරං. හතො හික්ඛු විස. එවරුපස්ස අනාපතති. චූතනමපි වෙතං “නාගං හගවා ජනාමිති. අනාපතති හික්ඛු අජානනකස්සා”²ති. අඤ්ඤායෙහ නාම යො ජනිතාපි න සාදිගති, තත්ථෙව සග්ගං උච්චිතතික්ඛු විස චූතනමපි වෙතං “නාගං හගවා සාදිගිතති. අනාපතති හික්ඛු අසාදි යනකස්සා”²ති. උමමික්ඛනෙහා නාම පිත්තමත්තනො; දුච්චං හි පිත්තං: ඔද්ධිපිත්තං අඔද්ධිපිත්තං. වාති. තත් අඔද්ධිපිත්තං. ලොභිතං විස සබ්බගගනං.² තමති කුපිතෙ සග්ගානං කණ්ඩකච්ඡුසරීරකමාදිති ගොනති. නානි ගෙසර්ඤ්ඤායා වූපසමනති. ඔද්ධිපිත්තං පත පිත්තකොසගෙ සිත්තං. තමති කුපිතෙ සග්ගා උමත්තකා ගොනති විපල්ලත්³ඤ්ඤා හිග්ගෙහපසං ජ්ඣෙධිතා අසාරුප්පාවාරං⁴ වරතති. ලුහුකගරුකානි සික්ඛාපදානි මද්දනතාපි න ජනතති. ගෙසර්ඤ්ඤායාසි අගෙහිවිජා ගොනති. එවරුපස්ස උමත්තකස්ස අනාපතති. ඕක්ඛනවිගෙහනා නාම විස වධිවිගෙහනා සක්ඛුමත්තකො වුච්චති. සක්ඛා කිර ගෙරවානි වා ආරමමණානි දසෙස්සානා මුඛෙන හත්ථං පවෙ සෙත්ථා හද්දරුපං වා මද්දනතා සග්ගෙහ වික්ඛිතනවිගෙහන විපල්ලත්³ ඤ්ඤා කෙරෙති. එවරුපස්ස ඕක්ඛනවිගෙහන අනාපතති. ගොසං

1. ගා, මෙත්ථ. 2. හි, ඒ. සබ්බගග. 3. විපල්ලක-කත්ථි. 4. ගා, මාරු. ම, මරියං.

අපි පන සිකඩාපදං කුසලං. අපි අකුසලං. අපි අව්‍යාකතං. චතත්තංගෙව හි ආපත්තිසමුට්ඨාපකම්පිතානි: අවධි කාමාවචරකුසලානි, වාදක අකුසලානි, දක කාමාවචරකිරියවිතානි, කුසලතො ච කිරියතො ච චෙ අභිඤ්ඤාවිතානිති. තෙසු යං කුසලවිතෙතන ආපර්ඨි, තං කුසලං. ඉතරෙහි ඉතරං.

අපි ව සිකඩාපදං තිවෙදනං. අපි විවෙදනං. අපි එකවෙදනං. තත්ථ යං ආපර්ඨිතො නිසු වෙදනාසු අඤ්ඤාතරවෙදනාසමඛිති සුත්වා ආපර්ඨි, තං තිවෙදනං. යං ආපර්ඨිතො සුඛසමඛිති වා උපෙකඩා සමඛිති වා ආපර්ඨි, තං විවෙදනං. යං ආපර්ඨිතො දුකඛිවෙදනා සමඛිතියෙව ආපර්ඨි, තං එකවෙදනනි වෙදිතඛිං. එවං:-

“සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා-අපථා සඤ්ඤා සම්පන්නං,
ලොකවර්ජඤ්ච කම්මඤ්ච-කුසලං වෙදනාස මා”ති

ඉමං පඤ්ඤානං විදිත්වා තෙසු සමුට්ඨානාදිසු ඉමං සිකඩාපදං සමුට්ඨානතො එකසමුට්ඨානං . අඛ්‍යවසෙන දුකසමුට්ඨානං, කාය විතතතො සමුට්ඨානි. කිරියසමුට්ඨානඤ්ච, කරෙතො යෙව හි එතං ආපර්ඨි. මෙට්ඨනපටිසංසුතනාස කාමසඤ්ඤාස අභාසෙවන මුච්චනතො¹ සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. “අනාපත්ති අජානනාසා අසාදියනනාසා”ති හි වුත්තං. මෙට්ඨනවිතෙතනෙව නං ආපර්ඨි, න විනා විතෙත නාති සම්පන්නං. රහවසෙතෙව ආපර්ඨිතඛිතො ලොකවර්ජං. කායවාරෙතෙව සමුට්ඨානතො කායකම්මං. විතතං පනෙත් අඛ්‍ය මතතං. හොති. න නාසා වසෙන කම්මභාවො උඤ්ඤාති. ලොකවිතෙතන ආපර්ඨිතඛිතො අකුසලවිතතං. සුඛසමඛිති වා උපෙකඩාසමඛිති වා තං ආපර්ඨිති විවෙදනනි වෙදිතඛිං. සඛිතඤ්චනං ආපත්තියං සුර්ඨි. සිකඩාපදසිසෙත පන සඛිතඅවධිකථාසු දෙදනා ආරුලා. තඤ්ච එවං වුත්තනාති.

මහකම්ම වර්ජිතතො ව-පෙ-බුධ්ධිසඛිතිතො විශොති ඉදං කීං? ඉමා විනිතවළුවා. භගවතා සයං විනිවර්තනං තෙසං තෙසං වළුවා. උඤ්ඤාතථා නාම තානි වළුවා සුඛං විනාශධර් උඤ්ඤාතඤ්ඤාතඤ්ඤාති ධම්මසඛිතකතෙසෙරෙහි ආපිතා. වළුවාතථා පන ධර්මානෙසෙව භගවති උපාලිසෙරෙන ආපිතා, ඉමිනා උඤ්ඤාතන ආයති. විනාශධර් විතසං විනිවර්තනනාති. තඤ්ච එත් වුත්තලකඤ්ඤා. සාධුකං සලලකඤ්ඤා පඨමසිකඩාපදං විනිවර්තනඛිං. දුරියාදි නඤ්ච විනිතවළුවු වුත්තලකඤ්ඤාතන දුරියාදිති. විනිතවළුවා හි සිටිකානං පටිච්ඡන්දක² රූපානි විස විතසධර්තං පටිච්ඡන්දක³ වළුවා හොනාති.

1. ඉ & බු. එතං සමුට්ඨානං. 2. සා, බු. ව්‍යාප්තතො,
3. ම & සා, පටිච්ඡන්තක.

තස්ස පුරිමානී චෙ වජ්ඣනී අනුප්පාදාදිකායං. යෙව චුතතස්සානි. තතිසෙ වජ්ඣමිති ඕඨිලිසෙය්නානි ගිහිවෙසෙන¹ මද්දතවසෙය්නා හුත්වා; වතුසෙය් නාමී තිසෙව් වත්තබ්බං. තතො පරෙසු සත්තසු කුස මිරිතානි කුසෙ ගජ්ඣා කතවිරං; වාහමිර. නාම නාපසානං වත්තලං; ඵලකමිර. නාම ඵලකසංඝාතානි ඵලකානි සිසෙය්නා කතවිරං. තෙසසෙය්නෙලොති තෙසෙය් තතො වාසිත්වා කතකමිසෙලො; වාල කමිසෙලොති වමරවාලෙති වාසිත්වා කතකමිසෙලො; උලුකසෙය්නාති උලුකසකුණස්ස පතෙය්ති කතනිවාසනං; අජිනකමිසෙය්නාති සලොමං. සමුරං අජිනමිසෙය්නා; වාදසෙව වජ්ඣමිති සාරතෙය්නාති කාය සංසර්ගෙය්නා සාරතෙය්නා; තං රහං සෙය්නා හගවා ආපනති සෙය්නාදිසෙය්නාති ආහං. තෙරසෙව වජ්ඣමිති උපපලවණ්ණාති සා ථෙරි සාවච්ඡියං. සෙවසිසිත්වා සත්තසංඝාතසෙය්නා අතිනිසාරසමපනතා. තස්සා පකතිසාපි අතිදස්සනිත්වා නිලුපපලවණ්ණා කායවිජි අසනනතෙර පන කිලෙසසනතාපස්ස අභාවෙන අතිවිස ව්‍යෙවති, සා තායෙව වණ්ණපොකවිරතාය“උපපලවණ්ණා”ති නාමං. ලුඨි. පඨිබද්ධවිසෙය්නාති ගිහිකාලතො පට්ඨාය රත්තවිසෙය්නා; සො කිර තස්සා සෙය්නාදරුකො සොති. අඨ මොති අනනතරෙව නිපාතො; මසෙය්නා නිසිත්වා නනතරෙවොති චුතතං. සොති. දිවා බාහිරතො ආගතත්වා වාරං පිටාය නිසිත්වා නං ගි පඨමං අනුකාරං. සොති. සො සාවස්සා තං අනුකාරං න නස්සති, නාවසෙව ඵවමකාසිති අසෙය්නා. දුසෙය්නාති පටිසෙය්නා; ථෙරි පන අනවජ්ජා අනතතො සමණසෙය්නා. පටිවුපට්ඨ පෙය්නා අසාදිසෙය්නා නිසිදි. අසද්ධමොති පපාසෙය්නා පරමට්ඨා අග්ගකමිසෙය්නා සිලාසම්මත බද්ධසාරබ්බාසෙය්නා විය. සොපි අනතතො මනොරථං පුරෙය්නා ගතො. තස්ස ථෙරියා දස්සනපථං විජ්ජනතෙය්නා අයං මහාපට්ඨි සිනොරාපකමිතං. ධාරෙය්නා සමස්සාපි තං පාපපුරිසං බ්‍යාම මත්තකලෙමරං. ධාරෙය්නා අසනතො නිසි විය හිජ්ජත්වා විවරමද්දති. සො තබ්බණ්ණෙය්නා අවිජ්ජාලානං ඉක්කතො. අගමාසි හගවා තං පුත්වා අනාපනති භික්ඛසෙව අසාදිසෙය්නාති වත්වා ථෙරිං සකාය බමමසෙද ඉමං ගාථං අභාසි :-

“වාරි පොකවිරපතෙය්නා-ආරගෙය්නාති සාසපො,
 සො න ලිමපති කාමෙසු-තමහං බුද්ධි බ්‍රාහමණ”තී.

චුද්දසෙව වජ්ඣමිති ඉසෙලිබ්බං සායුභුතනාති රත්තසාගෙ නිද්දං ඔක්කතතස්ස පුරිසසංඝාතං. මසුද්දසිකාදි සබ්බං අනතරගිතං. ඉජ්ඣ සංඝාතං උපානතං. නිසෙය්නාති උපසංඝං. නමෙව උපසංඝෙය්නාති පුරෙය්නා ගිහිකාලපජ්ජිකෙව පුරෙය්නා කතාලපසමපදමෙව ව අනුජනාමි; පුන උපජ්ජා න ගතෙය්නාති; උපසමපද න කාතබ්බාති අසෙය්නා. නානි වස්සානිති හික්කපසමපදතොපසභුති යා” වස්සගණනා, තං

1, සපා, ගිහිවෙසෙන. 2, ඉ, ම & සි I. උපජ්ජං. න ගතෙය්නා. 3, ඉ සි, I & චු සාව.

සෙව වසාගණනාං අනුජනාමි; න ඉතො පට්ඨාය වසාගණ්ණා කාතඤ්ඤාති අපෙඨා. භික්ඛුනීති සබ්බභික්ඛුනීති භික්ඛුනීති වසාං සද්ධිං සබ්බභික්ඛුං සබ්බනඤ්ඤං සමබ්බිහවිත්ථං අනුජනාමිති අපෙඨා. ඉදං වුත්තං හොති: අපඨිඨරුපං දුනිස්සා භික්ඛුනං මජ්ඣේ වසිත්ථං, භික්ඛුනී උපස්සයං ගන්තවා භික්ඛුනීති සද්ධිං වසතු¹ යා ආපනතියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීති සාධාරණාති යා දෙසනාගාමිනියො වා උට්ඨාන ගාමිනියො වා ආපනතියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීති සද්ධිං සාධාරණා; තා ආපනතියො භික්ඛුනීතං සන්තියෙති වුට්ඨාතුන්ති තා සබ්බාපි භික්ඛුනීති කාතඤ්ඤං විනයකමමං කන්තා භික්ඛුනීතං සන්තියෙති වුට්ඨාතුං අනුජනාමිති අපෙඨා. නාති ආපනතීති අනාපනතීති යා පන භික්ඛුනං භික්ඛුනීති අසාධාරණා පුක්කච්ඡධිදාදිනා ආපනතියො, තාති අනාපනතීති. ලිඛපරිවත්තනෙනා²තා ආපනතියො උට්ඨිතාව හොති. පුන පකථිලිඛෙත උපනෙනාපි තාති ආපනතීති තස්ස අනාපනතියෙවාති. අයං කාවෙඨ පාළිවිනිවත්තො.

අයං පන පාළිවුත්තො ඔක්කතතිකවිනිවත්තො:- ඉමෙසු තාව චිත්ත ලිඛෙතපු පුරිසලිඛං උත්තමං, ඉපිලිඛං හිතං. තස්මා පුරිස ලිඛං බලවඅකුසලෙන අනතරධායති. ඉපිලිඛං දුඛිලකුසලෙන පඨිට්ඨාති. ඉපිලිඛං පන අනතරධායනං දුඛිලකුසලෙන අනතරධායති. පුරිසලිඛං බලවකුසලෙන පඨිට්ඨාති. එවං උත්තමපි අකුසලෙන අනතරධායති. කුසලෙන පටිලක්ඛති. තස්ම සෙව චිත්තං භික්ඛුනං එකතො සක්කායං වා ධම්මසාතවත්තං වා නන්තා එකාගාරෙ නිපජ්ඣන්තා නිදදං ඔක්කතනානං එකස්ස ඉපිලිඛං පාතුඛවති, උභිත්තමපි සහසෙසයාපනති හොති. සො වෙ³ පටිවුරුක්ඛිතා අත්තනො තං විප්පකාරං දුක්ඛා දුක්ඛි දුම්මනො රත්තිභාගෙ සෙව ඉතරස්ස ආරෙච්ඡෙය්, තෙන සමස්සාසෙනබ්බො: “හොතු. මා වින්තසිත්ථ. වට්ඨස්සෙවෙහො දෙසෙය. සමොසමිත්‍රදොධන වාරං දින්නං භික්ඛු වා හොතු භික්ඛුනී වා, අනාවචො ධම්මො අවාරිතො සග්ගමහෙය්”ති. සමස්සාසෙනා ව එවං වත්තඤ්ඤා: “තුලෙහි භික්ඛුනීඋපස්සයං ගන්තුං වට්ඨති. අපි වො කාවි සන්ධිට්ඨා භික්ඛුනියො”ති. සමස්සා හොති තාදිසා භික්ඛුනියො, අපිති; නො වෙ හොන්ති තපිති වන්තා හො භික්ඛු වත්තඤ්ඤා: ‘මම සබ්බගං කුසෙඨ. ඉදුති සෙව ම. භික්ඛුනීඋපස්සයං නෙථා’ති. තෙන භික්ඛුනා තං ගහෙතො තස්සා වා සන්ධිට්ඨානං අත්තනො වා සන්ධිට්ඨානං භික්ඛුනීතං සන්තිකං ගත්තඤ්ඤා. ගව්ජනනා ච න එකතෙන ගත්තඤ්ඤා. චතුරි පඤ්ඤා භික්ඛුනි සද්ධිං ජොතිකඤ්ඤා කත්තරදඤ්ඤා ගහෙතො සංවිදගනං පරිමොචෙතො ‘මයං අමුක්කං නාම ආනං ගව්ජාමා’ති ගත්තඤ්ඤා. සෙව ඔති ගාමෙ දුරෙ විතාරෙ හොති, අනතරමගෙග ගාමනතර- නදිපාර-රත්තිවිප්පවාස-ගණමගිගනාපනතීති අනාපනති. භික්ඛුනු

1. මු & ඉ. වසිත්තති. 2. හි I & සා. ලිඛපරිවත්තන. 3. හි I, සෙව.

පස්සයං ගතං. ගතං. නා භික්ඛුනියො වතතබ්බා: “අසුකං නාම භික්ඛු-
ජානාථා”ති. ආම අය්‍යාති. “තස්ස ඉඨිලිඛං පාතුභුතං, සඛගහං
නිස්සා කරොථා”ති. නා චෙ “කාචු අය්‍යා! ඉදුති මගමපි සඤ්ඤා
සිස්සාම. ධම්මං සොස්සාම. ගච්ඡ්ථ තුඤ්ඤා”ති වචා සඛගං කරොති,
ආරාධනාව භොනති සඛගාතිකා ලජ්ජනියො, නා කොපෙඤා අඤ්ඤා
නා ගතතබ්බං. ගච්ඡති චෙ ගාමනතර-නදිපාර-රතනිවිප්පවාස-ගණ
ඔභිසතාපනතිති න මුච්චති. සචෙ පන ලජ්ජනියො භොනති, න
සඛගාතිකායො. අඤ්ඤා ගතං. ලබ්බති. සචෙපි අලජ්ජනියො
භොනති, සඛගං පන කරොති. තාපි පරිච්චිඤා අඤ්ඤා
ගතං. ලබ්බති. සචෙ ලජ්ජනියො ච සඛගාතිකා ච, ඤාතිකා න
භොනති, ආසන්නතාමෙ පන අඤ්ඤා ඤාතිකා භොනති පරිප්පන
නිකා, තාසමපි සනාතිකං ගතං. වට්ටනිති වදනති. ගතං. සචෙ
භික්ඛුතාවෙපි නිස්සයපටිපතො පතිරුපාස භික්ඛුනියා සතතිකෙ
නිස්සයො ගහෙතබ්බො. මාතිකා වා විනයො වා උග්ගතිතො, සුග්ග
තිතො. පුන උග්ගණනාකාරණං නාමි. සචෙ භික්ඛුතාවෙපි පරිසා
වව්වරො, තස්ස සනාතිකෙ යෙ උපසම්පන්නා, සුපසම්පන්නා.
අඤ්ඤාසා¹ සනාතිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පුබ්බං නං නිස්සය
වසනෙතබ්බං අඤ්ඤාසා සනාතිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පරි
පුණ්ණවස්සසාමග්ගෙතොපි අඤ්ඤාසා සනාතිකෙ උපස්ඤා ගහ
තබ්බො. යං පනස්ස භික්ඛුතාවෙ අධිට්ඨිතං නිව්වරණං පතොනා
ව, නං අධිට්ඨානං විජගති. පුන අධිට්ඨානබ්බං. සඛගවිනා ච උදක
සාපිකා ච ගහෙතබ්බො. යං අභිරෙකවිවරං වා අභිරෙකපතොනා වා
විනයකමමං කඤ්ඤා පටිපතො භොති, තමපි සබ්බං විනයකමමං විජ
ගති. පුන කාතබ්බං. පටිග්ගතිතෙලමුච්චාණිකාදිනිපි පටිග්ගතණං
විජගති. සචෙ පටිග්ගතණො සතතමෙ දිවසෙ ලිඛිතං පරි
වතනති, පුන පටිග්ගතෙඤා සතතං වට්ටති. යං පන භික්ඛුකාලෙ
අඤ්ඤාසා භික්ඛුතො සනතකං පටිග්ගතිතං, තං පටිග්ගතණං න
විජගති. යමපි උභින්නං සාධාරණං අවිනිශ්චිතං² ධර්මං, තං පක
තතො රක්ඛති. යං පන විගතං එතස්සෙව සතතකං, තං
පටිග්ගතණං විජගති. චුත්තඤ්ඤාතං සමිච්ඡායං :-

“තෙලං මට්ඨං ථාණිතං වාපි සප්පිං.

සාමං ගහෙතොන නිනතිපෙය්‍ය,

අවිනිවතො සතතානෙ

සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ඤානස්ස ආපනති,

පඤ්ඤාමෙසා කුසලෙහි විනාතිකා”ති.

ඉදං හි ලිඛිතපරිවතනං සකාය චුත්තං. පටිග්ගතණං නාම ලිඛිත
පරිවතනෙන කාලකිරියාස සිකඛාපච්චකානෙන නිනාසාවතන
නෙන අනුපසම්පන්නස්ස දුතෙන අනපෙකච්චිස්සජ්ජෙන අවිනිශ්චිතො

ගාලෙහි ව වර්තනී. තමා සමෙහි හරිවකඩකොට පරිගණනය කිරීමට, සමාජය පරිගණනය වර්තනී. භික්ෂුවහොර පන ගං කිසිදු සාධකයක් පරිගණනය වා අපරිගණනය වා සිටින, සමාජය සාධකයක්. ආගමිකයන් ගණනය කිරීම. සං පනෙහි එවර. තමා සහනය සෙවනාසනා වා උපරිපන වා, පන ගණිතය, තමා දනකිය. පනෙහි සමාජය සාධකයක් ලෙස සමාජය, සමාජය පරිපාසයකි. පුරිමිකය සෙවනාසනා පරිපාසයකි. සමාජ පරිපාසය සෙවනාසනා ගණිතය පරිපාසය, භික්ෂුව සමාජය වසා උපරිපන ලාභය දකුණෙහි පනෙහි, අපරිපාසය දකුණෙහි. සමාජ භික්ෂුව සාධකය පරිපාසය ආපතිය පරිපාසය ලිඛය පරිපාසය, පනමානතනෙහි දකුණෙහි. සමාජ මානසය වර්තනය පරිපාසය, පන පනමානතනෙහි දකුණෙහි. සමාජ විශේෂ මානසය පරිපාසය, භික්ෂුව අනානකම කානකිය. සමාජ අනුපාල විපාසය පරිපාසය පනමානතනාල පනදෙව ලිඛය පරිපාසය, ජාත්‍යමානතනෙහි දකුණෙහි. සමාජ විශේෂ පනමානතන පරිපාසය, භික්ෂුව අනානකම කානකිය.

අනන්තර භික්ෂුවහොර ලිඛය පරිපාසය වැන්නෙහි ඉඩ වුනනාය නෙව සමාජ විනිවර්තය වෙදිනකිය. අය පන විපාසය:- සමාජ භික්ෂුවහොර ආපතනා සමාජ පන පරිපාසය පනෙහි, පරිපාසය නෙව. ජාත්‍යමානතනෙහි දකුණෙහි. සමාජ පන මානසය වර්තනිය ලිඛය පරිපාසය, න පනෙහි. ජාත්‍යමානතනෙහි දකුණෙහි. සමාජ විශේෂ මානසය පරිපාසය, පන මානසය අදහස භික්ෂුව අනානකිය. අද භික්ෂුව මානසය අදහස පන ලිඛය පරිපාසය, භික්ෂුව පනමානතනෙහි දකුණෙහි. අද ජාත්‍යමානතන වර්තනය පන පරිපාසය, පන මානසය වර්තනිය දකුණෙහි. විශේෂ මානසය පන ලිඛය පරිපාසය ජාත්‍යමානතන භික්ෂුව අනානා කානකිය. පන පරිපාසය ව ලිඛය භික්ෂුවහොර සිතාය පි ආපතිය පනක පරිපාසය, තා පුපාපිපාසය එවැනි.

ඉතො පර්නි මානසය මෙමුනා ආදි වතනා වැන්නෙහි උපතනායනෙහි. මුද්ධිකවැන්නෙහි සො කිර භික්ෂුව නව පනකො. තමා පිපාසය සලකා. පරිපාසය පිටි මුද්ධා අනාස. තමා එව. කානු අනකිය. ලමිවැන්නෙහි තමා භික්ෂුව අනාස. දින පනෙහි, ලමිනි. තමා ලමිනි වුනනා. ඉතො පර්නි වෙ මණ්ඩලයෙහි උපතනායනෙව. ලෙපවතන වැන්නෙහි ලෙප මිනනා නාම විතනකමරුප. දරුධිකවැන්නෙහි දරුධිකවැන්නා නාම කවරුප. සො ව ඉමෙස මිස එව. අනෙකුසුරි දනරුප

පොතකරු පළාතේ පාදිසු අනුපාදිතයෙකු ඉතිරි පෙළ නිමිතයෙකු වන අතර උපකෘතියෙකු අනුව මුද්‍රණය වා මා මා, දුකාවමුව. කාශය-සහගතයෙකු උපකෘතියෙකුයායි නමුව දුකාව. මෙවන ග්‍රන්ථය පන උපකෘතියෙකු මුද්‍රණය සම්පාදිතය. අනුපාදිතයෙකු වන අතර උපකෘතියෙකු මුද්‍රණය සම්පාදිතය.

සුඤ්ඤවිඤ්ඤා මගින් අයං සුඤ්ඤාණේ නාම රජගණනා කුල
දුරුණො භද්ධාය පබ්බජිතො. අනාගතවස්ස අභිරුපකාය සුඤ්ඤාණේ
නාමං උභි. තං රජිකාය භවින්නං. දිස්වා සමුප්පන්නාප්පදායො සා
ඉති ඉමං විප්පකාරං. අනායං. ඓසෙයං පන අනාගාමි. තස්මා සො න
සාදිති. අසංකල්පං පන අවිභංගො ඵසො. ඉතො පරෙසු විකුසු විඤ්ඤ
තෙ භික්ඛු ජලා දුෂෙමධා මානුෂාමස්ස වචනං ගණනා නරා කතා
පච්ඡා කුසකුට්ඨාසිංසු. අකාමාසිනාදිති තිණි විඤ්ඤා උත්තානස්ස
නෙව.

විසු ජිනනිසිසවදසුසු අයං විනිවර්තො:- වතනකතෙ මුලෙ විවෙව අබිතජාතං පවෙසෙන්නා යවෙ ගෙව්වා වා උපරි වා උග්ග පසෙය වා ජුපනතං පවෙසෙති, පාරුජිකං. චතුති පසෙයති අවජු පනතං. පවෙසෙය්වා අබිතනතෙර නාලුකං ජුපති, පාරුජිකමෙව. මතනාරි පසෙයාති නාලුකයෙව අවජුපනතො ආකාසගතමෙව කන්ධා පවෙසෙති ම නිතරති ම, දුක්කවං. යදි පන දනතා සුඵයිනි, අනෙතා මුලෙ ඔකාසො නතෙ, දනතා ම බිති ඔව්ධමංගෙන පරිවර්තනා, තස් වානෙන අසමුත්ථං. අලලාකාසං නිලඵලමතනමි පවෙසෙන්නාස පාරුජිකමෙව, උපපාටිතෙ පන ඔව්ධමංගෙ දනෙතසු ගෙව උපක්ක මතනසු ඵුලලවටයං. ගොපි දනෙතා බිති නික්කමිනා තිව්ධති, න සක්කා ඔව්ධති පිදගිතුං, තස් උපක්කමනෙතපි බිති නික්කතන ජ්ව්ගාය උපක්කමනෙතපි ඵුලලවටයමෙව. ජිවමානසරිතෙරපි බිති නික්කතනජ්ව්ගාය ඵුලලවටයමෙව. යදි පන බිති නික්කතනජ්ව්ගාය පළිවෙරෙය්වා අනෙතාමුඛං පවෙසෙති, පාරුජිකමෙව. උපරි ගිවංග ජිනනසිසසොපි අගොභාගෙන අබිතජාතං පවෙසෙය්වා නාලුකං ජුපනතසු පාරුජිකමෙව.

අවසිතවක්ෂුමන පුසාතං ගව්ඡන්තස්සාපි දුක්ඛං. අවසිකාති
සබ්බධ්වන්තස්සාපි සථෙවන්තස්සාපි නිමිත්තෙ ඵෙද්දන්තර්ගෙන
උපක්කමන්තස්සාපි කායසංඝර්ශනගෙන උපක්කමන්තස්සාපි මුච්චතු
වා මා වා, දුක්ඛංඵෙව. මොචන්තර්ගෙන පන උපක්කමන්තස්ස
මුච්චන්තෙ සම්භාදිසෙසො. අමුච්චන්තෙ ථුලලවයං. නාභිවක්ෂුමෝ
නාගමාණ්විකා වා හොතු, කින්නරිආදීනං වා අඤ්ඤාතර්, සබ්බස්ථි
පාරජිකං.

සකතිවක්ෂුමිති සබ්බාපි දෙවතා සකතිභිශ්ච. පෙතිවක්ෂුමිති
නිජකාමනාණිකාදිපෙතිශ්ච අලුපිසිතුමිති න සකතා, විමානපෙතිශ්ච
පන අභි, යායං කාලපතෙති අකුසලං විපට්ඨති. ජුෂ්ඨපතෙති

දෙවනා විස සමාපත්ති. අනුභවනානි එවරුපාය පෙතිසා වා
යනනියා වා සමෙ දසනනගනනාමසනප්පසනසවනනානි පඤ්ඤා
යනනි, පාරජිකා. අරාපි දසනනා නප්පි, ඉතරුනි පඤ්ඤායනනි,
පාරජිකාමෙව. අර දසනනගනනානි න පඤ්ඤායනනි, ආමසනප්පසන
සවනනෙති පඤ්ඤායමානෙති නං පුගලං විසඤ්ඤා කතා අත්තනො
මනෙතරං පුරෙතා ගවස්සි, අයං අවිසයො නාම. තත්තා එත්ථ
අවිසයතතා අනාපතති.

සංකල්පනවිඤ්ඤා පාකවමෙව. උපගතින්ද්‍රියවනුමති උපගතින්ද්‍රියයෙහි
උපගතකායපායාදෙ; බාහුකණ්ඩකමිව සුඛං වා දුක්ඛං වා න වෙදි
යති. අවෙදියනතසාපි සෙවනවිතතවසෙත ආපතති. ජුට්ඨිමානන
මඤ්ඤාමි. යො 'මෙට්ඨනං ධම්මං පතිසෙවිසාමි'ති මාතුකාමං ගණිතා
මෙට්ඨනෙ විරජ්ජිතා විපට්ඨකාරී හොති, දුක්ඛවමෙවස්ස හොති.
මෙට්ඨනධම්මස්ස හි පුබ්බපයොගා ගතභාගාදයො යාව සීතං න
පාපුණෙන; තාව දුක්ඛවෙ තිට්ඨතති. සියෙ පතෙත පාරජිකං
හොති. පරමපාරජිකස්ස හි දුක්ඛවමෙව සාමනතං. ඉතරෙතං
තිණ්ණං ථුලලච්චයං. අයං පන භික්ඛු මෙට්ඨනධම්මෙව විරජ්ජිතා කාය
සංසරායං සාදිසිති වෙදිතසිංහා. තෙනාත ගතවා; ආපනති සංඝාදි
සෙසසායාති.

හද්දිසමඤ්ඤාමි හද්දියං නාම තං නගරං; ජානිසාමනං නාම ජාති
පුට්ඨගුණිනං උසානතතාය එවං ලද්ධිනාමං; තං තස්ස නගරස්ස උප
මාරෙ වනං හොති. යො තත්ථ නිපානෙනා. තෙන වාතුපස්මිනන මතා
නිදං ඔක්කමි. එතරං ගවධනමෙව පවත්නති. කිලිනතං සංඝිකානි
අසුමිතිලිඛිං පසිකා; ඉතො පරති සාදියතපට්ඨසුත්තනානි මතාරී
වනුනි අජානනවනු වානි පඤ්ඤා උත්තානතොනෙව. මිසු අසාදිසන
වනුසු සහසා මුට්ඨාසිති ආසිවිසෙත දවෙතා විස අයනිනා දවෙතා
විස ම තුරිතං මුට්ඨාසි; අක්කමිකා සමවෙමසිති අපමනෙනා භික්ඛු
ආරද්ධිවසස්සො උපට්ඨිතගති භිපං මුට්ඨිතනෙතාව අක්කමිකා
භූමියං වට්ටෙනො පරිවට්ටෙනො විලොභෙනො පානෙසි;
පුට්ඨිතකලාණකෙන හි එවරුපෙසු ධානෙසු මත්තං රක්ඛිතසිං.
අසඤ්ඤා තෙසං අඤ්ඤාතෙසං සධ්‍යාමසියයොධො භික්ඛු.

වාරං විවරිතා නිපත්තවනුමති දිවා සනිසලලිසනෙතනානි දිවා
නිපජ්ජෙනතන; මාරං සංවරිතා සනිසලලිසනෙතනි වාරං පිදතිතා
නිපජ්ජතු; එත්ථ ව නිඤ්ඤාපි පාලියං අයං නාම ආපතති න මුත්තා.
විවරිතා නිපත්තදෙසෙන පන උපනෙත වනුමති. "අනුජානාම
භික්ඛවෙ දිවා පතිසලලියනෙතන වාරං සංවරිතා පතිසලලිසන"නති
මුත්තතතා අසංවරිතා පතිසලලියනස්ස දුක්ඛං මුත්තං ගතවතො හි
අභිපායං ඤාති උපාලිකෙත්ථිදිති අවධිකරං රහිතං. "අත්ථාපතති දිවා
ආපජ්ජති නො රත්ති"නති ඉමිනාපි වෙතං සිද්ධං.

කීදිසං පන වාරං සංවරිතඛං? කීදිසං න සංවරිතඛං? රුක්ඛි පදරවෙණුපදරකිලඤ්ඤපණ්ණාදිනං සෙන නෙතථි කවාටං කඛා හෙව්වා උදුක්ඛලෙ උපරි උත්තරපාසකෙ ව පවෙසෙකා කතං පරි වත්තකචාරමෙව සංවරිතඛං. අඤ්ඤං ගොරුපානං වජ්ජෙ විය රුක්ඛස්ථිකණ්ටකචාරං ගාමෙ ගාමස්ථකනකං වක්කලකස්ථකචාරං එලකෙස්ථ වා කීරිකාස්ථ වා වෙ නිණ්ඤි වක්කලකානි ගොජෙකා කතං සංසරණකීරිකචාරං ආපණෙස්ථ විය කතං උග්ගාවතකීරිකචාරං මිස්ථ නිස්ථ ආනෙස්ථ වෙණුසලාකා ගොජෙකා' පණ්ණකුටිස්ථ කතං සලාක හස්ථකචාරං දුස්සසාණ්චාරතඨි එවරුපං වාරං න සංවරිතඛං. පත්ත හස්ථස්ස කවාටපණ්ණමනෙ පන එකං දුස්සසාණ්චාරමෙව අනාපතඨි කරං. අවසෙසානි පණ්ණමනස්ස ආපතඨි. දිවා පතිසලුච්ඡන්තස්ස පන පරිවත්තකචාරමෙව ආපතඨි කරං. සෙසානි සංවරිතා වා අසංව රිතා වා නිපජනස්ස' ආපතඨි නඤ්ඤි. සංවරිතා පන නිපජ්ජතඛං. එතං වත්තං.

පරිවත්තකචාරං පන කීත්තනෙතන සංවුතං හොති? සුචිසවිකාස්ථ දිනතාස්ථ සුසංවුතමෙව හොති. අපි ව චෙව සුචිමතෙතපි දිනෙත වට්ඨති. භවිකාමතෙතපි දිනෙත වට්ඨති. වාරධාතං එස්සොකා' පිභිත මනෙතපි වට්ඨති. ජ්ඣසං අඵසසිනෙපි' වට්ඨති. සඛනතීමෙන විසිතා යාවතා සීසං න පවිසති, තාවතා අඵසසිනෙපි' වට්ඨති. සවෙ ඛෙත්තනං වලඤ්ඤනච්ඡානං හොති, භික්ඛුං වා සාමණේරං වා "වාරං ආවුසො ජග්ගාති"ති වඛාපි නිපජ්ජතුං වට්ඨති. අඵ භික්ඛු ඵවර කමමං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්ඤි කණ්ණතා නිසිතනා හොතඨි, "එතෙ" වාරං ජග්ගස්සන්ති"ති ආහොගං කචාපි නිපජ්ජතුං වට්ඨති. කුරුඤ්ඤ කඵාසං පන "උපාසකමපි ආපුච්ඡා වා, 'එස ජග්ගස්සන්ති'ති ආහොගං කචා වා නිපජ්ජතුං වට්ඨති. කෙවලං භික්ඛුනිං වා මාතුගාමං වා ආපුච්ඡතුං න වට්ඨති"ති වුත්තං. අඵ වාරස්ස උදුක්ඛලං වා උත්තර පාසකො වා භිනෙතා හොති අව්ඨපිනො වා, සංවරිතුං න සකෙකානි, නවකමස්ථං වා පන ඉඨකස්ථකඤ්ඤා වා මනනිකාදිනං වා රුසි අනෙතා වාරෙ කනො හොති, අට්ඨං වා ඛිනිගඨි, සඵා සංවරිතුං න සකෙකානි,' එවරුපෙ අනතරුසෙ අසංවරිතාපි නිපජ්ජතුං වට්ඨති. යදි පන කවාටං නඤ්ඤි, ලභිකප්පමෙව. උපරි සයනෙන න නිස්සෙණ්ඤා ආරෙපෙකා නිපජ්ජතඛං. සවෙ නිස්සෙණ්ඤාමත්තෙ එකනකං හොති, එකෙකා නිපජ්ජතඛං. ගසෙන නිපජ්ජනෙන ගසෙවාරං වා පමුඛවාරං වා යං කිඤ්ඤි සංවරිතා නිපජ්ජතුං වට්ඨති. සවෙ එක කුඨිකෙත ගෙගෙ මිස්ථ පස්සස්ථ වාරනි කඛා වලඤ්ඤන්ති. වෙපි වාරනි ජග්ගතඛානි. භිභුමනෙපි පාසාදෙ වාරං ජග්ගතඛමෙව. සවෙ භික්ඛාචාරං පටික්කමම ලොහපාසාදසදිසං පාසාදං ඛෙත්ත භික්ඛු

1. සතා ගොජෙකා.

4. සතා, වුසෙකා.

2. ඉ. මු. සතා, නිපජ්ජනතස්ස.

5. සතා. & ම. අවුසිනෙපි.

3. සී. මු. & ඉ. භවිකාදිස්ථ

6. සතා, එතං. 7. සතා, & සී. I, සඛනති.

දිවාවිතාරයෝ පවිසනති, සබ්බසේවරත වාරපාලස්ස 'මාරං ජණ්ණාති'ති වන්තා වා 'වාරජණනං එතස්ස භාණේ'ති ආභොගං කන්තා වා පවිසිත්තා නිපජ්ජතං. යාව සබ්බනවණෙන එවමෙව කතතං. පුරෙ පවි සන්නානං වාරජණනං නාම පවිජ්මානං භාණෙති එවං ආභොගං කාතුමපි වට්ටති. අනුපුට්ඨා වා ආභොගං වා අකන්තා අනෙතා ගණෙන වා අයංවුතවාසෙ වා ඔති වා නිපජ්ජන්නානං ආපත්ති. ගණෙන වා ඔති වා නිපජ්ජන්නාසලපි වාරජණනං නාම මහාවාසෙ වාරපාලස්ස භාණෙති ආභොගං කන්තා නිපජ්ජතුං වට්ටති යෙව. ලොකපාසාදදිපු ආකාසනලෙ නිපජ්ජනෙනනාපි වාරං සංවරිතංවෙව. අයං භෙත්තං සමෙවෙපා.

ඉදං හි දිවා පඨිසල්ලියනං යෙන භෙත්තං පරික්ඛිණෙන සමාර ඔසෙති ධානෙ කම්මං. තස්මා අභොගාකාසෙ වා රුක්ඛමුලෙ වා මණ්ඩපෙ වා යත්තං කත්ති සමාරඔසෙති නිපජ්ජනෙන වාරං සංවරිතංව නිපජ්ජ තං. සමෙව මහාපරිවේණං භොගි, මහාමොඛි අභිතණ්ලොකපාසා දඬුණසදියං ඔහුන්නං ඔසරණවස්ථානං, යත්තං වාරං සංවුතමපි සංවු තව්වාසෙන න තිව්ති, වාරං අලභන්නා පාකාරං ආරුහිත්තාපි පවි සනති, තත්තං සංවරණිකිවං නාම. රත්තං වාරං විවරිතං නිපජ්ජනා අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨිතති, අනාපත්ති. සමෙව පමුජ්ජිත්තා පුත පුපති, ආපත්ති. යො පන අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨිතිස්සාමිති පරිවේදිත්තංව වාරං අසංවරිතං රත්තං නිපජ්ජති, සමාපරිවේදනෙව ව වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති යෙව. මහාසමමුඛිස්සං පන "එවං නිපජ්ජනො අනා දරියදුක්ඛවා න මුට්ඨිති"ති වුත්තං. යො පන ඔහුදෙව රත්තං ජණ්ණිත්තා¹ අද්ධානං වා යත්තං දිවා කිලනතරුපො මණ්ඩෙ තිසින්නො පාදෙ භූමිතො අමොසෙත්තංව නිද්ධෙසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනා පත්ති. සමෙව මහානතතිද්දා අජානනෙනාපි පාදෙ මණ්ඩෙ ආණෙ පෙති ආපත්ති යෙව නිසිදිත්තං අපස්සාස පුපන්නස්ස අනාපත්ති. යොපි ව නිද්ධං විනොදෙස්සාමිති වඛ්ඛමනො පතිත්තං සසාධං වුට්ඨාති, තස්ස අනාපත්ති. යො පන පතිත්තං තත්තංව සසති, න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති.

කො මුට්ඨිති? කො න මුට්ඨිති? මහාසමමුඛිස්සං නාම "එක භවෙන නිපන්නකො එව මුට්ඨිති. පාදෙ පන භූමිතො මොවෙත්තං නිපන්නො යක්ඛගතිතකොපි විසංකුද්ධිකොපි න මුට්ඨිති"ති වුත්තං. කුරුඳුමඛිකාමාසං පන "ඔක්ඛිත්තං නිපජ්ජාපිත්තංව මුට්ඨිති"ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකාමාසං පන "යො වඛ්ඛමනො මුට්ඨිත්තං පතිතො තත්තංව පුපති, තස්සාපි අවසන්නො² ආපත්ති න දියාති. ආවරිතං පන එවං න කථෙති. තස්මා ආපත්ති යෙව"ති. මහාසමමුඛෙත්තංව වුත්තං:- "මෙ පන ජනා ආපත්තිතො මුට්ඨිති යෙව; යො ව යක්ඛගතිතකො යො ව ඔක්ඛිත්තං නිපජ්ජාපිත්තං"ති.

1. හි, I, ගතා, 4. ම. විවරනති. 2. හි, වු. 4. ඉ. ජාගරිතො. 3. ම. අවසන්නො.

භාරුකවස්වස්මිති අනාපනති සුසිනගෙනනාති යයො සුපි
නනෙන අවිසයතනා¹ එවං හොති. හයො උපාලියෙව්ගේ හගවතා
අවිනිවස්තපුබ්බමෙවි ඉමං වස්මිති. නයග්ගානෙන විනිවස්ති. හගවාපි
ව සුතො “සුකපිතං භික්ඛවෙ උපාලිනා අපදෙ පදං කරෙතෙනා විශ,
ආකාසෙ පදං දුග්ගානෙනා විශ උපාලි ඉමං පඤ්ඤා කපෙඨයි”ති වතො
පෙරං එතදග්ගෙ ගපෙයි-“එතදග්ගෙ භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං
පිනායබ්බතං යදිදං උපාලි”ති². ඉතො පරති සුසබ්බාදිති වස්මිති
උතතානාත්තෙනව. භික්ඛුනිසම්පයොජනාදිසු තෙ ලිව්විකුමාරකා
බ්බිඛාපසුතා අත්තනො අනාවාරෙන එවං අකංසු. තතො පට්ඨාය
ව ලිව්විතං විනාසො එව උදපාදි. බ්බිඛිසබ්බජිතවස්මිති දසසනං
අශමාසිති අනුකම්පාය නං දකඛිසාමිති ගෙහං අගමාසි; අපංසා සා
අත්තනො ව දුරකානාඤ්ච නානපසකාරෙති අනාථභාවං සංවණ්ණයි,
අනපෙතඤ්ච නං ඤාතො කුපිතා එති විබ්බමාතිති බලකකාරෙන
අග්ගගෙයි. සො අත්තානං මොවෙතුං පටික්ඛමනො ජරුදුබ්බල
තාය උතතානො පටිපථී. තතො සා අත්තනො මනං අකාසි. සො
පන භික්ඛු අනාගාමී සමුප්පන්නකාමර්ගගො තසමා න සාදිසීති. මිශ
පොනාකවස්මිති උතතානාත්තෙවොති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පඨමපාඨකවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තත්ත්වං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තයමි:-

ආවරිසපරමපරතො-නිදනවස්මිති පසගෙදදිපතනො,
පරසමයවිවර්ජිතතො-සකසමයවිසුද්ධිතො වෙව.

ව්‍යාඤ්ඤාපරිසොධනතො-පද්ධතො පාලියොජනකමතො,
සික්ඛාපදනිව්ඡයතො¹-විහබ්බනායගෙදදසා නතො.

සම්පසානං න දිසාති-කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ,
විඤ්ඤානමයං තසමා-සමන්තපාසාදිකානෙව.

සංවණ්ණනා පටිත්තා-විනයස්ස විනෙය්‍යදමනකුසලෙන,
වුත්තස්ස ලොකනාපෙන-ලොකමනුකම්පනෙනාති.

1. සි. 1. මු. & ඉ. අවිසයතනා. 2. සි. 1. මු. ම. සා. & ම. විනිවස්තනො.

2. එකකඤ්ඤාතර-එතදග්ගපාදි.

දුතිසං අදුතිසෙන-සං ජිනෙන පකාසිතං,
පාර්ථකං තස්ස¹දුති-පභෙතාං සංවණ්ණනාකකමො.

සසමා තසමා සුවිඤ්ඤායං-සං පුඤ්ඤි ව පකාසිතං,
තං සඤ්ඤා වර්ජයිතානං-භොති සංවණ්ණනා අසං.

නෙතා සමසෙන බුද්ධා භගවා ඤජග්ගෙ විහරති භිජ්ඣකුභෙ
සඤ්ඤාති තස්ස ඤජග්ගෙ එවං නාමනෙ නගරෙ; තං හි මඤ්ඤා-
මහාභොගිඤ්ඤාදිහි පරිභාසිතතාං ඤජග්ගෙති වුච්චති. අඤ්ඤාපෙත්ථ
පකාසෙ වණ්ණසෙනති. කිං නෙති? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං
පභෙතං. වුද්ධකාලෙ ව වකකවතතිකාලෙ ව නගරං භොති. සෙස
කාලෙ සුඤ්ඤා භොති සකඛපරිභාසිතං, නෙතං වසනා²වනං හුතා
තිට්ඨති. එවං භොවරගාමං දුස්සොධා නිවාසට්ඨානාම: භිජ්ඣ
කුභෙ සඤ්ඤාති. සො ව භිජ්ඣා වාස්ස³ කුභෙ වසිංසු, භිජ්ඣකදිසාති
වා තස්ස කුචාති, තසමා භිජ්ඣකුභොති වුච්චති වෙදිතභෙසා.
සමභිසුලාති විනාසපරියාසෙන තසො ජනා සමභිසුලාති වුච්චනති,
තනො පරං සමෙසා. සුත්තනතපරියාසෙන තසො තසො එව, තනො
පට්ඨාස සමභිසුලා. ඉධ පන සුත්තනතපරියාසෙන සමභිසුලාති වෙදි
තඤ්ඤා. සංදිට්ඨාති නාතිවිස්සාසිකා න දලුභිතතා වුච්චනති; තස්ස
තස්ස සමගමෙ දිට්ඨතතා හි නෙ සංදිට්ඨාති වුච්චනති. සමගතතාති
අතිවිස්සාසිකා දලුභිතතා වුච්චනති; නෙ හි සුච්ඡි භතතා භජ
මානා එකසමොගපරිභොගාති කතා සමගතතාති වුච්චනති. ඉති
භිජ්ඣසංගෙහි ඉසිගිලි නාම පඤ්ඤා, තස්ස පස්ස; පුඤ්ඤි කීර් පඤ්ඤා
සතමතතා පච්චෙකසමුද්ධා කාසිකොසලාදිසු ජනපඤ්ඤා පිණ්ඩාස
වරිතා පච්ඡාභතතං තස්මිං පඤ්ඤෙන සනතිපතිතා සමාපතතිසා
විතිනාමෙනති. මහුස්සා නෙ පටිසනෙතව පස්සනති න නිකඛිමනෙත.
තනො ආහංසු: ‘අසං පඤ්ඤා ඉමෙ ඉසිගිලි’¹ති². නදුපාදස තස්ස
ඉසිගිලිනෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. තස්ස පස්ස පඤ්ඤාපාදෙ; කීර්ණ
කුභිසො කපිකාති තිණ්ණිකදනා සචාරකතා කුට්ඨො කතා; වස්සං
උපගමන්තොති හි නාලකපටිපදං පටිපනොගාපි පඤ්ඤානං ඡද
නානං අඤ්ඤානෙත ඡනෙතසෙව සචාරකතෙ සෙනාසෙන උප
ගතතඤ්ඤා. වුත්තං භෙතං: -“න භිකඛිමෙ අසෙනාසෙනෙත වස්සං
උපගතතඤ්ඤා. සො උපගමන්තං, ආපතති දුක්ඛවස්සා”³ති². තසමා
වස්සකාලෙ සෙව සෙනාසෙනං ලභති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො වෙ
ලභති, ගත්තමං පරිගෙසිතා කාතඤ්ඤා. ගත්තමං අලභනොතන
සාමම්භි කාතඤ්ඤා. නෙතව අසෙනාසෙනෙත වස්සං උපගතතඤ්ඤා.
අගමනුච්චිතො. තසමා නෙ භිකඛි තිණ්ණිකදනො කුට්ඨො රතතිට්ඨාන

1. හි. I. වු. සා. සො. & ම. වසන. 2. ඉසිගිලිසුත්තං.
2. හි. වු. & ම. තසං. 3. මහාවග්ග-වංගු පකාසිතකඤ්ඤා.

දිවාධ්‍යානාදීනි පරිච්ඡිද්ධා කතීකවග්ගානි ච බන්ධකවග්ගානි ච අභිධ්‍යාය තීප්‍ර සිකඛාපු සිකඛානා වස්සං උපගව්ඡංසු. ආයස්මාපි බනිසොති න කෙවලං හෙ ථෙරථ ඉමස්ස සිකඛාපදස්ස ආදිකම්මෙනා ආයස්මා බනිසොපි; කුමහකාරපුප්පෙනාති කුමහකාරස්ස පුප්පෙනා; තස්ස හි නාමං බනිසො, පිනා කුමහකායෙ, තෙන වුත්තං. “බනිසො කුමහකාරපුප්පෙනා”ති. වස්සං උපගව්ඡීති තෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං එකධ්‍යානෙනෙව තිණකුටිකං කරිතා වස්සං උපගව්ඡ. වස්සං වුත්තාති පුරිමිකාය උපගතා මහාපචාරණාය පචාරිතා¹ පාරිපද්දිවසතො පච්ඡාය වුත්ථවස්සාති වුච්චතති. එවං වස්සං වුත්තාහුතා; තිණකුමිසො හිඤ්ඤාති න දණ්ඩමුග්ගරප්පගාන්දිති වුණ්ණවිවුණ්ණං තතා, වග්ග සීසෙන පන තිණඤ්ඤා දුරුවලලිඳාදීනි ච ඔරෙපෙතාති අපෙතා. යෙන හි විහාරපථවෙනෙක කුටි කතා හොති, තෙන සචෙ ආවාසිකා හිකඛු හොතති, තෙ ආපුච්ඡිතබ්බා. සචෙ ඉමං කුටිං පරිජග්ගිතා කොචි වසිතුං උස්සගති, තස්ස දෙථාති වතා පක්කමිතබ්බං. යෙන අරඤ්ඤාදි වා කතා හොති, පරිජග්ගනකං වා න උගති, තෙන අඤ්ඤාසමපි පරිභොගං ගවිස්සතීති පරිසාමෙතා ගන්තබ්බං. තෙ පන හිකඛු-අරඤ්ඤා කුටියො කතා පරිජග්ගනකං අලභන්තා තිණඤ්ඤා කථිඤ්ඤා පරිසාමෙතා සමෙතාපෙතාති අපෙතා. යථා ච ධර්මිකං උපවිකාසී න බජ්ජති, අනොවස්සකඤ්ඤා හොති, තථා ධර්මිකං ඉමං ධානං ආගන්තා. වසිතුකාමානං සමුභවාරිතං උපකාරය ගවිස්සතීති ගම්භවතතං පුරෙතා; ජනපදවාසිකං පක්කමිංසුති අතතනො අතතනො විතතාහුකුලං ජනපදං අගමංසු; ආයස්මා පන බනිසො කුමහකාරපුප්පෙනා නිකෙථි වස්සං වසීති ආදි උත්තා නාථමෙව. සාමනානිසකනති යාව තතියවාරං; අනමිසොති අනු අවසො; සනිවසෙන උකාරලොපො. අනු අනු අවසො, යං යං කුමහ කායෙහි කතතබ්බං නාම අජී, සබ්බස්ම අනුතො පරිපුණ්ණසිප්පොති අපෙතා. සෙකති අතතනො ගන්තකෙ; ආමිසිසෙකති ආවරියකමෙව; කුමහකාරකමෙමති කුමහකාරතං කමෙම; කුමහකායෙහි කතතබ්බ කමෙමති අපෙතා. එතෙන සකං ආවරියකං සරූපතො දස්සිතං හොති. සම්මොදනසිසෙකාති පරිසුද්ධසිප්පො; අනවයතෙනපි සති අඤ්ඤාති අසද්ධසිප්පොති වුත්තං හොති. සබ්බමහතිකාමසන්ති පිට්ඨිසබ්බාවකවාට සුචිසවිකවාතපානකවාටමතතං ධර්මෙතා අවසෙසං හිත්තිච්ඡදනකථිකමාදිසෙදං සබ්බං ගෙගසමාරං මහතිකාමය මෙව කතාති අපෙතා. තිණඤ්ඤා කථිඤ්ඤා ගොමසඤ්ඤා සබ්බබ්බිතා නං කුමිකං පමීති තං සබ්බමහතිකාමයං කතා පාණිකාය සංසිතා පුක්කාපෙතා තෙලභමිමහතිකාය පරිවජ්ජිතා අනෙතා ච චිති ච තිණාදීනි පුරෙතා යථා පක්කා සුපක්කා හොති, එවං පච්චි. එවං පක්කා ච පන සා අසොසි කුටිකා අභිරූපාති සුරූපා; සාසාදිකාති පසාදජනිකා; ලොභිතිකාති ලොභිතවණ්ණා; කිංකිණිකසංග්ගති

කිංකිණිකජලයාසදො; යථා කිර නාතාරතනෙති කතං කිංකිණික
 ජාලයා සදො, තොති, එවං තංගා කුටියා වාතපානනතිකාදීති
 පවිට්ඨන වාතෙන සමාහතාය සදො අතොසි. එතෙනංගා අනෙතා
 ව ඛනි ව සුපකකතාවො දසසිතො තොති. මහාඅවධිකප්ථං පන
 කිංකිණිකාති කංසභාජනං, තත්ථා යථා අභිහතසා කංසභාජනං
 සදො, එවමංගා වාතාහතාය සදො අතොසිති වුතනං.

කිං. එතං. හික්කවෙති එත් ජානනොව හතවා කරාමවුට්ඨා
 පනත්. පුට්ඨි. හමවනො එතමත්. ආණ්ඩවුපුත්ති සබ්බමත්ති
 කාමයාය කුටිකාය කරණං. ආදිතො පට්ඨාය හඟවනො ආණ්
 ඩවු; කප්. හි නාම සො හික්කවෙ -පෙ- කුටිකා. කප්පිකාති ඉදං
 අතිතයෙ අනාගතවට්ඨනං; අකාසිති වුතනං. හොති. තංගා ලකණං
 සදොසත්තො පරිසෙසිතං. නා හි නාම හික්කවෙ කංගා මොසපුරි
 සංගා පාණ්ඩු අනුදායා අනුකම්පා අවිහංගා හමිකාති එත් අනුදා
 යාති අනුරක්කණං; එතෙන මෙතතාපුබ්බහංගං දසෙති. අනුකම්පාති
 පරදුක්කන වුතනමපනා; අවිහංගාති අවිහංගනා; එතෙති කරුණා
 පුබ්බහංගං දසෙති ඉදං වුතනං. හොති: හික්කවෙ තංගා මොස
 පුරිසංගා පඨවිකණ්ඩවකිලමදානඅග්ගිදනෙපු බුදු බුදුහුබුදුකො
 පාණ්ඩු බ්‍යාධාධෙතනංගා විනාසෙනංගා තෙපු පාණ්ඩු මෙතතා
 කරුණානං පුබ්බහංගමතංගා අනුදායා අනුකම්පා අවිහංගා, නා හි
 නාම හමිකාති අපමනතිකාපි නාම න හමිකාති. මා පවිට්ඨා
 ජනනා පාණ්ඩු පානබ්‍යානං. ආපජ්ජිති පට්ඨමො ජනනමුහො
 පාණ්ඩු පානබ්‍යානං මා ආපජ්ජි; “බුද්ධිකාලෙපි හික්කුති එවං කතං.
 ඊදිසෙපු ධාතෙපු පාණ්ඩුපානං කණ්ණනානං නත්ති දොසො”ති
 මක්කදිනා ඉමංගා දිට්ඨානුගති. ආපජ්ජමානා පට්ඨමා ජනනා මා
 පාණ්ඩු පානබ්‍යානං සංසිතබ්බ එව මක්කදිති වුතනං. හොති. එවං ඛනියං
 ගරහිනා නා ම හික්කවෙ සබ්බමහතිකාමංගා කුටිකා කානබ්බාති
 ආයති. තාදිසාය කුටිකාය කරණං පවිකපි. පවිකපිනා ව සො
 කණ්ණනා ආපනති දුක්කමංගාති සබ්බමහතිකාමයකුටිකාකරණ
 ආපනති. ධෙපපි. තත්ථා සොපි පඨවිකණ්ඩාදිනා පාණ්ඩු පානබ්‍යානං
 අනාපජ්ජෙනා තාදිසමපි කුටිකා කණ්ණති, සොපි දුක්කට්ඨං ආපජ්ජති.
 පඨවිකණ්ඩාදීති පන පාණ්ඩු පානබ්‍යානං. ආපජ්ජෙනා යං යං
 වුද්ධි. විධිකමති, තත් තත් වුතනමෙව ආපනති. ආපජ්ජති. ඛනි
 සෙත්ථංගා ආදිකමිකතා අනාපනති. සෙත්ථංගා සික්කාපදං අතිකක
 මිනා කණ්ණනානමපි කතං. ලහිනා තත් වසනානමපි දුක්කට්
 ඩමෙව. දුක්කමාරමිසංගා පන යථා තථා වා මිසංගා හොතු, වට්ඨති.
 සුද්ධමහතිකාමයා ව වට්ඨති. තාපි ඉට්ඨාකාති හික්කුකාමසප්පෙති
 පෙන කතා වට්ඨති. එවං හතෙනති වෙ-පෙ-කං කුටිකා. හික්කුකාති
 හඟවනො වට්ඨනං සමපට්ඨති කප්පිති ව පාණ්ඩුති ව තං කුටිකා
 විකිරනා හික්කු.

අඨමො ආශමො ධනිකොති ආදිමි අයං සඤ්චපථො : ධනිකො එකපථො දිවාචිතාරං නිසිනොතො තෙන සද්දෙන ආගතො තෙ භික්ඛු “කිං මෙ තුමො ආවුසො කුට්ඨං භික්ඛු?”ති පුච්ඡා “හගවා හෙදපෙති”ති සුඛා සුවචතාය සමපට්ඨත්. කඨො පන හගවා ඉමිනා අතිමහනෙතන උසාහෙන අත්තනො වසනත්තං කතං කුට්ඨං හෙදපෙති? නනු එකපථො වයකමමි අපිති? කිංආපි අපි; අඨ මො තං හගවා අකප්පියාති භික්ඛුපෙති. නිජිස ධමෙති භික්ඛුපෙති. අයමෙත්ථ චිතිත්ථො. අධ්මිකාමාසං පන අඤ්ඤා නිපි කාරණානි චුත්තානි සත්තානුදායාය පත්තචිවරගුත්තත්ථාය සෙනාසනාසුලුපට්ඨෙධනායාති ආදීති. කඨො ඉද්ධිපි යො භික්ඛු ඔහුසුතො විනාසද්දා අද්දා භික්ඛු අකප්පියපරිකාරං ගහෙතො විවරනතං දිසා නං ජික්ඛුපෙය්‍ය වා භික්ඛුපෙය්‍ය වා, අනුපට්ඨෙය්‍ය යො නෙව වොදෙතබ්බො, න සාරෙතබ්බො, න තං ලබ්බා වත්තුං “මම පරිකාරො තයා නාසිතො තං මෙ දෙති”ති.

තත්‍රායං පටිමුත්තකො කප්පියාකප්පියපරිකාරචිතිත්ථො :- කෙචි තාලපණ්ණච්ඡතං අනොතා වා ඔති වා පඤ්චවණ්ණෙන සුතෙතන සිබ්බො වණ්ණමට්ඨං කරෙතති, තං න වට්ඨති. එක වණ්ණෙන පන නිලෙන වා පිතකෙන වා යෙන කෙනචි සුතෙතන අනොතා වා ඔති වා සිබ්බං ඡත්තදණ්ඩගාගතං සලාකපඤ්ඡරං වා විනානිතුං වට්ඨති. තඤ්ච මො පීරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය. ඡත්තපණ්ණස්ස මකරදන්තං වා අධ්මිකං වා ජික්ඛු න වට්ඨති. ඡත්තදණ්ඩ ගෙගත්ථෙහස්ස විස ඝට්ඨො වා වාලරුපකං වා න වට්ඨති. සචෙපි සබ්බත්ථ ආරහෙන ලෙඛා දින්නා කොති, සාපි න වට්ඨති. ඝට්ඨමපි වාලරුපමපි භික්ඛු ධාරෙතබ්බං, ලෙඛාපි සංසිතා වා අපනෙතබ්බා. සුත්තකෙන වා දණ්ඩා වෙදෙතබ්බා. දණ්ඩමුද්ද පන අභිච්ඡන්තකසණ්ඩානං වට්ඨති. වාතපභාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙති ගාහෙතො දණ්ඩා ඔබ්බන්ති. තස්මි ඔබ්බන්තිනෙව වලයමි උකතිරිතො ලෙඛං ධමෙතති, සාව වට්ඨති.

චිවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙති සතපදිසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපත්තං¹ ධමෙතති, අඤ්ඤාමපි යං කිංඤ්ච සුචිකමචිකාරං කරෙතති, පත්ත¹මුචෙ වා පරිසනෙත වා වෙණිං වා සබ්බලිකං වා, එවමාදිසබ්බං න වට්ඨති. පකඨිසුචිකමමෙව වට්ඨති. ගණිකපට්ඨ කඤ්ච පාසකපට්ඨකඤ්ච අධ්මකොණ්කමපි සොලසකොණ්කමපි කරෙතති, තත්ථ අග්ගිස ගද්²මුත්තරදීති දසොනති, කකකවකඨිති උකතිරිතති, සබ්බං න වට්ඨති. මතුකොණ්කමෙව වට්ඨති. කොණ්සුත්ත කපිලකා ම විචරෙ රහෙන දුච්ඤ්ඤායාරුපා වට්ඨන්ති. කංචිකපිට්ඨ බලිආදීසු චිවරං පකඨිපිතුං න වට්ඨති. චිවරකමකාලෙ පන ගත්ථමල සුචිමලාදීනං ධොවනත්ථං කිලිට්ඨකාලෙ ම ධොවනත්ථං වට්ඨති.

භක්ඛං වා ලාඛං වා තෙලං වා රජතෙ පකඝිපිතුං න වට්ඨති. චිවරං රජ්ඣා ගභේඛන වා මණිනා වා යෙන තෙනවි න ඝට්ඨෙත්තං. භුමි යං ඡත්තකාති නිභනනා ගඤ්ඤි ගභෙනා දොශේයමි න සංසිත්තං. දොශේයං වා ඵලකෙ වා ධපෙඤා අනෙත ගාභාපෙඤා ගඤ්ඤා¹ පහරිතුං පන වට්ඨති. තමපි මුට්ඨිනා න කාතං. පොරණ්ණකෙත්ථරං පන දොශේයමි න ධපෙඤා. එකො ගභෙනා තිට්ඨති; අපරෙත ගඤ්ඤා ගඤ්ඤා පහරති. චිවරං කණ්ණපුත්තකං න වට්ඨති. රජත කාලෙ ජිජිඤ්ඤා. යං පන “අනුජානාමි හිතවෙ කණ්ණපුත්තක” නති එවං අනුඤ්ඤා, තං අනුචානෙ පාතකං කතා ඛණිතං රජත කාලෙ උග්ගනන්දා. ගණිතෙති භොගාකරණ්ණදං ලොඛං වා පිලකා වා න වට්ඨති. නාසෙනා පරිභුඤ්ජිතං.

පතෙත වා ඵාලකෙ වා ආරගෙතන ලොඛං කරෙතති, අනෙතා වා ඛිති වා න වට්ඨති. පතෙත ගමං ආරෙපෙඤා මජ්ඣා පමනති මණි වණ්ණං කරිසාමාති, න වට්ඨති. තෙලවණ්ණං පන වට්ඨති. පතෙත මණිලෙ හිතතිකමං න වට්ඨති. මකරදන්තකං පන වට්ඨති. ඛමකර ක වජ්ජනකං උපරි වා ගෙට්ඨා වා ඛමකරකතුවේයං වා ලොඛං න වට්ඨති. ඡත්තමුඛවට්ඨි යං පතෙත ලොඛං වට්ඨති. කායඛනිකාසං ගොභ නන්දං. නති. නති. දිගුණං සුත්තං. කොට්ඨනති, කතකවකවේති උට්ඨාපෙතති², න වට්ඨති. උභොසු පන අනෙතසු දොමුඛසං චිරභාවාය දිගුණං කොට්ඨතුං වට්ඨති. දොමුඛෙ පන ඝට්ඨකං වා මකරමුඛං වා දෙඩිමුඛසං වා යං කිංඤ්ඤි විකාරරූපං කාතුං න වට්ඨති. තත්ථ තත්ථ අවජ්ඣි දසෙකා මාලාකමොදිති³ වා කතා කොට්ඨකායඛනිකමපි න වට්ඨති. උජ්ජකමෙව පන මවජ්ජකමකං වා ඛජ්ජරපතතකං වා මට්ඨි⁴ පට්ඨකං වා කතා කොට්ඨකං⁵ වට්ඨති. කායඛනිකාසං දසා එකා වට්ඨති. වෙ තිණි මතකාරිපි වට්ඨනති. තතො පරං න වට්ඨනති. රජ්ජකායඛනිකා එකමෙව වට්ඨති. පාමඛනසණ්ඨානං පන එකමි න වට්ඨති. දසා පන පාමඛනසණ්ඨානාපි වට්ඨති. ඛහු රජ්ජකෙ එකතො කතා එකෙන නිරන්තරං වෙදෙඤා කතං ඛහු රජ්ජකතති න වත්තං. නං වට්ඨති. කායඛනිකාවිදෙ අට්ඨමඛනලා දිකං යං කිංඤ්ඤි විකාරරූපං න වට්ඨති. පරිචේදලොඛමත්තමපි වට්ඨති. විඨකං උභොසු අනෙතසු චිරකරණ්ණදාය ඝට්ඨකං කරෙතති, අයමපි වට්ඨති. අඤ්ජනිකං ඉඤ්ජුරිගවතුපදසකුණරූපං වා මාලාකමෙ ලතාකමමකරදන්තකාමුත්තකඅද්ධවඤ්ජකාදිගෙදං වා විකාරරූපං න වට්ඨති. සංසිතා වා ජිජිඤ්ඤා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්ත කෙන වෙදෙඤා වලඤ්ජනං. උජ්ජකමෙව පන වතුරසා වා අට්ඨාසා වා යොලුසාසා වා අඤ්ජනි වට්ඨති. ගෙට්ඨිකොපිසා වෙ වා

1. ම & සි. මු. ගාඤ්ඤි.

2. ගා: & ම. ඛමකරක.

3. උකභිරනා-විකා.

4. ම & සි. මු. මාලාකමෙලතාකමොදිති

5. සි. මු & සි. I. මට්ඨ.

6. ම & ගා. කොට්ඨතුං.

කිසියෝ වා වට්ටලොබායෝ වට්ටනති. භිවායමපියෝ පිඩානකමකි
නායං. එකා වට්ටලොබා වට්ටති. අඤ්ඤානිසලාකායපි වණ්ණමට්ඨකමම.
නා වට්ටති. අඤ්ඤානිසලාකායපි යං කිඤ්ඤි නානාවණ්ණෙන සුතෙනන
වණ්ණමට්ඨකමම. නා වට්ටති. එසෙව නයෝ කුඤ්ඤිකානොසනෙපි.
කුඤ්ඤිකාය වණ්ණමට්ඨකමම. නා වට්ටති. තථා සිපාපිකාය. එකවණ්ණ
සුතෙනන පනෙත් යෙන කෙනපි සිබ්බිතුං වට්ටති. ආරකණ්ටකෙපි
වට්ටමණිකං වා අඤ්ඤං වා වණ්ණමට්ඨං. නා වට්ටති. භිවාය පන
පරිවේදදලොබා වට්ටති. පිඨ්ඵලකෙපි මණිකං වා පිලකං වා යං කිඤ්ඤි
උට්ඨාපෙතුං¹ නා වට්ටති. දණ්ඩකෙ පන පරිවේදදලොබා වට්ටති.
නබ්බේදනං වලතකං යෙව කරෙන්නති. තස්මා තං වට්ටති. උත්තර
රණියං වා අධරුරණියං වා අරණිබ්බුකෙ වා උපරිපෙලලනදණ්ඩකෙ වා
මාලාකමාදිකං වා යං කිඤ්ඤි වණ්ණමට්ඨං. නා වට්ටති. පෙලලන
දණ්ඩකස්ස පන වෙමපේක මණ්ඩලං භොති, තත් පරිවේදදලොබා
මතතං වට්ටති. සුචිසණ්ඩාසං කරෙන්නති, යෙන සුචිං ධංසාපෙත්වා
ඝංසන්නති. තත් මකරමුඛාදිකං යං කිඤ්ඤි වණ්ණමට්ඨං. නා වට්ටති. සුචි
ධංසනත්ථං පන මුඛමතතං භොති, තං වට්ටති. දත්තකට්ඨවේදනවාසි
යමපි යං කිඤ්ඤි වණ්ණමට්ඨං. නා වට්ටති. උජ්ඣමෙව කප්පියලොභෙන
උභොසු වා පසොසු වතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා බන්ධිතුං වට්ටති. කතතර
දණ්ඩපි යං කිඤ්ඤි වණ්ණමට්ඨං. නා වට්ටති. භෙට්ඨා එකා වා වෙ වා
වට්ටලොබා වා උපරි අභිච්ඡත්තකමකුලමතතඤ්ඤා වට්ටති. තෙලභාජ
නෙසු විසාණේ වා නාළියං වා අලාමුතෙ වා ආමණ්ඩසාරකෙ වා
යපෙත්වා ඉඨ්ථිථං පුරිසරූපඤ්ඤා අවසෙසං සබ්බමපි වණ්ණමට්ඨකමම.
වට්ටති. මඤ්ඤපිඨෙ භිසිඛිමෙබ්බාසනෙ භුමමත්ථරණේ පාදපුඤ්ඤානෙ වඩන
මණ්භිසියා සමමුඤ්ඤානියං කම්මරජ්ඣිනකෙ රජනදෙණිකාය පාතිය
උලුභෙන පාතියකපෙ පාදකයලිකාය එලකපිඨකෙ වලයාධාරකෙ
දණ්ඩාධාරකෙ පත්තපිඨානෙ තාලවණේ ව පිජනෙ එතෙසු සබ්බං
මාලාකමාදිවණ්ණමට්ඨකමම. වට්ටති. සෙනාසනෙ පන වාරකවාට
වාතපානකවාටාදිසු සබ්බරත්තමයමපි වණ්ණමට්ඨකමම. වට්ටති.
සෙනාසනෙ කිඤ්ඤි පටිසෙධෙනබ්බං නත්ථි, අඤ්ඤානු විරුද්ධසෙනා
සනා. විරුද්ධසෙනාසනං නාම අඤ්ඤාසං සීමාය ගජවල්ලභෙති කත
සෙනාසනං වුච්චති. තස්මා යෙ තාදිසං සෙනාසනං කරෙන්නති, තෙ
වත්තබ්බා “මා අමොකං සීමාය සෙනාසනං කරෙත්වා”ති. අනාදිසීමා
කරෙන්නති යෙව, පුනපි වත්තබ්බා “මා එවං අකත්ථ, මා අමොකං උපො
සථපවාරණානං අන්තරගමකත්ථ. මා සාමයං භිජ්ඣත්ථ. කුමොකං
සෙනාසනං කතමපි කතට්ඨානෙ න යස්සති”ති. සචෙ බලකකාරෙන
කරෙන්නති යෙව, යද්ද නෙසං ලජ්ජපරියා උස්සන්නා භොති, සකකා ව
භොති ලඤ්ඤං ධම්මිකො විනිච්ඡයො, තද්ද නෙසං පෙසෙතබ්බං:
“කුමොකං ආවාසං කරත්වා”ති. සචෙ යාවතතියං පෙසිතෙ හරන්නති,

සා. ඩු. නො වෙ හරනති, එපෙනා බොසිඤ්ඤ වෙතිගඤ්ඤ අවසෙස
සෙතාසනාති භිද්දිකබ්බාති, නො ව බො අපරිභොගං කරෙතෙනති.
පටිපාටියා පන ජදනගොපානසිලුවීකාදීති අපනෙතා තෙසං පෙසෙ
තබ්බං: “කුමාකං දබ්බමොරෙ හරථං”ති, සවෙ හරනති, සා. ඩු. නො
වෙ හරනති, අප් තෙසු දබ්බමොරෙසු ගිමවසාවාතානපාදීති පුත්ති
තෙසු වා වොරෙගී වා හවෙසු අග්ගිනා වා දඤ්ඤි පිමාසාමිකා භික්ඛු
අනුපවජ්ජා න ලබ්බා වොදෙතුං. “කුමෙති අමාකං දබ්බමොර
නාසිතා”ති වා, “කුමාකං ගිවං”ති වා. සං පන පිමාසාමිකෙති භික්ඛුති
කතං, තං පුඤ්ඤමෙව හොතිති.

පාළුකෘතියෙහි ව්‍යවස්ථාපිත නිවේශනා.

එවං භික්ෂාය පන කුටියා ඛනිගස්ස පරිච්ඡක්කන්ඤ්ච පුන කුටි කරණන්ථාය උසාහන්ඤ්ච දස්සෙතුං අඨ ඡො ආසන්නොති ආදි වුත්තං. තත් දුරුග්ගෙ ගණකොති රඤ්ඤෙ දුරුග්ගොහොරෙ දුරුගොපකො; ඡෙට්ඨග්ගදුරුගිති දෙවෙන ගභිතදුරුගි; රජපරිග්ගහ භූතානි¹ දුරුගිති අත්ථා. නගරපට්ඨෙඛානිකානිති නගරස්ස පට්ඨෙඛාරූපකරණොති; ආසදන්ධාස නික්ඛිත්තානිති අග්ගිවාහෙන වා පුරණ්ඨාවෙන වා පට්ඨප්පරුකුතාදිනා වා හොපුරව්වාලකර්ජනෙන පුරගජ්ඣාලාදිනං විපත්ති ආපදානි වුවන්ති. තදන් නික්ඛිත්තා නිති වුත්තං. හොති. ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙද්දපෙඨාති අත්තනො කුටියා පමාණං සලලකෙතනා කිඤ්චි අග්ගෙ කිඤ්චි මජ්ඣෙ කිඤ්චි වුළු ඛණ්ඩාඛණ්ඩා කන්තෙනො ඡෙද්දපෙයි; වස්සකාණෙති තස්ස වාග්මිග්ගස්ස නාමං; මමවමහාමත්තනාති මගබරපෙට්ඨි මහාවසෙනා. මභතියා ඉසාසිරිමත්තාය සමත්තනාහො, මගබරඤ්ඤාදි වා මහා මත්තනා; මහාඅමෙවොති වුත්තං. හොති. අනුසංඤ්ඤාසමානොති තත් තත් ගතනා පට්ටවෙකඩ්ඨානො; ගණනි ඉස්සර්නං නිවට්ඨානික පුරිසාලපනං; ඛද්ධං ආනාපෙසීති වාග්මිග්ගො පකතිගාපි තමම් ඉස්සාපකතොව. හො රඤ්ඤෙ ‘ආනාපෙති’ති වචනං. සුඤ්ඤා සමා ‘පමෙකාසාපෙති’ති රඤ්ඤෙ න වුත්තං, තඤ්ඤා නං ගමෙසු පාදෙසු ව ඛද්ධං කනා ආනාපෙස්සාමිති ඛද්ධං ආනාපෙයි. අද්දසා ඡො ආසන්නා ඛනිගස්සාති කථං අද්දස? හො කීර අත්තනා ලෙසෙන දුරුතං ගවහාවං ඤානා නිස්සංගං එස දුරුතං කාරණං රජ කුලසො වඩං වා ඛකං’ වා පාපුණ්ණති, තදු නං අගමෙව මෙවෙස්සාමිති නිවට්ඨාලං. තස්ස පට්ටන්ති. සුණ්ණෙනාසෙව විචි රිති. තස්සා තං ඛණ්ඤෙද්ධං ගතනා අද්දස. තෙන වුත්තං: “අද්දසා ඡො ආසන්නා ඛනිගස්සා”ති. දුරුතං කිමොති දුරුතං කාරණං; සුණ්ණං හඤ්ඤාමිති අගං. පුරි ගඤ්ඤාමි; ශාව අගං න හඤ්ඤාමි, තාව ඤං එග්ගාසිති අත්ථා.

1. ଡି. ଭ୍ରୁ, ପର୍ଯ୍ୟବସିତାଧୀନ. 2. ଡି. ଭ୍ରୁ, ଲକ୍ଷ୍ୟାଧୀନ.

ඉඩා හඟන සන්සෙය්ති එත් ඉඩාති වොදනපේ නිපානො; සසමානිසිතොති අභිසිතො හුතා පථම; එවරුපි. වාම. හාසිනාති දින්නසෙසුට සමණ්ත්‍රාගමණොන. තිණ්කට්ඨොදක. සජ්ඣාසුත්තාති ඉම. එවරුපි. වාම. අභිසිතො හුතා පථමෙව ය. නි. අහසි, නං සමෙව හාසිනා ඉදුති සරසි, න සරසිති චුතං. හොති. රුක්කො කීර අභිසිතතමතොසෙව ධම්මහරි. මර පෙනති: “දින්නසෙසුට සමණ්ත්‍රාගමණොන. තිණ්කට්ඨොදක. පරි භුසුත්තා”ති. නං සකාය එත් වදති. සෙසං මසා සකාය හාසිනාති තෙසං අපමනතෙසපි කුකුළුවායනනානං සමිත බාහිතපාපානං සමණ්ත්‍රාගමණොන. තිණ්කට්ඨොදකතරණං සකාය මයා එවං¹ හාසිතං; න කුමනාදිසානනති අධිපායො. කසල්ලො අරසෙසු අසජ්ඣානිනනති තසුටි තිණ්කට්ඨොදකං යං අරසෙසු අපරිග්‍රහිතං. හොති; එතං සකාය මයා හාසිතනති දීපෙති. ලොමෙහි කිං මුහුණ්තාසිති² එත් ලොමමිව ලොමං, කීං පන නං? පබ්බජ්ජාලිඛං. කීං චුතං. හොති? යථා නාම ධුතනා මංසං බාදිසාමාති මහංසලොමං එලකං ගණෙසුං. තමෙනං අසෙසු විසෙසු පුරිසො දිසා ඉමංසං එලකං මංසං නතාපණ්ණිතං. අහංති. ලොමාති පන ලොමවාරෙ ලොමවාරෙ අනෙතෙ කතා පණ්ණි අහංතීති වෙ අලොමෙක එලකෙ දුතා ගණෙසුං, එවං සො එලකො විසෙසුපුරිසමාගමි ලොමෙන මුච්චෙසුං. එවමෙව නිං ඉමංසං නමෙසුං කතනතා වධිබ්බිතාරහො. යසො පන අර හද්ධිණි සබ්බි අවජ්ඣාරුපො, නිසුටි සාසනෙ පබ්බජිතතා තං පබ්බජ්ජාලිඛගුහං අරහද්ධිජං ධාරෙසි. තසො නිං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඛලොමෙන එලකො විස විසෙසුපුරිසං ආගමි මුහුණ්තාසිති.

මනුසා උජ්ඣායනීති රසෙසු පරිසරිං හාසමානං සමමුඛා ව පරමමුඛා ව සුතා තත් තත් මනුසා උජ්ඣායනති, අවජ්ඣායනති අවජනනතා තං කායනති මලොකෙනති ලාමකතො වා විනොතනීති අපො. බිසනීති තසං අවණ්ණං කපෙතති පතා සෙනති; විසාමෙහනීති විසාරිකං කරෙතති, හබ්බත් පඨරතති; අසසුටි අපො සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බො. අයං පනෙත් සොජනා:- අලජ්ජිනො ඉමෙ සමණා සංඝාසුත්තාති ආදීති විනොතනතා උජ්ඣායනති. නිසී ඉමෙසං සාමසෙසුටි ආදීති හණ්ණතා බිසනති. අසහනො ඉමෙ සාමසෙසුටි ආදීති තත් තත් විසාරෙතතා විපාවෙනති. එතෙන නෙසන ඉමෙසං පදනං ඉතො පරමපි තත් තත් ආගතපදනුරුපෙන සොජනා වෙදි තබ්බො. තත් මුහම්මාදිනොති සෙව්ච්චාදිනො; සාමසෙසුටි සමණ්භාවො; මුහම්මසෙසුටි සෙව්ච්චාවො; සෙසං උත්තානත් මෙව. රසෙසු දුරුතීති ආදිමිති අදිනතං ආදිසිසනීති අයං

උත්තායනපෙඨා. යං පන අදිනනං ආදිසි, නං දසොතුං රඤ්ඤා දුරුභීති වුත්තං. ඉති වචනභෙදෙ අසමමුයනනෙති අපෙඨා වෙදිතඤ්ඤා.

පුරුෂවෙඨානාටිකො මහාමනෙතාති භික්ෂුභාවනො පුරුෂෙ භිතිකාලෙ විනිවර්ජයවොහාසෙ නිපුතතතනා වොහාරිකොති සබ්බං ගතො මහාඅවසෙවා; අථවෙඨා නං භික්ෂුං එකදවෙඨාති හගවා සාමඤ්ඤඤව ලොකවොහාරමපි ජානාති. අතීතවුද්ධානං පඤ්ඤනම්මපි ජානාති: “පුඤ්ඤපි වුද්ධා එතතකෙන පාරුජිකං පඤ්ඤපෙතති, එතතකෙන ථුල්ලවට්ඨං, එතතකෙන දුක්ඛව”නති. එවං සන්නෙපි සවෙ අඤ්ඤාති ලොකවොහාරඤ්ඤාති සද්ධිං. අසං සඤ්ඤාතා පාදමත්තෙන පාරුජිකං පඤ්ඤපෙය්‍ය, තෙනසං සිද්ධං වත්තාසෙරු “සිලසංවරෙ නාම එකභික්ෂුස්සපි අප්පමෙය්‍යො අසබ්බෙය්‍යො මහාපඨවිසමුද්දාසාසානි විය අතීතීන්ද්‍රියණ්ණා. නං¹ නාම හගවා පාදමත්තකෙන නාසෙති”ති. නතො තථාගතස්ස ඤ්ණබලං අජානනා සික්ඛාපදං ණොපෙය්‍යං. පඤ්ඤනම්මපි සික්ඛා පදං සථාඨානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය. ලොකවොහාරඤ්ඤාති පන සද්ධිං සංසඤ්ඤාතා පඤ්ඤනෙත සො උපවාදෙ න භොති, අඤ්ඤදච්ඡු එවං වත්තාසෙරු භොතති: “ඉමෙ භී නාම අගාරිකාපි පාදමත්තෙන චොරං හනන්ති පිඤ්ඤාති පිඤ්ඤාති පිඤ්ඤාති. කස්සා හගවා පබ්බ ජිතං න නාසෙය්‍යති. යෙන පරිසන්නකං තිණ්හලාකමත්තමපි න ගහෙතඤ්ඤා?”නති. තථාගතස්ස ච ඤ්ණබලං ජානිස්සනති. පඤ්ඤනම්මපි ච සික්ඛාපදං අනුපාං හවිස්සති. සථාඨානෙ සංසෙති. නස්සා ලොකවොහාරඤ්ඤාති සද්ධිං සංසඤ්ඤාතා පඤ්ඤපෙතකාමො සබ්බාවන්තං පරිසං අනුච්ඡෙදොකෙනා අථ ඛො හගවා අවිදුරෙ නිසින්නං දිස්වා නං භික්ෂුං එකදවෙඨා-එතං අවොච “කීතතකෙන ඛො භික්ෂු රුජ මාගධො සෙතිස්සා බිම්බිසාසෙරු චොරං ගහෙතා හනති වා පිඤ්ඤාති වා පිඤ්ඤාති වා”ති.

නස්ස මාගධොති මගධානං ඉස්සරෙ; සෙතිස්සාති සෙතාය සමපනෙතා; බිම්බිසාසෙති නස්ස නාමං; පිඤ්ඤාති වාති රුධිතො නික්ඛාමෙති; සෙසමෙත්ථ උත්තානස්මෙව. පඤ්ඤමාසනො පාදෙති නද රුජගහෙ විසතිමාසනො කහාපණො භොති. නස්සා පඤ්ඤ මාගධො පාදෙ. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කහාපණස්ස චතුරො හාගො පාදෙති වෙදිතඤ්ඤා. සො ච ඛො පොරුණස්ස නිලක්ඛාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං රුද්දාමකාදීනං. තෙන පාදෙන අතීතා වුද්ධාපි පාරුජිකං පඤ්ඤපෙය්‍යං. අනාගතාපි පඤ්ඤපෙය්‍යනති. සබ්බවුද්ධානම්මපි භී පාරුජිකවච්ඡුමපි වා පාරුජිකෙ වා නානත්තං නස්සී. ඉමානෙව වත්තාරි පාරුජිකවච්ඡුති. ඉමානෙව

විත්තාරි පාරුඡිකාති. ඉතො උතං වා අතිරිත්තං වා නච්චි. තස්මා භගවාපි ධනියං විගර්භිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරුඡිකං පඤ්ඤා පෙනෙතා යො පන ඡිකඤ්ඤා අදිනනං ථෙසාසංඛ්ඛානානති ආදිවාහ.

එවං මූලචේත්ස්වසෙන දලාං කඤ්ඤා දුතියපාරුඡිකෙ පඤ්ඤානෙත අපරමපි අනුපපඤ්ඤාත්තත්තං රජකභණ්ඩිකවත්ථිං උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදිපනත්තමෙකං වුත්තං :- “එවඤ්ඤිදං භගවතා ඡිකඤ්ඤා සිකඛාපදං පඤ්ඤාත්තං ගොති”ති. තස්සත්තං ව අනුපපඤ්ඤාත්තිකමෙකො ව පඨමපාරුඡිකවණ්ණනාය වුත්තනායෙනෙව වෙදිතඤ්ඤා. යථා ව ඉධ, එවං ඉතො පරෙසු සබ්බසිකඛාපදෙසු යං යං පුඤ්ඤා වුත්තං, නං සබ්බං වජේත්තං උපරුපරි අපුබ්බමෙව වණ්ණසිසාම. යදි හි යං යං වුත්තනං තං තං පුනර්ව වණ්ණසිසාම, කද වණ්ණනාය අන්තං ගමිසාම? තස්මා යං යං පුඤ්ඤා වුත්තං, නං සබ්බං සාවුකං උපසලලකෙබ්බා¹ තත් තත් අත්ථො ව යොජනා ව වෙදිතඤ්ඤා.² අපුබ්බං පන යං කිංඤ්ඤා අනුත්තා නත්තං සබ්බං මයමෙව වණ්ණසිසාම. රජකඤ්ඤාං ගතඤ්ඤාති රජකඤ්ඤාං ගතඤ්ඤා; තඤ්ඤා යත්තං තත් රජකා වත්තං අත් රත්තං, තස්මා රජකත්තරණනති වුච්චති. රජකභණ්ඩිකනති රජකානං භණ්ඩිකං; රජකා සාසංඝසමසෙ නගරං පටිසන්තා බහුති වත්තං එකෙකං භණ්ඩිකං බහුති. තතො එකං භණ්ඩිකං තෙසං පමාදෙන අපස්සන්තානං අවහන්සිමා ථෙතෙත්තං අත්තං.

භාගමා නාමාති එවමාදි “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති එත් වුත්තස්ස ගාමස්ස ව අරඤ්ඤාස්ස ව පහෙදදස්සනත්තං වුත්තං. තත් යත්තං ගාමෙ එකා එව කුටි එකං ගෙහං, සෙසාරාපි මලයජනපදෙ; අයං එකකුටිකො ගාමො නාම. එතෙන නයෙන අපරෙපි වෙදිතඤ්ඤා. අමනුස්සො නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යකඨපරිගහභභූතො; යතො වා මනුස්සා කෙනපි කාරණෙන පුනර්ව ආගතත්තො එව අපකකන්තො; පටිකඤ්ඤා නාම ඉව්ඪක පාකාරං ආදිං කඤ්ඤා අන්තමසො කණ්ඩකසාමාගිපි පරිකඤ්ඤා; ගොතිඤ්ඤාදිතිමිමෙකා නාම විපිසන්තිවෙසාදිවසෙන අතිවිසිකා යථා ගාමො තත් තත් වෙ තිස්සො නිසිදන්ති, එවං තත් තත් වෙ තිඤ්ඤා සරුති කඤ්ඤා නිවිටෙත්තං. සත්තංති ජනිතත්තං සත්තංතිදිසු යො කොමි; ඉමසමිඤ්ඤා සිකඛාපදෙ නිගමොපි නගරමපි ගාමගහ ණෙනෙව ගතිත්තං වෙදිතඤ්ඤා. ගාමුපමාගේති ආදි අරඤ්ඤා පරිචේත්දදස්සනත්තං වුත්තං. ඉන්ද්‍රියලෙ සිකස්සාති යස්ස ගාමස්ස අනුර්ධපුරස්සෙව වෙ ඉන්ද්‍රියලා, තස්ස අක්කන්තරිමෙ ඉන්ද්‍රියලෙ සිකස්ස; තස්ස හි බාහිරෙ ඉන්ද්‍රියලො ආභිමමිකනායෙන අරඤ්ඤා සමෙකපං ගච්ඡති, යස්ස පන එකො, තස්ස ගාමමාර්ඛාසානං වෙමජේක සිකස්ස; යත්තං හි ඉන්ද්‍රියලො නච්චි, කඤ්ඤා ගාමමාර්

බාහානං චෙට්ඨකිංචෙට්ඨ ඉද්දතිලොති වුවිට්ඨි. තෙන චුත්තං “භාම මාරබාහාන චෙට්ඨකිංසිතස්ස”ති, මජ්ඣිමස්සායාති ථාමප්පකිංසස්ස, නො පමාණමජ්ඣිමස්ස නෙව අප්පථාමස්ස න මහාථාමස්ස; මජ්ඣිම ථාමස්සාති චුත්තං හොති. ලොබවුපාතොති යථා මාතුගාමො කාතෙ උච්චාපෙත්තො උජ්ඣකමෙව හත්ථං උක්ඛිපිත්වා ලොච්චුං ඩිපති, යථා ච උදකුක්කෙට්ඨෙප උදකං ඩිපනති, එවං අක්ඛිපිත්වා යථා තරුණ මනුස්සා අත්තනො බලං දස්සෙන්නා බාහං පසාරෙත්වා ලොච්චුං ඩිපනති, එවං ඩිත්තස්ස ලොච්චුස්ස පතනවිධානං; පතීනො පන ප්‍රසිද්ධා යත්ථ ගව්ඡති, තං න ගහෙතබ්බං. අපජික්ඛිතතස්ස භාමස්ස ඝරුපමාරෙ ඩිත්තස්ස මජ්ඣිමස්ස සුඤ්ඤස්ස ලොබවුපාතොති එත්ථ පන නිබ්බන්ධොසස්ස උදකපාතවිධානෙ ඩිත්තස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සුප්පපාතො වා මුළුපපාතො වා ඝරුපවාගෙ නාම. තස්මිං ඝරුප මාරෙ ඩිත්තස්ස ලොච්චුපාතො භාමුපවාගෙති සුරුද්දමිකිඨාසං චුත්තං. මහාපමච්ඡිසමිපි තාදිසමෙව. මහාඅමිකිඨාසං පන “ඝරං නාම, ඝරුපවාගෙ නාම, ගාමො නාම, ගාමුපවාගෙ නාම”ති මාතිකං ධරෙත්වා “නිබ්බන්ධොසස්ස උදකපාතවිධානක්කතරං ඝරං නාම; යං පන මාරෙ ඩිත්තො මාතුගාමො භාජනධොවනඋදකං ඡෙඩ්ධති, තස්ස පතනවිධානස්ස, මාතුගාමෙනෙව අනෙතොගෙහෙ ඩිත්තෙත පකඨියා බසි ඩිත්තස්ස සුප්පස්ස වා සමමුඤ්ජනියා වා පතනවිධා නස්ස, ඝරස්ස පුරතො මිසු නොග්ගෙසු සමිඛ්ඤ්ඤා මජ්ඣිම රුක්ඛ සුවිචාරං ධරෙත්වා ගොරුපානං පවෙසනතිවාරණත්ථං කත පරික්කපො ම, අයං සබ්බොපි ඝරුපවාගෙ නාම. තස්මිං ඝරුපවාගෙ ඩිත්තස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලොච්චුපාතක්කතරං ගාමො නාම. තතො අඤ්ඤස්ස ලොච්චුපාතස්ස අක්කතරං භාමුපවාගෙ නාම”ති චුත්තං. ඉදමෙත්ථ පමාණං. යථා ච එත්ථ, එවං සබ්බත්ථ යො යො අවිකිකථාවාදෙ වා ථෙරවාදෙ වා පටිඡා වුවිට්ඨි, සො පමාණතො දුට්ඨිකො. යඤ්ඤොතං මහාඅමිකිඨාසං චුත්තං, තං පාළියා විරුද්ධ මිව දිස්සති. පාළියං හි “ඝරුපවාගෙ ඩිත්තස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලොච්චුපාතො”ති එත්තකමෙව චුත්තං. අවිකිකථාසං පන තං ලොච්චුපාතං ගාමසමිධිපං කත්වා තතො පරං භාමුපවාගෙ වුත්තොති. වුවිත්තො:- සබ්බමෙතං පාළියං චුත්තං. අට්ඨප්පායො පතෙත්ථ වෙදිකසබ්බා, සො ච අවිකිකථාවිරියානමෙව විදිත්තො. තස්මා යථා “ඝරුපවාගෙ ඩිත්තස්ස”ති ඝරුපවාරලක්ඛණං පාළියං අචුත්තමි අවිකිකථාස චුත්තවසෙන ගතිතං. එවං සෙසමපි ගහෙ තබ්බං, තත්‍රායං තයො:- ඉධ ගාමො නාම දුට්ඨො හොති: පරික්ඛින්නො ච අපරික්ඛින්නො ම. තත්‍ර පරික්ඛින්නස්ස පරික්කපො සෙව පරිචේන්ද්‍රො. තස්මා තස්ස විසුං පරිචේන්ද්‍රං අවත්වා “භාමුප මාරෙ නාම පරික්ඛින්නස්ස ගාමස්ස ඉද්දතිලෙ ඩිත්තස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලොච්චුපාතො”ති පාළියං චුත්තං. අපරික්ඛින්නස්ස පන ගාමස්ස ගාමපරිචේන්ද්‍රො වත්තසබ්බො. තස්මා තස්ස ගාමස්ස පරිචේන්ද්‍ර

දහස නැත්. “අපරික්ඛිතතස්ස භාමස්ස ඝරුපවාසෙ සිතස්ස මඤ්චිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩුපාතො”ති පාළිය. වුත්තං. භාමපරිවේදෙ ව දස්සිතො භාමුපවාරලක්ඛණං. පුඤ්ඤා වුත්තනායෙතොව සත්තා ඤාතුනති පුන “තත් සිතස්ස මඤ්චිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩුපාතො”ති න වුත්තං. යො පන ඝරුපවාසෙ සිතස්ස ලෙඩුපාතංයෙව භාමු පවාසෙති වදන්ති, තස්ස ඝරුපවාසෙ භාමොති ආපජ්ජති. තතො ඝරං ඝරුපවාසෙ භාමො භාමුපවාසෙති එස විභාගො සබ්බරියති¹ අසබ්බ රතො වෙත්ථ විනිව්ජයො වෙදිතඤ්ඤා විකාලෙ භාමප්පවෙසනා දිසු. තත්ථා පාළිඤ්ඤා අධිකථඤ්ඤා සංසංඤ්ඤා වුත්තනායෙතො වෙත්ථ භාමො ව භාමුපවාසෙ ව වෙදිතඤ්ඤා. යොපි ව භාමො පුඤ්ඤා මහා හුත්වා පච්ඡා කුලෙසු නවෙධසු අප්පකො තොති, යො ඝරුපවාසො ලෙඩුපාතෙතොව පරිවජ්ඣදිතඤ්ඤා, පුරිමපරිවේදෙ පනස්ස පරික්ඛිතතස්සාපි අපරික්ඛිතතස්සාපි අප්පවාණමෙවාති.

අරඤ්ඤං නාම ධ්වෙපඤ්ඤා භාමඤ්ඤා භාමුපවාරඤ්ඤාති ඉමං යථා වුත්තලක්ඛණං. භාමඤ්ඤා භාමුපවාරඤ්ඤා ධ්වෙපඤ්ඤා ඉමස්මිං අදිනනාදනසික්ඛාපදෙ අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමාති වෙදිතඤ්ඤා. අභිධම්මෙ පන “අරඤ්ඤානති නික්ඛම්ඤ්ඤා ඛති ඉන්ද්‍රියා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤා”නති වුත්තං. අරඤ්ඤාකසික්ඛාපදෙ “අරඤ්ඤාතං නාම සෙතාසනං පඤ්ඤාධිත්‍රස්සතිකං පච්ඡිම”නති වුත්තං. තං ඉන්ද්‍රියලතො පට්ඨාය ආරෙපිතෙන ආචරියධිත්‍රනා පඤ්ඤාධිත්‍රසතප්පවාණනති වෙදිතඤ්ඤා. එවං භගවතා භාමා වා අරඤ්ඤා වාති එතස්ස අත්ථං විහජ්ජෙනතන “ඝරං ඝරුපවාසෙ භාමො භාමුපවාසෙ අරඤ්ඤා”නති පාටතිකුත්තං ලෙසොකාසනිසෙධනත්ථං පඤ්ඤානොට්ඨාසා දස්සිතා. තත්ථා ඝරෙ වා ඝරුපවාසෙ වා භාමෙ වා භාමුපවාසෙ වා අරඤ්ඤා වා පාදග්ගනාකතො පට්ඨාය සස්සාමිකං භණ්ඩං අව ඝරන්තස්ස පාර්ජිකමෙවාති වෙදිතඤ්ඤා.

ඉද්දති “අදිනනං ථෙය්‍යසම්ඛාතං ආදිසෙය්‍යා”ති ආදිනං අත්ථ දස්සනත්ථං අදිනනං නාමාති ආදිමාසං. තත්ථ අදිනනනති දන්ත පොනසික්ඛාපදෙ අන්තතො සන්තකමපි අපට්ඨග්ගතිතකං කප්පියං අපේක්ඛාකරණීයං වුට්ඨති. ඉධ පන යං කිඤ්ඤා පරපට්ඨග්ගතිතං සස්සාමිකභණ්ඩං. තදෙතං තෙති සාමිකෙති කායෙත වා වාචාය වා න දිනනනති=අදිනනං; අන්තතො තත්ථතො වා යථාසිතට්ඨානතො වා න නිස්සට්ඨනති=අනිස්සට්ඨං; යථාසනෙ සිතමපි අනපෙක්ඛිතාය න පට්ඨවත්තනති=අපට්ඨමත්තං; ආරක්ඛයං විධානෙන රක්ඛිතතො=රක්ඛිතං; මඤ්ජුයාදිසු පක්ඛිපිඤ්ඤා ගොපිතතො ගොපිතං; මම ඉද්දනති තණ්හාමමතෙන මමාසිතතො මමාසිතං; තාති අප රිට්ඨාගරක්ඛණංගොපනාති තෙති භණ්ඩසාමිකෙති පරෙති පට්ඨග්ගතිතනති සරපට්ඨග්ගතිතං, එතං අදිනනං නාම.

පේශ්‍යසංවිධානනම් එත් ථෙතොති වොඤ, ථෙතස්ස භාවො ථෙශ්‍යං; අවහරණවිසතස්සෙතං අභිවචනං. සංඛිං, සංඛිංත'නම්¹ අත්තො එකං. කොට්ඨාසස්සෙතං අභිවචනං. “සංඤ්ඤානිදානා භි පපඤ්ඤාසංඛිං”ති ආදිසු විය. ථෙශ්‍යඤ්ඤා නං සංඛිංතඤ්ඤාති ථෙශ්‍ය සංඛිංතං, ථෙශ්‍යවිසතසංඛිංතො එකො විසතකොට්ඨාසොති අත්තො. කරණස්ථෙ වෙතං පච්චිත්තවචනං. නස්මා ථෙශ්‍යසංඛිංතෙනාති අත්තො දථිඛිං. සො ච ථෙශ්‍යසංඛිංතෙන ආදියති, සො යස්මා ථෙශ්‍යවිසතො භොති. නස්මා ව්‍යඤ්ජනං අනාදිසිඤ්ඤා අත්තමෙව දස්සෙත්තුං පේශ්‍යවිසතො අවහරණවිසතොති එවමස්ස පදනාපිතං වුත්තනම් වෙදිතඛිං.

ආදිසෙස්ස -පෙ- සංඛිංතං විනිත්‍යාමෙස්සාති එත් පන පථමපදං අභියොගවසෙන වුත්තං. දුතියපදං අසංඤ්ඤාසංඛිංතං හණ්ඩං හරන්තස්ස භවිත්තො වසෙන. තතියපදං උපනික්ඛිත්තහණ්ඩවසෙන. චතුස්සං සංචිකාසංඛිංතවසෙන. පඤ්ඤාමං එළෙ නික්ඛිත්තාදිවසෙන. ඡට්ඨං පරිකප්පවසෙන වා සුඛිකාසංඛිංතවසෙන වා වුත්තනම් වෙදි තඛිං. යොජනා පනෙත් එකහණ්ඩවසෙනපි නානාහණ්ඩවසෙනපි භොති. එකහණ්ඩවසෙන ච² සංචිකාසංඛිංතෙනෙව ලබ්බති. නානා හණ්ඩවසෙන³ සංචිකාසංඛිංතාසංඛිංතෙනෙව ලබ්බති. නානා හණ්ඩවසෙන³ සංචිකාසංඛිංතාසංඛිංතෙනෙව ලබ්බති. නානා හණ්ඩවසෙන³ සංචිකාසංඛිංතාසංඛිංතෙනෙව ලබ්බති.

තත් නානාහණ්ඩවසෙන නාව එවං වෙදිතඛිං: ආදිසෙස්සාති ආරමං අභියුඤ්ජති, ආපනති දුක්ඛවස්ස. සාමිකස්ස විමති. උපපාදෙති, ආපනති ථුල්ලවචස්ස. සාමිකො න මයං හවිස්සතිති ධුරං නික්ඛිපති, ආපනති පාරාජිකස්ස.

භරණස්සාති අසංඤ්ඤාසංඛිංතං හණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ථෙශ්‍ය විසතො ආමසති, ආපනති දුක්ඛවස්ස. එඤ්ජෙති, ආපනති ථුල්ලවචස්ස. ඛිංතං භරණස්සෙති, ආපනති පාරාජිකස්ස.

අවහරණස්සාති උපනික්ඛිත්තං හණ්ඩං “දෙති මෙ හණ්ඩ”නම් වුච්චමානො “නාහං හණ්ඩාමි”ති හණ්ඩං, ආපනති දුක්ඛවස්ස. සාමිකස්ස විමති. උපපාදෙති, ආපනති ථුල්ලවචස්ස. සාමිකො “න මයං දස්සෙති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපනති පාරාජිකස්ස.

ඉතිසාපථං විකොපෙස්සාති සහහණ්ඩභාරකං නෙස්සාමිති පථමං පාදං සංඛිංතමෙති, ආපනති ථුල්ලවචස්ස. දුතියං පාදං සංඛිංතමෙති, ආපනති පාරාජිකස්ස.

ඤ්ජනා මාවෙස්සාති ඵලථිං හණ්ඩං ථෙශ්‍යවිසතො ආමසති, ආපනති දුක්ඛවස්ස. එඤ්ජෙති, ආපනති ථුල්ලවචස්ස. ඤ්ජනා මාවෙති, ආපනති පාරාජිකස්ස.

සමෙකිකං විනිනාමෙය්‍යාති පරිකප්පිතවිභානං පඨමං පාදං.
 අතික්කාමෙති, ආපත්ති පුලුවමයං. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති,
 ආපත්ති පාරජිකයං. අථ වා පඨමං පාදං සුඛක්කානං
 අතික්කාමෙති, ආපත්ති පුලුවමයං. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති,
 ආපත්ති පාරජිකයාති. අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා.

එක්භණ්ඩවසෙන පන සක්කාමිකං දුඨං වා තිරව්‍යානං වා යථා
 වුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා, හරති වා, අවහරති වා,
 ඉරියාපථං වා විකොපෙති, ධානා වාපෙති වා, පරිචේදදං වා අතික්කා
 මෙති. අයමෙත්ථ එක්භණ්ඩවසෙන යොජනා.

අපිච ඉමාති ජප්පදාති වණ්ණයනෙනන පඤ්ච පඤ්චකෙ
 සමොධානෙනා පඤ්චවිසති අවහාර දසෙක්කඛ්ඛා. එවං වණ්ණයනා හි¹
 ඉදං අදිනාදුනපාරාජිකං සුවණ්ණිතං හොති. ඉමස්මිඤ්ච ධානෙ
 සබ්බධිකථා ආකුලා ලුලිතා දුබ්බිකෙද්දායවිතිච්ඡයා. තථා හි සබ්බ
 අවධිකථාසු යාති තාති පාළියං. “පඤ්චාකාරෙහි අදිනනං ආදි
 යනතස්ස ආපත්ති පාරජිකයං පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොති”²ති ආදිනා
 නයෙන අවහාරඛ්‍යාති වුත්තාති, තානිපි ගහෙනා කත්ථි එකං
 පඤ්චකං දසීතං, කත්ථි “ජහාකාරෙහි”³ති ආගතෙහි සද්ධිං. ටෙ
 පඤ්චකාති දසීතාති. එතාති ච පඤ්චකාති න හොතති. යත්ථ හි
 එකෙකෙන පදෙන අවහාරෙ සිජ්ඣති, තං පඤ්චකං නාම
 වුච්චති, එත්ථ පන සබ්බෙහිපි පදෙහි එකොසෙව අවහාරෙ. යානිපි ච
 තත්ථ ලබ්භමානාති යෙව පඤ්චකාති දසීතාති, තෙතමපි න
 සබ්බසං අප්‍රේයා පකාසිතො. එවම්මස්මිං ධානෙ සබ්බඅවධිකථා
 ආකුලා ලුලිතා දුබ්බිකෙද්දායවිතිච්ඡයා. තස්මා පඤ්ච පඤ්චකෙ
 සමොධානෙනා දසීතමානා ඉමෙ පඤ්චවිසති අවහාර සාධුකං
 සලකෙඛ්ඛා. පඤ්ච පඤ්චකාති නාම:- නානාභණ්ඩපඤ්චකං,
 එක්භණ්ඩපඤ්චකං. සාහජීකපඤ්චකං, පුබ්බපයොගපඤ්චකං, ඵෙය්‍යා
 වහාරපඤ්චකාති. තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එක්භණ්ඩපඤ්ච
 කඤ්ච “ආදියෙය්‍ය, හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය,
 ධානා වාපෙය්‍යා”⁴ති ඉමෙතං පදනං වසෙන ලබ්භනති. තාති පුබ්බ
 යොජනා දසීතනසෙතෙව චෙදිතඛ්ඛාති. යං පනෙතං “සමෙකිකං
 විනිනාමෙය්‍යා”⁵ති ජව්ඨං පදං, තං පරිකප්පාවහාරස්ස ච නිස්සග්ගියා
 වහාරස්ස ච සාධාරණං. තස්මා තං තතීයපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු
 ලබ්භමානපදවසෙන යොජෙතඛ්ඛං. වුත්තං නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච
 එක්භණ්ඩපඤ්චකඤ්ච.

තතමං සාහජීකපඤ්චකං? පඤ්ච අවහාර:- සාහජීකො,
 ආණ්ණනිකො, නිස්සග්ගියො, අත්ථසාධිකො, චුරනිකෙඛිපොති. තත්ථ
 ‘සාහජීකො’ නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. ‘ආණ්ණනිකො’
 නාම “අසුකස්ස භණ්ඩං අවහර”⁶ති අඤ්ඤං ආණ්ණෙපෙති. ‘නිස්සග්ගියො’

නාම අනෙකානුකූලතාවයෙන් සිතනා බිහිසුරුකමකට පත්වේ, ආපත්ති පාර්ශ්වකයාගේ ඉමිතා සදා. “සමෙකතං විජිතාමෙය්‍යා”නි ඉදං පදං යොජනං ලභති. ‘අප්පසාධකො’ නාම “අසුඛං නාම භණ්ඩං යද්‍ය සමෙකාසී, තද්‍ය අවතර”නි ආණ්ඩෙති. තත්ථ සචෙ පරෙ අනන්තරාසිකො හුත්වා තං අවතරති, ආණ්ඩපණො ආණ්ඩනිකවිච්ඡේදෙව පාර්ශ්වකො භොති. අවතාරකො පන අවතවකාලෙ. අයං අප්පසාධකො. ධුරන්තිකෙකපො පන උපතිකිත්තභණ්ඩවිච්ඡේදන වෙදිතකෙකිති. ඉදං සාහජිකපඤ්ඤාං.

කතමං පුබ්බපයොගපඤ්ඤාං? අපරෙපි පඤ්ඤා අවතාර:- පුබ්බපයොගො, සහපයොගො, සංවිද්වතාණං, සමෙකතකමං, නිමිත්තකමමනති. තත්ථ ආණ්ඩනිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදි තකෙකි. ධානා වාචනවසෙන සහපයොගො. ඉතරෙ පන තයො පාළියං ආගතනසෙතෙව වෙදිතකෙකිති. ඉදං පුබ්බපයොගපඤ්ඤාං.

කතමං ථෙය්‍යාවතාරපඤ්ඤාං? අපරෙපි පඤ්ඤා අවතාර:-ථෙය්‍යා වතාරො, පසය්‍යාවතාරො, පරිකප්පාවතාරො, පටිච්ඡන්තාවතාරො, කුසාවතාරොති. තෙ පඤ්ඤාපි “අඤ්ඤානරෙ භික්ඛු සබ්බස්ස චිචරෙ භාජියමානෙ ථෙය්‍යවිසෙකා කුසං සබ්බාමෙත්වා චිචරං අග්ගතෙසි”නි එතස්මිං¹ කුසසබ්බාමනවත්ථුස්මිං වණ්ණසිත්තාම. ඉදං ථෙය්‍යාවතාර පඤ්ඤාං.

එවමිමානි පඤ්ඤා පඤ්ඤානි සමොධානෙත්වා ඉමෙ පඤ්ඤාචිකති අවතාරා වෙදිතකෙකි. ඉමෙසු ච පන පඤ්ඤාසු පඤ්ඤාකෙසු කුසලෙන විතසධරෙන භික්ඡණං වත්ථුං සහසා අවිනිවර්තිතාව පඤ්ඤා ධානානි ඔලොකෙතකෙකිති. යානි සත්ථාය පෙරුණා ආහු:-

“වත්ථුං කාලඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා-අග්ගං පරිභොගපඤ්ඤාමං,
කුලසිත්වා පඤ්ඤා ධානානි-ධාරෙය්‍යත්ථං පි වකඤ්ඤා”ති.

තත්ථ “වත්ථු”නති භණ්ඩං; අවතාරකෙන න භි “මයා ඉදං නාම අවතර”නති චුතෙතපි ආපත්ති. අනාරොපෙනාව “තං භණ්ඩං සත්ථාමිකං වා අත්ථාමිකං වා”නි උපපරිකිත්තකිං. සත්ථාමිකෙපි සාමිකානං සාලයභාචො වා නිරුලයභාචො වා උපපරිකිත්තකෙකි. සචෙ තෙසං සාලයකාලෙ හවං, භණ්ඩං අත්ථාපෙනාව ආපත්තිකානකි. සචෙ නිරුලයකාලෙ, න පාර්ශ්වකෙන කාරෙතකෙකි. භණ්ඩසාමිකෙසු පන භණ්ඩං ආගරපෙනෙතසු භණ්ඩං දතකිං. අයමෙත්ථ සාමිපි.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථිදං වත්ථු:- භානිසත්ථකාලෙ කීර මහාවෙණිසත්ථස්ස දක්ඛිණදිසතො එකො භික්ඛු සත්තභත්ථං පණ්ඩුකාසාවං අංසෙ කපිත්වා වෙතිගච්ඡන්තං පාවිසි. නච්චිණ්ණමෙව ච රුජාපි වෙතිගච්ඡන්තත්ථං ආගතො. තතො උත්තාරණාය

1. සහ. එකස්මිං.

වතනමානාය මහාජනසමමයො අහොසි. අථ ථො සො හික්ඛු ජන සමමයොපිළිභො අංගනො පතනතං කාසාවං අදිඤ්ච නික්ඛන්තො. නික්ඛමිතො ච කාසාවං අපයානොතො “කොරදිසෙ ජනසමමයොදු කාසාවං ලච්ඡති? තදුති තං මයං” තති ධුරනිකෙඛපං කතො ගතො. අථසොදු හික්ඛු පච්ඡා ආගච්ඡොතොතං කාසාවං දිඤ්චා ථෙරසපිනෙතන ගහෙතො පුත විපට්ඨොති පුතො ‘අසමණොදුතිමති, විබ්බමසාමි’ති විනෙත උපානෙතවිතගබ්බෙර පුච්ඡන්තො සොදුසාමිති විනෙතසි. තෙන ච සමයෙන චුලසුමනියෙරෙ නාම සබ්බපරියන්තිබ්බෙර විතයාවරියපාමොකෙතො මහාමහාසෙර පටිට්ඨති. සො හික්ඛු ථෙරං උපසම්භමිතො වජ්ඣන්තො ඔකාසං කාරොතො අනුතො කුසලාට්ඨං පුච්ඡ. ථෙරෙ තෙන හට්ඨ ජනකායෙ පච්ඡා ආගතො ගතිතො. සොදු ‘අච්ඡිදුති ථෙර ඔකාසො’ති විනෙතො ආහ:- සචෙ කාසාවසාමිකං හික්ඛුං ආනෙතොසි, ගතො හට්ඨොස තච පඨිට්ඨා” කාතුන්ති. කරාගං හනෙත තං දුක්ඛසාමිති? තසිං තසිං ගතො ඔලොකෙතිති. සො පඤ්ච මහාවිහාරෙ ඔලොකෙතො නෙව අදුක්ඛි. තතො තං ථෙරෙ පුච්ඡ:- කතං දිසාය ඔහු හික්ඛු ආගච්ඡන්තිති. දුක්ඛිදිසාය හනෙතති. තෙන හි කාසාවං දිසො ච තිරියො මිතිතො ධෙරෙති. ධෙරො දුක්ඛිදිසාය විහාරපට්ඨපාටියා විචිතිතො තං හික්ඛුං ආනෙතිති. සො කරා කතො තං හික්ඛුං දිඤ්චා ථෙරසා ගතොසි. ආනෙති. ථෙරො පුච්ඡ? ‘තච්ඡදං කාසාව’ තති. ආච හනෙතති. කුභං තෙ පාතිතති. සො සබ්බං ආවිකම්. ථෙරෙ තෙන තතං ධුරනිකෙඛපං පුතො ඉතරං පුච්ඡ:- තයා ඉදං කුභං දිඤ්චා ගතිතති. සොපි සබ්බං ආරොචෙති. තතො තං ථෙරෙ ආහ:- සචෙ තෙ පුද්ධවිනෙතන ගතිතං අහවිසා, අනාපතනියෙව තෙ අසා. ථෙරස විනෙතන පන ගතිතතො, දුක්ඛං ආපනෙතොසි. තං දෙසෙතො” අනාපතනියො හොති. ඉදං කාසාවං අනතොසො සන්තකං කතො ඵතසොච හික්ඛුනො දෙතිති. සො හික්ඛු අමනෙතෙව අහිසිතො පරමසාසං පනෙතො අහොසිති. එවං වජ්ඣ ඔලොකෙතො.

“කාලො”ති අවහාරකාලො; තදෙව හි හණ්ඩං කදුපි සමයං. හොති, කදුපි මහයං. තසො තං හණ්ඩං යසම්. කාලෙ අවහට්ඨං, තසම් යෙව කාලෙ යො තසා අගොසො හොති, තෙන අගොසො ආපතනි කාරෙතො. එවං කාලො ඔලොකෙතො. “දෙසො”ති අවහාර දෙසො; තං හි හණ්ඩං යසම්. දෙසෙ අවහට්ඨං, තසම් යෙව දෙසෙ යො තසා අගොසො හොති, තෙන අගොසො ආපතනි කාරෙතො, හණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි හණ්ඩං සමයං හොති. අසොදු ච මහයං.

ඉමසාපිව අත්ථො දිපනත්ථිදං වජ්ඣ:- අනතරසමුදො කිර ඵකො හික්ඛු පුග්ගොතං නාලිකෙරං ලභිතො හමං ආරොපෙතො සබ්බාලකසදිසං මනොරමං පානිසාලකං කතො තෙත්ථ

යථෙතො මෙතීයගීතිං අගමාසි. අථඤ්ඤා භික්ඛු අනතරසමුද්දං ගතො නසමිං විහාරෙ පටිවසනොතා තං ථාලකං දිස්වා ථෙරස්ස විනේන න ගතොති මෙතීයගීතිමෙව ගතො. තස්ස තත්ථ යාගුං පිටනතස්ස තං ථාලකං දිස්වා ථාලකයාමිතො භික්ඛු ආනා:- කුතො නෙ ඉදං ලබ්බතී. අනතරසමුද්දො නෙ ආනිතතී. සො තං “නෙතං නව සත්තකං, ථෙරස්සාය නෙ ගතිත” නති සබ්බපක්කං ආකඤ්චි. තත්ථ ච විනිව්ජයං අලභිතො මහාවිහාරං අගමිංසු.¹ තත්ථ හෙරිං පහරපොති මහාවෙතීයගමිපෙ ගතතිපාතං කොති විනිව්ජයං ආරභිංසු. විනයධරතෙරං අවහාරං පඤ්ඤපෙසුං. තස්මිඤ්ච ගතතිපාතෙ ආභිධම්මිකගොදනනෙයෙය්හ නාම විනයකුසලො හොති. සො එවමාන:- ඉමිනා ඉමං ථාලකං කුභිං අවහවතී. අනතර සමුද්දෙ අවහවතී. තත්ථිදං කිං අඤ්ඤාති. න කිඤ්ඤි අඤ්ඤාති, තත්ථ භි නාලිකෙරං භිද්දිතො මිඤ්ඤං බාදිතො කපාලං ජයෙයිතී, දුරුද්ධං පන එරතී. ඉමස්ස භික්ඛුතො එත්ථ හත්තමං. කිං අඤ්ඤාති. මාසකං වා උනමාසකං වා තී. අත්ථි පන කත්ථි සමාසමුද්දොති මාසකෙන වා උනමාසකෙන වා පාරාජිකං පඤ්ඤාතතී. එවං වුතෙන ‘සාධු සාධු සුකම්පිතං සුචිතිව්ජිත’ නති එකසාධුකායෙ අහොසි. තෙන ච සමයෙන භානීය්හ්පාපි වෙතිසව්ඤ්ජනත්ථං නගරොතො තික්කමනොතා තං සද්දං සුඤ්ඤා ‘කිං ඉද’ නති පුච්ඡිතො සබ්බං පටිපාටියා සුඤ්ඤා නගරෙ හෙරිං. වරපෙසි:- “මධි සනෙත භික්ඛුනාමි භික්ඛුඤ්ඤි නාමි ගිතිනාමි අධිකරණං. ආභිධම්මිකගොදනනෙයෙය්හ විනිව්ජිතං සුචිතිව්ජිතං තස්ස විනිව්ජයෙ අනිට්ඨමානං රජාණාය යථෙතමි” තී. එවං දෙසො ඔලොකෙතබ්බො.

“අඤ්ඤා” තී භණ්ඩඤ්ඤා. නවභණ්ඩස්ස භි සො අඤ්ඤා හොති, සො පච්ඡා පරිභායති. යථා නවබොනො පනොතා අට්ඨි වා දප වා අඤ්ඤාති. සො පච්ඡා භිනොතා වා ජිඤ්ඤා වා ආණ්ඩණ්ඩිකාගනො වා අප්පඤ්ඤා හොති. තස්මා න සබ්බද්ධ භණ්ඩං පකඨිඅඤ්ඤානෙව කාතබ්බතී. එවං අඤ්ඤා ඔලොකෙතබ්බො.

“පරිභොගො” තී භණ්ඩපරිභොගො; පරිභොගොනාපි භි වාසිඤ්ඤා භණ්ඩස්ස අඤ්ඤා පරිභායති. තස්මා එවං උපපරිකම්පිතබ්බං: සමෙ කොචි කස්සචි පාදඤ්ඤාතකං වාසිං. හරති, තත්ථ වාසියාමිතො පුච්ඡිතබ්බො: “තයා අයං වාසි කීතතකෙන කීතා” තී. පාදෙන භනෙතති. කිමන නෙ කිණ්ඩාව යටිතා? උදුහු තං වලඤ්ඤාසිති. සමෙ වදති “එකදිවසං මෙ දනතකට්ඨං. වා රජනව්ජලම්. වා පත්තපමනකදුරුං වා ජිනං, ඝංසිතො වා නිසිතාති. අථස්සා පොර්ණො අඤ්ඤා හට්ඨාති වෙදිතබ්බො. යථා ච වාසියා, එවං අඤ්ඤානි වා අඤ්ඤානිලාකාය වා කුණ්ඩිකාය වා පලාලොන වා වුතෙති වා ඉට්ඨිකවුණ්ණෙන වා එකවාරං ඝංසිතො බොවිතමනෙත

නාපි අසොභා හස්සති. තිපුමණිලස්ස මකරදන්තවේදනෙනාපි පරිමජ්ඣමහෙත්තනාපි උදකසාපිකාය සකිං. නිවාසනපාරුපනෙනාපි පරිභොගසිසෙත අංසෙ වා සියෙ වා ඵපතමහෙත්තනාපි තණ්හාලාදීනං පථොචනෙනාපි තණො එකං වා වෙ වා අපකයෙනෙනාපි අන්තමසො එකං පාසාණසකකිරං උඛාරිකා ඡඩ්ඛිත¹මහෙත්තනාපි සප්පිහෙලාදීනං භාජනනතරපරිවත්තනෙනාපි අන්තමසො තණො මකකිකං වා කීරිලලිකං වා උඛාරිකා ඡඩ්ඛිතමහෙත්තනාපි ගුලපිණ්ඩකස්ස මධුරභාවජානනත්ථං නබෙන විජ්ඣිකා අභුමත්තං ගතිතමහෙත්තනාපි අසොභා හස්සති. තස්මා යං කීඤ්චි පාදශ්ශනකං වුත්තනසෙතෙව සාමිකෙහි පරිභොගෙන ඌනකං කතං හොති, න තං අවගථො හිකචු පාරුජිකෙන කාරෙතබ්බො, එවං පරිභොගො² ඕලොකෙනබ්බො. එවං ඉමානි 'තුලසිකා පඤ්ච ධානානි ධාරෙය්‍යත්ථං විවකකිණො, ආපතනිං වා අනාපතනිං වා ගරුකං වා ලුහුකං වා ආපතනිං යථාධානෙ ඵපෙය්‍යාති.

තිට්ඨිතො "ආදිසෙසස -පෙ- සසෙකතං විනිනාමෙය්‍යා"ති ඉමෙසං පදනං විනිවජ්ජෙය්‍යං.

ඉදනි යමිදං "සථාරුපෙ අදින්නාදුනෙ"ති ආදිති විභජ්ජෙනන සථාරුපං නාමාති ආදි වුත්තං. තත්ථ සථාරුපෙනති සථාරුතිකං; තං පන යස්මා පාදනො පට්ඨාය හොති, තස්මා පාදං වා පාදුරහං වා අනිථෙරකපාදං වාති ආහ. තත්ථ පාදෙන කතාපණස්ස විතුත්භාගං අකප්පියභණ්ඩමෙව දසෙසති. පාදුරහෙන පාදශ්ශනකං කප්පියභණ්ඩං. අනිථෙරකපාදෙන උභයමිට්ඨි. එතතාවතා සබ්බාකාරෙන දුතිය පාරුජිකප්පහොතකවත්ථුං දසෙසිතං හොති.

පථබ්බා භජාති සකලපථවියා රජා, දිපවකකවතනි අසොක සදිසො; සො වා පනඤ්ඤාපි එකදිපෙ රජා, සිහලඤ්ජයදිසො; සදෙසභජාති එකදිපස්ස පදෙසියසරෙ, බිම්බිසාර පසෙකදි ආදසො විය; මණ්ඩලිකා නාම සෙ දිපපදෙසෙපි එකමෙකං මණ්ඩලං භුඤ්ඤති. අනතරභොගිකා නාම වින්තං රජුනං අන්තර් කතිපයගාමසාමිකා. අකකිදස්සාති ධම්මවිනිච්ඡනකා; තෙ ධම්මසසායං නිසිදිකා අපරධානුරුපං චොරනං හත්ථපාදවේජ්ජාදිං අනුසාසගති. සෙ පන ධානනතරපත්තො අමම්මා වා රජකුමාර වා කතාපරධා හොති, තෙ රඤ්ඤාදු අරෙමෙවනති, ගරුකං ධානං සසං න විනිවජ්ජනති. මහාමනනාති ධානනතරපත්තො මහාඅමම්මා; තෙපි තත්ථ තත්ථ භාමෙ වා නිගමෙ වා නිසිදිකා රජකිම්මං කරොති. සෙ වා පනාති අඤ්ඤාපි සෙ රජකුලනිසිකා වා සකිස්සරිය³නිසිකා වා හුකා ඡේජ්ජහෙජ්ජං අනුසාසගති, සඤ්ඤි තෙ ඉමමිං අපෙ රජානොති දසෙසති. හනොසුගති පොථෙය්‍යං.

මෙ ව ජීවෙද්දං ච; සබ්බාසේසස්ස නිහරෙය්සං; මොරොසිති එවමාදිති ව චිත්තා පරිභාසෙය්සං; තෙනෙවාත: සජ්ඣාසො එසොති. පුජිමං උපාදයාති මෙට්ඨනධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකං ආපන්නං ආපන්නං පුත්තලං උපාදය සෙසං පුළබ්බ චිත්තනසත්තා උත්තාන පදත්තනා ව පාකවමෙවාති.

එවං උද්ධිසිකකාපදං පදනුක්කමෙන විහරිත්වා ඉදනි යන්තං ආදියෙය්සාති ආදිති ඡ්ඨි පදෙති සබ්බපතො ආදනං දසෙය්සාති සබ්බපතො එව පාදං වා පාදරහං වා අනිගේසපාදං වාති ආදනබ්බහණ්ඩං දෙසිතං. තං යත් යත් සීතං, යථා යථා ආදනං ගව්ඡති, අනාගතෙ පාපතික්කුතං ලෙසොකාසනිරුකිනත්ථං තථා තථා විස්ථාරතො දසෙය්සාති භුමිමධ්මං එලමධ්මාති ආදිනා නයෙන මාතිතං ධර්මතො භුමිමධ්මං නාම හණ්ඩං භූමිසං නික්කිත්තං සොනීති ආදිනා නයෙන තස්ස විහවතං ආත.

නමුත් අනුක්කානපදවිමර්ශනාය සද්ධිං විනිවර්තකථා:- නිබ්බානනි භූමියං බන්ධනා ධර්මතං; සම්මතනානි පංසුඉච්ඡිකාදිති පටිච්ඡන්තං; භුමිමධ්මං හණ්ඩං -පෙ- ගව්ඡති වා, ආපන්නි දුක්ඛ මසොති තං එවං නිබන්ධනා වා පටිච්ඡාදෙත්වා වා ධර්මතතා භූමියං සිතහණ්ඩං සො සික්කු කෙනවිදෙව උපාසෙන සුත්වා ආහරිස්සමිති ථෙය්සමිතො හුත්වා රත්තිභාගෙ උට්ඨාය ගව්ඡති, සො හණ්ඩධ්මානං අපච්ඡාපි සබ්බකායවිච්ඡිකාසෙරපු දුක්ඛවං ආපජ්ජති. කථං? සො හි තස්ස ආහරණත්ථාය උට්ඨතෙනො යං යං අවතප්පවතං එසුපෙති, සබ්බත්ථ දුක්ඛවමෙව. නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, හත්ථාසෙර හත්ථාසෙර දුක්ඛවං. මහන්තං නිධානං න සක්කා එකෙන ආහරිතුං, දුතියං පරිසෙසිස්සාමිති කස්සචි සභාසස්ස සන්තීතං ගතතුක්කාමො වාරං විවරති, පදවාසෙර ව හත්ථාසෙර ව දුක්ඛවං. වාරපිදහනෙ පන අඤ්ඤාමි. වා ගමනස්ස අනුපකාසෙර අනාපන්නි. තස්ස නිපතෙනාකායං ගන්ත්වා “ඉත්ථානාමා”ති පසෙකාසති, තමත්ථං ආරොමෙත්වා “එති ගව්ඡමා”ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්ඛවං. සො¹ තස්ස වචනෙන උට්ඨිතති, තස්සාපි දුක්ඛවං. උට්ඨිතිත්වා තස්ස ගන්තීතං ගතතුක්කාමො නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, වාරං විවරිත්වා තස්ස සමීපං ගව්ඡති, හත්ථාසෙර පදවාසෙරපු සබ්බත්ථ දුක්ඛවං. සො තං පුච්ඡති “අසුතො ව අසුතො ව කුභිං? අසුකඤ්ඤා අසුකඤ්ඤා පසෙකාසාති”ති වාචාය වාචාය දුක්ඛවං සබ්බෙ සමාගතෙ දිත්වා “මයා අසුකස්මි නාම ධාතෙ එවරුපො නිධි උපලඤ්ඤා, ගව්ඡාම තං ගතෙත්වා පුඤ්ඤාති ව කරිස්සාම. පුඬං ච ජීවිස්සාමාති වදති, වාචාය වාචාය දුක්ඛවමෙව. එවං උද්ධිසොමො කුඤ්ඤං පරිසෙසති, සමෙව පනස්ස අත්තතො කුඤ්ඤො අත්ති, තං ආහරිස්සාමිති ගව්ඡන්තො ව ගණ්හනො ව ආහරන්තො ව සබ්බත්ථ හත්ථාසෙර පදවාසෙරපු දුක්ඛවං.

ආපජ්ජති. සචේ නඤ්ඤි, අඤ්ඤං භික්ඛුං වා ගහවසීං වා ගතනා යාවතී, යාවනො ව සචේ “කුඤ්ඤං චේ දෙභි. කුඤ්ඤෙන චේ අඤ්ඤා. කීඤ්ඤි කාතකම්මෙඤ්ඤි. තං කතා පට්ඨාගරික්ඛාමි”ති මුසා අභාණෙනා¹ යාවතී, වාමාය වාමාය දුක්ඛං. සචේ “මානිකා භොගධකකිං අජී, විහාරෙ භූමිකම්මං කාතකිං අජී”ති මුසා පි භාණ්ඨි, සං යං වචනං මුසා, තත් තත් පාවිතරියං. මහාඅධිකායං පන සචේවපි අලිකෙපි දුක්ඛංමෙව වුත්තං. තං පමාදලිඛිතනති චේදිතකිං. න භි අදිත්තාදුනස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිතරියධාරිතෙ දුක්ඛං. නාම අජී. සචේ පන කුඤ්ඤස්ස දණ්ඩා නඤ්ඤි, දණ්ඩං කරික්ඛාමිති වාසීං වා ඵරසුං වා තිසෙති,² තදන්තං ගච්ඡති, ගතනා සුක්ඛකම්මං ජිඤ්ඤති, තච්ඡති, ආනොචෙති, සබ්බත්ථ හත්ථාරපදවා රෙසු දුක්ඛං. අලලරුක්ඛං ජිඤ්ඤති, පාවිතරියං. තතො පරං සබ්බපයොගෙසු දුක්ඛං. සචේවපිකම්මායං පන මහාපට්ඨිකිකානුඤ්ඤි තත් ජාතකම්මලතාණේදනත්ථං. වාසිඵරසුං පරිසෙසනානම්පි දුක්ඛං වුත්තං. සචේ පන තෙසං ඵලං භොගි:— “වාසි ඵරසුකුඤ්ඤ යාවනො ආසබ්බිකා හවික්ඛාම, ලොභං සමුට්ඨාපෙතො කරොමා”ති. තතො ආකරං³ ගතනා ලොභනීජත්ථං පඨවිං. ඛනනති, අකප්පිය පඨවිං ඛනනානං දුක්ඛංමෙව සද්ධිං පාවිතරියානිති මහාපට්ඨිකිකා වුත්තං. යථා ව ඉධි, ඵලං සබ්බත්ථ පාවිතරියධාරිතෙ දුක්ඛං න මුච්චති. කප්පියපඨවිං ඛනනානං දුක්ඛංනිසෙව. ඕජං පන ගතනා තතො පරං සබ්බකිරියාසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛං. පිටකපරිසෙසනෙපි හත්ථාරපදවා රෙසු වුත්තනෙසෙනෙව දුක්ඛං. මුසාවාදෙ පාවිතරියං. පිටකං කාතුකාමකාය වලලිච්ඡේදනෙ පාවිතරියනති. සබ්බං පුරිමනෙසෙනෙව චේදිතකිං.

ගච්ඡති වා ආපනති දුක්ඛංමස්සාති ඵලං පරිසිට්ඨසහායකුඤ්ඤ පිටකො නිසිට්ඨානං ගච්ඡති, පදවා රෙ පදවා රෙ දුක්ඛං. සචේ පන ගච්ඡනො ඉමං නිධිං ලඤ්ඤා බුද්ධිපුජං වා ඛම්මපුජං වා සබ්බ හතතං වා කරික්ඛාමිති කුඤ්ඤං උපපාදෙති, කුඤ්ඤවිත්තෙන ගමනෙ අනාපනති කතමා? “ථෙරස්විත්තො දුතියං වා—පෙ— ගච්ඡති වා, ආපනති දුක්ඛංමස්සා”ති වුත්තතතා. යථා ව ඉධි, ඵලං සබ්බත්ථ අථෙරස් විත්තස්ස අනාපනති. මග්ගතො ඔක්කම්ම නිධානධාරිතගමනත්ථං මග්ගං කරොනො භූතභාමං ජිඤ්ඤති, පාවිතරියං. සුක්ඛකම්මං ජිඤ්ඤති, දුක්ඛං. තත් ජාතකානති චිරනිභිකාය කුමහිතා උපරි ජාතකං; කම්මං මා ලභං මාති න කෙවලං කම්මලකම්මෙව, යං කීඤ්ඤි අලං වා සුක්ඛං වා තිණ්ණකම්මලතාදිං ජිඤ්ඤාස්ස සහපයො ගතනා දුක්ඛංමෙව භොගි. අධිවිධිකෙතනං දුක්ඛං. නාම ඉමස්මිං යානෙ සමොධානෙනා ථෙරෙහි දස්සිතං: පුබ්බපයොගදුක්ඛං,

1. මු. 2 හි, 1 පට්ඨි හරික්ඛාමිති: ආහරනොම. 4. මු. 2 හි අරඤ්ඤා.

2. ස්‍යා 2 හි මු. හණ්ණෙනා.

3. ස්‍යා. කීසංගෙති.

සහපයෝගදුක්ඛාව, අනාමාසදුක්ඛාව, දුරුප්ඵලිකදුක්ඛාව, විනාශදුක්ඛාව, ඝෛතදුක්ඛාව, ඝෛතදුක්ඛාව, පරිසාරදුක්ඛාවනි. තත් “භේදාත්මනා දුතියං වා පරිසාරයා, කුසුලං වා පිටිකං වා පරිසාරයා, ගව්නි වා, ආපනති දුක්ඛවස්සා”ති ඉදං සුඛිකපයෝගදුක්ඛාමං නාම. එත්ති භි දුක්ඛාවධානෙ දුක්ඛාවං. පාවිතියධානෙ පාවිතියමෙව ගොති. “තත් ජාතකං කම්මං වා ලාභං වා ජිජුති, ආපනති දුක්ඛවස්සා”ති ඉදං සහපයෝගදුක්ඛාමං නාම. එත්ති පන පාවිතියවත්තං ව දුක්ඛාවත්තං ව දුක්ඛාවධානෙයෙව තිට්ඨති. කසම? අවිසාරය සහපයෝගතතාති. යං පන දසවිධං රතනං සත්ත විධං ධර්මයං සබ්බසංඝං ආවුඛිකාධාදිං ආමසනාය දුක්ඛාවං වුත්තං, ඉදං අනාමාසදුක්ඛාමං නාම. යං කදලිනාමුකාදිනං තත් ජාතකඵලාති ආමසනාය දුක්ඛාවං වුත්තං, ඉදං දුරුප්ඵලිකදුක්ඛාමං නාම. යං පන පිණ්ඩාය වරතනාය පහත රජෙ පතියෙ පතනං අපටිග්ගෙතො වා අබොවිතො වා තත් භික්ඛං ගණිතනාය දුක්ඛාවං වුත්තං, ඉදං ඕනිසදුක්ඛාමං නාම. “සුඛා න වදන්ති, ආපනති දුක්ඛවස්සා”ති ඉදං ඝෛතදුක්ඛාමං නාම. යං “එකාදසසු සමනුසාසනාසු ඝෛතියා දුක්ඛාව”නති වුත්තං, ඉදං ඝෛතදුක්ඛාමං නාම. “තස්ස භික්ඛමෙව භික්ඛුනො පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පරිසාරමෙව භි ආපනති දුක්ඛවස්සා”ති ඉදං සවිසාරදුක්ඛාමං නාම. ඉදං පන සහ පයෝගදුක්ඛාවං. ගෙන වුත්තං “යං කිංඤ්ඤාදිං වා සුඛං වා තිණ් රුකඛලාදිං ජිජුනාය සහපයෝගතතා දුක්ඛාවමෙව ගොති”ති.

සමෙ පනස්ස තත් ජාතකෙ තිණ්‍රුකඛලාදිමති ජිනෙතපි ලජ්ඣමෙමා මකකමති, සංවරෙ උපපජ්ජති, ඡේදනපට්ඨයා දුක්ඛාවං ඡේදෙතො මුච්චති. අථ පුරිනිකෙව පංඤ්ඤා පට්ඨාති, ඡේදනදුක්ඛාවං පටිපසංඝාමෙති. ඛනදුක්ඛාවෙ පටිට්ඨාති. අනපට්ඨපට්ඨං ඛනනෙතොති භි ඉධ සහපයෝගතතා දුක්ඛාවමෙව ආපජ්ජති. සමෙ පනස්ස සබ්බදිසාසු ඛනිකා කුමිමුලං පතනස්සාපි ලජ්ඣමෙමා මකකමති, ඛනනපට්ඨයා දුක්ඛාවං ඡේදෙතො මුච්චති.

විසුභති වාති අථ පන සලස්සාගොව පංඤ්ඤා විසුභති, එකපස්ස රුසිං කණ්ඩං, ඛනනදුක්ඛාවං පටිපසංඝාමෙති. විසුභන දුක්ඛාවෙ පටිට්ඨාති. තඤ්ඤා පංඤ්ඤා තත් තත් පුඤ්ඤං කෙරෙතො පයෝගෙ පයෝගෙ දුක්ඛාවං ආපජ්ජති. සමෙ පන රුසිං කනිපි පුරිනිකෙව පංඤ්ඤා, ලජ්ඣමෙමා ආපජ්ජති, විසුභනදුක්ඛාවං ඡේදෙතො මුච්චති.

උද්ධරිති වාති අථ පන සලස්සාගොව පංඤ්ඤා උද්ධරිතො ඛනි පාගෙති, විසුභනදුක්ඛාවං පටිපසංඝාමෙති. උඛරණදුක්ඛාවෙ පටිට්ඨාති. පංඤ්ඤා පන කුසුලෙන වා ගණෙති වා පට්ඨයා වා නති. තති. පාගෙනො පයෝගෙ පයෝගෙ දුක්ඛාවං ආපජ්ජති. සමෙ පන

සබ්බපංසු නිහරිතා කුමති. එලඬි. කනාපි ලජ්ඣමම. ආපජ්ජති, උද්ධරණදුක්ඛං දෙසෙතා මුච්චති. අථ පන සඋසාහොව කුමති. ආමසති, උද්ධරණදුක්ඛං පටිපසාමිකති. ආමසනදුක්ඛං පතිංකති. ආමසිනාපි ච ලජ්ඣමම. ආපජ්ජනො ආමසනදුක්ඛං දෙසෙතා මුච්චති. අථ සඋසාහොව කුමති. එයුපෙති, ආමසනදුක්ඛං පටිපසාමිකති. “එයුපෙති, ආපනති ඵුලලච්චයසා”ති වුත්ත ඵුලලච්චයෙ පතිට්ඨාති.

තත්‍රායං දුක්ඛචුලලච්චයානං වින්‍යමපි වචනපථා:- පඤ්ච. කාමෙත්ථ දුට්ඨ කතං, සත්ථාග් වුත්තස්මිං. විරුද්ධා කතනති= දුක්ඛං. අථවා දුට්ඨං¹ කතං, විරුපා සා කිරියා, භික්ඛුකිරියානං මජ්ඣෙ න සොභනීති එවමපි දුක්ඛං. වුත්තසෙඤ්ඤානං:-

“දුක්ඛචතති ච² යං වුත්තං-තං සුණොති යථා තථං,³
අපරද්ධං විරද්ධං ච-බලිතං යඤ්ඤා දුක්ඛං.

යං මනුසො කතෙ පාපං-ආවි වා යදි වා රතො,
දුක්ඛචතති පච්චෙදෙනති-තෙනෙනං ඉති වුච්චති”ති.

ඉතරම්පන ඵුලතනා අවචයනතා ච ඵුලලච්චයං. “සමපඤ්ඤා ච දුක්ඛති.” “තං හොති කට්ඨකප්ඵල”නති ආදියු විය මෙත්ථ සංයොග භාවො වෙදිතබ්බො. එකස්ස සන්තිනෙ දෙසෙතබ්බසු හි අවචයෙසු තෙන සමො ඵුලො අවචයො නත්ථි. තස්මා වුත්තං “ඵුලතනා අවචයනතා ච ඵුලලච්චය”නති. වුත්තසෙඤ්ඤානං:-

“ඵුලලච්චයනති යං වුත්තං-තං සුණොති යථා තථං,⁴
එකස්ස මුලෙ දෙසෙති-යො ච නං පතිගණනති,
අවචයො තෙන සමො නත්ථි-තෙනෙනං ඉති වුච්චති”ති.

එයුපෙතනස්ස ච පයොගෙ පයොගෙ ඵුලලච්චයං. එයුපෙතාපි ච ලජ්ඣමම. ඔක්කනෙනො ඵුලලච්චයං දෙසෙතා මුච්චති. සහපයොගෙනො පට්ඨායෙව මෙත්ථ පුරිමා පුරිමා ආපනති පටිපසාමිකති. සහපයොගං පන අකතා ලජ්ඣමම. ඔක්කනෙනන යා පුබ්බපයොගෙ දුක්ඛචපාවිතතියා⁵ ආපනතා, සබ්බා තා දෙසෙතබ්බො. සහපයොගෙ ච තත්ථ ඡත්තකමෙත්ථදෙන ඔහුකානිපි දුක්ඛවාති පංසුබතනං පඤ්ච පටිපසාමිකනති. එකං බනනදුක්ඛචමෙව හොති. බනනෙ ඔහුකානිපි විසුභනං, විසුභනෙ ඔහුකානිපි උද්ධරණං, උද්ධරණෙ ඔහුකානිපි ආමසනං, ආමසනෙ ඔහුකානිපි එයුපනං. පඤ්ච පටිපසාමිකනති. පංසුබතනාදියු ච ලජ්ඣමමෙ උපානෙන ඔහුකාපි ආපනතියො හොනත්තු, එකමෙව දෙසෙතා මුච්චනති කුරුඤ්ඤා කථායං වුත්තං. පුරිමාපනතිපටිපසායද්ධි ච නාමෙයා ඤාතතියා

දුක්ඛතං මිති කමමවාමාහි ඵුල්ලවට්ඨයා පටිපාසාසමුත්තරීති එවං අනුසාවණොසු යෙව සුතෙන ආගතා. ඉධ පන දුතියපාර්ශ්වකෙ අවධිකර්මාචරිසපමාණෙන ගතෙනබ්බාති.

ඌනා වාමෙති ආපනති පාර්ශ්වකායාති යො පන එකපෙත්තාපි ලජ්ජධම්මං අනොකකම්මිනාව තං කුමතිං ඌනතො අත්තමසො කෙසග්ගමත්තමපි වාමෙති, පාර්ශ්වකමෙව ආපජ්ජතිති අත්තො. ඌනා වාමතං වෙත්ථ ඡති ආකාරෙති වෙදිතබ්බං. කර්මං? කුමතිමුඛවට්ඨයං ගතෙනා අත්තතො අතිමුඛං ආකම්මිනො ඉමිනා අනෙත්තාන පුට්ඨො කායං කෙසග්ගමත්තමපි පාරිමනෙත්තන අතිකකාමෙති, පාර්ශ්වකං. තප්ථව ගතෙනා පරතො පෙල්ලනෙත්තා පාරිමනෙත්තන පුට්ඨොකායං කෙසග්ග මත්තමපි ඉමිනා අනෙත්තන අතිකකාමෙති, පාර්ශ්වකං. වාමතො වා දුක්ඛිණිතො වා අපනාමෙත්තො වාමනෙත්තන පුට්ඨොකායං කෙසග්ග මත්තමපි දුක්ඛිණිතො අතිකකාමෙති, පාර්ශ්වකං. දුක්ඛිණිතොත්තන වා පුට්ඨොකායං කෙසග්ගමත්තමපි වාමනෙත්තන අතිකකාමෙති, පාර්ශ්වකං. උද්ධං උක්ඛිපනො කෙසග්ගමත්තමපි භුමිතො මොමෙති, පාර්ශ්වකං. ඛනිනා හෙට්ඨතො මසිදෙනො බුද්ධෙන පුට්ඨොකායං කෙසග්ගමත්තමපි මුඛවට්ඨයා අතිකකාමෙති, පාර්ශ්වකනි. එවං එකට්ඨානෙ සීකාය කුමතියා. යදි පන කුමතිමුඛවට්ඨයා පාසං කනා ලොහබාණ්ණං වා බද්ධිසාරද්ධිබාණ්ණං වා පඨවියං ආකොමෙත්තා තත්ථ සමිඛලිකාය බන්ධනා ධරෙත්තති, එකිණං දිසාය එකාය සමිඛලිකාය බද්ධා වෙ ඌනාති ලබ්බනති. මිසු තිසු වතුසු දිසාසු වතුති සමිඛලිකාය බද්ධා පඤ්ච ඌනාති ලබ්බනති. තත්ථ එකබාණ්ණකෙ බද්ධකුමතිමුඛ වට්ඨයා පඨමං බාණ්ණකං වා උද්ධරති, සමිඛලිකං වා ඡිඤ්ඤති, ඵුල්ලවට්ඨයං. තතො කුමතිං යථාපුත්තනායෙන කෙසග්ගමත්තමපි ඌනා වාමෙති, පාර්ශ්වකං. අථ පඨමං කුමතිං උද්ධරති, ඵුල්ලවට්ඨයං. තතො බාණ්ණකං වා කෙසග්ගමත්තමපි ඌනා වාමෙති, සමිඛලිකං වා ඡිඤ්ඤති, පාර්ශ්වකං. එතෙන උපායෙන මිසු තිසු වතුසු බාණ්ණකෙසු බද්ධකුමතියාපි පට්ඨමෙන ඌනා වාමනෙන පාර්ශ්වකං. සෙසෙසු ඵුල්ලවට්ඨයං වෙදිතබ්බං. සමෙව බාණ්ණ නත්ථි, සමිඛලිකාය අග්ගෙ වලයං කනා තත්ථ ඡත්තකෙ මුලෙ පටෙසිතං හොති, පඨමං කුමතිං උද්ධරිතා පඤ්ඤා මුලං ඡෙත්තාව වලයං නිහරති, පාර්ශ්වකං. අථ මුලං අපච්ඡිතා වලයං ඉතො විතො ව සාරෙති, රක්ඛති. සමෙව පන මුලතො අතිහරිතාපි හත්තෙන ගතෙනා ආකාසගතං කරෙති, පාර්ශ්වකං. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනායමෙව. කෙව පන නිමිත්තත්ථාය කුමති මත්තකෙ නිග්ගොධරුක්ඛාදිති රෙහපෙනති. මුලාති කුමතිං විතන්තිනා සීකාති හොත්ති. මුලාති ඡිඤ්ඤා කුමතිං ගතෙසාමිති ඡිඤ්ඤාසං පයොගෙ දුක්ඛතං. ඡිඤ්ඤා මිකායං කනා කුමතිං කෙසග්ගමත්තමපි ඌනා වාමෙති, පාර්ශ්වකං. මුලාති ඡිඤ්ඤතො වුද්ධිතා කුමති නිත්තට්ඨා නං ගතා, රක්ඛති තාව. ගතට්ඨානතො උද්ධරති, පාර්ශ්වකං. සමෙ

ජිනනසු මුලෙසු එකමුලමනෙහි කුමහි තිබිණි, සො එ කං ඉමසීං. මුලෙ ජිනන පතිස්සතිති ජිනුති, ජිනනමනෙහි පාරිකං. සචෙ පන එකමුලෙනෙව පාසෙ ඛද්ධිසුකරෙ විස සිතා කොති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ලග්ගනකං. නප්පි, කසම්මපි මුලෙ ජිනනමනෙහි පාරිකං. සචෙ කුමහිමන්තෙ මහාපාසාණො ධර්මනො හොති, කං දුශෙකින උක්ඛිට්ඨා අපනෙතුකාමො කුමහිමන්තෙ ජනරුක්ඛං ජිනුති, දුක්ඛං. කසො සම්පෙ ජනකං. ජෙත්වා ආහරති, අනන්ත ජාතකතතා නං ජිනුතො පාවිතතිසං.

අනන්තතා හාජනිති සචෙ පන කුමහි උඛ්චිතං අසනෙකා නොතා කුමහිගතහණ්ඩගතහණ්ඩං. අනන්තතා හාජනං පච්චෙසෙත්වා අනන්තාකුමහිසං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං ථෙස්සවිතො ආමසති, ආපනති දුක්ඛං. පරිච්ඡෙද චෙත් පාරිකකතිසමනං. වුත්තො. ථෙස්සවිතෙහි පන ලාන පඤ්චමාසකමි අමසනෙතා දුක්ඛං ආපත්තියෙව.

එඤ්ඤෙහිති එත්ථ යාව එකාඛද්ධං කත්වා අනන්තතා හාජනං පච්චෙසෙති, නාව එඤ්ඤෙහිති වුච්චති. අපිච ඉතො විතො ච අපඛද්ධනෙත්වා එඤ්ඤෙහියෙව. සො පුලලවං. ආපත්ති. යද්ද පන එකාඛද්ධි හාවො ජිනනා, කුමහිගතං කුමහිසමෙව, හාජනගතමි හාජනෙ යෙව හොති, තද්ද අනන්තතා හාජනගතං නාම හොති. එවං කත්වා කුමහිතො අතිගමෙපි හාජනෙ පාරිකං ආපත්ති.

මුට්ඨිං මා ඒඤ්ඤිති එත්ථ යථා අඛද්ධනෙත්වා නිකඛන්තකතා පණා කුමහිගතෙ කතාපණෙ න පමජ්ජනති, එවං මුට්ඨිං කණෙතො මුට්ඨිං ජිනුති නාම; සොපි පාරිකං ආපත්ති.

සුත්තාදැළුනති සුත්තො ආරුලහං; සුත්තන ආවුතස්සාපි සුත්ත මයස්සාපි එතං අභිච්චනං, පාමඩ්ඤාදීති සොච්ඡන්ධියොති විතොති, රුපිසමයාතිපි සුත්තමයාතිපි. මුත්තාවලිආදයොපි එත්ථෙව සඩ්ධතං ගතො.

මෙඛනිති සිසවෙඨනපට්ටො වුච්චති; එතෙසු යං කිඤ්චි ථෙස්සවිතො ආමසති, දුක්ඛං. එඤ්ඤෙහි, කොපිං ගගගත්වා ආකාසමිං අකණෙතො උඛ්චිතෙති. පුලලවං.

සංසන්තො නිහන්තිති එත්ථ පන පරිපුණ්ණං කුමහිසං උපරි සමතින්තිකං කුමහි. කත්වා ධර්මං වා එකං කොපිං මුඛෙව සිං. කත්වා ධර්මං වා සංසන්තස්ස නිහරතො පුලලවං. කුමහිමුඛා මොචෙනස්ස පාරිකං. යං පන උපක්ඛි කුමහිසං වා රිත්තකුමහිසං වා ධර්මං, කස්ස අනන්තතා පුට්ඨාකායොව ධානං, න ගනලා කුමහි. තස්මා නං සංසන්තස්සාපි නිහරතො පතිට්ඨිතොකාසනො කෙසග්ගමනෙහි මුත්තෙහි පාරිකමෙව, කුමහිසං පන පරිපුණ්ණං වා ලානං වා උජ්ජකමෙව උඛ්චිතස්ස ගෙට්ඨිම

කොටසා පතිට්ඨිතොකාසා මුත්තෙව පාඨකමෙව,¹ අනෙකා කුමහියං
 ධරිතං යං කිංඤ්චි පාඨකපභොනකං හණ්ඩං සකලකුමහියං
 වාසරත්තස්ස පාමඩ්ඛාදිං ච සංයිත්වා නිගරත්තස්ස යාව මුඛවට්ඨිං
 නාතික්කමති, තාව උල්ලව්වයමෙව. නස්ස හි සබ්බාපි කුමහි ධානනති
 සමෙඛිපමිතාපමිතිසාදිසු වුත්තං. මහාඅඛිකාදාසං පන² “ධරිතව්වාන
 මෙව ධානං. නො සකලා කුමහි. තස්මා සථාපිතව්වානනො කෙසෙස
 මග්ගමපි මොවෙනත්තස්ස පාඨකමෙව”ති වුත්තං. තං පමාණං. ඉතරං
 පන ආකාසගතං අකණ්ණත්තස්ස විවරවංසෙ ධර්මවිවරවෙඨනක
 නයෙන වුත්තං. තං න ගහෙතඛි විනාසවිනිවිජ්ජෙ හි ආගතෙ
 ගරුකෙ ධාතඛිං. එසා විනාසබ්වමනා. අපිච්ඡි අත්තපනා භාජනිහණං
 වා කණති මුට්ඨිං වා ජිකුභිති වචනපොපතං වෙදිතඛිං. සථා
 අනෙකා කුමහියං ඩිත්තස්ස න සබ්බා කුමහි ධානනති සප්පිආදිසු යං
 කිංඤ්චි පිට්ඨො එකපයොගෙන පිතමත්තෙ පාඨකනති මහාඅඛි
 කාදාසං වුත්තං. මහාපමිතිසාදිසු පන අයං විතාගො දසසිනො:-මුඛං
 අපනෙත්වා ආකඛිත්තස්ස පිට්ඨො සමෙව පරගලගතං පාදං න
 අඟ්ගති, මුඛගතෙන සද්ධිං අඟ්ගති, රක්ඛති තාව. කණ්ණෙන පන
 පරිච්ඡින්නාලෙසෙව පාඨකං හොති. සමෙපි ඔවෙඨි
 පරිච්ඡින්නො ඔවෙඨි පිදගති. පාඨකමෙව. උප්පලදණ්ඩවෙඨනාළි
 නලනාළි ආදිති පිට්ඨත්තස්සාපි සමෙව පරගලගතමෙව පාදං අඟ්ගති,
 පාඨකං. සමෙ සහ මුඛගතෙන අඟ්ගති, න තාව පාඨකං හොති.
 උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං එකාබ්ඛිතාවං කොපෙත්වා ඔවෙඨි
 පරිච්ඡින්නමත්තෙ පාඨකං. සමෙ උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං
 අඟ්ගති. උප්පලදණ්ඩාදිනං මුත්තෙ අඛිකුලියා පිතිතමත්තෙ පාඨකං.
 පාදග්ගනකෙ පරගලං අප්පවිමෙඨි උප්පලදණ්ඩාදිසු ච මුඛෙ ච
 අතිරෙකපාදමි එකාබ්ඛිං හුත්වා තිට්ඨති, රක්ඛිතෙසවාති. නං
 සක්කමි සස්මා “අත්තනො භජනගතං වා කණති මුට්ඨිං වා ජිකුභි”ති
 ඉමං නයං භජති. තස්මා සුදසයිතමෙව. එස තාව එකාබ්ඛික නයො.
 සමෙව පන කණ්ණෙන වා පත්තෙන වා ථාලකාදිනා වා කෙනපි
 භාජනෙන ගහෙත්වා පිට්ඨි, සමිති පයොගෙ පාදග්ගනකං සුරති,
 තමිති කතෙ පාඨකං. අථ මහග්ගං හොති සිප්පිකාසරි³ එකපයොගෙ
 නෙව පාදග්ගනකං ගහෙත්වා සකකා හොති, එකාබ්ඛිතරෙසෙව පාඨකං.
 භාජනං පන නිමුජ්ජාපෙත්වා ගණ්ණත්තස්ස යාව එකාබ්ඛිං හොති,
 තාව රක්ඛති. මුඛවට්ඨිපරිච්ඡිදෙන වා උද්ධාතරන වා පාඨකං.
 යද්ද පන සප්පි වා තෙලං වා අව්ජං තෙලද්දිසමෙව මුට්ඨාණිතං වා
 කුමහි. ආව්වෙත්වා⁴ අත්තනො භාජනෙ පවෙසෙති, තද්ද තෙසං
 අව්ජාය එකාබ්ඛිතා නප්පි, පාදග්ගනකෙ මුඛවට්ඨිතො ගලිත
 මත්තෙ පාඨකං. යං පවිත්වා ධරිතං පන මුට්ඨාණිතං සිලෙසො
 විස වික්කණ්. ආකඛිත්තවික්කඛිතයොග්ගං හොති, උප්පත්ත

1 ම & හනා. මුත්තමත්තෙව පාඨකං.
 2. මු. සප්පිකා සමිති. ම. සප්පිආදිසමිති. 3. මු & ම. ආවිකෙත්වා.
 4. මු. සප්පිකා සමිති. ම. සප්පිආදිසමිති.

කුකකුළුව වාසාබ්බාමෙව සුඛා පටිනිගරිතුං සනෙකාති, එතං
 මුඛවට්ඨියා නික්කමිඛා භාජනෙ පටිට්ඨමි බාහිරෙන සද්ධිං.
 එකාබ්බාතා රක්කති. මුඛවට්ඨිනො ජිනනමනෙත පන පාරුජිකං.
 යොපි ථෙසාවිනෙතන පරස්ස කුමහියා පාදග්ගනකං සප්පිං වා
 තෙලං වා අවස්සපිට්ඨනකං යං කිංකුචි දුකුලසාවකං වා චම්බුකණ්ඩා
 දිනං වා අකුකුතරං පක්කිපති, හත්තො වුත්තමනෙත පාරුජිකං.
 රිත්තකුමහියා 'ඉදුනි තෙලං ආකිරිස්සනති'ති සද්ධා යං කිංකුචි
 හණ්ඩං ථෙසාවිනෙතා පක්කිපති, නං චෙ තත්ත තෙලෙ ආකිණ්ණේ
 පඤ්චමාසකඅග්ගනකං පිට්ඨි, පිතමනෙත පාරුජකනති මහා
 අම්බිකආයං වුත්තං. නං පන තත්තෙව සුක්කිතලානෙ සුක්කිමාතිකාස
 උප්පිකරණවිනිව්ජයෙන විරුජ්ඣති. අවහාරලක්කණං චෙත්ත න පඤ්ඤා
 යති. තස්මා න ගහෙතබ්බං. මහාපමමධිසාදිසු පන තස්ස උද්ධාරෙ
 පාරුජිකං වුත්තං, නං යුත්තං. පරස්ස රිත්තකුමහියා සමෙතාපනත්තං
 හණ්ඩං ආපෙත්වා තත්ත තෙලෙ ආකිණ්ණේ 'භවෙ අයං ජාතිස්සති,
 මං පලිමුජ්ජිස්සති'ති යිතො පාදග්ගනකං තෙලං පිතං හණ්ඩං
 ථෙසාවිනෙතන උද්ධරති, පාරුජිකං. සුද්ධිවිනෙතන උද්ධරති, පමර
 ආහරුපෙනෙත හණ්ඩදෙය්‍යං. හණ්ඩදෙය්‍යං නාම: යං පරස්ස නට්ඨං,
 කස්ස මුලං වා තදෙව වා හණ්ඩං දුතබ්බනති අපෙත්වා. නො චෙ දෙති,
 භාමිකස්ස මුරුතිකෙබ්බෙ පාරුජිකං. සචෙ පරස්ස කුමහියං අපඤ්ඤා
 සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරති, තත්ත මායං ථෙසාවිනෙතන තෙලපිට්ඨනකං
 හණ්ඩං පක්කිපති, වුත්තනාසෙනෙව පාරුජිකං. අනෙතො රිත්ත
 කුමහියා පරස්ස සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරණභාවං සද්ධා ථෙස
 වීනෙතන හණ්ඩං නික්කිපති, පුබ්බනාසෙනෙව උද්ධරෙව පාරුජිකං.
 සුද්ධිවිනෙතා නික්කිපිඤ්ඤා පච්ඡා ථෙසාවිනෙතන උද්ධරති, පාරුජික
 මෙව. සුද්ධිවිනෙතාව උද්ධරති, නෙව අවහාරෙ, න ගිවා.
 මහාපමමධිසං පන අනාපතනිමත්තමෙව වුත්තං. 'කිස්ස මම කුමහියං
 තෙලං ආකිරසි?'ති කුපිතො අනෙතො හණ්ඩං උද්ධරිඤ්ඤා ජ්ඣෙකති,
 නො හණ්ඩදෙය්‍යනති කුරුඤ්ඤං වුත්තං. ථෙසාවිනෙතන මුඛවට්ඨියං
 ගහෙත්වා කුමහියං ආවිස්සති තෙලං ගලෙකුකාමො,¹ පාදග්ගනකෙ
 ගලිතෙ පාරුජිකං. ථෙසාවිනෙතනෙව ජජජරං කණෙති 'ගමිනා
 ගමිස්සති'ති, පාදග්ගනකෙ සවිඤ්ඤා ගහෙ පාරුජිකං. ථෙසාවිනෙත
 නෙව ජද්දං කණෙති ඔමට්ඨං වා උමට්ඨං වා චෙමට්ඨං වා, ඉදං පන
 සමෙමාහට්ඨානං. කස්මා සුට්ඨි සලෙකෙබ්බතබ්බං. අයං තෙත්ත
 විනිව්ජයො:-ඔමට්ඨං නාම අධො මුඛජ්දං; උමට්ඨං නාම උද්ධමුඛ
 ජ්දං; චෙමට්ඨං නාම උලුඞ්කස්සෙව උප්පිකතජ්දං; තත්ත ඔමට්ඨස්ස
 බ්බි පට්ඨාස කතස්ස අබ්බතතරනතො පාදග්ගනකෙ තෙලෙ
 ගලිතෙ බ්බි අතික්කිනෙතපි පාරුජිකං. කස්මා? යස්මා තතො ගලිත
 මත්තමෙව බ්බි ගතං නාම භොති, න කුමහියතසම්බ්බං ලභති.
 අනෙතා පට්ඨාස කතස්ස බාහිරනතො පාදග්ගනකෙ ගලිතෙ

පාරාජිකං. උමට්ඨස්ස යථා තථා වා කතස්ස බාහිරන්තතො පාදඤ්ඤානතෙ ගලිතෙ පාරාජිකං. තං හි යාව බාහිරන්තතො න ගලීති, තාව කුමභිගතමෙව හොති. චෙමට්ඨස්ස බාහිරමජ්ඣිකතො ගලිත වණෙන කාරෙතඤ්ඤාති අට්ඨකථාසු වුත්තං. තං පන අනෙතා ච ඛෙ ච පට්ඨාය මජ්ඣෙකං යපෙතා කතමිදෙදු තලාකස්ස මරියාදු හෙදෙන සමෙති. අනෙතා පට්ඨාය කතෙ පන බාහිරන්තතා ඛෙ පට්ඨාය කතෙ අභිනාතරන්තතා කාරෙතඤ්ඤාති ඉදමෙත්ථ යුත්තං. යො පන වට්ඨිතා¹ ගච්ඡස්සතීති ථෙය්‍යවිනේතනා කුමභියා ආධාරකං වා උපත්ථිගතාලෙච්ඡිකෙ වා අපනෙති, වට්ඨිතා ගතාය පාරාජිකං. තෙලාකීරණභාවං පන සුඛා රික්තකුමභියා ජ්‍යෙෂ්ඨභාවෙ වා ජිදෙදුසු වා කතෙසු පච්ඡා නික්ඛන්තතෙලපචාණෙන ගණ්ඨදෙය්‍යං හොති. අට්ඨකථාසු පන කත්ථි පාරාජිකනීති ලිඛිතං. තං පමාද ලිඛිතං, පරිපුණ්ණං කුමභියා උපරි කථං වා පාසාණං වා පතීතා භිඤ්ඤාති, නතො තෙලං පඤ්ඤාතිතීති ථෙය්‍යවිනේතනා දුඛිකං වා කතෙති, දුඛිකිතං වා යපෙති අවස්සපනනකං, තථා කතෙතතස්ස කතමතෙත පාරාජිකං. රික්තකුමභියා උපරි කතෙති, තං පච්ඡා පුණ්ණකාලෙ පතීතා භිඤ්ඤාති, ගණ්ඨදෙය්‍යං. ඊදිපෙසු හි ධාතෙසු ගණ්ඨස්ස නාමිකාලෙ කතපයොගතතා ආදිතොව පාරාජිකං න හොති. ගණ්ඨවිනාසවාරස්ස² පන කතතතා ගණ්ඨදෙය්‍යං හොති. ආහරපෙතෙතසු අදදතො සාමිකානං චුරනිකෙතෙත පාරාජිකං. ථෙය්‍යවිනේතනා මාතිකං උජ්ඣං කතෙති, වට්ඨිතා වා ගමිස්සති, වෙලං³ වා උත්තරපෙය්‍යතීති; වට්ඨිතා වා ගච්ඡතු, වෙලං³ වා උත්තරතු, උජ්ඣකරණකාලෙ පාරාජිකං. ඊදිසා හි පයොගා සුඛි පයොගාවහාරෙ සචගතං ගච්ඡති. සුඛිමාතිකාය උජ්ඣකතාය පච්ඡා උදකෙ ආගතෙ වට්ඨිතා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, ගණ්ඨදෙය්‍යං. කතො? ධාතාවානපයොගස්ස අභාවා. තස්ස ලක්ඛණං නාවට්ඨි ආවිහරිස්සති.

“කතෙව භිඤ්ඤාති වා”ති ආදිය අට්ඨකථාය. තාව වුත්තං: භිඤ්ඤාති වාහි මුග්ගරෙන පොථෙතා භිඤ්ඤාති; ජමෙඛිති වාහි උදකං වා වාලිකං වා ආකීරිතා උත්තරපෙති; කාපෙති වාහි දුරුති ආහරිතා කාපෙති; අපට්ඨෙතො වා කතෙතිති අබාදිතං වා අපාතඛං වා කතෙති; උචාරං වා පසාවං වා විසං වා උචිතං වා කුණ්ඨං වා පාතෙති; ආපතති දුක්ඛමස්සාති ධාතාවානපයොග නාමිකාය දුක්ඛමං. මුද්ධිසමයා නාමෙසො. කිඤ්ඤාති දුක්ඛමං, ආහරපෙතෙන ගණ්ඨ දෙය්‍යතී. තත්ථ පුරිමමයං න සමෙති. තං හි කුමභිජ්‍යෙෂ්ඨකරණෙන ව මාතිකාඋජ්ඣකරණෙන ව සද්ධිං එකලක්ඛණං. පච්ඡමං පන වයං ධාතා අවෘත්තෙතනාපි සත්තා කාතුං. තසො එත්ථ එවං විනිවුත්තං වදනති. අට්ඨකථායං කීර ධාතා වානසස්ස නාමිකාය දුක්ඛමතෙති

1. මු & භා, වට්ඨිකා. 2. භා, ගණ්ඨවිනාසනස්ස. 3. හි I & භා, තෙලං.

ඉදං පච්ඡිමවයං සක්කාය වුත්තං. ධානා වාචනං අකරොතොතා
 ඉයව හි ථෙය්‍යවිත්තෙන වා විනාසෙතුකාමනාය වා නං ක්‍රියාපෙය්‍යාපි,
 අපරිභොගමපි කරොය්‍ය, පුරිමවයෙ පන වුත්තනගෙන හිඤ්ඤාසංඝා වා
 ධානා වාචනං අත්ථි, තස්මා තථා කරොතොතං විනාසෙතුකාමනාය
 භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරුජිකන්ති. පාළියං “දුක්ඛං”න්ති
 වුත්තතතා අසුත්තන්ති චෙ? න, අඤ්ඤාථා ගහෙතඛිත්තො. පාළියං හි
 ථෙය්‍යවිත්තපනෙකි “හිඤ්ඤා වාති උදනෙන ගම්භිඤ්ඤා, ඡ්ඛේදිති
 වාති තස්ම වච්චං වා පසංචං වා ඡ්ඛේදිති”න්ති එවමෙතෙ වදන්ති.
 අයමපනෙත්ත භාගේ: විනිතවත්ථුමහි තිණ්ණාපකො විය ධානා
 අවාචෙතුකාමොව කෙවලං හිඤ්ඤා, හිත්තතතා පන කෙලාදිති
 නික්ඛමන්ති, යං වා පනෙත්ත පඤ්ඤාණං, නං එකාබ්බිමෙව හිට්ඨති,
 අඡ්ඛේදිතුකාමොසෙව ච කෙවලං තස්ම උදකවාලිකාදිති ආකීර්ති,
 ආකීර්ණතතා පන කෙලං ඡ්ඛේදිති. තස්මා වොභාර වයෙන “හිඤ්ඤා
 වා ඡ්ඛේදිති වා”න්ති වුච්චන්ති. එවමෙතෙයං පදනං අපෙය්‍යං ගහෙතඛිනො.
 නාසෙතුකාමනාපනෙකි පන ඉතරථාපි සුජ්ජති. එවං හි කපිසමානෙ
 පාළි ච අවධිකථා ච පුබ්බාපරෙන සංසංඤ්ඤා සුකපිතා හොන්ති.
 එතතාවතාපි ච සත්තොයං අකතා ආවර්ගෙ පසිරුපාසිකා
 විනිවුත්තො වෙදිතඛිනො.

භූමිමධිකථා හිට්ඨිතා.

ඵලවෙසී-ඵලෙ හික්ඛිත්තන්ති භූමිතලෙ වා පාසාදපබ්බතතලාදිපු
 වා යත්ත කත්ථි පච්චිත්තෙන වා අපච්චිත්තෙන වා ධර්මං ඵලධිත්ති
 වෙදිතඛිනං. නං සචෙ රුසිකතං හොති, අනෙතාකුමභියං භාජනතෙ
 කරණවුට්ඨිවෙජ්ජනවිනිවුත්තෙන විනිවෙජ්ජනිනං. සචෙ එකාබ්බි-
 සිලෙසනියාසාදිපකකමවුථාණිතවිනිවුත්තෙන විනිවෙජ්ජනිනං. සචෙ
 ගරුකං හොති, භාරබ්බං ලොහපිණ්ඩ ගුලපිණ්ඩ¹ තෙලමුක්ඛවාදි වා,
 කුමභියං ධානා-වාචනවිනිවුත්තෙන විනිවෙජ්ජනිනං. සබ්බලිකබ්බිකා
 ච ධානභෙදෙ සලලකෙතිතඛිනො. පඤ්ඤා ධර්මං පන පාවාරස්ථරණ
 සාවකාදිං උජ්ජකං ගහෙත්ත ආකාසිති, පාරිමෙත්ත ඔරිමෙත්තන
 පුච්චාකාසං අතික්කතෙන පාරුජිකං. එවං සබ්බදිසාසු සලලකෙති
 තඛිනං. වෙච්ඡේදා උදාරිති කෙසංගමත්තං ආකාසගතං කරොතොතං
 පාරුජිකං. සෙසං වුත්තනගමෙවාවති.

ඵලධිකථා හිට්ඨිතා.

ආකාසවෙසී- මොරං ජ්ඣ ආකාසෙහි ධානපරිවෙජ්ජෙ වෙදි
 තඛිනො: පුරතො මුඛතුණ්ඩකෙන පච්චිත්තො කලාපගෙත්ත උග්ග
 පගෙත්ත පකඨපරිගෙනෙති අබො පාදනබ්බිකාය උද්ධං සිඛගෙත්තාති.
 හික්ඛු සංඝාමිකං ආකාසවෙසී මොරං ගහෙත්තාමිති පුරතො වා තිට්ඨති,

හස්ථං වා පසාථෙති, මොගේ ආකාශය යෙව් පසෙකි වාථෙති,¹ වාතං ගාතාපභා ගමනං උපවිජ්ඣිතා තිට්ඨති, තස්ස භික්ෂුනො දුක්ඛං. තං අඵභෙදනෙතා හස්ථෙන ආමසති, දුක්ඛං මෙව. ධානා අව්‍යවනෙතා ඵඤ්ජෙති, පුලලං වට්ඨං. හස්ථෙන පන ගහෙතා වා අගහෙතා වා මුඛතුණ්ණෙන ප්‍රවේශාකාසං කලාපගං, කලාපගෙන වා ප්‍රවේශාකාසං මුඛතුණ්ණං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.² තථා වාමපක්ඛපරි යනෙන ප්‍රවේශාකාසං දක්ඛිණපක්ඛපරි යනං, දක්ඛිණපක්ඛපරි යනෙන වා ප්‍රවේශාකාසං වාමපක්ඛපරි යනං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා පාදනබ්බිධං ප්‍රවේශාකාසං සිඛගං, සිඛගෙන වා ප්‍රවේශාකාසං පාදනබ්බිධං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. ආකාශෙන ගව්ජනෙතා මොගේ සිසාදිසු යග්ගිං අභෙත නිලියති, තං තස්ස ධානං. තස්මා තං හස්ථං නිලිතං ඉතොපිතො ච කරෙන්නොපි ඵඤ්ජෙති යෙව්, යදි පන ඉතරෙන හස්ථෙන ගහෙතා ධානා වාමෙති, පාරාජිකං. ඉතරං හස්ථං උපනෙති, මොගේ සයමෙව උඤ්චිතා තස්මි නිලියති, අනාපතති. අභෙත නිලිතසාමං ඤාතා ථෙය්‍යවිනෙතන ඵකං පදවාරං ගව්ජති, පුලලං වට්ඨං. දුතියං³ පාරාජිකං. භූමියං සිතමොගේ මිත්තං වා පාදනං කලාපසං ච වසෙන තිණි ධානානි ලගති. තං උක්ඛිපනක්කං යාම ඵකමි ධානං පඨවිං ප්‍රසති, තාව පුලලං වට්ඨං. කෙසගගමනමපි පඨවියා මොචිතමෙනෙත පාරාජිකං. පඤ්ජෙර සිතං සත පඤ්ජෙරන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං න අග්ගති, සබ්බත්ථ අභ්‍යවසෙන නාතකිං. අනෙතාවච්ඡුමි වරනං. මොරං ථෙය්‍යවිනෙතන පදසා බිති වච්ඡුං නිගරනෙතා වාරපරිච්ඡදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජෙර සිතබ්බිච්ඡදං හි වජෙර විය අනෙතාවච්ඡු තස්ස ධානං. හස්ථෙන පන ගහෙතා අනෙතාවච්ඡුමෙවි ආකාසගතං කරෙන්නස්ස පාරාජිකමෙව. අනෙතාකාමෙ වරනමපි ගාමපරික්කපං අතික්කාමෙනස්ස පාරාජිකං. සයමෙව නික්ඛමිතා බිති ගාමුපවාගේ වා වච්ඡු පවාගේ වා වරනං පන ථෙය්‍යවිනෙතා කථෙත වා කස්ලාය වා උත්තා සෙතා අවච්ඡුමං කරෙති, මොගේ උඤ්චිතා අනෙතාගාමෙ වා අනෙතා වච්ඡුමි වා ඡදනපිට්ඨි වා නිලියති, රක්ඛති. පථෙ පන අවච්ඡුමො උඤ්චිති වා, ගව්ජති වා, 'අවචිං පථෙයෙතා ගහෙය්‍යාමි'ති පරික්කපප අසති පඨවිතො කෙසගගමනමපි උපපතිතමෙනෙත වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං. කසමා? යස්මා ගාමතො නික්ඛනක්කං සිතව්‍යානමෙව ධානං තොති. කාසිඤ්ඤාදිසු අයමෙව විනිව්ජයො.

සාමකං වාති වාතවෙගුක්ඛිතං පඨවිතල පස්ථරිතා පඨිතමිව ආකාශෙන ගව්ජනං බ්ලිබ්ඞාං⁴ ගාමකං අභිමුඛාගතං හස්ථෙන ඵකග්ගිං. අනෙත ගහෙතා, ඉතොපිතො ච ධානං අවිනොපනෙතායෙව ගමනුපස්ච්ඡෙද දුක්ඛං. ධානා වාමනං අකරෙන්නො වාලෙති,

1 සා, පසාථෙති. 2. "හස්ථං පාදං අග්ගති, පාරාජිකං." ඉති සා, මිපෙ, ස්වකෙදිසෙති.

3. ම & සා, දුතියං. 4. සා, බ්ලිබ්ඞාං. සි. මු. බ්ලිබ්ඞාං.

එතුපතෙ පුලුවමයං. ධානා වාමෙති, පාරුජිකං. ධානපරිවේෂ්ඨෙද්ධං මොරස්සෙව ඡති ආකාරෙති වෙදිකභිකො. අබ්බිකාචකො පන එකස්මි. අනෙත ගතිතමනෙතව දුතිසෙනනෙතන පතිතා භූමියං පතිට්ඨාති, තස්ස වෙ ධානාති හොතති: හස්සො වෙව භූමි ව. තං යථාගතිතමෙව පඨමං ගතිතොකාස¹ස්සදෙසනො වාලෙති, පුලුවමයං. පච්ඡා භූමිතො දුතිසහස්සෙන වා පාදෙන වා උක්ඛිපති, පාරුජිකං. පඨමං වා භූමිතො උද්ධරති, පුලුවමයං. පච්ඡා ගතිතොකාසස්ස දෙසනො වාමෙති පාරුජිකං. ගහණං වා අමුඤ්චනො උජ්ඣමෙව හස්සං. ඔනාමෙතා භූමිගතං නතා තෙනෙව හස්සෙන උක්ඛිපති, පාරුජිකං. වෙසිනෙපි අයමෙව විනිව්ජ්ජො.

ඕරඤ්ඤං වා සුචණ්ණං වා ජිජ්ජමානනි මනුස්සානං අලභිකරොත්තානං. ඕවෙය්සකාදිපිලකුතං වා සුචණ්ණසලාකං ජිජ්ජනනානං සුචණ්ණකාරනං. සුචණ්ණඛණ්ඩං වා ජිජ්ජමානං. පනති, තසෙඤ්ච භික්ඛු ආකාසෙන ආගව්ජ්ජනං ථෙය්සවිනො හස්සෙන ගණ්ඨාති, ගහණමෙව ධානං. ගතිතපපදෙසනො හස්සං අපනෙති, පාරුජිකං. විවරෙ පතිතං හස්සෙන උක්ඛිපති, පාරුජිකං. අනුඤ්චි රිකාව යාති, දුතිසෙ පදවාසෙ පාරුජිකං. පනෙන පතිනෙපි එසෙව නසො. සිසෙ වා මුඛෙ වා පාදෙ වා පතිට්ඨිතං හස්සෙන ගණ්ඨාති, පාරුජිකං. අගහෙතාව යාති, දුතිසෙ පදවාසෙ පාරුජිකං. යස්ස කස්සපි පනති තස්ස පතිට්ඨිතොකාසොව ධානං, න සබ්බං අභ්ග පච්චඛිතං පත්තවිවරං. වාති.

ආකාසමසිකථා නිවසිනා.

වෙසාසට්ඨං- මඤ්චපිඨාදිසු යටිතං ගණ්ඩං ආවාසං වා හොතු අනාමාසං වා, ථෙය්සවිනෙතන ආමසනතස්ස දුක්ඛං. මඤ්චපිඨෙසු යටිතගණ්ඩෙසු වෙස්ස ඵලට්ඨං වුත්තනගෙතෙව විනිව්ජ්ජො වෙදි තභිකො. අයං පන විසෙසො:- සවෙ බලියා බ්බිකාචකො² මඤ්ච වා පිඨෙ වා පත්ථො මසෙකින මඤ්චතලං න පුස්සති, මඤ්චපාදෙව පුස්සති, තෙසං වසෙන ධානං වෙදිකභිකං. පාදනං උපරි පුට්ඨාකාසමෙව හි අතික්ඛම්නමනෙතන නස්ස පාරුජිකං හොති. සහ මඤ්චපිඨෙති ගරත්තස්ස පන මඤ්චපිඨපාදනං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ධානං වෙදිකභිකං. විවරමංගෙති විවරධිපනස්සාය ඛනිකා යටිතෙ වංසෙ වා කට්ඨදණ්ඩකෙ වා; තස්ස සංහරිතා පාරතො අනතං ඔරතො හොගං කතා යටිතවිවරස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන පුට්ඨාකාසොව ධානං, න සභෙතං විවරවංසො. තස්මා ථෙය්සවිනෙතන නං හොගෙ ගහෙතා ආකස්ඨිනතස්ස පාරතො වංසෙ පතිට්ඨිතොකාසං. ඔරතො විවරෙන වංසස්ස පුට්ඨපදෙසං අතික්ඛාමෙනස්ස එකවිභසුලමත්තාකස්ඨිතෙනෙව පාරුජිකං, අනෙත ගහෙතා කස්ඨිනතස්සාපි එසෙව නසො.

1. සං. ම & සි. මු. ගතිතොකාස.

2. සං. & සි I. ඵබ්බාචකො

කෙසේව පන විවරවංශෙ වාමනො වා දක්‍ෂිණෙනො වා සාරෙනන්‍යස
 වාමනෙතන දක්‍ෂිණෙන වධානං දක්‍ෂිණෙනෙන වා වාමනෙතනං
 අතික්කන්තමනෙත දසවාදසබ්බලමත්තසාරණෙනෙව පාරුජිකං.
 උද්ධං උක්ඛිපන්තස්ස කෙසංගමන්තුක්ඛිපනෙන පාරුජිකං. විවරවංසං
 පුසන්තං වා අපුසන්තං වා රජුජෙන ඛිනිකාං සපිනවිවරං
 මොවෙනන්‍යස පුලලවට්ඨං. මුත්තෙත පාරුජිකං. මුත්තමත්තමෙව හි නං
 ආනා මුත්තනි¹ සබ්බසං ගවජිති. වංශෙ වෙදෙකාං සපිතං නිබ්බ
 ථෙතන්‍යස පුලලවට්ඨං. නිබ්බසිතමනෙත පාරුජිකං. වලයං කන්‍යා
 සපිතෙ වලයං ජිකුති වා, මොවෙනි වා, එකං වා වංසකොපිං මොවෙනා
 නිහරති, පුලලවට්ඨං. ජිනතමනෙත මුත්තමනෙත නිහවමනෙත ව
 පාරුජිකං. කථා අකන්‍යාව විවරවංශෙ ඉත්තොවිත්තො ව සාරෙති,
 රක්ඛිති තාව, වලයස්ස හි සබ්බොපි විවරවංසො ආනං. කසො? තස්ස
 සංසරණධම්මකාය. යදි පන නං ගතස්ස ගතකායා ආනාසගතං
 කතෙති, පාරුජිකං. පසාරෙනා සපිතස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන පුට්ඨා
 කාසොව ආනං. තස්ස සංහරිතා සපිතෙ වුත්තනසෙත විනිවිජ්ජො
 වෙදිතබ්බො.

යමන එතෙනෙනෙතනා භූමිං පුසිකාං සිතං. හොති, තස්ස
 විවරවංශෙ ව භූමියෙද්ව පතිට්ඨිතොකාසවසෙන වෙ ආනාති. තස්ස
 භූමියං එතෙනෙනෙතන පතිට්ඨිතෙ අබ්බා²සාවතෙ වුත්තනසෙතෙව
 විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බො. විවරජප්පුසාපි අයමෙව විනිවිජ්ජො.

අබ්බසතෙ ලග්ගෙනා³ සපිතගණිං. පන හෙසජ්ජසවො වා
 හෙසජ්ජස්විකා වා සවෙ භිත්තිං වා භූමිං වා අපුසිකාං සිතං.
 ලග්ගනකං සංසන්තස්ස නිහරතො අබ්බසතෙකොපිතො නික්ඛන්ත
 මනෙත පාරුජිකං. ලග්ගනකං බද්ධං හොති, මුත්තෙත උක්ඛිපිතා
 ආනාසගතං කතෙතන්‍යස අබ්බසතෙකොපිතො අතික්ඛනෙතපි පාරුජිකං.
 භිත්තිනිසීතං හොති, පඨමං අබ්බසතෙකොපිතො නිහරති, පුලලවට්ඨං.
 පඨමං භිත්තිං මොවෙනි, පාරුජිකං. පඨමං භිත්තිං මොවෙනා පඨමං
 අබ්බසතො නිහරන්තස්සාපි එසෙව නසො. සවෙ පන භාරියං ගණිං.
 නිහරිතුවමනෙතනො සගං භිත්තිනිසීතං. කන්‍යා අබ්බසතො
 නිහරති, පුත්‍ර භිත්තිං අමොවෙනාපි අබ්බසතො නිහවමනෙතෙසව
 පාරුජිකං. අත්තනා කතවධානං හි ආනං න හොති. භූමිං පුසිකාං
 සිතස්ස පන වෙ එව ආනාති. තස්ස වුත්තනාසෙව විනිවිජ්ජො. යං
 පන සික්කාය පක්ඛිපිතා ලග්ගිතං හොති, තං සික්කාතො
 නිහරන්තස්සාපි සග සික්කාය අබ්බසතො නිහරන්තස්සාපි පාරුජිකං.
 භිත්තිභූමිනිසීතවසෙන වෙස්ස ආනහෙදෙපි වෙදිතබ්බො.

1. සා. භිසාරෙනන්‍යස. ම. හරන්තස්ස. 3. සි. I & සා. අත්තමං.
 2. සි. මු & සා. මුත්තනති. 4. සි. I. ලග්ගෙනා.

හිතනිවිලෝචි උජ්ඣං කඛා හිතතිං ආකෝපිතො වා තස්ස ජාතකො ඵව වා; නාගදනො පන වසෙකා ආකෝපිතො ඵව; තෙසු ලග්ගෙකා ංපිතං අභිකුසලෙක චුත්තනසෙන විනිව්ජිතිකං. චිත්තං චිත්තං පටිපාටියා සිතෙසු ආරෙපෙකා ංපිතං කුන්තං වා හිතෙවං. වා අග්ගෙ වා බුද්ධෙ වා ගහෙකා ආකඛිති, එකමෙකස්ස ප්‍රවේදාකාස මහෙත අතික්කන්තො පාරජිකං. ප්‍රවේදාකාසමහතමෙව හි තෙසං ධානං ගොති. න සෙකෙ භිලා වා නාගදනො වා. හිතතිඅභිමුඛො ධානං මහෙකා ගහෙකා ආකඛිති, ඔරිමහෙතන ප්‍රවේදාකාසං පාරිමහෙතන අතික්කන්තමහෙත පාරජිකං. පරතො පෙලලනතස්සාපි එසෙව නසො. ගහෙතන ගහෙකා උජ්ඣං උක්ඛිපතො කෙසග්ගමතමපි ආකාසගතං කරෙති, පාරජිකං. හිතති. නිස්සාස ංපිතං. හිතති. සංසන්නො ආකඛිති, අග්ගෙන ප්‍රවේදාකාසං බුද්ධං, බුද්ධෙන වා ප්‍රවේදාකාසං අග්ගං අතික්කාමෙනස්ස පාරජිකං. හිතතිඅභිමුඛො ධානං ආකඛිතො එකෙන අනෙතන ප්‍රවේදාකාසං අපරන්තං අතික්කාමෙති, පාරජිකං. උජ්ඣං උක්ඛිපතො කෙසග්ගමතං ආකාසගතං කරෙති, පාරජිකං.

රුකෙක වා ලග්ගෙකති තාලරුකාදිසු ආරෙපෙකා ලග්ගෙක අභිකුසලාදිසු චුත්තනසෙන විනිව්ජිතො වෙදිතෙකො. තස්ස ජිත්තං පන තාලපිණ්ඩං වාලෙනස්ස පුලලවිසං. යමිං එලෙ පාරජික වජ්ඣං. පුරෙති, තස්මිං ඛකිනා මුත්තමහෙත පාරජිකං. පිණ්ඩං ජිද්දති, පාරජිකං. අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරෙපෙකා ංපිතා වෙ ධානාති ලහති: ංපිතධානස්ස වණ්ඩානස්ස. තස්ස චුත්ත නසෙන විනිව්ජිතො වෙදිතෙකො. යො පන ජිත්තමහතා පතමානා සද්දං කරෙය්‍යාති ගගෙන සයං අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරෙපෙකා ජිද්දති, ජිත්තමහෙත පාරජිකං. අත්තනා කතධානං හි ධානං න ගොති. එතෙන උපායෙන සබ්බරුකානං පුළුඵලෙසු විනිව්ජිතො වෙදිතෙකො. පණ්ණාබාරකෙසිති එස්ස රුකාබාරකො වා ගොතු, වලයාබාරකො වා, දණ්ඩාබාරකො වා, යං කිසිදු පත්තව්වපතකං පච්ඡිකාපි ගොතු, පත්තාබාරකොත්ථෙව සබ්බං. ගච්ඡති. තස්ස ංපිතපත්තස්ස පත්තන ප්‍රවේදාකාසො ඵව ධානං. තස්ස රුකාබාරකෙ පඤ්චකාකාරෙහි ධානපරිවේජද්දෙ ගොති. තස්ස සීතං පත්තං මුඛවට්ඨං. ගහෙකා වතුසු දිසාසු යතො කුතොචි කඛිතො එකෙනෙතන ප්‍රවේදාකාසං අපරං අන්තං අතික්කාමෙති, පාරජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමතං. උක්ඛිපතො පාරජිකං. සභාබාරකෙන හරන්තස්සාපි එසෙව නසොති.

වෙහාසමිකථා නිවසිනා.

උදකපෙයි- උදකෙ නිකතිනතං භොගීති රුජහයාදිතෙති
 උදකෙන අවිනායකතවමෙපු තමබලොගහාජනාදිසු සුපාවිච්ඡන්තං
 කතා පොකකරණිආදිසු අසඤ්ජනකෙ උදකෙ නිකතිනතං; තස්ස
 පතිට්ඨිතොකාසොසෙව ධානං, න සබ්බං උදකං. ගච්ඡති වා ආසන්නා
 දුක්ඛකම්පානි අගමග්ගිථෙර උදකෙ පදසං ගච්ඡන්තස්ස පදවාසෙර පදවාසෙර
 දුක්ඛවා; ගමග්ගිථෙර ගතෙති වා පාදෙති වා පසොගං කණෙනස්ස
 ගතපාදෙති වා¹ පසොගෙ පසොගෙ දුක්ඛවා; එසෙව නසො කුමග්ගි
 ගතණ්ඨං නිමිමුජ්ජමුමුජ්ජනෙසු. සෙව පන අනාගත කඤ්ච උදක
 සපං වා වාලමච්ඡං වා දිසො හිතො පලාසති, අනාපතති. ආමනාදිසු
 භූමිගතාස කුමග්ගියා වුත්තනසෙතෙව විනිවිජ්ජො චෙදිතෙබ්බො. අයං
 පන විසෙසො:-තස්ස භූමිං ඛනිකා කඬ්ඨිති, ඉධ කදදුමෙ ඔසාදෙති.²
 එවං ජනාකාරෙති ධානපරිච්ඡේදො භොගී. උපපලාදිසු සස්මිං පුප්ඵෙ
 වජ්ඣං පුප්ඵෙති. තස්මිං ජිනාමනෙත පාරාජිකං. උපපලාජිකානෙකොස්ස
 යාව එකස්මිමි පසො වාසො න ජිජ්ජති, තාව රක්ඛති. පදමජාති
 කානං පන දුෂෙණ ජිනෙත අක්කන්තෙර සුත්තං. අවිජ්ජනාමි න
 රක්ඛති. සාමිකෙති ජිජ්ජිකා ධරිතානිපි උපපලාදිති භොගීති, යං
 වජ්ඣං පුප්ඵෙති, තස්මිං උද්ධවෙ පාරාජිකං. ගතපකඛ්ඛානි භොගීති,
 යස්මිං ගතපක වජ්ඣං පුප්ඵෙති, තස්මිං උද්ධවෙ පාරාජිකං. භාරඛ්ඛානි
 භොගීති, තං භාරං ජිනං ආකාරානං සෙන කෙනවි ආකාරෙන
 ධානා වාසෙත්තස්ස භූමිවිකුමග්ගියං වුත්තනසෙන පාරාජිකං.
 දිසනාදානි උපපලාදිති භොගීති, පුප්ඵෙසු වා නාලෙසු වා චෙද්ධො
 කතා උදකපිට්ඨි රජ්ජකෙසු නිණානි සත්ථිඤ්ඤා ධරෙතති වා
 ඛනිකා වා, තෙසං දිසතො පුප්ඵෙතො ව නාලෙතො ව තිරිසං
 පරිසෙතති ගෙව්ඨා පතිට්ඨිතොකාසෙන උද්ධං උපරි සිතස්ස
 පිට්ඨියාති ජනි ආකාරෙති ධානා වාසනපරිච්ඡේදො චෙදිතෙබ්බො.
 සොපි උදකපිට්ඨියං ධරිතපුප්ඵකලාපං උදකං වාලොකා විපිං උට්ඨා
 පෙත්වා කෙසෙත්තමනමි යථාසිත්ථිතොකා වාසෙති, පාරාජිකං.
 අථ පන පරිකපෙත්වා 'එස්ස ගතං ගතෙත්තාමි'ති, රක්ඛති තාව.
 ගතඤ්ඤානෙ පන උද්ධරෙත්වා පාරාජිකං. උදකතො අවිවුත්තස්ස
 පුප්ඵස්ස ගකලමුදකං ධානං. තං උපාසෙත්වා උජ්ජකං උද්ධරන්තස්ස
 නාලෙතො කෙසෙත්තමනං උදකතො අතිකකෙනෙත පාරාජිකං. පුප්ඵෙ
 ගතෙත්වා අපනාමෙත්වා ආකඬ්ඨිතොකා උපාසෙති, න උදකං ධානං.
 උපාවිතමනෙත පාරාජිකං. කලාපඛ්ඛානි පුප්ඵානි උදකධානෙ වා
 රුකෙති වා ගෙව්ඨ වා ඛනිකා ධරෙතති, ඛනිකං අමොචෙත්වා
 ඉතොවිතො ව කණෙනස්ස පුලලවිසං. ඛනිකෙත්වා මුත්තමනෙත
 පාරාජිකං. පඬං ඛනිකං මොචෙත්වා පඬා හරති, එස්ස ජනාකාරෙති
 ධානපරිච්ඡේදෙති. ඉදං උගයං මහාසමච්ඡිසාදිසු වුත්තං. පද්මිතිසං
 පුප්ඵානි සක පද්මිතිසං ගණිතොකාමස්ස පුප්ඵනාලෙති ව පත්ත
 නාලෙති ව පුට්ඨිඋදකවසෙන උද්ධකොව තිරිසකොව ධානපරිච්ඡේදො

1. ම, ගතවාසෙති වා පදවාසෙති වා. 2. ම, මු & හි, 1, ඔහාසෙති.

වෙදිතබ්බො, නං පනස්ස පදුමිනිං අනුප්පාචෙතො පුට්ඨානි වා පත්තානි වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඛ්ඤ්ඤාස්ස ඵලලබ්බං. උප්පාටිත මහෙත්ත පාරජිකං. පුට්ඨපත්තනාලෙ ධානතො අවාචෙතො පඨමං පදුමිනිං. උප්පාචෙත්තස්ස ඵලලබ්බං. පච්ඡා පුට්ඨපත්තනාලෙසු ධානා වාචිතෙසු පාරජිකං. උප්පාටිතාස පදුමිනිං පුට්ඨං ගණකනෙතා පන ගණිං අස්සාපෙතො කාරෙතබ්බො. ඛිති ධර්මෙන රසිකතකල්ප බිඛුපුජෙට්ඨි ඵසෙව නයො. භිසං වා මුලාලං වා, සෙන වත්ථුං පුරෙති, නං උප්පාචෙත්තස්ස පාරජිකං. කදදුමෙ ප්‍රථොකාසවසෙන වෙත්ථ ධානං පරිච්ඡිද්ධං. තානි උප්පාචෙත්තස්ස පුමුමමි මුලං අවර්තනං හොති, රක්ඛති තාට. භිසපබ්බ ජතං පත්තං වා පුප්ඨං වා හොති, තමපි රක්ඛතිති මහාඅඛ්ඤ්ඤාසමෙව වුත්තං. භිසගණිමිති පන කණ්ඩකො හොති යොබ්බනප්පත්තානං මුඛපිලකා විස, අසං අදීඝත්තා න රක්ඛති. සෙසං උප්පලාදිසු වුත්තනසමෙව.

මච්ඡකච්ඡපානිං සස්සාමිකානං වාටිආදිසු සත්තලමුදකං ධානං, කසමා යො පරිජග්ගනාසෙන සස්සාමිකං මච්ඡං බළිසෙන වා ජලෙන වා කුමිනෙන වා ගජෙන වා ගණ්ඨානි, තස්ස සෙන මච්ඡෙන වත්ථුං පුරෙති, තස්මිං කෙසග්ගමත්තමපි උදකතො උද්ධමමත්ත පාරජිකං. කොච මච්ඡන්තං ගග්ගමානො ඉත්තොවිත්තො ච ධාවති, ආකාසං වා උප්පත්ති, තීරෙ වා පතති, නං ආකාසෙ වා සිතං තීරෙ වා පතිතං ගණ්ඨකොටි පාරජිකමෙව. කච්ඡපබ්බි බිති ගොචරත්ථං ගතං ගණ්ඨකො ඵසෙව නයො. උදකව්ධං පන උදකා මොචසතො පාරජිකං.

තෙසු තෙසු පන ජනපදෙසු සබ්බසාධාරණස්ස මහාතලාකස්ස නිබ්මනතුමං නිසස්ස සබ්බසාධාරණමෙව කුන්තදීසදීසං උදකවාහනං බින්නති. තෙනො බුද්ධකමාභිකායො නිගරිත්වා මාභිකාකොටිසං අත්තනො අත්තනො විලඤ්ඤන්ත්වා ආවාචෙ බින්නති. තෙසං පන යද උදකෙන අත්තො හොති, තද ආවාචෙ බුද්ධකමාභිකායො උදක වාහකඤ්ච සොචෙත්වා නිද්ධමනතුමං උත්තාචෙත්ති. තෙනො උදකෙන සද්ධිං මච්ඡා නික්ඛමිත්වා අනුපුඤ්ඤන ආවාචෙ පඨා වසන්ති. තස්ස කලාතෙ ව උදකවාහනෙ ව මච්ඡන්තො ගණ්ඨකෙන න වාරෙත්ති. බුද්ධිකාසු පන අත්තනො අත්තනො මාභිකාසු උදක ආවාචෙසු ව පටිට්ඨමච්ඡන්තො ගණ්ඨිකාසු න දෙනති වාරෙත්ති. තස්ස යො කලාතෙ වා නිද්ධමනතුමෙව වා උදකවාහනෙ වා මච්ඡන්තො ගණ්ඨානි, අවකාරෙන යො න කාරෙතබ්බො. බුද්ධකමාභිකාසු පන ආවාචෙ වා පටිට්ඨං ගණ්ඨකෙනා ගතිතස්ස අත්තවසෙන කාරෙතබ්බො. සචෙ තෙනා ගග්ගමානො මච්ඡන්තො ආකාසෙ වා උප්පත්ති, තීරෙ වා පතති, නං ආකාසව්ධං වා තීරව්ධං වා උදකවිනිමමුත්තං ගණ්ඨකො අවකාරෙ නප්ථි. කසමා? යසමා අත්තනො පරිග්ගතව්ධානෙ සිතස්සෙව තෙ භාමිකා. එවරුපා හි තස්ස කතිකා, කච්ඡපෙට්ඨි ඵසෙව නයො. සචෙ පන මච්ඡන්තං ගග්ගමානො ආවාචෙතො බුද්ධකමාභිකං ආරුහති,

කස් නං ගණනොපි අවසානේ සෙව. බුදුකමාතිකනො පන උදකවාහකං කනොව නලාකං ආරුලාං ගණනො අවසානේ නත්ති. යො ආවාටනො හතකසියෙව් පලොහෙකා මාතිකං ආරෙපෙකා ගණනාති, අවසානේව. තනො පන පලොහෙකා උදකවාහකං ආරෙපෙකා ගණනතසා අවසානේ නත්ති. කෙව් පන කුතොවිදෙව සබ්බසාධාරණ්ට්ඨානනො මවෙත් ආනෙකා පවත් මවස්සුහානෙ උදකා වාටෙ සිටිනා පොසෙකා දිවපෙ දිවසෙ වෙ තිණ් උත්තරිහඬනන්දාය මාරෙනති. එවරුපං මව්පං උදකෙ වා ආකාසෙ වා තීරෙ වා යස් කස්වි සිතං ගණනො අවසානේ එව. කව්පෙපි එසෙව නයො තිදුස්සාලෙ පන නදියා යොතෙ පවත්නෙ කස්වි නිත්තර්ථානෙ උදකං නිබ්බති. කස් මනුස්සා මව්පානං විනාසාය මදනඵලවිසාදීති පක්ඛිට්ඨා ගව්නති. මව්පා තාති බාදනතා මරිකා උත්තානා උදකෙ පිලව්නතා තිබ්බනති. යො කස් ගතකා යාව සාමිකා නාගව්නති, තාවීමෙ මවෙත් ගණනිසාමිති ගණනාති, අග්ගවසෙන කාරෙතඛො. පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණනො අවසානේ නත්ති. ආගරපෙනෙ පන හණ්ඩදෙය්. මව්විපං පක්ඛිට්ඨා ගතමනුස්සා භාජනාති ආහරිකා පුරෙකා ගව්නති,¹ යාව පුනපි ආගව්සාමාති සාලයා හොනති, තාව හෙ සසාමිකමව්පා. යද පන හෙ 'අලං අමාක'නති නිරුයා පක්කමනති, තනො පට්ඨාය ථෙය්විතෙන න ගණනතසා දුක්ඛං. පංසුකුලසඤ්ඤාය අනාපනති. යථා ව මව් කව්පෙපු එවං සබ්බායපි මදකජාතියා² විනිව්සො වෙදිතඛොති.

උදකමිඨකථා නිවසිතා:

තාවට්ඨෙ- පඨමං තාව නාවං දසෙසෙනා නිවා නිව සාස කරතීති ආක. තසමා ඉධ අනතමසො රජනදෙණිකාපි වෙණුකලාප කොපි නාවානෙව වෙදිතඛො. සිමාසමනෙන පන බුට්ඨාචා අනො බිනිකා වා එලකෙහි බිනිකා වා කතා සබ්බතීමෙන පරිවෙත්තෙත තිණ්ණං වාහනිකා එව වටවති. ඉධ පන එකසපි වාහනිකා නාවානෙව වුට්ඨති. නිවාස නික්ඛිතනතති යං කිඤ්ච ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා; තස්ස අවතාරලක්ඛණං එලට්ඨෙ වුත්තනසෙතෙව වෙදිතඛො. නිවාස අවතාරස්සාමිති ආදිමිති ව දුතියපරිසෙයනගමනආමසනඵලපනාසානෙව. ඔක්ඛිතං මොවෙතීති එස් පන යාව බික්ඛෙන වුත්තමතෙත ධානා න මවති, තස්සා බික්ඛනං යාව න වුත්තං හොති. තාව දුක්ඛං. වුත්තෙත පන ඵුලලව්වසමපි පාරජිකමපි හොති. තං පරතො ආවිහවිස්සති. සෙසං වුත්තනසමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

අයං පනෙස් පාළිවුත්තකවිනිව්සො:- මණ්ඩසොතෙ බිනිකා ධරිතනාවාය එකං ධානං: බික්ඛනමෙව, තසමිං වුත්තමතෙත පාරජිකං. කස් යුත්ති පුඛෙ වුත්තා එව. විප්පනට්ඨනාවා පන යං යං උදකප්ප දෙසං එරිකා සිතා හොති, සොස්සා ධානං. තසමා තං උදධං වා

1. සි. 1. ගණනති. 2. සි. මු. සා: ම. උදකජාතිසා.

උච්චාරෙනාසං අබො වා ඔපිලාපෙනාසං වතුසු වා දිසාසු ප්‍රවේශී
කාසං අතික්කාමෙනාසං අතික්කන්තමහෙත පාරුජිකං. නිව්වලෙ
උදුකෙ අබ්බන්තං අත්තනො ධම්මකාය සිත්තාවං පුරතො වා
පච්ඡතො වා වාමදක්ඛිණිපසාසකො වා කඛ්ඨන්තාසං එකෙනනෙතන
ප්‍රවේශීකාසං අපරෙන උදුකෙ පඨිවසීතනෙතන අතික්කන්තමහෙත
පාරුජිකං. උද්ධං නෙසගගමනං. උදුකතො මොචිතෙ අබො
නාවාතලෙන ප්‍රවේශීකාසං මුඛවට්ඨිං. අතික්කන්තමහෙත පාරුජිකං.
නීරෙ බ්බන්තො නිව්වලෙ උදුකෙ ඔපිත්තාවාය බ්බන්තඤ්ච සිතො
කාසො වාඨි වෙ ණානාති. තං පඨමං බ්බන්තො මොචෙති, පුලලව්වයං.
පච්ඡා ඡන්තං. ආකාරුතං අඤ්ඤාතරෙන ණානා වාචෙති, පාරුජිකං.
පඨමං ණානා වාචෙතො පච්ඡා බ්බන්තමොචනෙති¹ එසෙව නයො
එලෙ උසාරෙතො² උකකුජෙත්තො ඔපිත්තාවාය ප්‍රවේශීකාසොච
ණානං. තසාං පඤ්චාසාසරෙති ණානපරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො.
නිකකුජෙත්තො ඔපිත්තාවාය පන මුඛවට්ඨියා ප්‍රවේශීකාසොච ණානං.
තසාංපි පඤ්චාසාසරෙති ණානපරිච්ඡේදො ඤාතො යතො කුතොපි
ප්‍රවේශීකාසං උද්ධං නෙසගගමනං. අතික්කන්තමහෙත පාරුජිකං
වෙදිතබ්බො. එලං පන උසාරෙතො³ මිත්තං දුරුඤ්චිකානං උපරි
ඔපිත්තාවාය දුරුඤ්චිකානං ප්‍රවේශීකාසො යෙව ණානං. තස්මා තත්ථ
මඤ්චපාදමත්ථකෙසු යෙව පත්ථව³ බද්ධාසාවකෙ නාගදනෙනසු ඔපිත්ත
භිණ්ඩවාලෙ ච වුත්තනගෙන විනිව්ජයො වෙදිතබ්බො. යොත්තබද්ධාය
පන නාවාය සඨිසිත්තතිව්සාමපමාණං. යොත්තං අමොචෙතොච
ආකඛ්ඨිතො පඨවිලග්ගං කතො සහ යොත්තෙන එලෙ ඔපිත්තාය නාවාය
න ප්‍රවේශීකාසමත්තමෙව ණානං. අථබො යොත්තකොචිතො පඨාය
යාච නාවාය පඨවියං පඨිවසීතොකාසංසං පච්ඡමනෙතො තාව දීඝතො,
තිරියං පන නාවාය ච යොත්තාසං ච පඨවියං පඨිවසීතපරියන්තපමාණං.
ණානනති වෙදිතබ්බො. තං දීඝතො වා තිරියතො වා කඛ්ඨන්තාසං
එකෙනනෙතන ප්‍රවේශීකාසං අපරෙන පඨවියං පඨිවසීතනෙතන
අතික්කන්තමහෙත උද්ධං නෙසගගමනං. සහ යොත්තෙන පඨවිතො
මොචිතෙ පාරුජිකං. යො... පන නිසේ සිත්තාවං ආරුභිතො
ථෙස්සවිතෙතො අරිතෙතන වා පියෙන වා පාඤ්ඤා, පාරුජිකං. සථෙ
පන ඡන්තං වා පණ්ණෙතො විවරං වා පාදෙති අක්කමිතො හයේති
උක්ඛිපිතො ලකාරසද්ධිං කතො වාතං ගණ්ණපෙති, බලවා ව වානො
ආගමිතො නාවං ගරුති. වානෙනෙව සා ගවා හොති. පුග්ගලාසං නත්ථි
අවසාගෙ. පසොගො අප්පි, සො පන ණානාවාචනපසොගො න හොති.
යදි පන තං නාවං එවං ගච්ඡන්තං පක්ඛිගමනං පච්ඡිද්ධො අඤ්ඤො
දිසාභාගං නෙති, පාරුජිකං. සයමෙව යං කිඤ්චි ගාමතිත්ථං සමපත්තං
ණානා අවාචෙතොතාව වික්ඛිණ්ණිතො ගච්ඡති, නෙව අප්පි අවසාගෙ.
ගණ්ණදෙස්සං පන හොතිති.

නාවමඛිකථා නිවසිතා.

ශාන්තවි-ශාන්ත තාව දෙසෙන්නා ශාන්ත නාම මගින් ආදි මාග, තත් උපරි මණ්ඩපසදිස, පදරවන්නා සකිපළිගුණිම. ¹ වා ජාදෙකා කතං මග්ගං; උගොසු පසෙසුසු වණ්ණරජතාදිවසා ගොපාන සියො දකා ගරුලපකිකතයෙන කතා සකුමානිකා; රසො ම සකිමසුම පාකවමෙව. නෙසු යත් කත්වි සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා රුසිආදිවසෙන ධර්මං ගණිම. ඵෙය්වසෙනන ආනා මාවෙනසා නාවමෙවි ම ඵලමෙවි ම වුත්තනසෙතෙව පාරුජිකං වෙදි කකිම. අයං පන විසෙසො :- ශාන්තවි. නණ්ඩුලාදිගණිම. පිටසෙන ගණ්ගතො පිටසෙන අනුකිතෙතපි පිටකං පතරිකා නණ්ඩුලාදීනං එකා බද්ධතාවෙ විසොපිතෙ පාරුජිකං. ඵලධාරීදිසුපි අයං නසො ලකිති.

ශාන්ත අමග්ගසාමිති ආදිමිති දුතියපරිසෙයනාදීති වුත්තනසො නෙව. ආනා මාවෙතීති එත් පන දුකසුත්තසා ශාන්ත මිත්තං ගොණානං අවධි පාද වෙ ව වකානිති දස ආනානි. තං ඵෙය්ව විත්තසා බුරෙ² තිසිදිකා පාජයතො ගොණානං පාදමාරෙ පුලලවිටයං. වකානං පන පඨවියං පතිසිතපදෙසතො කෙසග්ගමතො අතිකකතො පාරුජිකං. සවෙ පන ගොණා³ “නා යං අමතාකං සාමි කො” තිඤ්ඤා බුරං ජෙඩ්ධකා ආකසිත්තා තිට්ඨන්ති වා එතෙතනි වා, රකිති නාව. ගොණෙ පුන⁴ උජුතං පටිපාදෙකා බුරං ආරෙපෙකා දලහං යොජෙකා පාවනෙන විජිකිකා පාජනසා වුත්තන සෙතෙව කෙසං පාදධාරෙ පුලලවිටයං. වකානිකතෙව පාරුජිකං. සවෙපි සකදුමෙ මග්ගෙ එකං වකං කදුමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං වකං ගොණං පටිවසෙනනා පවමෙවනි, එකසා සිතනා න තාව අවතාරෙ හොති. ගොණෙ පන උජුතං පටිපාදෙකා පාජනසා සිතවසෙන කෙසග්ගමතං. පුට්ඨාකාසං අතිකකතො පාරුජිකං. මතුසුත්තසා පන අවධාරකවධානානි. අවධිසුත්තසා මතුතනි. සාති එතෙතපාසෙන සුත්තසානසා ආනගෙද වෙදිතෙකි. යං පන අසුත්තකං බුරෙ එකාස පටිජෙනා ම මිති උපස්මිතිති⁵ උපස්මිතිකා ධර්මං, තසා තිණ්ණං උපස්මිතිනි නං වකානෙක වසෙත පසුච්ච ආනානි. සවෙ බුරෙ උපස්මිතිවසෙන තිණ්ණි වා වතාරි වා ආනානි. බුරෙන එලකසා වා දුරුකසා වා උපරි ධර්මසා තිණ්ණි ආනානි. තථා පඨවියං ධර්මසා. තං⁶ කඩ්ඪිකා වා උකිපිකා වා පුරතො ව පටිජෙනා ව ආනා මාවෙනසා පුලලවිටයං. වකානං පතිට්ඨිතවධානෙ කෙසග්ගමතං. අතිකකතො පාරුජිකං. වකානි අපනෙකා මිති අකඛසිසෙති දුරුතං උපරි ධර්මසා වෙ ආනානි. තං කඩ්ඪිකො වා උකිපිකො වා පුට්ඨාකාසං අතිකකතෙති,

1. සි. මු. පළිගුණිම. 3. සි. I. මු. 2. ම. පන. 5. ම. තං බුර.
2. ගො. ආරුභිකා බුරෙ 4. සි. I. මු. 2. ම උපස්මිතිනි.

පාරුජිකං. භූමියා ධර්මසංකූලා වුරෙන ච චතුසි ච අනුභූතියි පතිට්ඨිත වසෙන පඤ්ච ධානානි. තං වුරෙ ගහෙකා කඨිකො උද්ධිතං පච්චිකොති පුරිකොති අතිකොති පාරුජිකං. උද්ධිතං ගහෙකා කඨිකො උද්ධිතං පුරිකොති පච්චිකොති අතිකොති පාරුජිකං. පසෙක ගහෙකා කඨිකො උද්ධිතං යෙව තිරියං පතිට්ඨිතධානසංකූලා පතිකොති පාරුජිකං. මහේක ගහෙකා උද්ධිතො තෙකොති මහෙක පච්චිකො වුරෙන පාරුජිකං. අථ උද්ධිතාණුකා න භොගනි, සමමෙව බාහං¹ කඨා මහේක විජ්ඣනා අනුභූතියා පච්චිකොති භොගනි, තං හෙට්ඨිමහලංකා සමන්තා සබ්බං පච්චි. පුජිකා තිට්ඨති. තත්ථ චතුසු දිසාසු උද්ධිකාසු පුජිකානාතිකාමවසෙන පාරුජිකං වෙදිතංකිං. භූමියා නාභියා ධර්මවක්කාසං ඵලමෙව ධානං. තස්ස පඤ්චකාසාරෙහි පරිච්ඡේදො. නොමිපසෙකා ච නාභියා ච පුජිකා සිතස්ස වෙ ධානානි. නොමියා උට්ඨිතභාගං පාදෙන අනුභූතියා භූමි. පුජාපෙතියා අරෙසු වා නොමියා වා ගහෙකා උද්ධිතභාගං අනුභූතියා කතධානං ධානං න භොගි. තස්මා තස්මිං සිතෙහි අවසෙසධානො අතිකොති පාරුජිකං. භිතතිං නිසංසං ධර්මවක්කාසං පි වෙ ධානානි. තත්ථ පච්චං භිතතිං මොචෙනස්ස පුලලවට්ඨං. පච්චං පච්චිකො තෙකොති මහලංකාසාරෙ පාරුජිකං. පච්චං භූමියො මොචෙනස්ස පන සමෙ භිතතිං. පතිට්ඨිතධානං න කුප්පති, ඵලෙව නයො. අථ අරෙසු ගහෙකා ගෙව්වා කඨිකොති භිතතිං පුජිකා සිතොකාසං උපරිමො අනෙකා හෙට්ඨිමං² අතිකොති, පාරුජිකං. මහෙපිපතෙන සානෙ ධානසාමිකො කෙනවිදෙව කරුණිකොති මහෙකියා මහො මහකොති භොගි, අථසෙසො භිතතිං පටිපථං ආගමිකොති ආරකියොසො පච්චිකා, 'සානං අවසානිකාමි'ති ආරකියා, තස්ස පසොගං විනා යෙව ගොණං ගහෙකා පකකොති, අවසානෙ නෙති. සෙසං නාභියා වුරෙනපිතති.

සානවිකාසා නිවසිතා.

ඉතො පරං භාගේ යෙව භාරධං. සො සිසභාරධිවසෙන චතුසු දිසාසු. තත්ථ සිසභාරධිසු අසමමාසං. සිසාදිතං පරිච්ඡේදො වෙදිතංකිං. තත්ථ සිසස්ස තාච්ඡුරිමහලෙ ගලවාටකො, පිට්ඨිගලෙ කෙසංකො කෙසෙනො ආවට්ඨො භොගි, ගලස්සෙව³ උගොසු පසෙසු කෙසංකො කෙසා ඔරුගත ජායනති යෙ කණ්ණවුළිකාති වුච්චතති; තෙකං අසොභාගො වාති අයං කෙට්ඨිමපරිච්ඡේදො. තෙකො උපරි සිසං. ඵලානුරොධිකොති සිසභාගේ නාම. උගොසු පසෙසු කණ්ණ වුළිකාති පට්ඨාය ගෙව්වා කප්පෙරෙහි⁴ පච්චං උපරි පිට්ඨිගලාවකතො ච ගලවාටකො ච පට්ඨාය ගෙව්වා පිට්ඨිවෙමකාවකතො ච

1. සි. වු. භාගං.

3. සා. කෙට්ඨිමං අනෙකං.

5. සා. කුප්පෙරෙහි.

2. සි. වු. අවසානිකාමි.

4. සා. ගලවාටකොති.

උරපරිච්ඡේදවේදකී හදයආවාමකතො ච පට්ඨාය උපරි බිණො. එත්තනතෙර සිතභාගේ ඔකිභාගේ නාම. පිට්ඨිවේදවේදකීවත්තතො පන හදයආවාමතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව පාදනමිසිමා, අයං කපිපරිච්ඡේදො. එත්තනතෙර සමන්තතො සරිතෙර සිතභාගේ කමි භාගො නාම. කපපරතො පට්ඨාය පන හෙට්ඨා යාව හත්තමිසිමා, අයං ඔලමිකපරිච්ඡේදො. එත්තනතෙර සිතභාගේ ඔලමිකතො නාම.

ඉදනි සිසෙ භාගතති ආදිසු අයං අපුබ්බ¹විනිච්ඡයො:- යො හික්ඛු 'ඉදං ගහෙනා එත්ත යාති'ති සාමිකෙති අනාණිකතො සයමෙව "මයං ඉදං නාම දෙථ, අහං චො භණ්ඩං වසාමි"²ති තෙසං භණ්ඩං සිසෙත ආදාය ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යවිත්තෙන නං භණ්ඩං ආමසති, දුක්ඛං. සථාචුක්ඛසිංහපරිච්ඡේදං. අනතීක්කාමෙත්තොව ඉතො විතො ව සංතෙත්තො සාරෙහිපි පට්ඨාසාරෙහිපි, ථුල්ලවටයං. ඛකිං ඔරෙපිතමත්තෙ කිංඤ්චාපි සාමිකානං වහතුති විතතං අප්ථි, තෙහි පන අනාණිකතතො පාරජිකං. ඛකිං පන අනොග්‍රෙපෙත්වාපි සිසෙතො කෙසගගමතතං මොචෙත්තංසං පාරජිකං. සමකභාරංසං පන එතො භාගො සිසෙ පතිට්ඨාති. එතො පිට්ඨියං. තත්ථ චිත්තං ධාතානං වසෙත විනිච්ඡයො චේදිතබ්බො. අයමෙත සුද්ධසිස භාගදීනංයෙව වසෙත දෙසනා ආරඤ්ඤා. යො වා 'යං සිසභාගෙර වුත්තො, ඛකිභාගදිසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො. හතෙත්ත භාගතති එත්ත පන හතෙත්ත ගතිතතො ඔලමිකතො හතෙත්ත භාගොති වුත්තො. සො පඨමං යෙව භුමිතො වා ගතිතො හොතු, සුද්ධවිත්තෙන සිසාදීනි වා, 'හතෙත්ත භාගො'නෙව සබ්බං ගච්ඡති. නං ථෙය්‍යවිත්තෙන තාදිසං ගහනට්ඨානං දිස්වා භුමියං වා ගච්ඡාදිසු වා නික්කිපන්නංසං හත්තො මුත්තමත්තෙ පාරජිකං. භුමිතො ගණ්ණාතීති එත්ත පන තෙසං භාගතං යං කිංඤ්ච පාතරසාදිකාරණා සුද්ධවිත්තෙන භුමියං නික්කිපිතො පුන ථෙය්‍යවිත්තෙන කෙසගගමතතං උද්ධරන්නංසං පාරජිකතති.

භාගවස්සකථා නිමිත්තා.

ආරමට්ඨෙපි-ආරමං තාව දසෙත්තො ආරමො නාම සුසථා රමො එලාගමොති ආහ. තෙසු වසයිකාදීනං පුථුතකො සුසථා රමො. අමබථලාදීනං එලතකො එලාගමො. ආරමෙ වතුති ධාතෙති නික්කිත්තංසං විනිච්ඡයො භුමෙට්ඨාදිසු වුත්තනතො එව. තත්ථ ජාතකෙ පන මූලතති උසිරහිරිවෙරදිකං³ යං කිංඤ්ච මූලං; තං උප්පාටෙත්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්ණනංසං යෙත මූලෙන වත්ථු පුරති,⁴ තංසං ගතිතෙ පාරජිකං. කප්පෙති මූලෙනෙව සබ්බගිතො. උප්පාටෙත්තංසං මෙත්ත අප්පමත්තකෙපි අව්ඡන්තෙ ථුල්ලවටයමෙව.

1. ගණ: & ම අනුපුබ්බ 2 සි මු. උසිර සිංහිවෙරදිකං. 3. සි. මු. & 1, පුරෙහි.

තත්‍ව විනිවික්ඛයෝ හිසෙ¹ වුත්තනසෙන වෙදිතඤ්ඤා, කුමනති
 හෙසජ්ජන්තාය වා රජනන්තාය වා උපසොග² ගමනුපගං යං කිංඤ්ඤි
 රුක්ඛන්තවං; තං උප්පාදෙතො වා උප්පාටිතං වා ගණිතන්තස්ස වුලෙ
 වුත්තනසෙන පාරජිකං. සුඤ්ඤානි වසසිකමලලිකාදිකං යං කිංඤ්ඤි
 පුඤ්ඤං; තං ඔවිනිකා වා ඔවිනිතං වා ගණිතන්තස්ස උප්පාදපදමෙසු
 වුත්තනසෙන පාරජිකං. පුඤ්ඤානමි භි වණං වා ඛනිකා වා
 අවජ්ඣනං රක්ඛති. වණඛනන්තරෙ පන කෙසෙඤ්ඤි සුවිකා භොති, සා න
 රක්ඛති. මලනති අමච්චලතාලථලාදිකං යං කිංඤ්ඤි; තං රුක්ඛන්තො
 ගණිතන්තස්ස විනිවික්ඛයෝ රුක්ඛෙ ලග්ගිතකථායං වුත්තො, අපනෙතො
 යටිතං. භුමමධ්වාදිසු සබ්බගිතමෙව.

ආර්ථම. අභිසුඤ්ඤානීති පරසන්තකං. 'මම සන්තතො අය' නති වුසා
 හණිතො අභිසුඤ්ඤානී, අදින්නාදනස්ස පයොගන්තො දුක්ඛවං. සාමිකස්ස
 විමනී. උප්පාදෙතීති විනිවික්ඛයාදිකාය ඛලවනිසිකාදිකාවෙන වා
 ආරමසාමිකස්ස සංයමං ජනෙති. කථං? තං හි තථාචිතිවික්ඛපසුතං.
 දිස්වා සාමිකො විනෙතති:—³ 'සකස්සාමි නු ඛො අහං ඉමං ආරමං
 අත්තනො කාතුං, න සකස්සාමි නු ඛො'ති. එවං තස්ස විමනී උප්පාජ්ජ
 මානා තෙන උප්පාදිතා භොති. තත්‍වො ඵුලලවටයං ආපජ්ජති. ධුරං
 නික්ඛිපෙති යද්‍ය පන සාමිකො 'අයං එදෙධා කක්ඛලො ජිවිතබ්බම
 චිරියන්තරයමපි මෙ කරෙය්‍ය, අලඤ්ඤානි මයං ඉමිනා ආරමෙනා'ති
 ධුරං නික්ඛිපති, අභිසුඤ්ඤානො පාරජිකං ආපජ්ජති. සචෙ සයමපි යත
 ධුරනිකෙවපො භොති, අථ ච පන සාමිකෙන ධුරෙ නික්ඛිතෙතපි
 අභිසුඤ්ඤානො ධුරං අනික්ඛිපිතො 'ඉමං සුට්ඨ පිලෙකා මම ආණා
 පවතති. දස්සෙතො කිංකාරපටිස්සාවිභාවෙ නං යපෙනා දස්සාමි'ති
 දුක්ඛබ්බාවෙ සලස්සානො භොති, රක්ඛති තාව. අථාපි අභිසුඤ්ඤානො
 අවජ්ඣනා 'ත දුනි නං ඉමස්ස දස්සාමි'ති ධුරං නික්ඛිපති, සාමිකො
 පන ධුරං න නික්ඛිපති, පක්ඛං පරිසෙසති, කාලං ආගමෙති, ලජ්ජ
 පරිභං තාව ලභාමි, පච්ඡා ජානිස්සාමි'ති පුන ගහණෙයෙව
 සලස්සානො භොති, රක්ඛතිසෙව. යද්‍ය පන සොපි 'න දස්සාමි'ති
 සාමිකොපි 'න ලච්ඡාමි'ති එවං උභොපි ධුරං නික්ඛිපතති, තද්‍ය අභි
 සුඤ්ඤානස්ස පාරජිකං. අථ පන අභිසුඤ්ඤානා විනිවික්ඛයං කුරුමානො
 අනිට්ඨිතෙ විනිවික්ඛයෙ සාමිකෙනපි ධුරනිකෙවපෙ අකතෙ අත්තනො
 අස්සාමිකභාවං ජානන්තො සෙව තතො කිංඤ්ඤි පුඤ්ඤං වා එලං වා
 ගණිතාති, හණ්ඩෙය්‍යන කාරෙතඤ්ඤා, ඛමිමං වරන්තොති හිකවු
 සඤ්ඤා වා රුජකුලෙ වා විනිවික්ඛයං කරෙන්නො; සාමිකං සග්ගෙතීති
 විනිවික්ඛිකානං උත්තොතො⁴ දතො කුටසකිං. ඔතාරෙතො ආරම
 සාමිකං ජිනාතීති අපෙතො. ආපනති පාරජිකස්සාති න කෙවලං
 තස්සෙව, සඤ්ඤිවෙ තස්ස අත්තසාධනෙ පවත්තානං කුටවිනිවික්ඛිකා
 නමපි කුටසකිනමපි සඤ්ඤිකං පාරජිකං. එත්‍ව ච සාමිකස්ස

1. සො, පෙහං හිසෙ.	2. සො, & හි, 1, විනෙතති.
3. හි, වු, උපහොග.	4. සො, හි, 1, වු, & ම, උත්තොතො.

ධුරන්තෙකිපව්වෙතෙව පරුජයො වෙදිතඤ්ඤා. අනික්ඛිත්තධුරෙහි අපරජිතොව හොති. ඛම්මං චරතොනා පරජ්ජනීති සචෙට්ඨි ඛම්මෙන විතයෙන සත්ථසාසනෙන විනිව්ජ්ජය්‍යා පවත්තත්තා: සයං පරුජයං පාපුණාති, එවම්ඨි මුසාවාදෙන සාමිකානං පිලාකරණපථව්වයා ථුලලව්වයං ආපජ්ජනීති.

ආරාමධම්මකථා නිවසිනා.

විහාරවෙට්ඨි-වතුහි ධානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනායමෙව. අභියොගෙහි චෙත්ථ වාතුඥයං සඤ්ඤං උද්දය්‍ය භික්ඛුනං දින්නං විහාරං වා පරිචෙණං වා ආවාසං වා මහනාමපි බුද්ධකම්ඨි අභිසුඤ්ඤානො අභිසොගො න රුහති. අච්ඡිද්ධා ගණ්හිතුම්ඨි න සකෙතාති. කසමා? සඤ්ඤයං ධුරන්තෙකිපාඨාවතො. න හෙත්ථ සඤ්ඤා වාතුඥයා භික්ඛු ධුරන්තෙකිපං කරෙන්නතීති. දීඝභාණකාදිගෙදය්‍යා පන ගණ්හය්‍යා එකපුගලය්‍යා වා සන්නතං අභිසුඤ්ඤානං ගණ්හනො සකෙතාති නෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතුං. කසමා තත්ථ ආරාමෙ වුත්තනායෙන විනිව්ජ්ජයො වෙදිතඤ්ඤාති.

විහාරධම්මකථා නිවසිනා.

බෙත්තවෙට්ඨි-බෙත්තං නාව දයෙසනො බෙත්තං නාම සකඨ පුබ්බත්තං වා අපරානං වා ඡක්ඛතීති ආහ. තත්ථ පුබ්බත්තනීතරි සාලිඥාදීති සත්ත ධංගුදුනි; අපරානනරි මුග්ගමාසාදිනි; උච්ඡ්ඛෙත්තාදිකම්ඨි එත්ථෙව සඛගතිතං. ඉධාපි වතුහි ධානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනායමෙව. තත්ථ ජාතනෙ පන සාලිසියාදීති නිරුමභිදා¹ වා එකමෙකං හත්ථෙනෙව ඡිද්ධා වා අසිතෙන ලාසිදා වා ඛහුනි එකතො උපාථෙදා වා ගණ්හනායං යසම්. ඛිජෙ වා සිසෙ වා මුට්ඨියං වා මුග්ගමාසාදිඵලෙ වා වජ්ඣං පුරතී,² තසම්. ඛන්ධනා මොචිත මත්තෙක පාරුජිකං. අච්ඡිජ්ජමානො පන දණ්ඨකො වා වාසො වා කචො වා අපපමත්තකොපි රක්ඛතී. විනිනාලං දීඝම්ඨි හොති, යාව අනෙකානාලකො විහිසිදදණ්ඨකො න නික්ඛමති, තාව රක්ඛතී. නෙකසග්ගමත්තම්ඨි නාලකො දණ්ඨකය්‍යා ගෙට්ඨිමනලෙ නික්ඛමත්ත ගණ්ඨකය්‍යෙන කාසරතඤ්ඤා. අසිතෙන ලාසිදා ගණ්හතො පන මුට්ඨිගත්තසු ගෙට්ඨා ජිනෙත්තසුපි සචෙ සිසානි ජපිතානි රක්ඛති තාව, විජ්ජෙදා පන නෙකසග්ගමත්තම්ඨි උක්ඛිපතො සචෙ වජ්ඣං පුරතී, පාරුජිකං. සාමිකෙහි පන ලාසිදා ධරිතං සතුසං වා අතුසං වා කන්ධා ගණ්හතො යෙන වජ්ඣං පුරතී,³ තසම්. ගහිතෙක පාරුජිකං. සචෙ පරිකප්පෙති 'ඉදං මඤ්ඤා පථොවෙදා සාරමෙව ගණ්හිය්‍යා මිති රක්ඛති තාව. මඤ්ඤාපථොවනෙසු ධානා වාචෙනායොපි පාරුජිකං නපී. පච්ඡා භාජනගත්තෙ කතමත්තෙක පාරුජිකං. අභිසොගො පනෙත්ථ වුත්තනායො එව.

1. ම. නිර්ඤ්ඤා, සි. I, නිර්ඤ්ඤා, භෞ, නිර්ඤ්ඤා. 2. භි. මු. සුපෙති.

බිලසඛකමනාදිපු පඨවි නාම අනග්ගා. තස්මා සචෙ එකෙනෙවි බිලෙන කෙසෙකමනමපි පඨවිප්පදෙසං භාමිකානං පස්සන්තානං. චා අපස්සන්තානං චා අත්තනො සන්තකං කඤ්ඤි, තස්මිං බිලෙන නාම. ජිඤ්ඤා චා අච්ඡිඤ්ඤා චා සඛකාමිකමහෙත්ත තස්ස ච; යෙ වස්ස එකච්ඡන්ද, සඤ්ඤාං පාරුජිකං. සචෙ පන චිති බිලෙති ගහෙතඤ්ඤාං හොති, පඨවෙ බිලෙ ඵුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරුජිකං. සචෙ තිති ගහෙතඤ්ඤාං, පඨවෙ දුක්ඛවං. දුතියෙ ඵුල්ලච්චයං. තතියෙ පාරුජිකං. එවං ඛත්‍රුකෙසුපි අවසානෙ වෙ යපෙනා පුරිමෙති දුක්ඛවං. අවසානෙ චිත්තං එකෙන ඵුල්ලච්චයං. ඉතරෙත පාරුජිකං වෙදිතඤ්ඤාං. තස්සො චො භාමිකානං ධුරන්තිකෙතිපෙන. එවං සඤ්ඤා. රජජු. චාති 'මම සන්තකං ඉද'න්ති ඤ්ඤපෙතුකාමො රජු. චා පසාරෙති, යවසී. චා පානෙති, දුක්ඛවං. ඉදති චිති පයොගෙති අත්තනො සන්තකං කරිස්සාමිති තෙසං පඨවෙ ඵුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරුජිකං. මිති. චාති පරස්ස චෙත්තං පරිකෙඛපවසෙන අත්තනො කාතුකාමො දුරුති නිබ්බතති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛවං. එතස්මිං අනාගතෙ ඵුල්ලච්චයං. තස්මිං ආගතෙ පාරුජිකං. සචෙ තත්තකෙන අසනෙකානෙත්තා සාධාපරිවාරෙනෙව අත්තනො කාතුං සාධාපාක නෙපි එසෙව නයො, එවං යෙන යෙන පරිකිපිඤ්ඤා අත්තනො කාතුං සනෙකාති, තත්ත තත්ත පඨවිපයොගෙති දුක්ඛවං. අවසානෙ චිත්තං එකෙන ඵුල්ලච්චයං. ඉතරෙන පාරුජිකං වෙදිතඤ්ඤාං. මජ්ඣිමනිකාදිකං චාති පරස්ස චෙත්තං. 'මම ඉද'න්ති ඤ්ඤපෙතුකාමො අත්තනො චෙත්තමරියාදං කෙදුරපාලිං යථා පරස්ස චෙත්තං අතික්කමති, එවං සඛකාමෙති, පංසුමන්තිකාදිති චා වසේඤ්ඤා විත්තං කඤ්ඤා, අකතං චා පන පතිට්ඨාපෙනි, පුරිමපයොගෙති දුක්ඛවං. චිත්තං පච්ඡිමානං එකෙන ඵුල්ලච්චයං. ඉතරෙන පාරුජිකතී.

චෙත්තමධිකථා නිමිසිකා.

වත්ථුවෙති- වත්ථුං තාව දසෙන්නො වත්ථු නාම ආරම්භවත්ථු විහාරවත්ථුති ආහ. තත්ත බිජං. චා උපපෙදපතෙ චා අරෙපෙනා ව කෙවලං භූමිං සොධෙඤ්ඤා තිණ්ණං පාකාරතං යෙන කෙනවි පරිකිපිඤ්ඤා චා අපරිකිපිඤ්ඤා චා පුඤ්ඤාදිතං අත්තං ධර්මිකො භූමිසාගො ආරම්භවත්ථු නාම. එතෙනෙව නයෙන එකවිහාරපරිවෙණ ආවාසානං අත්තං ධර්මිකො භූමිසාගො විහාරවත්ථු නාම. යොපි පුඤ්ඤා ආරම්භො ව විහාරෙ ව හුඤ්ඤා පච්ඡා විතස්සිඤ්ඤා භූමිමහෙත්තා සිත්තො, ආරම්භවිහාරකිවං. තා කඤ්ඤා, යොපි ආරම්භවිහාරවත්ථු සඛගතෙනෙව සඛගතිතො. විනිව්ඡයො පනෙත්ත චෙත්තවෙති වුත්ත සදිසොසෙවති.

වත්ථුවධිකථා නිමිසිකා.

භාමමෙව යං වතතඛං නං වුත්තමෙව

අරඤ්ඤවේ-අරඤ්ඤං තාව දසෙසනෙතා අරඤ්ඤං නාම සං
මනුස්සානං පරිඤ්ඤානං හොති නං අරඤ්ඤානං ආත. තත්
යමා අරඤ්ඤං නාම මනුස්සානං පරිඤ්ඤාවෙ පි අපි අපරිඤ්ඤා
නමපි, ඉධ පන යං පරිඤ්ඤානං භාරකං, යතො න විනා මුලෙන
කට්ඨලතාදීනි ගහෙතො ලක්ඛනානි, නං අධිපෙතං. තස්මා “යං
මනුස්සානං පරිඤ්ඤානං හොති”ති වඛා පුත අරඤ්ඤානං වුත්තං.
තෙන ඉමමත්. දසෙසති: න පරිඤ්ඤානං වො අරඤ්ඤාසං
ලක්ඛණං. යමපන අත්තනො අරඤ්ඤාලක්ඛණෙන අරඤ්ඤං
මනුස්සානං ව පරිඤ්ඤානං, තං ඉමමත්. අපෙ අරඤ්ඤානං. තත්
විනිව්ඡේසො ආරම්භාදිපු වුත්තසදිසො. තත් ජාතසපු පනෙත්
එකමමෙව මහස්සරුකෙව ජිනාමනෙත පාරිත්තං. ලක්ඛං වානි
එත් වෙතනොපි ලතාපි ලතා එව; තත් යො වෙතනො වා ලතා වා
දිසා හොති, මහාරුකෙව ම ගව්ච්ච ව විනිවිඡිකිකි වා වෙතෙකි වා
ගතා, සා මුලෙ ජිනොපි අවහාරං න ජනෙති අසෙස ජිනොපි.
යද පන අසෙස පි මුලෙපි ජිනො හොති, තද අවහාරං ජනෙති. යව
පන වෙතෙකිකි සිතා හොති, වෙතෙකිකි සිතා පන රුකෙතො මොපිත
මතො අවහාරං ජනෙති. කිණං වානි එත් නිණං වා හොතු පණ්ණං වා,
සඛං කිණගතෙතෙත සඛගතං. තං ගෙවච්ඡන්දනාදිනමත්තං
පරෙති ජිනං වා අත්තනා ජිකිකි වා ගණනෙතො ගණිතෙතො
තාමෙතෙකිකි. න තෙවලකුටි කිණපණ්ණමෙව, අඤ්ඤමපි යං කිකුටි
වානෙව්ඡුපි ආදි, යත් සාමිකා සාලයා, නං ගණනෙතො ගණිතෙතො
තාමෙතෙකිකි. තමෙව්ඡුපි යධිතො අධිගතොපි රුකෙකිකි න
ගෙතෙතෙකිකි. යො පන අසෙස ව මුලෙ ව ජිනො හොති, සාමාපිසං
පුත්තං ජාතා, ජලලිසො පි ගලිතා, අයං සාමිකෙති ජිකිකිතො, ගහෙතො
වට්චති. ලක්ඛණව්ඡිනාසංසාපි යද ලක්ඛණං ජලලියා පරිසොනද්ධං
හොති, තද ගහෙතො වට්චති. ගෙතාදිනං අත්තං රුකෙකිකි ජිකිකිකි
යද තානි කතානි අත්තං වුත්තං ව හොතති, දුරුනිපි අරඤ්ඤ
වසෙසන ව ආතපෙන ව විනාසනති, ඊදිසානිපි දිසො ජිකිකිතානි
ගහෙතො වට්චති. තස්මා? යමා අරඤ්ඤාසාමිකා එතෙසං අනිසංසං.
යෙති අරඤ්ඤාසාමිකානං දෙසාධමං දතා ජිනොති, තෙ එව ඉසංසං.
තෙති ව තානි ජිකිකිතානි. නිල්ලයා තත් ජාතානි. යොපි හිකුටි
පඨමංගෙව අරඤ්ඤාසාලානං දෙසාධමං දතා අරඤ්ඤං පවිසිකිකි
සරුරුපිතෙ රුකෙකිකි ගාතාපෙති, තස්මා තෙසං ආරකිකිවිනානං
අගතොපි සරුරුපිතෙත මගෙතෙත ගතො වට්චති, අරාපි පවිසෙතො
තෙසං දතඛං දතා ගව්ච්චති, වට්චති එව. අරාපි ආහොගං කතා
ගව්ච්චති ‘දෙතිති වුත්තෙ දසාමිති. දෙතිති වුත්තෙ දතඛමෙව. යව
කොපි අත්තනො ධනං දතා ‘හිකුටිසං ගතො දෙරාති වදති,
ලඛිකපාමෙව ගතො වට්චති. යව පන කොපි ඉසංසංජාතිකො
ධනං අදනොව ‘හිකුටිසං ගාතං මා ගණිතො’ති වාමෙති, අරඤ්ඤාසාලා ව

මයං භික්ඛුනං තාපසානංඤ්ඤි භාගං අගණිතනා කුණො ලච්ඡාම,
 'දෙථ භනෙන'ති වදන්ති, දුතබ්බමෙව. සො පන අරඤ්ඤපාලෙසු
 නිද්දායෙනෙසු වා කීලාපසුතෙසු වා කන්ධි පක්කනෙනෙසු වා ආගන්තු
 'කුභිං අරඤ්ඤපාලා'ති පනෙකාසිනාපි අදිත්වා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං.
 යොපි ආරක්ඛට්ඨානං පනා කම්මට්ඨානාදිති මනසි කරොනෙනා වා
 අඤ්ඤවිභිනො වා අසතිසා අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. යස්සාපි තං
 ධානං පත්තස්ස වොගේ වා ගත්ථි වා වාලුමිගො වා මහාමෙග්ගො වා
 වුට්ඨහති, සො ච තම්හා උපද්දවා මුඤ්ඤිතුක්කමාසාය සහසා තං
 ධානං අතික්කමති, රක්ඛති තාව. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ඉදම්පන
 අරඤ්ඤ ආරක්ඛට්ඨානං නාම සුඛකසාත්තොපි ගරුක්කරං.
 සුඛකසාත්තස්ස හි පරිච්ඡේදං අනොක්කමිනා දුරතොව පරිහරනෙනා
 දුක්කමමෙව ආපජ්ජති. ඉදම්පන ථෙය්‍යවිතෙන්න පරිහරනාස්ස
 ආකාසෙන ගච්ඡතොපි පාරුජ්ජමෙව. තස්මා එත් අපමනෙන්න
 භවිතබ්බන්ති.

අරඤ්ඤවිභිනට්ඨා නිට්ඨිතා.

උදකෙ පන-භාජනිගනනති උදකඋලලභකාලෙ උදකමණිකාදිසු
 භාජනෙසු සභිකොපිනා ධරිතං; තං යස්මිං භාජනෙ ධරිතං හොති,
 තං භාජනං ආවිඤ්ඤා වා ඡිද්දං කනා වා තත්ථ පොකබරණීතලා
 කෙසු ච අත්තනො භාජනං පච්චෙසෙනා ගණිතනාස්ස සප්පිතෙලෙසු
 වුත්තනසෙන විනිවේසො වෙදිතබ්බො. මරියාදච්ඡේදනෙ පන නත්ථ
 ජ්වකභුතගාමෙන සද්ධිමපි මරියාදං ඡිද්දනාස්ස අදිතනාදනපසො
 ගත්තා දුක්කමං. තඤ්ඤ පන පභාසෙ පභාසෙ හොති. අනෙතා
 ධනා ඔතිමුඛො ඡිද්දනො ඔති අනෙතන කාසෙතබ්බො. ඔති ධනා
 අනෙතාමුඛො ඡිද්දනො අනෙතා අනෙතන කාසෙතබ්බො. අනෙතා ච
 ඔති ච ඡිද්දනො මසේකි ධපෙතා තං ඡිද්දනො මසේකින කාසෙ
 තබ්බො. මරියාදං දුබ්බලං කනා ගාවො පනෙකාසති, ගාමදුරකෙහි වා
 පනෙකාසාපෙති, තා ආගන්තු බුරෙහි මරියාදං ඡිද්දන්ති,
 තෙනෙව ඡිතො හොති. මරියාදං දුබ්බලං කනා ගාවො උදකෙ
 පච්චෙසෙති, ගාමදුරකෙහි වා පච්චසාපෙති, තාහි උට්ඨාපිතවිච්ඡො
 මරියාදං ඡිද්දන්ති ගච්ඡන්ති, ගාමදුරකෙ වා උදකෙ කීලථාති වදති,
 කීලනෙත වා උත්තාසෙති, තෙහි උට්ඨාපිතවිච්ඡොපි මරියාදං ඡිද්දන්ති
 ගච්ඡන්ති, අනෙතාඋදකෙ ජාතරුක්කං ඡිද්දති, අඤ්ඤා වා
 ඡිද්දපෙති, තෙතපි පත්තෙනන උට්ඨාපිතවිච්ඡො මරියාදං ඡිද්දන්ති
 ගච්ඡන්ති, තෙනෙව ඡිතො හොති. මරියාදං දුබ්බලං කනා තලාක
 රක්ඛණ්ණස්ස තලාකතො නිබ්බහනඋදකං වා නිද්ධමනතුමිං වා
 පිදහති, අඤ්ඤතො ගච්ඡන්තං වා උදකං යථා එත් පටිසති, එවං
 පාලිං වා ඔනිති, මාතිකං වා උජ්ජකං කරෙති, තස්ස උපරිභාගෙ සිතං
 අත්තනො තලාකං වා භිද්දති, උස්සන්තං උදකං මරියාදං ගහෙතා

ගව්‍යේ, තෙතෙව් ජිනනා ගොති. සබ්බත් නිකඛන්තඋදකයාහු රුපෙන අවහාරෙන කාරෙතබ්බො. නිද්ධමනපණොලිං උග්‍යාවේනා නිහරන්තසාපි එසෙව් නයො. සමෙ පන තෙන මරියාදං දුබ්බලාස කතාය අත්තනො යෙව් ධම්මතාය ආගතනා වා අනාණ්ණෙනති ගාමදුර නෙති ආරෙපිතා වා ගාමිගො බුරෙති මරියාදං ජිනුනති, අත්තනොයෙව් ධම්මතාය අනාණ්ණෙනති වා ගාමදුරනෙති උදකෙ පවෙසිතා විවිගො උපාපෙනති, ගාමදුරකා වා සග්ගෙව් පවිසිතා කිලුන්තා උධා පෙනති, අත්තනාඋදකෙ වා රුකකා අඤ්ඤාන ජිජ්ජමානො පතිතා උධාපෙනති, තා¹ විවිගො මරියාදං ජිනුනති,² සමෙව් මරියාදං දුබ්බලං කතා සුක්ඛිලාසකස්ස උදකනිබ්බතධානං උදකනිද්ධ මනතුමො වා පිදහති, අඤ්ඤාතො ගමනමග්ගො වා පාළිං බිනිති, සුක්ඛමාතිකං වා උජ්ජිකං කරෙති, පච්ඡා දෙවෙව් ව්‍යෙධි³ උදකං ආගතනා මරියාදං භිනුනති, සබ්බත් හණ්ඩදෙය්‍යං. යො පන නිදුග්ග සුක්ඛවාපියා මරියාදං යාව තලං පාපෙනා ජිනුනති, පච්ඡා දෙවෙව් ව්‍යෙධි³ ආගතාගතං උදකං පලාසති, හණ්ඩදෙය්‍යං. යත්තකං කප්පව්වයා සස්සං උපපජ්ජති, තතො පාදමත්තග්ගනකමපි අදෙදන්තො සාමිකානං බුරුනිකෙතිපෙන අස්සමණො තොති. යං පන සබ්බ සාධාරණං කලාකං තොති; කලාකෙ උදකස්ස සබ්බෙව් මුත්‍රස්සා ඉස්සාති, තෙධිතො පනස්ස සස්සානි කරෙතති. සස්සපාලනත්ථං⁴ කලාකතො මහාමාතිකා නිකඛමිතා බෙත්තමප්පකා යාති. සාපි යද්ද සඤ්ඤානාලෙ සබ්බසාධාරණා. තතො පන බද්දකමාතිකා නිහරිතා අත්තනො අත්තනො කෙදුරෙපු උදකං පවෙසෙනති. තං අඤ්ඤාදසං ගහෙතුං න දෙතති. නිදුග්ගපමයෙව් උදකෙ මඤ්ඤුතො වාරෙන උදකං දෙතති. යො උදකවාරෙ සමපන්න න ලහති, තස්ස සස්සානි මිලායනති. තත්ථා අඤ්ඤාදසං වාරෙ අඤ්ඤාද්ද ගහෙතුං න ලහති. තත්ථ යො භික්ඛු පරෙසං බුද්දකමාතිකතො වා කෙදුරතො වා උදකං පෙය්‍ය මිත්තනා අත්තනො වා පරස්ස වා මාතිකං වා කෙදුරං වා පවෙසෙති, අවිච්ඡිධං වා වාතෙති, අවහාරෙත්ථිස්ස තොති. යොපි 'විරෙන මෙ උදකවාරෙ ගවිස්සති, ඉද්දඤ්ඤා සස්සං මිලායති'ති පරෙසං කෙදුරෙ පවිසන්තස්ස උදකස්ස පවිසන්තග්ගං පිදහිතා අත්තනො කෙදුරං පවෙසෙති, අවහාරෙත්ථි. සමෙ පන තලාකතො අනිග්ගතො පරෙසං මාතිකාමුඛං අගමපන්නො වා උදකෙ සුක්ඛමාතිකංයෙව් යථා ආගව්ජන්තො උදකං අඤ්ඤාදසං කෙදුරෙ අපවිසිතා අත්තනොයෙව් කෙදුරං පවිසති, එවං තත්ථ තත්ථ ඛනිති; අනිකමන්නො ඛඩා පුඛද්ධා. නිකමන්නො ඛද්ධා, හණ්ඩදෙය්‍යං. කලාකං ගතනා සග්ගෙව් නිද්ධමනපණොලිං උග්‍යාවේනා අත්තනො කෙදුරං පවෙසන්නස්සාපි නත්ථි අවහාරෙත්ථි. කත්ථා? කලාකං නිස්සාය බෙත්තස්ස කතන්තා. ඤාද්ද ආදිපු පන අවහාරෙති වුත්තං. තං "වත්ථං කාලඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා"ති ඉමිනා ලකඛිණෙන න සමෙති. තත්ථා මහාඅවිධිකථාස වුත්තමෙව් සුත්තනති.

උදකකථා නිවසිතා.

1. සි. මු. & ම. උධාපිතා.

2. සි. I & ම. බිනුනති.

3. සි. මු. සා: & ම. වුසෙති.

4. සි. මු. යාපනත්. සි. I & ම. පායනත්.

දනතසොනං ආරාමධිකවිනිව්ඡයෙන විනිව්ඡනිතබ්බං. අයමපන විසෙසො:-සො සම්මසං වෙතනහතො¹ හුතා දෙවසිකං වා පකඛ මාසවාරෙන වා දනතකඛධිං ආහරති, සො තං ආහරිතා ඡිද්දිතාපි යාව භික්ඛුසම්මං න පටිච්ඡාපෙති, තාව තසෙව හොති. තස්මා තං ඵෙය්‍යවිනෙතන ගණකෙනා ගණකෙය්‍යන කාරෙනෙබ්බං. තත් ජාතකං පන ගරුභණ්ඩං, තමපි භික්ඛුසම්මෙන රක්ඛිතගොපිතං ගණකෙනා ගණකෙය්‍යන කාරෙනෙබ්බං. එසෙව නයො ගණපුග්ගල භික්ඛුසංසන්නකෙපි ජිනතකෙ අව්නතකෙ ව හෙසං ආරාමුය්‍යාන භුමිපු ජාතෙ. සාමණේරු වාරෙන භික්ඛුසම්මසං දනතකඛධිං ආහරන්තා ආවරිගලපඤ්ඤායානමපි ආහරන්ති, තං යාව ඡිද්දිතා සම්මං න පටිච්ඡාපෙති, තාව සබ්බං තෙසංසෙව හොති. තස්මා තමපි ඵෙය්‍යවිනෙතන ගණකෙනා ගණකෙය්‍යන කාරෙනෙබ්බං. යද්ද පන තෙ ඡිද්දිතා සම්මසං පටිච්ඡාපෙතා දනතකඛධිමාලකෙ නික්ඛිපති: 'ගථාපුබ්බං භික්ඛුසම්මසං පරිභුංඤ්තු'ති. තතො පට්ඨාය අවහානෙ නථි. වතතං පන ජාතිතබ්බං. සො හි දෙවසිකං සම්මමණේක ඔසරති, තෙන දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දනතකඛධිං ගහෙතබ්බං. සො පන දෙවසිකං න ඔසරති, පට්ඨානසරෙ වසිතා ධම්මසවණේ වා උපපා සථෙය්‍ය වා දිස්සති, තෙන පමාණං සලලකෙකිතා වතනාරි පඤ්ච දනතකඛධිනි අතතනො වසනට්ඨානෙ ස්පෙය්‍යා බාදිතබ්බාති. තෙසු භිණේසු සෙව පුනපි² දනතකඛධිමාලකෙ බහුනි හොනතිසෙව, පුනපි ආහරිතා බාදිතබ්බාති. යදි පන පමාණං අසලලකෙකිතා ආහරති, තෙසු අකම්මණේසුසෙව මාලකෙ භිසනති,³ නතො කෙව ඵෙය්‍ය 'සෙහි ගතිතාති, තෙ පටිආහරන්තු'ති වදෙදස්ස, කෙව 'බාදන්තු, පුන සාමණේරු ආහරිස්සන්ති'ති, තස්මා විවාදපරිහාරත්ථං පමාණං සලලකෙකිතබ්බං ගහණේ පන දෙසො නථි. මග්ගං ගව්ඡන්තනාපි එකං වා චෙ වා එවිකාස පකම්පිතා ගන්තබ්බන්ති.

දනතකඛධිකථා නිවසිතා.

මනසසනීති*වතස්ස පති; වනපෙට්ඨකරුකබ්බෙය්‍යතං අභිවචනං. ඉධ පන සබ්බාපි මහුසෙය්‍යහි පරිග්ගහිතරුකෙකා අධිපෙපතො අභිල ලමුප්පනසාදිසො. යත් වා පන මරිච්චලලිආදිනි ආනෙපෙති,⁴ සො ඡිද්දිමානො සෙව එකායපි ඡලලියා වා වාතෙන වා සකලිකාය වා ඵෙය්‍යතා වා සම්බලකිව හුතා භුමියං පතති, තාව රකඛති. සො පන ඡිනෙතාපි වලලීහි වා සාමන්තරුකබ්බසාබාහි වා සකාරිතතො⁵ උප්පකමෙව තිට්ඨති, පතනො වා භුමිං න පාපුණාති, නථි තත් පරිහානෙ. අවහානෙ එව හොති. යොපි කකවෙන ඡිනො අව්ඡිනො විස හුතා තථෙව⁶ තිට්ඨති, තස්මිමපි එසෙව නයො. සො

1. සො, දි ම, වෙනතනෙවො. 4. හි I & මු රෙපෙතති. 6. සො, තෙත්ථ. 2. සො, භන 3. සො, භිසති. 5. හි, මු, & ම, වා සම්බලකි. 7. සො, වනපති

පන රුකකි. දුබිලි කනවා පව්වා වාලෙකා පානෙහි, අසෙසුන වා වාලාපෙහි, අසෙසු වා'ඟ්ග සතරිකෙ රුකකි. ජිනිකා අපේකාසරනි, පරෙන වා අපේකාසරනපෙහි, මකකවෙ වා පරිපානෙකා¹ නස අපේකපෙහි, අසෙසුන වා අපේකපාපෙහි, වගුලිසො වා නස අපේකපෙහි, පරෙන වා අපේකපාපෙහි, තා නං රුකකි. පානෙකහි, තසෙව අවසාරො. සෙව පන තෙන රුකෙකි දුබිලි කතෙ අසෙසු අනාණිනො ඵව තං වාලෙකා පානෙහි, රුකෙකින වා අපේකාසරනි, අනතොසා ධම්මොස මකකවා වා වගුලිසො වා අපේකපෙහි, පරො වා අනාණිනො අපේකපෙහි, සං වා ඵග වානුමි සොසෙවි, ඔලවවානො අනතො රුකකි. පානෙහි, සබ්බි හණ්ඩෙසං. වානුමිසොධනං පනෙති අසම්පන්න වානෙ සුකකි මානිකං උප්පකරණංදිති සමෙති. නො අසෙසුථා. රුකකි. අවසෙසුකා සෙසුන වා අපේකාවෙති,² අග්ගං වා සෙති, මණ්ඩකකණ්ඩං වා විසං. වා අපේකාවෙති, ගෙන ගො මරති, සබ්බි හණ්ඩෙසමෙවති.

විනාශපත්‍රිකාව නිවේදන.

හරණනෙ-අනුකූලය හරණය. හණය. පෙසාවිනෙතා ආමස
නීති පරං සිසභාරදීති හණය. ආදය ගව්නතං දිසවා 'එතං
හරිතාමි'ති වෙගෙන ගතනා ආමසති, එතතාවතා'ය්හ දුක්ඛවං.
එකුසෙතීති ආකසිතවිකසිතං කණොති, සාමිකො න මුඤ්චති,
තෙනස්ස පුලුට්ඨං. ආනා වාගෙතීති ආකසිතා සාමිකස්ස
ගත්තො මොවෙති, තෙනස්ස පාරජිකං. සචේ පන තං හණං
සාමිකො උඩිතිතා පොථොතා පුන නං හණං. මොවාපෙතවා
ගණකස්ස, තික්ඛු පඨමගණෙතෙව පාරජිකො. සිසතො වා
හණණතො වා සිවතො වා ගත්තො වා අලභිකාරං ඡිද්ධිතා වා
මොවෙතා වා ගණනතස්ස සිසාදීති මොචිතමනෙත පාරජිකං.
ගණේ පන වලයං වා කවකං වා අතීහරිතා අග්ගධාතං සංගනනාව
අපරපරං වා සාපරති, ආකාශගතං වා කණොති, රක්ඛති නාව. රුක්ඛ
මුලවිවරවංසෙසු වලයමිව න පාරජිකං ජනෙති. කසවා? හවිඤ්ඤාණ
කතතා. හවිඤ්ඤාණකතොධ්වාසගතං හි යාව තතො න නීතවං.
තාව තතෙව හොති. එතෙව නතො අධ්වලමුඤ්ඤකපදකවකං
කමුපගතිලකිනෙසු. යො පන පරස්ස නිවත්තාවකං අව්ඡිද්ධති,
පණෙව සලුත්තාස සභතා න මුඤ්චති, එතෙනනෙතන වොණ
කසිති, එතෙනනෙතන පණෙ, රක්ඛති නාව. පරස්ස ගත්තො
මුත්තමනෙත පාරජිකං, අපාපි කසිතනස්ස ඡිද්ධිතා එකදෙසො
ගත්තතො හොති, හො ව පාදං අග්ගති පාරජිකමෙව. සහගණං
හාරකනති සහණධාරකං හණං. නොය්සාමිති විනෙතනා 'ඉතො

1. **ආයු, පරිපාලනය.**

3. **ଡି. ଭି. ଜି. କ୍ଷୀରଚନ୍ଦ୍ର.**

2. ଅନୁ. ଆବେଦନାପତ୍ର

4. හතරැස් ඉඩම් ප්‍රදානය පිළිබඳව පාලනය.

යාහි'ති හණ්ඩභාරකං තජේති, යො හිනො වොරෙන අධිපෙත දිසාතිවුමො හුතා එකං පාදං සමකාමෙති, වොරස්ස ඵුල්ලවට්ඨං. දුතියෙ පාරජිකං. පානාපෙති'ති අථාපි වොරෙ හණ්ඩභාරකස්ස හපෙඨ ආවුධං දිසා සාසකො හුතා පානාපෙතා ගහෙතුකාමො එකමන්තං පටික්කමම සන්නජේතා පානාපෙති. පරස්ස හත්තො මුත්තමත්තෙත පාරජිකං. "පානාපෙති, ආපනති දුක්ඛවට්ඨා"ති ආදි පන පටික්කපට්ඨෙත වුත්තං. යො හි හණ්ඩං පානාපෙතා 'යං මම රුච්චිති, තං ගහෙස්සාමි'ති පටික්කපෙතා පානාපෙති, තස්ස පානාපතෙ ව ආමසනෙ ව දුක්ඛවට්ඨං. එයුපතෙ ඵුල්ලවට්ඨං. පාදස්සන්තස්ස යානා වාවතෙ පාරජිකං. තං පච්ඡා පටිපාතිය මානස්ස මුඤ්ඤානොපි නත්ථි යෙව සමණ්භාවො. යොපි හණ්ඩභාරකං අතික්කමන්තං දිසා අනුමානිකොනා"තිට්ඨ, තිට්ඨ, හණ්ඩං පානෙති"ති වතා පානාපෙති, තස්සාපි තෙන හත්තො මුත්තමත්තෙත පාරජිකං. යො පන "තිට්ඨ තිට්ඨා"ති වදන්ති, "පානෙති"ති න වදන්ති; ඉත්තෙ ව තං ඔලොකෙතා සවෙ එස මං පාපුණෙය්, 'කාතෙය්පි ම'නති සාලයොව හුතා තං හණ්ඩං ගහනට්ඨානෙ පක්ඛිපිතා පුන නිවත්තිතා ගහෙස්සාමිති පක්කමති, පානනපට්ඨයා පාරජිකං නත්ථි. ආගතො පන ථෙය්විත්තෙන ගණ්ඨතො උද්ධාරෙ පාරජිකං. අථ පනස්ස එවං හොති:—"මයා පානාපෙතෙතනෙව ඉමං මමසන්නකං කත"නති. තතො නං සකසඤ්ඤාය ගණ්ඨාති, ගහණේ රක්ඛති. හණ්ඩදෙය්පි පන හොති. "දෙති"ති වුත්තෙත අදෙනත්තස්ස සාමිකානං ධුරනිකෙතිපෙ පාරජිකං. "සසා ඉමං ජ්ඣෙයිතා ගතො, අනාත්තා වුත්තකඤ්ඤාති ඉද"නති පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණ්ඨතොපි එසෙව නයො. අථ වා පන සාමිකො "තිට්ඨ තිට්ඨා"ති වුත්තමත්තෙතනෙව ඔලොකෙතො තං දිසා "නදුති ඉදං මයන"නති ධුරනිකෙතිපං කතා නිරුලයො ජ්ඣෙයිතා පලායති, තං ථෙය්විත්තෙන ගණ්ඨතො උද්ධාරෙ දුක්ඛවට්ඨං. ආගතපෙතෙන දුක්ඛං. අදෙනත්තස්ස පාරජිකං. කයමා? තස්ස පයොගෙන ජ්ඣෙයිතතොති මහාඅධිකාපාස වුත්තං. අඤ්ඤාසු පන විවාරණං එව නත්ථි පුරිමනෙයෙනෙව සකසඤ්ඤාය වා පංසුකුලසඤ්ඤාය වා ගණ්ඨතොපි අයමෙව විනිවජ්ජෙයිති.

හරණකකපා නිවසිතා.

උපනිධිමතී-නා'හං ගණ්ඨාමිති සමපජානවුසාවාදෙපි අදින්නා දුනස්ස පයොගතො' දුක්ඛවට්ඨං. 'කිං තුමෙහ හණ්ඨ? නෙවිදං. මයං අනුරූපං, න තුමොක'නති ආදීති වදනත්තස්සාපි දුක්ඛවට්ඨෙව. 'රතො මයා එනස්ස හපෙඨ යට්ඨං. න අඤ්ඤා කොච් ඡිනාති. දස්සති නුමො මෙ නො'ති සාමිකො විමති. උපාදෙති, භික්ඛුස්ස ඵුල්ලවට්ඨං. තස්ස එරුසාදිභාවං දිසා සාමිකො 'න මයං. දස්සති'ති ධුරං

නිකතිපති, තනු සමායං හිකු වු කිලමනා නං දණ්ණාමිති දුනෙ
සලණ්ණානො, රකිති නාව. සවෙපි සො දුනෙ නිරුණ්ණානො, හණ්ඩ
සාමිකො පන ගහණෙ සලණ්ණානො, රකිතෙව. යදි පන තයම්.
දුනෙ නිරුණ්ණානො¹ හණ්ඩසාමිකො න චයං දණ්ණාමිති වුරං
නිකතිපති, එවං උභින්නං වුරනිකෙවපන භිකුනො පාරාජිකං.
යදිපි මුඛෙන දණ්ණාමිති වදති, විනෙතන පන අදාතුකාමො, එවමපි
සාමිකණ්ණ වුරනිකෙවප පාරාජිකං. තමපන උපනිධිං නාම සමෙතාප
නාත්ථාය අත්තනො හෙත්ථ පරෙහි ධරිතහණ්ඩං අගුත්තදෙසනො ධානා
මාවෙනා ගුහෙත ධානෙ ධපනත්ථාය හරනො අනාපතති. ථෙරස්
විනෙතනපි ධානා මාවෙනණ්ණ අවහානෙ නථි. කයො? අත්තනො
හෙත්ථ නිකතිතතතො, හණ්ඩදෙසං පන නොති. ථෙරස්විනෙතන
පරිඥාප්තොපි² එසෙව නයො. තාවකාලිකගහණෙපි තථෙව. ඛම්මං
මරනෙතාති ආදි වුත්තනායමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

පාළිමුත්තකපිති ව්ජයො පනෙත්ථ පත්තවතුකකාදිවසෙන එවං.
වුත්තනා: එකො කීර හිකු පරණ මහගෙක පනෙත ලොහං උපා
දෙතා නං හරිතුකාමො ධරිතවධානමණ්ණ යුවු සලකෙකිනා
අත්තනොපි පත්තං තණ්ණෙව සතතිකෙ ධපෙසි. සො පවුසසමසෙ
ආගනනා ධම්මං වාමාපෙතා නිදායමානං මහාථෙරමාහ: 'වසුම්
හනෙත'ති. 'කො එසො?'ති. 'අහං හනෙත ආගනතුකහිකු. කාලසෙස
වමහි ගනතුකාමො. අසුකසම්ඤ්ච මෙ ධානෙ ඊදිසෙන නාම අංස
වටකෙන' ඊදිසාය පත්තත්ථිකාය පනෙතා ධරිතො. සාධාහං හනෙත
තං උගෙස'නති. ථෙරෙ පවිසිනා නං ගණති. උදාසරෙසෙවමාරණ
පාරාජිකං. සවෙ ආගනනා "කො'සි නිං අවෙලාය ආගතො?"ති
වුත්ත හිතො පලායති, පාරාජිකං පනාව පලායති. ථෙරණ පන
සුද්ධවිත්තතො අනාපතති. ථෙරෙ නං ගණතිණාමිති අඤ්ඤං
ගණති, එසෙව³ නයො. අයමපන අඤ්ඤං තාදිසමෙව ගණිතෙන
යුජ්ජති, මනුසසවිගහෙ ආණ්ඩනසදිසවජ්ජයම්. විග. කුරුඤ්ඤමපන
පදවාරෙන කාරෙනකෙබ්බාති වුත්තං. තං අතාදිසමෙව⁴ ගණිතෙන
යුජ්ජති. තං මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං ගණතිනා අදාසි.
මාරණ සාමිකෙන දින්නතො පාරාජිකං නථි. අසුද්ධවිනෙතන
ගතිතතො දුක්ඛං. තං මඤ්ඤමානො මාරණෙව පත්තං.
ගණතිනා අදාසි. ඉධාපි මාරණ අත්තනො සත්තකතො පාරාජිකං.
නථි. අසුද්ධවිනෙතන පන ගතිතතො දුක්ඛංමෙව. සබ්බත්ථ
මාරණ අනාපතති.

අපරෙ 'පත්තං මොරණාමි'ති තථෙව නිදායමානං මාරං.
වජ්ජි. 'කො අය'නති ව වුත්ත 'අහං හනෙත හිලානහිකු.
එකං තාව මෙ පත්තං දෙථ. ගාමවාරං ගතනා ගහසත්ථං.

1 ම. සො දුනෙ නිරුණ්ණානො. 2. & හනා. නිරුණ්ණානො. 4. හනා. තථෙව එසෙව

2. හි. වු. & ම. පරිඥාප්තොපි. 3. ම. & හනා. අංගවම්ඤ්ඤා. 5. හි. වු. & ම. තාදිසමෙව.

ආගරිසාමි'ති. ථෙරෙ 'ඉධ භිලානො නච්චි. චෙරෙ අයං හවිසාමි'ති සලලකඛනා 'ඉමං හරතු'ති අත්තනො චෙරිතික්ඛුසා පත්තං නිහරිනා අදුසි. මිත්තමපි උදායරෙසෙව පාරාජිකං. චෙරිතික්ඛුසා පත්තනාති සඤ්ඤාය අඤ්ඤාය පත්තං උදාරනෙතපි ඵසෙව නයො. සචෙ පන 'චෙරිසාය'නාති සඤ්ඤාය චාරෙසෙව පත්තං උදාරිනා දෙති, වුත්තනසෙතෙව ථෙරසා පාරාජිකං. චාරෙසා දුක්ඛං අථ චෙරිසාති මඤ්ඤාමානො අත්තනො පත්තං දෙති, වුත්තනසෙතෙව උභිත්තමපි දුක්ඛං.

එකො මහාථෙරෙ උපට්ඨාකං දහරහික්ඛුං "පත්තමිවරං ගණන, අසුකං නාම ගාමං ගතනා පිණ්ඩාය චිරිසාමා"ති ආහ. දහරෙ ගහෙනා ථෙරසා පච්ඡනො ගච්ඡනො ථෙසාවිත්තං උප්පාදෙතා සචෙ සිසෙ භාරං බෙකි කරෙති, පාරාජිකං නච්චි. කසමා? ආණ්ණකියා ගතිත්තනා. සචෙ පන මග්ගනො ඔක්කමම අවටිං පටිසති. පදවාරෙන කාරෙතඤ්ඤා. අථ නිවත්තනා විහාරහිමුචො පලාසිනා විහාරං පටිසිනා ගච්ඡති, උපවාදතික්කමෙ පාරාජිකං. අථාපි මහාථෙරසා නිවාසනපරිවත්තනට්ඨානනො ගාමාහිමුචො පලාසති, ගාමුපවාදතික්කමෙ පාරාජිකං. සද්ධි පන උභෙතපි පිණ්ඩාය චිරිනා භුතා වා ගහෙනා වා නික්ඛමනති, ථෙරෙ ම පුනපි තං වදති- "පත්තමිවරං ගණන, විහාරං ගමිසාමා"ති. නත්ත චෙ සො පුරිමනසෙතෙව ථෙසා විත්තනා සිසෙ භාරං බෙකි කරෙති, රක්ඛති තාව. අවටිං පටිසති, පදවාරෙන කාරෙතඤ්ඤා. නිවත්තනා ගාමාහිමුචොසෙව පලාසති, ගාමුපවාදතික්කමෙ පාරාජිකං. පුරනො විහාරහිමුචො පලාසිනා විහාරෙ අථනා අනිසිද්ධිනා අවුපසනෙතෙව ථෙසා විත්තනා ගච්ඡති. උපවාදතික්කමෙ පාරාජිකං. යො පන අනාණ්ණෙනා ගණනාති, තසා සිසෙ භාරං බෙකි කරණාදිසු පාරාජිකං. යෙසං පුරිමසදිසෙව.

යො පන 'අසුකං නාම විහාරං ගතනා මිවරං බොවිනා රජනා වා ථනි'ති වුත්තනා 'සාධු'ති ගහෙනා ගච්ඡති, තසාපි අත්තරාමග්ග ථෙසාවිත්තං උප්පාදෙතා සිසෙ භාරං බෙකි කරණාදිසු පාරාජිකං නච්චි. මග්ගා ඔක්කමනෙ පදවාරෙන කාරෙතඤ්ඤා. තං විහාරං ගතනා තෙත්ථි වසනො ථෙසාවිත්තනා පරිභුඤ්ඤානො ජරාපෙති, මොරා වාසා තං හරන්ති, අවහාරො නච්චි. ගණ්ඨදෙසං පන හොති. තෙනා නික්ඛමිනා ආගච්ඡනොපි ඵසෙව නයො. යො පන අනාණ්ණෙනා ථෙරෙන නිමිත්ත වා කතෙ සයමෙව වා කිලිට්ඨං සලලකඛනා "දෙථ හනෙත මිවරං. අමුකං නාම ගාමං ගතනා රජනා ආගරිසාමි"ති ගහෙනා ගච්ඡති. තසා අත්තරාමග්ග ථෙසාවිත්තං උප්පාදෙතා සිසෙ භාරං බෙකි කරණාදිසු පාරාජිකං. කසමා? අනාණ්ණකියා ගතිත්තනා. මග්ගා ඔක්කමනොපි පටි නිවත්තනා තමෙව විහාරං ආගතනා විහාරසිමං අතික්කමනොපි වුත්තනසෙව පාරාජිකං. තත්ථ ගතනා රජනා පටිච්චගච්ඡනොපි

ථෙරසවිනෙත උප්පනෙත එසෙව නයො. සවෙ පන යත් ගනො, තත් වා අනතරමගෙහ විතාරෙ වා තමෙව විහාරං පට්ටාගනනා නස්ස එකපසෙස වා උපවාරසීමං අනභිකක්ඛිනා වසනෙතා ථෙරස විනෙතන පරිභුඤ්ජනෙතා ජීරපෙති, වොර වාස්ස තං හරන්ති, යථා වා තථා වා නස්සති හණ්ඩදෙය්‍යං. උපවාරසීමං අතික්කමනො පන පාරුජිකං. යො පන ථෙරෙන නිමිනෙත කසිරමානෙ “දෙථ හනෙත, අහං රජිනා ආහරිස්සාමි”ති වනා “කත් ගනනා හනෙත රජමි?”ති පුච්ඡති. ථෙරෙ ව තං “යත් ඉච්ඡිසි, තත් ගනනා රජා”ති වදති, අයං විස්සට්ඨිදුතො නාම. ථෙරසවිනෙතන පලායනෙතාපි න අව භාරෙන කාරෙතඤ්ඛො. ථෙරසවිනෙතන පන පලායනොපි පරි භොගෙන වා අඤ්ඤථා වා නාසයනොපි හණ්ඩදෙය්‍යමෙව භොති. හිතත්‍ර හිතත්‍රස්ස හතෙත්ත කන්ථි පරික්ඛාරං පභිණාති: “අපුකච්ඡාතෙර අපුකභික්ඛුස්ස දෙති”ති. තස්ස ථෙරසවිනෙත උප්පනෙත සබ්බධා නෙසු “අපුකං නාම විහාරං ගනනා විවරං ධොවිනා රජිනා වා එති”ති එත් වුත්තසද්දිසො විනිච්ඡයො.

අපරෙ හිතත්‍රං පභිණ්ඤ්ඤාමො නිමිත්තං කරෙති: “නො නුඛො ගතෙතා ගමිස්සති?”ති. තත්‍ර වෙ එනො “දෙථ හනෙත, අහං ගතෙතා ගමිස්සාමි”ති ගතෙතා ගච්ඡති, තස්ස ථෙරසවිනෙත උප්පනෙත සබ්බධානෙසු “දෙථ හනෙත විවරං අපුකං නාම ගාමං ගනනා රජිනා ආහරිස්සාමි”ති එත් වුත්තසද්දිසො විනිච්ඡයො.

ථෙරෙන විවරත්ථාය වත්ථං ලභිනා උපට්ඨාකකුලෙ ධීපිතං භොති, අථස්ස අනෙතවාසිකො වත්ථං හරිතුකාමො තත්‍ර ගනනා “තං කීර වත්ථං දෙථා”ති ථෙරෙන පෙසිතො විය වදති. තස්ස වචනං සද්දභිනා උපාසකෙන ධීපිතං උපාසිනා වා, උපාසිකාය ධීපිතං උපාසකො වා අඤ්ඤා වා කොච නිහරිනා දෙති, උද්ධාරෙයෙවස්ස පාරුජිකං.

සවෙ පන ථෙරස්ස උපට්ඨානෙති “ඉමං ථෙරස්ස දස්සාමා”ති අත්තනො වත්ථං ධීපිතං භොති, අථස්ස අනෙතවාසිකො තං හරිතු කාමො තත් ගනනා “ථෙරස්ස කීර වත්ථං දුතුකාමත්ථං තං දෙථා”ති වදති, තෙ වස්ස සද්දභිනා “මයං හනෙත භොජෙතා දස්සාමා”ති ධපසිමහ, හඤ්ඤ හණ්ඨාති”ති දෙති; සාමිකෙති දින්නතතා පාරුජිකං නාමි. අපුද්ධවිනෙතන පන ගභිකතතා දුක්ඛං, හණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච භොති.

හිතත්‍ර හිතත්‍රස්ස වනා ගාමං ගච්ඡති: “ඉත්තනාමො මම වස්සාවා සිතං දස්සති. තං ගතෙතා ධපෙය්‍යාසි”ති. සාමුති සො හිතත්‍ර නෙත දින්නං මහග්ගසාවකං අත්තනා ලද්ධිත අප්පග්ගසාවකෙන සද්ධිං ධපෙය්‍යා නෙත ආගතෙන අත්තනා මහග්ගසාවකස්ස ලද්ධිතාවං ඤානා වා අඤ්ඤානා වා “දෙති මෙ වස්සාවාසික”නති වුත්තො “තව ඵල සාවකො ලද්ධිං. මයං පන සාවකො මහග්ගො. වෙපි අමුකස්මි.

නාම ඔකාසෙ යටිතා. පවිසිනා ගණකාති”කි වදනි, තෙන පවිසිනා, ඵ්ලසාවනෙ ගතිනෙ ඉතරස්ස ඉතරං ගණකො උද්ධාර පාරජිකං. අරාපි තස්ස සාවනෙ අත්තනො නාම. අත්තනො ව සාවනෙ තස්ස නාම. ලිඛිනා “ගච්ඡ නාම. වාචෙතා ගණකාති”කි වදනි, තත්වා ඵසෙව නයො.

යො පන අත්තනා ව තෙන ව උද්ධසාවනෙ ඵකනො යපෙතා. තං ඵමං වදනි: “කයා ව මයා ව උද්ධසාවකා චෙපි අනෙතාගසෙක යටිතා. ගච්ඡ. යං ඉච්ඡසි, තං විචිනිනා ගණකා”කි. යො ව උත්ථාය ආවාසිකෙන උද්ධං ඵ්ලසාවකමෙව ගණකස්ස, තත්වාවාසිකස්ස විචිනිනා ගතිතාවසෙසං ඉතරං ගණකො අනාපනති.

ආගතතුනො භික්ඛු ආවාසිකානං විවරකමං. කණ්ණානං සමිපෙ පත්තවිවරං යපෙතා “ඵතෙ සමෙකාපිකානති”කි මඤ්ඤ මානො නහාසිතුං වා අඤ්ඤත්ත වා ගච්ඡති. සචෙ තං ආවාසිකා සමෙකාපෙනති, ඉච්චෙතං කුසලං නො චෙ නවෙධි ගිවා න හොති. සචෙපි යො “ඉදං භනෙත යපෙථා”කි වනා ගච්ඡති, ඉතරෙ ව කිවචපසුතත්තා න ඡන්තති, ඵසෙව නයො. අරාපි තෙ “ඉදං භනෙත යපෙථා”කි වුත්තා “මයං ව්‍යාවවා”කි පටිකපිපතති, ඉතරෙ ව “අවස්සං යපෙස්සනති”කි අනාදිසිනා ගච්ඡති, ඵසෙව නයො. සචෙ පන තෙන යාවතා වා අයාවතා වා “මයං යපෙස්සාම; තිං ගච්ඡ”කි වදනති; තං සමෙකාපිකං. නො චෙ සමෙකාපෙනති, නවෙධි ගිවා. කසමා? සමපට්ඨන්තතා.

යො භික්ඛු භණ්ඩාගාරිකො හුතා පච්චසසමසෙ ඵව භික්ඛුනං පත්තවිවරනි හෙට්ඨාපාසාදං ඔරෙපෙතා වාරං අපිදගිනා තෙසමපි අනාගෙවෙතාව දුරෙ භික්ඛාවාරං ගච්ඡති; තාති චෙ වොර හරන්ති, තස්සෙව ගිවා. යො පන භික්ඛුති “ඔරෙපෙථ භනෙත පත්තවිවරනි. කාලො සලාකගහණස්සා”කි වුත්තො “සමාගතත්ථා”කි පුච්ඡති “ආම සමාගතමා”කි වුත්තො පත්තවිවරනි නිගරිනා නික්ඛිපිනා භණ්ඩාගාරවාරං ඛනිනා “කුමො පත්තවිවරනි ගහෙතා හෙට්ඨාපාසාදවාරං පට්ඨන්ති ගච්ඡන්තා”කි වනා ගච්ඡති, තත්ත චෙතො අලසඤ්ඤා භික්ඛු භික්ඛුසු ගතෙසු පච්ඡා අකපිති හුඤ්ඤෙනා උච්චිතා උදකට්ඨානං මුඛමොවනත්ථං වා ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා වොර නස්ස පත්තවිවරං හරන්ති. සුභවං. භණ්ඩාගාරිකස්ස ගිවා න හොති. සචෙපි කොච භණ්ඩාගාරිකස්ස අනාගෙ වෙතාව භණ්ඩාගරෙ අත්තනො පටිකකාරං යපෙති, තස්මිමපි නවෙධි භණ්ඩාගාරිකස්ස ගිවා න හොති. සචෙ පන භණ්ඩාගාරිකො තං දිස්වා අට්ඨානෙ යටිතනති ගහෙතා යපෙති, නවෙධි තස්ස ගිවා. සචෙපි යටිතභික්ඛුනා “මයං භනෙත ඊදිසො නාම පටිකකරෙ යටිතො, උපධාරෙය්‍යාථා”කි වුත්තො “සාඤ්ඤ”කි සමපට්ඨති, දුන්තිකපිත්තං වා මඤ්ඤමානො අඤ්ඤස්මිං යානෙ යපෙති, තස්සෙව

ගීවා. 'නාභං ජානාමි'ති පරික්ඛිපන්නස්ස පන නථි ගීවා. සොපි තස්ස පස්සන්නස්සෙව ධූපෙති, භණ්ඩාගාරිකඤ්ච න සමපට්ඨාපෙති, නට්ඨං පුත්තව්වමෙව. සමෙ තං භණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤානු ධූපෙති, නට්ඨං ගීවා. සමෙ භණ්ඩාගාරං පුගුත්තං, සඤ්ඤා සංඝස්ස ච චෙට්ඨස්ස ච පරික්ඛායෙ තසෙඨව ධූපිසති, භණ්ඩාගාරිකො ච ඔළො අබ්බතො වාරං විවරිකා ධම්මකථං වා සොඥං අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කාඥං තස්ථි ගව්ඡති, තං ඔණං දිස්වා යත්තකං චොරං හරන්ති, සඤ්ඤා තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරිකො නික්ඛමිකා ඔසි වඩ්ඛමන්නස්ස වා වාරං විවරිකා සරිං උඥං ගාභාපෙන්නස්ස වා තසෙඨව සමණ්ඨවමානු සොගෙන නිසින්නස්ස වා තසෙඨව නිසිදිකා කෙනථි කමෙමන ව්‍යාවටස්ස වා උච්චාරපස්සාවපිළිකස්සාපි සතො තසෙඨව උපවාසෙ විජ්ජමානෙ ඔසි ගව්ඡතො වා අඤ්ඤාන වා කෙනථි ආකාමෙත පමන්නස්ස සතො වාරං විවරිකා වා විවටමෙව පටිසිකා වා සක්ඛි ජිඤ්ඤා වා යත්තකං තස්ස පමාදපට්ඨො චොරං හරන්ති, සඤ්ඤා තස්සෙව ගීවා. උණ්ණසමසෙ පන වාතපානං විවරිකා නිපජ්ඣං වට්ඨති වදන්ති. උච්චාර පිළිකස්ස පන තස්මිං උපවාසෙ අසති අඤ්ඤාඨ ගව්ඡන්නස්ස ගිලානපණ්ඩ සිහන්නා අවිසසො, තස්මා ගීවා න භොති. සො පන අනෙතො උණ්ණපිළිතො වාරං පුගුත්තං කතා ඔසි නික්ඛමති, චොරං ච තං ගහෙතී 'වාරං විවර'ති වදන්ති, යා ව ත්ඨස්ස න විවරිකා. යදි පන තෙ චොර 'සමෙ න විවරසි, තඤ්ච මාමෙසාම. වාරඤ්ච ජිඤ්ඤා පරික්ඛාරං හරිස්සාමාති එරපු ආදිති උක්ඛිපන්ති, මසි ච මතෙ සංඝස්ස ච සෙනාසනෙ විතට්ඨි ගුණො නථිති විවරිකා වට්ඨති. ඉධාපි අවිසයන්තා ගීවා නන්ති වදන්ති. සමෙ කොපි ආගනතුකො කුඤ්චිතං වා ඤෙති, වාරං වා විවරති, යත්තකං චොරං හරන්ති, සඤ්ඤා තස්ස ගීවා. සඤ්ඤාන වා ගණ්ණ න වා භණ්ඩාගාරගුත්තස්සාය පුට්ඨන්නකඤ්ච කුඤ්චිකමුග්ගිකා ච සොපෙකා දින්නා භොති; භණ්ඩාගාරිකො සට්ඨමන්නං දකා නිපජ්ඣති; චොරං විවරිකා පරික්ඛාරං හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. පුට්ඨන්නකඤ්ච කුඤ්චිකමුග්ගිකඤ්ච සොපෙකා නිපන්නං පනෙතං සමෙ චොරං ආගනකා විවරති වදන්ති; තස්ථ පුරිමනසෙනෙව පටිපජ්ජිකා. එවං ගුත්තං කතා නිපනෙත පන සමෙ ගිහිති. වා ජදනං වා භිඤ්ඤා උමමග්ගෙන වා පටිසිකා හරන්ති; න තස්ස ගීවා. සමෙ භණ්ඩාගාරෙ අඤ්ඤාපි ථෙරං වසන්ති; විවට්ඨ වාමෙ අත්තනො පරික්ඛාරං ගහෙතී ගව්ඡන්ති; භණ්ඩාගාරිකො තෙසු ගහෙතු වාරං න ජග්ගති; සමෙ තස්ථ කිඤ්ච අට්ඨන්ති; භණ්ඩාගාරිකස්ස ඉස්සරතාය භණ්ඩාගාරිකස්සෙව ගීවා. ථෙරෙති පන සභාසෙති ගට්ඨකා. අයං තස්ථ සාමිච්චි, යදි භණ්ඩාගාරිකො "තුමෙව ඔසි ධනං වා කුමාකං පරික්ඛාරං ගණ්ණං. මා පටිසිකාති වදති; තෙසඤ්ච එතො ලොලමතා

පේණේ සාමණේරෙහි වෙව් උපට්ඨානෙහි ව සද්ධි. හණ්ඩාකාර. පටිසිඬා නිසිදැනි වෙව් නිපජ්ජති ව; සත්තකං හණ්ඩං නාසාති; පඬං කසා ගිවා. හණ්ඩාගාරිකෙන පන අවසෙසෙත්ථෙරෙහි ව සභායෙහි භවිතඬං. අථ හණ්ඩාගාරිකොව ලොලසාමණේරෙ ව උපට්ඨානෙ ව ගහෙඬා හණ්ඩාගාරෙ නිසිදැනි වෙව් නිපජ්ජති ව, යං තත් නාසාති, පඬං තසෙව ගිවා. තසා හණ්ඩාගාරිකෙනෙව තත් වසිතඬං. අවසෙසෙහි අපෙපව රුක්ඛවුලෙ¹ වසිතඬං. න ව හණ්ඩාගාරෙහි. සෙ පන අත්තනො අත්තනො සභාගහික්ඛුනං වසනගහෙක්ඛු පරික්කාරං ධපෙතති, පරික්කාරෙ නෙට්ඨ සෙහි ධපිතො, තෙසං යෙව ගිවා. ඉතරෙහි පන සභායෙහි භවිතඬං. යදි පන සමෙක්ඛා හණ්ඩාගාරිකසා විහාරෙයෙව යාගුහත්තං. දුපෙති, සො ව හික්ඛාචාරත්ථාය ගාමං ගච්ඡති, නට්ඨං කසෙව ගිවා. හික්ඛාචාරං පටිසන්නෙහි අතිරෙක විවරරක්ඛණ්ණ්ථාය ධපිතවිහාරවාරිකසාපි යාගුහත්තං වා නිවාපං වා ලභමානසෙව හික්ඛාචාරං ගච්ඡතො යං තත් නාසාති, පඬං ගිවා. න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, හණ්ඩාගාරිකසා විශ් යං තසා පමා දප්පච්චයා නාසාති, පඬං ගිවා. සචෙ විහාරෙ මහා භොගි, අඤ්ඤං පදෙසං රක්ඛිතුං ගච්ඡන්තාසා අඤ්ඤාසම් පදෙසෙ තික්ඛිතතං කරන්ති, අවිශ්සත්තා ගිවා න භොගි. ඊදිසෙ පන විහාරෙ වෙමජෙක්ඛ සකෙසං ඔසරණ්ඩානෙ පරික්කාරෙ ධපෙතො නිසිදිතඬං. විහාරවාරිකා වා චෙ තසො ධපෙතඬං. සචෙ තෙසමපි දප්පමත්තානං ඉතොචිතො ව රක්ඛිතං යෙව කිඤ්චි නාසාති, ගිවා න භොගි. විහාරවාරිකෙ ඔක්ඛිඬා හරිතභණ්ඩමපි, මොරානං පටිපථං ගතෙසු අඤ්ඤාන මහෙතන හරිතභණ්ඩමපි න තෙසං ගිවා. සචෙ විහාරවාරිකානං විහාරෙ දුතඬං යාගුහත්තං වා නිවාපො වා න භොගි, තෙහි පත්තඬං ලාභතො අතිරෙකා චෙ තිසෙසා යාගුසලාකා තෙසං පභොනක භත්තසලාකා ව ධපෙතුං වට්ඨති. නිබද්ධං කඬා පන න ධපෙතඬං. මනුසා ගි විපට්ටිසාරිතො භොගති: “විහාරවාරිකායෙව අව්ගාතං භත්තං භුඤ්ජන්ති”ති. කසා පරිවත්තෙතඬා ධපෙතඬං. සචෙ තෙසං සභාගා සලාකභත්තානි ආහරිතො දෙතති, ඉමෙවතං කුසලං. නො චෙ දෙතති, වාරං ගාභාපෙතො නිගරපෙතඬාති. සචෙ විහාරවාරිකො චෙ තිසෙසා යාගුසලාකා වත්තාරි පඤ්චසලාකභත්තානි ව ලභමානොව හික්ඛාචාරං ගච්ඡති, හණ්ඩාගාරිකසා විශ් පඬං නට්ඨං ගිවා භොගි. සචෙ සමසසා විහාරපාලානං දුතඬං භත්තං වා නිවාපො වා තප්ථි, හික්ඛු විහාරවාරං ගහෙඬා අත්තනො අත්තනො නිසිතිතසෙ ජ්ඣෙතති², සමපත්තං වාරං අගහෙතුං න ලබ්බති. යථා අඤ්ඤා හික්ඛු කරෙතති, තථෙව කාතඬං. හික්ඛුහි පන අසභායසා වා අදුතියසා වා යසා සභාගො හික්ඛු භත්තං ආනෙතො දුතා තප්ථි, එවරුපසා වායෙ න පාපෙතඬං. යමපි පාකවට්ටත්ථාය විහාරෙ ධපෙතති, තං ගහෙඬා උපජිවිත්තන ධාතඬං, සො තං න උපජිවිති, වාරං න

1. හයා. මණ්ඩපෙ ව රුක්ඛවුලෙ ව. 2. හි. 1. හයා. & ම. ජඣන්ති.

ගාභාපෙතකෙනි.¹ එලාඵලාභායෙහි විහාරෙ සිත්ඛුං ඵලපනති, ජගතිනා
 ගාභාපෙතා ඵලවායෙහි ගාභාපෙතා බාදනති, ගාභා කානි බාදති, නෙන න
 ධාතකිං. අනුපජ්චෙනනා න ගාභාපෙතකෙනි. සෙතාසනමඤ්චපිඨ
 පච්චස්ථරණරක්ඛණ්ණායෙහි ඵලපනති, ආවාසෙ වසනෙන න ධාතකිං.
 අභිභාසාසිංහො පන රුක්ඛමුලිකො වා න ගාභාපෙතකෙනි. එකො
 නවකො ගොති, බහුසුත්තො පන බහුත්තං බිම්බං වායෙති, පරිපුච්ඡං
 ඥෙති, පාළිං වණ්ණෙති, බිම්බකථං කප්ථති, සබ්බස්ස භාරං නිස්ථරති,
 අයං ලාභං පරිභුක්ඛන්තොපි ආවාසෙ. වසන්තොපි භාරං න
 ගාභාපෙතකෙනි. පුරිසවිසෙසො කාම ඤාතකෙනි වදනති. උපපාසථා
 භාරපරිමාණරජග්ගාසස්ස පන විගුණං සාගුහතං ඥෙවසිකං නිශ්චල
 නාළි සංවච්ඡරෙ නිවිචරං දසවිසංකප්පකං කප්පිසංකප්පකං දුතකිං.
 සචෙ පන නස්ස නං ලභවානස්සෙව පමාදෙන නස්ස කිංකරි නස්සති,
 සබ්බං ගිවා. ඛෙදිනා ඛලකතායෙහි අවජ්ජනං පන න ගිවා. නස්ස
 චෙතිසස්ස වා සබ්බස්ස වා සන්තකෙන චෙතිසස්ස සන්තකං රක්ඛා
 පෙත්තුං වට්ටති. චෙතිසස්ස සන්තකෙන සබ්බස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙත්තුං
 න වට්ටති. සමපන චෙතිසස්ස සන්තකෙන සද්ධිං සබ්බස්ස සන්තකං
 ධරිතං ගොති, නං චෙතිසස්ස සන්තකෙන රක්ඛාපිතෙ රක්ඛිතමෙව
 ගොතිති එවං වට්ටති පක්ඛවායෙහි උපපාසථාගාරුද්ධි රක්ඛිතොපි
 පමාදවසෙන නව්ධං ගිවාසෙවති.

උපනිසිකථා නිවසිනා.

පුඛං තතො ගතනතීති සුඛකසානං; සුඛකසානස්සෙවං අධි
 වචනං. තං හි සසමා තතො සුඛකාරගං ගණිං. පුඛං අදනා නිභරනතා
 රඤ්ඤා සුඛං ගතනතී; විනාසෙනති; තස්මා සුඛකසානනති වුත්තං
 නත්ත සම්බුද්ධාති තත්ත පක්ඛිතමණ්ඩාදීපු රඤ්ඤා පරිච්ඡේදං කතා
 ධරිතෙ සුඛකධානෙ පවිසිනා; භික්ඛුං ගණිනති රුජරගං ගණිං,
 යතො රඤ්ඤා පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අසනනකං
 සුඛං දුතකිං ගොති, තං ගණිනති අත්තං. භික්ඛුනති පාසො.
 අයචෙවත්තං. අප්පකප්පිකතාති ඉතො රඤ්ඤා සුඛං න දසස්මිති
 ඵලපනතං උපපෙදනා තං ගණිං. ආමසති, දුක්ඛං. ධරිතසානතො
 ගතෙතො එවිකාසං මා පක්ඛිපති, පරිච්ඡන්තධානෙ වා උරුරුනා
 සද්ධිං. ඛෙදිති, ඵලවට්ටං. සුඛකධානෙන පරිච්ඡන්තතො ධානා
 මාවනං න ගොති. සුඛකධානපරිච්ඡේදං දුතිසං පාදං අතිකතාමෙති,
 පාරුජිකං. ඛෙති සුඛකසානං පාසෙතිති රුජපුරිසානං අඤ්ඤාපිතිත
 භාවං පක්ඛිනා අතොසිතොව ඛෙති පනනන්ධාස පිපති, තඤ්ඤා අවස්ස
 පනනතං. ගතන්තො මුත්තමත්තෙ පාරුජිකං. තඤ්ඤා රුක්ඛ වා
 බාණ්ණමිති වා පටිගතං. බලවට්ටානවෙදකපිතතං වා හුචා පුන අතො
 ගෙව පනති, රක්ඛති. පුන ගණිනාති පිපති, පුඛෙ වුත්තතයෙතෙව

1. ම. ගාභාපෙතකිං.

සුඛිතං පරිහරනීති එත් උපවාරං ඔක්කම්නා කිඤ්චාපි පරිහරති,
අවහාරෙණ සෙවාවානි කුරුඤ්චිකම්භාසං වුත්තං. මහාඅවධිකම්භාසමපන
 පරිහරන්නං රුපප්‍රතිසං විභෙදෙනනීති කෙවලං ආදීනවං දසෙය්‍යානා
 උපවාරං ඔක්කම්නා පරිහරතො දුක්ඛං. අනොක්කම්නා පරිහරතො
 අනාපනතීති වුත්තං. ඉදං පාළියා සමෙති. එත් විසි ලෙඩ්විපාතෙති
 උපවාරෙණ පරිච්ඡිද්ධතඤ්ඤාති.

සුඛිතොනකම්භා නිවසිනා.

ඉතො පරසම්. එතංසෙන අවහාරපභොතකපාණං දසෙය්‍යනො.
 මනුස්සපාණොති ආග. තමපි භුජිස්සං හරන්නස්ස අවහාරෙණ නත්ථි
 සොපි භුජිස්සො මාතර වා පිතරා වා ආභිපිතො හොති, අත්තනා වා
 අත්තනො උපරි කනා පඤ්ඤායං වා සට්ඨිං වා අග්ගහෙසි, තමපි
 හරන්නස්ස අවහාරෙණ නත්ථි. ධනං පන ගතවිධානෙව විධිති. අනො
 ජ්‍යෙෂ්ඨ-ධනකම්භා-කරමරුතීතපපහෙදං පන දසංසෙව හරන්නස්ස
 අවහාරෙණ හොති. තමෙව හි සකාය ඉදං වුත්තං පාණො නාම
 මනුස්සපාණො වුච්චති. එත් ව ගෙහදුසියා කුච්ඡම්. දසෙය්‍ය ජාතො
 අනොනාපානකො. ධනෙන කිතො=ධනකම්භා. පරදෙසතො පහ
 රිකා ආනොනා දසව්‍යං උපගම්තො=කරමරුතීතොති වෙදිතඤ්ඤා.
 එවදාපං පාණං හරිස්සාමිති ආමසති, දුක්ඛං. හෙත් වා පාදෙ වා
 ගෙහනා උක්ඛිපනො එඤ්ජෙති, පුලලව්වසං. උක්ඛිපිතා පලාසිතු
 කාමො කෙසග්ගමතමපි සිතවිධානතො අතික්කාමෙති, පාරුජිකං.
 කෙසෙසු වා හෙත්සු වා ගෙහනා කඨිති, පදවාරෙත කාමරතඤ්ඤා.
 පදසා නොස්සාමිති නෙත්තරතො වා පහරතො වා ඉතො ගච්ඡාතිති
 වදති, තෙන වුත්තදිසාභාගං ගච්ඡන්නස්ස ද්‍රවිශපදවාරෙ පාරුජිකං.
 සෙපි තෙන සද්ධිං එකච්ඡන්තො, සඤ්ඤාසං එකකම්භෙණ පාරුජිකං.
 භික්ඛු දසං දිස්වා සුඛදුක්ඛං සුච්ඡිකා වා අප්‍රච්ඡිකා වා “ගච්ඡ, පලා
 සිකා සුඛං ජිවා”ති වදති, සො වෙ පලායති, ද්‍රවිශපදවාරෙ පාරුජිකං.
 තං අත්තනො සමිපං ආගතං ‘අඤ්ඤා පලායා’ති වදති, සමෙපි
 භික්ඛුසතං පටිපාටියා අත්තනො අත්තනො සමිපමාගතං වදති, සඤ්ඤා
 සං පාරුජිකං. සො පන වෙගසා පලායන්නංසෙව “පලාය, සාව තං
 සාමිකා න ගණන්තී”ති ගණති, අනාපනති පාරුජිකස්ස. සමෙ පන
 සතිකං ගච්ඡන්නං ගණති, සො ච තස්ස වචනෙන සිසං ගච්ඡති,
 පාරුජිකං, පලාසිකා අඤ්ඤා ගාමං වා දෙසං වා ගතං දිස්වා තඤ්ඤාපි
 පලාපෙන්නස්ස පාරුජිකමෙව. අදින්නාදුතං නාම පරිසායෙන
 මුච්චති. සො හි එවං වදති: “කංඉධිකිං කතෙසි? කිං තෙ පලාසිතුං න
 වචනීති වා, කිං කත්ථි ගතනා සුඛං ජිවතුං න වචනීති? වා, දස
 දුසියො පලාසිකා අමුක්කං නාම පදෙසං ගතනා සුඛං ජිවන්ති”ති වා.
 සො ච තස්ස වචනං සුඛා පලායති, අවහාරෙණ නත්ථි. සොපි “මයං
 අමුක්කං නාම පදෙසං ගච්ඡාම. තහු ගතා සුඛං ජිවන්ති. අමොහි ව

සද්ධිං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමයෙහි පාඨොසාදිති කීලමප්ථා නත්ති¹ති වනා සුඛං අත්තනා සද්ධිං ආගච්ඡන්තං ගහෙකා ගච්ඡති මග්ගගමන වසෙන න ථෙය්‍යවිනේතන, නෙවත්ථි අවසායෙ. අන්තරාමයෙහි ව වොරෙසු උට්ඨිකෙසු “අරෙ! වොරා වුට්ඨිතා. වෙගෙන පලායාති, එති, යාති”ති වදන්තස්සාපි වොරන්තරාමයමොචනස්ථාය වුත්තන්තා අවහාරං න වදන්ති.

පාණකථා නිවසිතා.

අපදෙසු-අභි නාම. සස්සාමිකො අභිගුණිකාදිති¹ ගතිතසප්පො; යං කීලාපෙත්තො අසිඛිති පාදමිති කතාපණ්ණාසි ලභන්ති, මුඤ්ඤානාපි තිරිසුද්ධං වා සුචර්ණං වා ගහෙකාව මුඤ්ඤාති, තෙ කස්සපි භික්ඛුනො නිසින්නාකාසං ගන්තා සප්පකරණං ධරෙතා නිද්ද, යන්ති වා කස්ථි වා ගච්ඡන්ති, තත්‍ර වෙ යො භික්ඛු ථෙය්‍යවිනේතන නං කරණං ආමසති, දුක්ඛං. එකපෙති, ඵලලව්වයං. ධානා වාසෙති, පාරජිකං. සමෙ පන කරණං උග්ගාවෙතා සප්පං සිවාය ගණන්ති, දුක්ඛං. උද්ධරති, ඵලලව්වයං. උජ්ජං කතා උද්ධරන්තස්ස කරණං තලතො සප්පං නඩගුට්ඨි කෙසෙහිමගෙන මුත්තෙ පාරජිකං. සංසිතා කථිතන්තස්ස නඩගුට්ඨි මුඛවිට්ඨිතො මුත්තමගෙන පාරජිකං. කරණමුඛං ඊසකං විවරිතා පහාරං වා දතා “එති රෙ”ති නාමෙන පනෙකාසිතා නික්ඛාමෙති, පාරජිකං. තප්ථං විවරිතා මණ්ඩක සද්දං වා මුසිකසද්දං වා ලාජවිකිරණං වා කතා නාමෙන පනෙකාසති, අව්ජරං වා භන්ති,² එවං නික්ඛන්තො පාරජිකං. මුඛං අවිවරිතාපි එවං කතෙ ඡාතො සප්පො සිසෙහි කරණමුඛං ආගච්ඡ මිකාසං කතා පලාසති, පාරජිකමෙව. සමෙ පන මුඛෙ විවරිතෙ සසමෙව සප්පො නික්ඛමිතා පලාසති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අපාපි මුඛං විවරිතා වා අවිවරිතා වා කෙවලං මණ්ඩකමුසිකසද්දං ලාජවිකිරණමෙව ව කණෙති, න නාම. ගහෙකා පනෙකාසති, න අව්ජරං වා භන්ති,³ සප්පො ව ඡාතන්තා මණ්ඩකාදිති බාදිස්සාමිති නික්ඛමිතා පලාසති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මමෙත්තං කෙවලං ඉධ අපදගහණෙන ආගතො. යං පනෙත්ථ වහන්සිලං, තං උදකට්ඨි වුත්තමෙවාති.

අපදකථා නිවසිතා.

විපදෙසු යෙ අවහරිතුං සක්කා, තෙ දසෙන්නො මනුස්සා සක්ඛජානාති ආහ. ඔදවතා පන අවහරිතුං න සක්කා. පක්ඛා ජාතා එත්තෙයන්ති=සක්ඛජානා. තෙ ලොමපක්ඛා වමමපක්ඛා අවසිපක්ඛාති තිවිධා. තස්මිං මොරකුකකුට්ඨාදයො ලොමපක්ඛා. වග්ගලභාදයො

විමලපක්ඛා. හමරදයෝ අවිපක්ඛාති වෙදිකඛා. හත. සබ්බෙ ඔහුසා ව පක්ඛාතා ව කෙවලං. ඉධ චිපදගහණෙන ආගතා. සමපනෙත්ථ වතනඛා, තං ආකාසවෙධි ව පාණේ ව වුත්තනසමෙවති.

චිපදකපා නිවසිනා.

විකුපපදෙසු-සසුකාති පාලියං ආගතාවසෙසා සබ්බා විකුපද ජාතීති වෙදිකඛා. හතථිආදයෝ පාකවාසෙව. තත්ථ ථෙසසවිනෙතන හතථිං ආමගනනසු දුක්ඛං. එසුපෙනනසු ඵලලව්වයං. යො පන මහාබලො බලමදෙන කරුණං හිමකව්ජාපං නාභිමුලෙ සියෙන උද්ධාරෙතා¹ ගණනෙතා වතනාගර පාදෙ සොණකඤ්චි භූමිතො තෙසසගමනමපි මොචෙති, පාරුජිකං. හතථි පන කොචි හතථි සාලායං බන්ධිතා ධරිතො හොති, කොචි අබ්බොධිව තිව්ධිති, කොචි අනෙතාවස්ථමිති තිව්ධිති, කොචි රජ්ඛගණේ තිව්ධිති, තත්ථ හතථි සාලායං ගිව්‍යං බන්ධිතා ධරිතසු ගිව්‍යබන්ධිතඤ්චි වතනාගර ව පාදති පඤ්ච ධානානි හොතති. ගිව්‍යඤ්චි එකසමිඤ්චි පාදෙ අසසබ්බසු කාය බද්ධසු ජ ධානානි. ගිව්‍යඤ්චි වීසු ව පාදෙසු බද්ධසු සත්ත ධානානි. තෙසං වසෙන එසුපනව්ජානාවාචනාදිති වෙදිකඛාති. අබ්බොධිසසලා හතථිසාලා ධානං. තතො අතික්කාමෙති,² පාරුජිකං. අනෙතාවස්ථමිති සිතසු සකලං. අනෙතාවස්ථමෙව ධානං. තසු වස්ථුවාරුතික්කමණේ පාරුජිකං. රජ්ඛගණේ සිතසු සකලනගරං ධානං. තසු නගරවාරුතික්කමණේ පාරුජිකං. බන්ධිතගරේ සිතසු සිතව්ජානමෙව ධානං. තං හරනෙතා පදවාසෙන නාගරකඛො. නිපනනසු එකමෙව ධානං. තං ථෙසසවිනෙතන උව්චිතපෙනනසු උව්චිතමෙතන පාරුජිකං. අසසපි අයමෙව විනිව්ජයො. සමෙව පන යො විකුසු පාදෙසු බ්‍රහ්මා හොති. අව්ධිව්ජානානි වෙදිකඛාති. එස නයො ඔවෙධි³පි. හොණොපි කොචි ගෙහෙ බන්ධිතා ධරිතො හොති. කොචි අබ්බොධිව තිව්ධිති, කොචි පන වජ්‍ර බන්ධිතා ධරිතො හොති, කොචි අබ්බොධිව තිව්ධිති. තත්ථ ගෙහෙ බන්ධිතා ධරිතසු වතනාගර පාද බන්ධිතඤ්චි පඤ්ච ධානානි. අබ්බොධිසු සකලං ගෙහං. වජ්‍රපි බද්ධසු පඤ්ච ධානානි. අබ්බොධිසු සකලො වජ්‍රො. තං වජ්‍රවාරං අතික්කාමෙති, පාරුජිකං. වජ්‍රං භිඤ්ඤා හරනනා බණ්ඩාරං අතික්කාමෙති, පාරුජිකං. වාරං වා විවරිතා වජ්‍රං වා භිඤ්ඤා බ්‍රහ්මිතො නාමෙන පනෙතාසිතා නික්ඛාමෙති, පාරුජිකං. සාබාහවයං දසෙසනා පනෙතාසනසාපි එසෙව නයො. වාරං අවිවරිතා වජ්‍රං අභිඤ්ඤා කෙවලං සාබාහවයං වාලොකා පනෙතාසති, හොණො ජාතකාය වජ්‍රං ලබ්ඛිතා නික්ඛමති, පාරුජිකමෙව. සමෙව පන වාගර විවරිතෙ වජ්‍ර වා භික්කන සයමෙව නික්ඛමති, ගණකදෙසං. වාරං විවරිතා වා අවිවරිතා වා වජ්‍රං භිඤ්ඤා වා අභිඤ්ඤා වා කෙවලං.

1. ම. උව්චිතපෙන. 2. ම. අතික්කමෙන.

සාමාහරණය. වාලෙති, න පනෙතාසති, ගොණො ජානතාය පදසා වාලෙති. වා නිකම්මති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. එකො මජ්ඣෙ ගාමෙ බෙදාංගිනො, එකො නිපන්නො, සිත්තොණ්ණස පඤ්ච ආනාති හොනති, නිපන්නස්ස වෙ; තෙසං වසෙන එඤ්ජනධ්‍යානාවානාති වෙදිතබ්බාති. යො පන නිපන්නං අනුධ්‍යාපෙතො තස්සෙව ඝාතෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං. පුපරික්ඛිනෙත පන චාරස්සනෙත ගාමෙ සිත්තොණ්ණස සකලගාමො ආනං. අපරික්ඛිනෙත සිත්තස්ස වා වරන්නස්ස වා පාදෙති අකතන්නධ්‍යානමෙව ආනං. ගද්ධපසුකාදිපුපි අයමෙව විනිවිජ්ජෙති.

චතුස්පදකථා නිවේශනා.

චතුස්පදෙසු-සමෙව එකාය සතපදියා වත්ථං පුරති, තං පදසා නෙන්නස්ස නවනවුති ඵුලලවයාති. එකං පාරජිකං. යෙසං වුත්තනය මෙවාරි.

චතුස්පදකථා නිවේශනා.

චවරතීති=චවරකො, තස්ස තස්ස අනෙතො අනුපවිසතිති වුත්තං හොති. චවරිකාති සලලකෙවිතො. උපධාරෙතොති අත්ථො. ආවික්ඛිතීති පරකුලෙසු වා විහාරාදිසු වා දුර්ධිපිතං අසංවිසිතාරකං භණ්ඩං අඤ්ඤස්ස මොරකමං කාතුං පටිබලස්ස ආරෙමෙති; ආපනති උභින්නං පාරජිකස්සාති අවස්සංභාරිසෙ භණ්ඩං චවරකස්ස ආණ්ඩනිකමණේ ඉතරස්ස ආනා වාවනෙති එවං ආපනති උභින්නං පාරජිකස්ස; යො පන “පුරියො ගෙගෙ නත්ථි. භණ්ඩං අසුකය්‍යං නාම පදෙසෙ යපිතං. අසංවිසිතාරකං. වාරං අසංවුතං. ගතමනෙතනෙව සකතා හරිතුං. නත්ථි නාම කොච පුරිසකාරුපජ්ථි. යො තං ගතො හරෙය්‍යා”ති ආදිනා නයෙන පරියායකථං කරෙති, තඤ්ච පුත්වා අඤ්ඤා “අහං දුනි හරිය්‍යාමි”ති ගතො හරති, තස්ස ආනා වාවනෙ පාරජිකං. ඉතරස්ස පන අනාපනති. පරියායෙන හි අදින්නාදුනතො මුලවතීති.

චවරකකථා නිවේශනා.

ඔණි. රකඛතිති ඔණ්ණිකෙවිතො. යො පරෙන අත්තනො වස නධ්‍යානෙ ආහතං භණ්ඩං. “ඉදං තාව භනෙත මුහුත්තං ඔලොකෙථ, යාව අහං ඉදං නාම කීවං. කතො ආගච්ඡාමි”ති වුත්තො රකඛති, තස්සෙතං අධිවචනං. නෙතෙවාරාහ: ඔණ්ණිකෙවිතො නාම ආහතං භණ්ඩං ගොපෙතොනාති. තස්ස ඔණ්ණිකෙවිතො යෙභුසෙයන ඔණ්ණිකා ලභෙතො යපිතභණ්ඩං අමොවෙතොව තෙවධා පසිබ්බකං වා පුට්ඨකං වා ජිඤ්ඤා කීඤ්චිමත්තං. ගතොති සිබ්බනාදිං පුත්ත පාකතිකං කරෙති, එවං ගණිකාමිති ආමසනාදිති කරෙන්නස්ස අනුරූපා ආපනතියො වෙදිතබ්බාති.

ඔණ්ණිකකථා නිවේශනා.

කුලානං පඤ්ඤා ආපණ්ණාසකස්ස එකෙකමාසකං දුට්ඨිමිතං දිත්වා සම්මත්තලා එකං ආණාපෙනති: “ගච්ඡන්තෙ ආනන්”ති. පඤ්ඤාමය්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සමබ්බිතං පාරුජිකනති.

ශ්‍රී ලංකා විද්‍යා මණ්ඩලය විසින්.

සමූහයෙකුගේ නමින් සඳහා නොකරමින්; කාලපරිච්ඡේදවශයෙන් සඳහා, ණිකරණයන් අනෙක්. එය වී “පුරෝහතය. අවසර” නිවුනෙතා¹ අර්ථ වා පුරෝහතය. අවසරය, සේ වා අනාගතය වා සංවිච්ඡේදය, නැති විසමූහයක; උභයන්ම වී වර්තමාන වුනනාගතයෙන් පාරාජිකය. සමෙ පන “අර්ථ පුරෝහතය. අවසර” නිවුනෙතා¹ සේ හරනි “අර්ථ” නිසාමින. නං සමූහය. අතිකතම පව්‍ය. අවසරය. හෙයින්. සමෙ “සේ පුරෝහතය. අවසර” නිවුනෙතා අර්ථ පුරෝහතය. හරනි, “සේ” නිසාමින. නං සමූහය. අප්‍රසාදා පුරෝ අවසරය. හෙයින්. එවං අවසරනායං අවසරකයෙකු පාරාජිකය. මුලධර්මය අනාගතය. “සේ පුරෝහතය” නිවුනෙත නදසෙව වා සේ පව්‍යහතය. වා හරනෙතාපි නං සමූහය. පුරෝ පව්‍ය ව හරනිනි වේදිකයෙකු. එය නයො පව්‍යහතයන් නිවේසපි. පුරිමයාමමනිමයාමපව්‍යමයාම කාලප්‍රණිකාසලකුසංවිච්ඡේදවශයෙනාපි වෙස සමූහයෙකුගේ නමින් වේදිකය. “පුරෝහතය. හර” නිවුනෙත පුරෝහතයෙන්ම හරිණාමිනි වාසමනායං පව්‍යහතය. හෙයින්; එය කථනි? මහාසුමමසේරො අග:- පුරෝහතයායොගොපි එයො. තත්වා මුලධර්මය න මුලධර්මය. මහාසුමමසේරො පනාග:- කාලපරිච්ඡේදය. අතිකතනායං විසමූහය; තත්වා මුලධර්මය මුලධර්මය.

සපයනු ලබන බිම් කොට්ඨාසය

නීතිනතකම්මනැති සඳහාද පාදනැති. කසාපි නීතිනතසා කරණං; තං ඉකතිං චා නිබ්බන්ධාමිති ආදිනා නයෙන තිඛා වුත්තං. අඤ්ඤාමපි පනෙත්ථ භස්සලඛිතපාණියභාරඅඩුලුලිඨාවනපිට්ඨනතා මනලකතා සනාදිමනෙකප්පකාරං. සඩ්ධසෙතඛිං. සෙසමෙත්ථ සෙඩ්ධකත කමෙව වුත්තනසමෙවති

නිවිද්‍යානමමකථා නිවේදන.

ඉදුනි එහෙතෙව් යෙදින කතුවෙහි මිත්තකවෙවු අයවෙමාගත්. “හිකු හිකු. ආණ්ඩෙහි” නි අදිමා තත් සො නං මසකුමානො නනි සො අවතාරනො යං ආණ්ඩෙන නි මිත්තකසුකු. කනි වුත්තං, තං එතනි මසකුමානො තවෙව අවතරති උභිත්තං පාග ජිකං. සො නං මසකුමානො අසකුනි යං අවතරති, වුත්තං තං එතනි මසකුමානො අසකු. තත්මි සෙව ධානෙ ධිපිකං අවතරති,

මුලධර්මය අනාපත්ති. අසද්දං මසද්දමානො නනති ආණාපනෙන
 තිම්මතසද්දං නනිවුත්තභණ්ඩං අප්පග්ගං, ඉදං අසද්දං තසෙව
 භම්පෙ ංපිනං සාරභණ්ඩනති එවං අසද්දං මසද්දමානො තමෙව
 අවහරති, උභින්නමපි පාරුජිකං. අසද්දං මසද්දමානො අසද්දනති
 පුරිවතසෙතෙව ඉදං අසද්දං තසෙව භම්පෙ ංපිනං සාරභණ්ඩනති
 මසද්දති, තසෙට්ඨ අසද්දමෙව හොති, තසෙව පාරුජිකං. ඉක්ඛන්තා
 මග්ග පාවද්දති ආදිප්ප එකො ආචරියො, තයො මුද්ධරක්ඛිතාබ්බමරක්ඛිතා
 සබ්බරක්ඛිතානාමකා අත්තෙවාසිකා ද්වධබ්බා. තත්ථ භික්ඛු භික්ඛුං
 ආණාපෙතීති ආචරියො කිංඤ්ඤි භණ්ඩං කත්ථි සල්ලකෙබ්බිතා තස්ස
 හරණ්ණාය මුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙතී; ඉක්ඛන්තාමග්ග පාවද්දති ගච්ඡ
 තිං මුද්ධරක්ඛිත, එතමත්ථං බම්බරක්ඛිතස්ස පාවද; ඉක්ඛන්තාමො
 ඉක්ඛන්තාමග්ග පාවදතුති බම්බරක්ඛිතොපි සබ්බරක්ඛිතස්ස පාවදතු;
 ඉක්ඛන්තාමො ඉක්ඛන්තාමං භණ්ඩං අවහරතුති එවං තයා
 ආණ්ණෙන න බම්බරක්ඛිතෙන ආණ්ණෙන සබ්බරක්ඛිතො ඉක්ඛන්තාමං
 භණ්ඩං අවහරතු, සො භි අමෙතප්ප වීරජතිනො පටිබලො ඉමසම්.
 කමෙවති; ආපනති දුක්ඛමග්ගාති එවං ආණාපෙනස්ස ආචරියස්ස නාව
 දුක්ඛවං; සමෙ පන සා ආණ්ණති යථාධිප්පායං ගච්ඡති, යං පරතො
 පුලලව්වයං වුත්තං, ආණ්ණතිකඛණේ තදෙව හොති. අථ නං භණ්ඩං
 අවස්සංගාරියං හොති, යං පරතො සමබ්බසං ආපනති සාරුජිකස්සාති
 වුත්තං, තතො ඉමස්ස තච්චිණ්ණෙයෙව පාරුජිකං හොතිති. අයං යුත්තති
 සබ්බත්ථ වෙදිතබ්බා. සො ඉන්ද්‍රියස්ස ආණ්ණමෙතීති මුද්ධරක්ඛිතො බම්බ
 රක්ඛිතස්ස බම්බරක්ඛිතො ච සබ්බරක්ඛිතස්ස “අමානං ආචරියො
 එවං වදති; ඉත්ථත්තාමං කීර භණ්ඩං අවහර, තිං කීර අමෙතප්ප වීර
 පුරියො”ති ආණ්ණමෙති. එවං තෙතමපි දුක්ඛවං. අමහාර්ණසා පති
 භණ්ණාතීති ‘සාදි හරියාමි’ති සබ්බරක්ඛිතො සමපටිච්ඡති; මුලබ්බස්ස
 ආපනති පුලලව්වයස්සාති සබ්බරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමතෙන ආචරි
 යස්ස පුලලව්වයං, මහාජනො භි තෙන පාපෙ තියොජිතොති. ඡන්දා
 භණ්ඩනති සො මෙ සබ්බරක්ඛිතො නං භණ්ඩං අවහරති, සමබ්බසං
 වතුණ්ණමෙපි ජනානං පාරුජිකං. න තෙතවලඤ්චි වතුණ්ණං, පතෙන
 උපායෙන විසමෙකතං අකත්වා පරමපර්ග ආණාපෙනස්ස සමණ්ණසං
 සමණ්ණසංගං වා හොතු, සමබ්බසං පාරුජිකමෙව.

[illegible]

ලභින්නමපි පාරජිකං, මුලධික්ඛං පන ආවරිග්ගං විසමිකන්නා පාරජිකෙන අනාපතති. ධම්මරක්ඛිතං අර්තනානාය සමිකන සබ්බං අනාපතති. මුද්ධරක්ඛිතො පන මින්නං සොඤ්ඤාවං කන්ධා අනතනා නට්ඨා.

ඉතො පරෙසු චතුසු ආණ්ණතිවාසරසු පඨමෙ තාව- සො භන්ධා සුනා සම්මාගච්ඡන්ති භණ්ඩට්ඨානං ගතන්ධා අනෙතා ච ඛිති ච ආරක්ඛං දිස්වා අවහරිතුං අසකෙකානෙතා ආගච්ඡන්ති; යද්ද සකෙකාසි නද්දති කිං අපෙඤ්ච භට්ටං හොති? ගච්ඡ යද්ද සකෙකාසි නද්ද නං අවහරන්ති; ආසන්නානි දුක්ඛාසන්නානි එවං පුන ආණ්ණතිසාධි දුක්ඛාවමෙව හොති; සමෙව පන තං භණ්ඩං අවස්සකාරියං හොති, අත්ථසාධකවෙතනා¹ නාම මග්ගානානාරථලසද්ධා, තස්මා අයං ආණ්ණතික්ඛණේ යෙව පාරජිකො. සමෙවපි අවහාරකො සට්ඨිවස්සාතික්ඛමෙන තං භණ්ඩං අවහරන්ති, ආණ්ඩපකො ච පන අනතරයෙව කාලං වා කරෙති, භිතාය වා ආවහතති, අස්සමණොව හුන්වා කාලං වා කරිස්සති, භිතාය වා ආවහතිස්සති. අවහාරකස්ස පන අවහාරක්ඛණේයෙව පාරජිකං.

දුතියවාසර- යස්මා තං සනිකං වා භණ්ණෙනා තස්ස වා ඛිතිර නාය “මා අවහරි”ති එතං වචනං න සාවෙසි,² තස්මා මුලට්ඨො න මුත්තො. තතියවාසර පන සාවිත්තනා මුත්තො. චතුස්ථවාසර- තෙන ව සාවිත්තනා ඉතරෙන ව සාධුති සමපට්ඨන්ධා ඔරම්භතනා³ උහොසි මුත්තාති.

ආණ්ණතිනිදා නිබ්බිතා.

ඉද්දති තස්ස තස්ස ණානා වාචනවසෙන මුත්තස්ස අදින්නාදුගස්ස අඛතවඤ්ඤෙදන ව ආපතතිහෙදං දස්සනෙනා සඤ්චිකාකායෙරිති ආදිමාහ. තස්ස සඤ්චිති ආකායෙරිති පඤ්චිති කාරණෙති; පඤ්චිති අඛතරිති මුත්තං හොති. තත්ත්වං සමිකපස්ඨො:- අදින්නං ආදි යන්නස්ස සරසපිගභනිකාසඤ්ච හොතිති ආදිනා නයෙන මුත්තෙති පඤ්චිකාකායෙරිති පාරජිකං හොති. න තතො උගෙනිති. තත්ත්වෙ පඤ්ච ආකාර්:- පරපරිග්ගතිකං, පරපරිග්ගතිකසඤ්ඤා, පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ථෙය්‍යවිත්තං, ණානා වාචනාති. ඉතො පරෙති පන මිති වාසරෙති ලහුකෙ පරික්ඛාරෙ වඤ්ඤෙදන මුලාච්චයඤ්ච දුක්ඛාවඤ්ච දස්සිතං. ඡභාකායෙරිති ආදිනා නයෙන මුත්තවාරතයෙ පන න සකසඤ්ඤිකා න විස්සාසගාතිකා න තාවකාලිකතා පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො ථෙය්‍යවිත්තං ණානා වාචනාති එවං ඡ ආකාර් වෙදි තබ්බො. වඤ්ඤෙදන පනෙත්ථාපි පඨමවාසර පාරජිකං. දුතියතතිය වාසරසුමුලාච්චයදුක්ඛවාති මුත්තාති. තතො පරෙසු පන ත්‍රිසු වාසරසු

1. සනා & සි. 1. අත්ථසාධකවෙතනා. 2. සනා. මු. සාවෙතන

3. සි. 1. මු. & ම. ඔරතතනා;

විජ්ජාමානෙති වජ්ජුගෙදෙ වජ්ජුසාස පරෙති අපරික්ඛානිතතතා දුක්ඛවිමෙව
 වුත්තං. තත්ථ යදෙතං නා ච පරපටිගහනිගනති වුත්තං, තං අනත්තං
 වුත්තං. චා ගොඤ්ඤ, ඡන්දිතං ඡින්නමුලකං අසාංඝිකවජ්ජු. අත්තනො
 සත්තකං චා ලභයමපි න ච පරපරිගහනිතනෙතිව සබ්බං ගව්ඡති.
 යයො පනෙත්ති පරපරිගහනිතසංඤ්ඤා ච අත්ති, ඡේතසවිනෙත්තනා ච ගතිතං,
 තසමා අනාපතති න වුත්තාති. එවං වජ්ජුවසෙන ච විත්තවසෙන ච
 ආපතතිහෙදං දසෙසනා ඉදුනි අනාපතති.¹ දසෙසනො අනා
 පතති සසංඤ්ඤානි ආදිමාස. තත්ථ සසංඤ්ඤානි සත්තසංඤ්ඤා;
 'මයං සත්තකං ඉදං හණ්ඩ'නති එවංසංඤ්ඤා පරිභණ්ඩමපි
 ගණිතො ගහණේ අනාපතති. ගතිතං පන දුක්ඛං. යච සාමිකෙති
 දෙතිති වුත්තො න දෙති, තෙසං ධුරන්තෙකපෙ පාරාජිකං. විසාස
 ගාහෙති විසාසගහණෙපි අනාපතති. විසාසගාහලක්ඛණං පන
 ඉමිනා පුත්තෙන ඡන්තිතබ්බං:—"අනුජනාමි භික්ඛවෙ පඤ්ඤානෙති
 සමන්තාගතසා විසාසංගහෙතුං: සන්දිට්ඨා ච භොති, සමිතනො ච,
 ආලපිතො ච, ජිවති ච, ගතිනෙ ච අත්තමනො"ති. තත්ථ "සන්දිට්ඨා"ති
 දිට්ඨමත්තකමිත්තො; "සමිතනො"ති දුලභමිත්තො; "ආලපිතො"ති
 'මම සත්තකං යං ඉව්ඡසි, තං ගණිතයාසි. ආපුච්ඡිතා ගහණේ
 කාරණං නත්ති'ති වුත්තො. "ජිවති"ති අනුට්ඨානසෙය්‍යය සපිත්තොපි
 යාච ජිවිතින්ද්‍රිසුපචේදං න පාපුණාති; "ගතිනෙ ච අත්තමනො"ති
 ගතිනෙ කුට්ඨවිත්තො භොති; එවරූපසා සත්තකං 'ගතිනෙ ඡෙ අත්ත
 මනො ගවිසාස'ති ඡන්තනෙන ගහෙතුං වට්ටති, අනවසෙසපරිසා
 දනවසෙන වෙතාති පඤ්ඤානෙති වුත්තාති. විසාසගාහො පන තිති
 අවෙතති රුහති: සන්දිට්ඨා, ජිවති, ගතිනෙ අත්තමනො, සමිතනො
 ජිවති, ගතිනෙ අත්තමනො, ආලපිතො, ජිවති, ගතිනෙ අත්තමනොති.
 යො පන ජිවති, න ච ගතිනෙ අත්තමනො භොති; තසා සත්තකං
 විසාසගාහෙන ගතිනමපි පුන දුක්ඛං. දදමානෙන ච මතකධනං
 නාච යෙ තසා ධිනෙ ඉසාරා ගහට්ඨා චා පබ්බජිතා චා, තෙසං දුක්ඛං.
 අනත්තමතසා සත්තකං තසෙව දුක්ඛං. යො පන පඨමං යෙව
 'සුට්ඨි කතං තයා මම සත්තකං ගණිතනො'ති වට්ඨිතෙදන චා
 විතතුපාදමත්තෙන චා අනුමොදිතා පච්ඡා නෙතති කාරණෙන
 කුපිතො, පච්චාගරූපෙතො න ලභති. යොපි අදකුතාමො විත්තෙන
 පන අපිච්ඡාසෙති න කිංචි වදති, යොපි පුන පච්චාගරූපෙතො න
 ලභති. යො පන 'මයා කුමාසං සත්තකං ගතිතං චා පරිභුත්තං වා'ති
 වුත්තෙ 'ගතිතං චා භොතු, පරිභුත්තං වා, මයා පන තං නෙතති දෙව
 කරණියෙන ධර්මකං, තං පාකතිකං කාතුං වට්ටති'ති වදති, අයං
 පච්චාගරූපෙතො ලභති. කාමකාලිකෙති පටිදසාමි පටිකරිසාමිති
 එවං ගණිතනොසා නාමකාලිකෙපි ගහණේ අනාපතති; ගතිතමපන
 යච ගණිතසාමිකො පුත්තලො චා ගණො චා කුසෙය්‍යවෙතං භොතුති
 අනුජනාති, ඉමෙවං කුසලං. නො ඡෙව අනුජනාති, ආගරූපෙන

දානබ්බං. සඛ්ඤ්ඤාසන්නකං පන පටිදානුමෙව වට්ඨති. ජෙනාසජ්ඣානෙහි එස්ස පන පෙනතිවිසමෙ උපපන්නාපි කාලං කතා කම්මෙඤ්ඤව අත්ත භාවෙ නිබ්බත්තාපි වාතුමමකාරුඡිකාදයො දෙවංසි සබ්බෙ පෙත්තානෙව ව සඛ්බං ගතා; භෙයං පරික්ඛන්තෙ අනාපත්ති. සමෙවි හි සන්තකා දෙව රුත් ආපණං පසාරෙතා නිසිනෙතා හොති, දිබ්බවක්ඛුන්තො ව හික්ඛු තං ඤාතා අත්තනො විවරත්ථාය සත්තසහස්සානෙතිනමපි සාවකං තස්ස 'මා ගණන්. මා ගණ්ණා'ති විරවන්තස්සාපි ගහෙතා ගච්ඡති; වට්ඨති. දෙවතාය පන උද්දියා ඔලිකමමං කණෙනෙහි රුක්ඛාදිසු ලභ්භික සාවකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ති. තීරච්ඡානගතාසජ්ඣානෙහි තීරච්ඡාන ගතානමපි පරික්ඛන්තෙ අනාපත්ති. සමෙවි හි නාගරුත් වා සුපණ්ණ මාණවනො වා මහුස්සරුපෙන ආපණං පසාරෙති; තතො මස්ස සත්තකං කොපි හික්ඛු පුරිමනෙයෙනව ගහෙතා ගච්ඡති; වට්ඨති. සිත්තො වා බ්‍රහ්මෙයො වා මිගමගිසාදයො වග්ගිතා බාදනෙතාපි ජිකච්ඡා පිළිනො ආදිනොව න වාරෙතබ්බො. අනත්ථමපි හි කණෙය්. යදි පන ථොකෙ බාදිතෙ වාරෙතුං සන්තකාති, වාරෙතා ගහෙතුං වට්ඨති. සොණාදයොපි ආමිසං ගහෙතා ගච්ඡතො පාසාපෙත්තා ගණ්ඨතුං වට්ඨති. පංසුකුලසඤ්ඤාසන්නාති 'අස්සාමිකං ඉදං පංසුකුල'තති එවං සඤ්ඤාසන්නාපි ගහණෙ අනාපත්ති. සමෙව පන තං සස්සාමිකං හොති, ආගරපෙතො දානබ්බං. උම්මිත්තකස්සාති පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරස්ස උමමත්තකස්සාපි අනාපත්ති. ආදිසම්මිකස්සාති ඉධ ඔතිසො ආදි කමමිකො. තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං පන රජකහණිකාදි මොරුතං ඡබ්බග්ගිකාදිනං අපත්තිසෙවාවාති.

සද්දාජනිසමණ්ණනා නිවිසිකා.

සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා-අපො සඤ්ඤා සම්පන්නං,
ලොකවජ්ජ ඤ්ච කමමඤ්ච-කුසලං ථෙදනාය වාති.

ඉමමිං පන පඤ්ඤානෙ ඉදං සික්ඛාපදං නිසමුට්ඨානං : සාහජ්ඣිකං කායනො ව චිත්තනො ව සමුට්ඨාති, ආණන්තිකං වාචනො ව චිත්තනො ව සමුට්ඨාති. සාහජ්ඣිකාණ්ණන්තිකං කායනො ව වාචනො ව චිත්තනො ව සමුට්ඨාති. කිරියාසමුට්ඨානඤ්ච, කණෙනොසෙව හි එතං ආපජ්ජති, න අකණෙනො. 'අදිනං ආදියාමි'ති සඤ්ඤා අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සම්පන්නං. ලොකවජ්ජං. කායකම්මං. වසිකම්මං. අකුසලචිත්තං. තුමෙව වා හිතො වා මජ්ඣිකො වා තං ආපජ්ජති තිථෙදනතති' සබ්බං පරිමසික්ඛාපදෙ වුත්තනායෙනෙව ථෙදිතබ්බං.

විනිතවච්ඡුකරාසු- ඡබ්බග්ගිසවච්ඡු අනුප්පඤ්ඤත්තියං වුත්ත මෙව. දුතියවච්ඡුමහි-චිත්තං නාම පුජ්ජජ්ජ නානං රුහාදිවකෙන පකඨිං විජ්ඣතා ධාවති සක්ඛාවති විධාවති. සමෙ ගගවා කායවච්චාරහෙදං.

විනාපි විතතුප්පාදමහෙතන ආපනතිං පඤ්ඤාපෙය්‍ය, නො සකඤ්ඤාය ආපනතීතං අත්තානං කාතුං? තෙනාහ: අනාපනති භික්ඛු විතතුප්පාදෙති. විතතවසිකෙන පන න හවිතඛිං. පටිසංඛිංන ඔලොත විතතං නිවාරෙනඛිමෙවාති. ආමසන-ඵඤ්ජන-ථානා වාචන වජ්ඣති උත්තානත්ථානෙව, නතො පරුති ව පෙසාපිනෙතා භූමිනො අග්ගතෙසිති වජ්ඣපරියොසානාති. නිරුත්තරපඵවජ්ඣමිං- ආදිසිති ගණිති; 'වොරෙසි නි'නති පරමසි. ඉතරෙ පන 'කෙන අවතවං?'ති වුත්තෙ 'මයා අවතවං?'ති පුච්ඡාසකාගෙන පටිඤ්ඤා අදසි. යදි හි ඉතරෙන 'කෙන ගතිතං? කෙන අපනිතං? කෙන ධරිත'නති වුත්තං අහවිසං, අථ අයමපි 'මයා ගතිතං!, අපනිතං, ධරිතං!'ති වා වදෙය්‍ය. මුඛං නාම භුඤ්ජනත්ථාය ව කථනත්ථාය ව කතං. පෙය්‍යවිත්තං පන විනා අවතාරෙ නත්ථි. තෙනාහ හගවා: අනාපනති භික්ඛු නිරුත්තරපෙසති. වොහාරවචනමහෙතන ආපනතීති අපො. තතො පරං වෙඨනවජ්ඣ පරියොසානං සඛිං උත්තානත්ථමෙවාති. අභිනනසරීරවජ්ඣමිං- අභිවෘක්ඛාති සාවකකණ්ණාය තමමිංසෙව සරීරෙ නිබ්බන්තා; අනාදි සන්තොති තස්ස චචනං අගණ්හන්තො ආදරං වා අකරෙන්නො; නං සරීරං උච්චිකිංසාති පෙතො අත්තනො ආනුභාවෙන තං සරීරං උච්චාපෙසි; තෙන වුත්තං: "තං සරීරං උච්චිකිංසා"ති. මාරං ඵකෙසිති භික්ඛුස්ස සුසානමථපෙයෙව විතාරෙ, තත්ථා අභිරුක්ඛතීකො¹ භික්ඛු ඕප්පමෙව තත්ථ පටිසිකිං වාරං ඵකෙසි; නිසෙඨව පටිපටිති වාරෙ ඵකිතෙ පෙතො සාවකෙ නිරුලයො හුත්වා තං සරීරං පහාය සථාකමම. ගතො. තත්ථා තං සරීරං තත්ථව පරිපටි. පතිතනති වුත්තං හොති. අභිනෙත සරීරෙති අබ්භූණ්ණ අලුසරීරෙ පාසුකුලං න ගහෙ තඛිං; ගණ්හන්තස්ස ඵවරුපා උපදදවා හොනති. දුක්ඛවඤ්ච ආපජ්ජති. හිනෙත පන ගහෙතුං වට්ටති. කිත්තාවතා පන හිනතා හොති? කාකකුලලයොණ්ඩිගාලාදීහි මුඛතුණ්ඩකෙන වා දුශාය වා ඊසකං ඵාලිතමහෙතනාපි. යස්ස පන පතතො සංගතෙන ඡවිමත්තං ජිත්තං හොති, චමමං අවජිත්තං, ඵතං අභිනතමෙව චමමෙ පන ජිනෙන. හිනතං. යස්සාපි සජ්චකාලෙයෙව පතින්තා ගණ්හකුච්චි පිළකා වා වණො වා හොති, ඉදමපි හිනතං තභිසද්වසතොපභූති උඤ්චිමානකාදිභාවෙන කුණ්පභාවං උපගතමපි හිනතමෙව. සමෙකෙන සඛිං පන අභිනෙතපි සුසානගොපකෙහි වා අඤ්ඤාහි වා මනුස්සෙහි ගාභාපෙතුං වට්ටති. නො චෙව අඤ්ඤා ලහති, සත්ථකෙන වා කෙනවි වා වණං කතා ගහෙතඛිං. විසභාගෙ සරීරෙ පන සතිං උපච්චිපෙකිං සමණ්සඤ්ඤා උපපාදෙකිං සිසෙ වා තත්ථපාදපිට්ඨියං වා වණං කතා ගහෙතුං වට්ටති.

තදනන්තරවජ්ඣමිං. කුසං සඛිකාමෙඤ්චා විවරං අග්ගතෙසිති සුමෙඛ "ආදියෙය්‍යා"ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං නාමමහෙතන දසසිතෙසු පෙය්‍යාවහාර-පසය්‍යාවහාර-පරිකප්පාවහාර-පරිච්ඡන්තාව

හාර- කුසාවතාරෙසු කුසාවතාරෙන අවහරිති අපේ. ඉමෙයං පන අවහාරිතං එවං නානත්තං චෙදිතඛිං: යොති කොචි සංඝාමිකං භණ්ඩං රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා සන්ධිවෙල්දදිති කතා අදිස්ස මානො අවහරිති, කුට්ඨානකුට්ඨකපණාදිති වා වසෙද්විතා ගණනාති, තසෙස්සං ගණිතො අවහාරෙණ ඵෙය්‍යාවහාරෙණි චෙදිතඛිං. යො පන පරෙ පසංසා ඛලසා අභිභුසා අඵවා පන සත්තපේරිකා භයං දසෙස්සානෙසං සත්තකං ගණනාති, පඤ්ඤාතමාසානාදිති කුරුන්තො දුමරිකවොරි පිය කොධවසෙන පරසරිප්පොපං¹ කුරුන්තො අත්තනො පත්තඛලිතො වා අධිකං ඛලකායෙන ගණන්තො රුජ-රුජමහා මත්තාදයො පිය, තසෙස්සං ගණිතො අවහාරෙණ සෙස්සාවහාරෙණි චෙදිතඛිං.

පරිකප්පොති ගණනො පන අවහාරෙණ සංකිස්සාවහාරෙණි වුවවති, යො භණ්ඩපරිකප්පොතිසංපරිකප්පවසෙන දුට්ඨො. තත්‍රායං භණ්ඩපරිකප්පො: - ඉමෙකප්පො සංවකප්පො අනෙතාගතං පටිපිටිකා “සචෙ සංවකො භවිස්සති, ගණිතිස්සාමි. සචෙ සුත්තං, න ගණිතිස්සාමි”ති පරිකප්පොති අකිසාරෙ පටිපිටිකං ගණනාති, සංවකො චෙ තත්‍ර කොති, උද්ධාරෙයෙව පාරජිකං. සුත්තං චෙ කොති, රකඛිති. ඛිති තිහරිතා මුඤ්ඤිතා සුත්තනති ඤාති පුන ආහරිතා යථාභාගෙන ධර්මෙති, රකඛිතිසෙව. සුත්තනති ඤාති පි යං උද්ධං, තං ගණනතිති ගව්ඡති, පද්ධාරෙන කාරෙතඛිං. භුමියං ධර්මෙන ගණනාති, උද්ධාරෙ පාරජිකං. වොරෙණ වොරෙති සාමිකෙති පරිසුට්ඨිතො ජ්ඣෙතිතා පලායති, රකඛිති. සාමිකා දිස්වා ගණනති, ඉට්ඨෙවං කුසලං. අසෙසෙ චෙ කොචි ගණනාති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථ නිව්ඤ්ඤාසු සාමිකෙසු සග්ගෙව තං දිස්වා “පඤ්ඤෙතං මයා නිහවං, මම දුති සත්තක”නති ගණනාති, රකඛිති. භණ්ඩදෙය්‍යං පන කොති. සචෙ පන සුත්තං භවිස්සති, ගණිතිස්සාමි. සචෙ සංවකො, න ගණිතිස්සාමි. සචෙ සපි භවිස්සති, ගණිතිස්සාමි. සචෙ භෙලං, න ගණිතිස්සාමි”ති ආදිතා නයෙන පරිකප්පොති ගණනත්තසාපි ඵෙයෙව නයො. මහාසමමිදිආදිසු පන සංවකප්පොති සංවකපටිපිටිකෙයෙව ගණනාති නිකඛන්තො ඛිති ධර්මා මුඤ්ඤිතා සංවකො අයනති දිස්වා ගව්ඡන්තො පද්ධාරෙනෙව කාරෙ තඛිංති වුත්තං. එත් පන “සචෙ සංවකො භවිස්සති, ගණිතිස්සාමි”ති පරි කප්පිතත්තං පරිකප්පො දිස්සති දිස්වා සංවතො පරිකප්පාවහාරෙ න දිස්සති. මහාඅධිකථායමෙන, “යං පරිකප්පිතං තං අදිට්ඨං; පරි කප්පිතභාගෙව සීතං යෙව උද්ධරන්තස්ස අවහාරෙණ වුත්තො. තස්මා තත් පරිකප්පාවහාරෙ දිස්සති. ‘තං මඤ්ඤමානො තං අවහරි’ති පාළියා ව සමෙති”ති. තත් ස්වායං ‘සචෙ සංවකො භවිස්සති, ගණිතිස්සාමි’ති ආදිතා නයෙන පටිපිටිකා පරිකප්පො, අයං භණ්ඩ පරිකප්පො නාම.

මනාසපරිකප්පො පන එවං චෙදිතඥො:- ඉමෙකච්චා ලොලතිකු
පරපරිච්ඡේදං වා කුලහරං වා අරඤ්ඤ කම්මන්තසාලං වා පවිසිතා
තත්ති කථාසල්ලාපෙන නිසින්නොව කිංඤ්චි ලොහනෙය්‍යං පරිකාරං
ඔලොකෙති. ඔලොකනෙතා ච පන මාරපමුඛසෙට්ඨාපාසාදපරි
චේණ්‍යවාරකොට්ඨකරුකමුලාදිවසෙන පරිච්ඡේදං කතා “සචෙ මං
එත්තනෙර පසිසිතති, දට්ඨකාමනාස ගහෙනා විවරනෙතා විස
එතෙසංසෙව දසාමි. නො චෙ පසිසිතති, හරිසාමි”ති පරි
කප්පෙති. තස්ස තං ආදාය පරිකප්පිතපරිච්ඡේදං අතික්කන්ත
මනෙත පාර්ශ්වකං. සචෙ උපමාරසිමං පරිකප්පෙති, තදතිමුඛො
ගච්ඡෙනා කම්මට්ඨානාදීති මනසි කනෙතො වා අඤ්ඤවිනිසො වා
අසාමිසා උපමාරසිමං අතික්කමති, හණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපිසා තං
යානං පත්තස්ස වොරෙ වා හත්ථි වා වාලුමිසො වා මහාමෙහො වා
උට්ඨහති, සො ච තමා උපද්දවා මුඤ්ඤකුකමසනාස සහසා තං
යානං අතික්කමති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. නෙවි පනෙත්ථ ‘යඤා මුලෙව’
ථෙය්‍යවිනෙතන ගතිතං, තස්මා නරකති. අවහාරෙ යෙවාති වදනති.
අයං තාව මහාඅමිසිකානසො. මහාපච්ඡේදපන ‘සචෙපි යො
අනොපරිච්ඡේදෙ හත්ථි වා අසා වා අභිරුහිතා නං නෙව
පාපෙති. න පාපෙති. පරිච්ඡේදෙ අතික්කනෙතපි පාර්ශ්වකං නත්ථි.
හණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති මුත්තං. තත්ථ යථායං ‘සචෙ මං එත්තනෙර
පසිසිතති, දට්ඨකාමනාස ගහෙනා විවරනෙතා විස එතෙසංසෙව
දසාමි’ති පවනො පරිකප්පො, අයං මනාසපරිකප්පො නාම. එවමි
මෙසං මනනමි පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙතා ගණ්හනො
අවහාරෙ පටිකප්පාමහාගෙති චෙදිතඥො.

පරිච්ඡාදෙතා පන අවහරණං පටිච්ඡන්තාමහාගෙති. යො එවං
චෙදිතඥො:- යො¹ භික්ඛු මනුස්සානං උය්‍යානාදිපු කීලනානං වා
පරිච්ඡන්තානං² වා ඔමුඤ්ඤා යටිතං අලමකාරහණිකං දිසා ‘සචෙ
මනමිතා ගණ්හිසාමි, කිං සමඤ්ඤා ගණ්හාතිති මං ජනිතා විහෙ
යෙය්‍ය’ති පංසුතා වා පඤ්ඤන වා පරිච්ඡාදෙති: ‘පච්ඡා ගණ්හිසා
මි’ති. තස්ස එත්තාවතා උද්ධාරෙ නත්ථි න තාව අවහාරෙ ගොති. යද
පන මන මනුස්සා අනොගාමං පවිසිතුකාමා තං හණ්ඩකං විවිනන්තාපි
අපසිසිතා ‘ඉදති අකිකාරෙ. යෙව ජනිසාමා’ති සාලයා එව ගතා
ගොතති. අථස්ස තං උද්ධාරෙතා උද්ධාරෙ පාර්ශ්වකං. පරිච්ඡන්තකාලෙ
යෙව ‘තං මම සන්තක’ති සකසඤ්ඤාය වා ‘ගතාදති තෙ. ජට්ඨිත
හණ්ඩං ඉද’ති පංසුකුලසඤ්ඤාය වා ගණ්හනස්ස පන හණ්ඩදෙය්‍යං.
තෙසු දුතියදිවසෙ ආගතො විවිනිතා අදිසා මුරතිකෙති. කතා
ගහෙසුපි ගතිතං හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කත්ථා? යත්ථා තස්ස පඨොගෙන
තෙති න දිට්ඨං. යො පන තථාරූපං හණ්ඩං දිසා යථාට්ඨානෙ සිත
යෙව අප්පච්ඡාදෙතා ථෙය්‍යවිනෙතා පාදෙන අක්කමිතා කද්දමෙ වා
වාලිකාය වා පච්චසෙති, තස්ස පච්චසිතමනෙතෙයෙව පාර්ශ්වකං.

1. සි. 1. මු. & ම. මුලෙ. 2. සා: යො පන. 3. සා: & ම. පටිකප්පානං.

කුසං සම්මානමධිං පන අවතරණං. කුසාමහාණේති වුට්ඨති. සොපි එවං. වෙදිකකො:- සො භික්ඛු කුසං පානෙතා විවරෙර භාජ්‍යමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමිපෙ සීතං අපාඤ්ඤාතරං.¹ වා මහග්ගතරං. වා සමසමං. වා අසග්ගන පරස්ස කොට්ඨාසං. තරිතු කාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං. කුසදණ්ඩකං පරස්ස කොට්ඨාසෙ පානෙතාමා උද්ධරති, රක්ඛති නාව. පරස්ස කොට්ඨාසෙ පානෙති, රක්ඛතෙව. යද් පන නස්මිං පතිතෙ පරස්ස කොට්ඨාසතො පරස්ස කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධවමනෙත පාරා ජිකො හොති. සචෙ පඨමතරං පරකොට්ඨාසතො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති අත්තනො කොට්ඨාසෙ පානෙතාමාස, උද්ධාරෙ රක්ඛති. පානෙන රක්ඛති. අත්තනො කොට්ඨාසතො පන අත්තනො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධාරෙසෙව රක්ඛති. නං උද්ධරිතා පර කොට්ඨාසෙ පානෙනාසස්ස සන්ධිතො මුත්තමනෙත පාරාජිකං. සචෙ පන විසුපි කොට්ඨාසෙසු පතිතදණ්ඩකො අදස්සනං ගමෙති, තෙනා අවසෙසභික්ඛුස්ස ගතෙසු ඉතරො “මයං භතෙන දණ්ඩකො න පඤ්ඤායති. මයමපි ආවුසො න පඤ්ඤායති. කතමො පන භතෙන මයං භාගො?”ති. “අයං කුසං භාගො”ති අත්තනො භාගං දස්සෙති, නස්මිං විවදිකා වා අවිවදිකා වා නං ගණිතො ගතෙ ඉතරෙ තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙපි තෙන “අහං මම භාගං කුසං න දෙමි කිං පන අත්තනො භාගං ඤාතො ගණ්ඨො”ති වුත්තෙපි “නායං මම”ති ජනනෙනාපි තස්සෙව භාගං ගණ්ඨාති. උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ඉතරො “අයං කුසං භාගො. අයං මයං භාගො”ති කිං ඉමිනා විවාදෙනාති විනෙතො “මයං වා පනෙනා හොතු, කුමහං වා සො වරහාගො” නං කුමෙහ ගණ්ඨො”ති වදති, දිත්තකං නාම ගතිතං හොති. නසෙත්ථ අවහාසරං. සචෙපි සො විවාද භීරුකො භික්ඛු “යං කුසං රුට්ඨති, නං ගණ්ඨාති”ති වුත්තො අත්තනො පතනං වරහාගං යපෙතො ලාමකඤ්ඤෙව ගතොතො ගවජ්ඣ, තෙනා ඉතරස්ස විවිචාරසෙසං ගණ්ඨනාසස්සාපි අවහාසෙ නසෙත්ථාති.

කුසසමානාමනවක්ඛාදා

නිට්ඨිකා.

අවධිකරාසු පන වුත්තං: ‘ඉමස්මිං යානෙ කුසසමානාමනවසෙත විවරභාජනියමෙව එකං ආගතං. වතුත්තමපි පන පට්ඨසානං උප්පත්තං. ව භාජනියඤ්ඤා නිගරිතො දස්සෙතබ්බි’ත්ති. එවඤ්ඤා වතො විවරක්ඛනිකෙ “පතිගණ්ඨාතු මෙ භතෙන සගවා සිවෙය්‍යකං දුස්ස යුගං. භික්ඛුසමාසස්ස ව සහපතිවිවරං අනුජනාතු”ති ඉදං ජීවකවක්ඛුං ආදිං කතො උප්පත්තවිවරකරා, සෙතොසනක්ඛනිකෙ “තෙන චො පන සමසෙත රුජගහං දුක්ඛිකං හොති, මනුස්සා න සනෙකානති සමාස භතං කාතුං, ඉච්ඡති උද්දුගභතං නිවනතණං සලාකභතං.

පක්ෂිකං උපපාසිතං පාටිපදිකං කාතු”නති ඉදං සුත්තමාදිං කතා පිණ්ඩපාතකථා, භෙතාසනකක්ඛිනෙ යෙව “නෙත ඛො පන සමයෙන සත්තරසවග්ගියා භික්ඛු අඤ්ඤාතරං පට්ටනති”මං විහාරං පටිපඬ්ඛි රොනති: ‘ඉධ මයං වස්සං වසිස්සාමා’ති, අද්දසංප්‍ර¹ ඛො ඡබ්ග්ගියා භික්ඛු සත්තරසවග්ගියෙ භික්ඛු විහාරං පටිපඬ්ඛිතෙතන”ති ඉදං ඡබ්ග්ගියවජ්ඣං ආදිං කතා ආගතභෙතාසනකථා, තදවසානෙ² ච සප්පිආදිභෙසඤ්ඤාතරං විස්ථාරෙන කපිතා. මගම්පන තං සබ්බං ආගතාගතවිධානෙයෙව කථසිස්සාම. එවං කථනෙ කාරණං පුබ්බෙ වුත්තමෙව.

ඉතො පරං ඡන්තාසරවජ්ඣං උත්තානත්තමෙව. පඤ්චසු විශාස ඛණ්ඩු නෙ භික්ඛු අනුපසම්පනෙන න කප්පියං කාරපෙතො පරිඤ්ඤාප්ප. විශාසං පන ගණිතනෙන න බාධිතාවසෙසං ඡබ්ගිතං ගහෙතබ්බං. යදි සත්තකාති බාදනෙන ඡබ්ගිපෙතො ගණිතිතුං, එතමපි වට්ටති. අත්තගුත්තත්තං පන පරනුද්දයතාය ව න ගහෙතබ්බං. ඔදන³ බාදනිසසු වට්ටුතිමිරුසකභාජනිසවජ්ඣසු අපරසස භාගං දෙතිති අසත්තං පුග්ගලං ආත; අමුලසං අග්ගහෙසිති සාමිකෙසු දෙනෙතසු එවං අග්ගහෙසි; අනාසනති භික්ඛු පාර්ශ්විකස්සාති සාමිකෙති දින්නං අග්ගහෙසි; නෙතස්ස අනාපනති වුත්තා. ආසනති සමපන්නා මුක්ඛාමාදෙ පාවිතනිස්සාති යො පනානෙන සමපන්නාමුසාවාදෙ වුත්තතා, තස්මිං පාවිතනියං ආත, පරතො තෙකවුලසාගුවජ්ඣමිති විඤ. ගහණෙ පන අයං විනිව්ඡයො :- සබ්බස්ස සත්තතං සමමනෙන වා ආණ්ණෙනති වා ආරම්භාදිති දියමානං ගිහිනඤ්ඤා සත්තකං සාමි කෙන වා ආණ්ණෙන න වා දියමානං. “අපරස්ස භාගං දෙති”ති වතො ගණිතනො හණ්ඩදෙයො. අඤ්ඤාත දියමානං ගණිතනො හණ්ඩකෙන කාසරතබ්බො. අසමමනෙන වා අනාණ්ණෙන න වා දියමානෙ “අඤ්ඤාත භාගං දෙති”ති වතො වා කුට්ටස්සාති ගහණෙන වා ගණිතනො පත්තවතුසෙක විස තස්ස උද්ධාරෙයෙව හණ්ඩකෙන න කාසරතබ්බො. ඉතරෙති දියමානං එවං ගණිතනො හණ්ඩදෙයො. සාමිකෙන පන “ඉමස්ස දෙති”ති දුට්ඨං වා සයං දින්නං වා සුදින්නනති. අයමෙත්ථ සබ්බවිධකථාවිනිව්ඡයනො සාග්‍රො.

ඔදනිසසු-ඔදනිසසු-ඔදනිසසු-නාම විකකාසිකහත්තපටනසරං; සුත්තාසරං නාම විකකාසිකමංසපටනසරං; සුච්ඡාරං නාම විකකාසික බඤ්ඤාපටනසරං; සෙසමෙත්ථ පරිකබ්බරවජ්ඣසු ව පාකට්ටමෙව. පිඬ ඛණ්ඩුසමිං- යො භික්ඛු පරිකපෙතො එතං ටානං සමපත්තං ගණිතස්සා මිති සබ්බාමෙසි. නෙතස්ස සබ්බාමෙණ⁴ අවසාග්‍රො නඤ්ඤා, සබ්බා මෙඨා පන පරිකපිතොකාසනො ගහණෙ පාර්ශ්විකං වුත්තං. එවං භරතනො ව යදි පිඬකෙ ඵෙයසවිත්තං නඤ්ඤා, එවිකං අග්ගා

1. සි. 1, &. මු. අද්දසංප්‍ර., 3. ම. ඔදනිස.
 2. සි. මු. &. ම. තදවසෙසං, 4. කත්ථ-ගහණමෙණ.

පෙනී කාමරකබ්බො. අථ පිඨකෙපි අප්පි, උභො අග්ගාපෙනා කාමර කබ්බොති. හිසිආදීනි තිණි වඤ්ඤානි පාකවානෙව. විසාසකාසාදිසු නිසු වඤ්ඤානි ගහණේ අනාපනති. ආහරපෙනෙතසු හණ්ඩදෙය්‍යං. පිණ්ඩය පටිච්ඡය්‍ය පටිච්ඡො අනෙතාලපචාරසීමායං. සිතසෙව ගහෙතුං වට්ටති. යදි පන දයකා ඔතිලපචාරව්‍යානමපි “ගනන ගණතථ, ආගනනා පරිභුඤ්ඤානති”ති වදනති, එවං අනෙතාගාමව්‍යා නමපි ගහෙතුං වට්ටති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සත්තසු අබ්බිමාරකාදිසු වඤ්ඤානි පංසුකුලසංඝ්‍රහය ගහණේ අනාපනති. ආහරපෙනෙතසු හණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිතෙතන පරිභොගෙ පාරිථිකං. තත්ත්වං විනිවිජ්ජො:- සාමිකාපි සාලයා, වොරුපි සාලයා, පංසුකුලසංඝ්‍රහය බාදනාය්‍ය හණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිතෙතන ගණනනො උද්ධාරණෙව අවතාරෙත. හණ්ඩං අග්ගාපෙනා කාමර කබ්බො. සාමිකා සාලයා, වොරු නිරුලයා, එසෙව නයො. සාමිකා නිරු ලයා, වොරු සාලයා, පුන ගණනිසාමාති කිසිඤ්ඤෙව ගතනව්‍යානෙ කිපිනා ගතා, එසෙව නයො. උභොපි නිරුලයා, පංසුකුලසංඝ්‍රහය බාදනො අනාපනති. ථෙය්‍යවිතෙතන දුක්ඛං. සංඝ්‍රහය අබ්බිමාරකාදිසු පන සංඝ්‍රහයමෙ ජාතං වා කොතු ආනෙතා දිනනං වා, පඤ්ච මාතකං වා අතිරේකපඤ්චමාසකං වා අග්ගණකං අවතරනාය්‍ය පාරිථිකං. පට්ටනෙත වොරුපද්ධතෙව ගාමෙසු වුච්ඡිතනෙතසු හිසිඤ්ඤානි විතාරේ ජ්ඣෙඤ්ඤානා ‘පුන ආවසනෙත ජනපදෙ ආගමිකා මා’ති සලසායාම ගවිජනති, හිසිඤ්ඤානාදිසං විහාරං පඤ්ච අමඛ පක්කාදීනි ජ්ඣෙඤ්ඤානාති පංසුකුලසංඝ්‍රහය පරිභුඤ්ඤානති, අනාපනති. ථෙය්‍යවිතෙතන පරිභුඤ්ඤානො අවතාරෙත කොති. හණ්ඩං අග්ගාපෙනා කාමරකබ්බො. මහාපට්ටිඤ්ඤානං පන සංඝ්‍රහයමෙව ඤානා සංඝ්‍රහය අවිසෙසෙන වුත්තං. ජ්ඣෙඤ්ඤානො පන එලාඵලං. ථෙය්‍ය විතෙතන පරිභුඤ්ඤානො න පාරිථිකං. කයමා? ආගතානාගතානං සත්තකතනාති. ගණසත්තකෙ පන පුගලිකෙ ව සලසායාමතන මෙව පමාණං. සෙව පන තතො අමඛපක්කාදිං කුලසංඝ්‍රහයෙත දෙති, කුලසංඝ්‍රහයමෙව. ථෙය්‍යවිතෙතන දෙතො අග්ගෙන කාමර කබ්බො. සංඝ්‍රහයෙපි එසෙව නයො. සෙතාසත්තාය නිගමිතං කුල සංඝ්‍රහයෙත දදතො දුක්ඛං. ඉසාරවතාය ඵලලව්‍යං. ථෙය්‍ය විතෙතන පාරිථිකං. නො මෙ වඤ්ඤානං. අග්ගෙන කාමර කබ්බො. ඔති උපචාරසීමාය නිසිදිනා ඉසාරවතාය පරිභුඤ්ඤානො ගිවා. හණ්ඩං පහරිනා කාලං කොසෙනා මයං පාපුණාතිති බාදි තං සුබාදිතං. හණ්ඩං අපහරිනා කාලමෙව කොසෙනා, හණ්ඩමෙව පහරිනා කාලං අකොසෙනා, හණ්ඩමපි අපහරිනා කාලමපි අකො සෙනා අඤ්ඤාතං නත්ථාමං. ඤාතා මයං පාපුණාතිති බාදි තමපි සුබාදිතමෙව. සුභාග්මච්ඡව්‍යං. පාකවමෙව.

චුත්තවාදිකවක්ෂුත්තයෙ චුත්තො වජේෂ්මිති තයා චුත්තො
 හුත්වා නව වචනෙන වදමිති අපේරා. අනාපනති භික්ෂු පාර්ථ
 කය්සාති සාමිකෙති දිනනතතා අනාපනති න ව භික්ෂුවෙ චුත්තො
 වජේෂ්මිති මත්තබ්බොති අහං තයා චුත්තො හුත්වා තව වචනෙන
 වදමිති එවං අසෙසො භික්ෂු අසෙසො න භික්ෂුතා න වත්තබ්බොති
 අපේරා. පරිවේදං පන කඛා ඉත්තනාමං තව වචනෙන
 ගණිතයාමිති වත්තුං වට්ටති. චුත්තො වජේෂ්මිති මයා චුත්තො
 හුත්වා මම වචනෙන වදෙගිති අපේරා. සෙසං චුත්තනාමෙව.
 ඉමෙසුපි ව ඵ්සු වක්ෂුසු පරිවේදං කඛා වත්තුං වට්ටති. එතතා
 වතා හි උපාරමිතා චුත්තො හොතිති. මණ්ඩවක්ෂුත්තයෙ මජ්ඣිමෙ
 වක්ෂුසී- නාහං අකලලකොති නාහං හිලානොති අපේරා. සෙසං
 පාකමෙව. සුඛරමජ්ඣුපයෙ- කිඤ්චාපි පඨමස්ස භික්ෂුතො ඡා
 තජ්ඣාතං දිස්වා කාරුඤ්ඤොති මොචිතතා අනාපනති. සාමිකෙසු
 පන අභිපට්ඨන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං. තාව මහනෙතා වා මහසුකරෙ
 ආහරිතා දුග්ගතො. තදග්ගණ්ණං වා භණ්ඩං. සචෙ පාසසාමිකෙ
 කුභිඤ්චාපි න පස්සති, පාසසාමනතා තදග්ගණ්ණං සාවකං වා
 කාසාවං වා ථාලකං වා-යථා තෙ ආගතා පස්සන්ති, ඊදිසෙ ධානෙ
 ඤපෙතා ගත්තබ්බං. ථෙය්‍යවිත්තෙන පන මොවෙනතස්ස පාර්ථක
 මෙව. එත්ථ ව කොචි සුකරෙ පාසං පාදෙන කඤ්චිතා ජිනනමනෙන
 පාසෙ ධානාවාචනාමෙමන ධානෙන සීතො හොති වණ්ඩසොතෙ
 බඳුනාවා විශ්, කොචි අත්තනො ධම්මතාය සීතො, කොචි නිපතෙනා,
 කොචි කුටපාසෙන බද්ධො හොති. කුටපාසො නාම යස්ස අනෙත
 ධනුකං වා අඛකුසකො වා අසෙසො වා කොචි භණ්ඩකො බද්ධො
 හොති, යො තත් තත් රුක්ඛාදිසු ලග්ගිතා සුඛරස්ස ගමනං
 නිවාසෙති. තත්‍ර පාසං කඤ්චිතා සීතස්ස එකමෙව ධානං පාසබ්බනං.
 යො හි පාසෙ මුත්තමනෙන වා ජිනනමනෙන වා පලායති. අත්තනො
 ධම්මතාය සීතස්ස බ්බනඤ්ච මත්තාතෙ ව පාදති පඤ්ච ධානාති.
 නිපතනස්ස බ්බනඤ්ච සයනඤ්චාති චෙ ධානාති. කුටපාසබ්බධස්ස
 යත් යත් ගව්ජති, තං තදෙව ධානං. තස්මා තං තනො තනො
 මොවෙනතා දසපි විසතිමපි සතමපි භික්ෂු පාර්ථකං ආපජන්ති.
 තත් තත් ආගතං දිස්වා එකමෙව දසං පලාපෙනතා විශ්. පුරි
 මානං පන තිණ්ණං චතුප්පදකථායං චුත්තනාමෙන එඤ්ජනධානා
 වාචනාති වෙදිතබ්බාති. සුතබ්දධං සුඛරං විස්සජ්ජාපෙනතස්සාපි
 කාරුඤ්ඤාධිප්පාසෙන භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිත්තෙන පාර්ථකං.
 පාසව්ඨානමන සුතබ්බධං වා අසමපත්තං පටිපථං ගතඛා පඨම
 මෙව පලාපෙනතස්ස අවතාගෙ නත්ථි. යොපි බඳුනුකරස්ස ඝාසඤ්ච
 පානීයඤ්ච දනා බලං ගාභාපෙතා උකතුට්ඨං කරෙති: 'උත්තෙතො
 පලාසිස්සති'ති. යො චෙ පලායති, පාර්ථකං. පාසං දුඛලං කතා
 උකතුට්ඨිකදෙදන පලාපෙනතස්සාපි එසෙව නයො. යො පන
 ඝාසඤ්ච පානීයඤ්ච දනා ගව්ජති: බලං ගතොති පලාසිස්සතිති,

හො මේ පලායති, හණ්ඩදෙය්‍යං. පාසං දුබ්බලං කතා ගව්න්තසාසාපි එසෙව නයො. පාසසනතිකෙ සන්ධං වා අග්ගිං වා ධූපෙති : 'ඒනෙත වා දුබ්බි වා පලාසිසති'ති. සුකරෙ පාසං මාලෙනෙතා ජිනෙත වා දුබ්බි වා පලායති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. පාසං යට්ඨියා සහ පානෙති, පච්ඡා සුකරෙ තං මදදනෙතා ගව්න්ති, හණ්ඩදෙය්‍යං. සුකරෙ අදුහලං¹ පාසාණෙති අනකනෙතා හොති, තං පලාපෙතුකාමස්ස අදුහලං කාරුඤ්ඤාන උක්ඛිපතො හණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිනෙතන පාරජිකං. යමෙව උක්ඛිතතමනෙත අගනතා පච්ඡා ගව්න්ති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. උක්ඛිපිතා ධූපිතං අදුහලං පානෙති, පච්ඡා සුකරෙ තං මදදනෙතා ගව්න්ති, හණ්ඩදෙය්‍යං. ඔපානෙ පතිතසුකරමි කාරුඤ්ඤාන උද්ධරනො හණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිනෙතන පාරජිකං. ඔපානං පුරෙතා නාසෙති, පච්ඡා සුකරෙ තං මදදනෙතා ගව්න්ති, හණ්ඩදෙය්‍යං. සුලෙ විද්ධං කාරුඤ්ඤාන උද්ධරති, හණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යවිනෙතන පාරජිකං. සුලං උද්ධරිතා ජිනෙති : හණ්ඩදෙය්‍යං. විතාරභූමියං පන පාසෙ වා අදුහලං වා ඔග්ගිකතා වාරෙතඤ්ඤා : "මගරුපානං පටිසරණ්ඩානමෙතං. මා ඉධ එවං කරෙතා"ති. යමෙ "හරපෙථ හනෙත 'ති වදනති, හරපෙතුං වට්ටති. අථ යසං හරනති, සුඤ්ජමෙව. අථ නෙව හරනති, න හරිතුං² දෙනති, රකං යාමිතා හරපෙතුං වට්ටති. මනුස්සා සසාරකම්මකාලෙ භවෙනසු පාසෙ ම අදුහල පාසාණානි ම කරෙතති : "මංසං ඛාදනතා සස්සානි රක්ඛිස්සාමා"ති. විනිවිනෙත සස්සකාලෙ කෙසු අනාලයෙසු පක්කනෙතසු තස්මි ඛං වා පතිතං වා මොමෙතුං වට්ටති.

මග්ගිකමසෙපි සුකරවත්තසු වුත්තසදිසොයෙව විනිව්න්තො. මච්ඡවත්තමසෙපි එසෙව නයො. අයමපන විසෙසො:- කුමිනමුඛං විවරිතා වා පච්ඡා පුට්ඨං³ මුඤ්ඤිතා වා පසෙසන⁴ ජිද්දං කතා වා කුමිනතො මමෙඡ පොථෙතා පලාපෙන්නසා පාරජිකං. හතත සිත්ථානි දසෙසනා එවං පලාපෙන්නසාපි පාරජිකං. සහ කුමිනෙත උද්ධරතොපි පාරජිකං. කෙවලං කුමිනමුඛං විවරති, පච්ඡා පුට්ඨං⁵ මුඤ්ඤති, ජිද්දං වා කරෙති, මමෙඡ පන අනතනො ධම්මකාය පලා යනති, හණ්ඩදෙය්‍යං. එවං කතා හතතසිත්ථානි දසෙසති, මමෙඡ හොවරත්ථාය නික්ඛමිතා පලායනති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මුඛං අවිවරිතා පච්ඡා පුට්ඨං⁶ මුඤ්ඤිතා පසෙසන⁷ ජිද්දං අකතා කෙවලං හතතසිත්ථානි දසෙසති, මමෙඡ පන ඡාතඤ්ඤානා සිසෙත පහරිතා ඔකාසං කතා හොවරත්ථාය නික්ඛමිතා පලායනති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කුමිනකුමිනසා මුඛං වා විවරති, පච්ඡා පුට්ඨං වා මුඤ්ඤති, ජිද්දං වා කරෙති, අනතාගතා මමෙඡ වාරං පත්තා පුට්ඨකමෙඤ්ඤානි පලායනති. හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කුමිනකුමිනං ගහෙතා ගුමෙව ඛිපති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙවෙති. යානෙ හණ්ඩං පිථෙ එවිකාය

1. ග්‍රා. අදුහල. 2. ග්‍රා. හරපෙතු. 3. සි. I, මුට්ඨං. 4. ග්‍රා. පසෙස. 5. ග්‍රා. පුට්ඨං. 6. ග්‍රා. පුට්ඨං. 7. ග්‍රා. පසෙස.

සදිසං මංගසෙසිවස්සමිති- සචෙ ආකාශෙ ගණිතාති, ගතිතවිතාන
මෙව ධාතං. තං ඡයාකාශෙති පරිච්ඡිද්ධා ධාතාවාචනං චෙදිතඛිං.
සෙසමෙත්ථ දුරුගොපාලකර්ෂකසාවකවස්සුපු ව අමිඛවොරකාදි
වස්තුපු වුත්තනසෙත විනිවෙත්තඛිං. කුමිතිවස්සුසමි- සො සප්පි
තෙලාදිති අපාදග්ගණකාති ගණිතාති න පුන ඵලං. කර්ෂකමිති
සංවරෙ ධාතා දුතියදිවසාදිපුපි පුන විතෙත උපපන්න ඵලමෙව.
වුරතිකෙවපං කතා පරිභුක්ඛන්තො සඛමපි තං පරිභුක්ඛති, තෙවච්ඡි
පාර්ශ්වකං. දුක්ඛං වා පුලලවටං වා ආපජ්ජති. ගණිතදෙශගමන
ගොති. අසමපි සිකු ඵලමෙව. අකාසි. තෙන වුත්තං:- අනාසනාති
සිකුපු සාග්ගිකකාසාති. වුරතිකෙවපං පන අකතා දිවසෙ දිවසෙ
පරිභුක්ඛකාමිති තං පොකං පොකමපි පරිභුක්ඛන්තො සමමි. දිවසෙ
පාදග්ගණකං පුරති, තසමි. පාර්ශ්වකං. සංවිද්ධාසාරවස්සුති සංවිද්ධ
භාසෙ, මුඛිවස්සුති වදනියසරදිවස්තුපු, චෙ මිභාසවස්සුති අමිඛවොර
කාදිවස්තුපු වුත්තවිනිවත්තසෙත චෙදිතඛිං. චෙ තිණවස්සුති
උත්තානසානෙව.

අමිඛාසාරවස්සුපු තෙ සිකුපු ඵකං ගාමකාවාසං පරිච්ඡින්න
සිකුපුකං අගමං. තත්ථ සිකුපු ඵලාඵලං පරිභුක්ඛමානාපි තෙපු
ආගතෙපු පෙරුතං ඵලාති දෙථාති කප්පිසකාරකෙ න අපොච්ඡි. අථ
තෙ සිකුපු 'තිං සමිඛිකං අග්ගාකං න පාපුණාති'ති ගණිතං පහරිතා
භාසපෙත්වා තෙසමපි වසග්ගෙන භාගං දුතිය අත්තනාපි පරිභුක්ඛං. පු.
තෙන තෙසං ගගව "අනාසනාති සිකුපුපු සෙසග්ගාගමනාසා"ති ආග.
තසමා ඉදුතිපි සත්ථ ආවාසිකා ආගතතුකානං න දෙනති, ඵලවාසෙ ව
සමපන්නෙ අපෙක්ඛං. අභාවං දිසාමි වොරිකාස අත්තනාව බාදනති.
තත්ථ ආගතතුකෙති ගණිතං පහරිතා භාසෙත්වා පරිභුක්ඛං.
වට්ඨති. සත්ථ පන ආවාසිකා රුක්ඛ රක්ඛිතා ඵලවාසෙ සමපන්න
භාසෙත්වා බාදනති, වතුපු පට්ඨසෙපු සමමා උපන්නති, අනිසාර
තත්ථ ආගතතුකා. සෙපි රුක්ඛා විවරත්ථාස නිසමෙත්වා දින්නා, තෙපුපි
ආගතතුකා අනිසාර. ඵසෙව නගො සෙසපට්ඨසත්ථාස නිසමෙත්වා
දින්නපුපි. සෙ පන තථා අනිසමිතා. ආවාසිකා ව තෙ රක්ඛිතා
ගොපෙත්වා වොරිකාස පරිභුක්ඛනති, න තෙපු ආවාසිකානං කති
කාස ධාතඛිං. සෙ ඵලපරිභොගත්ථාස දින්නා, ආවාසිකා ව තෙ
රක්ඛිතා ගොපෙත්වා සමමා උපන්නති, තෙපු සෙව තෙසං කතිකාස
ධාතඛිං. මිභාසමවිසමපන වුත්තං:- "වතුනං පට්ඨසානං නිස
මෙත්වා දින්නං පෙරුතවිතෙතන පරිභුක්ඛන්තො ගණිතං. අග්ගා
පෙත්වා කාසෙත්වෙත්වා. පරිභොගවසෙතෙව තං භාසෙත්වා පරි
භුක්ඛන්තො ගණිතදෙශගං. සමපන්නෙත්ථ සෙතාසත්ථාස නිසමිතං,
තං පරිභොගවසෙතෙව භාසෙත්වා පරිභුක්ඛන්තො පුලලවටසකු
ගණිතදෙශගකු"ති. ඔදිසං¹ විවරත්ථාස දින්නං විවරෙසෙව උපන්න

තඹං. සචෙ දුබ්බිකං. හොති, භික්ඛු පිණ්ඩපානෙන කීලමනති; චිවරමපන සුලභං, සභිසුච්ඡිතාය අපලොකනකම්මං. කඛා පිණ්ඩ පානෙපි උපනෙතුං වට්ඨති. සෙනාසනෙන භිලානපට්ඨයෙන වා කීලමනෙන සු සභිසුච්ඡිතාය අපලොකනකම්මං. කඛා තදන්තායෙ පි උපනෙතුං වට්ඨති. ඔදිංසා¹ පිණ්ඩපානන්තාය භිලානපට්ඨයන්තාය ව දිනෙනාපි එසෙව නයො. ඔදිංසා¹ සෙනාසනන්තාය දිනනං පන ගරු හණ්ඩං. හොති. තං රක්ඛන්තා ගොපෙතා තදන්තමිව උපනෙතඹං. සචෙ පන දුබ්බිකං. හොති, භික්ඛුපි පිණ්ඩපානෙන න යාපෙතති. එන් රුජරේගමොරහාදිති අඤ්ඤාත් ගච්ඡන්තානං. විහාර පලුජ්ජනති, තාලනාලිකෙරදිකෙ විනායෙනති, සෙනාසනපට්ඨ යමපන නිසංසාය යාපෙතුං සක්කා හොති, එවරුපෙ කාලෙ සෙනා සනං. විසංසෙරේන්තාපි සෙනාසනජග්ගනන්තාය පරිගොගො හගවිකා අනුඤ්ඤාතො. තස්මා එකං වා චෙ වා වරසෙනාසනාති ධපෙතා ඉතරති ලාමකකොට්ඨා පිණ්ඩපානන්තාය විසංසෙරේතුං වට්ඨනති. මුලවත්ථුවේදං පන කඛා න උපනෙතඹං. යො පන ආරම්භො චතුපට්ඨයන්තාය නියමෙතා දිනෙනා, තත් අපලොකනකම්මං කාමෙ තඹං. සෙන පන පට්ඨයෙන උනං, තදන්තං උපනෙතුං වට්ඨති. ආරම්භො ජග්ගිතඹො. වෙතනං දන්තාපි ජග්ගාපෙතුං වට්ඨති. සෙ පන වෙතනං ලභිතා ආරම්භයෙව ගෙගං. කඛා වසන්තා රක්ඛන්ති, තෙ වෙ ආගන්තානං භික්ඛුනං නාලිකෙරං වා කාලපක්කං වා දෙනති, යං තෙසං සඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතං. හොති: “දිවසෙ දිවසෙ එතතකං නාම බාදථ”ති. තදෙව තෙ දතුං ලභන්ති. තෙතො උත්තරිං. තෙසං දදන්තානමපි ගහෙතුං න වට්ඨති. යො පන ආරාමං කෙණ්ඩො ගහෙතා සභිසංස වතුපට්ඨයන්තාය කප්පිය හණ්ඩමෙව දෙති, අයං ඛුක්ඛමපි දතුං ලභති. වෙතිසංස පදීපන්තාය වා ඛණ්ඩපුලලපට්ඨසඛිරණන්තාය වා දිනෙනා ආරම්භොපි ජග්ගිතඹො. වෙතනං දන්තාපි ජග්ගාපෙතඹො. වෙතනඤ්ච පනෙත් වෙතිසංසන කමපි සභිසංසනකමපි දතුං වට්ඨති. එතමපි ආරාමං වෙතනෙන තෙත්ව වසිතා රක්ඛන්තානඤ්ච කෙණ්ඩො ගහෙතා කප්පියහණ්ඩ දයකානඤ්ච තත්, ජාතකඵලදානං වුත්තනසෙතෙව වෙදිතඹන්ති.

අමිපාලකාදිවත්ථුසු- අනාමනති භික්ඛමෙ ගොපකස්ස දනෙති එන් කතරං පන ගොපකදනං² වට්ඨති? කතරං න වට්ඨති? මහා සුමමෙත්තෙතො ආභ:—“යං ගොපකස්ස පරිච්ඡේදිතා දිනනං. හොති: ‘එතතකං දිවසෙ දිවසෙ ගණ්ඨා’ති, තදෙව වට්ඨති. තෙතො උත්තරිං න වට්ඨති”ති. මහාසුමමෙත්තෙතො පනාභ:—“කීං ගොපකානං පණ්ණං ආරෙපෙතා නිමිත්තසඤ්ඤා වා කඛා දිනනං අපි? එතෙසං ගත්ථො විසංචිකස්ස එතෙ ඉස්සරං. තස්මා යං යෙ දෙනති, තං ඛුක්ඛමපි වට්ඨති”ති. ඤරුඤ්චිකථායං පන වුත්තනං:—“මනුස්සානං ආරාමං වා

අඤ්ඤං වා එලාඵලං දරකා¹ රකඛනති, තෙති දිනනං වට්ටති. ආහරා පෙඤා පන න ගහෙතඛිං. සබ්බිකෙ පන චෙතිසසන්නකෙ ච තෙණ්ඨා ගහෙඤා රකඛන්නසෙසව දුතං වට්ටති. චෙතනෙන රකඛන්නසං අත්තනො භාගමත්තං වට්ටති². මහාසච්චිදිසමපන "සං ගිහිනං ආරම්භකකා හික්ඛුනං දෙනති, එතං වට්ටති. හික්ඛු සබ්බසං පන ආරම්භොපකා යං අත්තනො හතිසා ඛණ්ඩො දෙනති, එතං වට්ටති. යොපි උපඤ්ඤාදි වා කෙවිදෙව රුකෙති වා³ හති. ලභිඤා රකඛති, තස්සාපි අත්තනො සමපන්නරුකඛිතො යෙව දුතුං වට්ටති. තෙණ්ඨා ගහෙඤා රකඛන්නසං පන සබ්බමි වට්ටති"⁴ති වුත්තං. එතමපන සබ්බං ව්‍යඤ්ජනතො නානං. අත්තනො එකමෙව. තස්මා අධිප්පායං ඤාතො ගහෙතඛිං.

දුරුවන්දුමිති-නාවකාලිකො අහං හගවාති නාවකාලිකවිනේනා අහං හගවාති වන්දුකාමෙන වුත්තං; නාවකාලිකවිනේනාති පුත්ත ආහරිඤා දස්සාමිති එවංවිනේනා අහනති වුත්තං. හොති. හගවා "නාවකාලිකෙ අනාමෙනති"⁵ති අහං. අයං පනෙත්ති පාලිවුත්තක විනිච්ඡයො:- සචෙ සබ්බසං සබ්බිකං කමමං කාමෙති: උපොසථා ගාරං වා භොජනසාලං වා. තතො ආපුච්ඡිතා තාවකාලිකං හරිතඛිං. යො පන සබ්බිකො දබ්බසමාගෙ අගුණෙනා දෙවෙ වස්සනෙන තෙමෙති⁶ ආතපෙන පුක්ඛති, තං සබ්බමි ආහරිඤා අත්තනො ආවාසෙ කාතුං වට්ටති. සබ්බසං ආහරුපෙත්තො අඤ්ඤාන වා දබ්බසමාගෙත්ත මුලෙන වා සඤ්ඤාපෙත්තො. න සන්නා මෙ හොති සඤ්ඤාපෙත්තුං, 'සබ්බිකෙන හන්ත කතං, සබ්බ'පරිභොගෙන වලඤ්ඤාදි'ති වන්තඛිං. තෙනාසන්නසං පන අයමෙව හික්ඛු ඉස්සගෙ. සචෙවි පාසාණත්ථමො වා රුක්ඛත්ථමො වා කවාටං වා වානපානං වා නප්පහොති, සබ්බිකං නාවකාලිකං ආහරිඤා පානතිකං කාතුං වට්ටති. එසෙව නයො අඤ්ඤාපුට්ඨි දබ්බසමාගෙත්තුං.

උදකමක්ඛණ්ණං-යද උදකං දුලලං හොති, යොජනතොපි අද්ධි යොජනතොපි ආහරිශ්ඨි, එවරුපෙ පරිග්ගහිතඋදකෙ අවතාගෙ. යතොපි ආහරිමනො⁷වා පොක්ඛරිණිආදිපු සීතකො වා කෙවලං යාගු හත්තං සමොදෙනති, පානිසපරිභොගඤ්චි කමෙත්තති, න අඤ්ඤං මනා පරිභොගං, කමි ඵෙය්‍යවිනේන ගණිතතො අවතාගෙ. යතො පන එකං වා මෙ වා සමෙ ගහෙඤා ආසනං මොචිතුං. මොචිරුකෙති සිඤ්චිතුං උදකපුජං කාතුං රජනං පචිතුං. ලබ්භති, තත්ථ සබ්බසං කතිකාවසෙතෙව පටිපජ්ජතඛිං. අතිරෙකං ගණිතතො මහතිකා දීති වා ඵෙය්‍යවිනේන පක්ඛිපන්නො හණ්ඩං අග්ගාපෙඤා කාමෙ තමො. සමෙ ආවාසිකා කතිකවත්තං දලහං කමෙත්තති, අඤ්ඤාසං හණ්ඩකං මොචිතුං වා රජතුං වා න දෙනති, අත්තනො පන අඤ්ඤාසං

1. සි. මු. දසකා.

3. සි. මු. & I. තෙමිති.

4. ම. සබ්බසං.

2. සි. මු. තොවිදෙව රුකෙති වා.

5. ම. ආහරි'කොතිකතො.

අපසන්නතානං ගහෙනා සබ්බං කුරුනති, තෙසං කතීකාය න ධාතබ්බං. යත්තකං තෙ ධොවනති, තත්තකං ධොවිතබ්බං. සචෙ සබ්බස්ස චෙ තිස්සො පොකබරණියො වා උදකසොණ්ඩියො වා භොගති, කතීකා ච කතා 'එත් නභාසිතබ්බං, ඉතො පානියං ගහෙනබ්බං, ඉධ සබ්බපරිභොගො කාතබ්බො'ති. කතීකවහෙතනෙව සබ්බං කාතබ්බං. යත් කතීකා නත්ථි, තත් සබ්බපරිභොගො වට්ඨතිති.

මතනීකාවිඤ්ඤාමි--යත් මතනීකා දුලලභා භොති, තානප්පකාර වා වණ්ණමතනීකා ආහරිතා ධර්මතා, තත් ථොකාපි පඤ්චමාසකං අග්ගති. තඤ්චා පාරජිකං. සබ්බිකෙ පන කචෙව චෙතියකචෙව ච නිවර්තෙ සබ්බං ආපුච්ඡිතා තාවකාලිකං වා ගහෙතුං වට්ඨති. සුඛා සමපි විත්තකල්මවණ්ණසුචි එසෙව නයො.

නිණ්වඤ්ඤා-කීපිතනිණ්ණ ධානා වාචනස්ස අභාවෙන දුක්ඛවා, භණ්ඩදෙයාමෙන භොති. සබ්බස්ස නිණ්වඤ්ඤා ජග්ගිතා සබ්බිකං ආවාසං ජාදෙති. පුන කදුචි ජග්ගිතුං න සකෙකාති. අඵඤ්ඤා එකො භික්ඛු වහ්නසියෙන ජග්ගති, සබ්බස්සෙවෙනං. නො චෙ ජග්ගති, සබ්බස්සන එකො භික්ඛු වහ්නබ්බො 'ජග්ගිතා දෙති'ති. සො චෙ භාගං ඉච්ඡති, භාගං දුතාපි ජග්ගාපෙනබ්බං. සචෙ භාගං වසෙතිති, දුතබ්බ මෙව. වසෙති සෙව, "ගච්ඡ. ජග්ගිතා සබ්බං ගහෙනා අත්තනො සෙනාසනං ජාදෙති"ති වහ්නබ්බො. කඤ්චා? නවෙධි අපෙතා නත්ථි. දදුනෙතති පන සවච්ඡිකං න දුතබ්බං. ගරුභණ්ඩං භොති. නිණ්වහ්නං පන දුතබ්බං. තඤ්චෙ චෙ ජග්ගිතා අත්තනො සෙනාසනං ජාදෙතෙත 'පුන සබ්බස්ස ජග්ගිතුං පභොති. නිං මා ජග්ගි. සබ්බස්ස ජග්ගිස්සති'ති වහ්නබ්බො.

මඤ්චාදිති සත්ත වඤ්ඤා පාකවානෙව. පාලියං පන අනාගතමපි පාසාණ්ණ්ණං වා රුක්ඛස්මිනං වා අඤ්ඤා වා කිඤ්චි පාදග්ගණ්ණං හරන්තස්ස පාරජිකමෙව. පඛානසරුදිපු ජඩ්ඛිතපතිතානං පරිච්ඡේදාදීනං කුඩ්ධමපි පාකාරමපි භිද්දිතා ඉට්ඨකාදිති අවහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. කඤ්චා? සබ්බිකං¹ නාම කදුචි අජකාවසනති. කදුචි න අජකාවසනති. පට්ටනෙත මාර්ගස්සෙන ජනපදෙ වුට්ඨගනෙත ජඩ්ඛිතවිහාරදිපු කඤ්චි පරිකාරං හරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සෙ පන තනො තාවකාලිකං හරන්ති, පුන ආවසිතෙසු ව විහාරෙසු භික්ඛු ආහරණපෙනති, දුතබ්බං. සචෙපි තනො ආහරිතා සෙනා සනං කතං භොති, තං වා සදග්ගණ්ණං වා දුතබ්බමෙව. 'පුන ආව සිස්සාමා'ති ආලයං අච්ඡේදිතා වුට්ඨිතෙසු ජනපදෙසු ගණ්ණ සත්තකං වා පුග්ගලිකං වා ගතිතං භොති, තෙ චෙ අනුජානනති, පටිකමෙව නිව්චං නත්ථි. සබ්බිකමෙන ගරුභණ්ඩං. තඤ්චා පටිකමං කතබ්බමෙව.

විහාරපටිභෝගවස්තු-උත්තානස්මෙව. අනුක්ඛාමි භික්ඛවෙසාමකාලිකං හපිතුතති එත්ථ සො භික්ඛු සබ්බිකං මඤ්ඤං වා පිඨං වා තාවකාලිකං හරිතා අත්තනො එසුක්ඛධානෙසු එක්ඛපි වෙට්ඨි මාසෙ සබ්බිකපටිභෝගෙන පරිභුඤ්ඤති, ආගතාගතානං මුඛ්ඪතර්තං දදති, න පටිබාහති, තස්ස තස්මිං නවෙධි ජිණ්ණෙපි ථෙය්‍යාය¹ අවගමෙට්ඨි ගිවා න භොති. වසිත්වා පන ගච්ඡන්තාන යථාදානෙ ධරෙපතඛං. සො පන පුත්තලිකපටිභෝගෙන පරිභුඤ්ඤති, ආගතාගතානං මුඛ්ඪතර්තං න දදති, තස්ස තස්මිං නවෙධි ගිවා භොති. අඤ්ඤාපන ආවාසං හරිතා පරිභුඤ්ඤන්තාන සමෙ තත්ථ මුඛ්ඪතර්ත ආගතවා වුට්ඨාපෙති, 'මයා ඉදං අසුකාවාසනො නාම ආභවා. ගච්ඡාමි. තං පාකතිකං කරෙමි'ති වත්තඛං. සමෙ සො භික්ඛු 'අභං පාකතිකං කරිස්සාමි'ති වදති, තස්ස භාරං කතාපි ගතතුං වට්ටනිති සමෙඛපට්ඨිකථාසං වුත්තං.

වපාවත්ථුමිති-නෙකමුලාති² තිලතණ්ඩුලමුගෙහි වා තිලතණ්ඩුලමාසෙහි වා තිලතණ්ඩුලකුලයෙහි වා තිලතණ්ඩුලෙහි සද්ධං යං කිංඤ්ච එකං අපරන්තං පකඛිපිතා තිති කවා; එතං කිර ඉමෙහි තිති වතුහගඋදකසමිතිනෙක ඕරෙ සප්පිමුගකවරදිති සොජේතා කරෙතති. රුජගගවත්ථුමිති-මුමුගොලකොති අතීරසසුවො වුවවති; මුමුසිකකතතිපි වදනති. සෙසමෙත්ථ වත්ථුමෙහි ඔදනභාජනියවත්ථුමිති වුත්තනසෙනෙව වෙදිතඛං අජ්ජිකවත්ථුමිති-එනදමොවාති ගිලානො හුත්වා අමොව; ආසංඝා උපාලි ආසංඝමනො අජ්ජිකස්ස පනෙඛාති න අගභිගමනවසෙන පනෙඛා; අපිච ඛො අනාපත්තිසඤ්ඤිතාය ලජ්ජි අනුග්ගහෙන විනයානුග්ගහෙන ච ථෙරෙ පනෙඛාති වෙදිතඛො. සෙසමෙත්ථ උත්තානස්මෙව. බාරණ්ඩිවත්ථුමිති-මොරෙහි උපද්දානති මොරෙහි පිළුත්තං; ඉඤ්ඤා ආනෙමො සාසාදෙ ධරෙසිති ථෙරෙ කිර නං කුලං සොකසලලසමපිතං ආවට්ටනං විවට්ටනං. දිස්වා තස්ස කුලස්ස අනුකම්පාය පසාදානුරක්ඛණ්ණාය ධරොනුග්ගහෙන අත්තනො ඉඤ්ඤා තෙසංසෙව පාසාදං දුරකානං සමිපෙ භොතුති අභිට්ඨාසි. 'දුරකා අමාකං පාසාදෙ'ති සඤ්ඤානිත්වා අභිරුහිංසු. තනො ථෙරෙ ඉඤ්ඤං පටිසංහරි. පාසාදෙපි සක්ඛධානෙ සෙව අභිට්ඨාසි. මොහාරවසෙන පන වුත්තං "නෙ දුරකෙ ඉඤ්ඤා ආනෙමො සාසාදෙ ධරෙසි"ති. ඉඤ්ඤිකසෙති ඊදිසාය අභිට්ඨානඉඤ්ඤාය අනාපත්ති; විකුඛ්ඤ්ඤා පන න වට්ටති. අවසානෙ වත්ථුවසං උත්තානස්මෙවති.

සමන්තපාසාදිකාස විනයසංවණ්ණනාස

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා

තිට්ඨිතා.

1. ඕ. I, 2. මු. පෙතාය.

2. ගතා. තෙකකුලාති. ම. තෙකවිලාසාගුති.

තත්‍රායං අනුසාසනී :-

දුභිසං අදුභිසෙන-සං ජිනෙන පකාසිතං,
පරුජිත¹ කිලෙසෙන-පාරුජිකමිදං ඉධි.

සිකිංචදං සමං තෙන²-අඤ්ඤං කිංඤ්චි න විජ්ජති,
අනෙකතයවොකිණ්ණං-ගමිතීරස්ථිතිව්ජ්ජයං.

තස්මා චක්ඛුමිති ඕතිණ්ණං-භික්ඛුනා විනයඤ්ඤානා,
විනයානුගතගෙනස්ථි-කරොන්තන විතිව්ජ්ජයං.

පාළිං අට්ඨකථඤ්ඤව-සාධිපපායමසෙසතො,
ඕගග්ග අප්පමනෙතන-කරණීයො විතිව්ජ්ජයො.

ආපනතිදස්සනුස්සාහො-න කාතබ්බො කුදවනං,
පසිසිසාමි අනාපනති-මිති කසිරාථ මානසං.

පසිසිකාපි ච ආපනතිං-අවකාච පුතප්පනං,
විමංසිකාථ විඤ්ඤාභි-සංසඤ්ඤාච³ තං වදෙ.

කප්පිගෙපි ච චක්ඛුමිති-විතතස්ස ලුහුවතතීනො,
වසෙන සාමඤ්ඤගුණා-චවනතීධි පුට්ඨනා.

තස්මා පරපරිකාරං-ආසිවිසම්චාරගං,
අග්ගිං විස ච සමපස්සං-ආමසෙය්⁴ විචකිණොති.

1. 1. 3.

තතීයං තීති පුද්ධන-සං බුද්ධෙන විභාවිතං,
පාරුජිකං තස්සදුනි-පනෙනා සංවණ්ණනාක්කමො.

සස්මා තස්මා පුට්ඨඤ්ඤය්⁵-සං පුබ්බෙ ච පකාසිතං,
තං වරුජිකා අස්සාපි-හොති සංවණ්ණනා අයං.

තෙන සමසෙති බුද්ධො හගවා වෙසාලිසං විහරන්ති මහාවනෙ
භූමාශාරසාලාසනති-එත්ථ වෙසාලිසනති එවං. නාමකෙ ඉත්ථිලිඛිත
වසෙන පවත්නවොහාරෙ නගරෙ; කඤ්ඤි නගරං තිකිකිත්තුං පාකාර
පරිනෙකපවසින්නෙන විසාලිභූතතතා වෙසාලිති වුවවති.⁵ ඉදමපි ච
නගරං සබ්බඤ්ඤාතප්පනෙතසෙව සමමාසමුද්ධො සබ්බාකාමෙන
වෙසුලං පත්තනති වෙදිකබ්බං. එවං ගොවරගාමං දසස්සකා නිවා
සට්ඨානමාහ “මහාමනෙ භූමාශාරසාලාස”නති. තත්ථ මහාවනං නාම
සයඤ්ඤාතමණෙපිමං සපරිවෙජ්දං මහනතං චනං. කපිලචක්ඛුසාමනතා
පන මහාවනං කිමවනෙතන සහ එකාබද්ධං අපරිවෙජ්දං සුඤ්ඤා

1. සි. මු. පාරුජිකං.

2. සි. මු. සමනෙතන.

3. ස්. හ. ඔ. අංසඤ්ඤාච.

4. ම. හ. සි. මු. නාමසෙය්.

5. ස්. ‘අයමෙත්ථ සමබ්බපා. විත්ථංග පනස්ස
ආනුපුබ්බිතථ. ඉත්ථනෙතති පරමත්ථෙතිකාස
බුද්ධකථකථාස රතනානුගතවණ්ණනාතො ගතෙ
තසබ්බා.’ ඉවමිති.

මහාසමුද්දං ආභට්ඨ සීතං, ඉදං තාදිසං න හොති, සපරිච්ඡේදං මහන්නං වනන්ති මහාවනං, කුචාගාරසාලා පන මහාවනං නිසාය කතෙ ආරුමේ කුචාගාරං අනෙතා කඤ්චංගං සවිට්ඨකච්ඡේදනෙන¹ කතා සබ්බාකාරසමානතා බුද්ධිසංගතවතො ගඤ්ඤාදි වෙදිතබ්බා, අනෙක සමිසාසෙත අසුභකථං කප්පෙති² අනෙකෙහි කාරණෙහි අසුභාකාර සද්දසංනප්පවතං කායවිච්ඡේදනිකථං කප්පෙති, සෙසාපිදං: “අපි ඉමසීං කායෙ කෙසා ලොමා නබා-පෙ-මුත්ත”න්ති, කී වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ! ඉමසීං ව්‍යාමමෙත්ත කලෙඛරෙ සබ්බාදරෙනාපි³ විචිතනෙතා න කොපි කිංඤ්ච මුත්තං වා මණිං වා වෙච්චරියං වා අගරං වා චිත්තං වා කුචකුමං වා කප්පුරං වා වාසවුණ්ණාදිං වා අභ්‍යුමත්තමපි සුචිතාං පසාදි, අප්පබ්බා පරිවුද්ධතං ජෙතුවච්ඡි මසී රිකදසංනං කෙසලොමාදිං නාතප්පකාරමසුචිංසෙව පසාදි, භස්මා න එඨ ජෙතූ වා රුහො වා කරණීයො, සෙපිති උත්තමසෙව සිරසීං, ජාතා කෙසා නාම, තෙපි අසුභා වෙව අසුචිතො ව පටිකකුලා ව, සො ව නෙසං අසුභාසුචිපටිකකුලාභාවා වණ්ණකොපි සණ්ඨානකොපි ගඤ්ඤාපි ආසංසොපි ඔකාසකොපි පඤ්චි කාරණෙහි වෙදි තබ්බා, එවං ලොමාදිත්තති, අයමෙඨ සෙවසො, විජ්ජාපෙත පන මිසුඤ්ඤාමග්ගෙ වුත්තනායෙතෙව වෙදිතබ්බා, ඉති හතවා එකමෙකසීං කොට්ඨාසෙ පඤ්චපඤ්චප්පකෙදෙන අනෙකපරිසාරයෙන අසුභකථං කප්පෙති, අසුභාස මණ්ණං භාසනීති උඤ්චිතාකාදිවෙසෙන අසුභ මාතිකං නිකම්පිඤ්ඤා පදභාජනියෙන කං විභජනෙතා වණ්ණකොපි සංවණ්ණකොපි අසුභාස වණ්ණං භාසනී; අසුභභාවනාස මණ්ණං භාසනීති යා අයං කෙසාදිසු වා උඤ්චිතාකාදිසු වා අඤ්ඤාතබ්බිකා වජ්ජු අසුභාකාරං ගතොත්තං පටිත්තසං විත්තසං භාවනා විසිද්ධතා එතිකමං, තස්සා අසුභභාවනාය ආනිසංසං දසෙසනෙතා වණ්ණං භාසනී ගුණං පරිකිත්තති; සෙසාපිදං: “අසුභභාවනාසුත්තො භික්ඛවෙ භික්ඛු කෙසාදිසු වා වජ්ජු උඤ්චිතාකාදිසු වා වජ්ජු පඤ්ඤාසංගතොත්තං නිවිධකල්‍යාණං දසලකඤ්ඤාසමානං පඨ මජ්ඣානං පටිලහති, සො තං පඨමජ්ඣානසමානං විත්තමඤ්ජුසං නිසාය විපසානං විසිද්ධිං උත්තමෙඨං අරහත්තං පාපුණති”ති.

තත්ත්වමානි පඨමසං ක්කානසං දස ලකඤ්ඤානි:- පාරිපඤ්ඤානො විත්තවිසුඤ්ඤා, මජ්ඣිමසං සමාධිනිමිත්තසං පටිපත්ති, තඨ විත්ත පකඤ්ඤානං, විසුඤ්ඤා විත්තසං අජ්ඣුපෙක්ඛණං, සමථපටිපත්තසං අජ්ඣුපෙක්ඛණං, එකත්තුපට්ඨානසං අජ්ඣුපෙක්ඛණං, තඨ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනවෙදින සමපහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසවෙදින සමපහංසනා⁴ විරියවාතනවෙදින⁵ ශමපහංසනා, ආසෙවනවෙදින සමපහංසනා”ති, තත්ත්වං පාළි:- “පඨමසං ක්කානසං කො ආදි? කී.

1. ම. & සි. මු. වට්ඨකච්ඡේදනෙන 2. භා. කදකුරුපක. [කදපහ-වෙදින
 3. ම. & සි. මු. ගඤ්ඤාසංගතෙහි. 4. සි. මු. එකරසවෙදින සමපහංසනා

මජ්ඣිම¹? කිං පරියොසානං? පඨමස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිප්පඤ්ඤා ආදි. උපෙක්ඛානුමුත්තා මජ්ඣිම. සමපතංසනා පරියොසානං. පඨමස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිප්පඤ්ඤා ආදි. ආදිස්ස කති ලක්ඛණානි? ආදිස්ස තිණ්ණි ලක්ඛණානි: සො නස්ස පරිපජ්ඣා, තසො මිත්තං විපුජ්ඣති; විපුද්ධිත්තා මිත්තං මජ්ඣිම. සමාධිනිමිත්තං පටිපජ්ජති; පටිපන්නත්තා තත් මිත්තං පක්ඛන්දති; සඤ්ඤා පරිපජ්ඣතො මිත්තං විපුජ්ඣති, සඤ්ඤා විපුද්ධිත්තා මිත්තං මජ්ඣිම. සමාධිනිමිත්තං පටිපජ්ජති, සඤ්ඤා පටිපන්නත්තා තත් මිත්තං පක්ඛන්දති; පඨමස්ස ක්කානස්ස පටිපදවිප්පඤ්ඤා ආදි. ආදිස්ස ඉමානි තිණ්ණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: ‘පඨමජ්ඣානං ආදිකල්පාණ්ණෙඤ්ච හොති තිලක්ඛණසමපන්නාඤ්චා’ති. පඨමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්ඛානුමුත්තා මජ්ඣිම. මජ්ඣස්ස කති ලක්ඛණානි? මජ්ඣස්ස තිණ්ණි ලක්ඛණානි: විපුද්ධිං මිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති; සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති; එකත්තූපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති; සඤ්ඤා විපුද්ධිං මිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සඤ්ඤා සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සඤ්ඤා එකත්තූපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති; පඨමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්ඛානුමුත්තා මජ්ඣිම. මජ්ඣස්ස ඉමානි තිණ්ණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: ‘පඨමජ්ඣානං මජ්ඣකල්පාණ්ණෙඤ්ච හොති තිලක්ඛණසමපන්නාඤ්චා’ති. පඨමස්ස ක්කානස්ස සමපතංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස කති ලක්ඛණානි? පරියොසානස්ස මිත්තාරි ලක්ඛණානි: තත් ජ්ඣානං ඛම්මානං අනභිවත්තනවේදින සමපතංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසවේදින සමපතංසනා, කුප්පගපිරිසවාහනවේදින සමපතංසනා, ආසෙවනවේදින සමපතංසනා; පඨමස්ස ක්කානස්ස සමපතංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස ඉමානි මිත්තාරි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: ‘පඨමජ්ඣානං පරියොසානකල්පාණ්ණෙඤ්ච හොති මතුලක්ඛණ සමපන්නාඤ්චා’ති. එවං තිව්ඛිත්තගතං මිත්තං තිව්ඛිකල්පාණං දස ලක්ඛණසමපතනං වික්කක්කසමපතනාඤ්ච හොති. විචාරපිඨිපුබ්බ සමපතනාඤ්ච, මිත්තස්ස අභිව්ඨානසමපතනාඤ්ච, සද්ධාසමපතනාඤ්ච, විරිසසතිසමාධිපඤ්ඤාසමපතනාඤ්චා”ති. 2

ආදිස්ස ආදිස්ස අසුභසමාපන්නියා වණ්ණං භාසතීති එවමි ඉත්ථමිති පුනස්ස වච්ඡානං කතා ආදිසන්නා අසුභසමාපන්නියා වණ්ණං භාසති; ආනිසංසං කපෙති; ගුණං පරික්ඛින්නති. සෙය්‍යපිදං— “අසුභසඤ්ඤාපරිවිනේන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො වෙතසා ඛහුලං විහරන්තො භෙත්තිනඛම්මසමාපන්නියා මිත්තං පභිලියති පභිකුචති පභිවච්චති න සමපසාරියති. උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්පනා වා සත්ථානි. සෙය්‍යපාටි භික්ඛවෙ කුසකුචපත්තං වා නහාරුද්දලං වා අග්ගිමිති පක්ඛිත්තං පභිලියති පභිකුචති පභිවච්චති න සමපසාරියති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අසුභසඤ්ඤාපරිවිනේන භික්ඛුනො වෙතසා ඛහුලං විහරන්තො භෙත්තිනඛම්මසමාපන්නියා මිත්තං පභිලියති පභිකුචති

පතිවචනී න සමපසාරිතී"ති. ඉච්ඡාමහං හික්වමෙ අදාමාසං පතීසලලිසිතුං අහං හික්වමෙ එකං අදාමාසං පතීසලලිසිතුං නිලිසිතුං එකොව හුතා විහරිතුං ඉච්ඡාමිති අපේ. නමිති කෙනනවි උපසංඛතමිතාබ්බො අඤ්ඤානු ඵකෙන න පිණ්ඩපානනිසාරකෙනාති යො අතතනා පසුත්තවාම. අකතා මමන්දාස සදොසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නිහරිතා මයං උපනාමෙති, තං පිණ්ඩපාත නිසාරකං එකං හික්වුං යපෙනා නමිති අඤ්ඤානු කෙනනවි හික්වුනා වා ගතවේන වා උපසංඛතමිතාබ්බොති කයො පන එවමානාති?.

අතීතෙ කීර් පඤ්චසකා මිගලදුකා මහතීති දණ්ඩවාගුරුති¹ අරඤ්ඤං පරික්ඛිපිතා හට්ඨකුට්ඨා එකතොයෙව යාවජ්චං මිහපක්ඛි ඝාතකමෙත ජීවිකං කපපාතා නිරයෙ උප්පන්නා. තෙ තස්මි පටිච්ඡානු පුබ්බි කතෙන කෙනනවිදෙව කුසලකමෙත මනුසොසු උප්පන්නා කල්යාණුපනිස්සයවසෙන සබ්බොපි භගවතො සත්තිකෙ පබ්බජ්ඣ උපසමපදඤ්ච ලභිංසු. තෙසං තතො මූලාකුසලකමෙතො අවිපක්ක විපාකා අපරාපරමෙතනා කයො අදාමාසබ්බතනතරෙ අතතුපක්ක මෙන ව පරුපක්කමෙන ව ජීවිතුපවේද්දය ඔකාසමකාසි. තං භගවා අද්දස. කමමවිපාතො නාම න සක්කා ඝතනවි පටිච්ඡාතිතුං. තෙසු ව හික්වුසු පුට්ඨජාති අපි සොතාපන්නා සකදගාමි අනාගාමි භික්ඛාස වාපි. තත්ථ භික්ඛාසවා අපාරිසක්කිකා. ඉතරෙ අරියසාවකා නියතගතිකා සුගතිපරායණා. පුට්ඨජානං පන ගති අනියතා අථ භගවා විනේතසි: 'ඉමෙ අතතභාවෙ ජ්ඣුරාගෙන මරණභගහීතා න සක්ඛිස්සන්ති ගතිං විසොභෙතුං. හඤ්ඤ තෙසං ජ්ඣුරුගප්පභාණාස අපුභකථං කපෙමි. තං සුතා අතතභාවෙ විගතජ්ඣුරුගතාස ගතිවිසොධිතං කතා සග්ගෙ පටිසංඝිං භණ්ඩිස්සන්ති. එවං තෙසං මම සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා යාමිකා භවිස්සන්ති'. නතො තෙසං අනුගාහාස අපුභකථං කපෙමි කමමට්ඨානසිසෙන. ඡතා මරණවණ්ණසංවණ්ණනාසිප්පාසෙන. කපෙමි ව පනස්ස එතදගොසි:—'ගමෙ මං ඉමං අදාමාසං හික්වු පසිස්සන්ති, 'අජ්ඣ එකො හික්වු මතො. අජ්ඣ ටෙ-ටෙ-අජ්ඣ දසා'ති ආගතනා ආරොවෙස්සන්ති. අගඤ්ච කමමවිපාතො න සක්කා මයා වා අඤ්ඤානු වා පටිච්ඡාතිතුං. යාතං තං සුතාපි කිං කරිස්සාමි? කිමම අතත්තෙන අතසමසතෙන සුතෙන? හඤ්ඤ හික්වුනං අදස්සනං උපගව්ඡාමි"ති. තයො එවමාග: "ඉච්ඡාමහං හික්වමෙ අදාමාසං පතීසලලිසිතුං. නමිති කෙනනවි උපසංඛතමිතාබ්බො අඤ්ඤානු ඵකෙන න පිණ්ඩපානනිසාරකෙනාති".

අපරෙ පනාහු: "පරුපවාදවිචර්නත්ථං එවං වතා පතීසලලි තො"ති. පරෙ කීර් භගවත්තං උපවදිස්සන්ති "අයං සබ්බඤ්ඤ අහං සදාමමවර්මකකවන්ති"ති පටිජානමානො අතතනොපි යාවතෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඝාතෙතෙන නිවාසරතුං න සකෙකාති? කිමඤ්ඤං.

සකතිස්සති”¹ති. තත් පණ්ණිතා වසතිනි:- “භගවා පතිසලාන මනුසුතො නසිමං පවතති. ජානාති. කොවිස්ස ආරෙවසිතාපි නපි. සචෙ ජාතෙය්‍ය, අද්ධා නිවාරෙය්‍යා”²ති. ඉදං පන ඉච්ඡාමනං. පඨමමෙවෙත්ත කාරණං.

නාසසුඛාති එත් අසසුඛාති පදසුරණමනෙත අවධාරණයේ වා නිපාතො; නෙව කොචි භගවතං උපසඛකමිති අත්ථා.³ අනෙකෙහි වණණසණ්ඨානාදිති කාරණෙහි වොකාරෙ අස්සාති=අනෙකාකාර වොකාරෙ; අනෙකාකාරවොකිණේණා අනෙකාකාරසම්මිසෙසාති වුතං භොති. කො සො? අසුභභාවනානුයොගො. තං අනෙකාකාර වොකාරං අසුභභාවනානුයොගො; අනුසුතො මිහරනිති යුත්තා පසුත්තා විහරන්ති; අමට්ඨනිති තෙන⁴ කායෙන අට්ඨා දුක්ඛිතා භොන්ති; භග්ගනිති උජ්ජන්ති; ජිගුච්ඡනිති සඤ්ජාතජිගුච්ඡා භොන්ති; දහමේති තරුණො; සුඛාති යොබ්බෙන සමනතාගතො; මණ්ඩනකජාතිසොති මණ්ඩනකපකතිකො; සිසං නිහානොති සිසෙන සද්ධිං නතානො; දහමේ සුඛාති ව එත් දහරවවනෙන පඨමයොබ්බනභාවං දස්සෙති. පඨමයොබ්බෙන හි සත්තා විසෙසෙන මණ්ඩනකජාතියා භොන්ති. සිසං නිහානොති ඉමිතා මණ්ඩනානුයොගකාලං. සුඛාපි හි කිංඤ්ඤි කමමං කතා සඛිතිලිඨ්ඨ සරිරෙ න මණ්ඩනානුසුතො භොති. සිසං නතානො පන සො මණ්ඩනමෙවනුසුඤ්ජති. අභිකුණපාදිති දට්ඨමපි න ඉච්ඡති. සො නසම්. බණේ අභිකුණසෙන වා කුකුඤ්ඤාණසෙන වා මනුස්සකුණ සෙන වා කණේඤ ආසපෙනන⁵ තෙනවිදෙව පට්ටපිකෙන ආනෙතා කණේඤ බද්ධෙන පටිමුක්කෙන සථා අට්ටියෙය්‍ය හරියෙය්‍ය ජිගුච්ඡය්‍ය, එවමෙව තෙ හික්ඛු සමනත කායෙන අට්ටියනතා හරියනතා ජිගුච්ඡන්තා සො විස පුරිසො තං කුණ්ඨං විහතච්ඡද්දරගතාය අත්තනො කායං පරිච්ඡිද්දුකාමා හුතා සත්ථං ආදය අත්තනාපි අත්තානං ජීවිතා වොරෙපෙත්ති. ‘කං මං ජීවිතා වොරෙපෙති. අහං කි’න්ති එවං අඤ්ඤාමඤ්ඤමපි ජීවිතා වොරෙ පෙත්ති. මිහලණ්ඩිකමපි සමණකුත්තකතති මිහලණ්ඩිකොති තස්ස නාමං; සමණකුත්තකොති සමණවෙසධාරකො; සො කිර සිඛාමනං. ධපෙතා සිසං මුණ්ඩනා එකං කායං නිවාසෙතා එකං අංසෙකතා විහාරංයෙව උපතිස්සාය විසාසාදභාවෙන ජීවති. තමපි මිහලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං උපසඛකමිති එවං වදන්ති. සාමුත්ථි ආයා වනත්ථ නිපාතො; නොති උපයොගබහුවචනං; සාමු ආවුසො අමෙත ජීවිතා වොරෙපෙතිති වුතං. භොති. එත් ව අරියා නෙව පාණාති පානං කරිංසු. න සමාදපෙසුං. න සමනුඤ්ඤ අහෙසුං. පුපුර්ජනා පන සබ්බමකංසු.

1. හි. I. & හයා, ‘අත්ථා’ ඉති පදං නසී.

2. හි. & හි. මු. සමෙන.

3. හයා, ආලග්ගන.

අභිභයෙන ඵද්ධිසරීරත්තනනිපි එකෙ, එමභිත්තතාං හි ඡමභිත්තත්තනනි
 වුට්ඨතීති. ලොමහංසොති උද්ධංසිතලොමතා; ඕණාසවා පන සත්ත
 සුඤ්ඤතාය සුද්ධිත්තා මරණකසත්තමෙව න පසානති.¹ තඛො තෙසං
 සබ්බමෙසං නාසොසිති වෙදිතඛං. එකමිපි හික්ඛුං. වෙපි-පෙ-
 සට්ඨිමිපිහික්ඛු එකාගෙනෙව ජීවිතා වොරෙපෙසිති එවං ගණන
 වසෙන සබ්බාතිපි තානි පඤ්ච හික්ඛුසතානි ජීවිතා වොරෙපෙසි.

පටිසල්ලානා වුට්ඨිනොති තෙසං පඤ්චනතං හික්ඛුසතානං
 ජීවිතකම්පසත්තභාවං ඤාතො තතො එකීභාවතො වුට්ඨිතො;
 ජානනොති අජානනො විස කථාසමුට්ඨාපනත්ථං ආසංඝමනං
 ආනඤං ආමනෙතයි: කිනතුචො ආනඤ නතුභුතො විස හික්ඛු
 සමෙකොති 'ආනඤ ඉතො පුබ්බෙ ඔහු හික්ඛු එකතො උපට්ඨානං
 ආගච්ඡති. උදෙසං පරිපුච්ඡං ගණනති. සජ්ඣායනති. එකපජ්ජා
 නො විස ආගමො දිස්සති. ඉද්දති පන අධිමාසමත්තස්ස අවචයෙන
 තනුභුතො විස තනුකො මජ්ඣ අප්පකො විරලවිරලො විස
 ජතො හික්ඛුසමෙකා. කීතතුචො කාරණං? කිං දිපාපු පක්කත්තා
 හික්ඛු?'ති. අථායසො ආතඤ්ඤ කම්මවිපාකෙන තෙසං ජීවිතකම්
 පසත්තං අපලලකෙකිනො අසුභකම්මට්ඨානානුසොගපාට්ඨයා පන
 සලලකෙකිනො කථාහි පන භනෙත භගමාති ආදිං වචො හික්ඛුතං
 අරහත්තප්පත්තියා අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං යාවතො ඤාමු භනෙත
 භගමාති ආදිමාත. තස්සෙත්ථා: පාටු භනෙත භගවා අඤ්ඤං කාරණං
 ආවිකම්තු, යෙන හික්ඛුසමෙකා අරහත්ත පටිට්ඨහෙසා; මහාපමුද්දං
 ඔරෙගණ්ඨිත්ථානි විස හි අඤ්ඤානිපි දසානුස්සති දසකප්ඨණ් වතු
 ධාතු වචත්ථාන බ්‍රහ්මවිහාරනාපාතසත්ථපහෙද්දති ඔහුනි තිඛ්ඛාණො
 රෙගණ්කම්මට්ඨානානි සත්තී. තෙසු භගවා හික්ඛු සමස්සාපෙත්ථා
 අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ආවිකම්තුනි අධිප්පාසො. අථ භගවා තථා
 කාතුකාමො ථෙරං උයෙතාජෙනො කෙනිහානිඤ්ඤති ආදිමාත.

තත්ථ වෙසාලිසං උපනිස්සාසාති වෙසාලිං උපනිස්සාය සමත්තා
 ගාටුතෙපි අද්ධියොජතෙපි යාවතීකා හික්ඛු විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ
 සත්තිපානෙහිති අපත්ථා. තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානිසාලාසං සත්තිපා
 කොසාති අත්තනා ගතතුං සුත්තට්ඨානං සයං ගතත්ථා අඤ්ඤත්ථ
 දහරහික්ඛු පටිඤ්ඤා බ්‍රහ්මතෙතනෙව අනවසෙසෙ හික්ඛු උපට්ඨාන
 සාලායං සමුතං කත්ථා; සස්සද්දහි භනෙත භගමා කාලං මඤ්ඤතිති
 එත්ථ අයමධිප්පාසො: භගවා, හික්ඛුසමෙකා සත්තිපාතිතො. එස
 කාලො හික්ඛුතං ධම්මකථං කාතුං; අනුසායනිං දාතුං; ඉද්දති යස්ස
 තුමෙක කාලං ජනාථ, තං කත්තබ්බන්ති.

අථචො භගමා-පෙ-හික්ඛු ආමනෙතයි: අසමිපි වො හික්ඛවෙති.
 ආමනෙතත්ථා ච පන හික්ඛුතං අරහත්තප්පත්තියා පුබ්බෙ ආවිකම්ත
 අසුභකම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං පරියායං ආවිකිනෙතො ආනාපානසිති

සමාධිති ආත. ඉදනි සසමා හගවතා හිතවුනං සත්තපඤ්ඤිකකම්මවිධාන දස්සනත්ථෙව අසං පාළි වුත්තා, තසමා අපරිභාසෙතො අත්ථො ජනකකමං එත්ථ වණ්ණනං කරිස්සාමි. තත්ථ අසමපි ඛො හිතව්වෙති ඉමස්ස තාව පදස්ස අසං යොජනා: හිතව්වෙ න තෙවලං අසුභභාවතා යෙව කීලෙඤ්ජනාණාය සංවත්තති. අපි ච අසමපි ඛො ආනාපානසති සමාධි-පෙ-වුපසමෙතීති. අසමපතෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: ආනාපාන සතීති අස්සාසපස්සාසපරිභාසිකා සති; වුත්තං හෙතං පටිසම්බද්ධං :-
 “ආනනති අස්සාසො නො පස්සාසො; අපානනති පස්සාසො නො අස්සා සො; අස්සාසවසෙන උපවිධානං සති. පස්සාසවසෙන උපවිධානං සති. යො අස්සාසති, තසසුපවිධානී. යො පස්සාසති, තසසුපවිධානී”ති. සමාධිති තාය ආනාපානපරිභාසිකාය සතියා සද්ධිං උපනතා විසත්තකත්තනා; සමාධිපිසෙන වායං දෙසනා, න සතිපිසෙන. තසමා ආනාපානසතියා සුත්තො සමාධි=ආනාපානසතියමාධි, ආනාපානසතියං වා සමාධි=ආනාපානසතියමාධිති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතඛො. භාවිතොති උපාදිතො වෙදිතො ව; ඛුල්ලිකතොති සුනාසුනකතො; සත්තො වෙව පඤ්ඤා වාති සත්තො වෙව පඤ්ඤාවෙව, උගස්ස එව සද්දෙන නිසමො වෙදිතඛො. කිං වුත්තං හොති? අසං හි සථා අසුභ කම්මවිධානං තෙවලං පටිවෙධවසෙන සත්තං ඤාපඤ්ඤාකම්මවිධානං තෙව සත්තං න පඤ්ඤං, න එවං තෙනාපි පරියායෙන අසත්තො වා අපපඤ්ඤා වා, අපිච ඛො ආරම්භසත්තකායපි සත්තො වුපසත්තො නිබ්බුතො පටිවෙධසඤ්ඤා අධ්මසත්තකායපි ආරම්භපඤ්ඤාකායපි පඤ්ඤා අතින්තිනගේ අධ්මපඤ්ඤාකායපිති. තෙන වුත්තං: “සත්තො වෙව පඤ්ඤා වා”ති. අසෙවනකො ච සුඛො ච විභාසෙති එත්ථ පන නාස්ස සෙවනනි= අසෙවනකො; අනාසිත්තකො අඛො කීණ්ණො පාවෙත්තො ආවෙණිකො, නත්ථෙත්ථ පරිකම්මෙන වා උපවාසෙන වා සත්තො ආදි මනසිකාරතො¹ පප්පුති අත්තතො සභාවෙනෙව සත්තො ච පඤ්ඤා වාති අත්ථො. කෙව් පන අසෙවන කොති අනාසිත්තකො ඔජ්වත්තො සභාවෙනෙව මධුරෙති වදනති. එවමයං අසෙවනකො ච අපිතපිතකම්මෙණ කාසිකවෙනසිකසුඛ පටිලාභාය සංවත්තනකො සුඛො ච විභාසෙති වෙදිතඛො. උපනාසුපසත්තොති අපිතව්විතො අපිතව්විතො; පාසෙති ලාමකො; අකුසලෙ ඛෙමමිති අකොසලසමුදායෙ වෙම; ධානසො අනන්ත ඛාසෙතීති ඛණ්ණෙනෙව අනන්තඛාසෙති විකම්මෙන; වුපසමෙතීති සුච්ඡි උපසමෙති; නිබ්බධභාසිත්තො වා අනුසුත්තො අරියමග්ග වුද්ධිපාත්තො සමුච්ඡ්ඤ්ඤා; පටිපාස්සමෙතීති අත්ථො. සසසථාපිති ඔපමතිදස්සනත්තො. හිමොනං පටිජ්ජම මාසෙති ආයාලාමාසො; උගතං රණෙත්ථලෙනති අදාමාසො² වාතාතපසුකායා හොමතිකාදි පාදපභාසකම්මෙනාය පඨවියා උද්ධං සත්තං උගතං ආකාසෙ

1. ආදිසමනාතාරතො-විසුම්මෙතො.

2. අවධම්මෙතො.

සමුට්ඨිකරජඤ්ච රෙණුඤ්ච; මහා අකාලමෙහෙයාහි සබ්බං නභං අපේකාස්ථරිකා උට්ඨිතො ආසාද්‍රාජ්‍යාපකංකම් සකලං අභිමාසං විසසනකමෙහො; සො හි අසම්පන්න විසසකාලෙ උප්පන්නතො අකාලමෙහොති ඉධි අධිපොතො. ණානිසො අනන්තරාසෙති මුස සමෙතිති බණෙනෙව අදස්සනං නෙති, පඨවියං සනතිසිද්ධපෙති; එවමෙව ඥාති ඔපම්මසම්පට්ඨපාදනමෙතං; තතො පරං වුත්ත නයමෙව.

ඉද්දති සබ්බං භාවිතො ව භික්ඛමෙ ආනාපානසතිසමාසිති එස්ථි කඨන්ති ආනාපානසතිසමාසිභාවනං. නානප්පකාරතො විස්ථා රෙතුකම්පතා පුච්ඡා; භාවිතො ව භික්ඛමෙ ආනාපානසතිසමාසිති නානප්පකාරතො විස්ථාරෙතුකම්පතාස පුට්ඨිබ්බමෙතිදස්සනං; එසෙව නසො දුතියපදෙයි. අසම්පන්නස්ථ සමෙධිපස්ථා; භික්ඛමෙ කෙන පකාරෙන කෙනාකාරෙන කෙන විධිනා භාවිතො ආනාපානසති සමාසිති කෙනප්පකාරෙන ඔහුලිකතො සන්නො වෙව-පෙ-මුපසමෙ තිති. ඉද්දති තමස්ථං විස්ථාරෙන්නො ඉධි භික්ඛමෙති ආදිමාන. තස්ථ ඉධි භික්ඛමෙ භික්ඛුති භික්ඛමෙ ඉමස්මි. සාසනෙ භික්ඛු; අසං ගෙස්ථ ඉධිසද්දා සබ්බප්පකාර ආනාපානසතිසමාසිතිබ්බත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සනතිස්සයභුතසාසනපරිදීපතො අඤ්ඤාසාසනස්ස තථා භාවපට්ටසෙධිතො ව; වුත්තං ගෙතං. “ඉධෙව භික්ඛමෙ සමණෝ-පෙ-සුඤ්ඤාපරපචාදා සමණෙහි අඤ්ඤා”ති. ඔහන වුත්තං. “ඉමස්මි. සාසනෙ භික්ඛු”ති. අඤ්ඤාභග්ගො වා -පෙ-සුඤ්ඤාභග්ගො වාති ඉදමස්ස ආනාපානසතිසමාසිභාවනානුරූපසෙතාසනපරිග්ගසපරිදීප නං; ඉමස්ස හි භික්ඛුතො දීඝරත්තං රූපාදිසු ආරම්මණෙසු අනු විසවං. විත්තං ආනාපානසතිසමාසිආරම්මණං අභිරුහිතුං න ඉච්ඡති. කුට්ඨොණසුත්තකර්මො විස උපපථමෙව ධාවති. තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කුට්ඨෙත්‍රයා සබ්බං ඕරං පිටිකා වඩ්ඪිතකුට්ඨව්ව්. දමෙතු කාමො ධෙත්‍රුතො අපනෙතා එකමනෙත මහත්තං. ථමං නිබ්ඤ්ඤා තස්ථ සොනෙතනි ඔනෙකියස, අථස්ස සො වචේන්. ඉත්තොවිතො ව විජ්ඣිකා පලාසිතුං අසකෙකානෙතා තමෙව ථමං උපනිසිදෙය්‍ය වා උපනිපජේය්‍ය වා; එවමෙව. ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපා රම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨිවිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්ම භිතො අපනෙතා අරඤ්ඤා වා -පෙ-සුඤ්ඤාගාරං වා පටෙසෙතා තස්ථ අස්සාසපස්සාසස්මෙත සතිසොනෙතන ඔක්ඛිතබ්බං. එවමස්ස තං විත්තං ඉත්තොවිතො ව විජ්ඣිකාපි පුබ්බ ආවිණ්ණාරම්මණං අලභමානං සතිසොත්තං ඡිජ්ඣිකා පලාසිතුං අසකෙකාත්තං තමෙව රම්මණං උපවාරප්පණාවසෙත උපනිසිද්ධි වෙව උපනිපජේති ව. තෙනාහු පොර්ණො :

“සථා ථමෙන නිබ්බෙකියස-වච්ඡං දමමං නගේ ඉධි,

ඔනෙකියෙවං සකං විත්තං-සතිසාරම්මණෙ දලා”ති.

එවමයොනං සෙනාසනං භාවනානුරූපං හොති. තෙන වුත්තං:-
 “ඉදමයං ආනාපානසතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිභාසපරි
 දීපන”නති. අථ වා යංවා ඉදං කමමධිංතසාසනෙද භුද්ධිභුතං¹
 සබ්බසංසුද්ධිපච්චෙකමුද්ධිප්පාදිකානං. විසෙසාධිගමදිව්ඛිමම
 සුඛවිහාරපදධිංතං ආනාපානසතිකමමධිංතං ඉපිපුරිසකපිඤ්ඤාදි
 සද්දසමාකූලං භාමනතං අපරිච්චේදිනං න සුකරං සමාපදෙත්වා සද්ද
 කණ්ඩකතා කිංතයා; අභාමනෙ පන අරඤ්ඤ සුකරං සොභා
 වමරෙන ඉදං කමමධිංතං පරිභාසෙනා; ආනාපානවතුද්ධිකානං
 නිබ්බන්ධනා කදෙව ව පාදකං කතා සබ්බාසර සමමසිනා අනුච්චං
 අරහත්තං සමපාපුණිත්වා. තසමාසං අනුරූපං සෙනාසනං දසෙසෙනා
 හගවා අරඤ්ඤායනා වානි ආදිමාහ. වන්චිවිජ්ජාමරියො විස ති හගවා.
 සො සථා වන්චිවිජ්ජාමරියො නගරභූමිං පසිඤ්ඤා සුඛස්ස උපපරිකම්භා
 එත් නගරං මාපෙථාති උපදිසති, සොච්ඡා ව නගරෙ නිට්ඨෙත
 රුජකූලනො මහාසක්කාරං ලභති, එවමෙව. සොභාවමරියං අනුරූප
 සෙනාසනං උපපරිකම්භා එත් කමමධිංතං අනුසුද්ධිනිබ්බන්ධන
 උපදිසති. තෙනා තත් කමමධිංතමනුසුතෙනා සොධිනා කමෙන
 අරහත්තං පනත සමාසමුද්ධිං වත සො හගවාති මහත්තං
 සක්කාරං ලභති. අයං පන භික්ඛු දීපිසදිසොති වුච්චති. යථාපි මහා
 දීපිඤ්ජා අරඤ්ඤා නිශ්චයනං වා වනගතනං වා පබ්බතගතනං වා
 නිසායාන නිලීනිනා වනමහිසකෙකණ්ණසුකරදසො මිසෙ ගණනාති,
 එවමෙවං අරඤ්ඤාදිසු කමමධිංතං අනුසුද්ධිනො භික්ඛු යථාකත
 මෙන සොනාපනතිසකදගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමයො චෙව අරිස
 එලඤ්ච ගණනාතිති චෙදිතෙඤ්ඤා. තෙනාහු පොරණා:

“යථාපි දීපිකො නාම-නිලීනිනා ගණනාති මිසෙ,
 තපෙථායං බුද්ධිපුත්තො-සුත්තසොභො විපසංකො,
 අරඤ්ඤං පවිසිනාන-ගණනාති එලමුත්තම”නති.

තෙනාසන පරිකම්භවයොග්ගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දසෙසෙනා
 හගවා අරඤ්ඤායනා වානි ආදිමාහ. තත් අරඤ්ඤායනා වානි
 අරඤ්ඤං නාම “නිකම්භිනා බසි ඉද්දතිලා සබ්බමෙන අරඤ්ඤ”නති ව,
 “අරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්ඤාධිකුසලිකං පච්චේ”නති ව
 එවං වුත්තලක්ඛණසු අරඤ්ඤසු යං² කිණ්චි පවිච්චකසුචමරඤ්ඤං
 ගතො; රුක්ඛමුලගතො වානි රුක්ඛසමිපං ගතො; සුඤ්ඤාභාරගතො
 වානි සුඤ්ඤං විවිත්තොකාසං ගතො; එත් ව සිපෙතො අරඤ්ඤාදි
 රුක්ඛමුලඤ්ච අවසෙසසත්තවිධසෙනාසනතතොපි සුඤ්ඤාභාරගතො
 රිති වතභුං වච්චති. එවමයං උතුත්තසානුකූලං ඛාදුවරියානුකූලඤ්ච
 ආනාපානසතිභාවනානුරූපං සෙනාසනං උපදිසිනා අලීනානුද්ධිවෙ
 පකම්භං සත්තමිරියාපථං උපදිසෙනා; නිසිද්ධිති ආහ. අථසං
 නිසර්ජය දලහභාවං අසාසපසාසානං පවත්තනසුඛතං ආරම්භ
 පරිභාසපායඤ්ච දසෙසෙනා පලලබ්භං ආතුජ්ජාති ආදිමාහ.

1. සුඛභුතං-විසුචිමයං. 2. ම. අනුරූපං යං-විසුචිමයං.

තත් පලලබ්භනති සමන්තතො උරුමදායකනං; ආභූතීන්ධාති ආබිනීන්ධා; උජුං කාසං පණ්ඩාසාති උපරි සරිරං උජුකං ඔපපන්ධා; අධාරය පිට්ඨිකණ්ඩකෙ කොට්ඨා කොටිං පටිපාදෙත්තා; එවං හි නිසින්නස්ස චම්මමංසනතාරුනි න පණ්මනති. අර්හස්ස යං තෙසං පණ්මනප්පච්චයා ඛණේ ඛණේ වෙදනා උප්පජ්ජන්ද්දං, තා න උප්පජ්ජනති. භාසු අනුප්පජ්ජමානාසු විතතං එකණං හොති. කම්මට්ඨානං න පරිපතති. වුද්ධිං එතීං උපගමන්ති. පටිමුඛං සතිං උපට්ඨං පෙත්තාති කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං ඔපසින්නා; අථ වා පරිති පරිග්ගහවෙත්තා; මුඛනති නිත්‍යාණ්වෙත්තා; සතිනි උපට්ඨානවෙත්තා; තෙන වුච්චති “පරිමුඛං සති”නති. එවං පටිසම්භිද්දං වුත්තනසෙත පෙත්තං අපෙත්තං දට්ඨබ්බො. නත්‍යායං සඤ්ඤාපො: පරිග්ගහිතනිත්‍යාණං සතිං කන්ධාති. ඡො ඡොකොච අස්සසමීති ඡො හිකඤ්ඤ එවං නිසිදිත්තා එවඤ්ඤා සතිං අවිජ්ජනෙනා සතොසෙව අස්සසති; සතො පස්සසති; සත්තො කාරි හොතිති වුත්තං හොති.

ඉද්දති සෙසාකාරෙති සත්තොකාරි හොති, තෙ දස්සනෙනා දීඝං වා අස්සසනෙනාති ආදිමාත. වුත්තං හෙතං පටිසම්භිද්දං :- “සො සතොච අස්සසති, සතො පස්සසති”ති. එතස්සෙව විභවෙත: “චතතිංසාය ආකාරෙති සත්තොකාරි හොති: දීඝං අස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. නාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන සත්තොකාරි හොති. දීඝං පස්සාස වසෙන-පප-පටිතිස්සග්ගානුපසයි අස්සාසවසෙන පටිතිස්සග්ගානුපසයි පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. නාය සතියා තෙන ඤ්ඤේන සතො කාරි හොති”ති. තත් දීඝං වා අස්සසනෙනාති දීඝං වා අස්සාසං පවසෙනෙනා; “අස්සාසො”ති ඛිති නිකම්මනවාතො; “පස්සාසො”ති අනෙනා පවසන වාතො; සුත්තනනා වධිකථාසු පන උප්පට්ඨිතා ආගතං. තත් සඤ්ඤා සම්පි ගඤ්ඤසෙසාකානං මාතුකුච්ඡතො නිකම්මනකාලෙ පඨමං අඤ්ඤාතරවාතො ඛිති නිකම්මති. පච්ඡා ඛාහිරවාතො සුමුඛං රජං ගහෙත්තා අඤ්ඤාතරං පවිසනෙනා නාසුං ආගච්ච නිබ්බාසති. එවං නාච අස්සාසපස්සාසා වෙදිතබ්බො. යං පන තෙසං දීඝරස්සනා, සා අදාන වසෙන වෙදිතබ්බො. යථා හි ඔකාසදානං එරිතො සීතං උදකං වා වාලිකා වා දීඝමුදකං දීඝවාලිකා රස්සමුදකං රස්සවාලිකාති වුච්චති, එවං වුණ්ණවිමුණ්ණාපි අස්සාසපස්සාසා සඤ්ඤාසරිතෙර අභිසරිතෙර ව තෙසං අත්තභාවසම්ඛාතං. දීඝං අදානං සතිකං සුරෙත්තා සතිකමෙව නිකම්මනති. තස්මා “දීඝා”ති වුච්චනති. සුත්තඛසාදිතං අත්තභාවසම්ඛාතං රස්සං අදානං සීඝං සුරෙත්තා සීඝමෙව නිකම්මනති. තස්මා “රස්සා”ති වුච්චනති. මනුස්සෙසු පන කෙච්ඡි සඤ්ඤාසරිතෙර අභිසරිතෙර ව තෙසං අත්තභාවසම්ඛාතං. දීඝං අදානං සතිකං සුරෙත්තා සතිකමෙව නිකම්මනති. තස්මා තෙසං කාලවසෙන දීඝමදානං නිකම්මනතා ව පවසනතා ව තෙ දීඝා, ඉත්තරමදානං නිකම්මනතා ව පවසනතා ව

කරෙන්නා සැණසම්පසුතතවිනෙතන අසාසති වෙව පසාසති ව; කසවා “අසාසිසාමි පසාසිසාමිති සිකඛති”ති වුවවති. එකසා හි හිකුනුනො වුණ්ණවිවුණ්ණවිසවෙ අසාසකාසෙ පසාසකාසෙ වා ආදි පාකවො හොති, න මණ්ඩපරියොසානං. සො ආදිවෙව පරිග්ගහෙත්තුං සකෙකාති. මණ්ඩපරියොසානෙ කීලමති. එකසා මණ්ඩං පාකවං හොති, න ආදිපරියොසානං එකසා පරියොසානං පාකවං හොති, න ආදිමණ්ඩං. සො පරියොසානංසෙව පරිග්ගහෙත්තුං සකෙකාති, ආදි මණ්ඩ කීලමති. එකසා සබ්බෙ පාකවං හොති, සො සබ්බෙ පරිග්ගහෙත්තුං සකෙකාති, න කත්ථි කීලමති. තාදිසෙන හවිතබ්බනති දසෙන්නො ආහ:- “සබ්බකායපටිසංවෙදි අසාසිසාමි-ප-පසාසිසාමිති සිකඛති”ති. තත්ථ සිකඛතීති එවං සවති වාගමති; සො වා තථාභුතසා සංවණ්, අග්ගෙත්ථ අධිසිලසිකවා. සො තථාභුතසා සමාධි; අයං අධිවිතතසිකවා යා තථාභුතසා පඤ්ඤා, අයං අධිපඤ්ඤා සිකඛාති. ඉමා තිසෙසා සිකඛාසො තසමිං ආරම්භෙණ තාග්ග සත්ථාසෙතන මනසිකාසෙතන සිකඛති ආසෙවති භාවෙති ඔවුලිකණ්ඨති එව මෙත්ථ අසත්ථා දුට්ඨසෙකා. තත්ථ සසවා පුරිමනසෙ කෙවලං අසාසිතබ්බං පසාසිතබ්බෙවෙ ව, න අඤ්ඤා කිංඤ්ඤා කාතබ්බං; ඉතො පට්ඨාය පන සැණ්ණපාදනාදිසු සොහො කර්ණිසො. කසවා තත්ථ “අසාසාමිති සන් නාති සසාසාමිති සන්නාති”වෙව වතනමානකාලවසෙන පාළි වතා ඉතො පට්ඨාය කතනබ්බසා සැණ්ණපාදනාදිනො ආකාරසා දසානත්ථ. සබ්බකායසම්පිසංවෙදි අසාසිසාමිති සිකඛතීති ආදිනා නසෙන අනාගතවචනවසෙන පාළි ආරොපිතාති වෙදිතබ්බා. සසාසමහං කාසසබ්බාරං අසාසිසාමි-ප-පසාසිසාමිති සිකඛතීති ඔලාරිකං කායසබ්බාරං පසාසමනනො පටිපාසාසමනනො නිණ්ඨෙන්නො වූපසමනනො අසාසිසාමි පසාසිසාමිති සිකඛති; තනුවං ඔලාරිකසුත්තවා ව පසාදති ව වෙදිතබ්බා. ඉමසා හි හිකුනුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කාසො ව විතතඤ්ඤා සදර්ථා හොතති, ඔලාරිකානං කායවිතතානං ඔලාරිකෙන අවුපසනෙන අසාසපසාසාසාසි ඔලාරිකා හොතති. ඔලවතර් හුත්වා පවත්තනති, නාසිකා නප්පහොති. මුඛෙන අසාසනොසි පසාසනොසි තිට්ඨති, යද්ද පනසා කාසොසි විතතමි පරිග්ගහිතා හොතති, තද්ද තෙ සන්නා හොතති වූපසන්නා. තෙසු වූපසන්නෙසු අසාසපසාසාසා සුත්තවා හුත්වා පවත්තනති. අපථි හු බො නපථිති විවෙතබ්බාකාරපාත්තා හොතති. සෙය්ථාසි පුරිසසා ධාවිත්වා පබ්බතා වා ඔරොගිත්වා මහා භාරං වා සිග්ගො ඔරෙපෙත්වා ධීතසා ඔලාරිකා අසාසපසාසාසා හොතති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අසාසනොසි පසාසනොසි තිට්ඨති, යද්ද පනෙස තං පරිසාමං විනොදෙත්වා නහානො ව පිටිනො ව අලුලසාවකං හදසෙ කත්වා සිතාග්ග ඡායාග්ග නිපනො හොති, අර්හස්ස තෙ අසාසපසාසාසා සුත්තවා හොතති, අපථි හු බො නපථිති විවෙතබ්බාකාරපාත්තා, එවමෙව ඉමසා හිකුනුනො පුබ්බෙ

වෙදීපසාසා කාසිකා එනෙ බිම්මා කායපට්ඨදා කායසඛිකා. තෙ
 කායසඛිකායෙර පසාසමනනනා නිරුභෙධනනා වුපසමනනනා
 සිකඛිති. යථාරූපෙති කායසඛිකායෙරති යා කායසා ආනමනා විනමනා
 සනනමනා පණමනා ඉඤ්ජනා එඤ්ජනා චලනා කම්පනා, පසාසමනසං
 කායසඛිකාරං අසාසසිසාමිති සිකඛිති. පසාසමනසං කායසඛිකාරං පසා
 සිසාමිති සිකඛිති. යථාරූපෙති කායසඛිකායෙරති යා කායසා න
 ආනමනා න විනමනා න සනනමනා න පණමනා අනිඤ්ජනා
 අඑඤ්ජනා අචලනා අකම්පනා, සනනං සුමුමං පසාසමනසං කාය
 සඛිකාරං අසාසසිසාමි පසාසසිසාමිති සිකඛිති. ඉති කීර පසාසමනසං
 කායසඛිකාරං අසාසසිසාමිති සිකඛිති. පසාසමනසං කායසඛිකාරං පසා
 සිසාමිති සිකඛිති. එවං සනන වාතුපලදායී ව පභාවනා න භොති.
 අසාසපසාසානානු පභාවනා න භොති ආනාපානසති යා ව පභාවනා න භොති.
 ආනාපානසති සමාධියා ව පභාවනා න භොති. න ව නං තං සමාපත්තිං. පණිතා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රිට්ඨිතන්ති.
 ඉති කීර පසාසමනසං කායසඛිකාරං අසාසසිසාමි-ප-පසාසසිසාමිති
 සිකඛිති. එවං සනන වාතුපලදායී ව පභාවනා භොති. අසාස
 පසාසානානු පභාවනා භොති. ආනාපානසති යා ව පභාවනා භොති.
 ආනාපානසති සමාධියා ව පභාවනා භොති. තඤ්ච සමාපත්තිං
 පණිතා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රිට්ඨිතන්ති. යථා කථං විශ්? සෙසසථාපි
 කංසෙ ආකොපිතෙ පඨමං ඔලාරිකා සද්ද පවත්තන්ති; ඔලාරිකානං
 සද්දනං නිමිත්තං සුගගිතතනා සුමනසිකතතනා සුපඛාරිතතනා
 නිරුද්ධාපි ඔලාරිකෙ සද්ද අථ පච්ඡා සුමුමකා සද්ද පවත්තන්ති;
 සුමුමකානං සද්දනං නිමිත්තං සුගගිතතනා සුමනසිකතතනා සුප
 ඛාරිතතනා නිරුද්ධාපි සුමුමකෙ සද්ද අථ පච්ඡා සුමුමසද්දනිමිත්තා
 රමමණ්ඤාපි විතතං පවත්තති. එවමෙවං පඨමං ඔලාරිකා අසාස
 පසාසා පවත්තන්ති. ඔලාරිකානං අසාසපසාසානං නිමිත්තං
 සුගගිතතනා සුමනසිකතතනා සුපඛාරිතතනා නිරුද්ධාපි ඔලාරිකෙ
 අසාසපසාසෙ අථ පච්ඡා සුමුමකා අසාසපසාසා පවත්තන්ති. සුමුම
 කානං අසාසපසාසානං නිමිත්තං සුගගිතතනා සුමනසිකතතනා
 සුපඛාරිතතනා නිරුද්ධාපි සුමුමකෙ අසාසපසාසෙ අථ පච්ඡා
 සුමුම අසාසපසාසනිමිත්තාරමමණ්ඤාපි විතතං න විකෙඛිතං ගච්ඡති.
 එවං සනන වාතුපලදායී ව පභාවනා භොති. අසාසපසාසා
 නානු පභාවනා භොති. ආනාපානසති යා ව පභාවනා භොති.
 ආනාපානසති සමාධියා ව පභාවනා භොති. තඤ්ච නං සමාපත්තිං
 පණිතා සමාපජ්ජන්ති ප්‍රිට්ඨිතන්ති. පසාසමනසං කායසඛිකාරනි
 අසාසපසාසා කායෙ, උපට්ඨානං සති, අනුපසානා ඤ්ඤා, කායෙ
 උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානානුච්ඡව සති ම. කාය සති යා
 භෙත ඤ්ඤා න කං කායං අනුපසානීති. තෙන වුවමනා: “කායෙ
 කායානුපසානාසති පට්ඨානභාවනා”ති. අයං භාවෙත්ති කායානු
 පසානාවසෙත වුත්තස්ස පඨමමතුක්කස්ස අනුපුබ්බපදවණ්ණනා.

සඟා පනෙත් ඉදමෙව වතුකකං ආදිකමිකසං කමමධිංතන වසෙත වුත්ත , ඉත්තති පන තිණ් වතුකකාති එත් පනතඤ්ඤානසං චෙදනාචිත්තධිමොහුපසංතාවසෙන වුත්තාති. තඟා ඉදං කමමධිංතනං භාවෙතා ආනාපාතවතුත්ඤ්ඤානපදවධිංතනං විපසංතාය සත පටි සමන්දසි අරහතං. පාපුණ්තුකාමෙන බුද්ධිපුනෙතන සං කාතඤ්ඤා, තං සඤ්ඤා ඉමෙව තාව ආදිකමිකසං සුලුපුත්තසං වසෙන ආදි නොපභුති එව. චෙදිකඤ්ඤා : වතුකකධිං. තාව සිලං විසොධෙතඤ්ඤා. තත් තිවිධා විසොධිතා : අනාපජ්ජනං, ආපනහවුධිංතනං, කිලෙ සෙති ව අපාතිපිලනං, එව. විසුද්ධිසිලසං හි භාවතා සමපජ්ජති. යමපිදං චෙතියධිගණවත්තං චෙතියධිගණවත්තං උපජ්ඣායවත්තං. ආවර්ගවත්තං ජනනාභරවත්තං උපොසථාගාරවත්තං ඥෙ අසිති ඛනිකවත්තාති වුද්දසවිධං. මහාවත්තනති ඉමෙසං වසෙන ආහි සමාචාරිකසිලං වුවති, තමපි සාධුකං පරිපුරෙතඤ්ඤා. සො හි “අසං සිලං රක්ඛාමි, කිං ආහිසමාචාරිකෙන නමම”නති වදෙත්ත, තසං සිලං පරිපුරෙත්තාති නෙතං. ආනං විජ්ජති. ආහිසමාචාරිකවසෙත පන පරිපුරෙ සිලං පරිපුරති. සිලෙ පරිපුරෙ සමාධි ගඤ්ඤා ගණනාති. වුත්තං නෙතං හතවතා “සො වත හිත්තවෙ හිත්ත ආහිසමාචාරිකං ධම්මං අපරිපුරෙතා සිලාති පරිපුරෙත්තාති නෙතං. ආනං විජ්ජති”ති විජ්ජෙතඤ්ඤා. තඟා තෙන යමපිදං චෙතියධිගණවත්තාදි ආහිසමා චාරිකං සිලං වුවති, තමපි සාධුකං පරිපුරෙතඤ්ඤා. තනො :-

“ආවාසො ව සුලං ලාභො-ගණො කමෙතන පඤ්ඤාමං,
අද්ධානං යුති ආබාධො-ගණො ඉද්ධිති” නෙ දසා”ති

එවං වුත්තෙසු දසසු පළිඛොධෙසු සො පළිඛොධො අපි, සො උපච්ඡිද්ධිගණො, එවං උපච්ඡිත්තපළිඛොධෙත කමමධිංතනං උග්ගහෙ තඤ්ඤා. තං දුට්ඨං හොති. සඤ්ඤාත්තකමමධිංතනඤ්ඤා පාරිකාරික කමමධිංතනඤ්ඤා. තත් සඤ්ඤාත්තකමමධිංතනං නාම-හිත්තසමාදිසු මෙත්තා මරණසති ව. අසුභසඤ්ඤාතිපි එතෙ. නමමධිංතනිකෙන හි හිත්තනා පඨමං. තාව පරිච්ඡිද්ධා සිමධිකහිත්තසමෙක මෙත්තා භාවෙතඤ්ඤා. තනො සිමධිකදෙවතාසු, තනො ගොවරගාමෙ ඉසාර ජනෙ, තනො තත් මනුසො උපාදාය සඤ්ඤාතෙසු. සො හි හිත්ත සමෙක මෙත්තාය සභවාසිතං. වුද්ධිත්තනං ජනෙති. අඨස්ස සුඛ සංචාරසතා හොති. සිමධිකදෙවතාසු මෙත්තාය වුද්ධිත්තවත්තාති දෙව තාහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතාරකෙකා හොති. ගොවරගාමෙ ඉසාරජනෙ මෙත්තාය වුද්ධිත්තවත්තසනානෙති ඉසාරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිතපරික්ඛායෙ හොති. තත් මනුසොසු මෙත්තාය පසාදිතවිසෙතති නෙති අපරිභුතො හුතා විවරති. සඤ්ඤාතෙසු මෙත්තාය සඤ්ඤාත්ත අපරිභුතවාසෙ හොති. මරණසතියා පන ‘අවසං මරිතඤ්ඤා’නති විනෙතනෙතා අනෙතනං පහාය උපරුපටි ව සිඬ්චිතන

1. සි. මු. & ම. ආනාපාතසති වතුත් 2. සි. I. & මු ඉමිතං.

සංවේතො අනොලීනවුත්තියො භොති. අසුභසඤ්ඤාය දිබ්බසුඛි ආරම්භණෙසු තණ්හා න උපපජ්ඣති. තෙනෙකොතං තසං එවං බහුප කාරණතා “සබ්බස්ස අස්ථසිතබ්බං¹ ඉච්ඡතබ්බං”නති කතා අධිපො තස්ස ච සොගානුසොගකම්මස්ස පදවිධානහතා “සබ්බස්සකම්මවිධානං”නති වුච්චති. අවිධිතිංසාරම්මණෙසු පන අං යස්ස චරිතානුකූලං, තං තස්ස නිව්චං පරිහරිතබ්බතාය සථාවුත්තෙන තෙව නසයන පාරිභාරිය කම්මවිධානං”නති පි වුච්චති. ඉධ පන ඉදංමෙව ආනාපාන² කම්මවිධානං පාරිභාරියකම්මවිධානනති වුච්චති. අයංමෙස්ස සංඛේධපො, විස්ථාරො³ පන සීලවිසොධනකථං පළිබොධුපච්ඡදකථංඤච ඉච්ඡතෙන න විපුද්ධි මග්ගතො ගණෙනෙබ්බො.

එවං විපුඛිසීලෙන පන උපච්ඡන්තපළිබොධෙන ච ඉදං කම්මවිධානං උග්ගණ්හනෙන න ඉමිනාවි කම්මවිධානෙන චතුස්ථංකානං කිබ්බතෙන නිව පිපස්සනං වර්ධනං අරහතං පත්තස්ස මුද්ධිපුත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගතෙතබ්බං. තං අලහනෙන න අනාගාමිස්ස, තමපි අලහනෙන න සකදගාමිස්ස, තමපි අලහනෙන න සොභාපත්තස්ස, තමපි අලහනෙන න ආනාපානචතුස්ථංකානලාභිස්ස, තමපි අලහනෙන න පාළියං අවිධිකථාය ච අසමුත්ථෙය්ස විනිවුස්සාචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගතෙතබ්බං. අරහන්තාදයො හි අත්තනා ගත⁴ මග්ගමෙව ආවික්ඛන්ති. අයං පන ගගනපසදෙසෙ මහාඝථිපථං නිහරන්තො විස සබ්බස්ස⁵ අසමුත්ථෙය්ස සප්පායාසප්පායං පරිච්ඡදිතා කපෙති. කත්තායං අනුපුබ්බකථා:- තෙන හිතත්තා සලලසුකවුත්තීනා විනාශාර සම්පතෙන න වුත්තපසකාරමාචරියං උපසංකම්මිතා වත්තපට්ටපත්තිසා ආරුහිතවිහනස්ස තස්ස සන්තිකෙ පඤ්ඤාසන්තිකං කම්මවිධානං උග්ගතෙත තබ්බං. තත්ත්මෙ පඤ්ඤා සන්තිකො: උග්ගතො පරිපුච්ඡා උපවිධානං අප්පණං ලක්ඛණන්ති. තස්ස “උග්ගතො”නාම කම්මසාතස්ස උග්ගණ්හනං; “පරිපුච්ඡා” නාම කම්මවිධානස්ස පරිපුච්ඡනා; “උපවිධානං” නාම කම්මවිධානස්ස උපවිධානං; “අප්පණං” නාම කම්මවිධානප්පණං; “ලක්ඛණං” නාම කම්මවිධානස්ස ලක්ඛණං; එවං ලක්ඛණමිදං කම්මවිධානනති කම්මවිධානසභාවුපධාරණන්ති වුත්තං භොති. එවං පඤ්ඤාසන්තිකං කම්මවිධානං උග්ගණ්හනෙනා අත්තනාපි න සීලමති, ආචරියමපි න විතෙසෙති. තස්මා ථෙරාකං උද්දිසාපෙතා බහුකාලං සඤ්ඤා සිතා එවං පඤ්ඤාසන්තිකං කම්මවිධානං උග්ගතෙතො සචෙ තස්ස සප්පායං භොති, තස්සෙව වසිතබ්බං. නො චෙ තස්ස සප්පායං භොති, ආචරියං ආපුච්ඡිතා, සචෙ මන්දපඤ්ඤා යොජනපරමං ගතනා, සචෙ හිතක පඤ්ඤාදුරමපි ගතනා අසාරසංඝතාසනදෙශවිජ්ජිතං පඤ්ඤාසනා සනඛගසමනාගතං සෙතාසනං උපගම්ම තස්ස වසනෙන න උපච්ඡන්තවුද්දකපළිබොධෙන කතහත්තකීර්මවන හත්තසමෙදං පටි

1. සි. මු. අස්ථරිතබ්බං. 3. සි. මු. විස්ථාරතො. 5. සහ, සබ්බස්සාරම්මණං.
 2. සි. මු. & ම. ආනාපානසති. 4. සහ, & ම. අධිගත.

විනෝදෙතියා රතනතතයගුණානුස්සරණෙන චිත්තං සම්පභංගෙනා ආවරිසුග්ගහනො එකපදමපි අපපවුස්සනෙනා¹ ඉමං ආනාපානසති කම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බං. අයමෙත්ථ සම්බිධො. වින්ධොරො² පන ඉමං කථාමග්ගං ඉච්ඡෙනෙනා විසුද්ධිමග්ගනො ගහෙනෙබ්බං. යං පන වුත්තං “ඉමං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බං”නති, තභුගං මනසිකාරවිධි:-

“ගණනා අනුබ්භිනා-පුභනා ධ්වනා සලලකඛණා,
විච්චනා පාරිසුද්ධි-තෙසඤ්ච පඨිපස්සනා”ති.

“ගණනා”ති ගණනායෙව; “අනුබ්භිනා”ති අනුවගනා; “පුභනා”ති පුච්චට්ඨානං; “ධ්වනා”ති අපජණා; “සලලකඛණා”ති චිපස්සනා; “විච්චනා”ති මග්ගො; “පාරිසුද්ධි”ති එලං; “තෙසඤ්ච පඨිපස්සනා”ති පච්චවෙකඛණා; තස්මි ඉමිනා ආදිකම්මකඤ්ඤාපුත්තෙන පඨිමං ගණනාය ඉමං කම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බං. ගණනෙනෙනා ව පඤ්චනා. තෙට්ඨා න ධ්වෙතබ්බං. දසනතං උපරි න තෙතබ්බං. අනතරෙ බණ්ඩං න දසෙසනබ්බං. පඤ්චනතං තෙට්ඨා ධ්වෙතනස්ස හි සම්බාසෙධ ඔකාසෙ චිත්තාපාදො විපථංකති සම්බාසෙධ විජෙ සනතිරුද්ධිගොගණො විස. දසනතං උපරි තෙතනස්ස ගණනානිසීතොව චිත්තාපාදො තෙති. අනතරං බණ්ඩං දසෙසනස්ස “සිඛාපසතං. නු ඛො මෙ කම්මට්ඨානං; නො”ති චිත්තං විකම්පති. “තස්මා එතෙ දෙසෙ විජෙත්ථා ගණෙනබ්බං. ගණෙනෙනා ව පඨිමං දකිගණනාය බිඤ්ඤාමාපක ගණනාය ගණෙනබ්බං. බිඤ්ඤාමාපකො හි නාළිං පුරෙතො එකතති වතො ඔක්ඛරති පුන පුරෙනෙනා කිඤ්චි කච්චරං දිංඛා තං ජෙඤ්ඤෙනා “එකං එක”නති වදති. එස නගෙය “ඤා ඤා”ති ආදිපු. එවමෙව. ඉමිනාපි අස්සාසපස්සාසෙසු ගො උපට්ඨාති, තං ගහෙනා එකං එකතති ආදිං කතො යාව දස දසාති පච්චතමානං පච්චතමානං උපලකෙතිතොව ගණෙනබ්බං. තස්ස එවං ගණෙනො නිකම්මතො ව පටිසන්තො ව අස්සාසපස්සාසා පාකවා භොනති. අපානෙන තං දකිගණනං බිඤ්ඤාමාපකගණනං පතාය සීඝ්ගණනාය ගොපාලක ගණනාය ගණෙනබ්බං. ජෙතො හි ගොපාලකො සකතිගො උච්ඡෙතන ගහෙනා රජ්ජදණ්ඩගස්ථො පානොව වරං ගතො ගාමො පිට්ඨිගං පහරිතො පලිඝස්මිතමස්සෙක නිසිනො ආරං පතනං පතනංයෙව ගාමිං “එකා ඤා”ති සකතිරං බිසිතො බිසිතො ගණෙති, තියාමරතති සම්බාසෙධ ඔකාසෙ දුකං වුත්තොගණො නිකම් මනො අඤ්ඤාමඤ්ඤං උපනිසංගනො වෙගෙන වෙගෙන පුඤ්ඤ පුඤ්ඤො හුතො නිකම්මති. ගො වෙගවෙගෙන තිණි මහනාරි පඤ්ච -පෙ-දසාති ගණෙනියෙව. එවං ඉමස්සාපි පුරිමනගෙන ගණෙනො අස්සාසපස්සාසා පාකවා හුතො සීඝ්සීඝං පුනපුනං සඤ්චරතති.

1. ඔ. අගමුස්සනෙනා. 3. සි. මු. & ඔ. අනුපදනා.
2. සි. මු. වින්ධොරො. 4. සි. I, මකපති.

තනො තෙන පුනපුනං. සඤ්චරනතීති ඤායා අනෙතා ව ඔහි ව අතහෙයා ආරප්පත්තං. ආරප්පත්තංයෙව ගහෙයා “එකො ඥානීණි වත්තාරි පඤ්ච, එකො ඥානීණි වත්තාරි පඤ්ච ඡ, එකො ඥානීණි වත්තාරි පඤ්ච ඡ සත්ත අධ්ව නව දසා”ති සිසං. සිසං ගණිතඛිමෙව. ගණිතාපටිඛිදොති කමමධ්වානෙ ගණිතාමලෙතෙව විත්තං. එකගං. හොති අරිහතුපස්මිනවසෙන වංශිකයොනෙ නාවා ධපනමිව. තසෙයං. සිසං. සිසං. ගණිතයො කමමධ්වානං. නිරන්තරප්ප විත්තං. විය හුයා උපධ්වාති. අප නිරන්තරං. පවත්තතීති ඤානා අනෙතා ව ඔහි ව වාතං. අපරිඤ්ඤායො පුරිමනෙයෙනෙව වෙගවෙගෙන ගණිතඛිමං. අනෙතා පටිසන්ධානෙන හි සද්ධිං. විත්තං. පවෙසයොනො අභිතන්තරං. වාතඛිතං. මෙදපුරිතං. විය හොති. ඔහි නිකම්මන වාතෙන හි සද්ධිං. විත්තං. නිහරතො ඔහිදා පුපුත්තාරමණි විත්තං. විකම්පති. පුට්ඨාකායෙ පන සතීං. ධපෙයා භාවෙනෙයෙව භාවනා සමපජ්ජති තෙන වුත්තං. “අනෙතා ව ඔහි ව වාතං. අපරිඤ්ඤායො පුරිමනෙයෙනෙව වෙගවෙගෙන ගණිතඛිමං”තති. කීව පිරං. පනෙතං. ගණිතඛිමතී? යාව විනා ගණිතාය අසාසපසාසාරමමණි සතී සතතීධ්වති. ඔහි විසවිකකකවිමෙදං. කයා අසාසපසාසාරමමණි සතී සණිපනත්තං. යෙව හි ගණිතාති.

එවං. ගණිතාය මනසි කයා අනුබ්බිකාය මනසි කාතඛිමං. අනුබ්බිකා නාම ගණිතං. පටිසංහරිතා සතීයා නිරන්තරං අසාසපසාසාසාරං. අනුගමනං. තඤ්ච ඛො න ආදිමජ්ඣපරිසොසානානුගමන වපෙන. ඔහි නිකම්මනවාතසං. හි නාති ආදි; හදයං මජ්ඣං; නාසිකා¹ පරිසොසානං. අභිතන්තරං. පටිසන්ධානෙයා නාසිකග්ගං. ආදි; හදයං. මජ්ඣං; නාති පරිසොසානං. තඤ්චසං. අනුගමිතො විකෙබ්භගතං. විත්තං. සාරමොය වෙව හොති ඉඤ්ජනාය ව. යථාහ:- “අසාසාදි මජ්ඣපරිසොසානං. සතීයා අනුගමිතො අජ්ඣතං. විකෙබ්භගතෙන විතෙතන කායොපි විත්තමපි සාරධා ව හොතති ඉඤ්ජනා ව එඤ්ජනා ව. පසාසාදිමජ්ඣපරිසොසානං. සතීයා අනුගමිතො ඔහිදා විකෙබ්භගතෙන විතෙතන කායොපි විත්තමපි සාරධා ව හොතති ඉඤ්ජනා ව එඤ්ජනා වා”ති.

නසො අනුබ්බිකාය මනසි කණේනෙන න ආදිමජ්ඣපරිසොසානවසෙන මනසි කාතඛිමං. අපිච ඛො පුසතාවසෙන ව ධපනා වපෙන ව මනසි කාතඛිමං. ගණිතානුබ්බිකාවසෙන විය හි පුසතා වසෙන ධපනාවසෙන විපුං මනසිකාණි නත්ති. පුට්ඨපුට්ඨධ්වානෙයෙව පන ගණිතෙනා ගණිතාය ව පුසතාය ව මනසි කණති. තසෙව ගණිතං. පටිසංහරිතා තෙ සතීයා අනුබ්බිකෙනා අපසාසවසෙන ව විත්තං. ධපෙනො අනුබ්බිකාය ව පුසතාය ව ධපනාය ව මනසි කණතීති වුචමති.

සායමෙයා අධිකථායං වුත්තපඛිතුලදොරිකොපමාති පඨි
සමිතිදසං වුත්තකකමොපමාය ව වෙදිකෙකිං. නත්තං පඛිතුලොපමා:-
සෙය්‍යථාපි පඛිතුලො දොලාය කීලනං වාතාපුත්තානං දොලං බිටිනා
කණ්ඩව දොලස්මනුමුලෙ නිසිනෙතා කමෙන ආගච්ඡන්තස්ස ව
ගච්ඡන්තස්ස ව දොලාථලකස්ස උභො කොට්ඨො මජ්ඣක්ඛු පස්සති.
න ව උභොකොට්ඨෙකිං දස්සන්තස්ස ව්‍යාවපො භොති. එවමෙවායං
භික්ඛු සතිවසෙත උපනිබ්බන්තස්මනුමුලෙ එතා අස්සාසපස්සාසදොලං
බිටිනා කණ්ඩව නිමිනෙත සතිසා නිසිනෙතා කමෙන ආගච්ඡන්තා
නක්ඛු ගච්ඡන්තානක්ඛු පුට්ඨධ්‍යානෙ අස්සාසපස්සාසානං ආදිමජ්ඣ
පරිසොසානං සතිසා අනුගච්ඡන්තා නස්ස ව චිත්තං එපෙන්නතා
පස්සති. න ව නෙසං දස්සන්තස්ස ව්‍යාවපො භොති. අයං පඛිතුලොපමා.
අයං පන දොවාරිකොපමා:- සෙය්‍යථාපි දොවාරිකො නගරස්ස
අනෙතා ව ඔති ව පුරිසෙ “කො තිං? කුතො වා ආගතො? කුතිං ව,
ගච්ඡසි? කිං වා තෙ ගණ්ඩ?”ති න විමංසති. න ති නස්ස තෙ භාර.
වාරපාත්තං වාරපාත්තංගෙව පන විමංසති. එවමෙවං ඉමස්ස
භික්ඛුනො අනෙතා පටිට්ඨ වාතා ව ඔති නික්ඛන්තවාතා ව න භාර
භොනති. ආරපාත්තං වාරපාත්තංගෙව භාරති. අයං දොවාරි
කොපමා. කකමොපමා පන ආදිකොපමාහුති එවං වෙදිකෙකිං.
වුත්තං කෙතං:-

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරමමණමෙකච්ඡන්තස්ස,
අජානතො ව තසො ධම්මෙ-භාවනා නුපලබ්භති.

නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරමමණමෙකච්ඡන්තස්ස,
ජානතො ච තසො ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භති”ති.

කථං ඉමෙ තසො ධම්මා එකච්ඡන්තස්ස ආරමමණා න භොනති.
නවමෙ තසො ධම්මා අවිදිතා භොනති න ව චිත්තං විකෙඛපං
ගච්ඡති. පඛානක්ඛු පඤ්ඤායති. පයොගක්ඛු සාධෙති. විසෙසමධි
ගච්ඡති? සෙය්‍යථාපි රුකෙකා සමෙ භුමිභාගෙ නික්ඛිනෙතා; නමෙන.
පුරිසො කකමෙන ඡිකෙය්‍ය; රුකෙකා පුට්ඨකකච්ඡන්තානං වසෙන
පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා භොති. න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකච්ඡන්ත
මනසි කෙරෙති. න ආගතා වා ගතා වා කකච්ඡන්තා අවිදිතා භොනති.
පඛානක්ඛු පඤ්ඤායති. පයොගක්ඛු සාධෙති. විසෙසමධිගච්ඡති. සථා
රුකෙකා සමෙ භුමිභාගෙ නික්ඛිනෙතා, එවං උපනිබ්බන්තනිමිත්තං.
සථා කකච්ඡන්තා, එවං අස්සාසපස්සාසා. සථා රුකෙකා පුට්ඨකකච්ඡ
න්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා භොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා
කකච්ඡන්ත මනසි කෙරෙති, න ආගතා වා ගතා වා කකච්ඡන්තා අවි
දිතා භොනති, පඛානක්ඛු පඤ්ඤායති, පයොගක්ඛු සාධෙති, විසෙසමධි
ගච්ඡති, එවමෙවං. භික්ඛු නාසිකගෙහ වා මුඛනිමිත්තෙහ වා සතිං උපඨ
පෙතා නිසිනෙතා භොති. න ආගතෙ වා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙහ
මනසි කෙරෙති. න ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා

හොනැති. පඩානැති පඤ්ඤායැති. පයෝගැති සාධෙයි. විසෙස මට්ඨගච්ඡති. පඩානනැති කතමං පඩානං? ආරඞ්චිරියෙස කායොපි විත්තමපි කමමණ්ණං හොති. ඉදං පඩානං. කතමො පයොහො? ආරඞ්චිරියෙස උපකක්ඛිලෙසා පඨිගනති, විතකතා වූපසමමනති. අයං පයොහො, කතමො විසෙසො? ආරඞ්චිරියෙස සංයොජනා පඨිගනති; අනුසයා ව්‍යනාදිහොනති. අයං විසෙසො, එවං ඉමෙ තයො ධම්මා එක විත්තෙස ආරමමණා න හොනති. නවිමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොනති. න ච විත්තං විකෙඛපං ගච්ඡති, පඩානැති පඤ්ඤායැති. පයෝගැති සාධෙයි. විසෙසමට්ඨගච්ඡති.

ආනාපානසතී යස්ස-පරිපුණ්ණො සුභාවිතා,
අනුපුබ්බං පරිචිතා-යථා මුද්දාන දෙසිතා,
යො ඉමං ලොකං පහායෙති-අඛිතා මුත්තොව චන්දිමාති

අයං කතමොපමා. ඉධ පනස්ස ආගතාගතවිසෙන අමනසිකාර මතතමෙව පයොජනනති වෙදිතබ්බං. ඉදං කමමධ්‍යානං මනසි කරොහො කස්සපි න විරෙහෙව නිමිත්තැති උපපජ්ජති. අවිසෙස කඛිනාවතපඨිමණ්ණිතා අපජණ්ඨකධානා ධ්වනා ච සමපජ්ජති. කස්සපි පන ගණනාවසෙතොව මනසිකාරකාලතොප්පභූති අනුක්ක මතො ඔලාරිකස්සාසපස්සාසනිකේධවිසෙන කායදුරුථේ වූපසනෙත කායොපි විත්තමපි ලුහුකං හොති. සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පතතං විය හොති. යථා සාරඞ්චිකායස්ස මඤ්ඤො වා පිසෙ වා නිසිද්දතො මඤ්ඤොපිසං මනමති විකුජ්ජති, පච්චස්ථරණං වලිං ගණ්ණාති; අසාරඞ්චි කායස්ස පන නිසිද්දතො නොව මඤ්ඤොපිසං මනමති න විකුජ්ජති න පච්චස්ථරණං වලිං ගණ්ණාති; නුලපිච්චුපුරිතං විය මඤ්ඤොපිසං හොති. කහමා? යසමා අසාරදේවා කායො ලුහුකො හොති. එවමෙවං ගණනා විසෙන මනසිකාරකාලතොප්පභූති අනුක්කමතො ඔලාරිකඅස්සාස පස්සාසනිකේධවිසෙන කායදුරුථේ වූපසනෙත කායොපි විත්තමපි ලුහුකං හොති. සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පතතං විය හොති. තස්ස ඔලාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්දානි සුමුමස්සාසපස්සාස නිමිත්තාරමණං විත්තං පවහනති. තස්මිමපි නිරුද්දානි අපරාපරං තතො සුමුමතරසුමුමතමනිමිත්තාරමණං පවහතියෙව. කථං? යථා පුරිසො මහගිගා ලොහසලාකාය කංසකාලං ආකොවෙය්‍ය, එකප්පාසාරෙන මහාසද්දෙ උපපජ්ජෙය්‍ය, තස්ස ඔලාරිකසද්දරමණං විත්තං පවහෙය්‍ය. නිරුද්දානි ඔලාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුමුමසද්ද නිමිත්තාරමණං, තස්මිමපි නිරුද්දානි අපරාපරං තතො සුමුමතර සුමුමතමසද්දනිමිත්තාරමණං පවහතෙව; එවනති වෙදිතබ්බං, වූත්තමපි වෙතං: “සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොවිතෙ”ති විස්ථරෙ. යථාසි අඤ්ඤාති කමමධ්‍යානානි උපරුපරි විභූතානි හොනති, න තථා ඉදං. ඉදං පන උපරුපරි භාවෙනත්තං භාවෙනත්තං සුමුමත්තං ගච්ඡති. උපවධානමපි න උපගච්ඡති. එවං අනුපවධිගතෙත පන

කසම්. න හෙන භික්ෂුනා උට්ඨායා¹ආනා වමමධණං පඨොවෙධා ගහකඛිං. කිං කාතඛිං? “ආවරිතං පුච්ඡාමි”ති වා “නට්ඨිකුති මෙ කමමසාන”නති වා න වුසානඛිං. ඉරියාපථං විසොපෙධා ගව්ඡතො හි කමමධානං. නවං නවමෙව භොගි. තස්මා යථානිසේනතනෙව දෙසන්තා ආහරිතඛිං. තත්ත්වං ආහරණ්‍යපාඨො: හෙන හි භික්ෂුනා කමමධානස්ස අනුපට්ඨිතනභාවං ඤාතා ඉති පටිසංඤ්ඤිකම්මකඛිං: “ඉමෙ අස්සාසපස්සාසා නාම කඤ්ඤි අභි? කඤ්ඤි නභි? කස්ස වා අභි? කස්ස වා නභි”ති. අපථං පටිසංඤ්ඤිකමනො “ඉමෙ අනෙතාමතු කුච්ඡිතං නභි. උදෙක ත්‍රිමුග්ගානං නභි. තථා අසඤ්ඤිගුණානං මනානං චතුස්ථානාසමාපන්නානං රුපාරුපභවසමධිනිනං නිරෝධ සමාපන්නාන”නති ඤාතා එවං අනෙතාව අනතා පටිච්චාදෙතඛිං: “නනු කිං පණ්ණිත හෙව මාතුකුච්ඡිගහො. න උදෙක ත්‍රිමුග්ගො, න අසඤ්ඤිගුහො. න මහො. න චතුස්ථානාසමාපන්නානං. න රුපාරුප භවසමධිනි. න නිරෝධසමාපන්නා. අභි භෙව භෙ අසසාසපස්සාසා. මනුපඤ්ඤානාස පන පරිග්ගහෙත්තුං න සන්තොසි”ති. අපානෙත පකතිප්‍රට්ඨිවසෙතෙව විහං. එපෙධා මනසිකාගේ පවහෙතභණ්ඩො. ඉමෙ හි දීඝනාසිකස්ස නාසාප්‍රචං සංවෙතනා පටිහතනති. රස්ස නාසිකස්ස උත්තරෙට්ඨං. තස්මානෙත ඉමං නාම සානං සංවෙතනතිති නිමිත්තං පට්ඨිපෙතඛිං. ඉදමෙව හි අත්ථවසං පටිච්ච වුත්තං ගතවතා: “නාහං භික්ඛවෙ වුට්ඨස්සතිස්ස අසමපජානස්ස ආනාපානසතිභාවනං වදාමි”ති. කිංඤ්ඤි හි යං කිංඤ්ඤි කමමධානං සහස්ස සමපජා තස්සෙව සමපජති. ඉතො අඤ්ඤං පන මනසි කරෙන්නස්ස පාකවං භොගි ඉදමෙව ආනාපානසතිකමමධානං ගරුකං ගරුකභාවනං මුඛිපමෙවකමුඛිමුඛිපුත්තානං මහාපුරිසානංසෙව මනසිකාරගුම්භුයං. නමෙව ඉත්තරං. න ච ඉත්තරසත්තසමාසෙවිනං යථා යථා මනසි කරිසති, තථා තථා සත්තඤ්ඤව භොගි සුමුඤ්ඤා. තස්මා එත්ථ ඔලවතී සති ච පඤ්ඤා ච ඉච්ඡිතඛිං. යථා හි පට්ඨාසාධකස්ස තුන්ත කරණකාලෙ සුච්චි සුමුභා ඉච්ඡිතඛිං, සුච්චාසවෙධිනමපි තනො සුමුමතරං. එවමෙවං පට්ඨාසාධකසද්ධස්ස ඉමස්ස කමමධානස්ස භාවනාකාලෙ සුච්චිභාගා සතිපි සුච්චාසවෙධිනපටිභාගා නංසමප පුත්තා පඤ්ඤාපි ඔලවතී ඉච්ඡිතඛිං. තාහි ච පන සතිපඤ්ඤාහි සමනතාගතෙන භික්ෂුනා න හෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤානු පකති ප්‍රට්ඨාකාසා පරිසෙසිතඛිං. යථා පන කස්සකො කසිං කසිනා ඔලිවදදා මුඤ්ඤා: ගොවර්ගිමුඛෙ කනා ජායාස නිසින්නො විස්ස මෙය්, අථස්ස හෙ ඔලිවදදා වෙගෙන අවචිං පටිසෙය්ස්; සො භොගි ඡේතකා කස්සකො, සො පුත හෙ ගහෙතා සොපෙතු කාමො න හෙයං අනුපදං ගතනා අවචිං ආභිඤ්ඤා. අථමො රහම්ඤ්ඤි පණොදඤ්ඤා ගහෙතා: උජ්ජකමෙව හෙයං සන්තිපානතිත්ථං² ගතනා තිසිදති වා නිපජ්ජති වා, අථමො හෙ ගොඤ්ඤ දිවසගාගං වරිනා:

1. හි. I, පණ්ණි, සසා, ඉධා ම & හි. වු මධා. 2. හි. වු & ම. සන්තිපාන. 39

නිපානනිත්ථං ඔතරිතා නභානා ච පිටිතා ච පච්චින්නරිතා ඕනෙ දික්ඛා රක්ඛිතා ඔභිතා පතොදෙන විජ්ඣනෙතා ආනෙතා යොජෙතා පුන කමමං කතෙති, එවමෙව තෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤානු පකඨිථුට්ඨාකාසා පරියෙසිතබ්බා. ගති රහම් පන පඤ්ඤාපතොදඤ්ච ගහෙතා පකඨිථුට්ඨාකාසෙ විතතං ධූපෙතා මනසිකාගේ පවිත්තනනෙබ්බා. එවං සීඣ්සා මනසි කතෙතො න විරසෙය්ව තෙ උපට්ඨකනති, නිපානනිත්ථෙ විශ් ගොණා. තතො තෙන ගතිරහම්භා ඔක්ඛිතා තගම්. යෙව ධානෙ යොජෙතා පඤ්ඤා පතොදෙන විජ්ඣනෙතන පුන කමමාට්ඨානං අනුයුඤ්ඤානබ්බං. කසෙය්ව මනුයුඤ්ඤානො න විරසෙය්ව නිමිත්තං උපට්ඨාති. නමපනෙතං න සමෙබ්බසං එකගදිසං තොති. අපිටි ඔබා කස්සපි සුඛසම්පසං උපපාදයමානො තුලපිටු විශ් කප්පාසපිටු විශ් වාතධාග් විශ් ච උපට්ඨාතීති එකමෙව ආහු. අයමාන අට්ඨකථාවිනිවර්තයො : ඉදං සි කස්සපි තාරකරුපං විශ් මණ්ණිගුලිකා විශ් මුත්තාගුලිකා විශ් ච කස්සපි බරගම්පසං හුතා. කප්පාසට්ඨි විශ් සාරදුරුසුචි විශ් ච කස්සපි දීඝපාමබහසුත්තං විශ් කුසුමදමං විශ් බුපසිබා විශ් ච කස්සපි විත්තං. මකකවකසුත්තං විශ් චලාකකපටලං විශ් පදුමපුළුං විශ් රථචකකං විශ් චන්ද්‍රමණ්ඩලං විශ් සුරියමණ්ඩලං විශ් ච උපට්ඨාති. තඤ්ච පනෙතං යථා සම්බහුලෙසු භික්ඛුසු සුත්තනතං සන්ධාසිතා නිසිනෙනසු එකෙන භික්ඛුනා ‘තුමොකං කීදිසං හුතා ඉදං සුත්තං උපට්ඨාතීති වුත්තෙත එකො ‘මයහං මහති පබ්බතෙය්සා නදී විශ් හුතා උපට්ඨාතී’ති ආහ. අපගේ ‘මයහං එකා වනර්ථි විශ්, අපඤ්ඤා මයහං සීතවර්තයො සාබාසමපනෙතා එලභාරගරිතරුකකා විශාති. තෙසං සි තං එකමෙව සුත්තං සඤ්ඤානානතාය නානෙතො උපට්ඨාති. එවං එකමෙව කමමට්ඨානං සඤ්ඤානානතාය නානෙතො උපට්ඨාති. සඤ්ඤාජං සි එතං සඤ්ඤානිදුනං සඤ්ඤාපහවං. තසමා සඤ්ඤානාන තාය නානෙතො උපට්ඨාතීති ඉවදිතබ්බං. එත්ථ ච අඤ්ඤාමෙව අස්සා සාරමණං විතතං. අඤ්ඤා පස්සාසාරමණං, අඤ්ඤා නිමිත්තාරමණං. යස්ස සි ඉමෙ තයො ධම්මා නඤ්ච, තස්ස කමමට්ඨානා නෙව අපභං න උපචාරං පාපුණාති. යස්ස පනිමෙ තයො ධම්මා අඤ්ච, තස්සෙව කමමට්ඨානං අපභංඤ්ඤා උපචාරඤ්ච පාපුණාති. වුත්තං තෙතං :-

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරමණමෙකවිත්තස්ස,
අජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනානුපලබ්භති.

නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරමණමෙකවිත්තස්ස,
ජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භති”ති.

එවං උපට්ඨිතෙ පන නිමිත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ආවරියසනතිනං ගනනා ආරෙවෙතබ්බං ‘මයහං හතෙත එවරුපං නාම උපට්ඨාතී’ති. ආවරියෙන පන එතං නිමිත්තනති වා න වා නිමිත්තනති න වත්තබ්බං. ‘එවං හොති ආවුසො’ති වනා, ‘පුනස්ස න මනසි කතෙති’ති වත්තබ්බො.

නිමිත්තනති හි වුනෙත ඔහානං ආපජේය්‍ය. න නිමිත්තනති වුනෙත නිරසො විසිදෙය්‍ය. තස්මා තදුභයමපි අවනා මනසිකාරෙයෙව නිසොජෙනෙකොති. එවං නාච දිඝභාණ්ඩා. මජ්ඣිමනිකාණ්ඩා පනාහු:— ‘නිමිත්තමිදං ආවුසො, කමමධානං පුතප්පන මනසි කාරෙති සප්පරි යාති වත්තකො’ති. අදානෙන නිමිත්තෙයෙව චිත්තං ධපෙතකිං. එවමස්සංයං ඉතො පභුති ධපනාවසෙන භාවනා හොති. වුත්තං හෙතං පොරණෙහි:—

“නිමිත්තෙ ධපයං චිත්තං—නානාකාරං විභාවයං,
ධීරෙ අස්සංසපස්සංසෙ—සකං චිත්තං නිබ්බන්ධි”ති.

තස්මෙව. නිමිත්තප්‍රධානතො පභුති නිවරණානි විකම්බිතා නෙව හොනති. කිලෙසා සනතිසිනනාව. සති උපට්ඨිතායෙව. චිත්තං සමාහිතමෙව. ඉදං හි විකාකාරෙති චිත්තං සමාහිතං නාම හොති: උපචාරභූමියං වා නිවරණස්සභාණෙන, පටිලාභභූමියං වා අධිපාකු භාවෙන. තත් උපචාරභූමීති උපචාරසමාධි; පටිලාභභූමීති අස්සභා සමාධි; තෙසං කීං නානාකරණං? උපචාරසමාධි කුසලවිපිසං ජවිතා භවකං ඔතරති. අස්සභාසමාධි දිවසභාගෙ අස්සභා නිසින්නස්ස දිවසභාගමපි කුසලවිපිසං ජවති, භවකං න ඔතරති. ඉමෙසු චිත්ත සමාධිසු නිමිත්තපාකුභාවෙ උපචාරසමාධිනා සමාහිතං චිත්තං හොති. අදානෙන නං නිමිත්තං නෙව වණ්ණතො මනසි කාතකිං. න ලක්ඛ භ්ණතො පට්ටෙවකම්බකිං. අපිච ඛො ඛත්තියමහෙසියා වක්ඛවන්ති ගහිතො විය කස්සනෙන සාලියවගහිතො විය ච අස්සමනෙත්තන රක්ඛි තකිං. රක්ඛිතං හිස්ස ඵලදං හොති.

“නිමිත්තං රක්ඛිතො ලද්ධං—පරිභානි න විජ්ජති,
ආරක්ඛමති අසන්නමිති—ලද්ධං ලද්ධං විනස්සති”ති.

තත්‍රායං රක්ඛිණිපායො: තෙන හික්ඛුනා ආවාසො හොවරෙහි භස්සං පුග්ගලො හොජනං උතු ඉරියාපපොති ඉමානි සත්ත අසප්පා යාති වජේජනා තානෙව සත්ත සප්පායානි සෙවනෙත්තන පුතප්පනං තං නිමිත්තං මනසි කාතකිං. එවං සප්පායසෙවනෙන නිමිත්තං පිරි කථා වුද්ධිං පිරිලිං ගමයිතා—වන්ත්‍රිවිසදකිරියා, ඉන්ද්‍රියසමත්ත පටිපාදනතා, නිමිත්තකුසලතා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං. නිග්ගහෙතකිං. තස්මිං සමයෙ චිත්තං¹ නිග්ගණ්ණනා යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙ තකිං. තස්මිං සමයෙ චිත්තපග්ගණ්ණනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සමපභංගෙතකිං. තස්මිං සමයෙ චිත්තසමපභංගනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජික්ඛුපෙකම්බකිං. තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජික්ඛුපෙකම්බණා, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනා, සමාහිතපුග්ගලසෙවනා, තද්ධිමුත්තතාති ඉමානි දස අස්සභාසොසලානි අවිජ්ජනෙන න යොගො කර්මෙයො. තස්මෙවමනුසුත්තස්ස විහරතො ඉදං අස්සභා උපපජ්ජස්සතිති භවකං විච්ඡිදා නිමිත්තාරමණං මනොවාග්වජ්ජනං උපජ්ජති.

1, හි, I. හි, වු. & ස: ව: චිත්තං.

තසංඤ්ඤා නිරුද්ධා කදෙවාරමණං. ගහෙනා වහනාරි පඤ්ච වා ජවනානි, සෙසං-පඨමං පරිකමං, දුතියං උපමාරං, තතියං අනුලොමං, චතුස්සං ගොත්‍රභූ, පඤ්චමං අප්පණ්ණිකං; පඨමං වා පරිකමඤ්ඤාව උපමාරඤ්ඤා, දුතියං අනුලොමං, තතියං ගොත්‍රභූ, චතුස්සං අප්පණ්ණිකතනි වුවිති. චතුස්සමෙව හි පඤ්චමං වා අප්පෙති. න ඡව්ඨං සත්තමං වා, ආසනනභවච්ඡතපාතකතා. ආභිධම්මිකතොදනන¹සේරෙ පනාහ:- “ආසෙවනපච්චයෙන කුසලා ධම්මා ඔලවනෙතා ගොතති. තසමා ඡව්ඨං සත්තමං වා අප්පෙති”ති. තං අව්ඨකථාසු පටිකඛිතතං. තස්ස පුබ්බිභාගචිතතානි කාමාවචරති. අප්පණ්ණිකතං පන රූපා වචරං. එවමනෙත පඤ්චභගවිප්පතිණං. පඤ්චභගමනනාගතං දස ලක්කිණ්ණමපනනං තිවිධිකල්පාණං. පඨමරක්කානමධිගතං ගොඤ්ඤා. සො තසමිංසෙව ආරමමණ විතකකාදයො වූපසමෙතො දුතිය තතියචතුස්සමානානි පාපුණ්ණිති. එතනාවතා ච ධ්වනාවසෙන භාවනාය පරියොසානපාපෙනා ගොති. අයමෙත්ථ සමෙධිපකථා. විස්ථාරං. පන ඉච්ඡෙනෙන විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙනබ්බං.

එවං පත්තචතුස්සමානො පනෙත්ථ හික්ඛු සලලක්කිණ්ණවිච්චනා වසෙන කමමඨානං වසෙඤ්ඤා පාරිසුද්ධිං. පග්ගුකාමො තදෙව ක්කිනං ආවජ්ඣනසමාපජ්ඣනාචිකානවුදානපච්චවෙකඛිණ්ණසමධිගතෙති පඤ්චතාකාරෙහි විසිප්පතතං. පගුණං කතො අරූපපුබ්බිභගමං වා රූපං රූපපුබ්බිභගමං වා අරූපතති රූපාරූපං පරිග්ගහෙනා විපසන්නං පට්ඨපෙති. කථං? සො හි ක්කිනා වුඨ්ඨිතිතො ක්කිනභගානි පරිග්ගහෙනා තෙසං නිස්සයං හදයවස්ත්‍රං තනනිස්සයානි ච භූතානි තෙසංඤ්ඤා නිස්සයං සකලමපි කරජ්ඣායං පසස්සති. තතො ක්කිනභගානි අරූපං වස්ථාදීනි රූපතති රූපාරූපං චචස්සෙති. අථවා සමාපත්තිතො වුඨ්ඨිතිතො තෙසාදිසු කොට්ඨාසෙසු පඨවිධාතුආදිවසෙන චහනාරි භූතානි තනනිස්සිකරූපානි ච පරිග්ගහෙනා යථාපරිග්ගහිතරූපා රමණං. යථාපරිග්ගහිතරූපවස්ත්‍රවාරුමණං වා සසමපසුත්තධිමමං විඤ්ඤාණඤ්ඤා පසස්සති. තතො භූතාදීනි රූපං සසමපසුත්තධිමමං විඤ්ඤාණමරූපතති චචස්සෙති. අථවා සමාපත්තිතො වුඨ්ඨිතිතො අසසාසපසස්සාසානං සමුදයො කරජ්ඣායො ච චිත්තං. මානි පසස්සති. යථා හි කමමාරගග්ගරියා ධිමමානාය භසනඤ්ඤා පුරිසස්ස ව තජ්ජං වාසාමං. පටිච්ච වාතො සඤ්චරති, එවමෙවං කායඤ්ඤා විත්තඤ්ඤා පටිච්ච අසසාසපසස්සාසානි. තතො අසසාසපසස්සාසෙව කායඤ්ඤා රූපං, විත්තඤ්ඤා සසමපසුත්තධිමමෙව ච අරූපතති චචස්සෙති. එවං නාම රූපං චචස්සෙති තස්ස පච්චයං. පරියෙසති, පරියෙසනෙතා ච තං දිත්වා කීසුරි අද්ධාසු නාමරූපස්ස පටිත්තං. ආරබ්බ කඛිධිං විතරති. විකිණ්ණකඛිධිං කල්පසමමසනවසෙන තිලකඛිණ්ණං ආරෙ පෙඤ්ඤා උදයබ්බයානුපසස්සනාය පුබ්බිභාගෙ උප්පනෙන ඔභාසාදයො

දස විපසානුපකම්මලෙසෙ පභාය උපකම්මලෙවිමුත්තං පටිපදාසැණං
 චග්ගොති වචන්තපෙතා උදයං පභාය හඬගානුපසංයානං පඬා
 නිරන්තරං හඬගානුපසංයානෙන හයතො උපට්ඨිතෙසු සබ්බසබ්බාථෙරසු
 නිබ්බිඤ්ඤනො විරජ්ජනො විමුච්චිතො යථානකම. චක්කාභේ
 අරියමග්ගෙ පාසුණිකා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාය ඵකුනවිසතිගෙදසං
 පච්චෙවකවණ්ණාසැණස්ස පරියන්තප්පනො සදෙවකස්ස ලොකස්ස
 අග්ගදකම්මණ්ණෙය්‍යා හොති. එත්තාවතා චස්ස ගණනං ආදිං
 කඬා විපසානාපරියොසානා ආනාපානසතිසමාධිභාවනා ච සමන්තා
 හොතිති. අයං සබ්බාකාරණො පඨමචතුක්කවණ්ණනා.

ඉහරෙසු පන තිසු චතුක්කෙසු යසො විසුං කමමට්ඨානභාව
 නානසො නාම නාමි; තසො අනුපදවණ්ණනානසෙතෙව තෙසං
 අඤ්ඤා වෙදිතෙබ්බො. පිනිසපිසංචෙදිති පිතිං පටිසංවිදිතං කණෙතො
 පාකචං කණෙතො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සිතාති. තත්ථ
 විභාකාථෙරසි පිති පටිසංවිදිතා හොති: ආරමමණ්ණො ච අසමමා
 ගතො ච. කථං ආරමමණ්ණො පිති පටිසංවිදිතා හොති? සප්පිතිකෙ
 වෙ කිංතෙ සමාපජ්ජති. තස්ස සමාපත්තිකවණ්ණෙ කිංතපටිලාභෙන
 ආරමමණ්ණො පිති පටිසංවිදිතා හොති, ආරමමණ්ණස්ස පටිසංවිදි
 තත්තා. කථං අසමමාගතො? සප්පිතිකෙ වෙ කිංතෙ සමාපජ්ජනා
 වුට්ඨාය කිංතසමපසුත්තකපිති: බයතො වයතො සමමසති. තස්ස
 විපසානාකවණ්ණෙ ලක්ඛණපටිච්චෙධෙන අසමමාගතො පිති පටිසං
 විදිතා හොති. වුත්තඤ්ඤානං පටිසමභිද්දයං:- “දිසං අස්සාසවසෙන
 චිත්තස්ස එකගතං. අවිඤ්ඤාපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති
 තාය සතියා තෙන සද්දණෙන සා පිති පටිසංවිදිතා හොති. දිසං
 පස්සාසවසෙන-රස්සං අස්සාසවසෙන-රස්සං පස්සාසවසෙන-සබ්බකාය
 පටිසංචෙදි අස්සාසපස්සාසවසෙන-පස්සමිතයං කායසබ්බාරං. අස්සාස
 පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකගතං. අවිඤ්ඤාපං පජානතො සති
 උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන සද්දණෙන සා පිති පටිසංවිදිතා
 හොති. ආචර්ජනො සා පිති පටිසංවිදිතා හොති. ජානතො-පස්සතො
 පච්චෙවකවණ්ණො-චිත්තං. අධිට්ඨිතතො-සද්ධාය අධිමුච්චිතො-විරියං
 පග්ගණතො-සති. උපට්ඨාපසතො-චිත්තං. සමාදානතො-පඤ්ඤාය
 පජානතො-අභිඤ්ඤායං. අභිජානතො-පරිඤ්ඤායං. පරිජානතො-
 පභානබ්බං පජගතො-භාවෙතබ්බං භාවයතො-සච්ඡිකාතබ්බං. සච්ඡි
 කණෙතො සා පිති පටිසංවිදිතා හොති. එවං සා පිති පටිසංවිදිතා
 හොති”යි. එතෙතෙව නසෙන අවසෙසපද්ධතිපි අත්තො වෙදි
 තබ්බාති. ඉදමපනෙත්ථ විසෙසමත්තං. තිණ්ණං කිංතානං විසෙසන
 සුචපටිසංචෙදිතා චතුක්කමපි වසෙන චිත්තසබ්බාරපටිසංචෙදිතා
 වෙදිතබ්බා. චිත්තසබ්බාථෙත්ථ වෙදනාදසො දුචෙ බකිං; සුචසපිසං
 චෙදිපථෙ වෙත්ථ විපසානාභූමිදස්සනත්ථ. “සුචනති චෙ සුචනති
 කාසිකඤ්ඤා සුචං චෙතසිකඤ්ඤා”ති පටිසමභිද්දය වුත්තං. සස්සමිතස්ස
 මිත්තසබ්බාරණති බ්ලාරිකා බ්ලාරිකං චිත්තසබ්බාරං පස්සමෙතෙනො

නිශේධනෙකානි අපේ. සො විධාරණා කායසංඛාරෙ වුත්තනසෙ නෙව වෙදිනෙකි. අපි වෙස් පිතිපදෙ පිතිසිසෙන වෙදනා වුත්තා, සුඛපදෙ සරුපෙනෙව වෙදනා. විසු විත්තසංඛාරපදෙසු “සඤ්ඤා ව වෙදනා ව වෙතසිකා එතෙ ධම්මා විත්තපටිබද්ධා විත්තසංඛාරා”ති වචනනො සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනානි, එවං වෙදනානුපය්‍යනා නසෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතනා වෙදිනකි. තනිවතුනෙකපි චතුත්තං කිංනානං වසෙන විත්තපටිසංවෙදිනා වෙදිනකි.

අභිසංඝොදයං විත්තනා විත්තං මොදෙන්නා පමොදෙන්නා භාසෙන්නා පභාසෙන්නා අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සිකති; තස්මි චිත්තාකාරෙහි අභිසංඝොදො භාසි: සමාධිවසෙන ව විපස්සනා වසෙන ච. කථං සමාධිවසෙන? සප්පිතිනෙ වෙ කිංනෙ සමාපජ්ඣති, සො සමාපත්තිකවිසේ සම්පයුත්තපිතියා විත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. කථං විපස්සනාවසෙන? සප්පිතිනෙ වෙ කිංනෙ සමාපජ්ඣතා වුට්ඨාය කිංනසම්පයුත්තකපිති. බයනො වයනො සමමසති. එවං විපස්සනාකවිසේ කිංනසම්පයුත්තකපිති. ආරම්භේ. කතා විත්තං. ආමොදෙති පමොදෙති එවං පටිපන්නො අභිසංඝොදයං විත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සිකතිති වුච්චති. සමාදහං විභාහනා පඨමජ්ඣානාදිවසෙන ආරම්භේ විත්තං සමං ආදහන්නා සමං ධර්මපන්නා තානි වා පන කිංනානි සමාපජ්ඣතා වුට්ඨාය කිංන සම්පයුත්තකවිත්තං. බයනො වයනො සමමසනො විපස්සනා බිසේ උක්ඛණ්ටිවෙවෙධෙන උපපජ්ඣති බිඤ්ඤා විත්තකයනා. එවං උපපන්නාය බිඤ්ඤා විත්තකයනාය වසෙනපි ආරම්භේ විත්තං සමං ආදහන්නා සමං ධර්මපන්නා සමාදහං විත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සිකතිති වුච්චති. විමොචසං විභාහනා පඨමජ්ඣා නෙන නිවරණෙහි විත්තං මොචෙන්නා විමොචෙන්නා, දුතියෙන විත්තකවිමාරෙහි, තතියෙන පිතියා, චතුස්සෙන සුඛදුක්ඛනි විත්තං මොචෙන්නා විමොචෙන්නා; තානි වා පන කිංනානි සමාපජ්ඣතා වුට්ඨාය කිංනසම්පයුත්තකවිත්තං. බයනො වයනො සමමසති, සො විපස්සනාබිසේ අනිච්චානුපය්‍යනාය නිව්චසඤ්ඤානො විත්තං මොචෙන්නා විමොචෙන්නා, දුක්ඛානුපය්‍යනාය සුඛසඤ්ඤානො අනන්තානුපය්‍යනාය අන්තසඤ්ඤානො, නිබ්බිදානුපය්‍යනාය නන්දිනො, විරතානුපය්‍යනාය රතනො, නිශේධානුපය්‍යනාය සමුදයනො, පටි නිස්සංඝානුපය්‍යනාය ආදානනො විත්තං මොචෙන්නා විමොචෙන්නා අස්සසති මෙව පස්සසති ච. තෙන වුත්තං “විමොචයං විත්තං අස්ස සිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සිකති”ති. එවං විත්තානුපය්‍යනාය වසෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතනා වෙදිනකි.

චතුස්චතුක්කෙ පන අභිමොක්ඛසංසිති එස්ම භාව අනිච්චං වෙදිනකි, අනිච්චනා වෙදිනකි, අනිච්චානුපය්‍යනා වෙදිනකි, අනිච්චානුපය්‍යි වෙදිනකි. තස්ම ‘අනිච්ච’නා පඤ්ඤාකතා. කසමා?

උපපාදවයඤ්ඤාඵතතභාවා. 'අනිච්චතා'ති ඉතසඤ්ඤාව උපපාදවයඤ්ඤාඵතතං, හුත්වා අභාවො වා; නිබ්බතානං තෙනෙනවාකාරෙන අභිත්වා ඛණ්භබ්බතන තෙදෙති අපෙත්වා. 'අනිච්චානුපස්සනා'ති තස්ස අනිච්චතාය වසෙන රූපාදිසු අනිච්චතති අනුපස්සනා; 'අනිච්චානුපසි'ති තාය අනුපස්සනාය සමන්තාගතො; තස්මා එවං භූතො අස්සසන්නො පස්සසන්නො ච ඉධ "අනිච්චානුපසි අස්ස සිස්සාමි, පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති"ති වේදිතඤ්ඤා. මිණිගානුපසිති එත්ථ පන වෙ විරුගා: බගවිරුගො ච අච්චන්තවිරුගො ව. තත්ථ 'බගවිරුගො'ති සබ්බාරුතං ඛණ්භබ්බතා; 'අච්චන්තවිරුගො'ති නිබ්බාණං. "විරුගානුපස්සනා"ති නදුභගදස්සනවසෙන පවන්තා විපස්සනා ච ඔග්ගො ව; තාය දුට්ඨායපි අනුපස්සනාය සමන්තාගතො හුත්වා අස්සසන්නො ච පස්සසන්නො ච විරුගානුපසි අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛතිති වේදිතඤ්ඤා. නිගේඛානුපසිපදෙපි එසෙව නගො. සමිනිස්සගානුපසිති එත්ථාපි වෙ පටිනිස්සගා: පටිච්චාගපටිනිස්සගො ච පක්ඛන්දනපටිනිස්සගො ව. පටිනිස්සගොසෙව අනුපස්සනා පටිනිස්සගානුපස්සනා; විපස්සනාමගානං එතං අභිවචනං. විපස්සනා හි තදබ්බවසෙන සද්ධිං. බක්ඛාතිසබ්බාසෙරති කිලෙසෙ පටිච්චජති. සබ්බතදෙසදස්සන්නෙ ච තබ්බපටිතෙ නිබ්බාණෙ භන්තනිත්තතාය පක්ඛන්දනීති පටිච්චාගපටිනිස්සගො වෙව පක්ඛන්දන පටිනිස්සගොති ච චුච්චති. ඔග්ගො සමුච්චේදවසෙන සද්ධිං. බක්ඛාති සබ්බාසෙරති කිලෙසෙ පටිච්චජති, ආරමභන්කරණෙන ච නිබ්බාණෙ පක්ඛන්දනීති පටිච්චාගපටිනිස්සගො වෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සගො වාති චුච්චති. උභයමපි පන පුරිමපුරිමඤ්ඤානං අනු අනු පස්සනානො අනුපස්සනාති චුච්චති. තාය දුට්ඨාය පටිනිස්සගානුපස්සනාය සමන්තාගතො හුත්වා අස්සසන්නො ච පස්සසන්නො ච පටිනිස්සගානුපසි අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛතිති වේදිතඤ්ඤා. එවං භාවිතොති එවං සොලභසි ආකාසෙරති භාවිතො. සෙසං චුත්තනගසෙව.

ආනාපානසතිසමාධිකථා නිවේශනා.

අමසමා හගමාති ආදිමති පන අයං සබ්බපෙත්වා: එවං හගවා ආනාපානසතිසමාධිකථාය හික්ඛු සමස්සාසෙත්වා අථ යං තං තතිසපාර්ථකවණ්ණනාති නිදනඤ්ඤාව පකරණඤ්ඤා උපපන්නං හික්ඛුනං අඤ්ඤාමඤ්ඤා. ජිවිතාවොරෙපනං, එතස්මිං නිදනෙ එතස්මිං සකරණෙ හික්ඛුසංඝං සන්තිපානාසෙත්වා පටිපුට්ඨො විගර්භිත්වා වයස්වා තත්ථ අත්තනා අත්තනා ජිවිතා වොරෙපනං මිගලණිකෙන ච වොරෙපාපනං පාර්ථකවත්ථුං න භොති, තස්මා තං යපෙත්වා පාර්ථකස්ස වත්ථුභුතං අඤ්ඤාමඤ්ඤා. ජිවිතා වොරෙපනෙව ගතෙත්වා පාර්ථකං පඤ්ඤාපෙනො "ගො සන් හික්ඛු සඤ්චිච්ච මනුස්ස මිණ්ණ"නති ආදිමාග අරියපුග්ගලමිත්තාකතො පෙනත්ථ මොඝපුරිතාති අවත්වා ගො හික්ඛුති චුත්තං.

එවි. මුලවෙස්සවසෙන දලහං කඛා කතියපාරජිකෙ පඤ්ඤානෙත අපරමපි අනුපපඤ්ඤානන්ධාය මරණවණ්ණසංවණ්ණන වන්ත්‍ර උදපාදි, තස්සපානතිදීපනත්. පිටඤ්ඤිදං ගතවතාති ආදි වුත්තං. තත් පමිබඛාමිනතාති ඡන්දරතෙන පමිබඛාමිනතා. සාරත්තා අපෙකඛවිනෙතාති අපෙත්වා. මරණවණ්ණං සංවණ්ණමාති ජීවිකෙ ආදීනවං දසෙස්සා මරණස්ස ගුණං වණ්ණම; ආතිසංසං දසෙස්සමාති. ඝාතකලාණොති ආදිසු අයං පදපෙත්වා: කල්‍යාණං සුචිකමං. කතං තසාති නිං භො අපි ඝාතකලාණො; කතං කුහලං අනවජ්ජං. කමං කතං තසාති ඝාතකුසලො, මරණකලෙ සමපතෙන යා සත්තානං උපපජ්ජති සයසම්ඛාතා හිරුතා, තතො තායණං රකඛණ කමං. කතං තසාති ඝාතහිරුතාණො, පාපං ලාමකකමං අකතං තසාති අභිනිපාපො; දුද්දං දුරුණං දුස්සීලාකමං අකතං තසාති අභිනිප්‍රඥා කිංචිසං යාහසිකකමං. ලොභාදිකිලෙසුස්සදං අකතං තසාති අභිනිකිංචිසො; කඛා ඉදං වුවිටි? යත්ථ සබ්බපානාරම්භි කතං තසා කල්‍යාණං, අකතං තසා පාපං; තෙන නං වදම. කීං කුසලං ඉමිනා රෙගාතිගුත්තො ලාමකෙන පාපකෙන දුක්ඛබහුලතො දුජ්ජි විනෙත. මහං තෙ ජීවිකා සෙසොති තව මරණං ජීවිතා සුඤ්ජරතරං; කඛා? යත්ථ ඉතො නිං කාලකිතො කතකාලො හුත්වා; කාලං කරිත්වා මරිත්වාති අපෙත්වා. කාසස්ස හෙද-පෙ-උපපජ්ජස්සපි; එවි. උපපතොති නිසංඝිදිවෙසිනි දෙවලොකෙ උපපතොති පඤ්ඤාති කාමගුණොති මනාපියරුපාදිකෙති පඤ්ඤාති වන්ත්‍රකාමකොට්ඨාසෙති සමසසිතො සමබ්බිභුතො පටිවාසෙස්සති සමපසුත්තො සමොධාන ගතො හුත්වා ඉතො විතො විවරිස්සපි, විහරිස්සපි අභිරම්භස්සපි මාති අපෙත්වා. අසසාසාතිති අතිතාති අවුද්ධිකරුති යාති බිප්පමෙව ජීවි තකඛසං පාපෙනති.

සඤ්චිට්ඨාති අයං සඤ්චිට්ඨ මනුස්සවිගහන නති මාතිකාය වුත්තස්ස 'සඤ්චිට්ඨ' පදස්ස උද්ධාතෙ. තත් සනති උපසග්ගො, තෙන සද්ධිං උස්සකඛවචනමෙතං සඤ්චිට්ඨාති. තස්ස සඤ්ඤාතො සුච්ඡි වෙතෙත්වාති අපෙත්වා. යත්ථ පන යො සඤ්චිට්ඨ වොගෙපෙති, සො ජානතොතො සඤ්ඤානතොතො හොති, තං වස්ස වොගෙපනං වෙට්ඨ අභිච්ඡාරිත්වා විතික්කමො හොති, තත්ථ ව්‍යඤ්ඤෙන ආදරං අකත්වා අත්මෙව දසෙස්සා ඡන්දනෙතො සඤ්ඤානතොතො වෙට්ඨ අභිච්ඡාරිත්වා විතික්කමොති එවමස්ස පදහාජනං වුත්තං. තත් ඡන්දනෙතොති පාණොති ජානතොතො; සඤ්ඤානතොතොති ජීවිතා වෙරෙපෙමිති සඤ්ඤා නතොතො; තෙනෙව පාණජානනාකාරෙන සද්ධිං සඤ්ඤානතොතොති අපෙත්වා. වෙට්ඨාති වධකවෙතනාවසෙන වෙතෙත්වා පකපෙත්වා; අභි ච්ඡාරිත්වාති උපක්කමවසෙන මද්දනො නිරසඛිකවිත්තං පෙසෙත්වා; විතික්කමොති එවං පවත්තස්ස යො විතික්කමො අයං සඤ්චිට්ඨ සද්දස්ස සිබාපතොතො අපෙත්වාති වුත්තං හොති. ඉද්දති මනුස්සවිගහනං ජීවිතා

වෛශ්වඥයානි එළු වුනා. මනුස්සගතභාවං ආදිනො පට්ඨාය දසෙය්‍යදාං මනුස්සවිග්ගහෙතො නාමා'ති ආදිමාත: තස්ස ගඤ්ඤෙය්‍යකානං වසෙත සඤ්ඤාමුද්දත්තභාවදසෙය්‍යනස්සං සං මාතුකුච්ඡිකිත්ති වුත්තං. පඤ්ඤං විතතනති පටිසංකිචිත්තං.¹; උපානගනති ජාතං; පඤ්ඤං විකුණ්ණං මාතුකුකනති ඉදං තසෙය්‍යව වෙට්ඨනං. "මාතුකුච්ඡිකිං පඤ්ඤං විතත"නති වට්ඨනෙන වෙළු සකලාපි පඤ්ඤාවොකාරපටිසංකි දසිත්තා හොති. තඤ්ඤා තඤ්ඤා පඤ්ඤං විතතං තංගමපසුත්තා ච තසො අරුපකඛකා හෙන තඤ්ඤානිකිත්තඤ්ඤා කලලරුපනති අයංගඤ්ඤාපඤ්ඤා මනුස්සවිග්ගහො. තස්ස "කලලරුප"නති ඉච්ඡිපුරිසානං කායවජ්ඣුභාව දසකවසෙන සමච්ඡිංග රුපානි, නපුංගකානං කායවජ්ඣුදසකවසෙන විසති; තස්ස ඉච්ඡිපුරිසානං කලලරුපං ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධවනෙලබ්ඤ්ඤාමතං හොති අච්ඡං විපායනතං. වුත්තඤ්ඤානං අට්ඨකථායං:-

"තිලකෙලස්ස යථා බිඤ්ඤ-සප්පිමණ්ඩා අනාවිලො,
එවංවණ්ණපටිභාගං-කලලනති පට්ඨවිති"ති.

එවං පටිත්තකං වජ්ඣං ආදිං කථාං පකඨියා විගංචස්සකායාසුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එළුනතරෙ අනුසුඤ්ඤා වුද්ධිපපත්තො අත්තභාවො එසො මනුස්සවිග්ගහො නාම. ජීවිතා වෛශ්වඥයානි කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙති වා හෙගස්සමපාදනෙන² වා තනො වා උද්ධමපි තදනුරුපෙන උපකකමෙන ජීවිතා විශොජෙය්‍යානි අසො. යඤ්ඤා පන ජීවිතා වොරොපනං නාම අසොනො ජීවිතිඤ්ඤාපඤ්ඤාන මෙව හොති, තඤ්ඤා එතස්ස පදහාජනෙ ජීවිතිඤ්ඤං උපමච්ඡිකි උපමච්ඡිකි සනතති. විකොපෙතිති වුත්තං. තස්ස ජීවිතිඤ්ඤාය පවෙණ්ණවනං උපමච්ඡිකිනො උපමෙධෙනො ව ජීවිතිඤ්ඤං උපමච්ඡිකි උපමෙධෙතිති වුට්ඨති. කායමණ්ඩා සනතති. විකො පෙතිති පදෙන දසිත්තො. විකොපෙතිති විශොජෙති; තස්ස දුට්ඨං ජීවිතිඤ්ඤං: රුපජීවිතිඤ්ඤං අරුපජීවිතිඤ්ඤා. හෙසු අරුපජීවිතිඤ්ඤෙ උපකකමො නච්ඡි. තං වොරෙපෙනා න සකකා. රුපජීවිතිඤ්ඤෙ පන අච්ඡි. තං වොරෙපෙනා සකකා. තමපන වොරෙ පෙනො අරුපජීවිතිඤ්ඤෙ වොරෙපෙන. තෙනෙව හි සද්ධිං. තං නිරුජ්ඣති තදගතවුත්තිනො. තං පන වොරෙපෙනො කිං අතීතං. වොරෙපෙනි? අනාගතං? පට්ඨපපනනනි? නෙව අතීතං. න අනාගතං. හෙසු හි එකං නිරුද්ධිමෙකමනුපපනනනි උග්ගමෙ අසනතං. අසනතතා උපකකමො නච්ඡි. උපකකමස්ස නච්ඡිතාය එකමෙ වොරෙ පෙනා න සකකා. වුත්තමෙ වෙතං: "අතීතෙ විතතකඛණේ ජීවස්ස, න ජීවස්සි. න ජීවස්සති. අනාගතෙ විතතකඛණේ ජීවස්සති, න ජීවස්සි, න ජීවස්සි. පට්ඨපපනන විතතකඛණේ ජීවස්සි. න ජීවස්සි. න ජීවස්සති"ති තඤ්ඤා යස්ස ජීවස්සි, තස්ස උපකකමො සුත්තොති පට්ඨපපනනං වොරෙ

1. සි. මු. & ම. පඤ්ඤං පටිසංකිචිත්තං.

2. සි. මු. & ම. සමපදනතං.

පෙති. පවුළුපනන කුටිනාමෙත. බණ්ඩුවුළුපනන. සනනතිපවුළුපනන. අද්ධා¹ පවුළුපනනනති නිවිධං. තත් බණ්ඩුවුළුපනන. තාම උපාද ජර්භඩනසමයි. තං වොණපෙතුං න සකකා. කසො? සයමෙව නිරුජ්ඣනතො. සනනතිපවුළුපනන. තාම සනනතිජර්භඩනවාරමහන. සභාගසනනතිවසෙන පවහනිනා නිරුජ්ඣනනං. යාවතා උණතො ආගනනා ඔවරනං පවිසිනා නිසින්නස අනිකාරං හොති, සිතතො වා ආගනනා ඔවරනෙ නිසින්නස යාව විසභාගඋතුපාතුභාවෙන පුරි මසො උතු න පවිසසසමනති, එත්තනෙර සනනතිපවුළුපනනනති වුච්චති. පවිසනිතො පන යාව වුති, එතං අද්ධා¹ පවුළුපනන. තාම. තදුභයමපි වොණපෙතුං සකකා. කථං? තසමිං හි උපහකමෙ කතෙ උද්ධුපකකමං ජිවිතනවකං² නිරුජ්ඣමානං දුඛඋස පරිහිතවෙගස සනනානස පවිසො හොති. තතො සනනතිපවුළුපනන. වා අද්ධා¹ පවුළුපනන. වා යථාපරිච්ඡිතං කාලං අපානා අනතරව නිරුජ්ඣති. එවං තදුභයමපි වොණපෙතුං සකකා. තසො තදෙව සකිය “සනනතිං විකොපෙති”ති ඉදං වුතනති වෙදිතබ්බං.

ඉමසං පනත්තං ආවිභාවත්. පාණො වෙදිතබ්බො. පාණාති පාණො වෙදිතබ්බො. පාණාතිපාතසං පයොගො වෙදිතබ්බො. තත් ‘පාණො’ති වොහාරතො සත්තො, පර මත්තො ජිවිතින්ද්‍රියං. ජිවිතින්ද්‍රියං හි³ අභිපාතෙතො පාණමති පාතෙතිති වුච්චති. තං වුතතපකාරෙමෙව, “පාණාතිපාතො”ති යාය වෙතනාය ජිවිතින්ද්‍රියපවෙජ්දකං පයොගං සමුට්ඨාපෙති, යා වධක වෙතනා පාණාතිපාතොති වුච්චති. “පාණාතිපාති”ති වුතතවෙතනා සමයිතිපුගලො දුට්ඨබ්බො. “පාණාතිපාතසං පයොගො”ති පාණාති පාතසං ජපායොගා: සාහසිකො ආණතතිසො⁴ නිසංගසිතො ථාවරෙ විජ්ජාමසො ඉද්ධිමසොති.

තත් “සාහසිකො”ති සයං මාරෙන්නස කායෙන වා කාය පටිබ්බෙදන වා පහරණං; “ආණතතිසො”ති අඤ්ඤං ආණපෙතනසං “එවං විජ්ජිනා වා පහරිනා වා මාරෙහි”ති ආණාපනං; “නිසංගසිතො”ති දුරෙ සිතං මාරෙකුකාමසං කායෙන වා කායපටිබ්බෙදන වා උසුසනතිසනතපාසාණාදිනං නිසංජ්ජනං; “ථාවරෙ”ති අසඤ්ඤා මෙන උපකරණෙන මාරෙකුකාමසං ඔපාතං අපයොගං⁵ උපනිකම් පනං හෙසජ්ජසංවිධානං; තෙ වතනාගෙපි පරතො පාළිවණ්ණ නායමෙව විජ්ජාරතො ආවිභවිසනති. විජ්ජාමසඉද්ධිමයං පන පාළිමං අනාගතා. තෙ එවං වෙදිතබ්බො: සෙඛිපසො හි මාරණත්. විජ්ජාපරිජපනං විජ්ජාමසො පයොගො. අට්ඨකථාසු පන “කතමො විජ්ජාමසො පයොගො? ආථබ්බඤ්ඤා අථබ්බණං පයොජෙතති: කතෙර වා රුද්ධං සභිකාමෙ වා පවුළුපට්ඨිකෙ පටිසෙකාය පවිසි

1. සි. මු. අභිත.

2. සි. I & කා. දසකං.

3. සි. මු. තං හි ජිවිතින්ද්‍රියං.

4. කා. ආණතතිසො.

5. අපයොග-කමෙපි

කෙසු පව්වාමිනෙකසු ජතීං උපාදෙන්නී, උපද්දවං උපාදෙන්නී. රෙහං උපාදෙන්නී, පජ්ජරකං උපාදෙන්නී, සුවිකං කණෙන්නී, විසු විකං කණෙන්නී, පක්ඛන්දියං කණෙන්නී, එවං ආථබ්බිණ්ණිකා අථබ්බිණ්ණං පයොජෙන්නී, විජ්ජාධර විජ්ජං පරිවනෙත්තා නගරෙ වා රුද්ධං -පෙ-පක්ඛන්දියං කණෙන්නී”යි. එවං විජ්ජාමයං පයොගං දසෙය්‍යන්තා ආථබ්බිණ්ණිකෙහි ව විජ්ජාධරෙහි ව මාරිත්තානං ඛනුති වස්සුති වුත්තාති. කීං තෙහි? ඉදං හෙත්ථ ලක්ඛණං:- මාරණ්ණං, විජ්ජාපරිජප්පනං, විජ්ජාමයො පයොගොති. කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිමයො පයොගො, කම්මවිපාකජ්ඣි ව නාමෙයා නාගානං නාහිද්ධි සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි දෙවානං දෙවිද්ධි රුජ්ජනං රුජ්ජිද්ධි ඛනු විධා, තත්ථ දිට්ඨිද්ධිපුට්ඨිපියානං නාගානං දිස්වා ඛසිත්වා පුසිත්වා ව පරුප්පකාතකරණෙ නාහිද්ධි චෙදිතබ්බා, සුපණ්ණානං මහා සමුද්දායො වත්තිව්‍යාමසතප්පමාණ්ණාගුද්ධිරණෙ සුපණ්ණිද්ධි චෙදි තබ්බා, යක්ඛා පන තෙව ආගච්ඡන්තා න පහරන්තා දිස්සන්ති, තෙහි පහවසන්තා පන තසමිංගෙව ණානෙ මරන්ති, තත්‍ර තෙසං යක්ඛිද්ධි ද්විතීබ්බා, චෙය්‍යවණ්ණසා සොඤාපන්තකාලනො පුබ්බි නයනාවුමෙව ඔලොකිතකුමන්තො, මරණෙ අඤ්ඤපඤ්ඤා දෙවානං යථාසකං ඉද්ධිානුභාවෙ දෙවිද්ධි චෙදිතබ්බා, රඤ්ඤා වක්ඛ වත්තිස්ස සපරිසස්ස ආකාසගමනාදීසු, අසොකස්ස හෙට්ඨා උපරි ව යොජනෙ ආණාපවහනනාදීසු, පිතුරඤ්ඤා ව සිහලනරිඤ්ඤා ද්‍රව්‍යා කොට්ඨෙන වුලසුමනකුට්ඨිගමාරණෙ රුජ්ඣි ද්විතීබ්බා, කෙළි පන “පුනච පරං හික්ඛෙව සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා චෙත්තොවසිප්පත්තො අඤ්ඤාස්සා කුච්ඡගං ගබ්බං පාපකෙන මන සානුපෙක්ඛිතා හොති ‘අහො වසායං කුච්ඡගං ගබ්බං¹ න සොඤ්ඤා අභිනික්ඛමෙය්‍යා’ති, එවමපි හික්ඛෙව කුලුමිගස්ස² උපසාදො හොති”යි ආදිකාති සුත්තාති දසෙය්‍යන්තා භාවනාමයිද්ධියාපි පරුප්පකාතකම්මං විදන්ති. සහ පරුප්පකාතකරණෙන ව ආදිත්තකරුපරික්ඛිත්තස්ස උදක සවස්ස හෙදනම්මි ඉද්ධිවිනාසඤ්ඤා ඉච්ඡන්ති. නං තෙසං ඉච්ඡා මත්තමෙව, කයමා? යයමා කුසලචෙදනාවිතකතපරිත්තතනිකෙහි න සමෙති. කථං, අයං හි භාවනාමයිද්ධි නාම කුසලතනිකෙ කුසලා චෙව අමාත්තතා ව, පාණාතිපාතො අකුසලො, චෙදනතනිකෙ අද්‍රුක්ඛමසුඛ සමාපුත්තා, පාණාතිපාතො දුක්ඛසමාපුත්තො, විතකතතනිකෙ අවි තකතාවිචාර, පාණාතිපාතො සවිතකතා සවිවාසෙ, පරිත්තතනිකෙ මගගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තතාති.

සත්ථභාරකං වාග්‍යා සමිසෙසෙසාදා ඵළ-භරතිති භාරකං කීං භරති? ජීවිතං. අථවා භරිතබ්බන්ති භාරකං; උපතික්ඛිපිතබ්බන්ති අසත්ථා, සත්ථඤ්ඤා නං භාරකඤ්ඤාති සත්ථභාරකං. අස්සාති මනුස්ස විග්ගහස්ස; සමිසෙසෙසාදා යථා ලභති, තථා කරෙය්‍ය; උපතික්ඛි

1. සි. මු. ගසෙය්‍ය ගබ්බා, 2. සි. මු. I. & II, කුට්ඨමිගස්ස.

පෙය්‍යාති අපේ. එතෙන එවරපායොගං දුසෙය්‍යාති. ඉතරථා හි පරිසිට්ඨමසෙත්තනෙව පාරුජිකො භවෙය්‍ය. න චෙතං යුත්තං. පාළියං පන සකිං ව්‍යඤ්ඤානං අනාදිසිත්වා යං එත්ථ එවරපායොගෙඛගතිත්තං සත්ථං, තදෙව දුසෙය්‍යතුං අසිං චා-පෙ-රජ්ජං චාති පදහාජනො¹ වුත්තං.

තත්ථ සත්ථනති වුත්තාවසෙසං යං කිංඤ්ඤි සමුඛං චෙදිතඤ්ඤං. උගුලපාසාණවිසරජ්ජනඤ්ඤා ජිවිතවිනාශනභාවනො සත්ථසඛගතො චෙදිතඤ්ඤං.

මරණවණණං චාති එත්ථ යඤ්ඤා 'කිං තුය්‍යං ඉමිනා පාපකෙන දුජ්ජවිනෙතා? යො තං න උග්ගසි පණීතාති භොජනාති භුඤ්ඤා'නති ආදිනා නයෙත ජිවිතෙ ආදිනවං දුසෙය්‍යනොති "ඤං ඛොසි උපාසක කතකල්‍යාණො-පෙ-අකතං තයං පාපං. මතං තෙ ජිවිතා සෙයෙය්‍යා. ඉතො තං කාලකතො-පෙ-පරිවරිසෙය්‍යා. අවජ්ජපරිවුත්තො නන්දන වතෙ සුඛපායෙත්තා විහරිසෙය්‍යා"ති ආදිනා නයෙත මරණෙ වණණං භණනොති මරණවණණෙව සංවණණති. තඤ්ඤා විධා හින්දිත්වා පදහාජනං වුත්තං: 'ජිවිතෙ ආදිනවං දුසෙය්‍යති. මරණෙ වණණං භණති'ති.

මරණාසචා සමාදුපෙය්‍යාති මරණස්ථාය වා උපායං භාතාපෙය්‍යා; සත්ථං චා ආභගති ආදිසු ව යමපන වුත්තං 'සොඛෙත වා සපන, නරතෙත වා සපනා²ති ආදි, තං සකිං පරතො වුත්තනසත්තා අත්ථනො වුත්තමෙවාති චෙදිතඤ්ඤං. න හි සකකා සකිං සරුපෙනෙව වත්තුං.

ඉතිවිත්තමනොති ඉතිවිත්තො ඉතිමනො; "මතනො ජිවිතා සෙයෙය්‍යා"ති එත්ථ වුත්තමරණවිනෙතා මරණමනොති අපේ. යඤ්ඤා පනෙත්ථ මනො විත්තසං අත්ථදීපනත්ථං වුත්තො, අත්ථනො පනෙතං උග්ගමසි එතමෙව, තඤ්ඤා තසං අත්ථනො අසෙදං දුසෙය්‍යතුං 'සං විත්තං නං මනො, සං මනො නං විත්ත'නති වුත්තං. ඉතිසද්දමපන උද්ධරිත්වාති න තාව අපේ. වුත්තො. විත්තසංඛගතෙය්‍යාති ඉමසෙති. පදෙ අධිකාරවසෙත ඉතිසද්දො ආභරිතඤ්ඤා. ඉදං හි ඉතිවිත්ත සඛගපොති එවං අවුත්තමසි අධිකාරනො වුත්තමෙව භොතිති චෙදිතඤ්ඤං. තථා හිසං තමෙවත්ථං දුසෙය්‍යනො මරණසඤ්ඤාති ආදිමාත. යඤ්ඤා චෙත්ථ "සඛගපො"ති න ඉදං විත්තකසං තාමං. අථ ඛො සංවිදුතනමත්තසෙය්‍යං අධිවිචිතං. තඤ්ඤා සංවිදුතනං ඉමසෙති. අපේ සඤ්ඤාචෙතනාධිපායෙහි සඛගතං ගවජ්ජති. තඤ්ඤා විනෙතො නානපාකාරකො සඛගපො අසොති විත්තසඛගපොති එවං අපේ. දට්ඨඤ්ඤා. තථාහිසං පදහාජනමසි සඤ්ඤාචෙතනා ධිපායවසෙත වුත්තං. එත්ථ ව "අධිපායො"ති විත්තකො චෙදි තඤ්ඤා. උච්චාමමෙති ආභාසරහිති මතනතාමතනෙතහි උපා යෙති; තත්ථ මරණවණණසංවණණනෙ තාව ජිවිතෙ ආදිනවදසන

විසෙත අවමාකාරතා මරණේ විභක්තිවිභක්තිවිසෙත උච්චාකාරතා
 වෙදිකකා. සමාදායන පන මුට්ඨිජාණ්ඩුනිකාදි මරණසමාදා
 පනවිසෙත උච්චාකාරතා, එකතො භුඤ්ජනායා නබෙ විසං පක්ඛි
 පිනා මරණේදසමාදායනවිසෙත අවමාකාරතා වෙදිකකා. භොගෙකා මා
 නරණෙකා මා පසාගෙකා මානි එත් භොගෙකා නාම සමන්තතො ජිනන
 තවො ගම්භිරෙ ආවාටො; නරණෙකා නාම තත් තත් එලනතිසා
 භුමිසා සසමෙව නිබ්බතො මහාදරි, යත් භජෙපි පතනති. වොරුපි
 නිලීනා තිබ්බනති. සපාගොති පබ්බතනතරෙ වා එලනතරෙ වා
 එකතො ජිනතො භොති. පුට්ඨෙ උපාදාසානි වෙදිකං ධම්මං පති
 සෙවිතා අදිනාඤ්ච ආදිසිනා පාදාත්මකං ආපනති. ආපනන පුග්ගල
 උපාදය. සෙසං පුග්ගෙ වුත්තනායතනා උත්තානාත්තනා ව පාකච
 වෙවාති.

එවං උද්ධිසිකාපදං පදනුක්කමෙන විහජිතා ඉදුනි සංඛා
 සෙවමා පදහාජනිතමිති සමෙධිපපතෙව මනුස්සවිග්ගහපාදාත්මකං
 දැක්කං, න විජාරෙන, ආපනති. ආරෙපෙතා තනති සිපිතා,
 සමෙධිපදයසිතෙ ව අපෙත්ත න සබ්බාකාරෙතෙව හික්ඛු නයං ගහෙතො
 සපක්කානති, අනාගතෙ ව පාපපුග්ගලානමපි ඕනාසො භොති, තසං
 හික්ඛුනාඤ්ච සබ්බාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං. අනාගතෙ ව පාපපුග්ග
 ලානං ඕනාසපට්ඨාගතත්ථං. පුන සාමං අබ්බිමාසාති ආදිනා නයෙන
 මානිකං සපෙතො විජාරෙනා මනුස්සවිග්ගහපාදාත්මකං දෙස්සනෙනා
 සාමනාති සෙසං භනාතිති ආදිමාන.

තත්‍රායං අනුත්තානපදවිභක්තිතාය සද්ධිං විනිවර්ජයකරා:- කාසෙ
 නාති හසෙත්ත වා පාදෙන වා මුට්ඨිනා වා ජාණ්ඩුනා වා සෙත කෙනති
 අබ්බපච්චෙතනා; කාසපට්ඨිකෙද්ධිනාති කාසතො අමොචිතෙන අසි
 ආදිනා පහරණෙන; නිසංසනිකෙද්ධිනාති කාසතො ව කාසපට්ඨිකෙතො ව
 මොචිතෙන උසුසන්තිආදිනා; එතනාවතා සාහජියො ව නිස්සග්ගියො
 වානි ජො පසොගා වුත්තා භොතති. තත් එකමෙකො උද්දායා
 නුද්දායාභෙදතො දුට්ඨො. තත් උද්දායකෙ¹ යං උද්දාය පහරති,
 තසෙව මරණෙන කමමනා ඔප්ඤ්ඤිති. 'සො කොච මරතු'ති එවං.
 අනුද්දායකෙ² පහාරපච්චයා යස්ස කාසෙව මරණෙන කමමනා
 ඔප්ඤ්ඤිති. උග්ගපාදි ව පහරිතමෙනෙ වා මරතු, පච්ඡා වා තෙනෙව
 රෙතෙන, පහරිතමෙනෙයෙව කමමනා ඔප්ඤ්ඤිති. මරණාභිපාසෙන ව
 පහාරං දායා තෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤාචිතෙනෙත පහාරෙ දිනෙන
 පච්ඡාපි යදි පඨමපාසාරෙනෙව මරති, තද එව කමමනා ඔද්ධා.
 අථ දුතියප්පහාරෙන මරති, නථ පාණාතිපාතො. උග්ගෙති මතෙපි
 පඨමපාසාරෙනෙව කමමනා ඔද්ධා. උග්ගෙති අමතෙ තෙවථෙපි
 පාණාතිපාතො. එය නයො ඔහුතිපි එකස්ස පහාරෙ දිනෙන. තත්‍රා
 පිති යස්ස පහාරෙන මරති, තසෙව කමමුනා ඔද්ධා³ භොතිති.

1. යනා, උද්දායකෙ. 2. යනා, අනුද්දායකෙ. 3. ඔ, I, මු, & ම, ඔද්ධා

කමාපනතිවෘත්තිභාවය. ඵෙත් ඵලකවතුකකම්චි චෙදිතබ්බං:-
 යො හි ඵලකං එකස්මිං ණානෙ නිපන්නං උපධාරෙති 'රත්තිං ආගතනිං
 වධිස්සාමි'ති. ඵලකස්ස ච නිපන්නාකාසෙ තස්ස මාතා වා පිතා වා
 අරභා වා පණ්ඩුකාසාවං පාරුපිත්වා නිපන්නා හොති. යො රත්ති
 භාසෙ ආගතනිං 'ඵලකං මාසරම්'ති මාතරං වා පිතරං වා අරභනනං වා
 මාසරති, 'ඉමං වක්ඛං මාසරම්'ති චෙතනාය අච්ඡිභාවතො ඝාතකො ච
 හොති. ආනන්තරියකමඤ්ඤා පුසති. පාරුජිකඤ්ඤා ආපජ්ජති. අඤ්ඤා
 කොච ආගතතුකො නිපන්නා හොති, 'ඵලකං මාසරම්'ති තං මාසරති,
 ඝාතකො ච හොති. පාරුජිකඤ්ඤා ආපජ්ජති. ආනන්තරියං න පුසති.
 යසෙකං වා පෙතො වා නිපන්නා හොති, 'ඵලකං මාසරම්'ති තං
 මාසරති, ඝාතකො ච හොති. න ච ආනන්තරියං පුසති. න පාරුජිකං
 ආපජ්ජති. පුලලව්වයං පන හොති. අඤ්ඤා කොච නිපන්නා
 නච්චි, ඵලකොච හොති, තං මාසරති, ඝාතකො ච හොති. පාචිතති
 යඤ්ඤා ආපජ්ජති. මාතාපිතුඅරභනනානං අඤ්ඤාතරං මාසරමිති තෙසං
 යෙව අඤ්ඤාතරං මාසරති, ඝාතකො ච හොති. ආනන්තරියඤ්ඤා
 පුසති. පාරුජිකඤ්ඤා ආපජ්ජති. තෙසං යෙව අඤ්ඤාතරං මාසරස්සාමිති
 අඤ්ඤා ආගතතුකං මාසරති, යකං වා පෙතං වා මාසරති, ඵලකං වා
 මාසරති, පුසෙති වුත්තනසෙන චෙදිතබ්බං.

ඉධ පන චෙතනා දුරුණා හොතිති අඤ්ඤානිපි එත් පලාල
 පුඤ්ජාදිවක්ඛනී චෙදිතබ්බානි. යො හි ලොභිතකං අසිං වා සත්තිං වා
 පුඤ්ජස්සාමිති පලාලපුඤ්ජ පච්චෙසෙනනා තත් නිපන්නං මාතරං වා
 පිතරං වා අරභනනං වා ආගතතුකපුරිසං වා යකං වා පෙතං වා
 තීරච්ඡානගතං වා මාසරති, චොභාරවසෙන ඝාතකොති වුච්චති,
 වධිකචෙතනාය පන අභාවතො නෙව කමමං පුසති. න ආපනතිං
 ආපජ්ජති. යො පන එවං පච්චෙසෙනනා සරීරසම්ප්පං සලලකෙකිත්වා
 සත්තො මඤ්ඤා අක්කන්තරගතො මරතුති පච්චෙසෙත්වා මාසරති,
 තස්ස තෙසං වක්ඛනං අනුරුපෙන කමමකෙත්වා¹ ව ආපනති ව චෙදි
 තබ්බං. එස නසො තත් නිදහනත්: පච්චෙසෙනස්සාපි වනසගුමො
 දීපු නිපන්නස්සාපි. යොපි 'චොරං මාසරම්'ති චොරවෙසෙන ගච්ඡන්නං
 පිතරං මාසරති, ආනන්තරියඤ්ඤා පුසති. පාරුජිකො ච හොති. යො
 පන පරපෙනාය අඤ්ඤාඤ්ඤා යොධං පිතරඤ්ඤා කමමං කණෙනෙත
 දිස්වා යොධස්ස උපුං නිපති 'එතං විජ්ඣන්තා මම පිතරං විජ්ඣස්ස
 ති'ති. යථාධිපතාය ගතෙ පිතුඝාතකො හොති. යොධෙ විදො මම
 පිතා පලාසිස්සතිති නිපති, උපු අයථාධිපතාය ගතනිං පිතරං මාසරති,
 චොභාරවසෙන පිතුඝාතකොති වුච්චති. ආනන්තරියං පන නච්චි.

අධිවිච්ඡිත්තානි සම්පෙ සත්වා; ආණ්ඩෙතීති උද්දස්ස වා අනුද්දස්ස වා
 ආණ්ඩෙතී; තත් පරපෙනාය පච්චිපට්ඨිතාය අනුද්දස්සෙව එඬං
 මිජ්ඣං. එඬං සහරං. එඬං ඝාතෙතීති ආණ්ඩෙන යත්තකෙ ආණ්ඩෙනා

සාතෙති, තත්තකා උභින්නමපි පාණාතිපාතා. සචෙ තත්ථ ආණ්‍යපකස්ස මාතාපිතණේ හොතති, ආනන්තරියමපි ජුසති. සචෙ ආණ්‍යන්තසෙසව මාතාපිතණේ, සොච ආනන්තරියං ජුසති. සචෙ අරතා හොති, උහොපි ආනන්තරියං ජුසන්ති. උද්දිසිත්වා පන 'එතං දීඝං රක්ඛං රත්ත කඤ්චුකං නිලකඤ්චුකං හථිකකිණි නිසින්නං මජ්ඣකි නිසින්නං විජ්ඣා. පහර. සාතෙති'ති ආණ්‍යෙන්ත සචෙ සො තචෙව සාතෙති, උභින්නමපි පාණාතිපාතා. ආනන්තරියවත්ථුමෙති ච ආනන්තරියං. සචෙ අඤ්ඤං මාරෙති, ආණ්‍යපකස්ස නථි පණාතිපාතො. එතෙන ආණ්‍යතිකො පයොගො වුත්තො හොති. තත්ථ :-

වත්ථුං කාලඤ්ච ඔකාසං -ආවුධං ඉරියාපථො,
තුලසිත්වා පඤ්ච ධානානි-ධාරෙය්‍යත්ථං විවකම්‍යණො.

අපඨෙ නසො:

වත්ථු කාලො ච ඔකාසො-ආවුධං ඉරියාපථො,
කිරියාවිසෙසොති ඉමෙ-ඡ ආණ්‍යතිතිකාමකා.

තත්ථ 'වත්ථු'ති මාරෙතඤ්චා සතෙතා; 'කාලො'ති පුබ්බිණ්ණසාසනකා දිකාලො ච යොඤ්ඤානුථාමවිරියාදිකාලො ච; "ඔකාසො"ති භාමො වා චනං වා හෙතවාරං වා හෙතමජ්ඣං වා රථිකා වා සිඞ්ඝාවකං වාති එවමාදි; "ආවුධ"තති අසි වා උජු වා සත්ති වාති එවමාදි; "ඉරියා පථො"ති මාරෙතඤ්චාසං ගමනං වා නිසජ්ජා වාති එවමාදි; "කිරියා විසෙසො"ති විජ්ඣානං වා ඡේදනං වා භෙදනං වා සඤ්චික්ඛානං වාති එවමාදි; සද්ධිති වත්ථුං විසංවාදෙත්වා යං මාරෙතිති ආණ්‍යෙන්තා තණො අඤ්ඤං මාරෙති, පුරුකො පහරිත්වා මාරෙතිති වා ආණ්‍යෙන්තා පච්ඡිකො වා පස්සණො වා අඤ්ඤාමිං වා පඤ්ඤාසං පහරිත්වා මාරෙති, ආණ්‍යප කස්ස නථි කම්මමිකො, ආණ්‍යතස්සෙව කම්මමිකො. අප වත්ථුං අවිසංවාදෙත්වා යථාණ්‍යතියා මාරෙති, ආණ්‍යපකස්ස ආණ්‍යතිකමණේ ආණ්‍යතස්ස ච මාරණකම්මණේ උභයෙතමපි කම්මමිකො: වත්ථු විසෙසෙත පනෙත්ථ කම්මවිසෙසො ච අපත්ති විසෙසො ච හොතිති. එවං තාච වත්ථුමෙති සමෙකතවිසමෙකතා චෙදිතඤ්චා.

කාලෙ පන සො අජ්ඣෙවති අනියමෙත්වා පුබ්බිණ්ණ මාරෙතිති ආණ්‍යෙන්තා යද්ද කදපි පුබ්බිණ්ණ මාරෙති, නථි විසමෙකතො. සො පන අජ්ඣ පුබ්බිණ්ණති වුත්තො මජ්ඣන්ත වා සායන්ත වා ඤෙව වා පුබ්බිණ්ණ මාරෙති, විසමෙකතො හොති. ආණ්‍යපකස්ස නථි කම්ම මිකො. පුබ්බිණ්ණ මාරෙත්වා වායමන්තස්ස මජ්ඣන්ත ජාතෙපි එසෙව නසො. එතෙන නසෙත සබ්බකාලපපහෙදෙසු සමෙකත විසමෙකතා චෙදිතඤ්චා.

ඔකාසෙපි සො එතං භාමෙ සිතං මාරෙතිති අනියමෙත්වා ආණ්‍යෙන්තා තං යත්ථ කත්ථපි මාරෙති, නථි විසමෙකතො. සො පන භාමෙසෙවති නියමෙත්වා ආණ්‍යෙන්තා වන මාරෙති, නුථා වන

ආණ්ඩෙනා ගාමෙ මාරෙති, අනෙතා ගෙතවාමර ආණ්ඩෙනා ගෙත මපේක මාරෙති, විසමෙකතො. එතෙන නයෙන සබ්බාකාසහෙදෙසු සමෙකතවිසමෙකතතා වෙදිතබ්බා.

ආවුමෙපි යො අසිනා වා උසුනා වාහි අනියමෙතො ආවුමෙන මාරෙති ආණ්ඩෙනා යෙන තෙනවි ආවුමෙන මාරෙති, නඤ්චි විසමෙකතො. යො පන අසිනාහි වුතො උසුනා, ඉමිනා වා අසිනාහි වුතො අසෙදෙසු අසිනා මාරෙති, එතෙසෙව වා අසිසා ඉමාය ධාරය මාරෙතිහි වුතො ඉතරය වා ධාරය තලෙන වා තුණ්ඩන වා එරුනා වා මාරෙති, විසමෙකතො. එතෙන නයෙන සබ්බාආවුම හෙදෙසු සමෙකතවිසමෙකතතා වෙදිතබ්බා.

ඉරියාපමෙ යො එතං ගච්ඡන්තං මාරෙතිහි වදති, ආණ්ඩෙනා ව නං ගච්ඡන්තං මාරෙති, නඤ්චි විසමෙකතො. ගච්ඡන්තමෙව මාරෙතිහි වුතො පන සමෙ නිසින්නං මාරෙති, නිසින්නමෙව මාරෙතිහි වුතො ගච්ඡන්තං මාරෙති, විසමෙකතො හොති. එතෙන නයෙන සබ්බ ඉරියාපමහෙදෙසු සමෙකතවිසමෙකතතා වෙදිතබ්බා.

කිරියාවිසෙසෙපි විජ්ඣිතො මාරෙතිහි වුතො විජ්ඣිතො මාරෙති, නඤ්චි විසමෙකතො. යො පන විජ්ඣිතො මාරෙතිහි වුතො ඡිද්ධිතො මාරෙති, විසමෙකතො. එතෙන නයෙන සබ්බකිරියාවිසෙසහෙදෙසු සමෙකතවිසමෙකතතා වෙදිතබ්බා.

යො පන ලිඛතවසෙත දීඝං රසං කාලං ඔදනං කිසං ථුලං මාරෙතිහි අනියමෙතො ආණ්ඩෙපති, ආණ්ඩෙනා ව යං කිසෙවි තාදිසං මාරෙති, නඤ්චි විසමෙකතොහි උභින්නං පාරුජිකං. අථ පන සො අත්තානං සකාය ආණ්ඩෙපති, ආණ්ඩෙනා ව අයමෙව ඊදිසොති ආණ්ඩකමෙව මාරෙති, ආණ්ඩකසා දුක්ඛවං. වඩකසා පාරුජිකං. ආණ්ඩකො අත්තානං සකාය ආණ්ඩෙපති, ඉතරෙ අසෙදෙසු තාදිසං මාරෙති, ආණ්ඩකො මුච්චති. වඩකසෙව පාරුජිකං. කසො? ඔකාසසා අනියමිතතො. සමෙ පන අත්තානං සකාය ආණ්ඩෙපතොපි ඔකාසං නියමෙති, අසුකසමිං නාම රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා මෙරසනෙ වා නවාසනෙ වා මජ්ඣිමාසනෙ වා නිසින්නං එවරුපං නාම මාරෙතිහි, තඤ්ච ව අසෙදෙසු නිසින්නො හොති, සමෙ ආණ්ඩෙනා නං මාරෙති, නෙව වඩකො මුච්චති. න ආණ්ඩකො. කසො? ඔකාසසා නියමිතතො. සමෙ පන නියමිතොකාසතො අසෙදෙසු මාරෙති, ආණ්ඩකො මුච්චතිහි. අයං නයො මහාඅඛි කථාසං සුච්ඡි දලහං කතො වුතො. තසො එඤ්ඤා අනාදරයං කාතබ්බනති.

අභිමායාති මානිකාවසෙන ආණ්ඩනිකපසොකකථා

නිට්ඨිතා.

ඉදනි ගෙ දුනෙන්නාති ඉමණ මාතිකාපදයා නිදද්දසදයානන්.
 හික්කු හික්කු. ආණ්ඩෙහිති ආදයො වතනානෙ වාරි වුන්නා. තෙසු
 සො නං මඤ්ඤමානොති යො ආණ්ඩෙහිති යො ආණ්ඩපකෙන
 ඉත්තනාමොති අක්කානො, නං මඤ්ඤමානො තමෙව ජිවිතා
 වොනෙපෙති; උභින්නං පාරජිකං. නං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤානති
 යං ජිවිතා වොනෙපෙතිති වුන්නො, නං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤා තාදිකං
 ජිවිතා වොනෙපෙති, මුලට්ඨයා අනාපතති. අඤ්ඤා මඤ්ඤ
 මානො නානති යො ආණ්ඩපකෙන වුන්නො, තස්ස බලවසගායං
 සම්පෙ සිතං දිසා 'ඉමණ බලෙනායං ගව්ඡති, ඉමං තාව ජිවිතා
 වොනෙපෙති'ති පහරනෙහි ඉතරමෙව පරිවත්තති; තස්මිං භානෙ
 සිතං සභායොති මඤ්ඤමානො ජිවිතා වොනෙපෙති, උභින්නං පාර
 ජිකං අඤ්ඤා මඤ්ඤමානො අඤ්ඤානති පුරිවතයෙනෙව ඉමං
 තාවයා සභායං ජිවිතා වොනෙපෙතිති සභායමෙව වොනෙපෙති,
 තස්සෙව පාරජිකං. දුතපරමපරපදයා නිදද්දසදානෙ ඉත්තනාමයා
 පාවද්ධි ආදිසු එකො ආවරිගො තයො මුද්ධරකතිත-ධම්මරකතිත-
 සඛරකතිතනාමකා අනෙතවාසිකා දට්ඨිකා. තත් හික්කු හික්කු.
 ආණ්ඩෙහිති ආවරිගො කඤ්ඤි පුගලං මාරපෙතුකාමො තමන්.
 ආවරකතිතා මුද්ධරකතිතං ආණ්ඩෙහිති; ඉත්තනාමයා පාවද්ධි ගව්ඡ
 ති. මුද්ධරකතිත! එතමන්. ධම්මරකතිතයා පාවද්; ඉත්තනාමො
 ඉත්තනාමයා පාවද්දති ධම්මරකතිතොපි සඛරකතිතයා පාවද්දති;
 ඉත්තනාමො ඉත්තනාමං ජිවිතා වොනෙපෙතිති එවං තයා
 ආණ්ඩෙහිති ධම්මරකතිතෙහි ආණ්ඩෙහිති සඛරකතිතො ඉත්තනාමං
 පුගලං ජිවිතා වොනෙපෙති; සො හි අමෙහසු විරජාතිකො පටිබලො
 ඉමසම්. කමෙති. ආසනාති දුක්ඛමයාති එවං ආණ්ඩපකෙනයා ආවරි
 යා තාව දුක්ඛං; සො ඉතරයා ආණ්ඩෙහිති මුද්ධරකතිතො
 ධම්මරකතිතයා ධම්මරකතිතො ව සඛරකතිතයා "අමොකං ආවරිගො
 එවං වදති: ඉත්තනාමං කිර ජිවිතා වොනෙපෙතිති. නිං කිර අමෙහසු
 විරජාතිකො"ති ආණ්ඩෙහිති; එවං තෙතමෙව දුක්ඛං. ඩම්මො පති
 ගණ්ඨාතිති සාධු වොනෙපෙයාමිති සඛරකතිතො සමපට්ඨති;
 මුලට්ඨයා ආසනාති පුලට්ඨයාති සඛරකතිතෙහි පටිබලොති
 මනෙහි ආවරිගො පුලට්ඨයා; මහාපනො හි තෙන පාපෙ නිගො
 ජිකොති. සො නානති යො වෙ සඛරකතිතො නං පුගලං ජිවිතා
 වොනෙපෙති, සමෙහසමෙව වතුන්නං ජනානං පාරජිකං. න තෙව
 ලඤ්ඤි වතුන්නං, එතෙන උපායෙන විසමෙකතං අකතා පරමපරප
 ආණ්ඩපකෙන සමණසංගං සමණසංගයං වා ගොතු, සමෙහසං පාර
 ජිකමෙව.

විසමකසද්ධිපදනිදද්දසෙ සො අඤ්ඤා ආණ්ඩෙහිති යො ආවරි
 ගොහි ආණ්ඩෙහිති මුද්ධරකතිතො ධම්මරකතිතං අදිසා වා අවතු
 කාමො වා සුභා සඛරකතිතමෙව උපසමකමිති "අමොකං ආවරිගො
 එවමාන: ඉත්තනාමං කිර ජිවිතා වොනෙපෙති"ති විසමකතං.

කරෙන්නො ආණ්පෙති; විසමෙකකකරණෙනෙව හි එස විසකකිස දුකොති වුවවති ආපනති දුකකමසොති ආණතියා නාව මුඛ රකිතිකස දුකකවං; පතිගණොති ආපනති දුකකමසොති සමස රකිතෙන සමපටිච්ඡෙන මුලධ්මසොව දුකකවනති වෙදිකකිං. එවං සනෙත පටිගතගණ ආපනතියෙව න සියා? සඤ්චිතපටිගත ගණමරණොතිනඤ්ජෙනසුපි ච ආපනති හොති. මරණපටිගතගණ කථං න සියාති. නසො පතිගණනාකසො වෙතං දුකකවං. තෙනෙවෙත්ථ “මුලධ්මසො”ති න වුත්තං. සුචිතයෙනපි වෙතං පටිගණනාකස වෙදිකකිමෙව. ඔකාසාභාවෙන පන න වුත්තං. නසො සො සො පතිගණොති, නසං නසං කප්පවයා ආපනතියෙවොති අයමෙත්ථ අමොකං ඔනති. යථා වෙත්ථ, එවං අදිනනාදුනෙපිති. සචෙ පන සො තං ජිවිතා වොරෙපෙති, ආණාපකසං ව මුඛරකිතිකස වොරෙ පකසං ව සමසරකිතිකසොති උභින්නමපි පාරජිකං. මුලධ්මසං පන ආචරියසං විසමෙකකතො පාරජිකෙන අනාපනති. ධම්මරකිතිකස අත්තනතාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපනති. මුඛරකිතිකො පන චිත්තං. සොඤ්ඤාවං කායා අත්තනා නවෙධාති.

ගතපටිවගතදුකනිදද්දසෙ සො ගතධො සුන සමමාගමිත්ථීති නසං ජිවිතා වොරෙපෙතකිසං සමිපං ගතධො සුසංවිභිතාරකිතිකතා තං ජිවිතා වොරෙපෙත්ථං අසකෙකානෙතා ආගමිත්ථි; සද්ද සකෙකාසි නද්දති කිං අරෙත්ථ මාරිකො මාරිකො හොති, ගමිත්ථ, යද්ද සකෙකාසි, තද්ද තං ජිවිතා වොරෙපෙතිති; ආපනති දුකකමසොති එවං පුන ආණතියාපි දුකකවමෙව හොති; සචෙ පන සො අවසං. ජිවිතා වොරෙපෙතකිසං හොති, අත්ථසාධක¹වෙතනා මයානනතරඵල යදිසා. නසො අයං ආණතීකිතිකණසෙව පාරජිකො. සචෙපි වධිකො සට්ඨිවසොතිකකමෙන නුං වධෙති, ආණාපකො ව අනතර්ව කාලං කණෙති, සීනාය වා ආවතනති, අසංමණොව හුන්ධා කාලඤ්ච කරිසංති, සීනාය වා ආවතනිසංති. සචෙ ආණාපකො ගිඨිකාලෙ මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා සකාය එවං ආණාපෙතො පබ්බජති, නසමිං පබ්බජිතෙ ආණතො තං මාරෙති, ආණාපකො ගිඨිකාලෙයෙව මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො වා හොති. නසමා නෙවසං පබ්බජ්ජා න උපසමපද රුහති. සචෙපි මාරෙ තබ්බසුගහලො ආණතීකිතිකණ පුට්ඨ්ජනො, යද්ද පන තං ආණතො මාරෙති, තද්ද අරහා හොති, ආණතතො වා පහාරං ලභිතො දුකම මුලිකං සද්ධං නිසංය විපසංනෙතා අරහන්තං පනි තෙනෙවොධිබෙත කාලං කණෙති, ආණාපකො ආණතීකිතිකණසෙව අරහන්තසාතකො. වධිකො පන සබ්බත්ථ උපකකමකරණකිතිකණසෙව පාරජිකොති.²

ඉදනි සෙ සබ්බසුයෙවිමෙසු දුකවසෙන වුත්තමාතිකාපදසු සමෙකනවිසමෙකනදස්සනත්ථං වුත්තා නසො මාග්. තෙසු පඨමවාරෙ තාව-ගමො නං සනිකං වා ගණනොතා නසං වා ඔධිරිනාය “මා

සංභෙති”¹ නි එතං² වචනං න සංවෙති, තස්මා මූලවේදා න මුත්තනා. දුතියවාරෙ සාවිතතනා මුත්තනා. තනිතවාරෙ පන තෙන ව සාවිතතනා ඉතරෙන ව සාධුති සමපිච්ඡිකා මරතතනා³ උභොපි මුත්තනාති.

දුතියකථා නිවර්තනා.

අරහො රහොසංඝාදිනිද්දසාදිසු අරහොති සමමුඛෙ; රහොති පරමමුඛෙ; තත්ථ යො උපට්ඨානකාලෙ වෙරිතිකමුමිති හිකමුති සද්ධිං ආගතනා පුරහො නිසින්නෙයෙව³ අතිකාරද්දසෙන තස්ස ආගතනා වා අජානෙතො ‘අහො වත ඉත්තනාමො හතො අස්ස. වොරුපි නාම තං න හනන්ති. සප්පා වා න බංසති. න සත්ථං වා විසං වා ආහරති’ති තස්ස මරණං අභිනන්දනො ඊදිසාති වචනාති උලුපති, අයං අරහො රහොසංඝාදි උලුපති නාම. සමමුඛෙව තස්මිං පරමමුඛසංඝාදිති අප්පො. යො පන තං පුරහො නිසින්නං දිස්වා පුත උපට්ඨානං කතා ගතෙති හිකමුති සද්ධිං ගතෙපි තස්මිං ඉධෙව සො නිසින්නොති සංඝාදි සුඛා පුරිමනෙයෙනෙව උලුපති, අයං රහො අරහොසංඝාදි උලුපති නාම. එතෙනෙව උපායෙන අරහො අරහොසංඝාදි රහො රහොසංඝාදි ව වෙදිතබ්බො.⁴ වතුනනමපි ව එතෙසං වාචාය වාචාය දුක්ඛවන්ති වෙදිතබ්බො.

ඉද්දති මරණවණ්ණසංවණ්ණනාය විභාගදස්සනත්ථං වුත්තනසු පස්සුසු කායෙන සංවණ්ණනාදිමානිකානිද්දසෙසු-කායෙසන විකාරං කණ්ණිති යථා සො ජානාති ‘සත්ථං වා ආහරතිවා විසං වා බාදිතිවා රජ්ජයා වා උබ්බන්තිවා සොකොදිසු වා පපතිතිවා සො මරති, සො කිර බනං වා ලහති, සසං වා ලහති, සග්ගං වා ගච්ඡතිති අයමත්ථො එතෙන වුත්තනා’ති, තථා හත්ථමුද්දති දස්සෙති; වාචාය ගණ්ණිති තමෙවත්ථං වාකාහෙදං කතා හණ්ණි; තනිතවාරෙ උග්ගවසෙන වුත්තනා. සබ්බත්ථ සංවණ්ණනාය පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛං. තස්ස දුක්ඛප්පත්තියං සංවණ්ණකස්ස පුලලව්වං. යං උද්දස්ස සංවණ්ණනා කතා, තස්මිං මහෙ සංවණ්ණනකමණ්ණෙයෙව සංවණ්ණකස්ස පාඨ ජිකං. සො තං න ජානාති. අප්පොකොකොකො ‘උද්දස්ස වත මෙ සුමුප්පත්ති උපායො’ති කාය සංවණ්ණනාය මරති, අනාපත්ති. චිත්තං උද්දස්ස සංවණ්ණනාය කතාය කොකො මරති, පාඨ ජිකං. වෙපි මරන්ති, පාඨ ජිකො, අනුභවෙති ව. එය් නෙයො සමිඛසුලෙසු. අනොදිස්ස මරණං සංවණ්ණනෙතො ආතිණ්ඩිති, යො යො තං සංවණ්ණනා කොකො මරති, සමිඛො තෙන මාරිතො හොති. දුක්ඛන සංවණ්ණනාය ‘අසුකං නාම ගෙහං වා ගාමං වා ගතනා ඉත්තනාමස්ස එව් මරණ වණ්ණං සංවණ්ණනා’ති සාධෙන ආරෙච්ඡිකමහෙන දුක්ඛවං. යස්සත්ථාය පතිතො, තස්ස දුක්ඛප්පත්තියා මූලවේදස්ස පුලලව්වං, මරණෙන

1. සි 1 එව.

3. ම. නිසින්නො පෙව.

5. සි. මු. පෙසව.

2. ස. න. මරමිතනා.

4. ම. & සි. මු. තබ්බො.

6. ම. & සි. මු. එව.

පාර්ථිකං. දුතො 'සුතොදනි අයං සත්තමග්ගො'ති තස්ස අනාභේ
 වේනා අත්තනො සුතියස්ස වා ආභේවෙති, තස්මිං මනෙ විසමෙකතො
 හොති. මුලෙධ්වා මුවෙති. දුතො තථෙව විනෙහනා සයං සංවණ්ණ
 නාය වුත්තං කතා මරති, විසමෙකතොව. අනොදිස්ස පන සාසනෙ
 ආභේවිනෙ සත්තකා දුතස්ස සංවණ්ණ නාය මරන්ති, තත්තකා පාණ්ණි
 පානා. සචෙ මානාපිතභේ මරන්ති, ආනන්තරියමපි හොති. ලෙඛාසං
 වණ්ණ නාය ලෙඛං ජිඤ්ඤිති පණ්ණ වා පොඨකෙ වා අක්කරිති ලිඛිති:
 "හො සත්ථං වා ආහරිතා පපානෙ වා පපතිතා අඤ්ඤාදි වා අග්ගිප්ප
 වෙසනඋදකප්පවෙසනාදිති උපාසෙති මරති, හො ඉදඤ්ඤිදඤ්ඤා ලභ
 ති"ති වා, "තස්ස ධම්මො හොති"ති වාති. එත්ථාපි දුක්ඛවපුලුවොයා¹
 වුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛො. උද්දිස්ස ලිඛිතෙ පන යං උද්දිස්ස ලිඛිතං,
 කස්සෙව මරණෙන පාර්ථිකං. ඔහු උද්දිස්ස ලිඛිතෙ සත්තකා මරන්ති,
 තත්තකා පාණ්ණි පානා. මානාපිතුන්තං මරණෙන ආනන්තරියං. අනො
 දිස්ස ලිඛිතෙපි එසෙව නයො. ඔහු මරන්තිති විප්පපිසාභේ උප්පන්නෙ
 තං පොඨකං කාපෙතා වා යථා වා අක්කරිති න පඤ්ඤායන්ති,
 තථා කතා මුවෙති. සචෙ හො පරස්ස පොඨකො හොති, ඔදිස්ස²
 ලිඛිතො වා හොති, අනොදිස්ස³ ලිඛිතො වා, ගතිකධ්වානෙ ධපෙතා
 මුවෙති. සචෙ මුලෙන කීතො හොති, පොඨකසාමිකානං පොඨකං,
 යෙසං හත්තො මුලං ගතිතං, තෙසං මුලං දතා මුවෙති. සචෙ
 සමමුහුලා මරණවණ්ණං. ලිඛිස්සාමාති එක්කාසයා හුතා එතො
 රුක්ඛං⁴ ආභේගිතා පණ්ණං ජිඤ්ඤිති, එතො ආහරිති, එතො පොඨකං
 කණ්ණි, එතො ලිඛිති, එතො-සචෙ කණ්ණිකලෙඛා⁵ හොති, මසිං.
 මනෙති, මසිං මනෙතිතා තං පොඨකං සප්පෙතා සඤ්ඤිති සත්තං වා
 ආපණ්ණ වා යත් වා පන ලෙඛාදස්සනකොතුහලකා ඔහු සන්ති
 පතන්ති, නත්ථ ධපෙතා, තං වාචෙතා සචෙපි එතො මරති, සඤ්ඤා
 පාර්ථිකං. සචෙ ඔහුකා මරන්ති, වුත්තසදිසොව නයො. විප්පපිසාභේ
 පන උප්පන්නෙ තං පොඨකං සචෙපි මඤ්ඤායා හොපෙතා,
 අඤ්ඤා ව තං දිස්සා නිහරිතා පුන ඔහුන්තං දස්සෙති, නෙව
 මුවෙතා. තිට්ඨතු මඤ්ඤා, සචෙපි තං පොඨකං නදිසං වා
 සමුද්දො වා විපතති වා, ධොවතා වා, බණ්ඩාබණ්ඩං වා ජිඤ්ඤති,
 අග්ගිමිති වා කාපෙතා, යාව සංඝට්ඨිතෙපි දුද්ධොනෙ වා දුක්ඛාපිනෙ වා
 පන්නෙ අක්කරිති පඤ්ඤායන්ති, තාව න මුවෙතා. යථා පන
 අක්කරිති න පඤ්ඤායන්ති, නථෙව කතෙ මුවෙතන්ති.

ඉද්දති ථාවරපපයොගස්ස විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙහු මපානාදි
 මාතිකාතිද්දෙසෙහු මනුස්සං ඔදිස්ස ඔපානං ඔණ්ණිති 'ඉත්තනාමො
 පතිතා මරිස්සනි'ති කඤ්ඤි මනුස්සං උද්දිසිතා යත් හො එකතො
 විවරති, තත්ථ ආවාටං බණ්ණි, බණ්ණනස්ස තාව සචෙපි ජාතපථ
 වියං බණ්ණි, පාණ්ණිපානස්ස පයොගතතා පයොගෙ දුක්ඛං. යං

1. හතා. වුලුවෙසනපාර්ථිකා.

3. හතා. අනුද්දිස්ස.

5. ම. කතකලෙඛා.

2. හතා. උද්දිස්ස.

4. හතා. කාලරුක්ඛං.

උදෙසා බණ්ඩා, තසා පුබ්බසාතනියා පුලලව්වයා. මරණෙන පාර්ථකං. අඤ්ඤායම්. පඨිකා මනෙ අනාපතති. සචෙ අනොදිසා 'යො කොච්චි මරිකානි'ති බතො හොති, යත්තකා පඨිකා මරනති, තත්තකා පාණාතිපාතා. ආනන්තරියවජ්ඣසු ම ආනන්තරියං. පුලලව්වය පාචිත්තියවජ්ඣසු පුලලව්වයපාචිත්තියාති. ඔහු තත් වෙතනා, කත මාය භාර්ජකං හොති? මහාඅඛණ්ඩායං තාව වුත්තං:- "ආවාචං ගම්බිරිතො ව ආයාමවිසාරතො ව බණ්ඩා පමාණෙ යපෙතො තවෙත්තො පුඤ්ඤායා පංසුපච්ඡ. උද්ධරනතුසා සනතිට්ඨාපිකා අත්ථ සාධකවෙතනා මහානානාරථලදිසා. සචෙපි වසාසතසා අවම යෙන පඨිකා අවසාං මරණකසතො හොති, සනතිට්ඨාපකවෙතනාය චෙව පාර්ථක"නති. මහාචෙවමිදිසං පන සමබ්බපඛණ්ඩායං අනු: "ඉමසම්. ආවාචෙව පඨිකා මරිකානිති එකස්මිම්පි කුඤ්ඤපඨාය මර දිනෙත සචෙ කොච්චි තත්ථ' පසබ්බිතො පඨිකා මරති, පාර්ථක චෙව. සුත්තනති කසෙද්ධර පන සනතිට්ඨාපකවෙතනං ගණනති"ති වුත්තං. එකො ඔපාතං බණ්ඩා අසුකං තාම ආනෙතො ඉධ පානෙතො මාරෙති අඤ්ඤං ආණාපෙති. යො තං පානෙතො මාරෙති. උගින්නං පාර්ථකං. අඤ්ඤං පානෙතො මාරෙති, සයං පඨිකා මරති, අඤ්ඤා අත්තනො ධම්මතාය පඨිකා මරති, සබ්බත්ථ පිසපෙකතො හොති. මුලට්ඨා මුවෙති. අසුකො අසුකං ආනෙතො ඉධ මාරෙසානිති බතෙපි එකෙව නයො. මරිතුකාමා¹ ඉධ මරිකානිති බණ්ඩා, එකසා මරණෙ පාර්ථකං. ඔහුන්නං මරණෙ අකුසලරුසි. මාතා පිතුන්නං මරණෙ ආනන්තරියං. පුලලව්වයපාචිත්තියවජ්ඣසු පුලලව්වය පාචිත්තියාති. යෙ කෙච්චි මාරෙතුකාමා, තෙ ඉධ පානෙතො මාරෙසානිති බණ්ඩා, තත්ථ පානෙතො මාරෙතති, එකස්මිම් මනෙ පාර්ථකං. ඔහුසු අකුසලරුසි. ආනන්තරියාදිවජ්ඣසු ආනන්තරියාදීති. ඉසෙධව² අරතතකාපි සඛිතං ගච්ඡති. පුරිමනායෙ පන කෙසං මරිතුකාමතාය පතනං නාපීති තෙ න සඛිතයානති. චිත්ථි නසෙසු අත්තනො ධම්මතාය පඨිකා මනෙ විසපෙකතො. යෙ කෙච්චි අත්තනො චෙරිකෙ එත්ථ පානෙතො මාරෙසානිති බණ්ඩා, තත්ථ ච චෙරිකා චෙරිකෙ පානෙතො මාරෙතති, එකස්මිම් මාරිතෙ පාර්ථකං. ඔහුසු අකුසලරුසි. මානරි වා පිතරි වා අරගනෙත වා චෙරිකෙති ආනෙතො තත්ථ මාරිතෙ ආනන්තරියං. අත්තනො ධම්මතාය පඨිකා මනෙසු විසපෙකතො යො 'පන මරිතුකාමා වා අමරිතුකාමා වා මාරෙතු කාමා වා අමාරෙතුකාමා වා යෙ කෙච්චි එත්ථ පඨිකා වා පාඨිකා වා මරිකානිති'ති සබ්බපාපි අනොදිසෙව බණ්ඩා, යො යො මරති, තසා තසා මරණෙන යථානුරූපං කම්මඤ්ච පුසති. ආපතතිඤ්ච ආපත්ති. සචෙ ගක්ඛිණී පඨිකා සගඛා මරති, චෙව පාණාතිපාතා. ගඛිකායෙව විනාසාති, එකො. ගඛිකා න විනාසති, මාතා මරති, එකොයෙව. මාරෙති අනුබ්බෙදා පඨිකා මරති, ඔපාතබණ්ඩායෙව පාර්ථකං.

1. ම. & සී. මු. යෙ මරිතුකාමා. 2. කසා, ඉධ ම.

මොර නළු පානෙකා මාරෙනති, පාරුජිකමෙව. තත් පතීනං ඔසි
 නීගරිකා මාරෙනති, පාරුජිකමෙව. කතො? ඔපානෙ පතීනපානො
 ගෙන ගතිනතතා. ඔපානතො නිකබ්බිකා තෙනෙව ආබාසෙන මරති,
 පාරුජිකමෙව. ඔහු නි වසානි අතික්කම්බිකා පුනරි කුපිතෙන තෙනෙවා
 බාසෙන මරති, පාරුජිකමෙව. ඔපානෙ පතීනපානවිධං උපානන
 රෙගෙන සීලානගෙව අඤ්ඤා රෙගො උපාප්තී, ඔපානරෙගො
 බලවතරෙ ගොති, තෙන මතෙපි ඔපානබණ්ණො න මුච්චති. සමෙ
 පච්ඡා උපානනරෙගො බලවා ගොති, තෙන මතෙ මුච්චති. උගොති
 මතෙ න මුච්චති. ඔපානෙ ඔපපාතිකමනුස්සො නිකිනතීනා උත්තරිතුං
 අසනෙකානෙතා මරති, පාරුජිකමෙව. මනුස්සං ඔදිස්ස බතෙ යක්ඛාදිසු
 පතීනා මතෙසු අනාපතති. යක්ඛාදයො ඔදිස්ස බතෙ මනුස්සාදිසු
 මරනෙතසුපි එසෙව නගො. යක්ඛාදයො ඔදිස්ස බණ්ණනස්ස පන
 බණ්ණෙපි තෙසං දුක්ඛප්පතීයමපි දුක්ඛවමෙව. මරණේ වස්ත්වසෙන
 ථුල්ලවිධං පාවිතීයං වා. අනොදිස්ස බතෙ ඔපානෙ යක්ඛරූපෙන වා
 පෙතරූපෙන වා පතති, තීර්ච්ඡානරූපෙන මරති, පතනරූපං පමාණං,
 තතො ථුල්ලවිධයනති උපතීයසෙත්තෙ. මරණරූපං පමාණං, තතො
 පාවිතීයනති පුස්සදෙවසෙත්තෙ. තීර්ච්ඡානරූපෙන පතීනා යක්ඛ
 පෙතරූපෙන මතෙපි එසෙව නගො. ඔපානබණ්ණො මානං
 අඤ්ඤාස්ස විකතීණාති වා, මුඛා වා දෙති, යො යො පතීනා මරති,
 නපාච්චියා තස්සෙව ආපතති ච කම්මබ්බෙකො ච. යෙන ලදො, යො
 නිදො, යොති. අථ යොපි 'එවං පතීනා උත්තරිතුං අසනෙකානො
 නස්සියානති, පුරුදොර වා න හවිස්සනති' ති තං ඔපානං ගමිත්තරං වා
 උත්තානතරං වා දීක්ඛතරං වා රස්සතරං වා විත්තතරං වා සමබ්බ
 තරං වා කරෙති, උචිත්තමපි ආපතති ච කම්මබ්බෙකො ච. ඔහු මරනතීති
 විපප්පියාසෙර උපානෙන ඔපානං පංසුනා පුරෙති, සමෙ කොචි පංසුමිති
 පතීනා මරති, පුරෙතොපි මුලවේදා න මුච්චති. දෙවෙ වස්සනෙත
 කදදමො ගොති, තත් ලග්ගිකා මතෙපි.² රූකෙකා වා පතනෙතා
 වානො වා වස්සොදකං වා පංසුං ගරති, කඤ්ඤුලත්තං වා පඨවිං
 බණ්ණතා තත් ආවාටං කරෙති, තත් සමෙ කොචි ලග්ගිකා වා
 පතීනා වා මරති, මුලවේදා න මුච්චති. තස්මිං පන ඔකාසෙ මහනං
 තලාකං වා පොකබරණ්ණං වා කාසෙතො වෙතියං වා පතීනාපෙතො
 බොධිං වා රෙපෙතො ආවාසං වා සකවමනං වා කාසෙතො මුච්චති.
 යදපි වීරං කතා පුරිතෙ ඔපානෙ රූකබාදිතං මුලානි මුලෙති සංඝිබ්බි
 තාති ගොනති, ජාතපඨවි වා ජාතා, තදපි මුච්චති. සමෙපි නදී
 ආගතකා ඔපානං ගරති, එවමිති මුච්චතීති.

අසං නාව බපානකථා.

ඔපානගෙව පන අනුලොමෙසු පාසාදිසුපි- යො නාව පාසං
 බෙඩිති: 'එත් ඔප්පිකා සතො මරිස්සනති' ති. අවස්සං ඔප්පිකාක
 සතතානං වසෙන හත්තා මුත්තමතෙන පාරුජිකානතතරිඤ්ඤුල්ලවිධ

පාචනනියාති වෙදිතබ්බාති. ඔදිසා කතෙ යං ඔදිසා ඔවිසිතො, තතො අඤ්ඤාසං ඛනිතො අනාපනති. පාසෙ මුලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මුලධිසොසව කම්මබ්බො. සචෙ යෙන ලද්ධා, සො උග්ගලිකං වා පාසං සණ්ඨපෙති, පසොන වා ගච්ඡන්ත දිසා වති. කතා සමමුච්චි පච්චෙසති, එද්ධිතරං වා පාසයට්ඨි. ඔපෙති, දලකතරං වා පාසරජ්ජං ඛනිති, පිරතරං වා බාණ්ණං වා ආකොචෙති, උග්ගෙපි න මුච්චති. සචෙ විප්පවිසාරෙ උප්පන්නො පාසං උග්ගලාපෙතා ගච්ඡති, තං දිසා පුත අඤ්ඤා සණ්ඨපෙති, ඛද්ධා ඛද්ධා මරනති, මුලධිසා න මුච්චති. සචෙ පන තෙන පාසයට්ඨි සයං අකතා භොති, ගතිතට්ඨානෙ ඔපෙතා මුච්චති. තඨ ජාතකයට්ඨි ජිඤ්ඤා මුච්චති.¹ සයං කතයට්ඨි. පන භොපෙන්නොපි න මුච්චති. යදි හි තං අඤ්ඤා ගණිතා පාසං සණ්ඨපෙති, තප්පවිසා මරන්නසු මුලධිසා න මුච්චති. සචෙ තං කොපෙතා අලාතං කතා ජෙඤ්ඤා, තෙන අලාතෙන පහාරං ලද්ධා මරන්නසුපි න මුච්චති. සබ්බසො පන කොපෙතා වා නාසෙතා වා මුච්චති. පාසරජ්ජමපි අඤ්ඤාහි වට්ඨිතං ගතිතට්ඨානෙ ඔපෙතා මුච්චති. රජ්ජකෙ ලභිතා සයං වට්ඨිතං උඛිට්ඨො වානෙ ලභිතා වට්ඨිතං හිරහිරං කතා මුච්චති. අරඤ්ඤානො පන සයං වානෙ ආහරිතා වට්ඨිතං භොපෙන්නොපි න මුච්චති. සබ්බසො පන කොපෙතා වා නාසෙතා වා මුච්චති.

අද්දහලං සඤ්ජෙනා වතුසු පාදෙසු අද්දහලමඤ්චං ඔපෙතා පාසාණෙ ආරෙපෙති, පසොගෙ පසොගෙ දුක්ඛං. සබ්බසරං කතා හත්තො මුත්තමත්තෙ අවසං. අප්පකාසරිතබ්බසත්තානං වසෙන ඔදිසානොදිසා කානුරුපෙන පාරජිකාදිති වෙදිතබ්බාති. අද්දහලෙ මුලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මුලධිසොසව කම්මබ්බො. සචෙ යෙන ලද්ධා, සො පතිකං වා උකම්පති, අඤ්ඤාපි පාසාණෙ ආරෙපෙතා ගරුකතරං වා කණෙති, පසොන වා ගච්ඡන්ත දිසා වති. කතා අද්දහලෙ පච්චෙසති, උග්ගෙපි න මුච්චති. සචෙපි විප්පවිසාරෙ උප්පන්නෙ අද්දහලං පානෙතා ගච්ඡති, තං දිසා අඤ්ඤා සණ්ඨ පෙති, මුලධිසා න මුච්චති. පාසාණෙ පන ගතිතට්ඨානෙ ඔපෙතා අද්දහලපාදෙ ව පාසයට්ඨිං මුත්තනසෙන ගතිතට්ඨානෙ වා ඔපෙතා කොපෙතා වා මුච්චති.

සුලං රෙපන්නසොපි සබ්බසරං කතා හත්තො මුත්තමත්තෙ සුලමුච්චි පතිතා අවසං මරණකසත්තානං වසෙන ඔදිසානො දිසා කානුරුපෙන පාරජිකාදිති වෙදිතබ්බාති. සුලෙ මුලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මුලධිසොසව කම්මබ්බො. සචෙ යෙන ලද්ධා, සො 'එකප්ප භාරෙතෙව මරිසානති'ති තිඛිණතරං වා කණෙති, 'දුක්ඛං මරිසානති'ති කුණ්ඨතරං වා කණෙති, උච්චතති සලලකෙතා නිවතරං වා, නිවතති සලලකෙතා උච්චතරං වා පුත රෙපෙති, වඛං වා උජ්ජකා, අති උජ්ජකං වා ඊසකං පොණං කණෙති, උග්ගෙපි න මුච්චති. සචෙ

1. ම. & මු. මුලධිසා මුච්චති.

පන අවධානෙ සිතනති අඤ්ඤාමිං ධානෙ ධරෙති, තඤ්ඤා මාරණත්ථාය ආදිනොපභුති පරියෙසිතා කතං ගොති, මුලථො න මුච්චති. අපරියෙසිතා පන කතමෙව ලභිතා රෙපිතො¹ මුලථො මුච්චති. විපාටිසාරෙ උපානෙන පාසෙව්ඨං. මුත්තනසෙන ගතිතවධානෙ වා ධරෙතො කාපෙතො වා මුච්චති.

අපරියොනෙ සංඝං වාති එත් 'අපරියොනං' නාම නිව්චපරිභොගො මඤ්ඤා වා පිඨං වා අපරියොනඵලකං වා දිවාචධානෙ නිසිදනාත්ත අපරියොනකත්ථමො වා තත් ජ්ඣාදිකො වා විභිකෑම අපරියොන නිව්චනාත්ත ආලම්භනරුකො වා ආලම්භනඵලකං වා සක්ඛිමපතං. අපරියොනනිශ්චෙධන² අපරියොනං නාම; තඤ්ඤා අපරියොනෙ; යථා අපරියොනනං විඤ්ඤාති වා, ජිඤ්ඤාති වා, තථා කතා වාසිථරසුසතති ආරකණිකාදිනං අඤ්ඤාතරං සත්ථං ධරෙති, දුක්ඛං. මුච්චරි භොගවධානෙ නිරුසබ්බාත්ත නිසිදනො වා නිපජ්ජනො වා අපරියොනනාත්ත වා සත්ථසම්පන්නපච්චයා දුක්ඛප්පතති යා දුලලව්වයං. මරණෙන පාරජිකං. තඤ්ඤා අඤ්ඤාපි තස්ස වෙරිභික්ඛු විහාර වාරිකං. මරනෙනා දිට්ඨා 'ඉමස්ස මඤ්ඤා මරණත්ථාය ඉමං නික්ඛිතං, ආයු සුච්ඡි මරතු'ති අභිනන්දනො ගවජ්ජති, දුක්ඛං. සචෙ පන සොපි තත්ථ වං කතෙ සුක්ඛං ගවිස්සාතීති තිබ්බිතරුදි³ කරණෙන කිඤ්ඤා කමමං කරෙති, තස්සාපි පාරජිකං. සචෙ පන අවධානෙ සිතනති උදාරිතො අඤ්ඤාමිං ධානෙ ධරෙති, තදත්මෙව කතා ධරිතො මුලථො න මුච්චති. පාකතිකං ලභිතා ධරිතං ගොති, මුච්චති. තං අපනෙතො අඤ්ඤා තිබ්බිතරං ධරෙති, මුලථො මුච්චතෙව.

විසමකම්මෙපි යාව මරණාභිනන්දනෙ දුක්ඛං. නාව එසෙව නසො. සචෙ පන සොපි බුද්ධං විසමභෙදනති සලලකම්මො මහනතතරං කරෙති, මහනතං වාති බුද්ධං කරෙති, නන්තං වා බිහලං, බිහලං වා තන්තං කරෙති, අත්තිනා තාපෙතො හෙවධා වා උපරි වා සඤ්ඤාතරි, තස්සාපි පාරජිකං. ඉදං අවධානෙ සිතනති සක්ඛිමෙව නවෙජ්ජතො පුඤ්ඤා අඤ්ඤාමිං ධානෙ ධරෙති, අත්තනා හෙසජ්ජාති සොපෙතො කතෙ මුලථො න මුච්චති. අත්තනා අකතෙ මුච්චති. සචෙ පන සො ඉමං විසං අනිපරිත්තනති අඤ්ඤාමි ආනෙතො පක්ඛිපති, යස්ස විසෙත මරති, තස්ස පාරජිකං. සචෙ උභිතනමිපි සත්තකෙන මරති, උභිතනමිපි පාරජිකං. ඉමං විසං නිබ්බිරියනති⁴ තං අපනෙතො අත්තනො විසමෙව ධරෙති, තස්සෙව පාරජිකං. මුලථො මුච්චති.

දුක්ඛලං වා කණ්ණිති මඤ්ඤාපිඨං අවනියා තෙවධානාගෙ ජිඤ්ඤා භිදලෙති වා රජ්ජකෙති වා යෙහි සිතං ගොති, තෙ වා ජිඤ්ඤා අප්පාවසෙසමෙව කතා හෙවධා ආමුඛං නික්ඛිපති 'එත් පතිතො

1. ගතා. ආරෙපිතො.

2. ගතා. & සි. 1. අපරියොනනිශ්චෙධන.

3. සි. මු. ම. ධාන්දි.

4. ම. & මු. නිබ්බිතනති.

මරියන්ති¹ති. අපසෙයනඵලකාදීනමි චචකමෙ ආලම්බනරුකිඵලක පරියොසානානං පරහාගං ජිඤ්චා හෙව්වා ආවුධං නිකිපති, සොකොදිසු මඤ්චං වා පිඨං වා අපසෙයනඵලකං වා ආනෙනා ධපෙති: යථා තස්මිනිසිත්තමනො වා අපසිනා²මනො වා පතති; සොකොදිසු වා සඤ්චරණසෙතු හොති, තං දුබ්බං කරෙති; එවං කරෙන්නස්ස කරණෙ දුක්ඛං. ඉතරස්ස දුක්ඛප්පත්තියා ඵුල්ලච්චයං. මරණෙ³ පාරාජිකං. සිත්ථුං ආනෙනා සොකොදීනං තමෙ ධපෙති: “දිට්ඨා තසෙන කම්පනො පතීතා මරියන්ති”ති, දුක්ඛං. සො තසෙව පතති, දුක්ඛප්පත්තියා ඵුල්ලච්චයං. මරණෙන පාරාජිකං. සයං⁴ පාතෙති, අසෙසාදීන වා පාතාපෙති, අසෙසා අවුප්පො වා⁵ අත්තනො ධම්මොස පාතෙති, අමනුස්සො පාතෙති, වාතප්පසාරෙන පතති, අත්තනො ධම්මොස පතති. සබ්බස්මි මරණෙ පාරාජිකං. කසමා? තස්ස පසොගෙන සොකොදීනමෙ සිත්තනා.

උපනිකිප්පනං නාම සමීපෙ නිකිප්පනං; තස්මිනි ඉමිනා අසිනා මනො, සො ධනං වා ලභති¹ති ආදිනා නයෙන මරණවිකල්පනං වා සංවණ්ණනා ‘ඉමිනා මරණප්පිකා මරනතු, මාරණප්පිකා මාරෙනතු’ති වා වචනා අසිං උපනිකිප්පති, තස්ස උපනිකිප්පනෙ දුක්ඛං. මරිතු කාමො වා තෙන අත්තනං පහරතු, මාරෙනතුකාමො වා අසෙසා පහරතු, උභයථාපි පරස්ස දුක්ඛප්පත්තියා උපනිකිප්පකස්ස ඵුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. අනොදිස්ස² නිකිප්පෙන ඔත්තනං මරණෙ අකුසලරාසි. පාරාජිකාදිවජ්ජුසු පාරාජිකාදීනි. විප්පට්ඨාසර උප්පන්නෙ අසිං ගතිතථානෙ ධපෙතො මුච්චති. කිණ්ඤා ගතිතො හොති, අසිසාමිකානං අසිං, සෙසං හත්තො මුලං ගතිතං, තෙසං මුලං දන්තා මුච්චති. සමෙ ලොකපිණ්ඩං වා ඵාලං වා කුඤ්ඤං වා ගහෙනා අසි කාරාපිතො හොති, සංහණ්ඩං ගහෙනා කාරිතො, තදෙව කන්තා මුච්චති. සමෙව කුඤ්ඤං ගහෙනා කාරිතං විනාසෙනා ඵාලං කරෙති, ඵාලෙන පහාරං ලභීතො මරනෙත්තප්පි පාණාතිපාතාන මුච්චති. සමෙව පන ලොහං සමුට්ඨාපෙතො උපනිකිප්පතමෙව කාරිතො හොති, අරෙන³ සංසිතො වුණ්ණවිචුණ්ණං කන්තා විප්පකිණ්ණ මුච්චති. සමෙව සංවණ්ණනාපොත්තො විස ඔත්තති එත්තකාසයෙති කතො හොති, පොත්තෙත්ත වුත්තනසෙත්තෙව කම්මකිප්පිනිච්ඡයො වෙදිතඤ්ඤා. එසත්තො සත්තමෙණ්ඩු. ලභුලෙ පාසයට්ඨසදිසො විනිච්ඡයො. තථා පාසාණං. සත්තං අසිසදිසොව, මිසං මාති විසං උපනිකිප්පකස්ස වජ්ජුසෙත්ත ඔදිස්සානොදිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදි වජ්ජුසු පාරාජිකාදීනි වෙදිතඤ්ඤානි. කිණ්ඤා ධම්මෙන පුරිමනසෙන පටිපාතකිකං කන්තා මුච්චති. සයං හෙසජෙස්ස සි සොජිතෙ අවිසං කන්තා මුච්චති. රජ්ජුසා පාසරජ්ජුසදිසොව විනිච්ඡයො.

1. අපසෙයන-ඔත්ත.

3. සි. මු. & ම. සයං වා.

5. සයං, අනුදිස්ස.

2. සයං, මරණෙන.

4. සයං, & සි. 1. අවුත්තොව

6. සයං, ආරෙන.

හෙතෙසේ යො හික්කු වෙරිතික්කුය්‍ය පරුරසක වා විසභාග රොගෙ වා උපපන්න අසපායානි සප්පිඤ්චි සපායානිති මරණා ධිපායො දෙති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කඤ්චුලථං, තස්ස එවං හෙතෙරු දුනෙ දුක්ඛං. පරස්ස දුක්ඛප්පත්තියං මරණෙ ච ථුල්ලවිමසාරා ජිකානි. ආනන්තරියවත්ථුමි ආනන්තරියනති වෙදිතබ්බං.

රුපුපභාසෙ උපසංහරනීති පරං¹ වා අමනාපං රූපං තස්ස සමිපෙ ධිපෙති; අත්තනා වා යක්ඛපෙතාදිවෙසං ගහෙතියා තිට්ඨති; තස්ස උපසංහාරමත්තෙ දුක්ඛං. පරස්ස තං රූපං දික්ඛා හසුප්පත්තියං ථුල්ලවිමසං. මරණෙ පාරාජිකං. සචෙ පන තදෙව රූපං එකවිමසං මනාපං. හොති, අලාභකෙන ච සුසිඤ්ඤා මරති, විසමෙකසො මනාපිසෙපි එසෙව නයො. තත්ථ පන විසමසෙන ඉත්තියං පුරිසරූපං පුරිසානඤ්ච ඉත්තිරූපං මනාපං. තං අලභිකරියා උපසංහරති, දිට්ඨමත්තකමෙව නරොති, අතිවිරං පසිකුමෙව න දෙති, ඉතරො අලාභකෙන සුසිඤ්ඤා මරති, පාරාජිකං. සචෙ උත්තසිඤ්ඤා මරති, විසමෙකසො. අථ පන උත්තසිඤ්ඤා වා අලාභකෙන වාති අවිචාරෙතියා කෙවලං පසිඤ්ඤා මරියනීති උපසංහරති, උත්තසිඤ්ඤා වා සුසිඤ්ඤා වා මත්තෙ පාරාජිකමෙව. එතෙතෙව උපායෙන සඤ්ඤා යිදසොපි වෙදිතබ්බං. කෙවලං හෙත්ථ අමනුස්සසඤ්ඤායො උත්තාස ජනනා අමනාසසඤ්ඤා පුරිසානං ඉත්තිසඤ්ඤා මුඛරං² ගතිබ්බසඤ්ඤායො විත්තසාදකරා මනාසසඤ්ඤා. හිමවත්තෙ විසරුක්ඛානං මූලාදිතො කුණ්ටකො ච අමනාසසඤ්ඤා, කාලානුසාරිමූලකොදසො මනාස සඤ්ඤා. පටිකකුලමූලසාදසො අමනාසසඤ්ඤා. අපටිකකුලමූලසාදසො මනාසසඤ්ඤා. විසථස්සමහාකච්ඡු³ථස්සාදසො අමනාසසඤ්ඤා. චිත පට්ඨංසපුප්ඵානුලිකථස්සාදසො මනාසසඤ්ඤා වෙදිතබ්බං.

ධම්මුපභාසෙ බ්බෙමිඤ්ඤා දදසනාධිමෙවං වෙදිතබ්බං; දදසනා වසෙත වා නිරසෙ ච සසෙත ච විපත්තිසමපත්තිසෙදං. ධම්මාරමුණ මෙව, නොරසිකසොති හිත්තං. වරස්ස කතපාපස්ස නිරසෙ නිබ්බත්තනා රහස්සසත්තස්ස; පඤ්චවිධිබ්බානකමකරණාදිනොරසිකකථං කපෙති. තඤ්ඤා සුඤ්ඤා සො උත්තසිඤ්ඤා මරති, කපිකස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන සුඤ්ඤා අත්තකො ධම්මනාය මරති, අනාපත්ති. ඉමං සුඤ්ඤා එව රූපං පාපං න කරියනි මරමියනි විරමියනිති නිරසකථං කපෙති, තං සුඤ්ඤා ඉතරො උත්තසිඤ්ඤා මරති, අනාපත්ති. සමභවනති දෙවනාවකාදිතං නඤ්ඤානාවකාදිතඤ්ඤා සමපත්තිකථං; තං සුඤ්ඤා ඉතරො සභාධිමුත්තො සිසං තං සමපත්තිං පාසුඤ්ඤානාමො සභා හරණවිසමාදනං - ආහාරූපවෙදිද- අස්සාසපස්සාසසනතිරුක්ඛානාදිති⁴ දුක්ඛං උපපාදෙති, කපිකස්ස ථුල්ලවිමසං. මරති, පාරාජිකං. සචෙ

1. සි. මු. & සි. I. මනාපං. 2. සි. මු. ඉත්තිසඤ්ඤා මුඛරං. 3. සසා. කච්ඡු.

4. සි. මු. සනතිරුක්ඛානාදිති.

සො සුනාපි යාචනාසුකං ධනා අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපතති, ඉමං සුනා පුඤ්ඤාති කරියාතිති කප්ථති, තං සුනා ඉත්තරො අත්තනො ධම්මතාය අභිමුත්තො කාලං කරොති, අනාපතති.

ආවිකිකතාය සුඛෙකි හණතිති 'හත්ත කප්ථං මත්තො ධනං වා ලභති? යත්තො වා උපපජ්ජති?' ති එවං පුච්ඡතො හණති; අනුසාසනියං අසුඛෙකාති එවං අපුච්ඡතො සාමඤ්ඤාව හණති; සුඛෙකානාමම මිත්තනාමමොති අදිනතාදනකප්ථායං වුත්තනසෙත්තව වෙදිතබ්බාති.

එවං නානප්පකාරණො ආපත්තිහෙදං දසෙය්‍යන්තො ඉදන්ති අනාපත්තිහෙදං¹ දසෙය්‍යන්තො අනාපතති අසඤ්චිව්වාති ආදිවාහ. තත්ථ අසඤ්චිව්වාති ඉමිනා උපක්කමෙන ඉමං මාරෙමිති අවෙත්තො; එවං හි අවෙත්තො කතෙන උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපතති. වකිති ව "අනාපතති හිකුඤ්ඤා අසඤ්චිව්වා"ති. අජානානාසායාති ඉමිනා අයං මරියාතිති අජානනාසාය; උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපතති. වකිති ව විසඟනපිණ්ඩපානවස්ත්‍රෙයි. "අනාපතති හිකුඤ්ඤා අජානනාසාය"ති. න මරණාධිප්පායසායාති මරණං අතිවිජ්ජනාසාය; තෙන හි උපක්කමෙන පරො මරති, තෙන උපක්කමෙන තෙයි. මතෙපි න මරණාධිප්පායසාය අනාපතති. වකිති ව "අනාපතති හිකුඤ්ඤා න මරණාධිප්පායසාය"ති. උමත්තකාදසො පුබ්බො වුත්තනසා එව. ඉධ පන ආදිකමිත්තා අඤ්ඤා මඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපිකතිකුඤ්ඤා. තෙසං අනාපතති. අවසෙය්‍යානං මරණවණණසංවණණනකාදිනං ආපත්තිසෙවාති.

පද්‍යාඡනිකවණණනා
නිට්ඨිතා.

3. 3.

සමුට්ඨානාදිසු ඉමං සිකිකාපදං නිසමුට්ඨානං: කායචිත්තනො ව වාචාචිත්තනො ව කායවාචාචිත්තනො ව සමුට්ඨාති. කිරියා, සඤ්ඤා, විමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකමං, චිචිකමං, අකුසල චිත්තං, දුක්ඛවෙදනං, සවෙපි හි සිරිසයනං ආරුලොකා රජ්ජ සමාපත්තිසුඛං අනුභවත්තො යජා 'මොරො දෙව ආනිතො'ති වුත්තො 'ගච්ඡති. නං මාරො: ති හසමානොව හණති, දෙවතාසා විත්තනෙව හණතිති වෙදිතබ්බො. සුඛවොකිණ්ණතො පන අනුප්ප ඛණ්ඩාභාවා² ව දුජ්ජානමෙකං පුට්ඨජනෙහිති.

විනිතවස්ත්‍රකප්ථාසු³ පඨමවස්ත්‍රෙයි.- කාරුඤ්ඤානාති තෙ හිකුඤ්ඤා මහත්තං ගෙලඤ්ඤාදුක්ඛං දිස්වා කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා "සීලවා තිං කතකුසලො, කසො මිගමානො භායසි? නනු සීලවතො සත්තො නාම මරණමත්තපට්ඨප්පොයොවා"ති එවං මරණචිකාව හුනා මරණචිකාවො අජානනා මරණවණණං සංවණණසු.

1. ක්‍යා සි. 1. අනාපතති. 2. සි. මු. අනුප්පඛණ්ඩාභාවා. 3 සි I & ක්‍යා. ගාථාසු.

සොපි සිකුනු නෙසං සංවණ්ණනාය ආහාරුපච්ඡදං කන්ධා අනන්තං කාලමකාසි. නසමා ආපනතීං ආපනතා, වොහාරවසෙන පන වුත්තං. “කාරුඤ්ඤෙන මරණවණ්ණං සංවණ්ණත්තං”නතී. නසමා ඉදුනිච්ඡි පණ්ඩිතෙන සිකුනුනා සිලානස්ස සිකුනුනො එව. මරණවණ්ණො න සංවණ්ණත්තං, සචෙ සී තස්ස සංවණ්ණනං සුත්තා ආහාරුපච්ඡදදිනා උපක්කමෙන එකච්ඡිනවාරාවසෙසෙපි ආපුසමිං අනතරා කාලං කපොති, ඉමිනාව මාරිකො හොති. ඉමිනා පන නසෙන අනුසිට්ඨි දුකඛො:- සිලවතො නාම අනච්ඡරියා මග්ගඵලපභවතී. නසමා විහාරාදිසු ආපනතීං අකන්ධා මුද්ධිගතං ධම්මගතං සංවික්ඛතං කායගතඤ්ඤා සතිං උපධිපෙත්වා මනසිකාමර අප්පමාපද කායගතොති. මරණවණ්ණං ව සංවණ්ණේතෙපි සො තාය සංවණ්ණනාය කඤ්ඤා¹ උපක්කමං අකන්ධා අනතතො ධම්මතාය සඵලාසුනා සඵලාසුසක්කිනා ව මරති, නප්පච්චියා සංවණ්ණකො ආපනතියා න කාමරතංගොති.

දුතියවත්තුසමි:- නි ම සිකුනුවෙ අසංඝිතෙකුණිකානි එත්ත කීදිසං ආපනං පරිචෙකුණිතඛො? කීදිසං න පරිචෙකුණිතඛො? යං සුද්ධං ආපනමෙව හොති අපච්චයරණකං, යඤ්ඤා ආගතන්ධා සිත්තං පස්සානං සෙව අත්ථරියතී, තං න පච්චෙකුණිතඛො, නිසිදිතුං වට්ටති. යමපි මනුස්සා සසං හඤ්ඤා අකකමිත්වා ‘ඉධ භතෙන නිසිදිද්දා’ති දෙනති, තස්මිමපි වට්ටති. සචෙපි පඨමමෙව ආගතන්ධා නිසිතතා පච්ඡා උද්ධං වා අධො වා සංකමනතී, පරිචෙකුණිකා කීවං නෙපි. යමපි නුත්තමෙන වසේන සථා කලං දිස්සතී, එවං පරිච්ඡන්තං හොති, තස්මිමපි පරිචෙකුණිකා කීවං නෙපි. යමෙත පරිගෙවෙව පාචාරකොප්පාදිති අත්තං හොති, තං හඤ්ඤා පරාමසිත්තාව සලලකෙත්වා නිසිදිතඛො. මහාපච්චිකං පන සනසාවසෙතාපි අත්තෙක සමිං වලි න පඤ්ඤාසති, තං පරිචෙකුණිතඛොති වුත්තං.

මුසලවත්තුසමි:- අසංඝිතෙව්වා²ති අවධිකථෙතො වරද්ධා පසොහො සී හොති. තෙනාහං ‘අසංඝිතෙව්වා² අහ’නතී. උදුක්කලවත්තු උත්තානමෙව. මුඛධිපඛඛිකවත්තුසු පඨමවත්තුසමි:- සිකුනුගඛ්ඤාසං පරි ඛන්ධං පලිමුද්ධං මා අකාසිති පණාමෙපි. දුතියවත්තුසමි:- සංකමෙකෙපි ගණමෙකෙපි මහලලකඤ්ඤාසං සුත්තොති වුච්චමානො තෙන වචනෙන අට්ඨිසමානො ‘මරතු අය’නතී පණාමෙපි. තතියවත්තුසමි:- තස්ස දුක්ඛප්පාදනෙන පුලලච්චියං. තහො පරාති තිණි වත්තුනි උත්තානත්තංගෙව.

මහගතසිණ්ඩපානවත්තුසමි:- සාග්ගිකධම්මපුරුකො සො සිකුනු අග්ගපිණ්ඩං සමුග්ගමාරිතං දන්ධාව භුඤ්ජතී, තෙන වුත්තං. “අග්ගකා පිණ්ඩං අදුසි”ති. අග්ගකාපිණ්ඩොති අග්ගකිරියං; පඨමං ලද්ධිපණ

පාතං අග්‍රග්‍රං වා පණිතපණිතං පිණිපාතනති අපො. යා පත
 ත්‍රයා ද්‍යුතසම්භානා අග්‍රතීරියා, යා න සත්තා ද්‍යුතුං, පිණිපාතං හි
 සො ථෙරසනතො පට්ඨාස අද්දසි නෙ තිකමුති නෙ ථෙරසනතො
 පට්ඨාස පරිභුතනපිණිපාතා හිකමු; හෙ තීර සමබ්බි කාලමකංසු.
 සෙසමෙත් උතතානමෙව. අග්‍රපට්ඨාස පත මිථිද්විකෙසු කුලෙසු
 සත්තවං. පණිතගොජනං ලභිතා අනුපපරිකම්භා නෙව අත්තනා
 පරිභුඤ්ජනං. න පරෙසං දුතං. යමපි ආභිදෙසික
 භතතං වා ඛජ්ජනං වා තතො ලබ්බති, තමපි න පරිභුඤ්ජනං.
 අපිතිතවත්ථමපි සප්පට්ඨිකාදිති අධිසසිතං ජඩ්ඛිතධම්මං. තාති
 කුලාති දෙනති. ගතිගලිඤ්ඤිමකම්භොපි පිණිපාතො න ගහ
 තංඛා. භරිතෙ රොගට්ඨානාති පුඤ්ඤාභිසංඝාතනමපි හි තාති
 දුතං. මඤ්ඤානති. විමංසනවත්ථසම්මං- විමංසමානො ථෙව විමංසති:
 'සමෙකාති නු මො ඉමං මාතෙතුං නො'ති විසං වා විමංසති, 'මතෙසා
 නු මො අයං ඉමං විසං බාදිතා නො'ති පුග්ගලං වා; උග්ගපාපි
 විමංසාධිපාසෙන දිනෙන මරතු වා මා වා, ථුලලච්චයං. 'ඉදං විසං
 එතං මාතෙතු'ති වා 'ඉදං විසං බාදිතා අයං මරතු'ති වා එව.
 දිනෙන පත සමෙ මරති, පාරාජිකං. නො ථෙව, ථුලලච්චයං. ඉතො
 පරාති තිණි සිලාවත්ථති තිණි තිණවත්ථති තිණි ඉමංස-වාසි-
 ගොපාණසිවත්ථති ව උතතානතොනෙව. න කෙවලඤ්ඤි සිලාදිතං.
 යෙව චසෙන අයං ආපත්තානාපත්තිතෙද භොති. දණ්ඩමුග්ගර
 නිබාදනමෙවමාදිතමපි චසෙන භොතිසෙව. තත්තා පාළියං අනාගතමපි
 ආගතනසෙතෙව මෙදිතං.

අවකවත්ථසු-අමමකොති වෙතාසමඤ්ඤා වුච්චති; යං සෙත
 කමමාලාකමලතාකමාදිතං අත්තං ඛතිතති. තත්ථ ආමුසො
 අනුබ්බිකො ඛතිතීති මරණාධිපාසො යත්‍ර සිතො පතිතා බංශුතා වා
 හිතෙජ්ජය, සොඤ්ඤපාසාදිසු වා මතෙසා, තාදිසං භානං සත්තාසංඝ.
 එත්ථ ව කොපි උපරිට්ඨානා නියාමෙති 'ඉතො පතිතා මරිසානී'ති.
 කොපි හෙට්ඨව්ඨානං 'ඉධ පතිතා මරිසානී'ති. කොපි උග්ගමපි
 'ඉතො ඉධ පතිතා මරිසානී'ති. තත්‍ර යො උපරි නියමිතව්ඨානා
 අපතිතා අඤ්ඤාතො පතති, හෙට්ඨා නියමිතව්ඨානෙ වා අපතිතා
 අඤ්ඤාත් පතති, උග්ගනියාමෙ වා යං කිඤ්ඤි එකං විරබ්බිතා පතති,
 තත්ථ මතෙ විසමෙකතතො අනාපතති. විහාරවත්ථදනවත්ථසම්මමපි
 එසෙව නසො.

අනාගතවත්ථසම්මං-සො තීර හිකමු කාමවිතකකාදිතං යමුදවාරං
 දිට්ඨා නිවාතෙතුං අසකෙකානෙතො සාසනෙ අනගිතො හිතිතා වාසි
 මුමො ජාතො. තතො විනෙතසි: 'යාව සිලභෙදං න පාපුණ්ණි, තාව
 මරිසානී'ති. අඑ තං පඤ්ඤං අගිරුතිතා පාසනෙ පපතනෙතො
 අඤ්ඤාතරං විලිච්ඡාරං ඔත්ථිතා මාතෙසි. විලිච්ඡාරනති වෙණුකාරං;
 න ව හිකමුමෙව අත්තානං පාසනකම්භතති න අත්තා පාසනකමො;

විභතතිව්‍යතනසෙන පනෙනං වුත්තං. එත්ථ ච න කෙවලං න පානෙන භබ්බං. අසෙසුදුනපි සෙන නෙනපි උපකතමෙන අනතමසො ආහාරං පච්ඡේදෙනපි න මාරෙතබ්බං. සොපි හි ගිලානො විජ්ජමානෙ භගසඤ්ඤා ච උපට්ඨාකෙසු ච මරිතුකාමො ආහාරං උපව්ඡන්ති, දුක්ඛාවචෙව. යස්ස පන මහා ආබාධො විරුහුබ්බො,¹ හික්ඛු උපට්ඨ භන්තා කිලමනා ජිගුච්ඡන්ති 'කද හු ඛො ගිලානො භුංගුසිංහා මා'ති අට්ඨියන්ති. සචෙ සො 'අයං අනතභාවො පටිපත්තිමානොපි න තිට්ඨති, හික්ඛු ච කිලමනා'ති ආහාරං උපව්ඡන්ති, භගසඤ්ඤා න සෙවති, වට්ඨති. සො පන 'අයං භෙදනො ඛරෙ, ආයුසංඛාරා න තිට්ඨන්ති. අසෙසු චෙ විසෙසාසිගමො භත්තපානෙනා විග දිස්සති'ති උපව්ඡන්ති, වට්ඨති. අගිලානස්සාපි උපානතසංචෙතස්ස 'ආහාර පරිභොගනං නාම පපඤ්ඤා, කමට්ඨානමෙව අනුසුද්ධස්සාමි'ති කමට්ඨානසිසෙත උපව්ඡන්තස්ස වට්ඨති. විසෙසාසිගමො ව්‍යාකරිතා ආහාරං උපව්ඡන්ති, න වට්ඨති. සභාගානං හි ලජ්ජිතික්ඛුනං කථෙත්ථු වට්ඨති.

ගිලාචන්ද්‍රියමි-දමාසාති දවෙන ගසෙසන; බිබ්බාසාති අසන්තා. ගිලාති පාසාණො; න කෙවලස්ස පාසාණො, අසුදුමපි යං කිංඤ්ඤා රුඤ්ඤා චා ඉභ්බකඤ්ඤා චා ගසන්ත චා යනෙන චා පටිච්ඡිත්ථු න වට්ඨති, චෙතිශාදිතං. අන්තං පාසාණාදයො ගසන්තා ගසන්තා පවචෙතනාපි බිපනතිපි උක්ඛිපනතිපි, කමසමයොති වට්ඨති. අසුදුමපි ජිදිසං නවකමං චා කරෙන්නා ගණකං චා ඛොවන්තා රුක්ඛං චා ඛොවනදණකං චා උක්ඛිපිතා පටිච්ඡන්ති, වට්ඨති. ගතතවිස්සග්ග කාලාදිසු කාසෙ චා සොණෙ චා කට්ඨං චා කරුලං චා බිපිතා පලා පෙති, වට්ඨති. ඤෙසනාදිවඤ්ඤාති සබ්බානෙව උත්තානන්තා. එත්ථ ච අහං කුසලාචකොති න ගිලානුපට්ඨානං න කාතබ්බං. හිතකාමනාස සබ්බං ගිලානස්ස බලාබලස්ස රුචිස්ස සප්පාසාසප්පාසස්ස උප ලකෙතිතා කාතබ්බං.

ජාරගබ්බිණිවඤ්ඤාමි-පවුඤ්ඤාතිතාති පවාසං ගතපතිකා; ගබ්බ පාසානාති සෙන පරිභොගෙන ගබ්බො පතිති, තාදිසං භගසඤ්ඤා; චෙ සන්ධිකවඤ්ඤාති උත්තානන්තානෙව. ගබ්බමද්දනවඤ්ඤාමි-'මද්දිකා පානෙහි'ති වුත්තෙත අසෙසුදුන මද්දපෙතා පානෙති, විසෙසකතං. 'මද්දපෙතා පානෙහි'ති වුත්තෙතපි සං. මද්දිකා පානෙති, විසෙසකතං මෙව. මහස්සවිග්ගසෙ පරිසායො නාම නත්ථි. තස්සා 'ගබ්බො නාම මද්දිකෙ පතිති'ති වුත්තෙත සා සං. චා මද්දිකා, අසෙසුදුන චා මද්ද පෙතා පානෙත්ථු, විසෙසකතො නත්ථි පාරජිකමෙව. භාසන වඤ්ඤාමිව එසෙව නයො. වඤ්ඤාමිවඤ්ඤාමි-වඤ්ඤාමි නාම යා ගබ්බො න ගණනාති; ගබ්බං අගණනක ඉපේ නාම නත්ථි. යස්සා පන ගබ්බොපි ගබ්බො න ගණනාති, නංයෙව සකායෙතං වුත්තං. උතු

සමයෙ කීර් සබ්බිථිභො ගබ්බං ගණන්තී. යා පනායං වඤ්ඤාති වුට්ඨි, තස්සා කුච්ඡයං නිබ්බන්ධනසත්තානං අකුසලවිපාකො සමපා පුණාති තෙ පරිත්තකුසලවිපාකෙන ගතිතප්පිසන්තිකා අකුසලවිපා කෙන අපිභුතා විනස්සන්ති. අභිනවප්පිසන්තියංගෙව හි කම්මානු භාවෙන විභාකාසෙර්භි ගබ්බො න සණ්ඨාති: වාතෙන වා පාණ්ණෙන හි වා. වාතො භොගෙත්තා¹ අනතරධාපෙති. පාණ්ණා බාදිත්වා, තස්ස පන වාතස්ස පාණ්ණානං වා පටිඝාතාය භෙගසෙජ් කප්පෙ ගබ්බො සණ්ඨ භෙග්ස. භො හිකුක්ඛි තං අකත්වා අඤ්ඤං ඛරභෙගසජ්. අද්ධි. තෙන සා කාලමකාසි. භගවා භෙගසජ්ස්ස කට්ඨතං දුක්ඛතං පඤ්ඤාපෙසි. දුතියවච්ඡුත්ථිමපි එසෙව නගෙය.

තත්ථො ආගතාගතස්ස පරජනස්ස භෙගසජ්. න කාතබ්බං. කප්පෙනො දුක්ඛතං ආපජ්ජති. පඤ්ඤානං පන සහධිමමිකානං කාතබ්බං: හිකුක්ඛිස්ස හිකුක්ඛිස්සා සිත්තිමානාය සාමග්ගෙරස්ස සාමග්ගෙරි යාති. සමසීලසද්ධාපඤ්ඤානං හි එතෙසං තීපු සිත්තිපු සුත්තානං භෙගසජ්. අකාතුං න ලබ්බති. කප්පෙනත්ත ව සමෙ තෙසං අප්පි, තෙසං සත්තකං ගහෙත්වා ගොපෙත්වා දුතබ්බං. සමෙ නප්පි, අත්තතො සත්තකං දුතබ්බං.² සමෙ අත්තතොපි නප්පි, හිත්තිවාචරවතෙත්ත වා ඤ්ඤාකපවාචිත්තවිධානතො වා පරිගෙසිත්තබ්බං. අලභනෙන න භිලාෂස්ස අත්තං අකට්ඨිඤ්ඤානිගාපි ආගරිත්වා කාතබ්බං.

අපරෙසමපි පඤ්ඤානං කාතුං වට්ඨති. මාතු, පිතු, කප්පට්ඨා කාතං, අත්තතො වෙය්‍යාවට්ඨකරස්ස, පණ්ඩුපලාසස්සාති. පණ්ඩු පලාසො නාම: සො පබ්බජ්ජාපෙකෙත්වා යාව පත්තවිටරං පට්ඨාදියති, භාව විභාසෙ වසති. තෙසු සමෙ මාතාපිතෙර්ගුස්සාය භොගති, න පට්ඨාසිංසනති, අකාතුං වට්ඨති. සමෙ පන රජෙජ්පි සිත්තා පට්ඨා සිංසනති, අකාතුං න වට්ඨති. භෙගසජ්. පට්ඨාසිංසනානං භෙගසජ්. දුතබ්බං. ගොපෙත්තුං අජානනානං ගොපෙත්වා දුතබ්බං. සමෙගසං අත්තං සහධිමමිකෙසු වුත්තනතෙසෙව පරිගෙසිත්තබ්බං. සමෙ පන මාතරං විභාසෙ ආතෙත්වා ජග්ගති, සබ්බං පරික්ඛමං අනාමගනෙන න කාතබ්බං. බාදනීයං භොජනීයං සහත්වා දුතබ්බං. පිත්තා පන යථා සාමග්ගෙරෙ එවං සහගෙත්වා නිත්තාපනසම්බාහනාදීනි කත්වා උපට්ඨා ගබ්බො. ගෙ ව මාතාපිතෙර් උපට්ඨගතති පට්ඨගතති, තෙසමපි එවමෙව කාතබ්බං. වෙය්‍යාවට්ඨකෙත්වා නාම සො වෙත්තනං ගහෙත්වා අරඤ්ඤා දුරුති වා භිඤ්ඤා, අඤ්ඤා වා කිඤ්ඤි කමමං. කප්පෙති, තස්ස ගෙගෙ උප්පන්නෙ යාව ඤ්ඤාකා න පස්සන්ති, තාව භෙගසජ්. කාතබ්බං. සො පන හිකුක්ඛිත්තිත්තකොව සුත්වා සබ්බකම්මානි කප්පෙති, ගස්ස භෙගසජ්. කාතබ්බමෙව. පණ්ඩුපලාසෙහි සාමග්ගෙරෙ විග පට්ඨිතබ්බං.

1 හි, මු, භොගෙත්තා.

2 හි, I, ග්‍යා, & ම, කාතබ්බං.

අපරෙසමි දසනනං කාතුං වට්ඨති: ඡෙට්ඨිභාතු කතිට්ඨිභාතු ඡෙට්ඨිභගිනියා කතිට්ඨිභගිනියා චූලමාතුසා මහාමාතුසා චූලපිතුනො මහාපිතුනො පිතුච්ඡාය මාතුලස්සාති. තෙසං පන සඤ්ඤමි කණ්ණෙනන තෙසංයෙව සත්තකං හෙසර්ථං ගහෙතො කෙවලං යොජෙතො දුතඛං. සචෙ පන නස්සොනති, යාවනති ච: 'දෙරං නො හනෙන, තුමහං පටිදස්සාමා'ති. තාවකාලිකං දුතඛං. සචෙපි න යාවනති, 'අමානං හෙසර්ථං අපි, තාවකාලිකං ගණකරා'ති වතො වා 'යද නෙසං හවිස්සනති, තද දස්සනති'ති ආහොතං වා කතො දුතඛං. සචෙ පටිදෙතති, ගහෙතඛං. නො චෙ දෙතති, න මොදෙතඛං. එතෙ දස ඤාතෙකෙ ධරෙතො අඤ්ඤාසං න කාතඛං.

එතෙසං පුත්තපරම්පරය පන යාව සත්තමො කුලපරිවට්ඨො, තාව චිත්තාණෙ පට්ඨයෙ ආහරපෙනස්ස අකච්චිඤ්ඤානති වා, හෙසර්ථං කණ්ණෙනස්ස චෙර්කමමං වා කුලදුසකාපතති වා න හොති. සචෙ භාතුජායා හගිනියාමිකො වා භිලානා හොනති, ඤාතො චෙ, තෙසමි වට්ඨති. අඤ්ඤාතො චෙ, භාතු ච හගිනියා ච කතො දුතඛං: 'තුමහං ජහෙනට්ඨානෙ දෙරා'ති. අර්ථො තෙසං පුත්තානං කතො දුතඛං: 'තුමහං මාතාපිතුනං දෙරා'ති. එතෙන උපායෙන සඤ්ඤ පදෙසුපි විනිව්ඡයො චෙදිතඛං. තෙසං අර්ථාය ච සාමණේරෙහි අරඤ්ඤානො හෙසර්ථං ආහරපෙනෙනන ඤාතියාමණේරෙහි වා ආහරපෙතඛං. අත්තනො අර්ථාය වා ආහරපෙතො දුතඛං. තෙහිපි 'උපජ්ඣාස්ස ආහරමා'ති වත්තසිසෙන ආහරිතඛං.

උපජ්ඣායස්ස මාතාපිතණෙ භිලානා විහාරං ආගච්ඡනති, උපජ්ඣා යො ච දිසාපක්කනෙනා හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස සත්තකං හෙසර්ථං දුතඛං. නො චෙ අපි, අත්තනො හෙසර්ථං උපජ්ඣායස්ස පරිවට්ඡිතො දුතඛං. අත්තනොපි අසනෙන චුත්ත නයෙන පරියෙසිතො උපජ්ඣායස්ස සත්තකං කතො දුතඛං. උපජ්ඣා යෙනපි සද්ධිවිහාරිකස්ස මාතාපිතුසු එවමෙව පටිපජ්ජිතඛං. එස නයො ආවරිතනෙතවාසිකෙසුපි.

අඤ්ඤාපි යො ආගනතුකො වා මොණෙ වා සුද්ධිපර්ජනො ඉස්සාණෙ වා ඤාතෙකෙහි පරිවට්ඨෙනා කපණො වා ගමිසමනුස්සො වා භිලානො හුතො විහාරං පටිසති, ගඤ්ඤිතං අපට්ඨාසිංසනෙන හෙසර්ථං කාතඛං.

සද්ධං කුලං හොති චතුර්ථි පට්ඨයෙහි උපට්ඨායකං. භික්ඛුසමස්ස මාතාපිතුට්ඨානියං, හත්ථු චෙ කොචි භිලානො හොති, තස්සර්ථාය විස්සාසෙන 'හෙසර්ථං කතො හනෙන දෙරා'ති වදනති, නෙව දුතඛං. න කාතඛං. අර්ථ පන කප්පියං ඤාතො එවං පුච්ඡනති: "හනෙන අසුකස්ස නාම රෙගස්ස කිං හෙසර්ථං කණ්ණෙන?"ති; "ඉදඤ්චිදඤ්ච ගහෙතො කණ්ණෙන"ති වත්තුං වට්ඨති. "හනෙන

මයක. මාතා ගිලානා, හෙසජ්. නාව ආවිකඛ්ථා¹ති එවං පුච්ඡන්ත පන න ආවිකඛිතඛිං. අඤ්ඤාමඤ්ඤං පන කථා කාතඛිං: “ආවුතො, අසුකස්ස නාම භික්ඛුතො ඉමස්මිං රෙහෙ කිං හෙසජ්. කරිංසු?”ති. ඉදඤ්චිදඤ්ච හන්තති. නං පුත්වා ඉතරෙ මාතු හෙසජ්. කරෙති. වට්ටනෙව. මහාසදුමනෙරෙසි කීර වසභරඤ්ඤා දෙවියා රෙහෙ උපානෙත එකාය ඉඤ්ඤා ආගන්තවා පුච්ඡන්තො න ජානාමිති අවන්තා එවමෙව භික්ඛුති සද්ධිං. සලලපෙසි. නං පුත්වා නස්ස හෙසජ් මකාසු. වූපසනෙත ව රෙහෙ තිව්වරෙන තීති ව කතාපණ්ණසෙති සද්ධිං. හෙසජ් වසෙතාචකං පුරෙතා ආභරිතා ථෙරස්ස පාදමුලෙ ධූපෙතා “හන්තො පුථිපුජං කරෙතා”ති ආභංසු. ථෙරෙ “ආවරිග්ගාතො නාම අය”නති කජ්ඣවසෙන භාගාපෙතා පුථිපුජං අකාසි. එවං නාව හෙසජ් පටිපජ්ඣකඛිං.

පරිත්තෙත පන “ගිලානස්ස පරිත්තං කරෙථ හන්තො”ති වුත්තෙත න කාතඛිං.¹ “හණ්ථා”ති වුත්තෙත පන කාතඛිං. සමෙට්ඨස්ස හොති:² “මනුස්සා නාම න ජානන්ති. අකසිරමානෙ විපට්ඨාදිනො හවිස්සන්ති”ති කාතඛිං. “පරිත්තොදකං පරිත්තසුත්තං කතා දෙථා”ති වුත්තෙත පන තෙසංසෙව උදකං කසෙත්ත වාලොකාසුත්තං පරිමජෙත්තා දතඛිං. සමෙ විහාරතො උදකං අත්තනො සත්තකං වා සුත්තං දෙති, දුක්ඛං. මනුස්සා උදකං සුත්තඤ්ච ගහෙතා³ නිසිදිත්වා “පරිත්තං හණ්ථා”ති වදන්ති, කාතඛිං. නො මෙ ජානන්ති, ආවිකඛි තඛිං. භික්ඛුනං නිසින්නානං පාදෙසු උදකං ආකීරිතා සුත්තඤ්ච ධූපෙතා ගව්න්ති: “පරිත්තං කරෙථ. පරිත්තං හණ්ථා”ති. න පාද ද්වයෙනෙතඛිං. මනුස්සා හි විපට්ඨාදිනො හොන්ති. අනෙතාගාමෙ ගිලානස්සත්ථාය විහාරං පෙසෙන්නි: “පරිත්තං හණ්ඨන්තු”ති. හණ්ඨ තඛිං. අනෙතාගාමෙ රුජගෙහාදිසු රෙහෙ වා උපද්දමෙ වා උපානෙත පසෙකාසාපෙතා හණ්ඨෙන්නති, ආමානාපිස්සුන්තාදිති හණ්ඨතඛිංති. “ආගන්තා ගිලානස්ස සික්ඛාපද්දති දෙනතු. ධම්මං කපෙන්නතු. රුජනෙතපුරෙ වා අමච්චගෙහෙ වා ආගන්තා සික්ඛාපද්දති දෙනතු. ධම්මං කපෙන්නතු”ති පෙසිනෙපි ගන්තා සික්ඛාපද්දති දතඛිංති. ධම්මො කපෙන්නෙතඛිං. මතානං පරිවාරස්ස ආගව්න්තතු පසෙකා සන්නති, න ගන්තඛිං. සිව්වික⁴දස්සනෙ⁵ අසුභදස්සනෙ⁵ ව මරණ්ඨති. පටිලභිස්සාමාති කම්මව්ඨානසිසෙත ගන්තු. වට්ටති. එවං පරිත්තෙත පටිපජ්ඣකඛිං.

පිණ්ඩපානෙ පන-අනාමට්ඨපිණ්ඩපානො කස්ස දතඛිං? කස්ස න දතඛිං? මාතාපිතුන්තං නාව දතඛිං. සමෙ පන කතාපණ්ණ නසො හොති, සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං නත්ථි. මාතාපිතුඋපට්ඨාකානං මෙය්‍යාවට්ටකරස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති එතෙසමෙපි දතඛිං. නත්ථි

1. නො. වුත්තෙත න කාතඛිං.

2. ම. ගහෙතා ධූපෙතා. 5. සි. මු. දස්සනෙත

2. සි. මු. & ම. එවං හොති.

4. සි. I. සිම්බය, නො. සිම්බසික.

පණ්ඩුපලාසයා ඵාලකෙ පක්ඛිපිකාපි දුතුං වට්ඨති. තං ඤාතො
 අඤ්ඤාසං ආභාරිකානං මාතාපිතුනනමපි න වට්ඨති. පඤ්ඤිතපරි
 භොගො හි ආභාරිකානං වෙතියට්ඨානියො, අපි ච අනාමඤ්ඤාපාතො
 නාමෙහ සමපතනස්ස දුමරිකවොරස්සාපි ඉස්සරස්සාපි දුතඤ්ඤා. කස්සා?
 තෙහි අද්දිමානෙපි 'න දෙනති'ති ආමසිකා දියත්තොනෙපි උච්චිට්ඨකං
 දෙනතීති කුඤ්ඤානති, කුඤ්ඤා ජිවිතාපි වොරොපෙනති. සාසනස්සාපි
 අනන්තරං කරොනති, රජං පත්තියමානස්ස විවරතො වොරනාමස්ස
 වජ්ඣ වෙත්ති කප්පෙතඤ්ඤා. එවං පිණ්ඩපාතෙ පටිපජ්ජිතඤ්ඤා.

පටිසන්ථායෙ පන කස්ස කාතඤ්ඤා? කස්ස න කාතඤ්ඤා? පටි
 සන්ථායෙ නාම විහාරං සමපතනස්ස යස්ස කස්සපි ආගනතුකස්ස
 දළිදදස්ස වා වොරස්ස වා ඉස්සරස්ස වා කාතඤ්ඤායෙව; කපං?
 ආගනතුකං කාච ඛණ්ඩපරිඤ්ඤාං විහාරං සමපතනං දියො පාතියං
 දුතඤ්ඤා. පාදමකඛණ්ණෙනලං දුතඤ්ඤා. කාලෙ ආගතස්ස යාගුහතනං,
 විකාලෙ ආගතස්ස සමෙව කණ්ඩුලා අප්පි, තණ්ඩුලා දුතඤ්ඤා. "අවෙලාය
 සමපතනොසි, ගච්ඡාති"ති න වතනඤ්ඤා. සයනට්ඨානං දුතඤ්ඤා. සඤ්ඤා
 අපච්චාසිංසනෙනෙනව කාතඤ්ඤා. 'මනුස්සා නාම චතුපච්චයදසකා
 එවං සභගතෙ කසිරමානෙ පුනපුනං පසිද්ධිං උපකාරං කරස්සන්ති'ති
 විතනං න උපපාදෙතඤ්ඤා වොරනං පන සඤ්ඤාමපි දුතඤ්ඤා. පටිසන්ථාය
 නිසංසද්දිපනත්ඤ්ඤා වොරනාමඤ්ඤා භාතර් සද්ධිං. ජම්බුදීපගතස්ස
 මහානාමරඤ්ඤා වජ්ඣ, සිතුර්ජස්ස රජෙජ්ඣ වතුනං අවච්චානං
 වජ්ඣ, අභසවොරවජ්ඣති එවමාදිති ඛණ්ඩි වජ්ඣති මහාඅධිකථායං
 විසාරතො වුත්තානි.

කත්තායං එකවජ්ඣදීපනා:- සිහලදීපෙ කීර් අභග්ගො නාම වොරෙ
 පඤ්ඤාසනපරිවායෙ එකස්මිං ඤාතො ඛණ්ඩාචාරං ඛණ්ඩා සමනතා
 තියොජනං උපපාතෙතො වසති. අනුර්ඛපුරවාසිනො කදඛෙ¹නදිං
 න උත්තරන්ති. වෙතියඤ්ඤාමෙහ ජනසඤ්ඤායෙ උපවර්තනො,
 අප්පිකදිවසං වොරෙ වෙතියගිරිං විලුමපිස්සාමිති අගමාසි. ආරම්භා
 දියො දිසානාමඤ්ඤාඅභග්ගෙත්තරස්ස ආගෙවෙසුං. ථෙරෙ සප්පිථාණිකා
 දිති අප්පිති පුච්ඡි. අප්පි භගෙන, වොරනං දෙථ, තණ්ඩුලා අප්පිති?
 අප්පි භගෙන සඤ්ඤාස්සාය ආගවා තණ්ඩුලා ච පතන²සාකඤ්ඤා
 භොරෙසා මාති. භතනං සමපාදෙතො වොරානං දෙථාති. ආරම්භා
 කපා කරිංසු. වොරා භතනං භුඤ්ජිකා "කෙනායං පටිසන්ථායො
 කතො"ති පුච්ඡිංසු. අමානං අයෙත්ත අභග්ගෙත්තරානි. වොරා
 ථෙරස්ස සතරිකං ගතො වජ්ඣකා ආගංසු: "මයං සඤ්ඤාස්ස ව වෙතිය
 යස්ස ම සතනකං අප්පිද්ධිං ගතෙස්සාමාති ආගතො. තුමානං පනි
 මිනා පටිසන්ථායෙනමා පසනතො, අජ්ජ පට්ඨාය විහාරෙ ඛමිකාරකකා
 අමානං ආගතො භොගු. නාගරා ආගතො දුතං දෙනතු. වෙතියං
 වජ්ඣනතු"ති. කතො පට්ඨාය ම නාගරෙ දුතං දුතුං ආගමිත්තෙත

නදීතීරෙයෙව පවිත්‍රානන්ධා රක්ඛන්තා විහාරං තෙනති. විහාරෙපි
 දුනංදෙනානං රක්ඛං කන්ධාතිව්ඨනති. තෙපි හික්ඛුනං භුක්තාවසෙසං
 චොරානං දෙනති. ගමනකාලෙපි තෙ චොරං නදීතීරං පාපෙකු:
 නිවත්තනති. අපේකදිවසං හික්ඛුගමේඝඝ්ඛියනකකප්ථාඋප්පන්නා¹ “ථෙරො
 ඉස්සරවතාය සබ්බස්ස සන්තකං චොරානං අදුසි”²ති. ථෙරො සන්ති
 පාතං කාරපෙකු: ආත:- “චොරං සබ්බස්ස පකතිවට්ඨෙත්ති චෙතිස්සන්ත
 කඤ්ඤ අවජ්ඣදිකා ගණ්ඨස්සාමා”³ති ආගමිංසු. අථ නෙසං මයා එවං¹ න
 හරිස්සන්ති එත්තකො නාම පටිසන්ථෙරො කතො. නං සබ්බමපි
 එකතො සමපිණ්ඩකා අස්සාපෙථ. තෙන කාරණෙන අවිලුත්තං
 ගණ්ඨං එකතො පිණ්ඩකා අස්සාපෙථා”²ති. නතො සබ්බමපි ථෙරෙන
 දිත්තකං චෙතිස්සෙර එකං වරපොඨකවිත්තඨරණං න අස්සති.
 නතො ආතංසු:- ථෙරෙන කතපට්ඨන්තො සුක්ඛතො චොදෙතුං වා
 සාරෙතුං වා න ලබ්බති. ගීවා වා අවතාරො වා නත්ති. එවං මහානි
 සංසො පටිසන්ථෙරාති සලලකකිකා කතතෙකා පණ්ණිතෙන
 හික්ඛුනාති.

අබ්බුලිපතොදකවත්ථුසමිං-උත්තමසමානාති කිලවෙනා; අනස්සා
 සකොති නිරස්සාසො; ඉමසමිඤ්ඤ පන වත්ථුසමිං යාය ආපත්තියා
 හවිතබ්බං, සා බුද්දකෙසු නිද්දිට්ඨාති ඉධ න වුත්තා. තදනන්තරෙ
 වත්ථුසමිං-ඔණ්ණිකොති අක්කමිකා; සො කිර තෙති ආකඝ්ඛියමානො
 පතීතො. එකො තස්ස උදරං ආරුහිතා නිසිදි. සෙසාපි පණ්ණරස
 ජනා පඨවියං අපේකාඨරිතා අදුගලපාසාණො විය මිතං මාරෙසුං.
 සය්වා පන තෙ කමොධිප්පායා, න මණ්ණාධිප්පායා, තය්වා පාරාජිකා න
 වුත්තං. භුතවෙජ්ජකවත්ථුසමිං-සකබ්බං මාරෙසි²ති භුතවිජ්ජාපාඨකා
 සකබ්බතිතං මොවෙතුකාමා යකබ්බං ආවාහෙතො මුඤ්ඤාති වදන්ති.
 නො චෙ මුඤ්ඤති, පිට්ඨිත වා මත්තිකාය වා රූපං කන්ධා ගණ්ඨ
 පාදදිනි ජිහ්වනති, සං සං නස්ස ජිජ්ජති. තං සං යකබ්බස්ස ජිහ්වාවෙව
 සොති. සියෙ ජිහ්වන යකබ්බාපි මරති. එවං සොපි මාරෙසි. තය්වා
 ථුලලවට්ඨං වුත්තං. න කෙවලඤ්ඤ යකබ්බෙව, සොපි හි සකකං දෙව
 රාජං මාරෙස්ස, සොපි ථුලලවට්ඨයමෙව ආපජ්ජති.

වාලුසකවත්ථුසමිං-වාලුසකවිහාරනති යසමි. විහාරෙ වාලුසා
 වණ්ණො යකබ්බා වසති, තං විහාරං; සො හි එවරූපං විහාරං
 අජානන්තො කෙවලං වසන්තොය පෙසෙති, අනාපත්ති. සො
 මරණාධිප්පායො පෙසෙති, සො ඉතරස්ස මරණෙන පාරාජිකං,
 අමරණෙන ථුලලවට්ඨං ආපජ්ජති. යථා ව වාලුසකවිහාරං එවං
 යථා වාලුසිකව්‍යායාදිමිතං වා අජගරකණ්ණසප්පාදසො දීඝජාතියා වා
 වසති, තං වාලුසකවිහාරං පෙසෙන්නස්සාපි ආපත්තානාපත්තිතෙද්ද
 වෙදිතෙකො. අයං පාලිමුත්තකතසො, යථා ව හික්ඛුං වාලුසකවිහාරං
 පෙසෙන්නස්ස, එවං වාලුසකවිහාරං හික්ඛුසන්තිතං පෙසෙන්නස්ස

1. සි. I, & වු. එක. 2. ජමිකා වොයෙපෙසි-පාළි.

ආපනනානාපනතීහෙදෙවෙදිතසෙය්. එසෙව නයො වාලුකිනනා රාදිමඤ්ඤපි. කෙවලං හෙත් සයම්. කනනාතර වාලුමිතා වා දිස ජාතිකා වා අපී, සො වාලුකිනනාතෙ. සයම්. වොරා අපී, සො වොරකිනනාතොති එවං පදත්තමතමෙව නානං. මනුස්සවිග්ගහ පාරාජිකඤ්ඤ නාමෙතං සණ්ඨං. පරියාසකථාය න මුට්ඨති. තස්මා සො විදෙය් “අසුකයම් නාම ඔකාසෙ වොරො නීසිනොනා, සො තස්ස සිසං ඡිද්දිතා ආහරති, සො රාජතො සකකාරවිසෙසං ලහති”ති. තස්ස වෙතං වචනං සුත්වා කොචි නං ගතවා මාරෙති, අයං පාරාජිකො හොතිති.

නං මඤ්ඤමානොති ආදිසු-සො කීර හිනවු අත්තනො වෙරිතිනවු. මාරෙතුකාමො විනොතයි: “ඉමං මෙ දිවා මාරෙත්තස්ස න සුතරං හවෙය් සොච්ඡිනා ගතතුං, රත්තං නං මාරෙත්තාමි”ති සලලකෙඛවා රත්තං. ආගමම ඔසුතතං සසිතව්ඨානෙ තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙයි. අපරො නං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං, අපරො අඤ්ඤං නසෙය්ව සහායං මඤ්ඤමානො තං, අපරො අඤ්ඤං නසෙය්ව සහායං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්ස සහායමෙව ජීවිතා වොරොපෙයි. සකෙඛසමපි පාරාජිකමෙව.

අමනුස්සගතිනවඤ්ඤ පඨමෙ-ගතවා. පලාපෙත්තාමිති පතාරං අදුසි. ඉතරො “නදුනායං විරජනිතුං සමපෙත්වා, මාරෙත්තාමි න”තති. එත්ථ ව ‘න මරණාධිපජායස්ස අනාපනති වුත්තා’ති න එත්තකෙතෙව අමනුස්සගතිතස්ස පහාරො දුක්ඛෙය්. නාලපණ්ණං පන පරිත්ත සුත්තං වා හෙත්ථ වා පාදෙ වා ඔක්ඛිතකිං. රත්තසුත්තාදීති පරිත්තාති හණිතකිනාති. “මා සිලවත්තං හිනවු. විහෙසෙති”ති ඛම්මකථා කාතකිනාති.

සග්ගහිතාදීති උත්තානත්තාති. යං හෙත්ථ වත්තකිං, නං වුත්ත මෙව. රුක්ඛකෙඛ්ඤනවඤ්ඤං අට්ඨකිනවඤ්ඤපදිසං. අයමපන විසෙසො: සො රුක්ඛකින ඔත්ථොපි න මරති, සකකා ව හොති එකෙන පසෙය්න රුක්ඛං ඡෙත්වා පඨවිං වා ඔක්ඛිතා නික්ඛමිතුං, හෙත්ථ වස්ස වාසි වා කුඨාරි වා අපී, තෙන අපි ජීවිතං පරිච්චජිතකිං. න ව රුක්ඛො වා ඡිද්දිතකිං, න පඨවි වා ඔක්ඛිතකිං. කසමා? එවං කරොත්තො හි පාවිත්තියං ආපජ්ජති. මුද්ධස්ස ආණං හඤ්ඤති. න ජීවිතපරිසත්තං සිලං කරොති. තස්මා ‘අපි ජීවිතං පරිච්චජිතකිං. න ව සිල’න්ති පරිගණෙත්වා¹ න එවං කාතකිං. අඤ්ඤස්ස පන හිනවුනො රුක්ඛං වා ඡිද්දිතා පඨවිං වා ඔක්ඛිතා තං නිහරිතුං වට්ඨති. සමෙ උදුක්ඛිලසත්තකෙන රුක්ඛං පව්චොත්වා නිහරිතකිං හොති, තං සෙව රුක්ඛං ඡිද්දිතා උදුක්ඛිලං ගහෙතකිනන්ති මහාසුම්මියෙරො ආගං. අඤ්ඤමපි ඡිද්දිතා ගහෙතුං වට්ඨති මහාපද්ධමියෙරො.

සොබාදිප්ප පටිතස්සාපි නිසෙය්ගේ. ඛනිකා උත්තාරණේ එසෙව නසො, අත්තනො¹ භුතභාවං ඡිද්ධිකා නිසෙය්ගේ න කාතබ්බා, අසෙද්දසං කතා උද්ධරිත්ථං වට්ටතිති.

දසාලිමපවච්ඡුපු-දසං ආලිමෙසපුනති වනෙ අග්ගිං අදංසු; එත්ථ පන ඔදිසොනොදිසොවසෙන පාරාජිකානතනරිඤ්චුලවට්ටපාවිතති ස වච්ඡුතං අනුරූපතො පාරාජිකාදිනි අකුසලරාසිභාවො ව පුබ්බො වුත්ත නසෙතෙව වෙදිතබ්බො, අලලතිණ්ණවනපභුමිබාදසො² ඛයනතුති ආලිමෙපනතස්ස ව පාවිතතිසං, දබ්බුපකරණානි විනස්සනතුති ආලිමෙපනතස්ස දුක්ඛවං, ඕසිධාසිප්පාසෙතොපි දුක්ඛවනති සසෙබ්බ පට්ඨකථාසං, වුත්තං, සං කිඤ්ඤි අලලපුක්ඛං සග්ගයානි ත්ථිසං ඛයනතුති ආලිමෙපනතස්ස වච්ඡවසෙන පාරාජිකචුලවට්ටපාවිතති ස දුක්ඛවානි වෙදිතබ්බානි, පටග්ගිදුනං පන පරිත්තකරණ්ණඤ්ච භගවතො අනුඤ්ඤාතං, භගවා අරසෙද්ද වනකමිමිකෙති වා දිනතං සසං වා උට්ඨිතං අග්ගිං ආගච්ඡන්තං දිසො 'තිණ්ණුපිසො මා විනස්සනතු'ති භස්ස අග්ගිනො පටිඅග්ගිං දුභුං වට්ටති-සෙන සද්ධිං ආගච්ඡන්තො අග්ගි එකතො හුච්චා නිරූපාදුනො නිබ්බාති, පරිත්තමපි කාතුං වට්ටති, තිණ්ණුපිකානං සමන්තා භුමිතච්ඡනං පරිබාධණතො වා, යථා ආගතො අග්ගි උපාදුනං අලලිකා නිබ්බාති, එතඤ්ච සබ්බං උට්ඨිතෙ සෙව අග්ගිසමිං කාතුං වට්ටති, අනුට්ඨිතෙ අනුපසම්පන්නති කප්පිසමෙතාසරෙන කාසරතබ්බං, උදනෙන පන නිබ්බාපෙන්නති අප්පාණකමෙව උදකං ආසිඤ්ඤිතබ්බං.

ආසානනිමඤ්ඤසමිං-යථා එකප්පභාරවට්ටනෙ, එවං මිති පභාසෙ තිති ආදිවට්ටනෙපුපි පාරාජිකා වෙදිතබ්බං, මිති වුත්තෙ ව එකෙන පභාසෙන මාරිතෙපි ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණන්තා පාරාජිකා, නිති මාරිතෙ පන විසමෙකතං, ඉති යථාපරිච්ඡේදෙ වා පරිච්ඡේදබන්තතෙ වා අවිසමෙකතං, පරිච්ඡේදගිත්තමෙ පන සබ්බත්ථ විසමෙකතං භොති, ආණාපකො මුට්ටති, වට්ඨකස්සෙව දෙසො, යථා ව පභාසෙපු එවං පුරිසෙපුපි එකො මාරෙතුති වුත්තෙ එකෙනෙව මාරිතෙ පාරාජිකං, මිති මාරිතෙ විසමෙකතං, වෙ මාරෙන්නුති වුත්තෙ එකෙන වා මිති වා මාරිතෙ පාරාජිකං, නිති මාරිතෙ විසමෙකතනති වෙදි තබ්බං, එකො සඛතාමෙ වෙතෙන ධාවතො පුරිසස්ස අසිනා සිසං ඡිද්ධි, අසිසකං කවතිං ධාවති, කමසෙද්ද පහරිතා පාතෙසි, කස්ස පාරාජිකනති වුත්තෙ උපට්ඨා ඵෙරා ගමනුපමෙඡ්දකස්සාති ආගංසු, ආභිබම්බිකමොදනතෙත්ථෙ සිසමෙඡ්දකස්සාති, එවරූපානිපි වච්ඡති ඉමස්ස වච්ඡස්ස අත්ථදිපතෙ වත්තබ්බානිති.

නානනිමඤ්ඤසමිං-අනිසමෙකා තතකං පාසෙථාති වුත්තෙ සං වා කං වා කකකං පාසෙතො මාරිතෙ පාරාජිකං, නිසමෙකා පන භොතකකං මිතිසත්තකං අජිකාතකකනති වා, සිතං උණං ධුටිතං අධුටිතනති වා

1. සනා, & ම. අත්තනා.

2. සි. 1 & සනා. වනසප්පාසො.

වුත්තං සං වුත්තං, තතො අඤ්ඤං පාසෙය්වා මාරිතෙ විසමෙකතං.
 භොවිරහවස්සුභිං-ලොණභොවිරහං. නාම සබ්බරසාභිසම්බවං. එකං
 හෙසජ්ජං; තං කීර් කතොත්තා භරිටකාමලකවිභිටකකසාවෙ සබ්බ
 ධිඤ්ඤානි සබ්බඅපරණ්ණානි සත්තනනමපි ධිඤ්ඤානං මදනං නදලී
 ඵලාදීනි සබ්බඵලානි වෙත්තකෙතකකවජ්ජිකවීරාදයො සබ්බකවීරෙ
 මච්ඡමංසවණ්ණානි අනෙකානිව මවුඵාණ්ණසිකිවලොණානි කවුකාදීනි
 හෙසජ්ජානි පක්ඛිපිකා කුමභිවුඛං ලිමපිකා එකං වා ටෙ වා තිණ්ණ වා
 සංචච්ඡරානි ආපෙතනි, තං පරිපච්චිකා ජමවුරසවණ්ණං හොති.
 වාහකාසකුච්චපණ්ඩුභගඤ්ජරාදීනං සිනිඬුසොජනං භුත්තානඤ්ඤ
 උත්තරං පානං භත්තජීරණකහෙසජ්ජං තාදිසං නපී. තමපනෙතං
 භික්ඛුතං පච්ඡාභත්තමපි වට්ටති. ගිලානානං පාකතිකමෙව. අගිලා
 නානං පන උදකසමතිනං පාන¹පරිභොගෙනාති.

සමන්තපාසාදිකාස විනිසංචණ්ණනාස

සාතිසපාඨකිචණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. 1. 4.

චතුසච්චවිදු සත්ථා-චතුස්ථං සං පකාසසි,
 පාරාජිකං කස්ස'දුනි-පත්තො සංචණ්ණනාසකමො.
 සමථා නසමා සුචිඤ්ඤායො-යං පුඤ්ඤ ව පකාසිතං,
 තං චජ්ජිකා අස්සාපි-හොති සංචණ්ණනා අයං.

සෙන සමසෙන වුඤ්ඤා භගවා වෙසාලිසං විහරති-පෙ-ගිතිනං
 කම්මිග්ගං අභිචෙට්ඨමාති ගිහිනං. ඛෙත්තෙසු ටෙව අරාමාදිසු ව
 කත්තබ්බකිට්ටං. අභිට්ඨාම; 'එවං කාතබ්බං, එවං න කාතබ්බ'නති
 ආවික්ඛාම ටෙව අනුසාසාම වාති වුත්තං. හොති. දුග්ගසන්ති දුග්ග
 කමමං; උත්තරිමනුස්සබ්බිකාති මනුස්සෙ උත්තිණ්ණධම්මෙසං;
 මනුස්සෙ අභිකතමිකා බ්‍රහ්මත්තං වා නිබ්බාණං වා පාපණකධම්මෙසාති
 අපෙඨා. උත්තරිමනුස්සානං වා සෙට්ඨපුරිසානං ක්කාසිනඤ්ඤ අරියා
 නඤ්ඤ ධම්මෙසං. අසුභො භික්ඛුති ආදිසු අත්තනා එවං මත්තසිකා
 පච්ඡා ගිහිනං. භාසත්තා "වුද්ධරක්ඛිතො නාම භික්ඛු පඨමස්ස
 ක්කාතස්ස ලාභී. ධම්මරක්ඛිතො දුග්ගස්සා"ති එවං. නාමවසෙතෙව
 චණ්ණං. භාසිංසුති ටෙදිග්ගෙබ්බා. නත්ථ එසො එව ටෙව ආවුඤ්ඤ
 භෙදොත්තාති කමමත්තාධිට්ඨානං දුග්ගෙසන්තරණඤ්ඤ බහුසපත්තං. මහා
 සමාරම්භං න ච සමණසාරුප්පං; තතො පන උභයත්තොපි එසො
 එව භෙදොත්තා පාසංසතරො¹ සුඤ්ජරතරො; සො අමනාසං ගිහිනං
 අඤ්ඤාමඤ්ඤායං උත්තරිමනුස්සබ්බිකාසංචණ්ණා භාසිතොති. කිං
 වුත්තං හොති? ඉරියාපථං සණ්ඨපෙකා නිසිත්තං වා වඩකමත්තං වා

1. 1. 1. පාඨය. 2. සො, එසො එවං. පාසසතරෙ අනුත්තරෙ.

පුළුන් නොනං. වා අපුළුන් නොනං. වා කිහිනං “අයං අසුකො නාම භික්ඛු පඨමස්ස කුසායස්ස ලාභී”ති එවමාදිනා නයෙන සො අව්‍යාකං අසෙසුන අසෙසුස්ස උත්තරිමනුස්සබ්බස්ස වණ්ණො භාසිතො භවිස්සති, එසො එව සෙය්‍යොති; අනාගතසම්බන්ධෙති පන අයති- න එතෙති සො තස්මිං බණ්ණ භාසිතොව, යස්මා න සුජ්ජති, තස්මා අනාගතසම්බන්ධං කන්ධා ‘සො එවං භාසිතො භවිස්සති, සො සෙය්‍යො’ති එවමෙත් අයො වෙදිතස්සො. ලක්ඛණං පන සද්දසත්තො පරි සෙසිතස්සො. චණ්ණොවා අසෙසුනති අසෙසු, සෙව නෙසං අනිනවො සරිරවණ්ණො උප්පජ්ජි, තෙන වණ්ණෙන වණ්ණවනෙනා අසෙසු; පිණ්ණියාති පසුභවි පසාදෙති අනිනිවෙධාකායස්ස¹ පරිපුණ්ණතො මනව්ජ්ඣානං ඉන්ද්‍රියානං අභිලාභාභාවෙන පිණ්ණියා; සසන්තමුඛ චණ්ණොති කිසුචාපි අවිසෙසෙන වණ්ණවනෙනා සරිරවණ්ණෙනා පන තෙසං මුඛවණ්ණො අධිකතරං පසනෙනා; අවෙජා අනාවිලො පරිපුද්ධාති අයො. විසසන්තන්ත්විචණ්ණොති යෙන ච තෙ කණි කාර² පුප්ඵාදිසද්ධියෙන වණ්ණෙන වණ්ණවනෙනා, තාදිසො අසෙසු සම්මි මනුස්සානං වණ්ණො අත්ථි යථා පන ඉමෙසං, එවං න තෙසං ඡවිවණ්ණො විපසනෙනා; තෙන වුත්තං “විපසනන්ත්විවණ්ණො”ති. ඉතිහ තෙ භික්ඛු තෙව උද්දසපරිපුළුන් න කම්මට්ඨානං අනු පුසුන්තො.³ අථ චො කුසායස්ස අභුතභුතස්ස වණ්ණොය උද්ධාති උද්ධාති අනිතභොජනාති භුසුන්තො යථාසුඛං නිද්දුර්ගතං සම්මාණිකායස්ස තස්මි අනුපුසුන්තො ඉමං සරිරසොභං පාපුණිස්ස. යථා තං බාලා භන්තමිතපරිභාගාති. චණ්ණමුද්ධාති සොති වග්ගමුද්ධාති වාසිනො; කම්මි භික්ඛුවෙ භම්මිසනති භික්ඛුවෙ කම්මි කුමානං ඉදං චතුරත්තං නාවාරං සරිරසනං බම්මිසං සකකා බම්මං සම්මං පරිහරිතං න කිසු දුක්ඛං උප්පාදෙතිති; කම්මි සාමනිසනති කම්මි සබ්බකිවෙට්ඨු යාපෙතං ගමෙතං සකකා; න කිසු අනන්තයං දස්සෙතිති; කුමුඛි පසිඤ්ඤානාති කුමුඛි පරිකතතිතො වරං භවෙය්‍ය; “පරිකතෙනා” තිපි පාදො සුජ්ජති.

එවං වග්ගමුද්ධාතිරියෙ අනෙකපරිසායෙන විහරතිතො ඉදං ගස්මා තෙති කතකම්මං වෙරකම්මං සොති, තස්මා ආයති. අසෙසුසම්මි එවරුපස්ස කම්මස්ස අකරණත්ථං අථ චො භග්ගො භික්ඛු ආමනෙතස්සි. ආමනෙතො ව පන සසුඛිම භික්ඛුවෙ මහා වොග්ගි අදිමාත. තත්ථ සනෙතා සංවිජ්ජමානාති අත්ථි වෙට් උප ලබ්භනති වාති වුත්තං සොති. ඉධාති ඉමස්මි සත්තලොකෙ; එවං සොතිති එවං පුබ්බහාගෙ ඉව්ජා උප්පජ්ජති; කුදස්ස නාමාහනති එත්ථ පු ඉති නිපාතො; කුද නාමාති අයො. සො අසෙසුන සම සෙසාති සො පුබ්බහාගෙ එවං විනෙතො අනුක්කමෙන පරිසං විසෙසනෙනා පඤ්ඤානකම්මං පව්චනතිමහාමවිලොපනති එවමාදිති

1. සි. මු. කායස්ස. 2. ම. මහාකණිකාර. 3. සි. මු. & ම. අනුපුසුන්තති

කතා වෙසුලුපාත්තපරිසො හුතා ගාමෙපි අගාමෙ ජනපදෙපි අජනපදෙ කරොනො; හනිනො; හානෙතො; -පෙ-සමනො; පාවෙනො.

ඉති බාහිරකම්මාවොරං දසෙය්‍යානං තෙන සදිසෙ සාසනෙ පඤ්ච මහාවොරෙ දසෙය්‍යානං එවමෙව ඔබ්බති ආදිමාන. කන් පාසම්මකුණොති අසෙද්දපු සානෙසු මූලච්ඡින්නො; පාර්ජිකපත්තො; පාපභික්කුති වුච්චති. ඉධ පන පාර්ජිකං අනාපන්නො ඉච්ඡාචාසෙ සිසො බුද්ධානුදාකාති සික්ඛාපදාති මද්දිනා විවරන්නො; පාපභික්කුති අධිපපන්නො. තස්සාපි බාහිරකම්මාවොරස්ස විය පුබ්බහාගෙ එවං තොති: කුදස්ස නාමානං-පෙ-සමික්ඛානිනනති. තත් සක්කකොති සක්කාරපත්තො; ගරුකකොති ගරුකාරපත්තො; මානිකොති මනසා පියාසිතො; සුඡිකොති චතුපච්චයාභිකාරපුජාය පුඡිතො; අසමිකොති අපවිතිපත්තො; තත් යස්ස චත්තාරෙ පච්චසෙ සක්කරිතා සුච්ඡි අභිසම්බුද්ධෙ පඤ්ඤාපඤ්ඤෙ කතා දෙනති, සො සක්කනො. යස්මිං ගරුභාවං පට්ඨපෙතා දෙනති, සො ගරුකකො. යං මනසා පියාසනති, සො මානිකො. යස්ස සබ්බෙපනං කරෙතති, සො සුඡිකො. යස්ස අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ඤාලිකමොදිවසෙන පරම නිපච්චාකාරං කරෙතති, සො අපවිතො. ඉමස්ස ච පන සබ්බමපි ඉමං ලොකාමිසං පත්ථමානස්ස එවං තොති. සො අසරෙති සමසෙකාති සො පුබ්බහාගෙ එවං විනෙතනා අනුක්කමෙන සික්ඛාය අභිසිකාරවෙ උදධිතෙ උන්නාලෙ චපලෙ මුඛෙර විකිණ්ණවාසෙ මුඛස්සති අසමා ජානෙ පාකතින්ද්‍රියෙ ආවරිතඋපප්ඤ්ඤායෙති පරිච්චත්තකෙ ලාභගරුකෙ පාපභික්කු සම්මතෙතිනා ඉරියාපථසණ්ඨපනාදිති කුහකචත්තාති සික්ඛා පෙනා: “අයං ථෙරෙ අමුක්කමිං නාම සෙනාසනෙ වස්සං උපගම්ම චත්තපට්චත්තං පුරස්මානො වස්සං වසිතා නිග්ගන්තො”¹ ලොකසම්මත සෙනාසනසංවණ්ණනාදිති උපායෙති ලොකං පරිපාවෙතුං පරිමලෙති ජාතකාදිපු කතපරිවසෙති සරසම්පන්නෙති පාපභික්කුති සංවණ්ණිය මානගුණො හුතා සතෙන වා සතසෙය්‍යන වා පරිවුතො-පෙ-හෙසජ්ජ පරික්ඛාරනං. අසං භික්ඛමෙ සඤ්ඤා මහාමොග්ගති අයං සක්ඛිච්ඡ දදිවොරකො විය න එකං කුලං න වෙ, අථවො මහාජනං වසෙත්තා චතුපච්චයගණනො; පඤ්ඤා මහාවොරෙති වෙදිතමො. සෙ පන සුත්තනතිකා වා ආගිධම්මිකා වා විනයධර්ම වා භික්ඛු භික්ඛාචාසෙ අසමාජ්ජමානෙ පාළිං වාසෙත්තො අට්ඨකථං කථෙත්තො අනුමොදනාය ධම්මකථාය ඉරියාපථ සම්පත්තියා ව ලොකං පසාදෙත්තො ජනපද මාරිකං වරතති සක්කතා ගරුකතා මානිකා සුඡිතා අපවිතා, තෙ තනතිප්පවණි² සවනකා සාසනජනකාති වෙදිතමො.

තථාගතසමෙදිනනති තථාගතෙන පටිවිදාං පච්චකකකං ජනාපිතං වා; අත්තනො දහනීති පරිසමජෙක පාළිඤ්ඤා අට්ඨ කථඤ්ඤා සංසද්දනා මුට්ඨෙරන සරෙන³ පසාදනියං සුත්තනතං.

1. සි. I. & මු. තනති, පවෙණි.

2. සි. I. & සසා, සද්දන.

අසං අභෙතා මහාවෝසෙති (අයං ඉමෙකං) වොඤ්ඤා වොසෙති; ඉමිනා සද්දෙසා වොසෙති නාම නප්පි, යො පඤ්ඤාදියගහණා තිතං අභිසංඝසුච්චං ලොකුත්තරධම්මං ථෙවෙනති. නිමිත්ත සක්කා ලොකුත්තරධම්මො තිරිසුසුච්චණ්ණාදිති විශ වසෙඤ්ඤා ථෙවෙනති; ගහෙඤ්ඤාති? න සක්කා. තෙවෙනවාහ: සො අසංඝා අසුභං උත්තරි මිත්තසංඝමිමං උල්ලපතිති. අයං හි අත්තති අසත්තං තං ධම්මං. කෙවලං 'අපි මයං ඵසො'ති උල්ලපති, න පන සක්කොති ආනා වාචෙභුං, අත්තති වා සංවිජ්ජමානං කාභුං. අථ කත්වා වොසෙති චුක්ඛො? යමො තං උල්ලපිතො අසත්තසම්මාචනයං උපපන්න පට්ටසෙ ගණන්ති. එවං හි ගණන්තා තෙ පට්ටසා සුච්චිමෙන උපාසෙන වසෙඤ්ඤා ථෙවෙනති; ගතිතා තොනති. තෙවෙනවාහ: කං කිංග්ග හෙභු? ථෙසාසං වො හික්ඛිමෙ රඬ්ඨපිණ්ඩො භුජෙත්තාති. අයං හි එත්ථ අප්පො: යං අවොචුමිනා අසං අභෙතා මහාවෝසෙති, සො අසංඝා අසුභං උත්තරි මිත්තසංඝමිමං උල්ලපතිති, කං කිංග්ග හෙභුති කෙන කාරණෙන එතං අවොචුමින ඉති වෙ? ථෙසාසං වො හික්ඛිමෙ රඬ්ඨපිණ්ඩො භුජෙත්තාති. හික්ඛිමෙ යමො සො¹ තෙන රඬ්ඨපිණ්ඩො ථෙසාසං ථෙසාසංවිත්තෙන භුජෙත්තා; තොති; එත්ථ හි වොකාසෙ "සෙ හි වො අරියා අරසෙඤ්ඤා වනපඨානි"ති ආදිපු විශ පදපුරුණමත්තෙ නිපාසෙතා. කත්වා "භුජෙමහි භුජෙත්තා"ති එවමස්ස අප්පො න දඬිබ්බො.

ඉද්දති තමෙවත්ථං ගාථාහි විභුතතරං කෙරෙන්නො "අඤ්ඤාථා සංඝා"නති ආදිමාස නත්ථ අඤ්ඤාථා සංඝානති අපරිපුද්ධිකායසමා මාඤ්ඤිකෙන අඤ්ඤාන ආකාසෙන සත්තං; අඤ්ඤාථා සො පච්චෙද සෙහි පරිපුද්ධිකායසමාමාඤ්ඤිකෙන අඤ්ඤාන ආකාසෙන යො පච්චෙදෙය්; "පරමපරිපුද්ධො අහං, අපි මෙ අබ්බන්තරෙ ලොකුත්තර ධම්මො"ති එවං ජානාපෙය්; පච්චෙදෙකා ව පන තාය පච්චෙදතාය උපානංගං හොජනං අරහා විශ භුඤ්ජති. නික්ඛමි කිංචිමස්සම භුජානං ථෙසෙත්තා නික්ඛ නිනති-නික්ඛමාති වසෙඤ්ඤා අඤ්ඤාථා සත්තං අඤ්ඤාථා දසෙස්සති; අගුම්භෙගච්ඡුතමෙව සාඛාපලාස පලලවාදිච්ඡාදනෙන ගුම්භමිව ගච්ඡමිව ව අත්තානං දසෙස්සති; කිංචිමස්සමාති වසෙඤ්ඤා කෙරෙත්තස්ස; ගුම්භගච්ඡාදෙඤ්ඤා අරසෙඤ්ඤා ආගතාගතෙ සකුණං ගහෙති; ජීවිතකප්පකස්ස සාකුණි කසෙස්සම; භුජානං ථෙසෙත්තා නික්ඛ නිනති නස්සාපි අතරහත්තස්සම සෙතා අරහත්තභාවං දසෙස්සති; උද්ධිගොජනං භුඤ්ජෙත්තා; සත්තං භුජානං, තං යථා සාකුණිකකිත්තිස්ස නික්ඛමි වසෙඤ්ඤා සකුණං ගහණං, එවං මිත්තස්ස වසෙඤ්ඤා උද්ධිස්ස හොජනස්ස භුජානතො ථෙසෙත්ත භුජානං නාම හොති. ඉමං පන අත්ථවිසං අජානන්තා යෙ එවං භුඤ්ජන්ති, කාසාමකණ්ඩා-ප-නිරිසං නෙ උපපජ්ජෙර කාසාමකණ්ඩාති කාසාවෙන වෙසිතකණ්ඩා; එත්තකමෙව අරියද්ධිප්

ධාරණවතනා, සෙසං¹ සාමඤ්ඤං නැවති වුතං භොති. “භවිංසනති චො පන ආනන්ද අනාගතවද්ධානං තොත්‍රභූතො කාසාවකණ්ඩා”ති එවං වුතනුසංඝිලානං එතං අභිවචනං. පාපබම්බාති ලාමකධම්මා; අසඤ්ඤානාති කාසාදිති අසඤ්ඤානා; පාපාති ලාමකපුත්තලා; පාපෙති ක්‍ෂමමිති තෙති කරණකාලෙ ආදීනවං අදිත්වා කතෙති පරවඤ්ච නාදිති පාපකළමමිති; නිරසං තෙ උපපජ්ජෙති තිරසාදං දුග්ගතිං තෙ උපපජ්ජනති; තඤ්ඤා සෙසො අසො භූලොති ගාථා. තස්සෙත්වා:-සවාසං දුසංඝිලො අසඤ්ඤාතො ඉන්ද්‍රියාවරො² සිතො කුතනාස ලොකං විඤ්චිතො පුත්තලොනිතො අනිසිච්ඡමං අසො භූලං භූඤ්ඤාස අපේක්‍ෂාගරොය, තස්ස ගඤ්ඤිතං රච්ඡපිණ්ඩං භූඤ්ඤාස, ගඤ්ඤිතං අයොගුලං, තෙසු චිත්‍ත අයොගුලොව භූතනා සෙසො පුත්‍රරතෙත පඤ්ඤිතතෙත ව භවෙය්‍ය. න හි අයොගුලස්ස භූතතතා සම්පර්කසෙ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤානාපි දුජ්‍යානපරිචේදං දුක්ඛං අනුභවති. එවං පටිලභස්ස පන තස්ස රච්ඡපිණ්ඩස්ස භූතතතා සම්පර්කසෙ වුතනපකාරං දුක්ඛං අනුභොති. අයං හි කොටිපත්තො මිච්ඡාජිවොති.

එවං පාපකිරියාස අනාදීනවද්ධසාවිනං ආදීනවං දුසංසාදා අථ චො භගවා මහභූමුදානිජිසෙ භික්‍ෂු අනෙකපටිසාසෙත මිඤ්ඤිත්වා දුක්ඛරතාස දුපසාසනාස-පෙ-ඉමං සික්ඛාපදං උද්දීපෙසොවාති ව චිත්වා විතුල්. පාරාජිකං පඤ්ඤපෙත්තො “සො පන භික්‍ෂු අනභික්ත”තති ආදිමාග. එවං මුලචේත්ස්වසෙන දුල්භං කත්වා විතුල්පාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙත අපරමපි අනුපඤ්ඤානාත්ථාස අපි මානවත්‍රං උදපාදි. නසුප්පතතිදිපතත්ථං එතං වුතනං: එමඤ්චිදං භගවතා භික්‍ෂුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාතං භොතීති.

තත්ථ අදිමෙඨ දිට්ඨසඤ්ඤාදිනොති අරහත්තං³ ඤ්ඤාවකුත්තා අදිමෙඨසෙව “දිට්ඨං අමොති අරහත්ත”තති දිට්ඨසඤ්ඤාදිනො හුත්වා; එස නයො අපාතනාදිසු අයමන විසෙසො:- අපාතනාති අතතනො සත්තානෙ උපාතතිවසෙන අපාතනො; අනඛිගතොති මිඤ්ඤාවනාස අනඛිගතො; අපාටිලසද්ධිති අසත්වා, අසවණිකතොති අපාටිලසද්ධි උච්චෙවකිණ්ඩවසෙන වා අපච්චකිකතො; අභිමානො නාති අධිගතමානෙන; අධිගතා මගනති එවං උපාතනමානෙනාති අසත්වා. අධිකමානෙන වා; උද්ධමානෙනාති අසත්වා. අඤ්ඤං මාස කපිංසුති අරහත්තං ව්‍යාකරිංසු; “පත්තං ආවුසො අමොති අරහත්තං. කතං කරණික”තති භික්‍ෂුනං ආරොවෙසු. තෙසං මග්ගෙන අපාතිණ කිලෙසතො තෙවලං සමථවිපස්සනාමිලෙන විකිම්බිතකිලෙසනා අපරෙත භමසෙන තථාරූපපච්චිතසමායොගෙ යතොස විතතං නමහි; යතත්ථාස තමතිති අසත්වා. එස නයො ඉතිරෙසු. නික්ඛ

1. සො, & සි 1. සෙසං. 2. සො, මච්ඡාමාරො. 3. සි. මු. & ම. අරහත්ත.

මො එක. අබ්බාහාසිභනති තඤ්ඤ මො එක. තෙසං අඤ්ඤ ව්‍යාකරණං අබ්බාහාසිකං ආපනතිපඤ්ඤපනෙ වොහාරං න ගවස්ති; ආපනතියා අභිතං න හොතිති අපෙඨා

කසං පනායං අධිමානො උප්පජ්ජති? කසං නුප්පජ්ජති? අරියසාවකසං භාව නුප්පජ්ජති. සො හි මග්ගඵලනිබ්බාණ්පටිණ්කිලෙ සාවසිඨිතිලෙසපච්චෙවකඩ්ඤ්ඤාන සඤ්ජාතසොමනසොං අරියගුණ පටිච්චෙධෙ නික්කඛ්ඛො නස්මා සොභාපනාදිනං “අහං සකද්ගාමී”ති ආදිවසෙන අධිමානො නුප්පජ්ජති. දුග්ගිලසං නුප්පජ්ජති. සො හි අරියගුණාසිගමෙ නිරුගොව. සිලවතොපි පරිච්චත්තකම්මට්ඨා නසං නිද්දුර්මතාදිමනුසුත්තසං නුප්පජ්ජති. සුපරිසුද්ධිසිලසං පන කම්මට්ඨානෙන අපාමත්තසං නාමරූපං වච්ඡාපෙත්වා පච්චයපරිග්ගහෙන විභිණ්ණතඛ්ඛසං තිලකඛ්ඤං ආරෙපෙත්වා සම්බාරෙ සම්ම සත්තසං ආරද්ධිවිපසංකසං උප්පජ්ජති. උප්පන්නො ච සුද්ධිසම්ම ලාභිං¹ චා සුද්ධිවිපසංනාලාභිං චා අනතරච ධපෙති. සො හි දග්ගි විසතිමපි තිංසමපි වසොනි කිලෙසසමුද්ධාරං අපසංනෙතා² “අහං සොභාපනෙතා”ති චා “සකද්ගාමී”ති චා “අනාගාමී”ති චා මඤ්ඤති. සම්මච්චිපසංනාලාභිං¹ පන අරහත්තෙයෙව ධපෙති. තසං හි සමාධි ඔලෙන කිලෙසා වික්කම්භිතා. විපසංනාඔලෙන සම්බාරු සුපරිග්ගහිතා. තස්මා සට්ඨිමපි වසොනි අසිතිමපි වසොනි වසංසතමපි කිලෙසා න සමුද්ධරන්ති. ඛිණ්සවසොංච විත්තාචායෙ හොති. සො එවං දීඝරත්තං කිලෙසසමුද්ධාරං අපසංනෙතා අනතරං අභවාච අරහා අභතති මඤ්ඤතිති.

අනභිජ්ඣනති න අභිජානං; සම්මා පනායං අනභිජ්ඣනං සමුද්ධරති, ස්වාසං සත්තානෙන අනුප්පන්නො ඤ්ඤාන ච අසච්ඡිකත්තාති අකුසො හොති. තෙනසං පදහාජනෙ අසනනං අකුසං අසං විජ්ජමානනති වචා අභිජ්ඣනො අපසංනෙතාති වුත්තං. උනභිජි මනුසංධම්මනති උත්තරිමනුසානං. කාසිනඤ්ඤව අරියානඤ්ඤ ධම්මං; අනකුපනාසිභනති අත්තති තං උපනෙති, අත්තානං චා තස්මි උපනෙතිති අනතුපනාසිකො; තං අනතුපනාසිකං; එවං කත්වා සමුද්ධරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පදහාජනෙ පන සම්මා උනභිජි මනුසංධම්මො නාම කානවිමොක්ඛසමාධිසමාපනතිඤ්ඤාදසනනං - පප-සුඤ්ඤායායෙ අභිජ්ජති එවං කානාදයො අනෙකධම්මො වුත්තා. තස්මා තෙසං සබ්බසං වසෙත අනතුපනාසිකභාවං දුසොනෙතා “තෙ චා කුසලෙ ධම්මෙ අත්තති උපනෙති”ති ඔසුච්චනතිද්දුගං අකාසි. තස්මි “එතෙ ධම්මො මසි සන්ති”ති සමුද්ධරෙනො අත්තති උපනෙති. “අහං එතෙසු සද්දිස්සාමී”ති සමුද්ධරෙනො අත්තානං තෙසු උපනෙතිති වෙදිතබ්බො. අලම්භිසඤ්ඤාදසනනනති එස්ම ලොකියලොකුත්තරු පඤ්ඤ ජානනවෙධින ඤ්ඤා, මක්ඛුනා දිව්ඨම්ම

බලමං කරණතො¹ දසනවෙඩින දසනනනි සැණදසනනං; අරියං
 විසුඛං උත්තමං සැණදසනනනි=අරියසැණදසනනං; අලං පරියනනං
 කීලෙඛවිඛංසනසමන්තං. අරියසැණදසනනමන්තං, කිංතාදිසහසද
 උත්තරිමනුසංඛමෙව අලං වං අරියසැණදසනනමසානි=අලමරියසැණ
 දසනතො; නං අලමරියසැණදසනනං උත්තරිමනුසංඛමමනනි එවං
 පදන්තමසෙකිං වෙදිතබ්බං. තන්තෙත සැණදසනනනන නො
 අලමරියසැණදසනනනනි වුවිටිති, තදෙව දසසංඛං “සැණනනි තිසසා
 විජ්ජා දසනනනනි යං සැණං, නං දසනනං. යං දසනනං, නං
 සැණ”නනි විජ්ජාසිසෙත පද්‍යාචර්‍යං වුත්තං. මහත්තලොකුතනි
 පනෙත්ත සබ්බං පසද්දා සැණනනි වෙදිතබ්බං. සමුද්ධවරෙණනනි
 වුත්තප්පකාරමෙතං උත්තරිමනුසංඛමං අත්තපනාසිකං කනිං ආරෙ
 වෙත්ත; ඉසෙසා මාති ආදි පන ආරෙවෙතබ්බපුත්තලනිදසනනං;
 එතෙතං හි ආරෙවිතෙත ආරෙවිතං තොති. න දෙවමාරවුත්තං.
 නාපි පෙතසකකිතිරිජ්ජානසනනනනි. ඉති ඡන්තාමි ඉති සෙණාමිති
 සමුද්ධවරණකාරනිදසනනමෙතං; පද්‍යාචර්‍යෙත පනසං ඡන්තාමිතං
 එතෙත බසෙමි. පසාමිතං එතෙත බසෙමිති ඉදං තෙසු කිංතාදිසු
 බසෙමිසු ජානනපසනනනං පවත්තිදිපනං. අපථි ච මෙ එතෙත
 බසමාති ආදි අත්තපනාසිකනාවදිපනං. නනො අසරෙත සමසෙතනාති
 ආපනතිපරිජ්ජනනසමසදසනනමෙතං. අසමපන ආරෙවිතකිණ්ණසෙව
 පාරාජිකං ආපජ්ජති. ආපනනිං පන ආපනෙතා යත්තං පරෙත
 වොදිතො වා අවොදිතො වා පරිජ්ජනාති. තත්තං සමනුගහානිස
 මානො වා අසමනුගහානිසමානො මාති වුත්තං.

තන්ත සමනුගහානිසමානෙත නාව- කීසෙත අබිගනනනි අබිගම
 පුච්ඡා. කිංතාවිමොක්ඛාදිසු සොතාපනනිමසාදිසු වා කීං තසා අබි
 ගතනනි. කීනනි තෙත අබිගනනනි උපාසපුච්ඡා අයං හි එත්තං
 ධිප්පාසො:- කීං තසා අනිට්ඨලකකණං වුරං කනිං අබිගතං? දුක්ඛා
 නත්තලකකණෙසු අසුසුතරං වා? කීං වා සමාධිවසෙත අභිනිවිසිනි?
 උදුහු විපසනාවතෙත? තථා-කීං රුපෙ අභිනිවිසිනි? උදුහු අරුපෙ?
 කීං වා අච්ඡතනං අභිනිවිසිනි? උදුහු බසිද්ධා?ති. කද්ද තෙත අබි
 ගතනනි කාලපුච්ඡා. පුබ්බණ්ණමජ්ඣනනිකාදිසු කතරත්මිං කාලෙති
 වුත්තං තොති. කන්ත තෙත අබිගතනනි මකාසපුච්ඡා. කතරත්මිං
 මකාතෙ? කීං රත්තිට්ඨානෙ? දිවාට්ඨානෙ? රුක්ඛමුලෙ? මණ්ඩපෙ? කත
 මත්මි වා විකාසෙ?ති වුත්තං තොති. කතමෙ තෙත කීලෙසා පභිණ්ණාති
 පභිණ්ණිලෙසපුච්ඡා. කතරමග්ගවජ්ඣා තව කීලෙසා පභිණ්ණාති වුත්තං
 තොති. කතමමසං තං බමමානං ලාභීති පටිලභිබමෙපුච්ඡා. පභිම
 මග්ගාදිසු කතමෙතං බමමානං නං ලාභී?ති වුත්තං තොති.

තත්ත ඉදනි වෙපි කොපි හික්ඛු උත්තරිමනුසංඛමොධිමම.
 ව්‍යාකරෙත්ත, න සො එත්තාවතාව සක්කාතබ්බං.² ඉමෙසු පන
 ඡසු ධානෙසු සොධනන්තං වත්තබ්බං:- කීං තෙ අබිගතං? කීං.

1. ම. පටිමකකරණතො. 2. ම. සක්කාතෙත කාතබ්බං.

කිනං? උදුහු විමොක්ඛාදිසු අඤ්ඤාතරනති. යො හි යෙන අධිගතො
 ධම්මො, සො තස්ස පාකථො භොති. සචෙ 'ඉදං නාම මෙ අධිගත'නති
 වදති, තතො 'කිනති තෙ අධිගත'නති පුච්ඡතඛො: 'අනිච්චලකඛණා
 දිසු කිං චූරං කතො අධාරිකංසාය වා ආරම්භණෙසු රුපාරුපඅජ්ඣන්ත
 ඔභිද්ධාදිභෙදෙසු වා ධම්මෙසු කෙන චූචොන අභිනිවිසිනා'ති. යො හි
 සංසාරානිතිවෙසො, සො තස්ස පාකථො භොති. සචෙ අයං නාම මෙ
 අභිනිවෙසො ඵලං මයා අධිගතනති වදති, තතො 'කදු තෙ අධිගත'නති
 පුච්ඡතඛො: 'කිං පුබ්බණෙත? උදුහු මජ්ඣන්තිකාදිසු අඤ්ඤාතරයම්.
 කාලෙ'ති. සබ්බසං හි අත්තනා අධිගතකාලො පාකථො භොති. සචෙ
 'අමුක්ඛයම්. නාම කාලෙ අධිගත'නති වදති, තතො 'කථං තෙ අධි
 ගත'නති පුච්ඡතඛො: 'කිං දිවාව්ථානො? උදුහු රත්තිව්ථානාදිසු
 අඤ්ඤාතරයම්. ඔකාසෙ'ති. සබ්බසං හි අත්තනා අධිගතොකාසො
 පාකථො භොති. සචෙ 'අමුක්ඛයම්. නාම මෙ ඔකාසෙ අධිගත'නති
 වදති. තතො 'කතමෙ තෙ කීලෙසා පඨිණා'ති පුච්ඡතඛො: 'කිං
 පඨමමග්ගවජ්ඣා? උදුහු දුතියාදිමග්ගවජ්ඣා'ති. සබ්බසං හි අත්තනා
 අධිගතමග්ගන පඨිණිකීලෙසා පාකථො භොතති. සචෙ 'ඉමෙ නාම මෙ
 කීලෙසා පඨිණා'ති වදති, තතො 'කතමෙසං නිං ධම්මානං ලාභි'ති
 පුච්ඡතඛො: 'කිං සොභාපතතිමග්ගයා? උදුහු සකදගාමිමග්ගාදිසු
 අඤ්ඤාතරයා'ති සබ්බසං අත්තනා අධිගතධම්මො පාකථො භොති.
 සචෙ 'ඉමෙසං නාමාගං ධම්මානං ලාභි'ති වදති, එත්තාචතාපිස්ස
 වචනං න සද්ධාතඛිං. ඔහුසුතා හි උග්ගතපරිපුච්ඡාකුසලා හික්ඛු
 ඉමානි ජ ථානානි සොධෙතං. සකෙකානති. ඉමස්ස පන හික්ඛුනො
 ආගමනපටිපදු සොධෙතඛිං. යදි ආගමනපටිපදු න පුජ්ඣති, ඉමස
 පටිපදුය ලොකුතතරධම්මො නාම න ලබ්භතීති අපනෙතඛිං. යදි
 පනස්ස ආගමනපටිපදු පුජ්ඣති, දීඝරතතං තිසු සික්ඛාසු අපමනෙතො
 ජාගරිමමනුසුතො වතුසු පච්චයෙසු අලභොතො ආකාසෙ පාණිසමෙත
 වෙතසා විහරතීති පඤ්ඤාගති, තස්ස හික්ඛුනො ව්‍යාකරණං පටි
 පදුය සද්ධාං සංසද්දති, සෙය්‍යපාපි නාම ගමෙතාදකං යමුනොදකෙන
 සද්ධාං සංසද්දති සමෙති, එවමෙවං සුපඤ්ඤානො තෙන භගවතො
 ඥාතො නික්ඛාණගාමීනි පටිපදු සංසද්දති නික්ඛාණඤ්ච පටිපදු
 චානි චුත්තසද්ධං භොති. අපිච චො න එත්තකෙනාපි සක්කාණේ
 කාතඛිං. කඛො? එකච්චස්ස හි පුට්ඨජ්ඣන්තොපි සකො භිණ්සව
 පටිපතතිසද්ධා පටිපදු භොති. තඛො සො හික්ඛු තෙහි තෙහි
 උපාසෙති උත්තාසෙතඛිං. භිණ්සවස්ස නාම අසත්තාපි මත්තෙක
 පතමානාය භයං වා ජම්භිතතතං වා ලොමහංසො වා න භොති.
 සවස්ස භයං වා ජම්භිතතතං වා ලොමහංසො වා උපපජ්ජති, 'න නිං
 අරතා'ති අපනෙතඛිං.¹ සචෙ පන අභිරු අව්ජමහි අනුත්‍රාසි හුනා
 සිභො වීය තිසිද්දති, අයං හික්ඛු සමපනතවෙය්‍යාකරණො සමනතො
 රුජරුජමනාමනාදිති පෙසිතං සක්කාරං අරහතීති.

පාපිච්ඡාති යා සා “ඉඛෙකවෙවා දුසිලොව හමානො සිලවැනි ම. ජනො ජනාතුති ඉවජ්ඣි”¹හි ආදිතා නසෙන වුත්තාය පාපිච්ඡ කාය හමනාගනො; ඉවජාපකිනොති තාය පාර්ශ්වකාය ඉවජ්ඣ අපකතො අවිභූතො පාර්ශ්වකො හුන්වා; විසුද්ධාපෙකකිනාති අත්තනො විසුද්ධිං අපෙකවමානො ඉවජ්ඣානො පඨයමානො; අයං හි යසො පාර්ශ්වකං ආපනෙනා, තසො හිකුක්ඛාපෙව ධර්මා අභක්ඛො කොනාදිති අවිගනතුං, හිකුක්ඛාපෙව හිසං සග්ගන්තරුසො චෙව හොති මග්ගන්ත රුසො ව. වුත්තං හෙතං “සාමඤ්ඤං දුප්පරමවධිං නිරයාසුප කසිති”²හි. අපරමවි වුත්තං. “සසිලො³ති පරිබොජෙ හිසො ආකීර්තෙ රජ”⁴තති. ඉවමං හිකුක්ඛාපෙව විසුද්ධි නාම න හොති. යසො පන හිති වා උපාසකො වා ආරම්භකො වා සාමණේයෙ වා හුන්වා දුනතරණ සිලසංවරදිති සග්ගමග්ගං වා කොනවිමොක්ඛාදිති මොක්ඛමග්ගං වා ආරාධෙත්තුං භක්ඛො හොති, තසොග්ග හිතිආදිභාපෙව විසුද්ධි නාම හොති. තසො තං විසුද්ධිං අපෙකවිභූතො විසුද්ධාපෙකකිනාති වුවති. තෙතෙව වසං පදභාජනෙ හිති වා හොතුක්ඛාමොති ආදි වුත්තං. එමං චෛද්දසාති එව භණ්ණසා; කථං? “අත්තමෙමං ආවුත්තො අවමං ඡන්තාමි, අපග්ගං පග්ගාමි”⁵හි. පදභාජනෙ පන එමං චෛද්දසාති ඉදං පදං අනුධරිතොව යථා වදනෙනා “අජනමෙව ආවුත්තො අවමං ඡන්තාමි අපග්ගං පග්ගාමි”⁶හි වදනි නාම වුවති, තං ආකාරං දසෙයතුං නාහං එතෙ ධම්මෙ ඡන්තාමිති ආදි වුත්තං. තුවජං මුඛා විලපිතති අහං වචනචිරිතතො තුවජං වස්ථුතාපිප්පායතො මුඛා විලපිං; අභණ්ණති වුත්තං හොති. පදභාජනෙ පනග්ග අපෙකකුපා පදබාහුජනෙන අපමනතං දසෙයතුං තුවජකං මුඛා භණ්ණනති ආදි වුත්තං. පුත්තිමෙ උපාද්දසාති පුරිමාති තිණි පාර්ශ්වකාති ආපනෙන පුග්ගලෙ උපාද්ද; සෙසං පුත්ති වුත්තනසත්තා උත්තානසත්තා ව පාකවමෙවාති.

එවං උද්ධිසිකිකාපදං පදනුක්කමෙන විහජිතො ඉදනි යසො හෙවධි පදභාජනියමි කොනං විමොක්ඛං සමාධි සමාපතති ඤාණ දසකානං-පෙ-සුඤ්ඤාභාසෙ අභිජනීති එවං සංකිත්තෙනෙව උත්තරි මනුස්සධම්මො දසිකො, න විරොරෙන. ආපතති ආරෙපෙතො තතති ධර්මතා. සමෙධපදසිකෙව අසෙව න සත්ඛි සබ්බාකාරෙන නයං ගහතුං සකෙකානති. තසො සබ්බාකාරෙන නය ගහණ්ණං පුන තදෙව පදභාජනං මාතිකාදානෙ ධර්මතො විරොරතො උත්තරි මනුස්සධම්මං දසෙයවා ආපතතිහෙදං දසෙයතුකාමො “කොනනති සම්මං කොනං. දුතිසං කොන”⁷තති ආදිමාහ.

තස්මි පඨමජ්ඣානාදිති මෙත්තාකොනාදිති අසුභක්ඛානාදිති ආනාපානසම්මොඤ්ඣානමි ලොකීයජ්ඣානමි ලොකුත්තරජ්ඣානමි සධ්වතීයමෙව. තසො ‘පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ඣ’⁸තති-පෙ-

‘වතුළං කිනං, මෙතනාකිනං, උපෙනාකිනං, අසුභජ්ඣානං, ආනා පානසතිසමාධිජ්ඣානං, ලොකිඤ්ඤානං, ලොකුතතරජ්ඣානං. සමා පජ්ඣි’නති පි හණන්තො පාරජ්ඣොව හොතිති වෙදිතබ්බො. සුචුළු මුනෙනා විවිධෙති වා කීලෙසෙති මුනෙනාති විමොක්ඛො; සො පනායං රුහෙදසමොහෙති සුඤ්ඤානො සුඤ්ඤානො; රුහෙදසමොහ නිමිත්තෙති අනිමිත්තතො අනිමිත්තො; රුහෙදසමොහපණ්ඩිතං අභාවනො අසපණ්ඩිතොති වුවති. විතං. සමං ආදහති ආරම්භණ ංපෙතීති සමාධි; අරියෙති සමාපජ්ඣිතබ්බෙනා සමාපන්නී; සෙසමෙත්ථ වුත්තනසමෙව.

එත්ථ ව විමොක්ඛතීතෙන ව සමාධිතීතෙන ව අරියමිත්තොව වුනෙනා, සමාපන්නීතීතෙන එලසමාපතති. තෙසු යං කීඤ්චි එකමපි පදං ගහෙත්වා ‘අතං ඉමස්ස ලාභි’ති හණන්තො පාරජ්ඣොව හොති. නිසෙසා විජ්ජාති සුබ්බනිවෙසානුස්සති දිබ්බවක්ඛු ආස වානං බසෙ ඤ්ණන්ති; තත්ථ එකීස්සාපි නාමං ගහෙත්වා ‘අතං ඉමස්සා විජ්ජාය ලාභිමිති’ හණන්තො පාරජ්ඣොව හොති. සමබ්බසමිච්ඡි ඝාඨායං පන ‘විජ්ජානං ලාභිමිති හණන්තොපි තිස්සන්තං විජ්ජානං ලාභිමිති හණන්තොපි පාරජ්ඣොවා’ති වුත්තං. මහණභාවනා පදහාප්පෙන වුත්තා. සත්තනිංසබ්බොධිපක්ඛිංසධම්මා මග්ගසම්පූර්ණතා ලොකුතතරව ඉධ අධිපෙපකා, තස්මා ලොකුතතරනා සතිපට්ඨානානං සමමප්පට්ඨානානං ඉද්ධිපාදනං ඉද්ධිසානං බලානං බොජ්ඣම්භානං අරියස්ස අට්ඨබ්බිකස්ස මග්ගස්ස ලාභිමිති වදනො පාරජ්ඣකතී මහාඅට්ඨිඝාඨායං වුත්තං. මහාසමමජ්ඣාදිසු පන ‘සතිපට්ඨානානං ලාභිමිති’ එවං එකෙකෙකොට්ඨාසවසෙතොපි ‘කායානුපස්සනාසති පට්ඨානස්ස ලාභිමිති’ එවං තත්ථ එකෙකෙකමවසෙතොපි වදනො පාරජ්ඣකමෙවාති වුත්තං. තමපි සමෙති. කස්මා? මග්ගබ්ඤ්ඤාප්පෙනෙග්ගෙව සකාය වුත්තන්තා. එලසවජ්ඣීරියාසපි එකෙකෙකමවසෙත පාරජ්ඣකං වෙදිතබ්බං. භික්ඛස්ස පහාණන්ති ආදිත්තීතෙ කීලෙසප්ප හාණමෙව වුත්තං. තමපන යස්මා මග්ගෙන විනා නත්ථි, තනිස මග්ගෙන හි රුහෙදසානං පහාණං, වතුළෙත්ථ මොහස්ස, තස්මා ‘රුහො මෙ පටිණො’ති ආදිති වදනොපි පාරජ්ඣකං වුත්තං. භික්ඛා විත්තං විනිවරණන්ති ආදිත්තීතෙ¹ ලොකුතතරවිත්තමෙව වුත්තං. තස්මා ‘භික්ඛා මෙ විත්තං විනිවරණ’නති ආදිති වදනොපි පාරජ්ඣකමෙව.

සුඤ්ඤාතාරපදහාප්පෙන පන යස්මා කිංනෙන අසවෙත්වා ‘සුඤ්ඤා භාගෙර අභිරමාමි’ති වචනමග්ගෙන පාරජ්ඣකං න අධිපෙපනං, තස්මා සමමෙත කිංනෙන සුඤ්ඤාභාගෙර අභිරමාමි² ආදි වුත්තං. තස්මා සො කිංනෙන අසවෙත්වා ‘ඉමිනා නාම කිංනෙන සුඤ්ඤාභාගෙර අභිරමාමි’ති වදනී, අයමෙව පාරජ්ඣකො හොතිති වෙදිතබ්බො. යා ව “ඤ්ණ”නති ඉමස්ස පදහාප්පෙන අමිබ්බසුභාදිසු වුත්තාසු අට්ඨසු

විජයා පුත්‍ර විජයානායකයාගේ මහත්මිය වූ විදිකේශවතෙහි පරිසරය
 සැණසෙද පඤ්ච විජයා න ආගතා.¹ කාසු එකා විජයානාව පාර්ශ්ව
 වක්‍ර න ගොති. සෙසා ගොතනීති වෙදිකකිං. තත්වා 'විජයානාය
 ලාභිමි'තිපි. 'විජයානායකයා ලාභිමි'තිපි වදනො පාර්ශ්වකං
 නපී. පුත්‍රයෙදවෙන්නේ පන හත්ති: "ඉතරං විජයානායක
 සැණසෙද අසපිතා පාර්ශ්වවක්‍රති² න ගොතනී. තත්වා 'මනොම
 යසා ලාභිමි. ඉද්ධිවිධසා, දික්ඛය සොභධායා, වෙතොපරියසා
 ලාභිමි'ති වදනොපි පාර්ශ්වකං නපී"³ති. තං තසා අනෙතවාසි
 කෙතෙව පටිකතිතං:- "ආවර්ගො න ආභිධම්මකො. භූමිතතරං න
 ජනාති. අභිසංසු නාම වතුන්පාර්ශ්වකොපදාදකොව මහගතධම්මො.
 කානෙතෙව ඉද්ධති. තත්වා 'මනොමයසා ලාභිමි'ති වා 'මනො
 මයසා ලාභිමි'ති වා යථා වා තථා³වා වදතු, පාර්ශ්වකමෙව"⁴ති.
 එත්ථ ව කිංඤ්ච නික්ඛාණං. පාලියා න ආගතං, අථ ඛො 'නික්ඛාණං
 මෙ පතත'නති වා 'සච්ඡිකත'නති වා වදනො පාර්ශ්වකමෙව. කත්වා?
 නික්ඛාණසා නික්ඛට්ඨිකලාකුතතරතා. තථා 'වතාරි සච්චානි
 පටිවිජ්ඣං. පටිවිද්ධානි මයා'ති වදනොපි පාර්ශ්වකමෙව. කත්වා?
 යත්වා සච්චපටිවෙධොති මහසා පරියායවචනං. යත්වා පන තිසසා
 පටිසම්මදා කාමාවචරකුසලතො වතුසු සැණසමපසුතෙනසු විතතුපා
 දෙසු උපපජ්ඣති, කිරිසතො වතුසු සැණසමපසුතෙනසු විතතුපා
 දෙසු උපපජ්ඣති, අත්ථපටිසම්මදා එතෙසු වෙව උපපජ්ඣති, වතුසු මහෙසු
 වතුසු එලෙසු ව උපපජ්ඣති මිහමෙහ වුතතා, තත්වා 'ධම්මපටි
 සම්මදාය ලාභිමි'ති වා, 'නිරුතති-පෙ-පටිසානපටිසම්මදාය ලාභිමි'ති
 වා 'ලොකියදත්ථපටිසම්මදාය ලාභිමි'ති වා වුතෙතපි පාර්ශ්වකං
 නපී. පටිසම්මදානං ලාභිමිති වුතෙතපි න තාව සිසං ඕතරති.
 'ලොකුතතරදත්ථපටිසම්මදාය ලාභිමි'ති වුතෙත පන පාර්ශ්වකං
 ගොති. සමමුපමිකථායං පන දත්ථපටිසම්මදායපතෙතොමිති අවිසෙ
 සෙනාව වදනො පාර්ශ්වකං වුතතං. සුරුඤ්ඤමපි න මුච්චතීති වුතතං.
 මහාඅමිකථායං පන: එතතාවතා පාර්ශ්වකං නපී. එතතාවතා
 සිසං න ඕතරති. 'න එතතාවතා පාර්ශ්වක'නති විවාරිතතා න සකතා
 අසැසු. පමාණං කාතුනති. 'නිරෝධසමාපතං. සමාපජ්ජාමි'ති වා 'ලාභි
 වා අහං තසා'ති වදනොපි පාර්ශ්වකං නපී. කත්වා? නිරෝධසමා
 පතනියා තෙව ලොකියතො න ලොකුතතරතාති. සථෙව පනසා
 එවං ගොති:- "නිරෝධං නාම අනාගාමි වා බිණ්ණසථො වා සමාපජ්ජති.
 තෙසං මං අසැසුතෙරෙති ජානියානති"⁵ති ව්‍යාකරොති, සො ව නං
 තථා ජානාති, පාර්ශ්වකනති මහාසමමුද්-සමමුපමිකථාසු වුතතං.
 තං විමොච්ඡා ගතෙතකිං. 'අතිතහථෙ කසාපසමොසමුද්ධානල
 සොනාපතෙතොමි'ති වදනොපි පාර්ශ්වකං නපී. අතිතකච්ඡානං හි
 පරමච්චිතතා සිසං න ඕතරතීති. සමමුපමිකථායංපන "අතිතෙත

1. සි. මු. ආගතා.

2. සා. & ම: වක්‍ර.

3. සි. & සා. යථා තථා.

අවධිසමාපත්තිලාභිමයීති වදනො පාරජිකං නචි කුප්පධිමග්ගා. ඉධ පන අචි අකුප්පධිමග්ගාති කෙච්චි වදනාති”ති වුත්තං. නමපි තෙස්ථ “අභිකත්තභාවං සංකාය කප්ථනසංසාරජිකං න ගොති. පච්චුප්පනතත්තභාවං සංකාය කප්ථනසංසාරජිකං ගොති”ති පටිකඛිත්තං.

එවං ක්කානාදිති දස මාතීකාපදානි විස්ථාරෙනා ඉද්දති උත්තරි මහුසංඛම්මං. උල්ලපනෙනා සං සමපජානමුතාවාදං හණති, තස්ස අඛිතං දසෙස්සානානි විස්ථාරස්ස වසෙන මකකපෙය්සාලං ඛෙකිනෙනා උල්ලපනාකාරඤ්ඤා ආපත්තිගෙදඤ්ඤා දසෙස්සානානි ආදිමානං. තස්මි සුද්ධිකවාසෙ වත්තුකාමවාසෙ පට්ටයපටි සංසුත්තවාසෙති තසො මහාවාදා, තෙසු සුද්ධිකවාසෙ පඨමජ්ඣානං ආදිං කන්ධා යාව මොහා විත්තං ඕනිවරණපදං, තාව එකමෙකස්මිං පදෙ සමාපජජිං, සමාපජජාමි, සමාපනනා, ලාභිමයී, වසිමයී, සමජිකනං මසාති ඉමෙසු ජස්ස පදෙසු එකමෙකං පදං තිත්තාකාරෙහි, මතුහි, පඤ්ඤාමි, ඡති, සත්තභානාකාරෙහිති එවං පඤ්ඤාමිත්තුං සොපජජා සුද්ධිකතසො නාම වුත්තො. තතො පඨමඤ්ඤා ක්කානං, දුතීයඤ්ඤා ක්කානාති එවං පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං සවෙතෙනා සංඛිපදානි සවෙතො තෙතෙව විස්ථාරෙන බණ්ඩවකකං නාම වුත්තං. තං හි පුන ආනෙනා පඨමජ්ඣානාදිති න යොජිතං. තස්මා “බණ්ඩවකක”නති වුට්ඨති. තතො දුතීයඤ්ඤා ක්කානං, තති ඤ්ඤා ක්කාන”නති එවං දුතීයජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං සවෙතො පුන ආනෙනා පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං සමබන්ධිතො තෙතෙව විස්ථාරෙන බද්ධවකකං නාම වුත්තං. තතො යථා දුතීයජ්ඣානෙන සද්ධිං, එවං තතිසජ්ඣානාදිති සද්ධිං එකමෙකං පදං සවෙතො පුන ආනෙනා දුතීයජ්ඣානාදිති සද්ධිං සමබන්ධිතො තෙතෙව විස්ථාරෙන අඤ්ඤාතිති එකුනතිංස බද්ධවකකානි වන්ධා එකමුලකතසො නිව්ඨා පිත්තො. පාමො පන සමෙධිපෙන දසසීනො, සො අසමමුග්ගතෙනා විස්ථාරෙනා වෙදිතබ්බො. යථා ච එකමුලකො, එවං දුමුලකාදසොපි සංඛිමුලකපරිභොගානා වතුනතං සත්තං උපරි පඤ්ඤාතිංස නසා වුත්තො. සෙස්සපිදං:- මිමුලකා එකුනතිංසති. තිමුලකා අවධිවිසති. මතුමුලකා සත්තවිසති. එවං පඤ්ඤාමුලකාදසොපි එකෙකං උපනං කන්ධා යාව තිංසමුලකා, තාව වෙදිතබ්බො. පාමො පන තෙසං නාමමපි සංඛිපිතො ඉමං සංඛිමුලකනති තිංසමුලකතසො එතො දසසීනො. යස්මා ච පුඤ්ඤාගාරපදං ක්කානෙන අභවිතං සිසං න ඔත රති, තස්මා තං අනාමසිකා මොහා විත්තං ඕනිවරණපදපරිභොගානා සංඛිත්ථ සොජනා දසසීනාති වෙදිතබ්බො. එවං පඨමජ්ඣානා දිති පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා දුතීයජ්ඣානාදිති සවෙතො වා අසවෙතො වා සමාපජජිනති ආදිනා නසෙන උල්ලපනො මොකෙකා නචි, පාරජිකං ආපජජති යෙවාහි ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන වුත්තෙව ච පන නස්මිං සුද්ධිකමහාවාසෙ අයං සමෙධිපතො අත්ථ වණ්ණනා.

නීතියානුකූලයින්: සම්පජානමුසාවාදයා අධ්‍යායනයෙහි නීති කාරණෙහි; පුබ්බිමසා නොවීති පුබ්බිමසානෙයව අයුතු පුත්තලයා එව. හොඳි මුසා හඳුන්වනුය. හඳුන්වනුය නොවීති හඳුන්වනුය නොවී; හඳුන්වනුය නොවීති හඳුන්වන අයුතු නොවී; සං වහන බිං, සංගම්. වුදනන නොවීති අදහස්. අද වා හඳුන්වනුයාහි වුදනවවනනො නිවිති වවනසා හොඳිති. එව. සො පුබ්බිමසානෙ පි ජානාති, හඳුන්වනුයා පි ජානාති, පවිජා පි ජානාති, 'මුසා මයා හඳුන්ව'නුය. සො 'පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජ'නුය හඳුන්වනුය පාර්ශ්වකං ආපජ්ජනුය අයුතෙයව අදහස් දැක්වෙත. කිසුන්ට දැක්වෙත, අද සො අයුතෙයව විනෙයො: පුජානා ව හොඳි: 'මුසා හඳුන්ව'නුය පුබ්බිමසානෙ අදහ්. 'මුසා හඳුන්ව'නුය පවිජානානො නෙවි. වුදනවවනනෙව හි නොවි පමුසාහි, කිං නසා පාර්ශ්වකං නොවී? න නොවී?ති. සා එව. අධ්‍යායනාහි විනාශකාරී: "පුබ්බිමසානෙ 'මුසා හඳුන්ව'නුය ව හඳුන්වනුය 'මුසා හඳුන්ව'ති ව ජානනො පවිජානානො 'මුසා මයා හඳුන්ව'නුය න සකසා න හඳුන්ව. හෙවි න නොවී පාර්ශ්වකෙව. පුජිමසෙව හි අධ්‍යායනං පමාණං. සසාපි පුබ්බිමසානෙ 'මුසා හඳුන්ව'නුය ආනොගො නෙවි, හඳුන්වනුය පන 'මුසා හඳුන්ව'ති ජානාති, හඳුන්වෙති 'මුසා මයා හඳුන්ව'නුය ජානාති, සො ආපජ්ජනං න කාරණකෙව. පුබ්බිමසානෙ හි පමාණකෙව නෙවි. අසති දවා හඳුන්ව. වා රවා හඳුන්ව. වා නොවී"ති. එය ව කසුදුරුකා ව කුසුදුරුකානෙයව පරිවර්තකෙව. කසුදුරුකානෙ පරිවර්තකෙව හෙත විනෙතන මුසාහඳුන්වනුය ජානාති, නෙතෙව 'මුසා හඳුන්ව'ති ව 'මුසා මයා හඳුන්ව'නුය ව ජානාති, එව. එක විනෙතනෙව කිසු බණෙපු ජානාතිහි අය. කසුදුරුකානෙ පරිවර්තකෙව. න හි සකසා නෙතෙව විනෙතන නං විනං ජානිතු; සථා ව න සකසා නෙතෙව අසිනා සො අසි රිදිතුනුය. පුජිම. පුජිම. පන විනං. පවිජමසා පවිජමසා විනසානං තථා උපානුයා පවිජමසා හුනා නිරුක්ති. නෙතෙතං වුච්චති:-

“පමාණං පුබ්බිමසානෙව නෙවි. සති න නෙසාති,
 සෙවෙයනති නෙතෙතමිති වාමා තිච්චිකා”ති.

කුසුදුරුකානං. පරිවර්තකෙව එතානි නිශ්චිතතානි එකකිණෙ උපානුනුති න නෙතෙතකිනි. ඉදං හි විනං. නාම:-

අනිරුද්ධමිති පඨමෙ න උපානුති පවිජම,
 නිරන්තරුපානුනුතො එකං විස පකාසති.

ඉතො පරමපන සොයං 'පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජ'නුය සම්පජාන මුසා හඳුන්ව, සෙව සො 'නෙවි මෙ පඨමජ්ඣානං'නුය එවරිදිකෙ නොවී, නසා හි අදහස්ව අය. උද්ධි, තථා 'නෙවි මෙ පඨමජ්ඣානං'නුය එවමසා බෙති මෙව රුච්චි ව, එව.සභාවමෙව වසා විනං. 'නෙවි මෙ පඨමජ්ඣානං'නුය. සද්ධ පන-මුසා විනතුකාමො නොවී, තද්ධ නං දිවසි. වා දිවසියා සහ බනානි. වා දිවසිබනානි සද්ධි. රුචි. වා දිවසි

බහුතරවූවිනි සඳහා. භාවං වා විනිශ්චය නික්කිරිනා පටිච්ඡාදෙත්වා අභුතං කාමා භණ්ති, තත්ථා තෙතමපි වසෙන අඛගහෙදං දසෙය්‍යං. මිත්‍රාණාකාරෙහිති ආදි වුත්තං. පරිවාරෙ ව “අට්ඨබ්බිකො මුතාවාදෙ”ති වුත්තතතා තත් අධිපොතාය සඤ්ඤාය සඳහා. අඤ්ඤාපි ඉධ ‘අට්ඨිකාකාරෙහි’ති එකො තයො යොජෙතංකො. එත් ව විනිශ්චය දිව්‍යිනති බලවඩමවිනිශ්චයනවසෙතෙන. වුත්තං. විනිශ්චය බහුතරනති ආදිති තතො දුක්ඛලදුක්ඛලානං විනිශ්චයනවසෙන. විනිශ්චය සඤ්ඤානති ඉදම්පනෙත් සබ්බදුක්ඛලධමවිනිශ්චයං. සඤ්ඤාමතමපි නාම අට්ඨිකාය සම්පජානමුතා භාසිස්සතීති තෙන. ථානං විජ්ජති. යත්ථා පන සම්පජ්ජිස්සාමිති ආදිනා අනාගතවට්ඨතෙන පාශ්ඨිකං න භොති. තත්ථා “සම්පජ්ජ”තති ආදිති අතීතවත්තමානපදනෙව පාශො වුත්තා නීති වෙදිතංකොති. ඉත්තො පරං සබ්බමපි ඉමසම්. සුද්ධිකමයාවාරෙ උත්තානත්මෙව භොති: න භෙත් අප්පි-යං ඉමිනා විනිවර්තෙන න සත්තා භවෙය්‍ය විඤ්ඤාදුං, ධර්මපනා කිලෙගප්පභාණ්පදස්ස පද භාජතෙ යතො මෙ මහතො මහතාති ආදිනං පදනං අත්ථං. ස්වායං වුච්චති :- එත් හි මහතාති ඉදං සත්තාවපරිච්චජනවසෙන වුත්තං. මහතාති ඉදං පුන අනාදියනභාවදස්සනවසෙන. මුහුතාති ඉදං සත්තතිතො විමොචනවසෙන. සමීඝොති ඉදං මුත්තස්සාපි කුචි අනවස්ථාතදස්සනවසෙන. සමිතිස්සමිතිති ඉදං ආදිතනපුක්ඛස්ස පටිතිස්සග්ගදස්සනවසෙන. උත්තමමිතිති ඉදං අරියමග්ගෙන උත්තාසිතතතා පුන අනලලියනභාවදස්සනවසෙන. ස්වායමෙත්ථා සද්ද සත්තො පරිගෙසිතංකො. සමුත්තමමිතිති ඉදං සුච්ඡි උත්තාසෙත්ථා අභුක්ඛගතස්සාපි පුන අනලලියනභාවදස්සනවසෙන වුත්තතති.

සුද්ධිකවාරනාමා

නිව්ඪිතා.

වත්තුකාමවාරෙහි- නිශාකාරෙහිති ආදිනං අත්ථා වාරපෙත්‍යා උප්පහෙදෙ ව සබ්බා ඉධ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතංකො. කෙවලං හි ‘සද්දං. මයා විරජකිනා අඤ්ඤං. වත්තුකාමෙන අඤ්ඤං වුත්තං, තත්ථා නත්ථි මයං ආපත්ති’ති එවං ඔක්කාසවෙසකානං පාපපුග්ගලානං ඔක්කාසකිසෙධනත්ථං වුත්තතා. යපෙව හි “මුද්ධං පට්ඨකංකාමි”ති වත්තු කාමො “බමමං පට්ඨකංකාමි”ති ආදිසු සික්කාපට්ඨකානපදෙසු යං වා නං වා වදනෙතාපි බෙත්තෙත ඔතිණ්ණත්තා සික්කාපට්ඨකානපදොව භොති, එවං පඨමජ්ඣානාදිසු උත්තරිමත්‍රස්සධමමපදෙසු යං කිඤ්චි එකං වත්තුකාමො තතො අඤ්ඤං යං වා නං වා වදනෙතාපි බෙත්තෙත ඔතිණ්ණත්තා පාශ්ඨිකොව භොති. සවෙ යස්ස වදති, සො තමත්ථං තං බණ්ණෙඤ්ඤව ජානාති; ජානනලක්ඛණං මෙත්ථ සික්කාපට්ඨකානෙ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතංකො. අයං පන විසෙසො:-සික්කාපට්ඨකානං.

සාධනාදිය සිසං න ඔතරති. ඉදං අභුතාරොචනං සාධනාදිය සිසං රති, යො හි සාධනිකාරදීහි අබ්ධපච්චිකාවොපනෙති අභුතං උත්තරි මනුස්සබ්බමං විඤ්ඤානපිපෙථ සිතස්ස පුග්ගලස්ස ආරොචෙති, යො නං අත්ථං ජානාති, පාරජිකොව හොති. අථ පනස්ස ආරොචෙති, යො න ජානාති වා 'කිං අයං හණ්ඨි'ති, සංසයං වා ආපජ්ජති, වීරං විමොසිනො වා පච්ඡා ජානාති, අපට්ඨිජානනො ඉවෙව්ව සබ්බං ගව්ඡති. එවං අපට්ඨිජානනස්ස වුත්තෙ පුලලව්වයං හොති. යො පන කුතො දීති අත්තනො අබ්ධමවසෙත වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙත වා න ජානාති, කෙවලං කුතනති වා විමොඡෙතොති වා වචනමත්තමෙව සුතං හොති, යොපි තෙන වුත්තෙ කුතං කීර් සමාපජ්ජනති එස වදනීති යදි එත්තකමත්තමපි ජානාති, ජානාතීවෙව්ව සබ්බං ගව්ඡති. තස්ස වුත්තෙ පාරජිකමෙව සෙසො එකස්ස වා විතතං වා බහුතතං වා නිසම්මානිසම්මවසෙත විසෙසො සබ්බො සිකාපච්චිකානකථාය වුත්තනසෙතෙව වෙදිතබ්බොති.

විකුණුමාරිකථා

නිට්ඨිකා.

පච්චිකපටිසංසුත්තවාරෙපි-සබ්බං වාරපෙය්‍යාලභෙදං පුබ්බි ආගත පදනාදො අත්ථං වුත්තනසෙතෙව ඤානං පාළිකකමො තාව එවං ජාතිතබ්බො. එත්ථ ත් "යො තෙ විහාරෙ වසී, යො තෙ විවරං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ විණිපාතං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ සෙතාසනං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ සිලානපච්චිකසෙසජ්ජපරිකාරං පරිභුඤ්ඤී"ති ඉමෙ පඤ්ඤි පච්චිකවචනවාර, "යෙන තෙ විහාරෙ පරිභුත්තො"ති ආදයො පඤ්ඤි කරණවචනවාර, "සං නිං ආගමම විහාරං අදසී"ති ආදයො පඤ්ඤි උපයොගවචනවාර වුත්තො, තෙසං වසෙත ඉධ වුත්තන සුඤ්ඤාගාරපදෙන සද්ධිං පුබ්බි වුත්තෙසු පථමජ්ඣානාදීසු සබ්බපදෙසු වාරපෙය්‍යාලභෙදො වෙදිතබ්බො. "යො තෙ විහාරෙ, යෙන තෙ විහාරෙ, සං නිං ආගමම විහාර"නති එවං පරිසංසෙත වුත්තතො පන අගනති අවුත්තතො ව පට්ඨිජානනස්ස වුත්තෙපි ඉධ පුලලව්වං. අපට්ඨිජානනස්ස දුක්ඛවනති අගමෙත්ථ විනිව්ඡයො. එවං විත්ථාර වසෙත ආපත්තිභෙදං දසෙසනා ඉදනි අනාපත්ති. දසෙසනො අනාපත්ති අබ්බානොනාති ආදිමාග. තත්ථ අබ්බානොනාති අබ්බ මානෙන සමුද්ධරනස්ස අනාපත්ති. අනුලලපනාසිප්පාසස්ස සමුගම වාරිතං සතතිකෙ අඤ්ඤං ව්‍යාකරණනස්ස අනාපත්ති; උමග්ග කාදයො පුබ්බි වුත්තනො එව. ඉධ පන ආදිකමිකා වග්ගමුද්දතීරියො හිකුළු. තෙසං අනාපත්ති.

පදනාපතිසවණ්ණනා

නිට්ඨිකා.

සමුට්ඨානාදිසු-දදං සිත්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං. හත්ථුඥාය ආරෙ වෙනත්ඛා කායවිත්තතො වච්ඡෙදෙන ආරෙවෙනත්ඛා වාචා විත්තතො උභයං කරෙත්තත්ඛා කායවාචා විත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියා. සංඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සවිත්තකං. ලොකවජ්ජං. කායකම්මං. වච්ඡිකම්මං. අකුසලවිත්තං. තිවෙදනං.¹ හසනෙතාපි හි සොමනස්සිකො උලලපති භායනෙතාපි චජ්ඣනෙතාපිති.

විනිතවස්සු-අධිමානවස්සු අනුපාසඤ්ඤානිසං වුත්තනසමෙව දුතිසවස්සුසමිං-සංඝිධායාති පඨනං. කතා; එවං මං ජනො සමිභා වෙසානිති එවං අරඤ්ඤා වසනං මං ජනො අරහත්තො වා සෙක්ඛ භූමියං වා සමිභාවෙසානි; තතො ලොකස්ස සත්තතො හවිස්සාමි ගරුකත්තො මානිතො පුජිතොති. ආපනති දුක්ඛවස්සාති එවං පඤ්ඤාය අරඤ්ඤා වසිස්සාමිති ගච්ඡන්තස්ස පදවාසෙර පදවාසෙර දුක්ඛවං. හථා අරඤ්ඤා කුටිකරණවිකම්මනිසිදනතිවසනපාපුරණාදිසු සක්ඛි කීවෙවසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛවං. තත්ථා එවං අරඤ්ඤා න වසිත්තං. එවං වසනෙතාපි හි සමිභාවනං ලභතු වා මා වා, දුක්ඛවං ආපජ්ජති. යො පන සමාදින්නවුත්තෙකො 'වුත්තං රක්ඛිස්සාමි'ති වා 'භාවනෙත මෙ වසතො විත්තං වික්ඛිපති, අරඤ්ඤා සපාය'නති විනෙත්තො වා 'අද්ධාරඤ්ඤා තිණණං. විවෙකානං අඤ්ඤාතරං පාපු ඤ්ඤාමි'ති වා 'අරඤ්ඤා පවිසිත්තා අරහත්තං අපාපුණිත්තා න තික්ඛි මිස්සාමි'ති වා 'අරඤ්ඤාවාසො නාම භගවතා පසංයො. මහි ම අරඤ්ඤා වසනො ඔහු සමුත්ථවාරිනො භාවනං හිත්වා ආරඤ්ඤා කා හවිස්සනති'ති වා එවං අනවජ්ජවාසං වසිතුක්ඛාමො හොති, තෙන වසිත්තං.

හතිසවස්සුසමිං-අභික්ඛන්තාදිති සණ්ඨපෙත්වා පිණ්ඩාය වරිස්සා මිති නිවාසනපාරුපණකීවෙතොපාභුති යාව භොජනපරියොසානං තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛවං. සමිභාවනං ලභතු වා මා වා, දුක්ඛවෙමෙව. ඔක්ඛිකවත්ත සෙක්ඛවත්තපරිපුරණත්ථං පන සමුත්ථවාරිනං දිට්ඨානුගමිං ආපජ්ජනත්ථං වා පාසාදිකෙහි අභික්ඛමපටික්ඛමාදිති පිණ්ඩාය පටිසනෙතා අනුපවජෙත්වා විඤ්ඤානනති. මතුත්ථපඤ්ඤාමවස්සු-“යො තෙ විහාරෙ වසි”ති එත්ථ වුත්තනසමෙව අහනති අවුත්තත්තා පාරුජිකං නත්ථි. අහතුපනාසිකමෙව හි සමුදවරන්තස්ස පාරුජිකං වුත්තං. සංඝිධාය වඛ්ඛමිති ආදිති හෙට්ඨා වුත්තනසමෙව. සංයො ජනවස්සුසමිං-සංයොජනා පටිණාතිපි 'දස සංඤ්ඤාජනා පටිණා'තිපි 'එකං සංඤ්ඤාජනං පටිණා'නතිපි වදන්තො කීලෙපාහාණමෙව ආරෙවිතො හොති. තත්ථා පාරුජිකං. රහොවස්සු-රහො උලලපතිති රහොහතො අරහා අහනති වදති, න මතො විනිසමෙව කණති. තෙනෙත්ථ දුක්ඛවං වුත්තං. විහාරවස්සු උපෙක්ඛානවස්සුඤ්ඤා වුත්ත නසමෙව.

න දුක්කරවැන්නාමි- නසා හික්මුනො අයං ලද්දි; අරියපුත්තලාව හඟවනො සාවකාති. තෙනාහ: සෙ වෙය් සෙ හඟවනො සාවකා සෙ එවං වදෙසුනති. යසො වසා අයමෙප්පාසො-සිලවතා ආරද්ධ විපසානෙන න දුක්කරං අසුඤ්ඤං ව්‍යාකාතුං පරිබලො සො අරහතං පාපුණ්ණුනති. තස්මා අනුලලපනාධිසංසො අහනති ආත. විරිය වැන්නාමි- ආරාධනිකොති සකසා ආරාධනාං සමපාදෙතා නිබ්බේතන තුනති අයො. සෙසං වුත්තනායමෙව. මව්වැන්නාමි-සො හික්මු 'ගසා විපාටිකායෙ උපපජ්ජති, සො භාසෙය්‍ය. මයං පන අවිපාටිකාරවැන්නාති පරිපුද්ධාති සිලාති. සාහං කිං මරණස්ස භාසිස්සාමි'ති එතමන් වහං පරිවට නාහං ආවුසො මව්වැන්නා සාසාමිති ආත. තෙනස්ස අනාපත්ති විසමිසාරවැන්නාමි මරි එසෙව නසො. තසො පරාති තිණි වැන්නා විරියවැන්නාසෙව. වෙදනාවැන්නා පඨමවැන්නාමි නාම- සො හික්මු පරිසඛිධානබලෙන අධිවාසනවතියං සන්ධා න ආවුසො සකසා සෙනා වා නෙන වා අධිවාසෙතූනති ආත. තෙනස්ස අනාපත්ති. දුතියෙ පන- අනතුපනාසිකං අකඤ්ඤා න ආවුසො සකසා සුප්පජ්ජනනාති පරියායෙන වුත්තනතා ථුලලවයං.

බ්‍රාහ්මණවැන්නාමි- සො කිර බ්‍රාහ්මණො න කෙවලං ආයතනු භොගෙනා අරහතෙනාති ආත. යං යං පනස්ස වචනං මුඛතො තිග්ගවජ්ජි,සබ්බං "අරහතනානං ආයතාති පඤ්ඤපෙථ. පාදදදකං දෙථ. අරහතෙනා පාදෙ වෙචනතු"ති අරහතනවාදපරිසඤ්ඤානං සෙව. තමපනස්ස පසාදහඤ්ඤං සද්ධාවරිතතො අත්තෙනා සමාබලෙන සමුසාංභිතස්ස වචනං. තස්මා හඟව. තස්මා හඟව. හික්මුනො සමාද භසෙසුනති ආත. එවං වුච්චමානෙන පන හික්මුනා හට්ඨතුපෙට්ඨෙන ව පච්චයා පරිභුඤ්ජිතබ්බා. අරහතනසම්පාපකං පරිපදං පරිපුරෙස්සාමිති එවං සොනො කරණීයොති. අඤ්ඤාමායකරණවැන්නාමි සංයොජනවැන්නා සද්ධානෙව.

අහාරවැන්නාමි- සො හික්මු හිතිභාවෙ අනත්තිකතාය අහසෙබ්බා වෙය් ආවුසො මාදිසොති ආත, න උලපනාධිපාසෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති. ආවටකාවැන්නාමි- සො හික්මු වැන්නාමෙසු ව කිලෙස කාමෙසු ව ලොකිකෙනෙව ආදිනවදස්සෙන න තිරපෙතෙබ්බා. තස්මා ආවමා මෙ ආවුසො කාමාති ආත. තෙනස්ස අනාපත්ති. එත්ථ ව ආවමාති ආවාරිතා නිවාරිතා; පරිකිත්තනාති අයො. අභිරති වැන්නාමි- සො හික්මු සාසෙන අනුක්කණිකභාවෙන උදෙසුපරිපුච්ඡාදිසු ව අභිරතභාවෙන අභිරතො අහං ආවුසො පරමාය අභිරතියාති ආත. න උලපනාධිපාසෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

පක්කමනවැන්නාමි- සො ඉමමිනා ආවාසා පඨමං පක්කමියාතිති එවං ආවාසං වා මණ්ඩපං වා සිමං වා කියාමි සානං පරිවජ්ජිතා කතාය කතිකාය සො 'මං අරහාති ජනනතු'ති තව්‍යා සානා පඨමං පක්කමති, පාඨකො හොති. සො පන ආවරිපුපජ්ජායානං වා කිලෙවන මානා

පිතුනනං වා කෙනවිදෙව කරුණිගෙන හික්ඛාචාරත්ථං වා උදෙසුගපරි
පුච්ඡානං වා අත්ථාය අසෙසුන වා තාදිසෙන කරුණිගෙන තං ආනං
අභික්ඛමිතිං ගච්ඡති, අනාපතති. සචෙට්ඨිකා එවං ගතස්ස පච්ඡාසුච්ඡා
වාසෙහි උපපජ්ජති: “නදුනාහං ගමිත්තාමි. එවං මං අරභාති සමානා
වෙස්සන්තීති. අනාපතතියෙව. යොපි කෙනවිදෙව කරුණිගෙන තං
ආනං පත්වා සජ්ඣාගමනසිකාරුද්ධවසෙන අසුඤ්චිතියො වා හුත්වා
මොරුද්ධි වා අනුබ්බෙධා මෙතං වා උට්ඨිතං දිස්වා අනොවස්සකං
පට්ඨිතුක්ඛාමො තං ආනං අභික්ඛමති, අනාපතති. යානෙන වා ඉඤ්ඤා
වා ගච්ඡන්තොපි පාරුජ්ඣං න ආපජ්ජති. පදගමනෙනෙව ආපජ්ජති.
තමපි යෙහි සග කතීකා කතා, තෙහි සඤ්ඤා අප්පබ්බං අවර්මං ගච්ඡන්තො
න ආපජ්ජති. එවං ගච්ඡන්තා හි සඤ්ඤා අසුඤ්චාසුඤ්චා රක්ඛන්ති.
සචෙට්ඨි මණ්ඩපරුක්ඛමුලාදිසු කීඤ්ඤා ආනං පරිච්ඡිද්ධා ‘යො එත්ථ
නිසිද්ධති වා චක්ඛමති වා, තං අරභා’ති ජාතිත්තාම, පුප්ථාති වා ඔපෙත්ථා
‘යො ඉමාති ගහෙත්වා පුජං කරිත්තාති, තං අරභාති ජාතිත්තාමා’ති
ආදිනා නගෙන කතීකා කතා හොති, තත්ත්වාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන තථා
කරෙන්නත්තං පාරුජ්ඣමෙව. සචෙට්ඨි උපායසෙන අනන්තමිත්තං
විභාසො වා කතො හොති, තිව්චරුද්ධි වා ඔපිත්තාති හොතති-“යෙ
අරහන්තො, තෙ ඉමස්මිං විභාසෙ වසන්තු. විවරුද්ධි ව ගණන්තා”ති.
තත්ත්වාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන වසන්තස්ස වා විවරුද්ධි වා ගණන්තස්ස
පාරුජ්ඣමෙව. එතමපන අබ්බමිතං කතීකවත්තං. තස්මා න කාතබ්බං.
අසුඤ්ඤා වා එවරුපං. “ඉමස්මිං තෙමාසබ්බන්තෙර සඤ්ඤා ආරසුඤ්ඤා
හොන්තා. පිණ්ඩපාතිගණාදිඅවසෙසප්පුඛඛගිරා වා. අථ වා සඤ්ඤා
බිණ්ණසවා හොන්තා”ති එවමාදි. නානාවෙරජ්ජකා¹ හි හික්ඛු සනති
පතන්ති. තත්ථ කෙටි දුක්ඛලා අප්පථාමා එවරුපං වත්තං අනුපාලෙතුං
න සකකාන්ති. තස්මා එවරුපමපි වත්තං න කාතබ්බං, ඉමං තෙමාසං
සඤ්ඤාමෙව න උද්දීඝිතබ්බං, න පරිපුච්ඡිතබ්බං, න පඤ්ඤාපෙතබ්බං,
මුග්ගබ්බං ගණන්තබ්බං, බ්බිසිමව්ඨස්සාපි සබ්බලාභො දුතසබ්බාති
එවමාදිකං පන න කාතබ්බමෙව.

ලක්ඛණසංග්ගතො- යොසං ආසන්නා ම ලක්ඛණොති ලක්ඛ
ණස්ථෙතෙ වුත්තො; එත ජට්ඨිලසගස්ස අක්ඛන්තෙර එහිතික්ඛුඋප
ගමපදාය උපගමනෙයා ආදිත්තපරිශායාවසානෙ අරහත්තං පත්තො
එකො මහාසාවකොති වෙදිතසබ්බං. ගස්මා පනෙහ ලක්ඛණගමනෙන
සබ්බාකාරපරිපුරෙත බ්බුමසමෙන අත්තභාවෙන සමන්තාගතො, තස්මා
ලක්ඛණොති සබ්බං ගතො. මහාමොග්ගලානිකෙත්ථෙහි පන පඤ්ඤා
දිවගතො සත්තමෙව දිවසෙ අරහත්තපත්තො දුතියො අග්ගසාවකො.
මිත්තං පාමාසාසිති මන්දගසිතං පාතුඅසාසි; පසාසසි දසෙසසිති වුත්තං
හොති. කිමපන දිස්වා පෙරො සිතං පාත්වාසාසිති? උපරි පාළියං ආගතො
අවසිකසබ්බලිකං එකං පෙතලොකෙ තිබ්බන්තං සත්තං දිස්වා. තස්මා
බො දිසෙත වක්ඛනා, න පසාදවක්ඛනා. පසාදවක්ඛනං හි එතෙ

අතහැරවා න ආපාර්. ආගමිකයන්. එවරුපමි අතහැරවා. දික්කොරුදුදු කතාකෙසි කසො සිත. පානිකාසිති? අතහැරවා ව මුද්ධා සුදුසුකම් ව සමාන. සමනුසාරණයෝ. තං හි දික්කොරුදුදු “අදිව්ව සමෙවන නාම පුග්ගලෙන පටිලක්ඛණිං එවරුපා අතහැරවා මුද්ධානා අත. ලාභා වත මෙ. සුලභං වත මෙ”ති අතහැරවා ව සමාන. අනුසාරිනා “අතො මුද්ධානා හතවතො සුදුසුකම්පන. යො ‘කම්ම විපාකො හික්ඛිතෙ අවිනිශ්චයො න විනිශ්චයකො’ති දෙසෙති, පටිවකං වත කසො මුද්ධාදෙසෙති. පුප්පවිද්ධා මුද්ධානං ධම්මො බාතු”ති එව. මුද්ධානා සුදුසුකම්පනතිද්ධා සරිනා සිත. පානිකාසිති.

සමාන පන විනිශ්චය නාම න අතරණ සිත. කසෙති, කසො තං ලක්ඛණයෙති පුට්ඨි:- කො නු කො ආමුසො මොග්ගලානි කොහු කො පටිමසො සිතසා පානුකම්මානා. ථෙරො පන සමාන යෙති අයං උපපත්ති සාමං අදිව්ව, තෙ දුස්සංඝාපයා හොනති, කසො හතවතො. සකං කසො ව්‍යාකානුකාමනාය අකාලො කො ආමුසොති ආදිමාන. කසො හතවතො සතතිකෙ පුට්ඨා ඉදං ආමුසොති ආදිනං නසෙත ව්‍යාකාසි. තස්ම අට්ඨකඛිලිකානි සෙතං නිමිංස ලොකිතං අට්ඨකඛිලිකානං; භික්ඛාසි කාකාසි කුලලාසිති එතෙපි සකඛිතිකා වෙව සකඛිකානා ව සකඛිකුලලා ව පටිවතකො; පානති කානං පන භික්ඛාදිනං ආපාර්මපි එතං රුපං නාගමති. අනුසාරිනා අනුසාරිනාති අනුසාරිනා අනුසාරිනා; මිතුදෙහතිති විනිවර්තිනා ගමති; මිතුදෙහතිති වා පානො; අසිඛාරුපමෙති නිවිණෙති ලොක තුණෙති විකානතිති අසො. භා සුදං අට්ඨකාරං කසෙතිති එතං සුදනති විපාකො. සා අට්ඨකඛිලිකා අට්ඨකාරං ආතුරකාරං කසෙතිති අසො. අකුපලවිපාකානුකවනස්මිං කීර සොපනපානොසි තාදිසා අතහැරවා නිකානනති. පසාදසාද ව හොනති පසානනෙති සද්ධා. කසො සා අට්ඨකඛිලිකා ඛලවිවෙදනාතුරු තාදිසා සරමකා සිති. එවිද්ධා පන වනා පුත ආසො මකාමොග්ගලානො වට්ඨකම් සකසා නාම එවරුපා අතහැරවා න මුට්ඨකම් සකසානු කාරුදුදු පටිවි උපපන්නං ධම්මසංවෙතං දසෙතොනො කසා මයං ආමුසො මනුදෙහොසි: අට්ඨකාරං මන හොති ආදිමාන.

හික්ඛි උපකාසනතිති යෙතං සා පෙතුප්පත්ති අපට්ඨකා, තෙ උපකාසනති; හතවා පන ථෙරකා ආනුභාවං පසාදෙතො මනුසුකා මන හික්ඛිතෙ සාමකා විකරනතිති ආදිමාන. තස්ම වක්ඛු භුතං ජාත මුප්පන්නං කෙසනති වක්ඛුභුතා; භුතවක්ඛුකා උපපන්නවක්ඛුකා, වක්ඛු. උපපාදෙති විකරනතිති අසො. දුර්ගතෙදපි එතෙව නෙසා. යනු හි නාමාති එතං යනුති කාරණවිවතං, නත්තාමෙතිකොපනාය සමා නාම සාවිකොසි එවරුපං සුදුසුකම් වා දකති? වා සකං වා

කරියානි, තසමා අවොට්ඨං- “වකුඤ්ඤා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති, ඤාණභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති”¹ති. සුඛෙඛව මෙ සො භික්ඛවෙ සන්නා දිට්ඨොති බොධිමණෙහි සබ්බඤ්ඤා ඤාණපටිපෙට්ඨන අප්පමාණෙසු වක්කවාලෙසු අප්පමාණෙ සත්ත නිකායෙ භවගතිසොනිට්ඨිතිවායෙ ච පට්ටකං. කණ්ණෙනන මයා සුඛෙඛව සො සන්නො දිට්ඨොති වදන්ති. ගොඤ්ඤානසංකාති ගාවො වසිත්ථා වසිත්ථා අට්ඨිතො මංසං මොවෙත්ථා විකම්භිත්ථා ජිවිකං කප්පනකසන්නො; කසෙසව කම්මසං විපාකාවසෙසෙතොති තස්ස නානාවෙකනාති ආසුඛිතස්ස අපරපරිසකමස්ස; තත්ත භි යං චේත නාය නරකෙ පටිසන්ඨි ජනිතා, තස්සා විපාකෙ පරිකම්භෙ අවසෙස කමමං වා කමමහිමිතං වා ආරමමං. කත්ථා පුන පෙතාදිසු පටිසන්ඨි නිබ්බත්තති. තසමා සා පටිසන්ඨි කමමසගාගතාය වා ආරමමසගා ගතාය වා තස්සෙව කමමස්ස විපාකාවසෙසොති වුට්ඨති. අසඤ්ච සන්නො එවං උප්පන්නො. තෙනාහ “තස්සෙව කමමස්ස විපාකාවසෙ සෙතා”²ති. තස්ස කීර නරකා චචනකාලෙ නිමමංසකානං ගුණතං අට්ඨිත්ථා එව නිමිත්තං අහොසි සො පටිච්ඡන්තමි තං කමමං විඤ්ඤානං පාකමං. විස කණ්ණෙනා අට්ඨිසම්ඛිලිකපෙතො ඡන්තො.

මංසපෙසිවස්සුස්මිං ගොඤ්ඤානසං මංසපෙසිසො කත්ථා සුඛං පෙත්ථා චල්ලාරවිකායෙන අනෙකානි වස්සානි ජිවිකං කප්පපසි. තෙනස්ස නරකා චචනකාලෙ මංසපෙසි යෙව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපෙසිපෙතො ඡන්තො. මංසපිණ්ඩවස්සුස්මිං- සො සාදුඤ්ඤා පකුණෙ ගහෙත්ථා විකම්භනකාලෙ නිප්පකම්භමමංසපිණ්ඩමෙතෙක කත්ථා විකම්භෙතො ජිවිකං කප්පපසි. තෙනස්ස නරකා චචන කාලෙ මංසපිණ්ඩාව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපිණ්ඩපෙතො ඡන්තො. නිමිත්තවස්සුස්මිං තස්ස මරතීතස්ස ඵලකෙ වසිත්ථා නිවට්ඨෙව කත්ථා කප්පිතජිවිකස්ස පුරිමනසෙතෙව නිවට්ඨමං ඵලකසරීරං නිමිත්තං අහොසි. සො නිමිත්තපෙතො ඡන්තො. අසිලොමවස්සුස්මිං සො සුකරිකො දිසරත්තං නිවාපපුට්ඨි සුකරෙ අසිතා වසිත්ථා දිසරත්තං ජිවිකං කප්පපසි. තස්ස උකම්භනාසිකගාවොව නිමිත්තං අහොසි. තසමා අසිලොමපෙතො ඡන්තො. සනතිලොමවස්සුස්මිං-සො මාගවිකො එකං මිගඤ්ඤා සත්තිඤ්ඤා ගහෙත්ථා වනං ගත්ත්වා තස්ස මිගස්ස සම්පං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තිසා නිබ්බිජ්ඣත්ථා³ මාරෙසි. තස්ස සත්තිසා විජ්ඣනතත්තාවො යෙව නිමිත්තං අහොසි. තසමා සත්තිලොමපෙතො ඡන්තො. උසුලොමවස්සුස්මිං- කාරණිකොති උප්පජ්ජිකෙ අනෙකාති කාරණාති පිලෙත්ථා අවසානෙ කණ්ණෙන විජ්ඣත්ථා මාරණකපුරිසො; සො කීර අසුකස්මිං පදෙසෙ විද්ධො මරතීති ඤාත්ථා විජ්ඣති. තස්සෙව ජිවිකං කප්පපත්ථා නරකෙ උප්පන්නස්ස කමකං පකාකාවසෙසෙතො⁴ ඉට්ඨප්පත්තිකාලෙ උසුන

1. විජ්ඣිතො විජ්ඣිතො & සි. ඉ. නිබ්බිජ්ඣත්ථා.

2. සෘජු, විපාකාවසෙසෙතො.

විකිකතභාවොපෙයව නිමිත්තං අහොසි. තඤ්ඤා උසුලොමපෙතො ජාතො. සුචිලොමවස්සුසමි.- ආරම්භි අස්සදමනො; ගොදමනොතිපි කුරුඤ්ඤාමිකපායං වුත්තං. තස්ස පතොදසුචිසා විජිකිකතභාවො පෙයව නිමිත්තං අහොසි. තඤ්ඤා සුචිලොමපෙතො ජාතො. දුර්ගසුචිලොම වස්සුසමි.- සුචිකොති පෙසුඤ්ඤාකාරණො; සො කිරි මනුස්සො අඤ්ඤා මඤ්ඤාඤා භිඤ්ඤා. රාජකුලෙ ව 'ඉමස්ස ඉමං නාම අඤ්ඤා, ඉමිනා ඉදං නාම කත'න්ති සුචෙතො සුචෙතො අනගමනසංයං පාපෙසි. තඤ්ඤා යථාතොත සුචෙතො මනුස්සො භික්ඛා, තථා සුචිති හෙදනදුක්ඛං පටිවත්තසොනතුං කමමෙව නිමිත්තං. කතො සුචිලොමපෙතො ජාතො.

අණ්ඩකාපිවස්සුසමි.- ආමකුමොති විනිවර්තමෙවො; තස්ස කමමසංගතොය කුමිකමනො මහාසට්ඨාමාණො අණ්ඩො අහෙසුං. සො හි සඤ්ඤා රහො පටිවර්තනවධානෙ උඤ්ඤා ගහෙතො කුට්ඨි නිවර්තනෙ පාකට්ඨං. දෙසං කතෙතොයා සාමිකෙ අස්සාමිකෙ අකාසි. තඤ්ඤා රහස්සං අභිතං පාකට්ඨං නිබ්බිතං. සඤ්ඤා දණ්ඩං පට්ඨ පෙතොයා පරෙසං අගස්සං භාරං ආරොපෙසි. තඤ්ඤා රහස්සං අගස්සං ගතොයා හුත්වා නිබ්බිතං. සඤ්ඤා සඤ්ඤා සානෙ සිතෙන සමෙන හවිතබ්බං. තඤ්ඤා සානෙ විසමො අහොසි. තඤ්ඤා රහස්සං අභිතං විසමො නිසර්ජ්ඣ අහොසි. පාරදුට්ඨිකවස්සුසමි.- සො සතොයා පරස්සං රක්ඛිතං. ගොපිතං සස්සාමිකං එස්සං පුත්තොයා මිලසුඤ්ඤා කාම සුඤ්ඤා විතං. රමිසිකා කමමසංගතොය අභිතං පුත්තොයා දුක්ඛ මනුභවිතුං කතං නිබ්බිතො. දුට්ඨිකාමණ්ඩලවස්සුසුපාකට්ඨමෙව. නිවර්ත වස්සුසමි.- සඤ්ඤා මාතුකාමො නාම අනතොයා එස්සං අනිස්සරො, සා ව නං සාමිකස්ස සන්තං. එස්සං පෙතොයා පරෙසං අභිතං උපාදෙසි; තඤ්ඤා කමමසංගතොය සුඤ්ඤාමස්සං බංසිකා දුක්ඛ සමස්සං අනුභවිතුං නිවර්තෙති හුත්වා උපානො. මධ්‍යුලිකවස්සුසමි.- මධ්‍යුලිකාති විරූපං දුද්දසිකං භිතවර්තං; සා කිරි ඉක්කණ්ණිකාකමම. සකඛදුසිකමම. කතොයාති 'ඉමිනා ව ඉමිනා ව එවං බලිකමෙව කතො අයං නාම කුමානො වසිති හවිස්සති'ති මහාජනස්ස ගකුපුට්ඨාදිති වස්සුසමි. තඤ්ඤා සාම කමමසංගතොය ගකුපුට්ඨාදිනං පෙතිතොයා දුග්ගසංයං ගාමිකොයා දුද්දසිකා විරූපා භිතවර්තං හුත්වා නිබ්බිතො.

ඛණ්ඩිලිවස්සුසමි.- උපානං. ඛණ්ඩිලි. ඛණ්ඩිලිනති සා කිරි අභිතාරවිකෙක නිපනො විපරිවත්තමානා පට්ඨති. තඤ්ඤා උපානො වෙව හොති බරෙන අග්ගිනා පකකසරිත්; ඛණ්ඩිලි ව කිලිකකසරිත් භික්ඛුභික්ඛුති හිස්සා සරිතො පග්ගරනති; ඛණ්ඩිලි ව අභිතාරපරිකිණ්ණො; තස්සා හි හෙට්ඨොපි කීංසුකපුට්ඨණ්ණො අභිතාර, උග්ගපස්සපුට්ඨ, ආකාසකොපිස්සා උපරි අභිතාර පනනති; තෙන වුත්තං. "උපානං. ඛණ්ඩිලි. ඛණ්ඩිලි"න්ති. ආ ඉස්සාපකොයා සපතති. අභිතාරකොයො ඛණ්ඩිලි තස්සා කිරි රඤ්ඤා එකා

නාවකීනී අඛ්‍යාතකවිතං සමිපෙ ධූපෙනා ගතනතො උදකඤ්ච
පුඤ්ඤති පාණිනා ව පෙදං කරොති, රුජාපි තාය සභිං කථඤ්ච
කරෙති. පරිතුට්ඨාකාරඤ්ච දසෙති. අග්ගමහෙසී නං අගග්ගමානා
ඉග්ගාපකතා හුත්වා අවිරපකකනනාස රඤ්ඤා නං අඛ්‍යාතකවිතං
ගහෙනා තස්සා උපරි අඛ්‍යාතෙර මකිරි, සා නං කමමං කන්තා නාදිසං
යෙව විපාකං පට්ටිභුතවිතුං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තා. වොරණානක
මිඤ්ඤුසම්මං-සො රඤ්ඤා ආණ්ඩ දිසරත්තං වොරනං සිසානී ජිජ්ඣිකා
පෙතලොකෙ නිබ්බත්තනො අසිසකං කමකං හුත්වා නිබ්බන්ති.
භික්ඛුමිඤ්ඤුසම්මං-පාපභික්ඛුති ලාමකභික්ඛු; සො කිර ලොකස්ස සද්ධා
දෙසො වත්තාරො පට්ටියෙ පරිභුඤ්ජිකා කායවච්චාරෙති අසඤ්ඤො
භිත්තාර්ථවො විත්තකෙළී. කීලනො විවරි. තනො එකං බුද්ධිතතරං
නිරයෙ පට්ටිකා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තනො භික්ඛුසද්දෙසෙතව
අත්තභාවෙන නිබ්බන්ති. භික්ඛුණි භික්ඛමානා-සාමසෙණර-සාමසෙණරි
මිඤ්ඤුපි අග්ගෙව විනිවර්තො.

නිසේදමිඤ්ඤුසම්මං අවේජාදකොති පසනොදකො; සීතො
දකොති සිතඋදකො; සානොදකොති මවුරෙදකො; සෙසානොති
පරිපුදො; නිසේදාලපණකකද්දමො; පුප්පිකොති පුඤ්ඤෙති
නිසේදති උපපන්නො; රමණීයොති රතීජනකො; මහාමහානානිති
රථවක්කපමාණානි; කසීනා¹ සද්දතිති තතො සත්තතො හුත්වා
සද්දති; සකාශං භික්ඛුවෙති යනො අයං භික්ඛුවෙ; සො දකොති සො
රගදො; කුතො පනායං සද්දතිති වෙහාරපබ්බතස්ස කිර හෙට්ඨා
භුමිවට්ඨානානං පඤ්ඤොජනසතිකං නාගහවනං දෙවලොකසද්දං
මණිමයෙන කලෙන ආරමුඛ්‍යානෙති ව සමනතාගතං; තස්ස නානානං
කීලනට්ඨානෙ සො උදකදකො. තනො අයං තපොදු සද්දති. මිත්තං
මහානිරසානං අනන්ධිකාස ආගමජනීති රුජගහනගරං කිර
ආවිඤ්ජිකා මහාපෙතලොකො. තස්ස මිත්තං මහාලොකකුමභිතිර
යානං අත්තරෙන අයං තපොදු ආගමජිති. තස්සා කසීනා¹ සද්දතිති.

පුද්ධිවක්ඛුසම්මං-නාදී වරකීති විජයගෙරි ආභිඤ්ඤාති; රුජා
ආවුසො ලිච්චිසීති ථෙරෙ කිර අත්තනො දිවාට්ඨානෙ ව රත්තිට්ඨා
නෙ ව නිසිද්ධිකා “ලිච්චියො කතහත්ථා කතුපාසනා. රුජා ව තෙති
සද්ධං සමපහාරං දෙති”ති ආවජ්ජනො දිසින වක්ඛුනා රුජනං
පරිජිතං පලායමානං අද්දං. තනො භික්ඛු ආමනෙතො “රුජාවුසො
කුමානං උපට්ඨාකො ලිච්චිසී පහගො”ති ආහං. සමමං භික්ඛුවෙ
මොග්ගලානො ආහානී පරිජිතකාලෙ ආවජ්ජිකා යං දිට්ඨං
නං හණන්තො සමමං ආහං. නිසේදමානමිඤ්ඤුසම්මං-සසිනිකාසාති
එවත්තාමිකාස; ආනන්ධඤ්ඤං සමාසිතති අනෙජමමලං කායවාචා
විත්තද්වරිතං මතුත්තකානසමාසි; නිසේදමානති හත්තං; මහානං

[illegible]

සෞභිතවිච්ඡුය්මි.- අහං ආවුසො පඤ්ච කප්පසකානි අනුසං
 ඤ්ථිති එකාවඤ්ජෙනන අනුසාරමිති ආහ. ඉතරථා හි අනවච්ඡිතං
 අරියසාවකානං පටිපාටියා නානාවඤ්ජෙනති තස්ස තස්ස අතීතෙන
 නිවාසස්ස අනුසාරණෙනති න භික්ඛු උඤ්ඤාසෙය්‍යං. යෙමා පනෙන
 එකාවඤ්ජෙනන අනුසාරමිති ආහ. තස්මා භික්ඛු උඤ්ඤාසිංසු.
 අපෙඨ්ඤා භික්ඛිවෙ සොභිතස්ස භා ව ඛො එකාසෙව ඡන්තීති යං
 සොභිතො ඡන්ති. අනුසාරමිති ආහ, අපෙඨසා ඡන්ති සොභිතස්ස.
 සා ව ඛො එකාසෙව අනන්තර න උපපටිපාටියා අනුසාරිනානි
 අභිධාසො. කථමිපනායං එතං අනුසාරිනී-අයං කීර පඤ්චනතං
 කප්පසකානං උපරි තිස්ථායනෙන පබ්බට්ඨා අසඤ්ඤභවපත්ති.
 නිබ්බන්තවා අපරිච්ඡිණ්ණිකානො කාලං කථා අසඤ්ඤභව
 නිබ්බන්ති. තස්ස භාවනාපුකං ධුතා අවසානෙ මනුස්සලොකෙන
 උපපන්නා සායනෙ පබ්බට්ඨා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි. සො පුබ්බෙ
 නිවාසං අනුසාරමානො ඉමස්මි අනතභාවෙ පටිසන්ති. දිට්ඨා තතො පරං
 තතීයෙ අනතභාවෙ වුච්ඡෙව අද්දස. අථ උභින්නං අනන්ත අවිතතකං
 අනතභාවං අනුසාරිතුං අසකෙකානෙනා නයතො සලලකෙකසි :
 ‘අදාහං අසඤ්ඤභව නිබ්බන්තො’ති. එවං සලලකෙකෙනන පන
 තෙන දුක්ඛාරං කතං. සතඬා භීතකස්ස වාලස්ස භොටියා භොටි
 පටිවදා. ආකාසෙ පදං දග්ගිතං. තස්මා කං භගවා ඉමස්මි. යෙව
 විච්ඡුය්මි. එතදග්ගෙ ධූපෙයි:- “එතදග්ගං භික්ඛිවෙ මම සාවකානං
 භික්ඛුනං පුබ්බෙ නිවාසං අනුසාරන්නානං යදිදං සොභිතො”ති.

උද්ඛ්‍යා වෙහි ආසන්නයෙන් විනාශය පාත්විතා බවමාහි
 ෧෫෦ ඉඩ උද්ඛ්‍යායකර්තවර්තවෙහි. සමාධ්‍යයෙන් පන සමා
 නෙවි විශ්වසනී පාත්විතා වෙදිනමාහි. කතමාහි විනාශය.

පාළිආගතයානි තාව හික්ඛුනං වත්තාරි, හික්ඛුණිනං අපාධාරණානි වත්තාරිති අවධි. එකාදස අභබ්බසුග්ගලා. තෙසු පණ්ඩිතතිරව්ජානකතා උභතොමසඤ්ඤානකා කසො වජ්චුට්ඨපන්නා අනෙකුකපටිසකිකා. තෙසං සග්ගො අවාරිතො. මග්ගො පන වාරිතො. අභබ්බා හි තෙ මග්ගඵල පටිලාභාය වජ්චුට්ඨපන්නානාහි. පබ්බජ්ජාපි තෙසං පටිසකිත්තා. තසමා තෙපි පාරජිකා. ථෙරස්සංවාසකො තිත්ථිපකකානතකො මාතුකාතකො පිතුකාතකො අරහත්තකාතකො හික්ඛුණිදුගකො රුහිරුපපාදකො සම්මසභෙදකොති ඉමෙ අවධි අත්තතො කීරියාය විපකතත්තා අභබ්බධානං පත්තාති පාරජිකාව. තෙසු ථෙරස්සං වාසකො තිත්ථිපකකානතකො හික්ඛුණිදුගකොති ඉමෙයං තිණ්ණං සග්ගො අවාරිතො. මග්ගො පන වාරිතොව. ඉතරෙයං පඤ්චන්තං උභයමපි වාරිතං. තෙ හි අනන්තරව නාරකො නිබ්බත්තනකසත්තො. ඉති ඉමෙ ව එකාදස පුරිමා ව අවධානි එකුතවිසති. තෙ හිඨිලිභෙග රුචිං උපපාදෙත්වා හිඨිනිවාසනනිවත්ථාය හික්ඛුණියා සද්ධිං විසති. සා හි අජ්ඣාමාරවිතිකක්කමං අකත්වාපි එත්තාවතා අස්සමඤ්ඤිති. ඉමානි නාව විසති පාරජිකානි. අපරුනිපි-ලමි, මුද්දපිට්ඨිකො, පරස්සභග ස්තං මුඛෙත ගණනාති, පරස්ස අඛණ්ණාතෙ අභිනිසිදනීති ඉමෙයං චතුන්නං වසෙන වත්තාරි අනුලොමපාරජිකානිති වදන්ති. එතානි හි යසමා උභින්නං ගතවසෙන සද්දිසභාවුපගතානං ධම්මො මෙට්ඨන ධම්මොති වුච්චති, තසමා එතෙන පරියාසෙන මෙට්ඨනධම්මං අපති සෙවිත්වා සෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගං පච්චසනවසෙන අපජ්ජි තබ්බත්තා මෙට්ඨනධම්මපාරජිකස්ස අනුලොමෙනීති අනුලොමපාරජිකානිති වුච්චන්ති. ඉති ඉමානි වත්තාරි පුරිමානි ව විසතීති සමො ධානෙත්වා සබ්බානෙව චතුර්විසති පාරජිකානි චෙදිතබ්බාති.

න ලභති හික්ඛුති සද්ධිං සංවාසන්ති උපොසථපචාරණපානි මොක්ඛද්දොසසංඝසකමමහෙදං හික්ඛුති සද්ධිං සංවාසං න ලභති; සථා පුරෙ නථා පමිජාති යථා පුරෙ¹ හිඨිකාලෙ අනුපසම්පන්නකාලෙ ව පච්ජා පාරජිකා ආපනොනාපි තථෙව අසංවාසො හොති; නත්ති තස්ස හික්ඛුති සද්ධිං උපොසථපචාරණපානිමොක්ඛද්දොසසංඝසකමමසාහෙදො සංවාසොති හික්ඛුති සද්ධිං සංවාසං න ලභති. නත්ථාසංඝමනොන පුමිජා මිති තෙසු චතුසු පාරජිකෙසු ආයස්මනොන 'කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා'ති පුච්ජාමි; කච්චිත්ථාති කච්චි එත්ථ; එතෙසු චතුසු පාරජිකෙසු කච්චි පරිසුද්ධාති අදෙත්වා. අථවා කච්චිත්ථ පරිසුද්ධාති කච්චි පරිසුද්ධා අත්ථි; භවථාති අදෙත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාස විනිශ්චයනිකාස චතුර්විසතිපාරජිකවිනිශ්චනා නිවසිතා.

ඉති පාරාජිකකණ්ඩං.